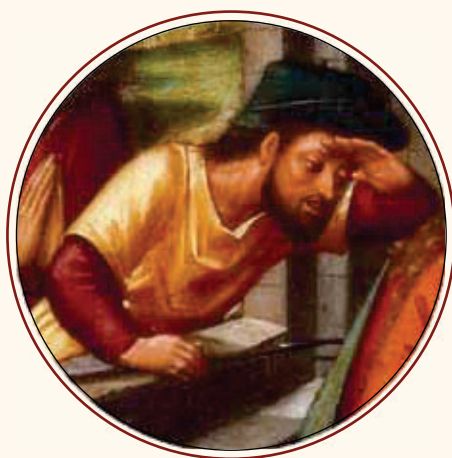

Pergamins, processos
i cartes reials.

Documentació dispersa valenciana
del segle XIII

NOVA EDICIÓ DE LA SÈRIE *FONTS HISTÒRIQUES VALENCIANES*

Edició a cura
d'Enric Guinot Rodríguez

2010

*f*onts històriques valencianes

Pergamins, processos
i cartes reials

*Documentació dispersa
valenciana del segle XIII*

Pergamins, processos
i cartes reials

*Documentació dispersa
valenciana del segle XIII*

Edició a cura
d'Enric Guinot Rodríguez

2010

*f*onts històriques valencianes

Directors de la col·lecció
Antoni Furió i Enric Guinot

Aquesta obra està sota una Llicència Creative Commons
Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 4.0 Internacional.

Revisió del text llatí:
Xavier Gómez Font, Concha Ferragut

© *Enric Guinot Rodríguez, 2010*
© *D'aquesta edició: Universitat de València, 2010*
Disseny de la col·lecció: J.P.
Il·lustració de la coberta:
Mestre d'Artés (Pere Cabanes), *Nativitat*,
oli sobre fusta, 62,5 × 42,5 cm. Col·lecció Juan Abelló,
Madrid
Maquetació: Publicacions de la Universitat de València
ISBN: 978-84-370-8295-0
ISBN (AVL): 978-84-7579-814-1 (paper)

<http://dx.doi.org/10.7203/PUV-OA-8295-0>

Edició digital

*E*studi introductori

La gran majoria de la documentació valenciana del segle XIII, des de l'inici de la conquesta per Jaume I l'any 1233 fins a l'any 1300, va ser escrita en la llengua de les elits culturals, religioses i polítiques de l'època: el llatí. L'ús de les llengües romàniques dels pobladors cristians, en canvi, va entrar en el suport escrit —tant pergamí com el paper— d'una forma molt lenta i, a més, concentrada en l'àmbit dels poders municipals i el seu entorn d'activitats administratives. Sens dubte en això foren decisius els manaments del rei Jaume I en la dècada del 1260 perquè els procediments judicials fossen redactats en «romanç». No és d'estranyar, per tant, que a pesar de l'amplíssima desaparició dels arxius corresponents, siguen les actes dels processos judicials de tota mena, civils i criminals, les que componen els manuscrits d'aquell segle que se'ns han conservat, concretament les actes de la cort del justícia de la ciutat de València, de Cocentaina i, de forma més puntual, d'Alcoi.

No obstant això, al llarg del Dos-cents els pobladors del nou regne, des dels oficials reials fins als camperols dels llogarets dels pobles i viles ocupats o fundats en aquell temps, passant pels senyors laics, eclesiàstics i els cavallers dels ordes militars, bé foren aragonesos o catalans d'origen, també usaren ocasionalment la seua llengua respectiva en els textos escrits més quotidians. Evidentment l'ús del llatí era molt general i els notaris l'empraven per a tota mena de documentació, tant la pública, oficial diríem —entre agents de la corona i, de forma teòricament més lògica, per part de les autoritats i personatges eclesiàstics—, com també de forma general en la vida privada, en tota mena d'operacions de les quals els particulars volien deixar testimoni legal en un protocol notarial.

No obstant aquesta actitud escripturària, allò cert és que la llengua oral quotidiana dels pobladors cristians del nou regne de València anà obrint-se pas en el paper escrit al llarg del segle XIII. Ho fa ver de forma progressiva, de tal manera que se'ns han conservat més exemples a mesura que avancem en el temps, de

les dècades de 1280 i, especialment, del 1290 al 1300, si bé la presència d'aquest tipus de documents datats per a cadascuna de les localitats valencianes és limitada i, *per se*, dispersa.

Lògicament, segons la ciutat o poble i la presència de majories de pobladors catalans o aragonesos, aquests documents foren redactats en una o altra llengua, la dels atorgants dels documents i dels notaris locals, ells mateixos també colons emigrats en aquella època. Per això tenim documents escrits en les dues llengües romàniques. Com que en altres llibres d'aquesta sèrie de la col·lecció *Fonts Històriques Valencianes* ja s'han editat els manuscrits de les corts dels justícies locals, calia tancar la sèrie de la documentació del segle XIII amb un volum miscel·lani que arreplegara la col·lecció dels documents dispersos, pergamins, processos i papers escrits en la llengua del segle XIII dels primers pobladors cristians del regne i que es troben dispersos entre diversos arxius estatals, municipals i eclesiàstics, de València a Barcelona, Madrid, Onda o Sogorb.

Quant al seu suport material, en una proporció molt elevada són pergamins, usats tant per institucions eclesiàstiques com per la burocràcia reial o les cancelleries nobiliàries i d'ordes militars, fins i tot per l'administració municipal quan havia de donar còpia de les seues resolucions o manaments, i encara per particulars en operacions de poca entitat o estrictament privades. Tanmateix també ens ha arribat una part d'aquests documents escrita sobre paper, concretament la conservada a la secció de cartes reials diplomàtiques de la secció de Cancelleria de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, a Barcelona, la qual, més enllà del seu nom, recull textos de diversa procedència, oficial i privada, tot i que molt majoritàriament es tracta de correspondència burocràtica dels oficials reials al regne de València.

ELS ARXIUS

La recerca s'ha desenvolupat tant en els grans arxius històrics que per diverses raons conserven un volum important de documentació valenciana del segle XIII com en els petits arxius municipals, si bé ha estat en els primers on hem trobat la gran majoria de les peces documentals, concretament a l'Arxiu de la Corona d'Aragó a Barcelona i a l'Arxiu Històric Nacional a Madrid, seguit ja a certa distància per l'Arxiu de la Catedral de València i l'Arxiu del Regne de València, per a acabar amb uns pocs arxius locals: els d'Onda, Sogorb i Olocau del Rei.

Concretament, l'arxiu més profitós ha estat l'Arxiu de la Corona d'Aragó, l'arxiu reial radicat a Barcelona, on hi ha documents en dues seccions, concretament en la de pergamins i en la de cartes reials, les dues organitzades segons la cronologia dels diversos regnats, tot i que cal aclarir que molt majoritàriament no es tracta de textos redactats des de la corona sinó per les més diverses persones o institucions, com és el cas dels abundants textos redactats per frares de l'orde del

Temple. Els pergamins, per una o altra raó, arribaren o acabaren a l'arxiu reial i, per tant, el nexa d'unió entre ells és fictici ja que només correspon a la cronologia del regnat corresponent, però a això mateix es deu la seua riquesa temàtica i de continguts. Entre els pergamins en tenim un procedent del regnat de Pere el Gran, un altre del d'Alfons el Liberal, i, sobretot, 67 de l'època de Jaume II (1292-1300). El mateix passa amb les cartes reials: el seu origen és molt divers i poques vegades de la mateixa cancelleria reial, ja que estan emanades de les administracions locals valencianes o d'oficials reials, de tal manera que el seu nexa és estar escrites en paper i haver arribat a l'esmentat arxiu reial. Així, en tenim una del temps de Jaume I, una altra del de Pere el Gran i la resta, 36, del regnat de Jaume II (també 1292-1300), a totes les quals cal afegir cinc processos de la cancelleria reial (1297-1300), que corresponen a plets arribats en apel·lació a la cort reial.

El segon conjunt documental més significatiu és el conservat a l'Arxiu Històric Nacional de Madrid, concretament a les seccions de clergat i d'ordes militars. En la primera trobem documents dels arxius de monestirs i convents valencians i en la segona els corresponents a l'orde militar de Santa Maria de Montesa, tots els quals foren traslladats forçosament a la capital espanyola al final del segle XIX després d'haver estat reunits a la ciutat de València arran de les desamortitzacions de béns eclesiàstics en les dècades anteriors.

Els pertanyents a convents són quatre pergamins corresponents a l'arxiu del convent de la Puritat i un altre al convent de la Mercè, ambdós de la ciutat de València, si bé el conjunt més notable són les 14 peces de l'arxiu del convent cistercenc de Santa Maria de Benifassà, als Ports de Morella. D'altra banda, als fons de l'orde militar de Montesa, hi hem localitzat 25 pergamins d'aquestes característiques, si bé cal indicar que en realitat no corresponen a aquest orde militar, fundat l'any 1317 per butlla papal, sinó als fons dos-centistes valencians de l'orde del Temple, incorporats a Montesa després de la seua dissolució.¹ De fet, també una part dels pergamins dels convents no són emanats d'aquestes institucions sinó de particulars o d'altres institucions, com ara la cort del justícia de la ciutat de València, i dipositats en l'esmentat arxiu en algun moment posterior.

Altres fons de pergamins que hem localitzat són els de l'Arxiu de la Catedral de València (nou documents), pràcticament tots ells aliens a la institució ja que la meitat són sentències de la cort del justícia de la ciutat de València en aquells anys, i també podem comptabilitzar tres pergamins més conservats a l'Arxiu del Regne de València però de procedències diverses ja que hi ha un text del monestir de Benifassà o un altre de l'esmentada cort del justícia de la capital valenciana.

¶ ¹ Quatre d'aquests documents de l'arxiu de l'orde de Montesa havien estat publicats anteriorment per V. García Edo, i altres dos diferents per C. Rabassa i C. Díaz de Rábago. A cada re-

gesta s'ha indicat la corresponent localització editorial; la resta de textos d'aquesta col·lecció són inèdits. Tots ells han estat revisats i se n'han fet diverses correccions de transcripció i d'edició.

Finalment la col·lecció es veu completada amb una sèrie de textos de procedència municipal, tot i que tenen orígens administratius distints. Hem inclòs dos pergamins de l'arxiu municipal d'Onda i un altre del d'Olocau del Rei, tots tres publicats inicialment per V. Garcia Edo en diferents moments,² si bé ací han estat revisats sobre els originals i fetes diverses correccions. L'altre grup de documents municipals és una quinzena de peces extretes del llibre de la cort del justícia de Sogorb de l'any 1284, l'únic manuscrit conservat d'aquesta institució datat al segle XIII, que quasi tot està en castellà-aragonés a més d'alguns textos en llatí, per la qual cosa n'hem segregat els altres per a incloure'ls en aquesta edició. En la seua majoria no són documents locals sinó correspondència datada a València o altres indrets i que, en arribar al consell municipal de Sogorb, va ser copiada al registre. Tanmateix, hi ha mitja dotzena de peces que corresponen a denúncies o declaracions de veïns de Sogorb o de la contornada, que foren fetes i anotades en valencià, encara que en alguns casos és evident l'entrecreuament de llengües.

LA CRONOLOGIA DELS DOCUMENTS

Evidentment, és l'atzar en la conservació dels arxius el fet que marca quins documents valencians del segle XIII se'ns han conservat, per la qual cosa la seua cronologia no és necessàriament representativa de l'ús de la llengua en la tradició escrita de l'època, tot i que, com ja hem comentat, marca una tendència ja que clarament augmenten els casos en la darrera dècada del segle XIII, amb una població en creixement i un món municipal i local cada vegada més organitzat.

De fet, el document més antic escrit en la nostra llengua i que presentem en la col·lecció és una sentència del justícia de la ciutat de València, Berenguer Dalmau, datada el 26 de setembre de 1265 i escrita pel notari de la cort, Berenguer de Ripoll, un plet entres uns veïns i veïnes relacionat amb la propietat d'uns porcs i conservat, no sabem per quina estranya raó, a l'arxiu del convent de monges de la Puritat, de València, i actualment dipositat a la secció de Clergat de l'Axiu Històric Nacional de Madrid.

Tanmateix, no és el document més antic que ens ha arribat, ja que el manuscrit de la cort del justícia d'Alcoi és de dos anys abans, de 1263, i dins hi ha copiats vora un centenar de textos que són publicats en un altre volum independent d'aquesta sèrie. Quant a la resta de la documentació dispersa que hem reunit, la seua cronologia és:

¶ ² El document d'Onda de 1290 fou publicat per R. AGUILELLA i V. GARCÍA EDO, «Documents particulars castellonencs del segle XIII escrits en català», dins *Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana 1986*, vol. VIII, Àrea

7. *Història de la llengua*, València, 1989, pp. 234-236; el text d'Olocau del Rei per V. Garcia Edo, «Uns documents per a la història medieval de Morella», *Papers dels Ports de Morella*, 2002, pp. 123-126.

Any	Documents	Any	Documents	Any	Documents
1265	1	1266	1	1267	2
1270	1	1271	1	1275	1
1276	1	1277	2	1278	1
1282	3	1283	2	1284	2
1285	1	1286	19	1287	3
1288	2	1289	2	1290	2
1292	5	1293	4	1294	10
1295	13	1296	20	1297	14
1298	10	1299	11	1300	51

LA GEOGRAFIA DELS DOCUMENTS

Els documents que ara reunim tenen una considerable dispersió, fruit una vegada més de l'atzar de la seua conservació, però al mateix temps això ens permet trobar testimonis escrits per una geografia valenciana ben diversa, des de la comarca dels Ports de Morella i la tinença de Benifassà fins a les terres d'Alacant, Elx i Oriola passant per Peníscola, Castelló de la Plana, Borriana, Xàtiva o Alzira, només per citar algunes de les ciutats i viles més representatives.

Tot i això, el conjunt de més entitat és el datat a la ciutat de València, amb 60 textos sobre un total de 185 peces, encara que en realitat hi ha 195 documents distints ja que en alguns d'ells hi ha inserides còpies d'altres peces. La cronologia dels documents de la capital és també la més extensa, des del 1265 fins al 1300, amb un pes proporcional major dels corresponents a la darrera dècada del segle. Es tracta de documentació d'origen molt divers, des d'actes de la cort del justícia de la capital a actes notariais i manaments o correspondència dels més alts oficials de la corona al regne, per la qual cosa la nòmina dels notaris que els redactaren és també àmplia, fins arribar a més d'una dotzena.

Segueixen en proporció els documents datats a la ciutat de Morella, amb 19 peces, i vora una dotzena per als casos de Castelló de la Plana, Sogorb, Borriana i Peníscola, amb les mateixes característiques de diversitat quant als seus protagonistes, si bé poden trobar-se tant textos emanats dels municipis com d'oficials reials o dels mateixos frares de l'orde del Temple.

La resta de documents presenta una varietat d'orígens considerable però amb un predomini molt clar dels procedents de les comarques del nord: els Ports de Morella, els dos Maestrats i la Plana de Castelló. Així, tenim textos datats a Benifassà, Coratxà, el Boixar, Olocau del Rei, Portell de Morella, Ares del Maestrat, Atzeneta del Maestrat, la Serra d'en Galceran, Albocàsser, les Coves de Vinromà, Sant Mateu, Traiguera, Cervera del Maestrat, la Salzedella, al castell de Xivert i a la mateixa Alcalà de Xivert, Vilanova d'Alcolea, Vilafamés, Cabanes, Borriol, Vila-real i Onda. Més enllà de l'atzar, probablement influeix en aquesta tendència tant el fet que la documentació de l'orde del Temple acabara en un arxiu reial, associat a la gran senyoria dels ordes militars en la regió del Maestrat, com també que durant les dues primeres generacions de la colonització feudal fou la meitat nord del regne la que va rebre el major nombre de pobladors cristians i on van desenvolupar-se diverses viles importants.

En canvi, de la resta del regne només s'han conservat alguns textos dispersos procedents de Morvedre, Alzira, Cullera, Xàtiva, Castalla, Alacant, Elx i Oriola, si bé cal recordar que una col·lecció més nombrosa d'algunes d'aquestes localitats es pot trobar inserida i copiada en els registres de la cort del justícia que s'editen en els altres volums de la sèrie, tant els de la ciutat de València com entre els de Cocentaina. De fet, tot i que són documents aïllats, són ben significatius els datats a Alacant i Oriola, especialment aquest darrer, ja que correspon a l'acta del jurament de vassallatge fet pels oriolans al rei Jaume II l'11 de maig de 1296. Encapçalats pels jurats de la vila, els prohoms es reuniren a l'església del Salvador en consell general i van jurar Jaume II com a nou rei de Múrcia, i va prendre acta dels fets el notari oriolà Pere de Liminyana.

ELS PROTAGONISTES I ELS CONTINGUTS

Els protagonistes i autors d'aquesta documentació són ben variats, tot i que les fonts oficials ocupen un paper predominant, tant les actes, procediments judicials o sentències de justícies municipals de diverses viles valencianes com dels principals oficials públics del regne.

Així tenim sentències de justícies de la capital valenciana com ara Berenguer Dalmau el 1265, Huguet de Romaní el 1266, Pere de Sant Climent el 1277, Domingo de Peralta el 1282, Ramon de Sales, lloctinent del justícia el 1283, Sanxo Loarre el 1284, Berenguer de Ripoll el 1286, Tomàs Fabre el 1287, Ponç de Mataró el 1297 o Ramon de Poblet el 1300. Paral·lelament, també en tenim d'actuacions similars dels justícies de Vilafamés, Bernat Vidal l'any 1270; de Terric de Brusca, lloctinent del justícia de Morella el 1278; Blasco Lopes, justícia de Castalla, el 1292; Pere Tarragó, justícia de Vila-real, el 1293, i dels justícies de Peníscola Ponç Tria el 1295, Bertolí Balaguer el 1296 i Bartomeu Peres el 1298. El seu contingut és ben variat, des de processos civils a criminals o contencio-

sos administratius entre persones o institucions, com ara quan el 16 d'abril de 1277 Pere de Sant Climent, justícia de la ciutat de València, atorgava sentència en el plet entre n'Arnau Folcau, procurador de na Maria Eximenis, vídua del cavaller Bernat de Vilanova, contra Guillamó Roig, fill d'en Berenguer Roig, perquè aquella reclamava que li tornara 100 sous que li havia deixat en comanda anteriorment

Així mateix, podem resseguir el procediment judicial habitual en les corts dels municipis a través dels textos que recullen la presentació de denúncies, com ara la portada davant Arnau Cardona, justícia de Borriana, l'any 1287, o una altra davant Bartomeu Matoses, justícia de València el 1291; en altres casos es tracta de la tramitació de gestions en altres localitats o autoritats, i fins i tot apel·lacions posteriors a jutges reials, com ara la del jurista Ponç Albert de l'any 1293, que confirmava l'anterior sentència del justícia de la ciutat de València Guerau Safont, o l'embargament i subhasta de béns de veïns de Castalla per part de Ferrer Balaguer i Joan de Sant Per, jurats de la localitat, perquè no havien pagat l'impost municipal de la peita (1294).

Un segon grup en volum són textos relacionats amb l'actuació pública i jurídica de poders senyorials, especialment rellevants els pertanyents a l'orde del Temple i, en menor mesura, al monestir de Benifassà. Sens dubte, no es tracta de les institucions eclesiàstiques més «pledejeadores» sinó més bé del fet casual d'haver-se conservar un major volum dels seus respectius arxius. En tot cas és ressenyable la col·lecció d'actuacions dels principals frares de l'orde del Temple al regne de València dels darrers anys del segle XIII, principalment de naturalesa administrativa i jurídica davant tribunals municipals i, en algun cas, oficials reials, totes elles dirigides a defensar els drets respectius. És així com ens hi trobem libels i escrits presentats, entre altres, per fra Guillem de Riufred, cambrer de la casa de Borriana (1284), fra Berenguer d'Aigüesvives, comanador de la mateixa casa (1287), fra Miquel de Lisó, comanador de Borriana (1289), fra Ramon Saguàrdia, comanador de Peníscola (1295), fra Ramon d'Escanola, lloctinent del comanador d'Ares (1295), fra Ramon Roig, lloctinent de comanador a la tinença de les Coves de Vinromà (1296), fra Berenguer de Gelida, lloctinent del comanador de Xivert (1296), fra Ramon de Bell-lloc, comanador de la casa de València (1297), fra Bernat de Fons (1298) o fra Arnau de Banyuls (1299), comanadors de Peníscola, i així fins a un total de 54 textos en els quals intervé algun frare templar. Per exemple, el 3 d'agost de 1295 fra Ramon Saguàrdia, comanador de Peníscola de l'orde del Temple, nomenava en Ferrús Ferre el seu procurador per a actuar davant en Ponç de Miravalls, lloctinent de procurador del regne de València, en el plet en defensa dels drets templers en la gabela de la sal de Peníscola, i mig any després, el 8 de desembre de 1295, el mateix frare acudia a la vila de Castelló de la Plana per a comparèixer davant l'esmentat oficial i demanar-li que atorgara la protecció reial als guardians de la gabela de la sal de Peníscola, especialment davant els senyors i veïns de Vilafamés, Borriol i la Pobla Tornesa.

Molt més reduït, en canvi, n'és el grup dels pertanyents a l'orde de Sant Joan de l'Hospital, entre els quals podem trobar el protagonisme de fra Bernat Desbosc, comanador de Borriana (1283), fra Pere Miquel, prior de Cullera (1292), fra Arnau de Soler, comanador de Cervera (1294), fra Mateu de Passanant, comanador d'Onda (1299) o fra Bernat Desbosch, comandor de Borriana i Vilafamés (1300), entre altres, i així fins a quinze textos, mentre que en altres dotze els protagonistes són els monjos del monestir de Benifassà, directament per ser ells els autors de l'escrit o per ser demandats en un altre procediment. Les qüestions que hi apareixen tenen moltes semblances amb part de les que trobem entre els papers templers: la defensa dels drets de la institució, tal com palesa la compareixença en el castell de Peníscola en el mes d'agost de 1295 de fra Arnau de Soler, comanador de Cervera de l'orde de l'Hospital, davant fra Ramon Saguàrdia, comanador de Peníscola i de la tinença de les Coves de l'orde del Temple, per a presentar-li una carta d'en Ponç de Miravalls, lloctinent del procurador general del regne de València, per la qual li diu que ha estat assabentat de l'assalt que havien comés els templers contra la gent de Vilafamés quant aquests estaven sota protecció reial, per la qual cosa el comina a què tornen les penyores que els prengueren.

Però si en la majoria dels textos que acabem de citar hi ha un clar protagonisme dels poders senyorials, en alguns casos es tracta de demandes, queixes o protestes dels seus vassalls, com ara quan Jaume Forner, veí de les Coves, Ramon Goçalbo, veí d'Albocàsser, Ramon Montserrat, de Tírig, i Pere Olzina, de la Salzedella, en nom dels veïns de la tinença de les Coves, compareguren davant l'obrador de Mateu Ciurana, en la vila de Sant Mateu, i protestaren a fra Arnau de Soler, comanador de Cervera de l'orde de l'Hospital, perquè se'ls demanava que pagassen drets de lleuda, pes i mesuratge als pobles d'aquest orde, i que ells abans només pagaven la meitat (1294), o quan l'any 1296 Bonanat Valldaura, ciutadà de València, com a procurador de diversos socis de Morella, Sant Mateu i València, compareix davant fra Ramon Saguàrdia, comanador de Peníscola de l'orde del Temple, i li presentà una llarga protesta perquè uns dies abans una barca que havien llogat a Pere Sendàvena per a transportar blat de tots ells a la ciutat de València, havia estat segrestada per una nau al cap d'Irta. El còmit d'aquesta els havia demanat un rescat per a no enfonsar-la i, quan anaven a pagar-li, el comanador templer de Peníscola aparegué amb unes barques armades, per la qual cosa aquests socis negociaren amb ell que no intervingués. Tot i la seua paraula, finalment féu acció d'atacar, per la qual cosa la barca amb blat fou enfonsada i es va perdre el gra i altres coses, però, a més, seguidament, el comanador es negà a perseguir la nau atacant. Era per tot això que havien decidit presentar una demanda judicial davant les autoritats reials per a ser compensats econòmicament per les pèrdues patides.

Un altre grup de textos són els emesos pels principals oficials reials, des del procurador general del regne al batle general, passant pels seus respectius llocti-

nents. Entre ells hi trobem sentències com ara la del 19 d'agost de 1288, quan Berenguer de Tovia, lloctinent del procurador general del regne de València del riu Xúquer ençà, va atorgar una sentència en el plet entre fra Miquel de Lisó, comanador de Borriana de l'orde del Temple, i el consell municipal de Borriana, per la pretensió d'aquest darrer de fer pagar peites municipals pel patrimoni i béns de dit orde a la localitat; o manaments per a fer complir un acord o decisió i evitar la resistència dels interessats, com ara quan el 22 de juny de 1292 Jaspert de Castellnou, vescomte de Castellnou i procurador general del regne de València, comunicava al consell municipal de Cullera que en Ramon, bisbe de València, havia atorgat la parròquia de Cullera a Berenguer Escorna, canonge de la Seu de València, i que havia nomenat Arnau de Reixac, ardiaca de Xàtiva i Pere Gómir, canonge i oficial de dita Seu, com a delegats per a donar-ne possessió de l'església, per la qual cosa els manava que donassen tota la seua ajuda per a complir dit acte.

Però en altres casos, especialment entre el fons de cartes reials de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, s'hi conserven uns informes ben interessants dels esmen-tats oficials reials sobre les qüestions més diverses, com ara la carta que adreça el 19 de setembre de 1300 en Jaspert, vescomte de Castellnou i procurador general del regne, al mateix rei Jaume II dient-li que estava preparant-se per acudir davant d'ell des de València quan rebé la seua ordre de quedar-se, per la qual cosa li demanava que recompensara en Dalmau de Castellnou perquè el poguera servir millor. També li demanava que resolguera el plet que ell mantenia amb l'almirall Bernat de Sarrià per la possessió de Calp, tot i els bons contactes d'aquest darrer amb el papa. Finalment, afirmava que decidia restar també a la capital valenciana per si calia defensar el regne de possibles atacs de l'infant castellà don Juan Manuel.

De pocs dies després (4 d'octubre de 1300) és una altra carta al rei, en aquest cas de Bernat de Llivia, batle general del regne de València, en la qual li comunicava, en primer lloc, que havia fet arribar al noble Jaspert de Castellnou, procurador general del regne, i també als justícies de les ciutats i viles, que no podien substituir les penes de mort o mutilació de membres sense permís reial, i, en segon lloc, que havia viatjat pel regne de València comprovant si hi havia hagut ocupacions de terres reials sense permís per la qual cosa li explicava que, efectivament, això era general i protagonitzat per tota mena de gent, homes de vila, cavallers i ciutadans, però al mateix temps li explicava al rei que també hi havia molta gent que acceptaria establiments reials de terres en el secà, sotmeses només als drets de delme i primícia, i posava per exemple els casos de Vila-real i Castelló de la Plana, però que no volia actuar-ne sense permís reial. En un altre text el mateix batle Bernat de Llivia comunicava al rei Jaume II que, segons les seues ordres, havia anat a Begís per saber quines eren les rendes que pagaven els moros i els problemes que havien tingut amb l'alcaid. I aprofitava per explicar-li que en alguns pobles de la Plana de Castelló hi havia hagut problemes de termes, per la qual cosa li demanava que nomenara jutges per resoldre'ls.

Finalment, quant als oficials de la corona, també hi hem trobat petits albarans en paper que liquiden sumes pagades o manen que siguen anotades en la comptabilitat de la hisenda reial. Per exemple, el 4 de novembre de 1300 Bernat de Sarrià, conseller del rei, reconeixia que havia cobrat de mans de Guillem de Solanes, en nom de Ramon, bisbe de València i canceller reial, uns diners per les despeses del viatge de Bernat de Segalar al regne de Granada, així com altres diners pagats al missatger de dit rei granadí. O quan el 21 de novembre de 1300 en Pere Boil comunicava a l'escrivà reial Guillem de Solanes que ja havia inclòs en el seu llibre de comptabilitat els diners que Guillem d'Entença devia a la cancelleria reial.

Resten alguns textos peculiars els quals, justament per la seua individualitat, paga la pena fer-ne alguna indicació. Per exemple, el document número 21, de juliol de 1271, és una mena de minuta que recull l'acord entre fra Arnau de Castellnou, mestre del Temple a Aragó i Catalunya, i el rei Jaume I per resoldre la diferència de superfície entre el terme de Russafa i els de Montcada i Carpesa, tots a l'Horta de València, arran del canvi quehaviem fet entre ells de les respectives senyories després de la donació inicial, en el Repartiment de València, de l'esmentat terme de Russafa als templers.

O el cas del document número 127, un curiós rotlle en paper, format per diverses peces cosides entre si, i que recull, probablement en l'any 1286, la relació nominal de denúncies o clams contra moros i jueus interposats davant els successius justícies de la ciutat de València entre 1263 i 1286. L'escrit no indica ni autor ni context de la seua redacció, per la qual cosa hem de pensar en una anotació utilitària i que degué acabar a l'arxiu reial (ACA, Cartes reials diplomàtiques, Pere II, extrasèries, núm. 94).

En altres casos els protagonistes de peticions i demandes ben interessants són els consells municipals, com ara el de Morvedre (Sagunt), el qual el 24 d'abril de 1300 presentaven una carta del rei Jaume II a Bernat de Llívia, batle general del regne, en la qual el monarca els donava franquesa de tot impost reial per dos anys si ells reconstruïen un tram de la séquia de Morvedre. Atenent que el monarca acabava de demanar a la localitat el pagament de 10 cavalls i 200 peons per a la guerra, el Consell municipal va portar el dit batle, juntament amb una sèrie de mestres piquers de València, a inspeccionar l'obra que estaven fent en la séquia des del partidor de Petrés fins a l'assut d'Algar, així com l'obra d'argamassa en aquest assut. El relat esdevé ben significatiu quan el notari dona fe de com en pocs metres hi havia desenes de peons picant pedres i llevant terra, tots laboriosos davant els ulls de l'oficial reial que havia de decidir si restaven exempts de l'impost extraordinari.

I el mateix podem dir de la carta que el consell municipal d'Alacant escriu el 15 de febrer de 1300 al rei Jaume II per a dir-li que faltaven aliments a la localitat perquè havien tingut problemes per portar-ne des del regne de València, però que saben que per Almeria circulen dues naus de Sevilla que podrien arri-

bar al port de la localitat. D'altra banda aprofiten per comunicar-li que la població estava poc poblada i que calia que s'hi quedara alguna companyia d'homes armats que passara en direcció al sud, per assegurar-ne la defensa militar, ja que l'anterior autorització del rei sobre la qüestió havia arribat tard, quan la milícia de Dénia ja havia anat vers Múrcia.

En una altra línia però també palesant aquest vida quotidiana en les primerenques viles i llocs valencians podem fixar-nos en l'interessantíssim contracte signat a Olocau del Rei, als Ports de Morella, el 19 de novembre de 1296, editat fa pocs anys per V. Garcia Edo. En ell Domingo Ponç, justícia de la població, juntament amb els dos jurats del poble i en nom del consell de veïns, acordà amb Melià Malràs la construcció de l'església municipal a canvi de pagar-li durant vint anys la meitat del dret de primícia del terme, dret que cobrava el consell municipal. El text continua amb un detall exhaustiu de les característiques físiques i materials de l'obra, mesures de les diverses parts de l'església, etc.

En tot cas, i tal com hem vist fins ara, és evident el pes de la memòria «oficial» en la col·lecció, però això no obsta per a l'aparició puntual de textos particulars, sempre amb un ús legal o administratiu, no de correspondència privada, però que ens apropen més a les vicissituds particulars de la gent, com ara l'escrit de Guillem d'Avinyó, cirurgià i veí de València (1276), o quan Altadona, filla del difunt Pere Cima, habitadora a Castelló de la Plana, ha venut a Bernat Savela un domenge que tenia al terme de Vilafamés (1299).

En aquest sentit no volem deixar de mencionar els dos documents de l'any 1300, conservats a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, en els quals apareix l'escriptor religiós Arnau de Vilanova embolicat en assumptes ben terrenals però, al mateix temps, amb una actuació que no deixa de ser peculiar. Concretament el 19 d'abril de 1300 el dit mestre Arnau de Vilanova demanava que es fera un acta pública sobre el fet que Guillem Pelegrí, saig de la cort de València, havia comparegut davant Ramon Junqueres, mostassaf, i l'havia comunicat que els jurats havien decidit que les aigües pluvials de la pobla en construcció de dit mestre en la ciutat de València foren dutes en direcció a l'era dels pellissers de la ciutat, però que, quan hi anaren tots a fer compliment d'aquesta decisió i dos homes començaren a cavar, Berenguer Mercer amb altres homes, tots armats, els atacaren i que, si no arriben a escapar per cames, haurien estat ferits o morts (document núm. 118).

Seguidament, segons consta en altre pergami, mestre Arnau de Vilanova, metge, comparegué davant Gil de Lihori, lloctinent del procurador general del regne de València, per a relatar que, seguint els manaments dels jurats de la ciutat, Ramon de Junqueres, mostassaf, havia anat a la pobla que havia construït dit mestre al barri de Sant Joan del Mercat i manat a dos homes que començaren a cavar la terra per dirigir les aigües pluvials però que, aleshores, Berenguer Mercer i altres homes armats els atacaren a tots i els feren fugir (document núm. 119). Sens dubte, aquesta imatge de mestre Arnau de Vilanova com a «promotor immobiliari» és ben suggerent, però també ho és la seua argumentació en allò

que no deixava de ser una denúncia: declarava el mestre que en realitat no volia denunciar-los per la violència, sinó sols deixar constància dels fets en defensa dels drets reials, ja que ell n'era servidor del rei.

Quant a la documentació de Sogorb, té un caràcter en part diferent ja que es tracta d'anotacions del llibre la cort del justícia de dita ciutat corresponent a l'any 1286, de tal manera que els textos no escrits en castellà-aragonés corresponen en la seua majoria a cartes que arribaren de fora, com ara una carta de Berenguer de Ripoll, justícia de la ciutat de València, que comunicava al justícia de Sogorb que havia comparegut davant ell Pere Aler, ciutadà de València, com a marmessor de Pere Bèrig, perquè, per a pagar el deute que tenia el difunt amb Berenguer de Conques per mil sous, s'havien corregut per a vendre unes cases per les quals s'oferien 1.200 sous. Per tot això demanava que compareguen els altres marmessors del difunt. Aquest podria ser també el cas de Bernat Despi, ciutadà de València, que comparegué el 6 de maig de 1286 davant Sanxo Navarro, justícia de Sogorb, per a reclamar que com el difunt Pasqual de Ferrera encara li devia 1.800 sous juntament amb Garcia Ximenes, tots dos veïns de Sogorb, que procedira a embargar tots els béns d'en Ferrera per a poder ser el primer a cobrar el deute.

En altres casos es tracta de manaments del senyor de la ciutat, l'infant Jaume Peres, com ara quan ordenava al batle, justícia, jurats i prohoms de Sogorb que defensaren fra Guillem Oliver, comanador d'Arguines, de l'orde la Mercè, en la possessió de diverses terres, horts i una bodega que l'orde havia comprat a misser Tomàs de Pròxita i que foren de Garcia Gallur, fill d'Asensio de Gallur. Cal observar, però, que al manuscrit hi ha altres cartes de dit infant redactades en castellà-aragonés.

Tanmateix, també trobem l'ús de la llengua en al·legacions de particulars, concretament en altres parts d'aquest darrer plet en el qual havia intervingut l'infant Jaume Peres i en el transcurs del qual Asensio de Gallur demanava al justícia de Sogorb que li donara més temps per a poder presentar testimonis en el seu favor, ja que els que volia aportar estaven a Sicília, tot en el marc del plet que mantenia amb el comanador d'Arguines de l'orde la Mercè per la venda d'unes terres.

Ben interessant són dos apel·lacions de particulars i que palesen un clar entrecruament de llengües, la qual cosa fa pensar si l'interessat estaria parlant en una llengua mentre que el notari intentava escriure en altra allò que sentia oralment i no sense algunes dificultats. Concretament, el 29 d'octubre de 1286 Guillem de Na Guilsen, ciutadà de València, presentava una reclamació davant Nicolau de Cabrera, lloctinent del justícia de Sogorb, contra Pere de Narbona, perquè li devia diversos diners per prèstec i per compra de draps (Arxiu Municipal de Sogorb, Llibre del Justícia, núm. 3044/114, f. 55v), i la qüestió era redactada així:

Denant vós don Nicolás de Cabrera, tinent lugar de justícia en Sogorbe, proposa clamant Guillamó d'Aguilsen contra Pero de Narbona, posant contra aquell que'l dit Pero reebé e pres deu X sous. Ítem, deve VI sueldos e medio por razon de draps de València e encara deu V sous los quals pres de Johan Pèriz del Francho, vezino de Xé-richa, los quals [XXI] sous e mig pres en lo temps que hera procurador dels seus deutes, per què demana lo dit Guillamó que'l dit Pero de Narbona li sia condempnat en pagar toda la quantitat desús demanada e las misiones del pleit fei[te]s e a fer, salvu son dret de créxer e de minguar.

Pocs dies després altra anotació era escrita de la següent manera:

Compareció n'Uguet Dezvilar, habitant en Castellnou, denant don Nicolás de Cabrera, tinent lugar de don Sancho Navarro, justicia de Sogorbe, en nom e en veu de donya Ròmia, sor sua, protestant en veu d'aquella que com per la justícia de Sogorb sia estat venut un ort qu'és en lo terme de Sogorbe, és a saber, a n'Andreu Mercer, \ segons que aquel és confrontat,/ per ço car la dita donya Ròmia no era obligada en lo deute per lo qual lo dit ort fo vendido, és a saber, en pena del quarto, ni ella no fos demanada per lo deute damunt dit, a conservació de son dret protesta lo dit Huguet per la dita donya la dita venda del dit ort no éser feita segunt fuero de València e esto protesta salvu totz ses defenimentz posadores en son loguar.

Poden servir de contrast un parell de textos del consell municipal de Castalla de l'any 1292 en els quals el seu justícia, Blasco Lopes, treia a subhasta les terres d'un veí denunciat per no pagar un deute:

Sean todos quantos esta carta veuran com Muyno Ferrández fos en pena del quart a'n Bernat Johan en L sous reals de València e de los dictos diners lo dit Bernat Johan feés reclam en poder d'en Blasco López, justícia de Castalla, e com no trobasen béns mobles del dit Muyno Ferrandes on pogesen satifer al dit Bernat Johan del dit deute, lo dit Blasco López, justícia de Castalla, a instància de Bernat Johan qui demanà así ésser feyta paga del dit deute, liurà a vendre a Valero de Mora, coredor públich de Castalla, III fanegades de terra en la horta de Castalla e media fanegada de huerto \e 1ª fanegada que fue de don Fortun Garcia,/ les quals lo dit Muyno Ferrandes ha en Castalla. Lo qual corredor las ditas fanegadas e hort públicament cridà venal [...]nualment per la vila de Castala per XXX dies e més, e com lo dit Blasco López lexàs lo justiciat e pervengés lo dit justiciat a mi, Matheo Pérez, e com no fos atrobat qui tan donàs en las ditas fanegadas e ort com vós, Bernat Despug, axí com aquel qui més dóna, e als vostres per totztemps venem nós, don Matheo Pérez, justícia de Castalla, las ditas IIII fanegadas e media. Afrontan las fanegadas con la terra de dona Hignés e con la terra d'en Xemén Pérez e con la terra d'en Remon Saguàrdia e la céquia. Afronten el horto con la terra de Garcia Daroca e de Blasco López. Las ditas fanegadas e ort con entradas e exidas, aguas, céquias e con sus afrontaciones e meloramentz e ab tot son dret, nós, don Matheo Pérez, justícia de Castalla, a vós don Bernat Despug venem a aver, a tenir, a poseyr, a dar e a vendre e a enpeynorar e aleyñar e a totes vostres voluntatz en per totztemps faedors, exceptatz cavalerz e sentz, per preu L sous de reales de València, los quals pagam al dit Bernat Johan, on renunciem a tota excepcion de la paga no

feyta et d'engan. Prometem la dita venda salvar axí com justícia, et per evició d'aquesta venda, per auctoritat de la qual usam, obligam a vós e als vostres totz los béns del dit Muyno Ferandes.

Esto és feyto en Castalla, *pridie kalendas Febroarii anno Domini millesimo CC^o XC^o primo*.

Com en el cas anterior de Sogorb, és evident l'entrecreuament de llengües, més quan de la mateixa època, de 1280 a 1300, hi ha altres pergamins datats a la mateixa vila de Castalla escrits en aragonés uns i altres en llatí.

★ ★ ★

Per acabar aquesta introducció pensem que convé fer alguns aclariments sobre els criteris de selecció i edició de la col·lecció. Primer de tot, cal indicar que no s'han inclòs els documents emanats de la cancelleria reial tot i que de forma ocasional hi ha alguns no redactats en llatí durant aquest segle. La raó d'aquesta decisió és que els seus escrivans eren agents reials de procedència geogràfica diversa, i que el seu escenari de treball era tant itinerant com la figura del mateix monarca. Per això, documents datats a viles valencianes fins al 1300 no serien els testimonis més raonables de la llengua parlada pels pobladors del regne en les seues primeres generacions. A més a més, existeix un altre projecte d'investigació sobre la llengua de la cancelleria que ja porta en marxa uns anys i que sens dubte reflectirà de forma molt completa les seues característiques.

D'altra banda, és evident que aquesta col·lecció té un caràcter obert. La continuació de la recerca en alguns dels principals arxius pot aportar-nos novetats importants en sèries o seccions no habituals, així com en el cas dels arxius locals, tant eclesiàstics com municipals. Encara hui dia no hem assolit una completa catalogació de les fonts locals i és possible que n'apareguen més textos de forma puntual.

Així mateix, cal considerar l'existència de documents del segle XIII no conservats en el seu suport original sinó a través d'una còpia posterior en el temps. Aquests textos no els hem inclòs en aquesta col·lecció per raons de coherència escripturària i lingüística: no podem garantir que la seua ortografia i fins i tot lèxic, siguen exactament els usats originalment en el Dos-cents, de tal manera que més enllà del seu valor històric evident, podrien representar una distorsió per als estudiosos de la història de la llengua, la qual cosa preferim evitar en aquests moments. Fins ara n'hem reunit una certa col·lecció però sens dubte és l'àmbit on aniran sorgint nous exemplars ja que era habitual que un document més antic fóra traslladat o se'n fes una còpia legal, o que s'aportara l'original i es copiara en un nou manuscrit més tardà perquè tinguera efectes legals. Justament per això és segur que anirem reunint en els propers anys una col·lecció més àmplia d'aquests documents, però, paral·lelament, es fa evident la dificultat de la seua localització, atesa la seua dispersió ocasional en arxius dels segles XIV, XV i fins i tot posteriors, que tenen fons moltíssim més voluminosos.

Finalment, pel que fa a la presentació, com és usual en les col·leccions diplomàtiques, cada document va precedit de la data, una regesta del seu contingut, els noms dels testimonis i del notari redactor, per acabar amb les referències arxivístiques i, en uns pocs casos, la notícia de la seua edició anterior.

NORMES DE TRANSCRIPCIÓ

1. Conservació general de les grafies de l'original.
2. Desenvolupament de les abreviatures i separació de les paraules segons la llengua moderna.
3. Ús de l'accentuació, signes de puntuació, apòstrof i el guionet de la llengua actual.
4. Simplificació de les consonants dobles inicials. En el cas de doble *ll* dins de paraula, inclusió del punt volat quan sona com *l* doble.
5. Regularització de l'ús d'*u* i *v*, i de *çe-ce* i *çi-ci* en tots els textos segons l'ortografia actual, i d'*i* i *j* en els textos no llatins.
6. En textos en llatí, unificació en *i* de la grafia *j* o *i* llarga. Igualment les grafies *c-t* amb valor de *c* es transcriuen per *c*.
7. Regularització de majúscules segons l'ús modern.
8. Les llacunes s'indiquen per mitjà de punts suspensius entre claudàtors.
9. Les paraules o frases restituïdes també van entre claudàtors.
10. Les paraules o frases interlineades van entre barres inclinades.
11. La restitució d'alguna lletra o síl·laba per oblit o errada de l'escrivà està indicada amb parèntesi angular.
12. Les paraules ratllades o de lectura dubtosa estan indicades en nota a peu de pàgina.
13. Els noms propis de persona, dels quals només hi ha escrita la lletra inicial, estan desenvolupats entre parèntesis redons.
14. Totes les paraules o frases escrites en llengua diferent a la de la peça documental concreta estan presentades en cursives.
15. El signe tironià es transcriu per *e* en texts valencians i per *et* en llatins.
16. Amb el punt volat s'indiquen les elisions que hui no tenen representació gràfica i els casos d'aglutinació de les partícules pronominals *y*, *u*, i *us* amb la paraula anterior, si aquesta no és cap forma verbal.
17. Ús de l'apòstrof per a indicar l'elisió de vocals que hui no s'elideixen gràficament.
18. Ús d'accentuació per als diacrítics usuals i que ajuden a la comprensió del text.
19. Les abreviatures llatines de monedes en els documents no llatins es desenvolupen sota la forma *sous* i *diners*.
20. L'existència de lletres partides en alguna vora de l'original s'indica per ABC.

ARXIUS AMB FONTS DOCUMENTALS

Arxiu Històric Nacional, de Madrid

Secció Clero

Monestir de la Puritat (València)

Monestir de Benifassà

Monestir de la Mercé (València)

Secció Ordes Militars

Orde de Montesa

Arxiu de la Catedral de València

Pergamins

Arxiu del Regne de València

Pergamins

Arxiu de la Corona d'Aragó. Secció de Cancelleria

Pergamins

Pere el Gran

Alfons el Liberal

Jaume II

Cartes Reials Diplomàtiques

Jaume I

Pere el Gran

Jaume II

Processos

Jaume II

Arxiu Municipal de Sogorb

Llibre del Justícia de 1286

Arxiu Municipal d'Onda.

Pergamins

Arxiu Municipal d'Olocau del Rei

Pergamins

SIGLES

ACA	Arxiu de la Corona d'Aragó, de Barcelona
AHN	Arxiu Històric Nacional, de Madrid
ARV	Arxiu del Regne de València
ACV	Arxiu de la Catedral de València
AM	Arxiu Municipal
OOMM	Ordes Militars
CRD	Cartes Reials Diplomàtiques

CATÀLEG

ARXIU HISTÒRIC NACIONAL, DE MADRID

Secció Clero

	núm. doc.
CONVENT DE LA PURITAT (VALÈNCIA)	
AHN, Clero, Puritat, pergamins carpeta 3275, núm. 10-P	2
AHN, Clero, Puritat, pergamins carpeta 3275, núm. 5-P	3
AHN, Clero, Puritat, pergamins carpeta 3275, núm. 9-P	1
AHN, Clero, Puritat, pergamins carpeta 3277, núm. 7-P	10

MONESTIR DE BENIFASSÀ

AHN, Clero, Benifassà, pergamins, carpeta 425, núm. 18-P	9
AHN, Clero, Benifassà, pergamins, carpeta 428, núm. 14-P	46
AHN, Clero, Benifassà, pergamins, carpeta 428, núm. 3-P	19
AHN, Clero, Benifassà, pergamins, carpeta 429, núm. 20-P	96
AHN, Clero, Benifassà, pergamins, carpeta 429, núm. 5-P	57
AHN, Clero, Benifassà, pergamins, carpeta 430, núm. 11-P	114
AHN, Clero, Benifassà, pergamins, carpeta 430, núm. 13-P	129
AHN, Clero, Benifassà, pergamins, carpeta 431, núm. 4-P	140
AHN, Clero, Benifassà, pergamins, carpeta 431, núm. 5-P	130
AHN, Clero, Benifassà, pergamins, carpeta 431, núm. 7-P	185
AHN, Clero, Benifassà, pergamins, carpeta 431, núm. 11-P	159
AHN, Clero, Benifassà, pergamins, carpeta 431, núm. 14-P	151
AHN, Clero, Benifassà, pergamins, carpeta 431, núm. 16-P	161
AHN, Clero, Benifassà, pergamins, carpeta 431, núm. 17-P	162

CONVENT DE LA MERCÉ (VALÈNCIA)

AHN, Clero, Mercé, el Puig, pergamins carpeta núm. 3194, núm. 6-P	48
---	----

Secció Ordes Militars

Pergamins de Montesa

AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 518, núm. 316-P	5
AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 518, núm. 323-P	6
AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 519, núm. 369-P	8
AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 520, núm. 424-P	16
AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 520, núm. 425-P	18
AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 520, núm. 442-P	20
AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 521, núm. 455-P	39
AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 521, núm. 456-P	28
AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 521, núm. 457-P	41
AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 521, núm. 464-P	42
AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 521, núm. 465-P	43
AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 521, núm. 475-P	45
AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 522, núm. 490-P	50
AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 522, núm. 495-P	51
AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 522, núm. 505-P	56
AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 523, núm. 509-P	58
AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 523, núm. 510-P	59
AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 523, núm. 520-P	66
AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 523, núm. 531-P	30
AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 524, núm. 542-P	121
AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 524, núm. 545-P	132
AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 524, núm. 546-P	133
AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 524, núm. 549-P	124
AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 524, núm. 550-P	149
AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 524, núm. 553-P	171

ARXIU DE LA CATEDRAL DE VALÈNCIA

Fons de pergamins

ACV, pergami núm. 1255	52
ACV, pergami núm. 1366	17
ACV, pergami núm. 1386	63
ACV, pergami núm. 1389	91
ACV, pergami núm. 1399	113
ACV, pergami núm. 3911	7
ACV, pergami núm. 5018	12
ACV, pergami núm. 5562	15
ACV, pergami núm. 6004	13

ARXIU DEL REGNE DE VALÈNCIA

núm.
doc.

Secció de Clero

PERGAMINS

ARV, Clero, Pergamí núm. 2107	14
ARV, Clero, Pergamí núm. 3029	40
ARV, Clero, Pergamí núm. 10261	52

ARXIU DE LA CORONA D'ARAGÓ

Secció de Cancelleria

PERGAMINS

PERGAMINS DE PERE EL GRAN (1276-1285)

ACA, Pergamins de Pere II, núm. 142	11
-------------------------------------	----

PERGAMINS D'ALFONS EL LIBERAL (1285-1291)

ACA, Pergamins d'Alfons II, núm. 306	44
--------------------------------------	----

PERGAMINS DE JAUME II (1291-1300)

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 83	49
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 229	54
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 256	55
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 384	60
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 392	61
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 419	62
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 436	64
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 437	65
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 474	67
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 490	68
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 491	69

	núm. doc.
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 508	70
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 530	71
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 531	72
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 532	76
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 533	74
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 534	75
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 543	73
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 558	77
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 560	78
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 588	79
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 615	80
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 620	81
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 627	92
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 637	82
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 638	83
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 640	84
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 645	85
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 646	86
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 648	87
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 651	88
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 669	90
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 687	93
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 689	94
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 751	98
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 752	99
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 766	100
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 768	101
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 780	103
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 781	102
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 790	104
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 793	105
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 907	107
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 914	108
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 915	109
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 916	110
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 925	111
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 991	122
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 1077	118
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 1078	119
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 1115	120

	núm. doc.
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 1171	123
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 1183	125
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 1187	126
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 1189	127
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 1191	128
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 1245	131
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 1319	137
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 1343	139
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 1360	142
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 1361	143
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 1362	144
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 1384	148
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 1389	150
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 1468	166
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 1470	167
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 1471	168

CARTES REIALS DIPLOMÀTIQUES

CARTES REIALS DIPLOMÀTIQUES DE JAUME I

ACA, CRD, Jaume I, caixa 1, núm. 29	4
-------------------------------------	---

CARTES REIALS DIPLOMÀTIQUES DE PERE EL GRAN

ACA, CRD, Pere II, extrasèries, núm. 94	38
---	----

CARTES REIALS DIPLOMÀTIQUES DE JAUME II

ACA, CRD, Jaume II, núm. 287	97
ACA, CRD, Jaume II, núm. 317	106
ACA, CRD, Jaume II, núm. 345	116
ACA, CRD, Jaume II, núm. 456	89
ACA, CRD, Jaume II, núm. 493	117
ACA, CRD, Jaume II, núm. 717	134
ACA, CRD, Jaume II, núm. 753	115
ACA, CRD, Jaume II, núm. 757	163

	núm. doc.
ACA, CRD, Jaume II, núm. 763	169
ACA, CRD, Jaume II, núm. 774	170
ACA, CRD, Jaume II, núm. 776	165
ACA, CRD, Jaume II, núm. 777	145
ACA, CRD, Jaume II, núm. 7951	60
ACA, CRD, Jaume II, núm. 7981	36
ACA, CRD, Jaume II, núm. 818	174
ACA, CRD, Jaume II, núm. 849	175
ACA, CRD, Jaume II, núm. 851	181
ACA, CRD, Jaume II, núm. 857	182
ACA, CRD, Jaume II, núm. 867	147
ACA, CRD, Jaume II, núm. 891	176
ACA, CRD, Jaume II, núm. 893	179
ACA, CRD, Jaume II, núm. 936	157
ACA, CRD, Jaume II, núm. 937	155
ACA, CRD, Jaume II, núm. 944	156
ACA, CRD, Jaume II, núm. 987	164
ACA, CRD, Jaume II, núm. 1030	153
ACA, CRD, Jaume II, núm. 1047	158
ACA, CRD, Jaume II, núm. 1051	138
ACA, CRD, Jaume II, núm. 1100	135
ACA, CRD, Jaume II, núm. 1147	183
ACA, CRD, Jaume II, núm. 1148	172
ACA, CRD, Jaume II, núm. 1152	180
ACA, CRD, Jaume II, núm. 1156	173
ACA, CRD, Jaume II, núm. 1201	177
ACA, CRD, Jaume II, núm. 1469	178

PROCESSOS DE CANCELLERIA

ACA, Cancelleria, Processos en quart, 1297 A	112
ACA, Cancelleria, Processos en quart, 1300 F	141
ACA, Cancelleria, Processos en quart, 1300 G	146
ACA, Cancelleria, Processos en quart, 1300-1301	154
ACA, Cancelleria, Processos en foli, 1300	184

ARXIU MUNICIPAL DE SOGORB

Llibre del Justícia, any 1286

	núm. doc.
AM Sogorb, Llibre del Justícia, núm. 3044/114, f. 2r	21
AM Sogorb, Llibre del Justícia, núm. 3044/114, f. 3r	22
AM Sogorb, Llibre del Justícia, núm. 3044/114, f. 11r	24
AM Sogorb, Llibre del Justícia, núm. 3044/114, f. 11r-v	23
AM Sogorb, Llibre del Justícia, núm. 3044/114, f. 23v	25
AM Sogorb, Llibre del Justícia, núm. 3044/114, f. 24v	26
AM Sogorb, Llibre del Justícia, núm. 3044/114, f. 24v	27
AM Sogorb, Llibre del Justícia, núm. 3044/114, f. 33v	29
AM Sogorb, Llibre del Justícia, núm. 3044/114, f. 49v	32
AM Sogorb, Llibre del Justícia, núm. 3044/114, ff. 52v-53r	33
AM Sogorb, Llibre del Justícia, núm. 3044/114, ff. 53v-54r	31
AM Sogorb, Llibre del Justícia, núm. 3044/114, f. 55v	34
AM Sogorb, Llibre del Justícia, núm. 3044/114, f. 58v	35
AM Sogorb, Llibre del Justícia, núm. 3044/114, ff. 60r i 63r	36
AM Sogorb, Llibre del Justícia, núm. 3044/114, f. 62r	37

ARXIU MUNICIPAL D'ONDA

Pergamins

AM Onda, Pergamins, núm. 4	47
AM Onda, Pergamins, núm. 5	53

ARXIU MUNICIPAL D'OLOCAU DEL REI

Pergamins

AM Olocau, Pergamins	95
----------------------	----

Collecció documental

1.

1265, setembre, 26. [València].

Berenguer Dalmau, justícia de València, dicta sentència en un plet dut a terme anteriorment pel seu predecessor en el càrrec, Berenguer Saplana, entre n'Estefania, muller d'en Florenç, contra n'Hug Robert, per l'embargament manat fer d'uns porcs que eren propietat de Berenguer Roig i la seua muller.

Notari, Berenguer de Ripoll, notari de València i de la seua cort del justícia per mestre Gui.

Pergamí original.

ANH, Clero, Puritat, pergamins carpeta 3275, núm. 9-P.

Entre na Estephania, muler d'en Florenç, demanant d'una part, e en Huc Robert de l'altra deffenén, pleyt fo mogut en aquesta manera:

Estephania, muler d'en Florenç, aparec denant en Berenguer de Plana, justícia de València, demanan que com lo dit justícia haje emparats XX porcs per raon d'en Berenguer Roig e de sa muler e los dits porcs sien seus, que·ls dits porcs sien desemparats. On lo dit Huc Robert, a instància del qual los dits porcs foren emparats per raon de execució d'una sentència per lo dit Huc Robert donada e contra lo dit Berenguer Roig, e nege los dits porcs ésser de la dita Estephania. E lo dit justícia per son offici demana al dit Berenguer si los porcs de què és pleyt jahien ni estaven en casa sua e dix que oc, en I corral de les cases de dona Theresa, muler sua, e prestaven-los per ço com era estada lur nodriça e que la dita Estephania estave prop Sen Bertolomeu. On nós, en Berenguer Dalmau, justícia de València, vist tot lo procés feyt e·l dit pleyt denant en Berenguer Saplana, ladoncs justícia de València, e tot ço que les parts denant nós dir volgueren, aüt sobre açò conseil de savis, Déus avén denant nostres huils, seén en cadera en loc acustumat, sentencialment absolvem lo dit Huc Robert del contrast que la dita Estephania fahia en l'emparament dels porcs damunt dits, no constrastan la raó posada per la dita Estephania, condampnam en tota la dita Estephania e en Berenguer Roig son

procurador en les messions a restituir al dit Huc Robert, les quals él jurarà aver fetes en aquest pleyt, nostra taxació denant anant. Encara jutgam sentencialment que la dita sentència donada contra en Berenguer Roig e per Huc Robert, que sie menada a execució en los porcs damunt dits, no contrastan la raó posada per la dita Estephania.

Donada sentència present aquel Huc Robert e en Berenguer Roig, procurador de la dita Estephania, *VI kalendas Octobris anno Domini M° CC° LX° quinto*.

S+enyal d'en Berenguer Dalmau, justícia de València damunt dit, qui aquesta sentència dóna.

Sig+num Berengarii de Ripullo, publici notarii Valencie et curie eiusdem pro magistro Guidone, qui hec scripsit cum raso et emendato in IIª linea quo legitur de Plana, die, loco et anno prefixis.

2.

1266, març, 7. València.

Huguet de Romaní, justícia de València, rep la denúncia de Berenguer Roig contra Salomó Alorquí, jueu de València, hereu del seu germà Abraham Abenvives, perquè en Roig devia juntament amb Guillem de Porçà 210 sous al dit Abraham, però després de pagar-li el deute no els havia fet àpoca o carta de pagament, i ara li la demanen. El justícia envia el saig Ramon Calbet perquè convoque el denunciat davant la Cort, però no s'hi presenta i així diverses vegades. Finalment, com no compareix, Huguet de Romaní condemna Salomó Alorquí a lliurar una àpoca a en Roig i a pagar les despeses del procediment judicial.

Signa dit justícia.

Notari, Berenguer de Ripoll, notari de València i de la cort del custícia en nom de Guillem Escrivà.

Pergamí original.

AHN, Clero, Puritat, pergamins carpeta 3275, núm. 10-P.

Entre en Berenguer Roig demanan, d'una part, e en Salomó Alorchí, judeu, de l'altra, pleyt fo mogut en aquesta manera:

Berenguer Roig se clame d'en Salamó Alorchí, hereu d'en Abrafim Abenvives frare seu, posan contra aquel que com él degés ab en G(uillem) de Purçà ensemps, al dit Abrafim, CCX sous, e aquel deute sie pagat e aquel judeu tinga la carta, demane aquel Salamó a si ésser condampnat a retre a si la dita carta, e aquest dia près dia d'acort al diluns segent, e fo-li donat, al qual dia no comparec.

IIIª kalendas Marcii.

Fo citat aquel Salamó Alorquí a casa sua per R(amon) Calbet, saig, que vingés a la cort fer sagrament de calúmpnia sobre la dita demanda e enantar en aquella, per si o per son procurador, e no fo trobat ni comparec él ni om per él.

Kalendas Marcii.

Fo citat altra vegada aquel judeu per aquel saig matex a a lo damunt dit e al dit logar, e no fo trobat ni comparec él ni om per él.

Item, VI nonas Marcii.

Fo citat altra vegada terçament e peremptòria per aquel saig matex a a lo damunt dit, e fo dit al saig que a Murvedre ere anat lo dit Salamó.

Item, III nonas Marcii.

Fo citat aquel Salamó quartament a malícia a sobrar a a lo damunt dit, per aquel saig matex e al dit logar, e no fo trobat ni comparec él ni om per él.

On nós, n'Uget de Romaní, justícia de València, vista la dita demanda e les citacions damunt dites, aüt sobre açò conseil de savis, Déus avén denant nostres huils, seén en cadira en loc acustumat, com lo dit judeu fo citat una, II e III vegades terçament e peremptòria e quartament a malícia a sobrar que vingués jurar de calúmpnia sobre la dita demanda, e no vénc ni comparec, prè del dit Berenguer sacrament de calúmpnia que leal demanda fahia e persevera en sa demanda e aquel judeu se sie absentat de la ciutat de València, negun procurador no jaquit e axí se-gons fur de València sia aüt per confés que'l dit deute li sie estat pagat per ço com no volc venir a fer sacrament de calúmpnia e enantar el pleyt, com la absència del dit judeu per la presència de Déu sie complida, lo dit judeu, en absència e contumàcia sua, a retre e a deliurar la dita carta al dit Berenguer Roig sentencialment condampnam. Encara condampnam lo dit judeu en les messions a restituir al dit Berenguer, les quals jurarà aver fetes en aquest pleyt, nostra taxació denant anan.

Donada sentència present aquel Berenguer e en absència del dit Salamó, *nonas Marcii anno Domini M^o CC^o LX° quinto.*

Sig+num Hugeti de Romanino, iusticie Valencie predicti, qui hanc tulit sentenciam.

Sig+num Berengarii de Ripullo, publici notarii Valencie et curie eiusdem pro Guillelmo Scribe, qui hoc scripsit.

3.

1267, abril, 6. València.

Trasllat del document anterior, en pergamí, redactat per Arnau de Jaca, notari de València, i testimoniat per Ramon Massana i Guillem de Ratera, notaris de València.

Trasllat en pergamí.

AHN, Clero, Puritat, pergamins carpeta 3275, núm. 5-P.

Octavo idus Aprilis anno Domini millesimo CCLX septimo, hoc est translatum fideliter sumptum a quodam sententia, <cuus> tenor talis est:

[Inserta document núm. 2]

Sig+num Raimundi Maçane, notarii publici Valencie, testis. Sig+num Guillelmi de Ratera, notarii publici Valencie, testis.

Sig+num Arnaldi de Iacca, publici notarii Valencie, qui hanc sentenciam fideliter translatavit.

4.

1267, octubre, 25. [València?].

Ferran d'Oblites, cavaller, fa època d'haver cobrat 12.000 tornesos dels diners que li devia Martí d'Oblites, alcaid de Paterna, per la compra de la meitat de la localitat de Plasència. El pagador és Joan Llopis, antic alcaid de Manises i escrivà del lloc.

En són testimonis Guillem Aragonés, rector de Paterna, i Martí Peres del Castellar.

ACA, Cartes reials diplomàtiques, Jaume I, caixa 1, núm. 29.

Açò és treslat bé e felment tresladat d'una escriptura contenguda en lo libre de la procuració del regne de València, [comprés] en un procés actuat entre l'onrat en Ferrando de Oblites d'una part, e l'onrat en Martín d'Oblites de l'altra, la tenor de la qual escriptura és aital:

En lo qual dia de dimarts ans de ora tèrcia, fo mostrada al dit procurador del regne, a instància de les parts, l'època feta dels XII mília torneses ço és per en Johan Lopiz ça enrere alcayt de Manises e escrivà del dit loch, en un quarnet de paper on eren moltes notes escrites, la tenor de la qual és aital:

Don Fernando d'Oblites, cavaler, atorga aver avido e recebido de don Martín d'Oblites, alcayt de Paterna, XII mília torneses grosos de buen argente e fino, de la paga de los dos mill CCCC morabatins d'oro que don Martín d'Oblites deva a don Ferando d'Oblites por razón de la compra que d'él fizo de la meitat de la vila de Placença, que fue de don Jayme d'Oblitas en [...]a de [...]ale[...].

Testes don G(uillem) Aragonés, rector de Paterna, e don Martín Péreç del Castellar.

Fecha XXV días en uytubre, Era mil CCCVI.

5.

1270, octubre, 1. Vilafamés.

Bernat Vidal, justícia de Vilafamés, vista la demanda presentada per Eximén Llopis de Belxit contra Joan Peris de Mallén per la possessió d'una terra al poble sentència en favor del primer perquè en té documents d'ella i el segon no.

En són testimonis Bartomeu Ballester i Bartomeu Bertran.

Notari Pere Ferrera, de Vilafamés.

Pergamí original.

AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 518, núm. 316-P.

Publica:

1. R. Aguilera i V. García Edo, «Documents particulars castellanencs del segle XIII escrits en català», dins *Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana 1986*, vol. VIII, Àrea 7. *Història de la llengua*, València, 1989, p. 232.

2. C. Rabassa i C. Díaz de Rábago, *Documents per a la història de Vilafamés*, València, Consell Valencià de Cultura, 1995, p. 25.

Hon nóç, en B(ernat) Vidal, justícia de Vilafamez, vista la demanda denant nóç posada per n'Exemén Lópiz de Belxit contra en Johan Pèriz de Malén, e vista la defensió del dit Johan Pèriz e encara vist tot lo procés del plet e tot so que leç partç dir ne posar volgren denant nóç, e vists encara loç testimoniç aduitç en lo dit plet e aquelç bé e diligentment esgardatç, e vist encara lo fur de Saragoça e aquel diligentment esgardat, e aüt consel de juratç e de moltç prohòmenç e de saviç, Déuç avent denant nostreç hulç, seent en forma de jutge sentencialment jutgam que lo dit Exemén Lópiz de Belxit sia en posesió de la dita terra per so cor la carta de la compra que'l dit Exemeno a mostrada a nóç la li met dinç seç afrontacionç; e'l dit Johan Pèriz que no a carta de la dita heretat ayxí com fur mana ne pot provar bastantment. E en asò cilici per totç tempç a cascuna de leç partç posam.

Lata sentencia en Vilafamez, kalendas Octobris anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo.

Testes huius rey sunt Bertholomeu Balester e en Bertholomeu Bertran.

Sig+num mei Petri Feraria, notarii publici Villafameci, qui hanc sentenciam scripsi.

6.

1271, juliol.

Com fra Arnau de Castellnou, mestre del Temple a Aragó i Catalunya, havia fet demanda al rei Jaume I per desigualtat en el canvi que feren de Russafa per l'alqueria de Montcada i Carpesa, aquestes són sogejades amb un resultat, per a Russafa, de 202 jovades, 11 fanecades i 27,5 braces de la corda menor, que són 191 jovades i 17 fanecades de la corda dels furs, tot en regadiu, i de 43 jovades i 13'5 fanecades a Montcada, 39 jovades a Carpesa de la corda menor, en el regadiu i la marjal, a més de 10 jovades que foren de Guillem Escrivà i 20 jovades que el rei havia donat a l'orde del Temple juntament amb les cases de València. Testimonis, en Ribaut de Morvedre, Arnau de Térmenes, el fill d'en Castellar, Domingo de Ciscar i en Bonfill.

Notari, en blanc.

Pergamí original.

AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 518, núm. 323-P.

Coneguda cosa sia a tots homes que con demanda fos feyta al se[n]yor en Jacme per la gràcia de Déu rey d'Aragó, de Malorcha e de València, comte de Barçalona e d'Urgel e senyor de Monpesler, per frare A(rnau) de Castellnou, maestre del Temple en Aragó e en Catalunya, sobre'l feyt de Russaffa, que demanava lo dit maestre compliment de ço que li falia del escambi de Russaffa, hon lo senyor rey dix que li daria volenter ço que falís de dit escambi e que fos sogejada Russaffa e Monchada e Carpesa, hon los dits locs foren sogejats de volentat del senyor rey

e del mestre del Temple, e foren trobades en Russaffa CCII jovades e XI fanecades e XXVII brasses e miga de la corda menor e feren a la corda del fur CXCI^a jovada e XVII fanecades, e tot açò és en regadiu. E foren trobades a Moncada XLIII jovades e XIII fanecades e miga, e foren trobades a Carpesa XXXVIII jovades a la corda menor e en regadiu amb la margal que y an treyt, e X jovades que foren d'en G(uillem) Escrivà, e totes aquestes jovades deuen tornar a la corda del fur. Ítem, d'altra part XX jovades que'l senyor rey donà al Temple ab lo donatiu de les cases de València, les cals él nos deu assignar en lo terme de València en locg covinent. E al sojejar d'aquesta terra fon en Ribaut de Murvedre tan solament en Carpesa e en Moncada, e a Russaffa fo A(rnau) de Térrens, el fil d'en Castelar, en D(omingo) de Císcar, e en ço de Russafa fon en Bonfil ab aquests damont dits, e açò fon feyt en lo mes de juliol en l'an de nostre Senyor MCCLXXI^o.

7.

1275, febrer, 20 i 21. Sogorb.

Garcia Sanxis, porter del rei, Arnau Escrivà, batle de la ciutat de València, i Miquel de Canemàs, clergue i procurador del bisbe Arnau, de Tortosa, presenten al consell municipal de Sogorb unes cartes del rei en què, segons el manament del papa, ordena que lliuren al bisbe de Tortosa tots els drets del bisbat de Sogorb, i també lliuren una altra carta del dit batle Arnau Escrivà donant poders al porter Sanxis per a fer complir això o, si el consell de Sogorb no vol col·laborar, ser ell qui en done possessió al delegat del bisbe de Tortosa. Al dia següent el justícia i jurats de Sogorb responen que estan disposats a complir els manaments reials. En són testimonis del primer dia Pere de Monçó, batle, Pere de Calataiud, justícia, Pasqual de Ferrera i Sanxo Munyós, jurats, Assalit, Martín Ballester i altres prohoms de Sogorb. I de la resposta del consell Martín Ruiz, Miquel Garcia, Garcia Peres d'Osa, Eximén Peres d'Osa, Diego de Santa Cruz, Ortí Sanç, Joan Peris de Busquet i Joan Berenguer.

Notari Guillem Albert, notari públic de València.

Pergamí original.

ACV, pergamí núm. 3911.

In Dei nomine, anno Incarnacionis eiusdem millesimo CC^o LXX° quarto, die Iovis scilicet IX° kalendas Marcii, in presencia et testimonio Petri de Montesono, baiuli, Petri de Calataiubo, iusticie, Pascasii de Ferraria, Sancii Muynoz, iuratorum, Assalliti, Martini Ballistarii et quorundam aliorum proborum hominum de Sogorb, Garcia Sanxiz, portierius domini illustrissimi regis Aragonum ex parte eiusdem domini regis, et Arnaldi Scribe, baiuli Valencie civitatis et procuratoris totius regni eiusdem, et Michael de Canemas, clericus et procurator domini Arnaldi, Dei gracia episcopi Dertusensis, obtulerunt baiulo, iusticie, iuratis et toti concilio de Sogorb quandam literam domini regis predicti appertam sigillatam cum sigillo eiusdem cere minore fixo, et quandam aliam literam dicti baiuli Valencie civitatis et procuratoris eiusdem regni sigillatam cum suo sigillo cere fixo. Forma autem litere domini regis hec est:

Iacobus, Dei gracia rex Aragonum, Maioricarum et Valencie, comes Barchinone et Urgelli et dominus Montispesulani, fidelibus suis probis hominibus et toti concilio hominum Sogorbii, salutem et gracam. Noveritis quod hoc anno cum nos essemus Lugduni desemparavimus domino Pape ecclesiam Sogorbii ut ipse ordinavit de eadem sicut sibi videretur expedire. Et postea cum nos redivissemus de curia, dominus Papa scripsit nobis ut faceremus tradi dictam ecclesiam episcopo Dertusensi et quod faceremus ei de iuribus pertinentibus ad ipsam ecclesiam plenarie responderi, unde vobis dicimus et mandamus firmiter quatenus respondeatis integre dicto episcopo Dertusensi vel cui ipse mandaverit loco sui de omnibus iuribus ad eandem ecclesiam pertinentibus et non alicui alii persone aliqua racione, nam dictus episcopus Dertusensis debet tenere dictam ecclesiam donec dominus Papa ordinaverit aliter de eadem, et hoc aliquatenus non mutetis.

Datum Tarrage, III° idus Februarii anno Domini M^o CC^o LXX° quarto.

Tenor litere dicti baiuli et procuratoris sic incipit:

De nós, A(rnau) Scrivà, batle de València e procurador per lo seynor rey en tot lo regne, als amats seus al batle e a la justícia, als jurats e als prohòmens de Sogorbh, salut e dilecció. Fem-vos saber que nós havem reebuda carta de manament del seynor rey en esta manera:

Iacobus, Dei gracia rex Aragonum, Maioricarum et Valencie, comes Barchinone et Urgelli, et dominus Montispesulani, fidei suo A. Scribe, baiulo Valencie et procuratori regni eiusdem, salutem et gracam. Noveritis quod hoc anno cum nos essemus Lugduni desemparavimus domino Pape ecclesiam Sogorbii ut ipse ordinavit de eadem sicut sibi videretur expedire. Et postea cum nos redivissemus ad regnum nostrum, dominus Papa mandavit nobis per literas suas ut de dicta ecclesia et iuribus pertinentibus ad eandem faceremus episcopo Dertusensi plenarie responderi. Quare mandamus vobis quatenus faciatis tradi dicto episcopo predictam ecclesiam et responderi ei de iuribus pertinentibus ad eandem et deffendatis eum in dicta ecclesia donec dominus Papa ordinaverit aliter de eadem.

Datum Tarrage, III° idus Februarii anno Domini M^o CC^o LXX° quarto.

Per auctoritat de la qual letra vos deym e us pregam e de part del seynor rey vos manam que, vistes les presens, encontinent liurets e deliurar fassats al bisbe de Tortosa o al procurador seu per nom en Michel de Canamàs en loc d'eil, la dita [ecclé]sia de Sogorbh ab tots los drets pertaynens ad aquela ecclé]sia, e que dels drets que pertaynen ne deuen ésser de la dita ecclé]sia responats e feés respondre al dit bisbe de Tortosa o al dit procurador seu e no a nuila altra persona, e aquel bisbe o'l dit procurador seu en aquela ecclé]sia ab tots sos drets mantenits e deffene'ls de part del seynor rey e de la nostra entrò que altre manament \ajats/ del dit seynor rey o de nós en loc d'eil. Et açò no mudets per res ans vos pregam que fassats en tal guisa que nós vos hajam que grair e que'l manament del seynor rey sia complit

en totes coses. En altra manera sapiats que si açò no complits o complir no fets axí com damunt és dit, que nós enantarem contra vós e·ls vostres béns axí com dejam, segons lo manament del seynor rey per la dita rahó a nós feit. Et d'açò altres letres ne manament de nós no esperets.

Datum Valencie, XI kalendas Marcii anno millesimo CC° LXX° quarto.

Quibus literis lectis antedictis, dictus Garcia Sanxiz, volens facere eis fidem plenam de mandato quod habebat super dicto negocio a procuratore predicto, ostendit eis quandam literam dicti procuratoris tenor cuius sic incipit:

A totz aquels qui esta carta veuran de qualque loch sien del regne de València, sia manifesta cosa com nós, Arnau Scrivà, batle de València e procurador per lo seynor rey en tot lo regne, per zo cor h/avem haüt manament del seynor rey e per sa carta que fassam liurar l'església de Sogorbh al bisbe de Tortosa e tots los dretz pertaynens a aquela, que avem tramesa nostra carta de manament e translat de la dita carta del seynor rey al batle e a la justícia e als prohòmens de Sogorbh que deliuren la dita església [al dit] bisbe o a·n Michel de Canemàs, procurador seu, ab totz sos dretz segons que en la dita letra vostra a éls tramesa és contengut, et si açò fer no volran, que nós los en forçarem de part del seynor rey. [E] per auctoritat del seynor rey volem e atorgam a vós, en Garcia Sànxiz, porter del seynor rey que vós en loch de nós puscats forçar e destréyner tots eils qui contra açò vendran, e que hi façats tot ço que nós hi puriem fer si personalment aquí erem, e que mantengats e def[enats] lo dit bisbe de Tortosa o son procurador damunt dit en la possessió de la dita església ab tots sos drets, liurant la dita església a éls si·l dit batle e justícia e prohòmens de Sogorbh açò complir no volran segons lo manament nostre a éls tramés, manans a tots aquels qualsque sien qui esta carta veuran que sien a vós valadors e ajudadors a les dites coses a complir quant que quant per nós ne seran demanats de part del seynor rey e de la nostra, per què nós, per auctoritat del seynor rey manam a vós, en Garcia Sànxiz damunt dit, que les damunt dites coses complits e complir fassats de part de nós, en tal manera que nós vos ajam que grahir e que nós ni vós no·n puscham ésser represes de negligència per lo seynor rey.

Datum Valencie, X kalendas Marcii anno Domini M° CC° LXX° quarto.

Et dicti baiulus, iusticia et iurati atque totum concilium de Sogorb, volentes deliberare super premissis, petierunt sibi copiam fieri de predictis literis et retinuerunt sibi deliberacionem usque in crastinum, videlicet VIII° kalendas Marcii. Qua die adveniente iusticia, iurati et concilium Sogorbii dederunt predicto Garcia Sanxiz et Michaeli de Canamas, procuratori episcopi Dertusensis, responsionem suam/ in scriptis, cuius responsionis tenor talis est:

Esta es la respuesta que fazen la justicia e los bonos homes de Sogorb a la carta del seynor rey a vós, Garzía Sánchiz, portero del seynor rey e a Michel de

Canamás, en la qual carta del seynor rey se contiene e manda a nós que los dreitos de la esglesia de Sogorb que liuremos al bisbe de Tortosa o a qui él querrá en son logar, porque nós somos appareyados de responder de todos los dreitos e de las [ren]das de la esglesia de Sogorb e de darlas aly do el seynor rey manda.

Datum VIII° kalendas Marcii anno Domini millesimo CC^o LXX° IIII°.

Quod est actum in Sogorbio, die et anno prefixis, presentibus testibus Martino Ruyz, Michaele Garcia, Garcia Petri de Osa, Eximino Petri de Osa, Diego de Sancta [Cruce?], Ortino Sancii, Iohanne Petri de Buscheto et Iohanne Berengarii, et pluribus aliis vicinis et habitatoribus Sogorbii.

Ego Guillelmus Arberti, notarius publicus Valencie et tocius regni eiusdem, qui huic presentationi predictarum literarum interfui et ipsas vidi et legi et de mandato dictorum Garcia Sanxiz, porterii domini illustrissimi regis Aragonum, et Michaelis de Canamas, clerici et procuratoris venerabilis domini patris episcopi Dertusensis, omnia supradicta in publicam formam redegei et scripsi cum raso et emendato in XII^a linea ubi legitur ésser, et cum supraposito in XIII^a linea ubi dicitur ajats, et in XX^a IIII^a linea ubi scribitur resposionem suam, et sig+num meum hic apposui loco, die et anno prefixis.

8.

1276, gener, 28. València.

Guillem d'Avinyó, cirurgià i veí de València, havia comparegut davant fra Pere de Montpalau, comanador de València de l'orde del Temple, clamant-se contra Domingo de Pina perquè ell tenia unes cases a la Xerea de València sota domini de l'orde i cens anual d'un morabatí i mig. Els seus antecessors establiren a en Pina una part de les cases amb permís de l'orde, per un cens de 5 morabatins, però feia vuit anys que no li pagava per la qual cosa reclama al comanador que l'obligue a tornar-li les cases i pagar els censos i despeses del judici. El 5 de setembre de 1275 fra Pere escriu al Pina recordant-li que ja fa temps que l'anterior comanador, fra Pere d'Albanell, li havia reclamat el pagament per una denúncia anterior de n'Avinyó, i el cita per a dins de tres dies perquè responga. Posteriorment el comanador nomenà Guillem Albert, notari de València, àrbitre del plet i aquest, finalment i amb aquesta data, sentència en favor de n'Avinyó.

Testimonis Joan Despuig, apotecari, Pere d'Àger, prevere, i Berenguer de Rojals.

Notari Guillem Albert, de València.

Pergamí original.

AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 519, núm. 369-P.

Noverint universi quod cum Guillelmus de Aviynone, sirurguis et vicinus Valencie, comparuisset coram nobis, fratre Petro de Montepalacio, comendatore domus milicie Templi, conquerendo de Dominico de Pina ut inferius continetur.

Denant vós, séyner frare Pere de Montpalau, comanador de la casa del Temple de València, proposa claman en G(uillem) de Aviynó contra en Domingo de Pina que com lo dit en Guillem de Avinyó tenga per los frares del Temple unes

cases en la Exerea de València e sotç la senyoria lur a cens de I morabatí e demig, e los antecessors del dit Guillem establissen al dit Domingo I^a partida de les dites cases ab volentat e ab licència dels ditç frares a cens de V morabatins alfonsins. On com lo dit Domingo haja cessat de pagar lo cens dels V morabatins al dit en G(uillem) per VIII ans e per pus, demana lo dit Guillem lo dit Domingo a si ésser per vós condempnat a deliurar a si les dites cases ab totç los dretç que en aqueles lo dit Domingo ha. Ítem, d'altra part demana aquel ésser a si condempnat en pagar los ditç morabatins, ço és a saber, V morabatins per cascun an, açò demana ab les messions feytes e fahedores en aquest pleyt.

Et post oblacionem dicti libelli, dictus comendator, ad instanciam dicti G. Avinyo, scitavit dictum Dominicum de Pina ut inferius sequitur:

De nós frare P(ere) de Montpalau, comanador de la casa de la cavalleria del Temple de València, al amat amic nostre en Domingo de Pina, salutç e amors. Si bé'ns remembra ja altra vegada frare P(ere) de Albanell, comanador de la dita casa, tramès a vós a dir que'n Guillem de Avinyó, ciutadant de València, se clamava de vós d'aquels V morabatins censals los quals vós li fetç cascun ayn per les cases que d'eyl tenitç al dit cens en la Exerea de València, lo qual logar aquel en Guillem té per la casa del Temple. Encara demanave que les dites cases li fossen jutgades per sues pròpies per ço car avetç cessat de pagar lo dit cens, no tan solament per IIII ans mas encara per VIII, o que vinguéssetz fer d'aquela cosa compliment de dret, de la qual cosa res no feés, de la qual cosa som de vós meravellantç.

D'on encara altra vegada vos dehim e vos amonestam axí com podem que vós, a III dies vistes les dites letres, vingatz denant nós, per vós o per vostre procurador, apparellat de respondre e de enantar en lo dit pleyt, ço és que's clama de vós que li devetz lo cens de VIII ans, per cascun an V morabatins. E que les dites cases li sien jutgades per sues per lo dit cessament del cens, los quals III dies vos assignam per primera citació. E si açò no podetz fer o no voletz dins aquestz III dies, assignam-vos per segona citació altres III dies après los primers a complir les coses damun dites. E si açò fer no voletz e no podetz dins aquestz II terminis, assignam-vos per terça citació e peremptòria altres III dies a aquesta cosa mateixa fer e complir. E de nós altres letres ni citacions no esperetz mas aquestes per terceres e derrereres e peremptòries ajatz, sabén per cert que la vostra absència cové no constrastan, e nós a negú en son dret deffalir no puscham, enantarem en lo dit pleyt axí com o demane orde de dret.

Datum Valencie, nonas Septembris anno Domini millesimo CC^o LXX° quarto.

Et dictus comendator delegavit in iudicem in predicta causa G. Arberti, notarium Valencie, coram quo dictus G. de Avinyone comparuit et petiit ut procedetur in dicto negocio per dictum iudicem prout de iure fuerit procedendum. Et dictus iudex, visa dicta petitione et citationibus per dictum comendatorem factis, processit ad sentenciam faciendam ut inferius continetur, unde ego Guillelmus Arberti, notarius Valencie, iudex delegatus in hac causa

a dicto comendatore, visa et audita dicta petitione et visis ac lectis dictis literis citationum factarum per dictum comendatorem, et vista eciam ac intellecta contumacia et malicia dicti Dominici de Pina, qui per se vel per procuratorem suum coram dicto comendatore comparere noluerit, habito consilio sapientium, Deum habendo pro oculis, cum absentia et contumacia dicti Dominici de Pina per presenciam Dei compleatur, sentencialiter et de iure pronuncio dictum Guillelmum de Avinyone mitendum in possessionem dictarum domorum causa rei servande secundum modum dicti debiti declarati racione predicti census, cum constet michi per instrumentum divisum per alfabetum dictum Dominicum de Pina tenere dictas domos ad dictum censum per dictum Guillelmum de Avinyone.

Lata sententia in operatorio Guillelmi Arberti, presente Guillelmo de Avinyone predicto et dicto Dominico de Pina per contumaciam absente, quinto kalendas Februarii anno Domini millesimo CC^o LXX° quinto.

Sig+num Guillelmi Arberti, notarii Valencie iudicis supradicti, qui hanc sententiam tulit.

Testes sunt ad hoc vocati et rogati Iohannes de Podio, ypothecarius, Petrus de Agere, presbiter, et Berengarius de Rogals.

Sig+num Guillelmi Arberti, notarii Valencie publici supradicti, qui hanc sententiam scribi fecit loco, die et anno prefixis.

9.

1277, gener, 4. Morella.

Domingo Sanxo d'Esperandéu, batle reial de Morella, redacta un albarà en el qual declara haver arribat a un acord quant a la liquidació econòmica de les rendes de Vallibona i Herbers Sobirans, amb fra Pere de Moliner, obrer del monestir de Benifassà.

Trasllat en pergami, datat el 15 de gener de 1285, a Morella, signat per Ramon Llenes, justícia de Morella davant els testimonis Arnau Pinós i Ramon de Salses, autenticat pels notaris Arnau Escolà, Arnau Sarroca i Felip Nicolau.

Notari del trasllat de l'albarà, Pere de Pinós, notari públic de Morella.

AHN, Clero, Benifassà, pergamins carpeta 425, núm. 18-P.

Hoc est translatum a quodam albarano in papiro scripto et per alphabetum divisum cum acturitate [sic] Raymundi Lenes, iusticie Morelle, bene et fideliter sumptum XVIII° kalendas Febroarii anno Domini millesimo ducentesimo octuagesimo quarto, tenor cuius albarani talis est:

Albarà com nós, en Domingo Sanxo d'Esperandéu, batle del senyor rey en Morella, atorgam e venim de manifestar e ésser vengutz ab vós, frare Pere Moliner, obrer de Benifaça, a bon comte e dret e leal d'aquels mil set-cens e trenta morabatins e quatre mília sous de jaqueses e dos mília doentz e vint-e-dos sous de reals los quals lo senyor rey en Jachme de bona memòria ça enrere defunt donà e asignà al monestir de Benifaça sobre les rendes de Valibona e d'Erbés Sobirans

segons que en tres cartes ab segells pendentz les quals del dit senyor rey en Jachme avetz, és contengut sotz aytal manera e condició que comtatz morabatins a X^{en} sous e comtatz jaqueses XVIII^{ens}, trobam que el senyor rey en Jachme devie al dit monestir vint V mília DXX e II sous de reals, dels quals lo covent del dit monestir à rebutz XIII mília DCXXIII sous VIII diners e mealla de les dites rendes de Vallibona e d'Erbés Sobirans, e axí romanen encara a reebre per lo covent del dit monestir dels ditz XXV mília DXXII sous, X mília DCCCXCVIII sous e III diners e mealla, los quals segons que en les dites cartes és contengut, devetz reebre sobre les rendes de Valibona e d'Erbés Sobirans lo qual comte nós damunt dit en Domingo Sanxo d'Esperandéu ab lo dit frare P(ere) avem feit per letra e per manament que·n agem d'en Jucef Ravaya, batle del senyor rey.

Actum est hoc in Morella, pridie nonas Ianuarii anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo sexto, presentz testimonis en G(uillem) Maçó e G(uillem) Moliner.

Ego Raymundus Lenes, iusticia predictus, qui viso dicto albarano in hoc translato meam auctoritatem presto, presentibus testibus A. Pinos et R. de Salzes.

Sig+num Arnaldi Scolani, notarii publici Morelle, qui me pro teste subscribo.

Sig+num Arnaldi Çaroqua, notarii publici Morelle, qui me pro teste subscribo.

Sig+num Filipi Nicolay, publici tabellionis in Morella, qui me pro teste subscribo.

Sig+num Petri de Pinos, notarii publici Morelle, qui auctoritate dicte iusticie albaranum predictum in hoc translato scripsit et redigit in forma <m> publica <m> et cum eiusdem albarano hoc translatum fideliter comprobavit loco, die et anno prefixis.

10.

1277, abril, 16. [València].

Pere de Sant Climent, justícia de la ciutat de València, atorga sentència en el plet entre n'Arnau Folcau, procurador de na Maria Eximenis, vídua del cavaller Bernat de Vilanova, contra Guillamó Roig, fill d'en Berenguer Roig, perquè aquella reclama que li torne 100 sous que li havia deixat en comanda anteriorment. Aquest al·lega que quan els va rebre era menor d'edat i que, com no podia rebre'ls legalment, el contracte no és legal i no està obligat a tornar-li els diners. El justícia el condempna a retornar els diners.

En són testimonis Berenguer Dalmau, Pere Mir, Arnau de Tèrmens i Bernat Desllor.

Notari, Jaume de Font, notari públic de València i de la cort de la ciutat.

Pergamí original.

AHN, Clero, Puritat, pergamins carpeta 3277, núm. 7-P.

Entre n'Arnau Fochau, procurador de na Maria Eximéniz, muler qui fo d'en Bernat de Vilanova, cavaler, demanant d'una part, e en Guillamó Roig, fil qui fo d'en Berenguer Roig, de l'altra defenent, pleit fo mogut en aquesta manera: clama's n'Arnau Fochau, procurador de na Maria Eximéniz, muler qui fo d'en Bernat de Vilanova, cavaler, e·n nom de la dita procuració se clame d'en Guillamó Roig, fil

qui fo d'en Berenguer Roig, posant contra aquel que liurà per nom de comanda al dit G(uillam)ó C sous de reals de València sotz aytal covinença, que tota hora que ela volgués cobrar los ditz C sous, que'l dit Guillamó li fos tengut de redre aquels. On com la dita M(ari)a Eximéniz vula cobrar los ditz C sous e lo dit G(uillam)ó Roig los li contradiga de redre, demana aquel per nom de procuració a si ésser condampnat en redre los ditz C sous ab les mesions feites e fahedores en lo dit pleit etc.

VIII° idus Februarii.

Respon lo dit demanat e atorga lo dit deute ésser ver així com en la carta és contengut, mas diu que no li nou ni és tengut de pagar aquel deute per ço can ladoncs can él féu lo dit contrat era menor de XX ayns e estava en poder de curador, e així dix que res que él fes ladoncs no havia valor ni establita, la qual cosa negua lo dit A(rnau) Fochau, procurador de la dita dona, que lo dit G(uillam)ó Roig fos menor de XX ayns; e, pres sacrament de calúmpnia, cascuna part percevera en sos ditz, e fo donat dia de provar sobre les coses negades a X^o dies.

VIII° idus Februarii.

On nós, en P(ere) de Sent Climent, justícia de València, vista la dita demanda e la resposta feita aquela, e vista la carta del deute en prova treyta, aüt sobre açò conceil de savis, Déus aveent denant nostres huils, seén en cadira en loch acustumat, com a nós sia cert per carta pública en juhii mostrada lo dit deute ésser ver e a nós sia cert que'l dit Guillem Roig sia estat citat una, dues e III vegades per amtorriament per los saigs de la cort, e sia estat atrobat e no sia vengut \ni comparegut, / per si ni per procurador seu, com la absència d'aquel per la presència d'adver[sa] sia complida, en absència e en contumàcia del dit G(uillem) Roig, lo dit Guillem Roig en donar e en pagar al damunt dit n'Arnau Fochau, procurador de la dita na Maria Eximéniz, los ditz diners demanatz sentencialment aquel condampnam. Encara condampnam lo dit Guillem Roig en les mesions a restituir al dit Arnau Fochau, procurador, los quals per son sacrament provarà aver feites, tatxació nostra denant anant.

Donada sentència present A(rnau) Fochau, procurador, en absència e en contumàcia del dit G(uillem) Roig, *XVI kalendas Madii anno Domini millesimo CC^o LXX° septimo.*

Sen+yal d'en P(ere) de Sent Climent, justícia de Valencia damunt dit, qui aquesta sentència donà.

Testimonis d'aquesta sentència són en Berenguer Dalmau, e en P(ere) Mir, A(rnau) de Térrens e Bernat Deslor.

Sig+num Iacobi de Fonte, publici notarii Valencie et curie eiusdem pro Guillelmo Scribe, qui hoc scribi fecit et propria manu clausit cum supraposito in IX^a linea quo legitur ni comparegut, die et anno prefixis.

11.

1278, març, 23. Morella.

Téric de Brusca, lloctinent del justícia de Morella, demana 1.000 morabatins de fiança a Guillem de Vilarnau en raó de l'acusació per la mort d'Arnau Mercer, però l'acusat demana que les fermances siguin només de 500 morabatins, per als quals aporta l'aval de Pere Agulló, Pere Gilabert, Pere de Merades (o Marrades) i Pere Samesó de Daroca. El lloctinent li respon que li demostre que dita quantitat és la correcta segons furs i el denunciat amenaça amb apel·lar al rei a través del batle de Morella, Guillem Olomar, o del mateix justícia de la vila.

En són testimonis Arnau Aster, Ramon de Barrinou i Guillem Ferrer.

Notari, Arnau de Pinós, notari públic de Morella.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Pere II, núm. 142.

Coneguen totz com sobre denunciació que per n'Arnau Mercer ere feyta contra en G(uillem) de Vilarnau per raon de la mort d'en A(rnau) Mercer, segons que en aquela denunciació és contengut, en Tèrich de Brusca, tinent loch de justícia en Morella, per raon de la dita denunciació demana al dit G(uillem) de Vilarnau caplevadors o fermances de dret ab pena de mil morabatins e com lo dit G(uillem) de Vilarnau dixés que él avie ja fermat que estarie a dret en poder del senyor rey o de la cort de Morella e aquel fermament lo dit en Tèrich no li volgués reebre, lo dit G(uillem) de Vilarnau altra vegada al dit en Tèrich proferí fiances que farie dret per raon de la dita denunciació en poder del senyor rey o de la cort de Morella o que li donarie caplevadors de D morabatins, e encontinent lo dit G(uillem) presentà fiances de dret o caplevadors de D morabatins al dit en Tèrich, ço és a saber, en P(ere) Agulló e en P(ere) Guilabert e en P(ere) de Merades¹ e en P(ere) Çamesó de Daroca, e lo dit en Tèrich dix que no li pendrie fiances de dret ni caplevadors sinó en aquesta forma, que'l dit G(uillem) li donàs fiances de dret o caplevadors ab pena de mil morabatins o que li mostràs per dret o per fur que li degués mirar la puja e que o farie, de la qual cosa lo dit G(uillem) de Vilarnau dix que's tenie per agreujat e dix que se'n apel·lave al senyor rey, e dix encara lo dit G(uillem) que [...] personalment en poder d'en G(uillem) Olomar, batle del senyor rey en Morella, axí com en faz del senyor rey o del dit justícia si reebre o volie, e dix que suplicave als damunt ditz batle e justícia que sobre les damunt dites coses no fos agreuiat.

Totes les damunt dites coses e sengles foren dites e feytes en la cort de Morella, XII° kalendas Aprilis anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo octavo, presentz testimonis A(rnau) Aster e R(amon) de Barrinou e G(uillem) Ferrer.

Sig+num mei A. de Pinos, notarii publici Morelle, qui ad predicta omnia presens fuy et eam in publica<m> forma<m> redigi ad instanciam d'en G. de Vilarnau et cum voluntate dicti Tèrici tenentis locum iusticie loco, die et anno prefixis.

¶¹ Com el nom està abreviat, també podria ser Maderes.

12.

1282, abril, 12. València.

Albert de Lavanya, doctor en lleis, Guillem de Moltó, canonge de la Seu de València, i Bernat de Castellet, àrbitres en el plet entre el bisbe de València, Jaubert de Castellnou, contra Roís Peris de Tarassona, cavaller, reben la reclamació del primer a través del seu procurador, Pere de Tornabox, qui reclama que en el testament de Pere Peris, canonge difunt de la catedral, s'havia estipulat que els seus marmessors haurien de pagar mil sous als dos anys de la seua mort i, anualment, altres quaranta sous per a misses per la seua ànima. El síndic del bisbe també indica que, si això no es complia, els béns del difunt serien per a l'Església, per la qual cosa reclama que li sien atorgats.

En són testimonis Albertí de Soler, Ferrer de Ripoll, notari de València, Miquel de Cortada i Llop [...], prevere.

Notari, Ferrer de Ba[...], notari de València.

Pergamí original.

ACV, Pergamí núm. 5018.²

Denant vós, séyner micer Albert de Lavània, proffessor en leys, e en Guillem [de Moltó, canonge oficial de València, e en Bernat de Castellet, àrbitres e arbi]tradors e amiables composadors entre l'honrat baró lo seynor en Jaubert de Castellnou, per la gràcia de D[éu bis]be de València, e<n> son nom e en nom del capítol de València d'una part, e en Ruy Pèriz de Taraçona, cavaler, de l'altra, comunament eleguts, proposse claman en P(ere) de Tornabox, sínd[ich e procurador] en nom del dit sindicat o procuració [d']en Ruy Pèriz de Taraçona, cavaler, que en P(ere) Pèriz, ça [enrer]e canonge de [Va]lència, deffunct, ans de sa mort féu testament en lo qual establí certs marmessors seus a distribuyr e a departir alcuna part o cantitat dels seus béns e féu a s[i] [...] [...]tz frare [...], que'l dit Ruy Pèriç h[...] seu dins II ans comptadors contínuament après la mort [del d]it en P(ere) [...], pagat als dits marmessors mil sous de reals infre tres térmens, los quals mil sous los marmessors seus departissen ab les altres lexes sues segons que avia [...], testament que cascú an fos feyt aniverssari après sa mort per ànima sua, per lo qual aniverssari [m]anà ésser pagats cascun an per lo dit hereu seu XL sous de reals de [València] [...], e manà lo dit P(ere) Pèriz en son testament que si'l dit Ruy Pèriz, hereu [...] [...]da, que'l dit Ruy Peris fos privat del profit del dret e de la successió da[mun]t [dita] e aquels marmessors del dit testament poguessen departir totz los béns que al dit Ruy Pèriz lexave segons que'l dit testament és contegut per la sua ànima segons que'n els f[...] [...]men necligens [en] aquesta cosa, e demanar e [sustenir] que la ordinació de son tes[tament] fos [en] alcuna cosa perturbada, que succehís a él, en P(ere) Pèriz, la església de la Seu de València en allò, ço és a saber, tan solament [...] que devia [...]

¶ ² Aquest pergamí es troba molt deteriorat, especialment en els dos marges i també en algunes

línies interiors que corresponen als plecs de quan fou doblat.

succehir lo dit Ruy Pèriz f[...] seu [...], dit en Ruy Pèriz aja presa la heretat e béns a él le[xat]s per lo dit en P(ere) Pèriz segons que desús [és] dit, e hage cessat pagar los dits XL sous cascun an per lo dit aniversari, hage cessat encara a pagar los dits M sous als dits marmessors segons lo manament del [...], [...] [c]onten[gud]a e contra los dits manaments del dit deffunt. E per ço dega ésser privat del profi[t] e del dret de la dita successió ho instituc[i]ó e los marmessors del dit P(er)o Pèriz sien estats necligens en demanar que·l dit Ruy Pèriz fos privat del dret de la dita su[ccess]ió e ax[...], [...] P(ere) Pèriz el dret e en los béns en los quals avia feyt hereu seu lo dit Ruy Peris, demane per ço lo dit P(ere) de Tornabox, síndich e procurador damunt dit, que·l dit Ruy Pèriz sie condempnat per [...], que és cahut en la pena de perdre lo dret de la successió d[...], [...] e en veu de dit seynor bisbe e del capítol de la Seu de València [...] [...] per vós que la dita esgleya deu succehir en los dits béns com a éls en loch de la dita esgleya pertanga la dita heretat e los dits béns per les rahons damunt dites [...] la dita esgleya [...], segons que·l testament és contengut, e açò demana lo dit síndich e procurador, salvu son dret [de] créxer, etc., e ab les messions feytes e a fer en lo pleyt.

Lata sententia in València, in domo de officiali valentino, 1ª idus Aprilis anno Domini M^o CC^o LXXX° secundo, presentibus testibus [...] de Solario, [Albertino] de Lavania, supra-dicto, Ferrario de Ripol, notario Valencie, Michaele de Cortada et Luppo de [...], presbitero.

Sig+num Ferrarii Ba[...], notarii publici per totam terram et dominacionem domini regis Aragonum.

13.

1282, desembre, 5. València.

Domingo de Peralta, justícia de la ciutat de València, sentència en el plet entre na Maria, vídua de Ramon Conesa, i Berenguer Esteve i Berenguer Conesa, tudors dels seus fills, en favor de la primera, la qual reclamava la meitat dels béns del marit en el moment de la seua mort ja que el seu matrimoni tenia contracte de germania o comunitat de béns.

En són testimonis Jaume Tolsà, Ferrer de Piera i Berenguer Dalmau.

Notari, Jaume de Font, notari públic de València i de la seua cort en nom de Guillem Escrivà. Pergamí original.

ACV, Pergamí núm. 6004.

Entre na Maria, muler que fo d'en Ramon Conesa, deffunct, d'una part, e en Berenguer Esteve e en Berenguer Conesa, tudors donats als fils que foren d'en Ramon Conesa de l'altra deffenents, pleyt fo mogut en aquesta manera. Na Maria, muler que fo d'en Ramon Conesa, defunct, se clame d'en Berenguer Esteve e d'en Berenguer Conesa, tudors donats als fils que foren d'en Ramon Conesa, marit seu ja dit, e als béns d'aquel per lo dit marit seu ab testament segons que·n lo testament d'aquel \és contengut,/ posant contra éls que entre ela e lo dit marit

seu és e fo feita fraternitat e germania sobre tots lurs béns aüts e avedors ab carta feyta en temps de núpcies segons que'n aquela és contengut, e segons que aquel en son testament à regonegut e en sa darrera volentat confesat, on com los dits demanats tingén e agen los dits béns del dit deffunct, demane per ço aquels a si ésser condampnats en donar, deliurar a si la meitat éntegrament de tots los béns los quals tenen o pervengeren en poder dels que foren del dit marit seu après la mort d'aquel, los quals béns són un camp e una viyna a Sen Jordi, e unes cases al Trabuquet, e una viyna en Rambla, e IIII fanecades e quarta de terra al terme de Ruçafa, qui fan de cens IIII mazmudines e quarta, e cubs e cubes e altres robes e coses de casa valents C sous, e I rocí, e V kafiz e dues faneques de forment, XIII kafiz de paniç e IX kafiz d'arroç e CC quarters de vi, e açò demane ab les mesions.

Responen aquels demanats e atorgen totes les coses posades en la dita demanda ésser veres segons que posades són. On nós, en Domingo de Peralta, justícia de València, vista la dita demanda e la resposta feita a aquella, aüt sobre açò conseil de savis, Déu avent denant nostres huyls, seent en cadira en loch acostumat, com a nós sia cert per confesió dels ditz demanats que la dita na Maria ha feita germanitat e fraternitat en temps de núpcies ab carta ab lo dit marit seu defunct sobre tots los dits béns, e que lo dit marit seu deffunct confesà la dita germanitat entre·ls amduy feyta en son testament, e que devia aver e reebre la meytat en tots los béns d'aquel, cominalment los dits tudors en donar e deliurar a la dita na Maria la meytat cominalment de tots los dits béns demanats los quals pervingeren en poder d'èls, que foren del dit defunct après la mort d'aquel, sentencialment aquels condempnam.

Donada sentència present les parts, *nonas Decembris anno Domini millesimo CCº LXXº secundo.*

S+eynal d'en Domingo de Peralta, justícia de València damun dit, qui aquesta sentència dóna.

Testimonis d'aquesta sentència són en Jacme Tolsà, en Ferrer d'Apiera, en Berenguer Dalmau.

Sig+num Iacobi de Fonte, publici notarii Valencie et curie eiusdem pro Guillelmo Scribe, qui hec scribi fecit cum supraposito in III linea quo legitur és contengut, die et anno prefixis.

14.

1282, desembre, 19. [Xàtiva].

Guillem Descloquer, jutge reial, rep la denúncia de Bernat Desplà i Bernat de Sarrià contra l'aljama dels musulmans del raval de Xàtiva perquè aquests no volen comprar la sal en la gabela de Xàtiva, la qual ha estat arrendada en aquest any pels dos primers i això els representa una greu pèrdua econòmica. Després compareixen els representants del raval i declaren que només estaven obligats a comprar-ne sal des de què reberen l'ordre reial en el mes de maig, però no abans, i expliquen que això havien pactat en anys anteriors amb els batles jueus de

Xàtiva. Finalment el jutge sentència en favor d'en Desplà i manà als musulmans que paguen tant la part de l'arrendament com les despeses del plet.

En són testimonis Simó Guasc, Jaume de Guàrdia, Pere Vaquer, Bartomeu de Llofriu, Cassim Azemeyll i Muhammad Abenhabib de Canals.

Notari, Bernat de Soler, notari públic de Xàtiva.

Pergamí original.

ARV, Clergat, pergamins, núm. 2107.

Anno Domini MCCLXXX secundo, quinto idus Octobri, coram Guillelmo de Cloquerio, iudice delegato a domino rege in facto baiulie Xative, questio mota fuit per Bernardum de Plano contra aliamam sarracenorum Xative in hunc modum:

Davant vós, sényer en G(uillem) Dezcloquer, jutge en la batlia de Xàtiva per lo senyor rey, proposa claman Bernat Dezplà, per nom de si e per nom d'en Bernat de Sarrià contra l'aljama dels sarrayns del raval de Xàtiva estantz e en los ortz, en tot [...] que·l senyor demanà ab carta sua que l'aljama dels ditz sarrayns prenguessen sal de les salines de Xàtiva segons que·ls sarrayns de Chúquer ençà estantz prenen. On com la dita aljama ces de pendre la dita sal segons que·ls altres sarrayns la prenen, ço és una barcella per cabeça, e contradesquen de pagar a ell lo preu lo qual ell aver deu per raon de compra que·n han feita del batle del senyor rey, demana que per vós, sényer jutge, la dita aljama, totz esemps e cascun per si, sien condempnatz e destretz que reeben sal segons que·ls altres sarrayns de Chúquer ençà la prenen, e que paguen lo preu de ço que li'n fayll de tot l'any, ço és CCCCXXVIII sous e mig o ésser feit compliment de dret, e açò demana ab les messions. Protesta, emperò, que és aparellat de reebre en comte tot ço que pusquen mostrar que li ajen pagat, car ac-lo no entén metre en juhii.

III° idus Octobris.

Comparegren Abdulaziz Abenaceba, Mahomet Garbib, Mahomet Abeyapruq, Jahiel Alcoçontani e Galip Almaçoror e feeren procurador lur e per tota l'aljama en Carbó Scrivà en aquest pleit. A la qual cosa diu lo dit procurador dels moros que·ls ditz moros, sens pleit, són aparellatz de dar axí com lo senyor rey mana en sa carta, de XIII dies dins maig a ençà que la carta los fo mostrada, con del temps d'avant no sien tengutz car ells prengueren sal en aquell temps de la gabella, axí com d'abans havien usat, e los establimentz del senyor no·s deuen entendre ni s'estenen al temps passat sinó al temps esdevenidor. E axí dien que no són tengutz sinó del dia ençà que la carta los fo mostrada, e acsò l'ayen a coneguda del jutge.

Contra la excepció posada per l'altra part diu Bernat Dezplà que, no contrastan la dita excepció, deuen respondre a la demanda car aquella excepció no ha loc ni profita nós car lo senyor rey ha manat, ab sa carta, que·ls moros del dit raval prengen sal e paguen segons que·ls altres sarrayns de Chúquer ençà fan, ço és 1ª barcella per cabeça, e com l'an que·ll, en Bernat, deu tenir lo dit offici no sia passat ni se's passat el temps que·l senyor rey féu lo dit ma[nament], lo dit Bernat

los allargà e los ha alargatz tro ara, no roman que no dejem jutgar car per esperar no deu hom perdre lo seu, car segons fur alcun no és absolt de [...] ni és acostumat que hom deman la dita venda als moros tro al maig, la qual cosa él los demanà al maig e majorment, car los ditz sarrayns han jugat [...] ab los batles.

III° kalendas [Novem]bris.

Comparegueren Abdulaziz Abenaceba, Mahomet Garbib, Galip Almocoror, Jahiel Alcoçontani, Mahomet Abeyabuq e Mahomet Auhorro, adenantatz [del] dit raval e digueren e atorgaren, present en Bernat Dezplà, que en l'an primer passat que en Jafudà era batle de Xàtiva, que él, dit en Jafudà, que·ls demanava que la dita aljama que presés sal axí com [...], [e la] aljama dix que no eren tengutz de pendre sal per ço cor n'avien privilegi del senyor rey que no prenguessen sinó axí com los christians de Xàtiva, però per raon de la dita sal e per ço que ell los demanava per [aquella] [...] la dita aljama servii al dit batle. Encara dixeren e atorgaren que en l'an que en Mossé Almater fo batle, que li donaren atre també servii per tal que no prenguessen sal. E sobr'açò fo molt dit e fo mostrada en juhii I^a carta del senyor rey e altra del procurador, e fo renunciat e conclús el pleit per cascuna de les partz, segons que·n les actes d'aquén feites és contengut.

On nós, en G(uillem) Decloquer, jutge damun dit, vista la demanda del dit Bernat Dezplà e la resposta de la dita aljama, vista la confessió dels ditz moros com s'ereren posatz ab los batles qui passatz eren, vista encara la carta del senyor rey en què manava als sarrayns del raval que prenguesen sal segons que·ls moros de Chùquer ençà avien costumats de pendre, vista encara la carta del procurador en què manava lo manament del senyor rey ésser menat a exsecució, vist encara tot ço que les partz dir ni al·legar volgren, també de dret com de fait, haüt sobr'açò conseyl de savis, Déu avén denant nostres uylls, seén com a jutge, present Bernat Dezplà, e Abenaçoba, Mahomet Garbib, Galip Almoçoror, Jahiel Alcoçontani, Mahomet Annalahla e Abengalip e Mahomet Abençale, per tota l'aljama del raval, e sentència ab instància demanatz, los ditz moros desús nomenatz presentz e tota l'aljama del dit raval absent, sentencialment condempnam en dar e en pagar al dit Bernat Dezplà *quadringscentos viginti octo solidos et dimidium* demanatz per la primera terça de maig, e aquells al dit Bernat Dezplà jutgam sentencialment, e en LX^a sous de messions feites per la part d'en Bernat Dezplà, los ditz moros presentz e la dita aljama absent, condempnam, pres sagrament del dit Bernat e feita tatxació per nós, e aquells al dit Bernat Dezplà sentencialment jutgam.

Lata sententia XIII° kalendas Ianuarii anno Domini MCCLXXX secundo, presentz Bernat Dezplà e els moros dessús nomenatz.

Sig+num Guillelmi de Cloquerio, iudicis predicti, qui hanc sententiam tuli.

Tèstes fuerunt ad hanc sententiam ferendam Simon Guasc, Iacobus de Guardia. P. Vaquer, Bartolomeus de Lofriu, Cacim Azemeyll et Mahomet Abenhabib de Canalibus.

Sig+num Bernardi de Solerio, notarii publici Xative qui hoc de mandato dicti iudicis scripsit.

1283, juliol, 5. València.

Ramon de Sales, lloctinent del justícia de la ciutat de València, a instància de la demanda presentada el 17 de març per Pere de Muntanyola, ciutadà i canviador de València, per a cobrar 4.040 sous que li deu Bartomeu Matoses, fill i hereu del difunt Ferrer Matoses, segons sentència judicial, entre deute, quart al rei i despeses del procés, fa subhastar per Guillem Sescala, corredor, 53 masmudines i un terç d'altra censals que en Matoses cobra cada any sobre 94 fanecades de terra que té al terme d'Algiròs, horta de València, de les quals detalla censos i emfiteutes. Com el corredor no troba bon preu, el justícia nomena Bernat Desclapers i Bernat de Cardona i, posteriorment, en Berenguer de Ripoll i Guillem d'Espígol, com estimadors del valor de dits censos, els quals fixen el seu valor en 115 sous per masmudina censal anual. Finalment és el propi Pere de Muntanyola qui accepta aquest preu i es queda les fanecades en qüestió a canvi del deute, per la qual cosa Ramon de Sales li fa document de venda.

En són testimonis Jaume de Monçó, Jaume de Castell-sarraí, Guillem de Modella, Jaume Ramon de Cervera i Pere de Font.

Notari, Jaume de Font, notari públic de València i de la seua cort per Guillem Escrivà.

Pergamí original.

ACV, Pergamí núm. 5562.

Anno Domini M^o CC^o LXXX° secundo, XVI° kalendas Aprilis, la justícia, a instància e a demanda d'en P(ere) de Muntaynola, ciutadan e cambiador de València, e a paga a ell a fer de IIII mília XL sous de reyals que a ell deu en Bertholomeu Mathoses, fill que fo d'en Ferrer Mathoses, e hereu particular dels béns d'aquell ab cartes seguons que en aquelles plenerament és contengut, en los quals lo dit en Berthomeu Mathoses fo a ell condampnat en pena del quart d'una part, ço és saber, en cent e XVIII llibres, e d'altra part en LXXXIIII llibres, de les quals totes quantitz és estat feyt [ree]clam. Et encara [a] paga a fer al seynor rey e al dit justícia per ell reebent del quart de les dites quantitz, de les quals és estat feyt reeclam, e a paga encara a fer al dit en P(ere) de Muntaynola de les mesions per ell feytes per la exsecució a demanar de les dites condampnacions, les quals mesions són en suma de DC sous de reyals de València, manà e fèu córrer e vendre seguons fur de València per G(uillem) Sescala, corredor, LIII maçmodines e terça part d'una maçmodina, les quals lo dit en Bertholomeu Mathoses ha e aver deu e reebre cascun an censals en lo terme d'Algeroç, orta de València, sobre terres e ortz que per ell són tengutz en lo dit terme, de les quals fa e fer és tengut al dit en Bertholomeu Mathoses per sucesió del dit pare seu, en P(ere) de Barberà, laurador, IIII maçmodines per III troços de terra que per aquell té en Algeròs, e affonta la un troç ab la terra d'en Bertholomeu ja dit, e en lo censal d'en Galceran de Vich, e en lo camp clos que és del dit en Bertholomeu, e l'altre troç affronta en lo camí hon hom va a l'alqueria d'en Johan Oulesa, e en la terra la qual en Ferrer Garcia e en P(ere) Marchés tenen per lo dit en Bertholomeu, e en la carrera per hon va hom al alqueria d'en P(ere)

Sanxo, e l'altre troç afronta ab la terra d'en Ferrer Mathoses e en lo camp d'en P(ere) Sanxo, céquia enmig.

Ítem, en P(ere) Marqués e en Ferrer de Senta Cília V maçmodines per II troços de terra que per aquell en Bertholomeu Mathoses tenen en lo damunt dit terme; afronten ab la terra d'en P(ere) de Barberà, e en lo camí per lo qual hom va a l'alqueria d'en Johan d'Oulesa, e en la carrera hon hom va a l'alqueria d'en P(ere) Sanxo, e en la terra que en G(uillem) de Senta Cília té per en Ferrer Mathoses.

Ítem, en P(ere) Solzina, III maçmodines per una viyna que per lo dit en Bertholomeu té en lo dit terme, que afronta ab lo camp dels hereus d'en P(ere) Sanxo, e ab la terra d'en Bernat Taverner, céquia enmig, e d'altra part en la terra dels ditz hereus d'en P(ere) Sanxo.

Ítem, en Celma, III maçmodines e terça per un troç de terra que per lo dit en Bertholomeu té en lo dit terme, que afronta ab la terra d'en Ferrer d'Apiera, e en la terra d'en F(errer) Dezclapers e en lo camín de la Mar.

Ítem, en Puyol, VIII maçmodines per un troç de terra que per aquell en Bertholomeu té en lo damunt dit terme, que afronta ab la terra d'en Ferrer Dezclapers e en la terra d'en Rochafuyll, e en la terra d'en Celma.

Ítem, en Berenguer Trullol, X maçmodines.

Ítem, en Bonanat Dezpou, VIII maçmodines e miya.

Ítem, Estephanie de Reners, XI maçmodines e miga.

Ítem, en Forner, VIII maçmodines per terres e orts que per lo dit en Bertholomeu tenen en lo damunt dit terme contigües, que affronten en lo camín públich qui va a la Mar de II parts, e de l'altra part en l'ort d'en Gil de Còrdova, e de l'altra part en lo censal d'en Galceran de Vich, e de l'altra part en lo camp clos del dit en Bertholomeu Mathoses.

Ítem, manà e feu córrer e vendre seguons fur de València per lo dit corredor e a paga a fer de les damunt dites quantitat, XLVIII maçmodines jucifis e quarta les quals el dit en Bertholomeu ha e aver et reebre deu cascun an censals en lo dit terme d'Algeròs, de les quals fa a ell e fer és tengut cascun an n'Arnau Miquel, VI maçmodines per II kafiçades de terra que per ell té en Algeròs.

Ítem, en Domingo de Fenoyllosa, III maçmodines per una kafiçada de terra que per lo dit en Bertholomeu té en lo damunt dit terme.

Ítem, en P(ere) Rigau, II maçmodines e miya per V fanecades de terra que per ell té en lo dit terme.

Ítem, en Simon de Fenollosa, III maçmodines per una kafiçada de terra que per ell té en lo dit terme.

Ítem, en Berengueró Martí, VI maçmodines per II kafiçades de terra que per ell té en lo damunt dit terme.

Ítem, en Romeu Çabater, V maçmodines per X fanecades de terra que per ell té en lo damunt dit terme.

Ítem, en Berenguer Frener, VI maçmodines per II kafiçades de terra que per ell té en lo damunt dit terme.

Ítem, en Johan Beneet, IIII maçmudines e quarta per VIII fanechades de terra que per ell té en lo dit terme.

Ítem, en P(ere) de Barberà, laurador, II maçmudines per IIII fanechades de terra que per ell té en lo damunt dit terme.

Ítem, en Romeu Aragonés, V maçmudines per II kafiçades de terra que per ell té en lo dit terme.

Enaxí que si alcun altre creador o demanador hi aurà que aja dret o vuylla contrastar a la dita venda o embargar que aquella no's faça per alcuna rahó o obligació, que dins XXX^a dies sie comparegut demanador, en altra manera d'aquí enant no serien oyt.

III° kalendas Iulii.

Comparech lo dit corredor e dix que no trobava en les dites maçmudines alcun just preu per alcú. E la justícia, encontinent, de volentat del dit P(ere) de Muntanyola, assignam en estimadors de les damunt dites maçmodines censals en Bernat Desclapers e en Bernat de Cardona enaxí que les damunt dites maçmodines per justa e cominal estimació per sacrament ab conseyll dels veyns del ditz lochs estimen. E enaprés, com lo dit en Bernat Dezclapers fos absent de la ciutat e del terme, la justícia assignà-y'n estimadors en Berenguer de Ripol e en Guillem d'Ezpígol, ciutadans de València, axí que ab conseyll dels veyns d'aquell loch lo dit censal per justa e cominal extimació per sacrament extimen.

Quinto nonas Iulii.

Comparegueren los damunt ditz Berenguer de Ripol e en Guillem d'Espígol, estimadors assignats per la cort al sobredit censal, e vists per ells a huyll e esguardats los lochs e les terres per los quals los dits censals són feyts e's deuen fer, e aüt conseyll e acort ab lauradors e ab hòmens de vila e ab d'altres avents heretats en los lochs en los quals les terres són, per les quals lo dit cens se fa, reebut sacrament d'aquells que bonament e per cominal e justa estimació lo damunt dit censal extimasen, digueren per sacrament e estimaren lo dit censal valer per cominal e justa extimació cascuna maçmudina censal, ab tot altre dret d'aquelles emphiteòtich, cent e XV sous de reyns tan solament. E aquest dia mateix en Ramon de Sales, tinent loch de justícia, cità e fèu citar e amonestar per Guillem de Saragoça, saig, lo dit en Bertholomeu Mathoses, a casa sua, que entrò a diluns matí primer- vinent agués pagat e satisfeyt al dit en P(ere) de Muntaynola en lo dit damunt dit deute seu e en les mesions; en altra manera ell denantaria a fer venda de les dites maçmudines censals per lo preu lo qual són estimades, ço és saber, CXV sous per cascuna maçmodina.

El qual dia de diluns que fo *tercio nonas Iulii*, comparech denant en Ramon de Sales, tinent loch de justícia en València lo dit en Bertholomeu Mathoses e el dit

en Ramon de Sales, tinent loch de justícia, publicà e féu publicar la dita extimació feita de XLVII maçmudines e quarta censals del dit censal qui són contigües, e demanà e amonestà a aquell personalment que si volia ne podia pagar lo dit deute e les mesions al damunt dit en P(ere) de Muntanyola e el quart d'aquells al dit tinent loch de justícia per lo seynor rey reebent, que'ls pagàs encontinent, e el dit en Bertholomeu dix que no ho podia pagar.

Encontinent, aquest dia mateix lo dit en Ramon de Sales, tinent loch de justícia, a instància e a requisició del damunt dit en P(ere) de Muntanyola e per fer paga e satisfacció a ell del damunt dit deute seu e de les mesions per ell feytes, e encara a paga a fer del quart del dit deute al seynor rey pertaynent e a nós per ell reebent, com no fosen atrobats alguns béns mobles del dit en Bertholomeu Mathoses dels quals pagar se poguesen les damunt dites quantitats, ni encara alguns altres béns seents en los quals mils e pus complidament la dita exsecució de les damunt dites condampnacions fer-se pogués, sinó tan solament en lo dit censal, feyta públicha subastació e encara estimació per prohòmens dignes de fe del dit censal, com no fos atrobat algun altre qui tant de preu donàs ni prometés de donar en lo dit censal com lo dit en P(ere) de Muntaynola, qui en paga e satisfacció del damunt dit deute seu en aquell dix e promès de donar cent e XV sous per cascuna maçmodina censal seguons la damunt dita estimació, axí com més donant e prometent en les damunt dites maçmudines censals foren venudes e atorgades per lo damunt dit en Ramon de Sales, tinent loch de justícia, al dit en P(ere) de Muntaynola en paga del damunt dit deute seu e del quart e de les mesions, XLVII maçmudines e quarta de les dites maçmudines censals que el dit en Bertholomeu Mathoses ha e aver e reebre deu cascun an censals sobre terres que per ell tenen en Algeròs.

De les quals fa e fer és tengut cascun an censals al dit en Bertholomeu Mathoses, en P(ere) de Barberà, II maçmudines per IIII fanechades de terra que per ell té en lo terme d'Algeròs.

Ítem, en Pratz, VI maçmudines per XII fanechades de terra que per ell té en lo dit terme.

Ítem, en Berenguer Ferrer, VI maçmudines per XII fanechades de terra que per ell té en lo dit terme.

Ítem, en Romeu Çabater, V maçmodines per X fanechades de terra que per ell té en lo dit terme.

Ítem, en Berenguer Martí, VI maçmudines per XII fanechades de terra que per ell té en lo damunt dit terme.

Ítem, n'Osset, III maçmodines e miya per VII fanechades de terra que per ell té en lo dit terme.

Ítem, en Simon de Fenoyllosa, III maçmudines per VI fanechades de terra que per ell té en lo dit terme.

Ítem, en Domingo de Fenoyllosa, III maçmudines per VI fanechades de terra que per ell té en lo damunt dit terme.

Ítem, en Rigau, II maçmudines e miga per V fanecades de terra que per ell té en lo damunt dit terme.

Ítem, n'Arnau Miquel, VI maçmudines per XII fanecades de terra que per ell té en lo damunt dit terme.

Ítem, en Johan Aragonés, IIII maçmudines e quarta per VIII fanechades e miga de terra que per ell té en lo damunt dit terme, e axí són en suma XLVII maçmudines e quarta per XCIII fanechades e miga de terra qui per ell se tenen contigües en lo dit terme d'Algeroç, les quals totes XCIII fanechades e miya de terra affronten de la una part ab la romanent heretat de terra que's apel·lada camp clos del dit en Bertholomeu Mathoses, céquia en mig, e de l'altra part en lo camín per lo qual va hom a la mar; e de l'altra part ab la heretat d'en Ferrer Mathoses, e ab lo censal d'en Galceran de Vich e ab lo censal d'en Bertholomeu Mathoses que té per ell en P(ere) de Barberà, e ab un altre tros de terra franch, del dit en P(ere) de Barberà, les quals XLVII maçmudines e quarta censals a ell vené per preu de V míl·lia e CCCCXXXIII sous e IX diners, a rahon, ço és saber, de cent e XV sous per cascuna maçmodina censal ab tot dret emphiteòtich d'aquelles seguons que aquelles mills e pus complidament aver e reebre devia cascun an censals lo dit en Bertholomeu Mathoses en los dit lochs axí com en les cartes del establiment d'aquén feyt plenerament és contengut. E fo li'n manada fer carta pública de venda seguons que se'n segueix en presència del dit en Bertholomeu Mathoses:

Noverint universi quod nos Raymundus de Salis, tenens locum iusticie in Valencia, auctoritate qua fungimur, ad instanciam et petitionem Petri de Muntaynola, civis Valencie, et ad solucionem et satisfaccionem sibi faciendam de quatuor milibus et quadraginta solidis regalium Valencie quos sibi debet Bertholomeus Mathoses et in quibus sibi condampnatus est sub pena quarti ut in libro curie Valencie continetur, et eiam ad solucionem et satisfaccionem sibi faciendam de sexcentis solidis regalium Valencie quos sibi fuerunt adiudicati et tatxati per nos racione expensarum factarum circa predictam exsecucionem faciendam, et eiam ad solucionem faciendam domino regi et nobis pro ipso recipienti de quarto predicte quantitatis peccunie sibi debite, de quaquidem quantitate fuit factum retroclamum per ipsum Petrum de Muntanyola, cum non inveniremus aliqua alia bona mobilia vel immobilia ad presens expedita per dictum Bertholomeum Mathoses ex quibus solvere possemus dictas quantitates peccunie, nisi tantummodo quadraginta et septem maçmutinas et quarta pars unius maçmutine quas idem Bertholomeus habere et recipere debet annuatim censuales in terris et super terris que pro ipso tenentur in termino de Algeros, orta Valencie, ut supradictum et expresatum est, fecimus publice subastari per publicum preconem per civitatem Valencie per triginta dies et amplius continue secundum forum Valencie dictas quadraginta et septem maçmutinas et quartam censuales cum toto alio iure et dominio dicto Bertholomeo Mathosis vel suisque successoribus pertinenti aut pertinere debenti, ut in cartis stabilimenti inde confectis plenius continetur. Et facta legitima subastacione de predicto censuali, cum non inveniretur iustum precium in eodem censuali, fecimus dictum censualem per probos homines civitatis Valencie

fidedignos fideliter per sacramentum extimare, qui dicti prosseres, vicis³ ad oculum et inspectis locis pro quibus dictum censum facere tenetur, dixerunt per sacramentum quod dictum censuale valet et valere potest secundum iustam et comunem extimacionem de presenti centum et quindecim solidos <pro> maçmutina, et facta legitima subastacione et extimacione de predicto censuali, cum non inveniremus aliquem alium qui tantum precium vellet dare vel offerre in predicto censuali emendo vel pro ipso quantum vos, P. de Muntaynola, civis Valencie predictus, qui in ipso emendo in solucionem et satisfaccionem debiti vestri superius prenotati datis et oferitis quinque milia et quadringentos triginta III solidos et novem denarios monete regalium Valencie ad rationem centum et quindecim solidorum pro maçmutina. Ideoque, auctoritate qua fungimur, tanquam plus donanti et oferenti per nos et succesores nostros titulo perfecte vendicionis cum hoc publico instrumento perpetuo valituro vendimus et tradimus seu quasi tradimus vobis, iamdicto P. de Muntaynola, et vestris succesoribus imperpetuum pro francho et libero alodio dictas quadraginta et septem maçmutinas et quarta pars unius maçmutine, quas idem Bertholomeus Mathoses habet et habere debet seu recipere debet annuatim censuales in terris et super terris antedictis sitas et affrontatas ut supra scriptum est, de quibus quidem maçmutinis censuales facit et facere tenetur annuatim censuales Petrus de Barberano II maçmutinas pro quatuor fanecatis terre quas pro ipso tenet in dicto termino de Algeros.

Item, en Pratz, VI maçmutinas pro XII fanecatis terre quas pro ipso tenet in dicto termino.

Item, Berengarius Ferrarii, VI maçmutinas pro XII fanecatis terre quas pro ipso tenet in dicto termino.

Item, Romeus Sutoris, V maçmutinas pro X fanecatis terre quas pro ipso tenet in dicto termino.

Item, Berengarius Martini, VI maçmutinas pro XII fanecatis terre quas pro ipso tenet in dicto termino.

Item, n'Osset, III maçmutinas et media pro septem fanecatis terre quas pro ipso tenet in dicto termino.

Item, Simonus de Fenollosa, III maçmutinas pro VI fanecatis terre quas pro ipso tenet in dicto termino.

Item, Dominicus de Fenoyllosa, III maçmutinas pro VI fanecatis terre quas pro ipso tenet in dicto termino.

Item, en Rigau, II maçmutinas et media pro V fanecatis terre quas pro ipso tenet in dicto termino.

Item, Arnaldus Miquaelis, VI maçmutinas pro XII fanecatis terre quas pro ipso tenet in dicto termino.

Item, Iohannes Aragonessii, quatuor maçmutinas et quarta pro VIII fanecatis et media terre quas pro ipso tenet in dicto termino.

Cum omnibus tenedonibus et pertinenciis universis et singulis per omnia loca et cum omnibus iuribus, locis, vocibus, accionibus et racionibus realibus et personalibus, utilibus et

¶ ³ Hauria de ser visis.

directis, variis sive mixtis, in omni dicto censuali vel pro ipso et in dictis terris pro quibus dictum censuale fit dicto Bertholomeo Mathosis suisque successoribus pertinentibus aut pertinere debentibus iure aliquo casu vel ratione, et cum toto alio iure emphiteotico precio antedictorum quinque mille et quadringentorum triginta trium solidorum et novem denariorum regalium Valencie, quos omnes de voluntate nostra reitinuistis vos in solucione et satisfaccione dicti debiti vestri, renunciando omni excepcioni solucionis et satisfaccionis predicte nobis non facte de predicto precio ut predictur et doli et beneficio minoris precii et duplicis decepcionis et iuri illi quod subvenit deceptis ultra dimidiam partem iusti precii et omni alio cuilibet iuri contra predicta venienti, dando et concedendo vobis, dicto emptori, et vestris perpetuo quicquid hec vendicio predicta amplius modo valet vel imposterum valebit precio antedicto. Iamdictum itaque censuale prout superius confrontatum et scriptum est cum toto iure, dominio, laudimio et fatica vobis, dicto emptori, et vestris vendimus et titulo pure ac perfecte vendicionis liberaliter et irrevocabiliter concedimus et tradimus seu quasi tradimus precio antedicto ad habendum, tenendum, posidendum, expletandum et eciam ad dandum, obligandum, impignorandum et modis omnibus alienandum et ad omnes vestras vestrorumque voluntates cuicumque vel quibuscumque volueritis perpetuo faciendas, exceptis militibus atque sanctis, sicut melius, plenius, sanius ac utilius potest dici, scribi et intelligi ad comodum et salvamentum vestri et vestrorum perpetuo, promitendo auctoritate qua fungimur dictam vendicionem cum omni suo melioramento facto et faciendo vobis, dicto emptori, et vestros sucesoribus imperpetuum pro francho et libero alodio, ut dictum est, salvare et deffendere et facere, habere, tenere quiete, potenter et in sana pace contra omnes personas conquerentes vel aliquid perturbantes ad forum et consuetudinem valentinam. Et pro evicione et legali guarentia et pro omni dampno ac eciam interesse, auctoritate mea predicta obligamus vobis, dicto emptori, et vestris sucesoribus omnia bona dicti Bertholomei Mathosis mobilia et immobilia ubique habita et habenda, in quibus magis aut melius habere vel accipere volueritis ad vestram voluntatem.

Quod est actum Valencie, tercio nonas Iulii anno Domini millesimo ducentesimo octuagesimo tercio.

Sig+num Raymundi de Salis, tenentis locum iusticie in Valencia, predictorum, qui hoc concedimus et firmamus.

Testes huius rei sunt Iacobus de Montesono, Iacobus de Castro sarraceno, Guillelmus de Modeliano, Iacobus Raymundi de Cervaria et P. de Fonte.

Sig+num Iacobi de Fonte, publici notarii Valencie et curie eiusdem pro Guillelmo Scribe, qui hec scribi fecit et propria manu clausit die et anno prefixis.

16.

1283, desembre, 13. Cabanes.

Ponç Renart, procurador de fra Bernat Desbosc, comanador de Borriana de l'orde de l'Hospital, compareix davant Mateu Carnisser, jurat de Cabanes, i d'altres prohoms del lloc i els presenta una carta de Ramon de Sant Llir, lloctinent d'en Roís Eximenis de Lluna, procurador general del regne de València, en la qual els manava que comparegueren davant la seua

cort a la ciutat de València per a repondre de la denúncia contra ells posada per dit orde de l'Hospital perquè havien entrat armats al terme de Vilafamés i detingut dos veïns seus als quals traslladaren a terme de Cabanes i als quals obligaren a donar fermances, per a les quals coses no tenien cap jurisdicció ni poder legal. El document el redacta un notari de Borriana perquè a Cabanes no hi havia notari públic en aquell moment.

En són testimonis Vicent d'Arnés, Guillem Gomes i Mateu, fill de Mateu Carnisser.

Notari, Arnau Cardona, notari públic de Borriana.

Pergamí original.

AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 520, núm. 424-P.

Idus Decembris anno Domini millesimo CC^o octuagesimo tercio, en Ponç Renard, en nom e en veu de frare Bernat Desbosch, comanador de la casa del Spital de Sen Johan de Burriana, en Cabanes comparech davant en Matheu Carnicer, jurat del dit logar, e en P(ere) Matheu e A(rnau) Maymó e Guillem Sabater e en P(ere) Selvana e en Salvat Ferer e d'altres prohòmens del dit logar, mostrant a eils 1ª carta en paper escrita del honrat en Ramon de Sent Leyr, tinent loch del noble Ruys Xamenis de Luna, procurador per lo senyor rey e'l regne de València, la tenor de la qual aital és:

De nós en Ramon de Sent Leyr, tinent loch del noble·n Ruys Xamenis [de Luna], procurador del regne de València per lo senyor rey, als amats prohòmens e universitat de Cabanes, salut e dilecció. Fem·vos saber que frare Bernat del Bosch, comanador de la casa del Spital de Sen Johan en Burriana, ha posada en poder nostre contra vós demanda, la tenor de la qual aital és:

Davant vós, séyner en Ramon de Sent Leyr, tinent loch del noble·n Ruys Xamenis de Luna, procurador del regne de València, me clam yo, frare Bernat Desbosch, comanador de la casa del Spital de Sent Johan en Burriana, dels hòmens e de la universitat de Cabanes possant contra éls que conseil feyt e a aplegat a açò, ab mà armada e plega feita d'òmens armats, entraren en lo terme del castel de Vilafameç e, aquí, violentment preseren dos hòmens del dit castel de Vilafameç e ab si menaren·se'n aquels presos tro en les viynes de Cabanes, e aquels aquí feeren afermançar axí com si aguessen jurisdicció ho seynoria sobre·eils, preneren en si e ussan officii alié en perjudici del seynor rey, lo qual castel de Vilafameç és de la dita comandaria de Burriana, per què deman los ditz hòmens e universitat a mi en lo nom damont dit ésser per sentència condempnatz segons fur de València, e açò deman ab les messions del pleit etc. e salvu son dret.

Hon nós, de part del seynor rey e del dit procurador, vos manam e us citam que d'aquí al primer diluns après la festa de Ninou de la Circumssisió de nostre Senyor pròxima vinent, siatz vengutz e comparegutz denant nós per vós o per vostre procurador sufficient, siatz vengutz e comparegutz apareillatz d'enantar e de fer compliment de dret en poder nostre al dit frare Bernat Desbosch de la dita demanda, lo qual dia, ab aquels que tro al dit dia seran a vós per primera, segona e terça citació, peremptòriament assignam. En altra manera us fem saber que si al dit diluns vós o per vostre procurador sufficient denant nós no sotz comparegut apareillatz

de fer compliment de dret, nós enantarem contra vós e vostres béns segons fur de València, la vostra absència e contumàcia en alguna cosa no contrastant.

Datum Valencie, III° idus Decembris anno Domini M^o CC^o LXXX° III°.

Lo dia damon dit, lo dit en Ponç Renard, per si e en nom del dit comanador demanà e requir als ditz prohòmens de Cabanes que de la dita rahó feessen a si fer carta pública de protestació a l'escrivà públich del dit logar, a la qual cossa los ditz prohòmens respesseren que'n lo dit logar no avia a la sahon d'ara scrivà públich qui pogués scriure ne fer la dita protestació. E en defalimant que escrivà no avia en aquel logar de Cabanes que pogués fer la dita protestació, lo dit en Ponç Renard pregà e requir a'n Arnau Cardona, notari públic de Burriana, que per mon officii a si feés carta de la dita protestació en nom d'aquel dit comanador.

Hon yo, dit Arnau Cardona, notari públich de Burriana, per rahó de mon officii escriví e fiu la dita protestació fer e'n forma pública mis, segons que damont és scrit e lo dia e l'an damont dit.

Presens testimonis Vicent d'Arnés, G. Gomes et Matheu, fil d'en Matheu Carnicer.

Sig+num Arnaldi Cardona, publici notarii Burriane, qui hanc protestacionem scripsit loco, die et anno quo supra.

17.

1284, març, 15. València.

Sanxo Loarre, justícia de València, atorga sentència en favor de Guillem Desbosc, seller de València, en el plet que tenia amb Joan Peris, Berenguer de Roda i Miquel de Montblanc perquè tres anys abans els havia establert un camp que tenia a l'Alcúdia de València, prop de Sant Joan, sota cens anual d'11 masmodines menys una huitena i compromís que en un any tancarien el camp amb una paret, i que en tres anys hi farien una casa, i ha passat aquest temps i no s'ha fet res ni ha cobrat el cens.

En són testimonis Arnau Folcau, Pere Major, Bernat de Mulner i Bernat Desllor.

Notari, Jaume de Font, notari públic de València i de la seua cort per Guillem Escrivà.

Pergamí original.

ACV, Pergamí núm. 1366.

Anno Domini millesimo CC^o LXXX° tercio, VIII° kalendas Marcii, denant vós en Sanxo Loarre, justícia de València, en G(uillem) Desbosch, seller, se clama d'en Johan Pèriç e d'en Berenguer de Roda posant contra éls que com lo dit G(uillem) los establís i seu camp que ha prop Sen Johan e'l terme de la Alcòdia, orta de València, per XI maçmodines menys una huytava de sens cascun an a eills e a'n Michel de Monblanch, enaixí que a[guesen] eils e'l dit Michel de Monblanch clos lo dit camp tot entorn d'una tapiada en lo primer an e dins III ans que aguesen feita aquí una casa, eils e'l dit Michel, e quan aguesen plantats arbres e pa[...] [...] tot entorn. On com

los III ans ja ditz sien passatz e lo dit camp no li ajen clos ne plantat segons que li prometeren, ne y ajen feyta la dita casa ne li agen pagat lo sens que li prometeren dar [...] [...] aver, ans li'n dejen encara CXLIII sous e III diners e meala, demana per so que'ls dits Johan Pèriç e Berenguer de Roda li sien condempnats en cloyr lo dit camp d'una tapiada tota entorn [...]endo[...]ar ho en donar a ell, en G(uillem), CC sous [...] que costaria de cloyr e en fer la dita casa, ho en donar a ell C sous que costaria de fer, per tal que'n faça cloyr lo dit camp e fer la dita casa e en pagar a él, en Guillem, los ditz CXLIII sous e III diners e meala romanens a ell a pagar del cens dels III ans damunt ditz e d'aytant de temps com ha de *Omnia Sentorum* a ençà que foren complitz los ditz III ans, e asò demana ab les mesions salvu son dret etc. Affronta lo dit camp ab l'ort dels frares d'Escarp e ab la carrera pública de II parts e ab la terra qui fo d'en G(uillem) Guilabert e de l'altra part.

Et encontinent fo còpia tramesa de la dita demanda als ditz Johan Pèriç e Berenguer de Roda a casa lur per Guillem Navarro, e no foren atrobatz, e fo'ls dia assignat al tercer dia, al qual dia no vengren ni comparegren ells ni hom per ells, après de les quals coses, la justícia, a instància e demanda del dit demanador, manà e feu citar los dits en Johan Pèriç e Berenguer de Roda a casa lur per los saigs de la cort I^a, II e III vegades e peremptòriament que haguesen respondre e enantar a la dita demanda, e foren atrobatz e digueren que vendrien e no vengren ni comparegueren ells ni hom per ells, IIe *idus Marcii*.

E pres sacrament de c\à/lúmpnia del dit demanador sobre la dita demanda, perseverà en aquella e encontinent posà ço que se'n segueix:

Comparech en G(uillem) del Bosch, seller, denant en Sanxo Loarre, justícia de València, e demana e dix e proposà que com en Johan Pèriç e'n Berenguer de Roda agen estatz I^a, IIes et la III^a vegada e peremptòriament que vinguesen respondre a la demanda que'l dit G(uillem) del Bosch contra aquells à moguda, e encara que ajen haüda còpia de la dita demanda e no sien venguts ni comparegutz éls ni hom per ells, e sien estats atrobats segons que apar en les actes del pleit, demana per so lo dit G(uillem) del Bosch que la justícia que enant contra los ditz Johan Pèriç e'l dit Berenguer de Roda e lurs béns, a sentència interlocutòria a donar contra aquells en absència e contumàcia dels ditz Johan Pèriç e del dit Berenguer de Roda. Enaixí que'l dit G(uillem) del Bosch sia mes en possessió de tants de béns dels dits Johan Pèriç e d'en Berenguer de Roda que bast a la demanda dels CXLIII sous e III diners e meala que remanen a pagar del cens del ort, així com e'l libeyl és contengut. Et encara que condampnets aquells en los CC sous per rahon de tapiar el dit ort, e en los C sous per rahon de la casa que devien fer e'l dit ort, e que condempnets aquells en tapiar l'ort e en fer la casa en lo dit ort e en les mesions del pleit.

On nós, en Sanxo Loarre, justícia de València, vista la dita demanda e les citacions feytes contra los ditz demanats, aüt conseyl de savis, Déus avent denant

nostres huyls, seent com a jutge, com a nós sia cert que·ls ditz demanatz sien estats citats 1ª, dues e tres vegades e peremptòriament que vinguesen respondre e enantar a la dita demanda e no sien venguts ni compareguts, com la absència d'aquells per la presència de Déu sia conplida, aüda sumària cognició e reebut sagrament de calúmpnia del dit demanador sobre la dita demanda interloqutòria, pronunciam que·l dit demanador sia mes en possessió per rahon de la cosa a guardar de tants de béns dels dits demanats que basten als ditz CC sous d'una part demanatz per rahon d'encloyr lo dit camp, e en C sous d'altra part per fer la dita casa, e en los ditz CXLIII sous e III diners e mealla del sens demanatz, e les mesions \del pleit,/ les quals lo dit demanador per son sagrament provarà aver feites en aquest pleit, tatxació nostra denant anan.

Donada sentència interloqutòria present lo dit demanador e en absència e contumàcia dels ditz demanatz, *idus Marcii anno Domini Mº CCº LXXXº tercio*.

Sey+nal d'en Sanxo Loarre, justícia de València damunt dit, qui aquesta sentència donà.

Testimonis d'aquesta sentència A(rnau) Folcau, P(ere) Mayor, Bernat de Mulnar, Bernat Dezlor.

Sig+num Iacobi de Fonte, publici notarii Valencie et curie eiusdem pro Guillelmo Scribe, qui hec scribi fecit et cum raso et emendato in IXª linea que legitur a instància, die et anno prefixis.

18.

1284, juliol, 20. Borriana.

Fra Guillem de Riufred, cambrer de la casa de Borriana de l'orde del Temple, compareix davant n'Eximén Llopis de Belxit, cavaller i justícia de Borriana, i presenta una protesta perquè el consell municipal vol cobrar impostos als vassalls del Temple en dit terme, als quals consdiren francs, per la qual cosa presenta fiances pel al plet corresponent, però el dit justícia i jurats de la vila no les volen acceptar.

En són testimonis Aparici Saguàrdia, Bernat Pinós, Berenguer de Guardiola, Guillem Jover i Arnau Cardona.

Notari, Pelegrí Pasqual, notari públic de Borriana.

Pergamí original.

AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 520, núm. 425-P.

Tercio decimo kalendas Augusti anno Domini Mº CCº LXXXº quarto, frare G(uillem) de Riufret, cambrer de la casa de Burriana de la cavaleria del Tenple, comparech denant n'Exemén Lópiç de Belxit, cavaler e justícia de Burriana, e denant los juratz d'aquel matex logar e de mi, notari, e d'altres testimonis dejús escritz, demostrant als ditz juratz que com per rahó del monedatge d'aquest an present e per la peyta que és estada en Burriana gitada, los juratz e los altre[s] pròmens d'aquel logar

ajen tatxatz los hòmens hereters del Temple e·l terme de Burriana en pagar alguna cantitat en lo dit monedatge e peyta, e per la dita cantitat agen penyoratz los ditz hòmens e tinguen penyores.

Per aquela raó aquel dit frare G(uillem), tinent-se per agreugat de la dita tatiació e penyora als ditz hòmens feyta, per tal car aquela fos feyta contra fur, dóna e presenta denant la justícia e los juratz e·ls altres damunt ditz, fiances de dret que él sobre les dites peyores faria e conpleria dret en poder del senyor rey ho del procurador per él posat e·l regne de València ho d'aquel qui él manàs. E com lo damunt dit justícia ni juratz no volgesen reebre les dites fiances del dit frare G(uillem) ni retre la dita penyora sobre les dites fiances, e açò encara fos feyt contra fur, lo dit frare G(uillem), a conservació del dret de si e del dit horde, manà fer de les coses damunt dites a mi, en Pelegrí Paschual, notari públic de la vila de Burriana, protestació en forma pública.

E yo, damunt dit en Pelegrí Paschual, notari de la dita vila, feyta la protesta-
ció per lo dit frare G(uillem), present los damuntz ditz e presentz encara testimo-
nis n'Apparici Saguàrdia, Bernat Pinós, en Berenguer de Guardiola, en G(uillem)
Jover, e n'Arnau Cardona, la dita protesta-
ció fiu e en forma pública aquela posí en
l'an e en lo dia damunt dit.

Sig+num Peregrini Paschasii, publici notarii Burriane, qui hec scribi iussit et clausit.

19.

1285, octubre, 23. Morella.

Domingo de Belltall, arxipreste de Morella, és nomenat per les parts com a àrbitre en el plet entre el l'abat i monestir de Roda, representat per fra Espanyol, i en Siurana de Quadres, veí de Morella, per la possessió d'un solar de cases situat al pou de na Sança, terme de Morella i, una vegada sentides les parts i rebuts els seus testimonis, sentència la possessió en favor del monestir.

Testimonis de l'acceptació de l'arbitratge Miquel de la Font, Ramon Aguiló, Bertomeu Ciurana, Pere d'Arenys i Guillem Cerdà.

Testimonis de la sentència Arnau Aster, Pere de Vinatea, Domingo de Vinatea, Guillem Moltó, Arnau d'Aguiló, Berenger de Fontanelles, Guillem Ferrer, sastre, i Domingo de Xulbe, veïns de Morella, i Pere de Tàrrega, capellà de la vila.

Notari, Pere de Pinós, notari públic de Morella.

Pergamí original.

AHN, Clero, Benifassà, pergamins carpeta 428, núm. 3-P.

Noverint universi quod cum causa verteretur seu verti speraretur inter abbatem et conventum monasterii Rotensis ex parte una, et Siuranonum de Quadris vicinum Morelle ex altera, super quoddam cassali sito in Morella, tandem pro bono pacis et concordie frater Ispanus, monachus procurator predictorum abbatis et conventus nomine eorum quorum procurator extitit, et predictus Siuranonus per se et heredes suos, in venerabilem virum dompnum Do-

minicum de Belltayl, archipresbiterum Morelle presentem et arbitrium suscipientem tanquam in arbitrum, amicabilem compromiserunt ut quicquid idem arbiter super dicto cassalli dixerit, ordinaverit seu sentenciando diffinierit iure, laude seu amicali compassione, ratum et firmum perpetuo a partibus habeatur sub pena quinquaginta morabatinorum alphonsinorum solvenda parti obedienti sentencie ipsius arbitri a parte adversa quam utraque pars ab altera fuyt ad invicem stipulata, voluerunt eciam et consenserunt partes predictae sub eadem pena quod idem arbiter possit citare partes et contumaces punire et cognoscere, examinare, pronunciare et terminare et interlocutoriam sive interlocutorias ac diffinitivam sententiam ferre de iure, et in negotio procedere iure, ordine servato vel non servato, die feriata vel non feriata, cum scriptis vel sine scriptis, partibus presentibus vel altera contumaciter absente, et sententiam suam interpretari, declarare et corrigere si opus fuerit, et quod dicta pena tocians comitatur et comissa exigatur quociens sentencie dicti arbitri fuerit contraventum et, pena soluta vel non, sententia vel arbitrium in sua maneat firmitate. Promittentes nichilominus idem frater Ispanus pro abbate et conventu predictis et Siuranonus pro se et heredibus suis sub pena predicta per stipulationem solempnem quod eius pronunciacioni, sentencie vel arbitrio stabunt et perebunt et in ullo contravenient per se vel per interpositam personam verbo vel facto, et quod nullum dolum comitent. Renunciantes scienter et expresse omnibus iuribus, legibus, foris, consuetudinibus, excepcionibus, privilegiis inpetratis et inpetrandis per que dictum compromissum ex persona arbitri vel personis compromittentium aut re de qua compromittitur annullari, viciari posset quomodolibet vel infringi ac si hic specialiter essent enumerata vel nominatim expresa, obligantes insuper ad predicta omnia et singula atendenda pariter et complenda idem frater Ispanus pro dictis abbate et conventu omnia bona monasterii supradicti, et dictus Siuranonus pro se ac heredibus et successoribus suis omnia bona sua habita et habenda. Et constituentes se ad invicem unus pro alio possidere bona.

Quod est actum Morelle, quarto nonas Octobris anno Domini millesimo ducentesimo octuagesimo quinto.

Sig+num fratris Ispani, monachi et procuratoris predictorum abbatis et conventus monasterii Rotensis; sig+num Siuranoni de Quadris predicti, nos qui hoc omnia laudamus, approbamus, concedimus atque firmamus ut superius scribitum est, presentibus testibus Michaelle de la Font, Raymundo Aguilonis, Bertholomeo Siurane, Petro d'Areny et Guillelmo Cerdani.

Sig+num Petri de Pinos, notarii publici Morelle, qui hec scripsit loco, die et anno prefixis.

Sie a totz coneguda cosa que com pleyt fos o esperàs a ésser entre frare Guiem, abbat, e lo covent del monestir de Roda de la una part, e en Siurana de Quadres, veyn de Morella, de la altra, sobre un solar de cases assetiat en Morella al pou de la Sarça, finalment per ben de pau e de concòrdia frare Spanyol, monge e procurador dels damunt ditz abbat e covent, per nom d'aquels, e lo dit en Siurana per si e per sos hereus, en mi, en Domingo de Belltayl, arcipestre de Morella, amigablement comprometeren segons que en la carta del dit compromés plenerament és contengut.

E feyt lo dit compromés e fermat per abdues les dites partz, lo dit frare Spanyol encontinent fa demanda e'n aquesta manera possa davant vos, sényer en Domingo de Belltayl, àrbitre elet per frare Spanyol, procurador del abbat e del covent de Roda demanant de la una part, e per en Siurana de Quadres, veyn de Morella deffenent de la altra, yo dit frare Spanyol per auctoritat de la dita procuració claman propòs que com lo noble don Blascho d'Alagó, ça enrere defunt, donàs ab carta pública al monestir de Roda unes casses en Morella e aquel monestir, sens mala veu, les dites cases longament posseys e'n Siurana de Quadres, veyn de Morella, lo solar d'aqueles cases. E com aquelles cases sien destroydes e derrocades, per si o per altri detinge e age pres no degudament e en perjudici e en greuje del dit monestir, demane en nom del dit procuratori lo dit solar a si ésser jutjat e retut e en possessió d'aquel ésser retornat, e tot açò demane ab los dampnatges e despeses e interesse que estime valer X lliures de reals o pus. E per ço que aquesta demanda sie pus clara, les dites cases o solar declara ésser sotz les affrontacions dejós escrites, ço és a saber, de les dues partz en les vies públiques, e ab les cases d'en Johan Franch de Castellot, segons que en la dita carta d'en Blascho d'Alagó és contengut, e açò demane ab les messions del pleyt salvant tot son dret de créxer e de minvar tro a la fin del pleyt. Protesta emperò que no s'oblige a provar totes les coses e sengles damunt dites sinó tan solament aquelles que abasten a fundar son enteniment.

A la qual demanda per lo dit en Siurana de Quadres fo respost en aquesta manera, salves totes ses excepcions e deffensions axí de dret com de feyt a si pertanyentz o pertanyedores. Respon en Siurana de Quadres a la demanda contra ell possada per frare Spanyol, monge de Roda/ e procurador del abbat e del covent d'aquel monestir, e atorge tenir e posseyr lo solar contengut dins les affrontacions del dit libeyl e nege les altres coses en aquel libeyl possades ésser veres segons que possades ni demanades són. E diu exceptan que possat sens perjudici de si, que el dit frare Spanyol provàs ço que demane, que no nourie al dit en Siurana per ço con ell e sos antecessors an tengut e posseyt a bona fè e ab just títol ço que és demanat per lo dit frare Spanyol trenta ans e pus, perquè demane si ésser absolt de la dita demanda e lo dit frare Spanyol ésser condempnat en les messions del pleyt.

Hon yo, dit en Domingo de Belltayl, àrbitre, vistes les dites demanda e resposta e lo pleyt començat segons que devia entre les dites partz, e reebut d'aquelles sacrament de calúmpnia e oyt, vist e entés encara tot ço que les dites partz axí de dret com de feyt davant mi propossar volgeren, e vista encara la carta de la donació d'aquelles cases feyta per lo noble don Blascho d'Alagó, ça enrere defunt, al dit monestir, tot lo feyt examinat per mi sumàriament, demanat e agut conseyl de prohòmens e d'ancians, avent Deus davant los huyls, present lo dit frare Spanyol e absent per contumàcia lo dit en Siurana la absència del qual és complida per la presència de Déus, lo damunt dit solar axí com aquelles dues carreres públiques de les quals la una mou de la vila de Morella e va al riu d'en Calça, e l'altra mou de sobre el pou de la Sarça e va a la vila de Morella ves les cases d'en Camarassa, encloen e

departexen entrò al solar de les cases que foren d'en Johan Franch de Castellot, al dit frare Spanyol e per ella als damunt ditz abbat e covent per diffinitiva sentència \jutge/ sotz la pena e'l compromés contenguda, condemnan sentencialment lo dit en Siurana e sos hereus sotz aquella metexa pena a deliurar e desenparar per totztemps al dit frare Spanyol, en nom dels damunt ditz abbat e covent, lo dit solar éntegrament segons que desús és jutgat. Manan encara al dit en Siurana e a sos hereus sotz aquella pena que sobre la possessió ni sobre la propietat del dit solar no·ls facen d'aquí enant per si ni per altri dengun enbargament ni greuje.

Donada fo aquesta sentència, loa, arbitració e composició en Morella, ço és, en la taula del obrador que té en G(uillem) Moltó, *decimo kalendas Novembris anno Domini M° CC° LXXX° quinto*, presentz testimonis n'Arnau Aster, en P(ere) de Vinatea, en Domingo de Vinatea, en G(uillem) Moltó, n'Arnau d'Aguiló, Berenger de Fontanelles, en G(uillem) F(errer), sartre e en Domingo de Xulbe, veyns de Morella, e en P(ere) de Tàrrega, capellà d'aquel loch.

Ego Dominicus de Beltayl, archipresbiter Morelle, arbiter et arbitrator predictus, hanc sententiam arbitralem, laudum seu compositionem tuli et eam scribi iussi.

Sig+num Petri de Pinos, notarii publici Morelle, qui hanc sententiam scripsit iussu Dominici de Beltayl, archipresbiteri Morelle, arbitri et arbitratoris predicti, et eam in forma publica missit loco, die et anno prefixis cum literis suprapositis in XVIª linea ubi dicitur de Roda, et cum literis suprapositis in viginti et sex linea ubi dicitur jutge.

20.

1286, gener, 18. [València].

Berenguer Ricart, jutge en el plet entre fra Ramon de Bell-lloc, comanador de la casa de València de l'orde del Temple, i Bernat Ricart, tudor de Guillamó, fill del difunt Bernat Sadurní, atorga sentència en favor del primer ja que dit orde té el mer imperi a les alqueries de Carpesa i de Binata, a l'horta de València. El plet és perquè dos veïns de Carpesa, Pere de Ganalor i Bernat de Sant Hipòlit, havien assassinat el pare del menor, i aquest havia acudit davant el justícia de València, Ramon de Poblet, per demanar un tudor legal per als béns que tenien a dita alqueria de Binata. La reacció del Temple és que dita funció els corresponia a ells ja que aquestes alqueries eren jurisdicció seua i no real.

En són testimonis Bernat de Fontanet, Guillem Bernat de Barrinou i Pere Becech.

Notari, Guillem de Vernet, notari públic de València.

Pergamí original tallat per ABC.

AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 520, núm. 442-P.

Pateat universsis quod cum questio sive demanda verteretur inter fratrem Raymundum de Pulcroloco, comandatorem domus milicie Templi Valencie ex una parte agentem, et Guillemonum, filium quondam Bernardi Sadornini, et Bernardum Ricardi qui se dicebat tutorem eiusdem Guillemoni ex altera, coram Berengario Ricardi, cive Valencie, iudice delegato in dicta causa per dictum comandatorem occasione bonorum que dictus Bernardus Sadornini, pater dicti Guillemoni tenebat sub dominio domus Templi in alcherea de Binata, que bona dictus

comendator asserebat in comissum incidisse domui Templi predicte et ipsi comendatori pro ea, eo quia dictus Guillelmonus fraudulenter negligendo dominium Templi iuraverat coram Raymundo de Populeto, tunc iusticia Valencie, et denunciaverat coram eo quod Petrus de Ganalor et Bernardus de Sancto Ypolito, iniuste et sine causa et mente considerata interfecerant dictum Bernardum Sadornini, patrem suum, propter quam denunciacionem dictus iusticia inerat personaliter ad alcheream de Carpesa, que est dicte domus Templi et in qua dictus P. de Ganalor tenebat suum proprium domicilium et ibi emparaverat omnia bona dicti P. de Ganalor, et eo eiam quia, ut dictus comendator asserebat, dictus Guillelmonus fraudulenter et negligendo dominium Templi post mortem dicti patris sui inerat coram dicto iusticia et petierat per ipsum sibi tutorem assignari, propter quam postulacionem dictus iusticia processerat ad dandum et assignandum dicto Guillemono tutorem, videlicet dictum Bernardum Ricardi, prout hec omnia in petitione dicti comendatoris oblata coram dicto iudice continentur. Cuy petitioni fuit responssum per dictum Bernardum Ricardi et alia multa in dicta causa fuerunt dicta et proposita prout in actis coram dicto Berengario Ricardi actitatis continetur. Et finaliter dicte partes concludentes et renunciantes in causa, sentenciam cum instancia ferri postularunt et dictus iudex ad ferendum sentenciam processit in modum qui sequitur.

On yo, en Berenguer Ricart, jutge damunt dit, vista la dita demanda e la resposta a aquella enseguida e vist tot ço que la una ni l'altra part denant mi an dit ni proposat, haüda plena deliberació e diligent tractat e plener conseil de savis, Déus havent denant mos hulls, seén com a jutge, com a mi sie cert per confessió del dit en Bernat Ricart que'l dit comanador e la casa del Temple deuen aver mer emperi segons que'l dit libell e en la carta per la qual lo Temple ha lo dit loch és contengut, e encara sie a mi cert per confessió del dit en Bernat Ricart que al dit comanador pertaynia e pertayn de donar e d'assignar tudor e curador al dit G(uillam)ó, e sie encara a mi cert per confessió del dit en Bernat Ricart que aquell en Bernat Ricart deu ésser remogut de la dita tudoria e cura per ço com no ere donat o assignat per aquell qui devie, ço és, per lo dit comanador, haüt esguart sobre totes les dites coses e sobre altres que poden e deuen informar e moure coratge e enteniment de jutge, sentencialment dic e pronunciu que'l dit Bernat Ricart deu ésser remogut de la dita tudoria e cura e aquel de present d'aquella sentencialment remoch, dién e pronuncian que al dit comanador pertayn e pertayner deu de donar e d'assignar tudor e curador al dit G(uillam)ó així com a jutge ordinari d'aquell e així com a aquell que deu aver mer emperi en los damunt dits lochs segons la carta al Temple feyta per lo senyor rey dels lochs sobredits. Sobre totes les altres coses en la demanda contengudes, los dits en Bernat Ricart e Guillamó, fil que fo d'en Bernat Sadorní, sentencialment absolv com a mi no sie cert d'aquelles. De les messions emperò feytes en aquest pleyt la una e l'altra part absolv com cascuna agués justa rahó de pledejar e maliciosament no's sien haüts e'l dit pleyt.

Donada sentència en casa del dit jutge, presens en Bernat Ricart e en Michel Senata, procurador del dit comanador, *XV° kalendas Februarii anno Domini*

M^o CC^o LXXX° quinto, presents testimonis en Bernat de Fontanet, en G(uillem) Bernat de Barrinou e en P(ere) Becech.

Ego Berengarius Ricardi, iudex predictus, qui hanc sententiam tuli, subscribo.

Sig+num Guillelmi de Verneto, notarii publici Valencie, qui hoc scribi fecit et clausit.

21.

1286, abril, 1. [Sogorb]

Fragment molt deteriorat d'una demanda contra Tomàs de Pròxita.

AM Sogorb, Llibre del Justícia,⁴ núm. 3044/114, f. 2r.

Kalendas Aprilis.

[...] protesta [...] justícia [...] seya [...] fia e per [...] dia per testament [...] per [...] so és [a] saber, segons que [...] és contengut, [...] la qual [...] Eximén [...] e Blasco X[iménez], fils [...] Examénez vin [...] [...] stat que lo dit B[lasco], pare [...] sos [...] escal[...] donatz als dits fils [...], contra la qual protestación lo [...] en Tomàs de [Pròxita] [...], segons fur de València e segons sen natural, p[...] no pot donar [...] en cert cas segons l'enadiment del fur és contengut. [Prote]sta lo dit en Tomàs que él és aparelat de resp[on]dre a la [dita demanda] [...] en demanar [sobre] les coses comprades per eyl del dit en [...] Ximénez [...] se degua aprovar a defensió de [...] les dites coses [...] los fils [...] d'eyl per lo dit en Tomàs de \Pròxita/ [...] de [...] dar, e açò metex de [...] dito en Tomàs [...] als [...] Ximén [...] per [...] son fianças [...] sobre la dita [a nós] feyta per eyl del dit.

22.

1286, abril. [Sogorb]

Nicolau d'Assió denuncia davant Joan Peris del Busquet, justícia de Sogorb, a Joan Domenge i Domingo Peris perquè feriren de mort el seu nebot, i demana que reclame els testimonis adients per al procés.

AM Sogorb, Llibre del Justícia, núm. 3044/114, f. 3r.

[Nicolao] d'Assió clamosamente denunci[e a vós], séyner Johan Peris del Busquet, justícia de Sogorbe, Johan Domenge [...] [...] Domingo Peris el colteler, abduy ensens, que malament e enjuryosa e acordadament vengueren [contra] [...], nebot

¶ ⁴ Aquest llibre del justícia està escrit de forma quasi general en castellà però hi insereix alguns documents en valencià, bé perquè siga una carta d'un altre consell municipal, bé perquè siga del senyor de Sogorb, però també hi ha uns pocs casos en què el demandant és una persona que presen-

ta la denúncia en aquesta llengua i li prenen acta així, tal com passa amb un ciutadà de València, un veí de Castellnou o el procurador del comanador d'Arguines, de l'orde de la Mercé. Probablement per aquesta raó és notable la interferència de les dues llengües i l'aparició de paraules en castellà.

meu, acordadament e aquel nafren per les quals nafres aquel és mort prop l'església [de Santa] Maria de Se[gorbe] [...] XV pas[es]. On suplic a vós, dit justícia, sobre el dito denunciament demanetz e encerquetz [verita]t [...] del feit e testimonis reebatz e, vitz e oytz los ditz dels testimonios contra els damuntz ditz [...] seg[on]s f[ur de] Va[lència, yo], Nicolao d'Asió, relex la dita denunciacion al ofici de vós, dito justícia, que [...] la dita den[un]ci[aci]ó bé e diligentment encerquetz lo feit de la veritat; emperò, yo staré aparell[at] de dar per scrit los noms dels testimonis qualque ora per vós ne seré demanat.

23.

1286, maig, 4. València.

Berenguer de Ripoll, justícia de València, escriu al justícia de Sogorb que ha comparegut davant ell Pere Aler, ciutadà de València, com a marmessor de Pere Berig, perquè, per a pagar el deute que tenia el difunt amb Berenguer de Conques per mil sous, s'havien corregut per a vendre unes cases per les quals s'oferien 1.200 sous. Per tot això demana que compareguen els altres marmessors, Bernardo de Calant i Joan de Carbonera, veïns de Sogorb, per a liquidar el deute o, si no, seran venudes les cases pel preu ofertat.

AM Sogorb, Llibre del Justícia, núm. 3044/114, f. 11r-v.

Al amat e honrat la justícia de Sogorbe, de nós en Berenguer de Ripol, justícia de València, sal[ut]s e dilec[ci]ó.

A la vostra amiatat, per la tennor d'aquesta present carta sia demostrat denant nós ésser comparegut en P(ere) Aller, ciutadà [de] València axí com a marmessor test[ame]ntary d'en P(ere) Beryg, defunt, dién e demostran a nós que per paga a fer del deute [que] P(ere) Beryg devia e [...] a n Berenguer de Conques de mil sous, que n'è fait reeclam n'Artús Safont [e la dona] d'aquel, són donades a [ve]ndre per la cort les cases que l dit P(ere) Baryg havia en València e l temps de la mort sua e, feita pública [sub]astació d'aqueles, no és estat atrobat en aqueles sinó tan solament mil e CC sous de reyls. Per la qual cosa, nós, a instància e requisició del dito n'Artús e del dito en P(ere) Aller, pregam e requerym a la vostra amiatat axí com [po]dem que, vistes les [pre]sentz, encontinent amonest<et>z e citets en loch de nós e per nós en B(ernard)o de Calant e en Johan de Carbo[nera], m[arm]esors del dito testament, que, vistes les presents, vinguen en València per satisfer lo dit deute dels béns del dit [de]funt o que demostren [...] altre qui més de preu vulla donar en les dites cases; en altra ma[nera] n[ós] denant[arem] [...] d'aqueles per lo preu que trobat hi és ja dit, la absència lur non contrastant [...]. [E de ço que] vós sobre açò denantrets e éls a vós respondran, scrivits a nós per vostra carta sots guarniment del vostre segell [e] closa certifica[ts] ^{11v} [...] part nostra que si [...] [dij]ous per t[ot lo] dia primer venint no seran venguts ni compareguts sobre lo dito negoci, [...] nós denantarem a fer la dita venda.

Datum Valencie, IIII° nonas Madii anno Domini [M^o] CC^o LXXX° sexto.

24.

1286, maig, 6. [Sogorb].

Bernat Despí, ciutadà de València, compareix davant Sanxo Navarro, justícia de Sogorb, i reclama que com el difunt Pasqual de Ferrera encara li devia 1.800 sous juntament amb Garcia Ximenes, veïns de Sogorb, que embargue tots els béns del primer per a poder ser el primer en cobrar el deute.

AM Sogorb, Llibre del Justícia, núm. 3044/114, f. 11v.

II° nonas Madii.

Compareció don Bernat Despí, ciudadano de València delant vós, séyner en Sancho Navarro, justicia de Sogorbe a conservación de su derecho, dién e demosttran e protestan que·ls béns de Pasqual de Ferrera, finado, e también los béns como seyentes avidos e avereros eren e són encara a sy obligatz en mil e DCCC sous reyls de València, los quales lo dit en Pasqual de Ferrera e en Garcia Ximénez ensempe e cascun d'èls per lo tot a sy són obligatz ab carta feita per man d'en Bernat Gauceran, notari de València, segunt que en aquella plenerament és contengut. On como yo don Bernat Despí, damunt dit, sia primer de temps e mellor en dret que nulla altra persona, sople e protest a vós, séyner justícia, que los ditos bienes sien e estien secrestatz, ço és, que aquels béns non puxcan seer venutz nin alienatz nin transportatz en ninguna altra persona perquè la min obligaci6n meyns volgués tan e tan entrò que sya satisfeyt e entregat e pagat del damunt deute, e açò dig salvu mon dret en totes coses e per totes.

25.

1286, juny, 6. Sogorb.

Jaume Peres, senyor de Sogorb, mana al batle, justícia, jurats i prohoms de Sogorb que defense a fra Guillem Oliver, comanador d'Arguines, de l'orde la Mercé, en la possessió de diverses terres, horts i una bodega que l'orde havia comprat a misser Tomàs de Pròxita i que foren de Garcia Gallur, fill d'Asensio de Gallur.

AM Sogorb, Llibre del Justícia, núm. 3044/114, f. 23v.

De nós en Jayme Peres, senyor de Sogorbe e fill del muyt noble senyor en Pere, de bona memòria rey d'Aragó, als amatz nostres al batle e a la justícia e als juratz e als bons homes de Sogorb, salut e dil·lecci6.

Deym e manam vós que tornetz e mantengatz en posesi6n a don frayre Gillem Oliver, comendador de la casa de Arguinas, en los béns e heretatz que conprà de micer Thomàs de Pròxeda, los quals béns foren de G(arci)a Galur, fill de don Asensio de Galur per tant de temps com se conté en la carta de la compra que el dit comanador té del dit don Asensio [de Galur], contra els ditz béns per algunna rahó que el dit comanador o qualquesvulle altre coma<na>dor que per temps sirà de

Arguinass sie apparellat de fer-ne a ell compliment de dret. Los quals ditz béns són l^a vinya qu'és en Casccalló, que affronta de la primera part ab la vinya del vicaryo, de les II partz ab los regallos, de la quarta part ab la vinya de donya Pascuala de Morros; e una peça de terra que conffronta de la primera part ab lo camí de València, de la secunda part ab la peça de don Johan Belenguer, e de la terça part ab la peça del dit don Ascensio de Galur; e l^a vinya que afronta de la primera part ab la carrera pública de Xeldo, e de la secunda part ab la vinya de don Fortunyo de Alcalà, de la terça part ab la vinya de don Ortí Sanç, de la quarta part ab la vinya de don Arnalt de Montblanc; e i ort que afronten de la primera part ab lo camí del Mercat, de la secunda part ab l'ort de D(oming)o Piquer, de la terça part ab l'ort dels fills del dit d[on As]censio de Galur; e l^a bodega que affrontan de les II parts ab les carreres públiques, de la terça part ab les cases de Pasqual de Barrachina, de la quarta part ab les cases d'en D(oming)o Aznar, e açò no mudetz per nenguna manera.

Datum en Segorbe, VIII° idus Iunii anno Domini M^o CC^o LXXX° sexto.

26.

1286, juny, 17. València.

Jaume Peres, senyor de Sogorb, mana a Bernat d'Esplugues, batle de Sogorb, i al justícia i als jurats que ajuden a Pere Marcén a cobrar totes les rendes del bisbat de Sogorb, segons en el seu moment va manar el seu pare.

AM Sogorb, Llibre del Justícia, núm. 3044/114, f. 24v.

De nós en Jayme Peres, senyor de Sogorbe e fill del molt noble senyor en Pere, de bona memòria rey d'Aragó. Volén seguir lo manament del senyor rey, parre nostre, a qui Déus vos perdó, segons que en les sues cartes és contengut, volem que vós, P(ere) Marcén, cobretz les rendes del bispe de Sogorbe aytant con són de la ciutat com del terme. Manam per esta present carta a'n Bernat d'Esplugues, batle, e a la justícia e als juratz del dit logar de Sogorbe que a vós responen e defenen e mantinguen en la possessió de les dites rendes, e aquelles a vós liuren e facen liurar vistes les presens, e açò no mudetz per nenguna manera mayorment per ço com nós volem fer compliment al manament del dit senyor rey, parre nostre, segons que en les sues cartes és contengut.

Datum en València, XV° kalendas Iulii anno Domini M^o CC^o LXXX° sexto.

27.

1286, juny, 17. València.

Jaume Peres, senyor de Sogorb, mana a Guillem de Castelló que done compte de les rendes del bisbat de Sogorb a Pere Marcén.

AM Sogorb, Llibre del Justícia, núm. 3044/114, f. 24v.

De nós en Jayme Peres, senyor de Segorbe e fill del molt noble seyor en Pere, de bona memòrya rey d'Aragó, al amat nostre Guillem de Castellon, salut e dil·lecció.

Manam-vos que responatz de les rendes del bispat de Segorbe e'n P(ere) Marcén, e açò no mudetz per nenguna manera.

Datum en València, *XV° kalendas Iulii anno Domini M^o CC^o LXXX° VI°.*

28.

1286, juliol, 19. [València]

Berenguer de Ripoll, justícia de València, a petició de Jaume Guarner, procurador de na Marquesa, vídua d'en Guillem d'Avinyó, i perquè puga cobrar-se el seu dot i creix, ven a n'Elissenda de Godor el cens anual de 5 morabatins menys quart i 12 sous més que cobra cada any per sis cases establertes a en Puig, corredor, a en Bas, a en Simó, i a en Berenguer Martí, totes les quals estan sota senyoria major de l'orde del Temple per un cens anual de 2,5 morabatins. El preu de venda és de 700 sous.

La venda es fa el 26 d'agost de dit any, i la signa fra Arnau de Torrecella, comanador de la casa de València de l'orde del Temple, que cobra el lluïisme.

En són testimonis Arnau Folcau, Jaume de Monçó i Bernat Desllor.

Notari, Jaume de Font, notari públic de València i de la cort de la ciutat per Guillem Escrivà.

Pergamí original.

AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 521, núm. 456-P.

Anno Domini M^o CC^o LXXX sexto, XIII° kalendas Augusti, la justícia, a instància e a demanda d'en Jacme Guarner, procurador de na Marchesa, muller que fo d'en G(uillem) Aviynó, defunt, e a paga a ella a fer de mil e cinc-cens sous de reals de València, los quals la dita dona ha e haver deu de los béns e sobre·ls béns que foren del dit marit seu per rahó de dot e de creix, e de volentat e consentiment e fermament d'en Jacme d'Aviynó, tudor e curador dels fills que foren del dit en G(uillem) d'Aviynó, manà e feu córrer e vendre segons fur de València per Bonanat Blanch, corredor, V morabatins meyns quart e XII sous censals e VI cases de loguer, dels quals morabatins fa en Puig, corredor I morabatí e mig; ítem, en Bas, I morabatí; ítem, en Simó, II morabatins meyns quart; ítem, en Berenguer Martí, XII sous, lo qual censal e cases se té sots senyoria major del Temple a cens de II morabatins e mig. Enaxí que si alcun creedor hi à o alcun altre que aje dret en les dites coses o vule contrastar a la dita venda que fer no's dege, que dins XXX dies sien compareguts, si no d'aquí enant no seran oyt's.

VII° kalendas Septembris.

Comparech lo dit corredor e dix que no trobave en los dits V morabatins meyns quart e XII sous de reals censals e en les dites VI cases de loguer sinó tan solament DCC sous de reals de València, los quals hi donave e y prometie de donar na Alicsén de Godor e, axí com a més donant e prometent en los dits morabatins

e diners censals e cases de loguer, foren-li'n venuts e atorgats per lo dit preu. Et fo-li'n manada fer carta pública de venda per en Berenguer de Ripoyl, justícia de València, segons que se'n seguex.

Noverint universi quod nos, Berengarius de Ripullo, iusticia Valencie, auctoritate qua fungimur, ad instanciam et petitionem Iacobi Guarnerii, procuratoris Marchesie, uxoris quondam G. de Avinione, defuncti, et ad solucionem sibi faciendam de M et D solidis regalium Valencie quos dicta domina habet et habere debet in bonis et super bonis que fuerunt dicti viri sui racione dotis et agumentis sui, et de voluntate et consensu ac firmamento Iacobi de Avinione, tutoris et curatoris filiorum quondam Guillelmi de Avinione, fecimus publice subastari per publicum preconem per civitatem Valencie per XXX dies et amplius continue secundum forum Valencie, quinque morabatinos minus quarto et duodecim solidos regalium Valencie censuales et sex domos de logerio, de quibus morabatinis facit en Puig, cursor, unum morabatinum et medium. Item, en Bas, unum morabatinum. Item, Simon duos morabatinos minus quarto. Item, Berengarius Martini, XII solidos. Quod quidem censuale ipsi faciunt pro domibus et ortis qui et que sunt in Exerea Valencie, in parrochia sancti Stephani et sunt contigui predictis sex domibus et tenetur dictum censuale et domus sub dominio maiori domus milicie Templi ad censum unius morabatini et medii. Et facta legitima subastacione, cum non inveniretur aliquis qui tantum precium vellet dare vel offerre in predictis quantum vos, Elicendis de Godor facitis, que in ipsis emendis datis et oferitis dare DCC solidos regalium Valencie. Ideoque, tanquam plus donanti et promitenti, vendimus vobis predictum censuale et domos dicto precio; et afrontant dicte domus et orti in via publica et in orto Giçberti, defuncti, et in via publica ex alia parte et in censuali domus Templi et in domibus Arnaldi de Cartaya. Iamdictum itaque censuale et domos de logerio cum solis, parietibus, suprapositis, firmamentis, introitibus, exitibus, afrontacionibus et pertinenciis suis universis et singulis, et cum omnibus iuribus, vocibus, racionibus et accionibus realibus et personalibus dicto defuncto vel filiis suis in predictis competentibus vel competituris, vendimus vobis et vestris perpetuo precio dictorum septingentorum solidorum regalium Valencie, quos de voluntate nostra solvistis dicto tutori pro solutione facienda dicte domine de dicta dote et augmento. Renunciantes omni excepcioni solucionis predictae non facte ut predictur et doli et beneficio minoris precii et duplicis deceptionis et legi que subvenit deceptis ultra dimidiam <partem> iusti precii et omni alio iuri contra predicta venienti. Dantes et remittentes vobis et vestris perpetuo, auctoritate qua fungimur, quicquid hec vendicio amplius modo valet vel in posterum valebit precio antedicto, et sic vos et vestri habeatis dictam vendicionem, teneatis, possideatis et in pace explectetis ad dandum, vendendum, inpignorandum, alienandum et ad omnes vestras vestrorumque voluntates perpetuo faciendas, exceptis militibus atque sanctis, salvo tamen dicto censu, fatica, laudimio, iure et dominio predictae domus milicie Templi. Promitentes, auctoritate qua fungimur, dictam vendicionem vobis et vestris perpetuo salvare et defendere et facere, habere et tenere ad forum Valencie contra omnes personas. Et pro evicione et legali guarentia obligamus vobis et vestris auctoritate qua fungimur omnia bona dicti defuncti ubique habita et habenda.

Quod est actum Valencie, VIIº kalendas Septembris anno Domini Mº CCº LXXXº sexto.

Sig+num Berengarii de Ripullo, iusticie Valencie; sig+num Iacobi de Avinione, tutoris et curatoris predicti, predictorum, qui hoc concedimus et firmamus.

Sig+num fratris Arnaldi de Turricella, comendatoris domus milicie Templi Valencie, qui recepto inde laudimio, hoc firmo salvo in omnibus iure dicte domus.

Testes sunt inde Arnaldus Folcaudi, Iacobus de Montesono et Bernardus de Lauro.

Sig+num Iacobi de Fonte, publici notarii Valencie et curie eiusdem pro Guillelmo Scribe, qui hec scribi fecit.

29.

1286, agost, 5. [Sogorb].

En el marc d'un plet més llarg, escrit en castellà, entre Pere d'Aniort i Joan Martines de Cominyén pel cobrament del dret de lluïisme d'unes heretats del jueu Jucef Abin Ceprut situades a Torres-Torres i que foren venudes, el primer d'ells presenta aquesta al·legació en què afirma que hi havia un pacte entre ells sobre com cobrar dit dret i que no pot ser condemnat. AM Sogorb, Llibre del Justícia, núm. 3044/114, f. 33v.

Nonas Augusti.

Respon en P(ere) [d'Aniort] als clams posatz [per] si e per en M. Xeménez del Merino, procurador que's diu d'en Juhan Martí[nez] de Comunyén, e diu qu'él no és tengut de pagar los ditz L sous demanatz per ço cor entre él e el dit Johan Martínez fo convinença que si d'aquí al dia de Sant Miquel primero esdevenidor se venia la heretat e els béns qui foren d'en Jucef Abin Ceprut, los quales él avia <e>n Tores Tores, que'l dit en Juhan Martínez agués luysme en loc del senyor dels ditz béns segons que'l senyor de Tores Tores ha o deu aver, e els ditz L sous que no fos tengut de pagar e'l dit P(ere) d'Aniort. E com los ditz béns o part d'aquels sien venutz e él aya pres luisme e fermada la venda, per ço el dit P(ere) d'Aniort deu ésser absolt de la dita demanda e él ésser condemnat en les messions; totes les altres cosses contra si possades nege ésser veres.

30.

1286, agost, 27. València.

Ramon de Riu-sec i Ferrer de Piera, jutges del plet entre fra Bernat de Miravalls, castellà d'Amposta de l'orde de l'Hospital, i Rui Sanxis de Calataiud, senyor de l'alqueria de Tales, fan sentència acordant que l'Orde, com a senyor del terme d'Onda on s'hi troba l'alqueria, pugua rebre els impostos de peita, quèstia, host i cavalcada.

En són testimonis Ramon de Sant Llir, Ramon de Riu-sec fill de Ramon de Riu-sec, Berenguer de Tovia, Jaume Ramon, Guillem Bernat de Montpeller i Arnau Corbera, prevere. Notari, Pere Sanç d'Albareda, notari públic de València.

Trasllat datat el 8 d'agost de 1299, signat per Joan de Puigverd, justícia d'Onda, testimoniat per

Bernat de Palau i Joan de Puigverd, notaris d'Onda, i per Ramon de Labatut, notari públic de dita vila i de la seua cort del justícia.

Notari del trasllat, Domingo Baldinar, notari públic d'Onda.

AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 523, núm. 531-P.

Publica: V. Garcia Edo, *Onda en el siglo XIII*, Onda, Ajuntament d'Onda, 1988, doc. núm. 23.

Hoc est translatum bene et fideliter factum sexto idus Augusti anno Domini M^o CC^o XC^o nono sumptum a quodam instrumento cuius tenor talis est:

Tercio nonas Augusti anno Domini M^o CC^o octuagesimo [sexto, comparech frare Ber]nat de Miravayls, maestre en la castelania d'Amposta d'una part demanan, e en Ruy Sànxiz de Calatayud de l'altra deffenent, pleyt o qüestió fo moguda en la manera que davayl se segueix, la qual qual qüestió o demanda los ditz [rar]e Bernat de Miravayls, maestre damunt dit, [e en Ruy Sànxiz de] Calatayud, meteren em poder d'en Ramon de Riu-sech e d'en Ferrer [de] Piera axí com en àrbitres arbitradors e amigables composadors, segons que en lo compromés d'aquén feit pus plenerament és contengut, davant los quals àrbitres lo dit maestre mogué sa demanda en la manera que's segueix:

Davant vosaltres [seny]ors àrbitres per les partz damunt dites cominalment eletz a la qüestió davayl escrita, propose claman frare Bernat de Miravayls, maestre en la castelania de Amposta, contra en Ruy Sànxiz de Calatayud, qui té e posseex la alqueria de Tales en lo terme d'Onda, en la qual alqueria de Tales l'Espital o los comanadors qui per temps aquí són per raó de la senyoria d'Onda, qui és del Espital, deuen pendre un bessant de cascun moro per cascun ayn e an dret de pendre e d'aver aquí quèstia, cena e host e cavalcada e altres dretz que paga e fa e ret cossa de realench. Hon com lo dit en Ruy Sànxiz contradiga e aja contradit al dit maestre e als comanadors qui per temps aquí són e an estat de pendre e d'aver los ditz dretz, per tal demane lo dit maestre a quel en Ruy Sànxiz a si ésser per sentència condempnat que no empatxe ne empatxar face al dit maestre ne als comanadors qui aquí per temps seran de pendre e d'aver los ditz dretz en lo dit logar. Encara demana que'ls ditz dretz sien al dit maestre en nom del dit Espital ajutjatz.

A la qual demanda respon lo dit en Ruy Sànxiz e atorga si tenir e posseir lo dit logar de Tales. Encara atorga que él contradeix e ha contradit al dit maestre e als comanadors qui en Onda per temps són e an estat de pendre los ditz dretz en lo dit logar, per tal cor lo dit maestre no ha dret de pendre los ditz dretz en lo dit logar segons que él és aparellat de mostrar davayl en les sues excepcions. Excipién sa[...] lo dit en Ruy Sànxiz, si ne los moros del dit logar de Tales no ésser tengutz de donar ne de pagar al dit maestre ne als comanadors d'Onda los ditz dretz, per tal cor él és de fur d'Aragó, e per fur d'Aragó tot cavalier ab sos hòmens són franchs de pagar los ditz dretz per raó de qualque loch que [...] en qualque guissa lo tenguen. Ítem, diu excipién que per altra rahó no és tengut él ne los seus moros del dit logar,

de pagar los ditz dretz per tal cor lo senyor rey ab carta sua donà licència e plen poder a n P(ere) de Castelnou, de qui lo dit logar fo, que pogués poblar lo dit logar de Tales de moros, e que los moros e los habitans d'aquel logar ne ell no fossen tengutz de pagar sinó tan solament sengles bessans per cascuna cassa, segons que en la dita carta del senyor rey és contengut. Per la qual cossa lo dit logar fo exempt e enfranquit de totz los damunt ditz dretz, lo qual enfranquiment se féu enans que'l senyor rey agués fait cambi d'Onda ab l'Espital, per què diu si ne los moros del dit logar ésser tengutz a pagar los ditz dretz. A les quals excepcions [dites], lo dit frare Bernat de Miravayls nega aqueles ésser veres, segons que possades són, e possat que veres fossen, no li nourie per les rahons que él mostrarà avant. E com les dites partz sobraçò aguessen en prova treytes cartes e altres mostres a fundar lur encorriment, enaprés al·legaren cascuna de les dites partz davant los ditz àrbitres ho arbitradors de lur dret e de paraula molt dixeren, proposaren e al·legaren cascuna de les partz a conservació e ajuda de son dret, e finalment sentència demanaren.

Hon nos, en Ramon de Riu-sech e en Ferrer d'Apiera, àrbitres arbitradors damunt ditz, vista la demanda davant nós per lo dit frare Bernat de Miravayls proposada e la resposta feyta a aquela per lo dit en Ruy Sànxiz e les excepcions e totes les altres rahons per aquel en Ruy Sànxiz proposades, dites e al·legades, e vist encara tot ço que cascuna de les dites partz davant nós volgueren dir [e al·l]egar, aüt sobre açò consel de savis avent Déus davant nostres huyls, com a nós sia cert bastantment de la intenció de frare Bernat de Miravayls, mestre damunt dit, ço és, que'l Espital deu pendre e aver bessant de cascun moro per cascun ayn qui estia en l'alqueria de Tales, la qual alqueria és en lo terme d'Onda. E encara, que lo dit mestre e comanadors qui per temps aquí són o seran per raó del Espital de Jherusalem, agen dret de pendre e d'aver en aquel loch de Tales quèstia e cena e host e cavalcada e altres dretz que fa e ret cossa que s[ia de r]ealench. E sia a nós cert que'l dit en Ruy Sànxiz contradeix e ha contradit al dit mestre e als comanadors qui aquí són e per temps an estat de pendre e d'aver los ditz dretz. Per tal, lo dit en Ruy Sànxiz sentencialment condempnam que él per si ne per entrepossada persona no contrast ni empatxe al dit mestre ni a nuyl comanador qui per temps aquí sie per raó del Espital, de pendre los ditz dretz dels moros de Tales e del dit logar de Tales, jutgan al dit mestre e per él a la orde del Espital damunt dit, dret d'aver e de rebre los dretz damunt ditz en los ditz moros de Tales e en lo dit logar de Tales, no contrastan les excepcions possades per lo dit en Ruy Sànxiz com aqueles no vaylen per dret ni per raó, e totes les damunt dites cosses e sengles deym e pronunciam sotz la pena en lo dit compromés possada.

Donada sentència en València, en presència de les dites partz, *VI° kalendas Septembris anno Domini M^o CC^o octuagesimo sexto.*

Sig+num Raymundi de Rivosicco; sig+num Ferrarii de Piera, arbitratoris seu arbitratorum predictorum, qui predictam sententiam tulerunt.

Testes huius rey sunt Raymundus de Sancto Licerio, Raymundus de Rivosicco, filius Raymundi de Rivosico, Berengarius de Tovia, Iacobus Raymundi, G. Bernardi de Montipesulano, Arnaldus Corberan presbiter et plures alii.

Sig+num Petri Sancii d'Albareda, publici notarii Valencie, qui hec scribi fecit et propria manu clausit loco, die et anno prefixis.

Sig+num Bernardi de Palacio, notarii publici Onde, pro teste.

Sig+num Iohannis de Podioviridi, iusticie Onde, qui in huich translatu suam prestitit activitatem et decretum.

Sig+num Iohannis de Podioviridi, notarii publici Onde, testis.

Sig+num Raymundi de Labatut, notarii publici Onde et curie eiusdem, qui de mandato dicti iusticie auctoritatem suam hoc aposuit et escripsit.

Sig+num Dominici Baldinari, notarii publici [Onde, qui hoc tr]anslatum bene et fideliter translatavit cum rasso et emendato in undecima linea ubi dicitur respon, et clausit die et anno in prima linea contentis.

31.

1286, setembre, 22. València.

Jaume Peres, senyor de Sogorb, comunica al justícia de Sogorb que ha desembargat els béns de Guillem de Manresa i que pot tornar-li els que estiguen al seu terme.

AM Sogorb, Llibre del Justícia, núm. 3044/114, ff. 53v-54r.

[De nós] en Jacme, seynor de Seg[orbe], fillo [del] muito noble seynor en P(ere), de [bona memòria rey] ^{||^{54r}} d'Aragó, als amats a la justícia de Segorb, salut e dilecció. Com nós vos aguéssem [m]anat enparar los béns que té en Giem de Menresa los quals foren d'en P(ere) de Monçón, veyn de Segorb, manam-vos que, vistes les presents, los ditz béns desemparetz al dit en Guiem de Menrresa ho a son procurador e açó no mudetz per nengu[na] manera.

Datum Valencie, X^o kalendas Octobris anno Domini M^o CC^o LXXX° sexto.

32.

1286, octubre, 1. [Sogorb].

Asensio de Gallur demana al justícia de Sogorb que li done més temps per a poder presentar testimonis en el seu favor, ja que els que vol estan ara a Sicília, en el plet que manté amb el comanador d'Arguines de l'orde la Mercé per la venda d'unes terres. El procurador d'aquest, Bernat Gascó, en canvi, demana que el justícia procedisca avant, ja que ha acabat el temps acceptat per tots per a presentar-hi els testimonis.

AM Sogorb, Llibre del Justícia, núm. 3044/114, f. 49v.

Kalendas Octobris.

Com segons que damunt és dit la part de n'A[ssensio de Galur] entena a provar que·ls frares de la Mercé consentiren e agen consentit en la composició la

qual feita fo entre lo dit don Assensio e miser Tomàs de Pròxida sobre una peça de terra, e açò provar no pusca plenerament per alguns testimonis qui presens sien en lo regne de València, demane per so e requer la part del dit don Assensio que per vós, séyner justícia, li sia dada dilació de provar les damunt dites coses a traure als alguns testimonis que són en Sicília, e que asò no fasa maliciosament és aparelat de fer-ne el que vós, dit juge, ne tingatz per bé, e asò demana com se dega fer segons raon natural e fur de València.

No contrastan la vana requisicion feita per la part de n'Assensi de Gallur, diu lo dit B(ernat) Gascó, axí com a procurador del comanador d'Arguinas, que al dit n'Assensi, segons fur de València e encara a igualdat e sen natural no li deu ésser assignada ni donada dilació per ço cor a lo dit n'Assensi fo assignat per la justícia dia peremptori, el qual és passat, qu'él agués presentat sos testimonis a la cort, la qual assignació fo feita de volentat e de consentiment del dit n'Assensi, perquè él no pot ara ni deu aver benefici de dilació. Requer e demana per ço lo dit B. que ls testimonis dins lo dit dia per n'Assensi a la cort presentatz, sien publicatz e a él ésser donada còpia d'aquels.

33.

1286, octubre, 26. [Sogorb].

El procurador de n'Assensi de Gallur, en el plet que manté amb el comanador d'Arguines de l'orde de la Mercé pel pagament del lluïisme en la venda d'unes terres, respon a les allegacions de l'altra part dient que les condicions en què es va fer havien estat acceptades per les dues parts i que havien acceptat també la decisió dels àrbitres del plet, per la qual cosa demana al justícia de Sogorb que atorgue sentència al seu favor. El 3 de novembre el procurador del comanador nega que hagueren acceptat les dites coses.

AM Sogorb, Llibre del Justícia, núm. 3044/114, ff. 52v-53r, f. 57v.

VII kalendas Novembris.

No contrastan les vàries al·legacions proposades per lo procurador d'en fray Guillem Oliver, diu lo procurador [d'en] Assensi de Gallur que la entenció del dit n'Assensi és bé e sufficientment provada segons que per los testimonis donatz per la part del dit n'Assensi mani[fes]tament aparex, no contrastan ço que la part del dit fray Guillem al·lega que'l dit fray Guillem no'n consentí a la sentència dels àrbitres com sie bastantment provat que i consentí e li plagé.

A l'altra rahó que'l procurador del dit fray Guillem diu que si'l dit fray G(uillem) consentit i agués, no li nouria per ço cor en lo dit compromés no'n consentí ni atorgà ne'n prejudicà al dit n'Assensi p[...], provat és per la part d'en Assensi que li plagé al dit fray G(uillem) la sentència dels àrbitres e, p[...] que donada fo, lo dit fray G(uillem) reebé d'en Assensi lo tribut de la dita peça.

[A] l'altra rahó que diu lo procurador del dit fray G(uillem), que·ls àrbitres ageren dia cert dins lo qual [...] proc[uraren] e per ço que la lur sentència sia cassa e nul·la, salva pau del al·legant, los ditz àrbitres dixeren dins temps covinén [que] si lo dia [fos] alongat d'un dia a altre, fo a [la] volentat de les partz [e] reffermat per les partz ab cartes públiques, les qualles cosas la part del dit n'Assensi ||^{53r} és appareyllat de provar si li és negat per la part adversa.

On com la entenció del dit n'Assensi sie de tot en tot provada bé e bastantment, demana per ço lo procurador del dit n'Assensi en lo nom damunt dit que·l procurador del dit fray G(uillem) li sie condepnat en les messions del pleit e posar a aquel callament de la dita demanda.

||^{57v} *III nonas Novembris.*

E lo procurador del dit fray Guillem negà que per les partz fos alongat dia als àrbitres [a sentenciar e fer] sentència ni [encara] de voluntat d'aquelles partz los fos alongat.

34.

1286, octubre, 29. [Sogorb].

Guillem de Na Guilsen, ciutadà de València, presentà una reclamació davant Nicolau de Cabrera, lloctinent del justícia de Sogorb, contra Pere de Narbona perquè li deu diversos diners per préstec i per compra de draps.

AM Sogorb, Llibre del Justícia, núm. 3044/114, f. 55v.

III° kalendas Novembris.

Denant vós don Nicolàs de Cabrera, tinent lugar de justícia en Sogorbe, proposa clamant Guillamó d'Aguilsen contra Pero de Narbona, posant contra aquell que·l dit Pero reebé e pres deu X sous. Ítem, deve VI sueldos e medio por razon de draps de València e encara deu V sous los quals pres de Johan Pèriz del Francho, vezino de Xèricha, los quals [XXI] sous e mig pres en lo temps que hera procurador dels seus deutes, per què demana lo dit Guillamó que·l dit Pero de Narbona li sia condepnat en pagar toda la quantitat desús demanada e las missions del pleit fei[te]s e a fer, salvu son dret de créxer e de minguar.

35.

1286, novembre, 5. [Sogorb].

Huguet Desvilar, veí de Castellnou, compareix davant Nicolau de Cabrera, lloctinent de Sanxo Navarro, justícia de Sogorb, i reclama en nom de la seua germana Ròmia que li ha estat embargat un hort situat a Sogorb i venut en subhasta a Andreu Mercer arran d'una multa

del quart per un plet en el qual no havia estat condemnada, per la qual cosa demana que li siga reintegrat el dit hort.

AM Sogorb, Llibre del Justícia, núm. 3044/114, f. 58v.

Nonas Novembris.

Compareció n'Uguet Dezvilar, habitant en Castellnou, denant don Nicolás de Cabrera, tinent lugar de don Sancho Navarro, justícia de Sogorbe, en nom e en veu de donya Ròmia, sor sua, protestant en veu d'aquella que com per la justícia de Sogorb sia estat venut un ort qu'és en lo terme de Sogorbe, és a saber, a n'Andreu Mercer, \segons que aquel és confrontat,/ per ço car la dita donya Ròmia no era obligada en lo deute per lo qual lo dit ort fo vendido, és a saber, en pena del quarto, ni ella no fos demanada per lo deute damunt dit, a conservació de son dret protesta lo dit Huguet per la dita donya la dita venda del dit ort no éser feita segunt fuero de València e esto protesta salvu totz ses defenimentz posadores en son loguar.

36.

1286, novembre, 8. [Sogorb].

Guillem de Castelló, procurador de Llorença de Castelló, reclama al justícia de Sogorb que condemne Bernardo Gascón a pagar les despeses del procés obert arran que declarara que Pero Sanz tenia uns béns dels qual la dita dona podria cobrar-se el deute que en Gascón tenia amb ella, i que s'havia demostrat que no era cert. El 16 de novembre torna a comparéixer Guillem de Castelló i reclama que com Bartomeu Gascó sí tenia un hort que fou de Pero Sanz però que el vengué, que siga cancel·lada dita venda i el valor d'aquesta terra siga per a la demandant.

AM Sogorb, Llibre del Justícia, núm. 3044/114, ff. 60r i 63r.

VI° idus Novembris.

En Guillem de Cas[telló], procurador de na Lorença de Castelló, diu que com B(ernard)o Gascon al·legàs per una excepció que provaria que Pero Sanz d'Estella avia béns dels quals la dita donya Lorença poria éser pagada dels XLII sous per ella demanatz al dit Bernardo axí com a posseïdor dels béns del dit Pero Sanz. E com Guillem de Castelló, procurador de la dita na Lorença, negàs la excepció del dit B(ernard)o, ço qu'él no creya que'l dit Pero Sanz agués béns neguns, e com lo dit B(ernard)o sia defallit en [sa] prova, de[man per] ço lo dit G(uillem) de Castelló que'l dit B(ernard)o sia condempnat [a res]pondre a [la de]manda de la [dita na Lorença] negan o atorgan segons fur [de V]alència [e] seer con[dempnat] en les missi[ons de la ex]cepción.

||^{63r} XVII° kalendas Decembris.

E lo dit Guillem de Castelló, procurador <de> donya Lorença, aferman en la demanda per ell proposada contra [el di]t B. Gascon, diu que'l dit P(er)o Sanz

devia e encara deve a la dita na Lorença los XLVII sous demanatz per los quals lo dit P(er)o Sanz li obligà si e totz sos béns. Ont com lo dit Bertolomeu aja atorgat tenir e posseir i ort que fo del dit Pero Sanz e era seu en lo temps del contrast de la dita obligacion, per tal lo dit B(ernardo) Gascon deu pagar los ditz diners o deliurar a si tant del dit ort que abastàs a la dita quantitat, no contrastant ço que'l dit B(ernardo) al·lega que crida fo feita del dit \ort/ per XXX dies, present la dita na Lorença, e, perquè no contradix, perdé alcun [d]ret [que] aquí [a]via com en la venda del dit ort age frau e engan de meitat de justo precio, perquè la dita venda no valria com seria en frau dels creadors del dit P(er)o Sanz; açò que'l dit B(ernardo) nega lo dit deute no ésser degut per lo dit P(er)o Sanz a la dita na Lorença, demana dia a provar.

37.

1286, novembre, 15. Sogorb.

Marta de Conca presenta una demanda davant Miquel Sanxes, lloctinent del justícia de Sogorb, perquè Guillem Joan s'ha apropiat d'un tros de terra d'ella i del qual en té document de propietat.

AM Sogorb, Llibre del Justícia, núm. 3044/114, f. 62r.

XVII° kalendas Decembris.

Denant [vó]s, don Miguel Sánchez, tinent lugar de don Sancho Navarro, justícia de Sogorbe, pro[posa] clamant donya Marta de Conca contra G(uillem) Juhan afirmant contra aquell que com Guillem Juhan tinga i troz de terra forçivolment, lo qual troz de terra és seu segons que'n la carta qu'ela té d'aquella terra és contengut. Confronta lo damunt dit troz de terra con la sort d'en Juhan de Corbaton e con Ortí Sanz e con Sanz Visedo e con el río. Demana que per vós, damunt dit justícia, que'l dit G(uillem) li sia condemnat en desenparar lo damunt dit troz de terra e les missions del pleyto feitas e a fer.

38.

1286? València?

Relació nominal de denúncies o clams contra moros i jueus, interposats davant els successius justícies de la ciutat de València entre 1263 i 1286. No indica ni autor ni context de la seua redacció, i la data és la de l'any de les darreres anotacions.

ACA, Cartes reials diplomàtiques, Pere II, extrasèries, núm. 94.

En l'an de MCCLXXXVI, en Tomás Fabre fo justícia.

VI° idus Februarii.

Gil Navarro denuncià Samuel Jafion e Jucef Lulau, jueus, de furt.

III° kalendas Iunii.

N'Isarn de Monpesler se clamà d'en Jahudà Alazar, jueu, de injúries.

XVI° kalendas Augusti.

Ramona Plomera denuncià Jucef Abenvives, jueu, de la mort de son marit.

IX° kalendas Iulii.

En Maymó Çaplana, batle de València, se clamà de Alazar Lolau, jueu, de ferides feytes al saig de la aljama de la jueria.

Ítem, se clamà de Jahudà Abenvives, jueu, de ferides feytes a Mossé Maymó.

VI° idus Iulii.

En Ferrer d'Apiera se clamà de Abrafim Belido, sarraí, de injúria.

V^o idus Augusti.

En P(ere) Maçó denuncià Çat Orat Zale, de Quart, per fuyta de Maymó, sarraí catiu seu.

VI° nonas Octobris.

Berenguer Deznoguer denuncià Alí Atzabbon, sarraí de Xèrica, de furt de Çaat Abolarab, sarraí catiu seu.

XVIII° kalendas Ianuarii.

En G(uillem) Bertran, denuncià Açac Maymó, jueu, de furt.

En l'an de mil CCLXXXVIII, en G(uillem) Escrivà fo justícia.

XVI° kalendas Marcii.

Alí Huarat Muça, sarraí, se clamà de A(rnau) Esparter, batiat, e de Alazrac, sarraí, de nafres.

VIII° idus Iunii.

Ermengans, muller d'en Salvador Blasco, denuncià Çayt, moro frener, de la mort del dit Salvador, e fo condempnat per la justícia e roçegat e pengat.

III° nonas Iulii.

Bernat Roig, carnicer, denuncià Mahomet, sarraí de Benaguazir, de furt.

X^o kalendas Augusti.

Mahomat Huarat Aixir se clamà de Açmet Amucequis, de treyta de coltell.

V^o idus Augusti.

Bernat de Cardona denuncià Açmet Abinhomar, sarraí de Picacén, de furt de Alí, sarraí [...].

XIII kalendas Septembris.

En P(ere) de Montaynola denuncià Çaat Abini [...], sarraí, e Azmet Alqualis-para, e Maymó, jenet negre, de furt de Hacén e Azmet, sarraïns catius d'en A(rnau) Luyl de Barchinona.

XI° kalendas Ianuarii.

Bernat Bech denuncià Içach de Çaragoça, jueu, de furt.

X^o kalendas Ianuarii.

Ramon Boix denuncià Mahomat Aljumani de furt de [...], fill seu.

En l'an de MCCLXXXIX fo n'Arnau Çafont justícia.

X^o kalendas Februarii.

En Sanxo Loarre se clamà de Alí Ferrer, de nafra feyta a Lorencet, missatge seu.

Nonas [Februarii].

Eximén Sanxo [de] Terol denuncià Çaat Alaceri e Mahomat Alaceri, sarraïns de Quart, de la mort de Matheu Sanxo, son germà, e foren condempnats en contumàcia lur.

VII° kalendas Augusti.

En P(ere) Oller denuncià Alí de Castelnou, de furt.

VI° kalendas Augusti.

En G(uillem) A(rnau), cambiador, denuncià Içac Avinxaprut, jueu de Calatayud, de [escometiment] e cloca de gent.

VIII kalendas Septembris.

Jacme Ribes denuncià Içaquell Aliazar [...] de virginitat a Maymoneta, filla d'en G(uillem) Bellot, e [fo] [...] e cremat.

Ítem, per aquel meteix fet fo condempnat Jucef Blau en contumàcia sua.

X^o kalendas Octobris.

A(rnau) Genesta denuncià V sarraïns catius d'en Guerau Roqueta, de la mort de na Gualda, muller d'en Guerau Roqueta, e de Vicent, fill lur, e de Coloma, e foren condempnats a mort los dits catius e Paschual Sànxiz, cristià.

Idus Novembris.

Garcia Pèriz, baynador, se clamà de Abdal·là e de Mahomat Alayecir, sarraïns de [...]es.

En l'an de MCCLX et III qui en Berenguer Çaplana fo triat com justícia de València, et a avant, sots calendari de *VI° idus Iulii*, Jacme Pelegrí posà clam contra Vives, fill de Abenhacén, per raó de injúries.

Tercio nonas Septembris.

En Ponz Peller se clamà de Axa, cativa d'en Bernat de Castellet, per raon de injúries.

En l'an de mil CCLXIII, que fo justícia en Berenguer Dalmau, se clamà P(ere) Ledó de Salamó Allorqui per raó de injúries, *nonas Februarii*.

Tercio kalendas Marcii.

Berenguer Coch se clamà de Abenvives, fill d'en Juceff Abenvives, e de Samuel, son frare, per raó de injúries.

VI° nonas Marcii.

Se clamà⁵ Berenguer Coch de Abraffim qui estava ab lo dit Vives, per raon de injúries.

¶⁵ Repetit: «se clamà».

Pridie idus Aprilis.

En Pasqual Ferrer denuncià Alí, qui estava en Bunyol, per raon de furt.

En l'an de MCCLXVII que fo justícia en Ferrer Mathoses.

Pridie idus Ianuarii.

Jacme de Tortosa se clamà de MosséAl[...] [...], de injúries.

VII kalendas Iulii.

Açach Barbut, juheu, denuncià Juceff, fill del carnicer, de la mort de Juceff Barbut, e fo condempnat en CC morabatins o a mort si pagar no podia.

XIII kalendas Septembris.

Abocetri Abenvives denuncià Abraffim Abinceyt, corredor, de la mort de Vives, fill seu, e fo condempnat a mort.

VI° idus Decembris.

En F(errer) Mathoses denuncià davant en Jacme Olesa, tinent loch de justícia, Abraffim, picador d'arroz, de la furta de I sarraí.

En l'an de MCCLXX \secundo,/ fo justícia en G(uillem) Escrivà.

II° idus Ianuarii.

Se clamà P(ere) Lobet de Abraham Azaron per raon de naffra.

XIII kalendas Februarii.

Se clamà Bertomeu Dezcomte de Salamó, juheu, per raon de naffra.

V[II] idus Februarii.

Se clamà Açach Barbut de Abraffim Abinsamaria, de injúries.

Ítem, se clamà Açach Barbut de Açach Abinsamarra, de injúries.

Ítem, se clamà Abraffim Abinsamaria de Açach Barbut e de Pharo Barbut, de injúries.

Idus Februarii.

Berenguer Pedriça denuncià Samuel Abroxaprut, juheu, de crim de sodomita e foren-ne condempnats I cristià e II juheus a cremar e a perdre lurs béns.

II idus Marcii.

Berenguera, muller d'en A(rnau) de Sent Martí, se clamà d'en Açach Allorqui, juheu, de injúries.

Idus Madii.

En Ramon de Sent Leir se clamà del alcalt e del alamí de Bétera, de invasió e trencament de camí e de naffra feita al seu macip.

XII kalendas Iulii.

Açach Allorqui, juheu, se clamà de Abdal·là Mormani, sarraí de Manizes, de injúries.

VI kalendas Iulii.

Na Sobrària Pèriz denuncià Salamó Allateff, juheu, de furt.

XV kalendas Augusti.

Bernat de Cormeda se clamà de Içach Cordoner, de injúries.

X kalendas Septembris.

D(oming)o de Brusca denuncià Mahomet Me[...], [de] furt.

II nonas Septembris.

P(ere) Johan denuncià Abraffim Abenleipp, juheu, de furt.

VIII idus Septembris.

Abraam de Penafel se clamà de Açach, fil de Mossé Ale[...], bili, de naffra.

VII idus Septembris.

Abraffim Arguer, juheu de Conqua, se clamà de Alí, moro, de naffra.

XIII kalendas Octobris.

D(oming)o Fuster se clamà de Abdal·là Azorza, moro, per [...] de naffra.

En l'an de MCCL[XXIII] fo justícia en Domingo de Peralta.

III nonas Februarii.

Hacen Alhauel, juheu, se clamà de Azmet Benidela, moro, e-l dit Azmet del dit Hacen, de injúries.

V^o nonas Marcii.

Salamó Abinzunarna se clamà de Astrugo, juheu, de naffra.

En l'an de MCCLXX [III]I fo justícia en Jacme Castellà.

X kalendas Februarii.

[J]acme [...] denuncià Ganim, sarraí, de furt d'un moro catiu seu.

III kalendas Februarii.

Jahia Abenselqui e altres juheus denunciaren Mahomat Allatar e altres sarraïns de Bétera de la mort de Abraffim Alquen, e de Açach Azeytuni e de Jacob Aber[.], çap[...] juhives.

XVI kalendas Marcii.

Se clamà Bernat de Vilaplana d'en Vives, juheu, de injúries.

VI nonas Marcii.

Domingo Martí denuncià Mutarrach Azant[...] e Mahomat Ubaquer, sarraïns de Picacén, de furt de XII vaques.

II nonas Aprilis.

G(uillem) Moliner denuncià Bertomeu e P(ere) Lópiz, batejatz, e Çalef e Azmet e Alí e Abraffim, sarraïns, de crim de sodomita.

XI kalendas Novembris.

G(uillem)a, muller d'en Jacme de Sobirats, denuncià Açacr Albayar, juheu, per raon de furt.

En l'an de MCCLXXXVI fo justícia [en To]màs Fabre.

VI [idus] Februarii.

Gil Navarro denuncià Samuel Jaf[ion] e [Jucef] Lulau, jueus, de ladronici.

III kalendas Iunii.

N'Isarn de Montpesler se clamà de Jahudà Alazar, jueu, de injúries.

XVI kalendas Augusti.

Na Ramona se [clamà] [...] Vives, fi[l d'en] Judef Abenvives, jueu, de la mort de son marit.

39.

1287, febrer, 27. Borriana.

Fra Berenguer d'Aigüesvives, comanador de la casa de Borriana de l'orde del Temple, compareix davant Arnau Cardona, justícia de Borriana, i dels jurats de la vila per a presentar-li una carta del noble Pere Ferrandis, procurador del regne de València, en la qual li mana que torne al comanador les penyores que l'havia pres perquè no volia pagar la peita municipal pels seus béns, ja que fra Arnau de Torroella, comanador de València, n'havia donat fermances sobre aquest plet. El justícia es nega a tornar-les.

En són testimonis Bernat Escuder i Pere Duran, preveres.

Notari, Pelegrí Pasqual, notari públic de Borriana.

Pergamí original.

AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 521, núm. 455-P.

Publica: R. Aguilera i V. García Edo, «Documents particulars castellonencs del segle XIII escrits en català», dins *Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana 1986*, vol. VIII, Àrea 7. *Història de la llengua*, València, 1989, p. 233.

Tercio kalendas Marcii anno Domini M^o CC^o LXXX° sexto, frare Berenguer d'Aygües Vives, comanador de la casa del Tenple en Borriana, comparech davant n'Arnau Cardona, justícia de Borriana, en presència d'en Examen Lópiz, cavaler, d'en Bernat Berenguer e d'en Adam de Jarro, juratz del dit loch, e de mi notari e d'altres testimonis dejús scritz e, en presència d'aquels, lo dit frare Berenguer d'Aygües Vives requirí al dit n'Arnau Cardona, justícia, que per lo manament esprés que eil avia ab letra del noble en Pere Ferrandiz, procurador e l' recne de València pel senyor rei, que degés fer a si tornar e redre aquela ço és a saber, penyora, la qual per la peyta d'aquest an gitada en Borriana los juratz d'aquel loch, no degudament avien feyta per raó d'aquel heretament lo qual la dita casa à e l terme de Borriana per títol e per compra, per tal car en la letra del dit procurador tramesa al dit justícia se conté que frare Arnau de Torroella, comanador de la casa del Tenple en València, aja donades fermances en poder del dit procurador que faran compliment de dret en poder de si a tot hom de Borriana ho altre que per raó del dit heretament aja demanda ho clams, per qualque sia manera ho condició, e totes peynores ésser feytes que sien retudes. E sobre açò lo dit justícia, vista la dita letra e hoyt l'enteniment d'aquela, no aja volguda fer força en tornar al dit frare Berenguer d'Aygües Vives,

comanador, la dita penyora e no aja volgut obeir lo manament del dit procurador a conservació de si e del dit orde, manà de les coses damunt dites a mi, en Pelegrí Paschual, públic notari de la dita vila de Borriana, que li fes carta pública de protestació e yo, damunt dit en Pelegrí Paschual, notari de la dita vila, per mon hoffici, a demanda del dit frare Berenguer d'Aygües Vives, comanador, aquesta protestació en forma pública pos e met el dia e en l'an damunt dit e presens encara testimonis en Bernat Scuder e Pere Duran, preveres.

Sig+num Peregrini Paschasii, publici notarii Borriane, qui hec scribi iussit et clausit.

40.

1287, desembre, 4. València.

Tomàs Fabre, justícia de la ciutat de València, mana a Miquel, saig de la cort, que comunique als emfiteutes d'unes cases que han de pagar el cens a Bonanat Suau, notari, perquè sembla que li han estat venudes per Joan d'Osca.

Trasllat autoritzat per Berenguer Dalmau, justícia de València.

Notari, Jaume de Font, notari públic i de la cort de la ciutat en nom de Guillem Escrivà.⁶

Pergamí original.

ARV, Clergat, pergamins núm. 3029.

Anno Domini M^o CC^o LXXX° septimo, II^a nonas Decembris, en Thomàs Fabre, justícia [de] la ciutat de València, ma[nà ésser] [...]at per M[ique], sag de la cort, als [...]s e logaters que se'n segueixen, ço és a saber, a na M(ari)a Forner, qui fa trenta sous de cens; ítem, [en] Ramon de Caldes e na Angn[é]s, muller d'en Domin[go] de Tamar, lo [...] que R[...] [...] [Bo]nanat Suau, notari de València de tot lo dit cens [e loguer] axí com a seynor del cens e de tot lo dret imphi[teòtich d'aquell], de les casses p[er]q[uè] lo [dit] cens e lo[guer] [...] per compte que d'aquell censal e [ca]sses fe[...]n Johan d'Oscha [...]n carta pública segons que en aquella [és con]tengut.

Feit lo dit m[anament] per lo dit sag [per auc]toritat [e] [...]it del dit justícia el dia e han damunt escrit.

Sig+num Berengarii Dalmacii, iusticie Valencie, qui huic translato auctoritatem suam prestitit et d[ecretum].

Sig+num Iacobi de Fonte, publici notarii Valencie et curie eiusdem pro Guillelmo Scribe, qui hoc translatavit [...] [scribi] fecit et cum originali suo comprobavit et de mandato dicti iusticie auctoritatem suam [...] aposuit et scripsit [die et] anno prefixis.

¶ ⁶ El pergamí es troba considerablement deteriorat i ha estat necessari llegir-ne part amb la llum ultraviolada.

1287, desembre, 5. Borriana.

Fra Pere Mora, lloctinent del comanador de Borriana de l'orde del Temple, compareix davant Arnau Cardona, justícia d'aquesta vila, i li demana que obligue els jurats a tornar a l'orde les penyores que n'havien pres arran del no pagament d'una peita al terme, ja que n'havien donades al procurador del regne, a València, però el justícia es nega al·legant que ell té ordres del rei d'embargar a qui no pague.

En són testimonis Joan Robí, Marc Renart, Pere Gilabert i Joan Obac.

Notari, Pelegrí Pasqual, notari públic de Borriana.

Pergamí original.

AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 521, núm. 457-P.

Sobre penyora la qual los juratz de vila de Borriana avien feyta a la casa del Temple en pagar per raó d'un heretament lo qual, la dita casa del Temple, ha per raó de títol de donació e'l terme de Borriana en una, ço és a saber, peyta ho quèstia la qual lo senyor rey manà en Borriana. Comparech frare Pere Mora, tinent loch de comanador en la dita casa davant n'Arnau Cardona, justícia de la dita vila de Borriana, dién e pregan a si que eil que degés forçar als ditç juratz e metre força que eils que tornasen la dita penyora per eills feyta per tal car per lo dit heretament no entenen nula cosa metre ne pagar en nulla peyta gitada ni per gitar e'l dit loch, e majorment car per la dita raó ajen ja fermat de dret en poder del noble don Pero Ferrandis, procurador e'l regne de València pel senyor rey, segons que en una letra del dit noble don Pero Ferandis, procurador, presentada pel dit tinent loch de comanador al dit n'Arnau Cardona, justícia, plenerament és contengut, ho fermaria, encontinent, de dret en poder del dit n'Arnau Cardona, justícia, preparan a si fermaça ho fermances. E sobre açò lo dit justícia agés d'acort e dixés que eil no poria forçar als ditz juratz, ne metre força en retre la dita penyora ne reebre en si lo dit feyt ni pendre per aquel fermaça ne fermances per tal car eil avia manament esprés del senyor rey que destrengués en pagar en peyta totz aquels los quals tengesen re del realench en Borriana. A açò lo dit frare P(ere) Mora, tinent loc de comanador, a conservació del dret de la dita casa pregà e requerí a'n Pelegrí Paschual, públic notari de la vila de Borriana, que eil per son offici de les coses sobredites li fes una carta de protestació en forma pública.

E yo, en Pelegrí Paschual, públic notari de la dita vila de Borriana, feyta la dita protestació per lo dit frare P(ere) Mora, tinent loc de comanador, aquela en forma pública pos e met segons que desús és contengut.

Presens testimonis en Johan Robí, en March Renard, en P(ere) Gilabert e en Johan Ubach e d'altres presens, *nonas Decembris anno Christi M^o CC^o LXXX° septimo. Sig+num Peregrini Paschasii, publici notarii Burriane qui hec scribi iussit et clausit.*

1288, agost, 9. València.

Berenguer de Tovia, lloctinent del procurador general del regne de València del riu Xúquer ençà, fa sentència en el plet entre fra Miquel de Lisó, comanador de Borriana de l'orde del Temple, i el consell municipal de Borriana, per la pretensió d'aquest de fer pagar peites municipals pel patrimoni i béns de dit orde a la localitat. El consell havia embargat diversos animals i altres béns, per la qual cosa el dit lloctinent manà que tot siga tornat a l'orde.

En són testimonis Pere de Rogers, Pere Lopes de Moriello i Bernat Simó, veïns de València, i Jaume Bernat, veí de Gandia.

Notari, Ferrer Ballester, notari públic per tota la terra del rei.

Pergamí original.

AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 521, núm. 464-P.

*Noverint universsi quod cum illustris dominus Alfonsus, Dei gracia rex Aragonum, Mayo-
ricarum et Valencie ac comes Barchinone, per suas literas preceperit iusticie, iuratis et concilio
de Borriana quod si in Borriana comendator domus milicie Templi Borriane nunquam con-
sueverit contribuere cum dictis iusticia et iuratis et concilio Borriane in aliquibus peitis pre-
teritis et presentibus, quod non deberent compellere dictum comendatorem ad contribuendum
pro aliquibus bonis suis. Immo si aliqua pignora inde sibi fecerunt ea eidem restituerent,
verum si causam haberent propter quam intenderent dictum comendatorem teneri contribu-
ere in predictis, quod comparerent coram procuratore regni Valencie vel assessore eiusdem ad
ostendendum dictam causam, ut in litera dicti domini regis eius sigillo sigillata inde facta
plenius continetur. Unde cum dicti iusticia et iurati nomine dicti concilii sive universitatis
Borriane pignorassent dictam domum Templi Borriane pro contribuendo cum eisdem in
eorum peitis, nobilis P. Ferrandi, dominus de Ixar et procurator dicti regni Valencie, citavit
peremptorie literatorie iusticiam et iuratos Borriane ut comparerent certa die longe iam trans-
acta in Valencia coram Berengario de Thovia, tenente locum dicti nobilis citra Xucarum, ad
ostendendum rationem sive causam propter quam dicta domus Templi Borriane teneretur
cum dicta universitate Borriane contribuere in eius peytis [...] litera citatoria dicti nobilis
hec et alia continentur.*

*Tandem frater Michael de Liso, comendator dicte domus Templi Borriane coram dicto
Berengario de Thovia comparens, pro dictis iusticia et iuratis Borriane nemine comparente
coram ipso racione predicta, et dicta pignora dicto comendatori minime reddere sive restituere
curavissent, dictus Berengarius de Thovia nomine quo supra ad predicta facienda et complen-
da iterato monuit et citavit peremptorie pro tribus edictis predictos iusticiam et iuratos nomine
dicte universsitatis de Borriana ad instanciam dicti comendatoris ad restituendum sibi dictam
pignoram per eosdem sibi factam vel ad comparendum in Valencia coram ipso infra certum
diem in litera citacionis inde facta contentum, quod quidem dicti iusticia et iurati minime
facere curarunt; transacta dicta die peremptoria predictum Berengarium nomine quo supra
eisdem iusticie et iuratis assignata, dictus comendator in eorum contumaciam obtulit coram
dicto Berengario, iudice suprascripto, petitiones suas infrascriptas tenor quarum talis est:*

Denant vós, séyner en Berenguer de Tovia, assesor del noble don Pero Fer-ràndiç, procurador del regne de València e tenent logar d'aquel de Xúquer ençà en l'ofici de la dita procuració, proposa claman frare Michel d'Alisó, comanador de la casa del Temple de Borriana, contra la justícia e los jurats e la universitat de Burriana dién e aferman en juhii que·ls davant dits justícia e jurats e universitat sobre fiança de dret e contra manament del senyor rey no degudament contra Déu e justícia e contra lo privilegi de la franquea de la \orde/ del Temple, de lurs hòmens destrenyen de fait con de dret no puxen ni degen e entenen a destrényer los hòmens de la dita orde a contribuir ab éls en peytes e en questes e en reeçons d'ost e en tot servii veynal per rahó dels béns e heretaments que han e·l terme de la dita vila de Burriana per les raons desús dites no degudament e sobre fiances de dret e contra lo dit privilegi e contra lo manament del senyor rey han penyorat forcívolment als dits hòmens I^a mula de pèll negra valent C sous o plus, e I mul de pèll roç valent CXX sous o plus, e I^a somera bruna valent LX sous o plus, e I rocí de pell vermel estelat el front valent XC sous o plus, e I^a altra mula negra valent CLX sous o plus, e I altre rocí vermel valent L sous o plus, e I altre rocí de pèll negra valent L sous o plus, e I^a altra mula de pèll negra valent CXXX sous o plus. Hon demana lo davant dit comanador en nom de la dita orde, los davant dits justícia e jurats e universitat a si ésser sentencialment condempnats en retre e en restituir a si e als dits hòmens les davant dites bèsties o si aqueles retre no poden en retre e en deliurar a si e als dits hòmens les quantitats desús espressades.

E açò demanà en lo nom sobredit, ab tot dampnatge e greuge e messions e interesse los quals estima II mília sous de reals de València e plus. Encara demana lo dit comanador en lo nom sobredit, los davant dits justícia e jurats e universitat sentencialment ésser condempnats en tota pena a penes en què sien cahuts segons fur e segons dret per les rahons desús dites. Ítem, proposà claman lo dit comanador en lo nom sobredit los davant dits justícia e jurats e universitat contra lo dit privilegi e contra lo dit manament del senyor rey sobre fiança de dret injuriosament e forcívol trageren les portes d'una casa lur qui·s té a cert cens per la dita orde e aquelles portes ab si se'n portaren e encara les tenen e tornar·les contradexen, les quals portes los davant dits de la dita casa trageren e ab si se'n portaren per ço cor aquel qui estava en la dita casa, lo qual era hom de la dita orde, no volia ab éls contribuir en les dites exaccions. Per què demana lo dit comanador en lo nom sobredit los davant dits justícia e jurats e universitat a si ésser sentencialment condempnats en restituir a si les dites portes, e encara demana aquels a si ésser condempnats en totes aquelles penes en les quals són cahuts segons fur ni segons dret per les rahons damunt dites, segons que les dites penes en fur ni en dret són espreçades e les dites coses demana lo dit comanador ab les messions del pleyt feytes e a fer, salvu son dret de créxer e de minvar.

Quibus oblati, dictus iudex, expectatis dictis iusticia et iuratis Borriane per aliquos dies post terminum peremptorium eisdem assignatum, in eorum contumaciam processit contra

ipsos nomine dicte universitatis ad sententiam interlocutoriam proferendam sup forma que sequitur:

Unde nos Berengarius de Thovia, iudex supradictus, videns et atendens contumaciam partis iusticie et iuratorum ville Borriane ac eisdem diutissime expectatis, visis privilegiis et iuribus summarie comendatoris domus milicie Templi Borriane, recepto iuramento a dicto comendatore super dictis pignoribus et dampnis propterea illatis cum nil prodeset obediencia humilibus si conceptus contumacibus non obesent, idcirco nos iudex predictus interlocuendo pronunciamus dictum comendatorem debere restituere animalibus et aliis rebus contentis in libello oblato coram nobis per dictum comendatorem predictos iusticiam et iuratos Borriane et per eos universitatem Borriane ob contumaciam dicti iusticie et iuratorum dicte ville Borriane, condemnando nichilominus dictum iusticiam et iuratos nomine dicte universitatis in expensis in hac lite factis dicto comendatori, iuramento super predictis expensis a dicto comendatore prestito nostra taxacione precedente.

Lata interlocutoria in Valencia, in domo dicti iudicis, V^o idus Augusti anno Domini M^o CC^o LXXX° VIII°, presente dicto comendatore, dictis iusticia et iuratis Burriane contumaciter absentibus, ac presentibus testibus Petro de Regeriis, Petro Lupi de Moriello, Bernardo Simonis, vicinis Valencie, Iacobo Bernardi, vicino Gandie et pluribus aliis qui in curia dicti iudicis presentes erant.

Et ego Berengarius de Tovia, iudex supradictus, qui predictam sententiam tuli ad corroborandum omnia supradicta, hoc propria manu scripsi et firmavi anno et die prefixis.

Sig+num Ferrarii Balistarii, notarii publici per totam terram et dominacionem domini regis Aragonum, qui mandato dicti iudicis cum supraposito in XI^a linea ubi dicitur orde, hoc scribi fecit et clausit loco, die et anno prefixis.

43.

1288, setembre, 3. Borriana.

Fra Guillem de Riufred, comanador de Borriana de l'orde del Temple, juntament amb Jaume de Cosconosa i Pere de Vernet, habitants de la Pobla del Temple en dita localitat, compareixen davant Bernat Simó, procurador d'en Berenguer de Tovia, lloctinent d'en Pere Ferrandis, procurador general del regne de València, i d'en Guillem Obac, justícia de Borriana, en raó del plet que té la vila contra ells per exigir-los que paguen en els impostos reials i veïnals. Els compareixents reclamen que s'anul·len i tornen les penyores que se'ls n'havien pres i donen fermances segons fur d'Aragó en els béns i persones de Ramon Safont, Bernat d'Alguaire i Berenguer Noguer, però tant el procurador como el justícia es neguen a acceptar-ho, per la qual cosa demanen que siga alçada acta d'aquesta negativa.

En són testimonis Bertran de Sares, Arnau Cardona notari de Borriana, Ponç Renart i Berenguer de Guardiola.

Notari, Romeu Sedasser, notari de València.

Pergamí original.

AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 521, núm. 465-P.

Noverint universi quod die Veneris qua dicebatur III° nonas Septembris anno Domini M^o CC^o LXXX° octavo, en presència del notari e dels testimonis daval escritz comparegren davant en Bernat Simó, procurador substituït per lo senyor en Berenguer de Tovia, assessor e loch tinent de procurador e l regne de València per lo noble en Pere Ferràndiz, frare Guillem de Riufret, del orde de la cavaleria del Temple de Burriana, e en Jacme de Cosconosa e en P(ere) de Vernet, habitants de la pobla del dit orde en Burriana, per si e per los altres habitants de la dita pobla, diens e afermans que ells e cada u d'ells per lo tot offerien e representaven si e lurs béns davant en Bernat Simó e en G(uillem) Hubach, justícia de Burriana, d'estar a dret e de fer compliment de dret d'aquella demanda la qual la universitat de Burriana a ells fa per rahó de contribuir ensemps ab la dita universitat en exaccions reals e veynals e sobre les penynores que feytes los han.

E requeriren al dit en Bernat Simó que ls tornàs en possessió de les penynores que la dita universitat a ells avien feïtes, e requeriren aitambé al dit justícia que ell per fur d'Aragó e a conservació de lur dret degués pendre fiances de compliment de dret, en Ramon Çafont e en Bernat d'Alguayra e en Berenguer Noguier, los quals ells fermances donaren e presentaren e ells lurs béns obligaren, cascú per lo tot, e renunciaren a beneffici de departida acció e epístole diví Adrià. E com lo dit Bernat Simó e la justícia desús dita ells reebre no volguessen, demanaren a mi, notari daval escrit, que d'açò lur faés carta pública a conservació de lur dret e per tal que poguessen demanar en son loch e en son temps la força e la injúria e el trencament que de fur lur era feït.

Quod est actum in Burriana, die et anno quibus supra.

Se+nyal de frare G(uillem) de Riufret; se+nyal d'en Jacme de Cosconosa; se+nyal d'en P(ere) de Vernet; se+nyal d'en R(amon) Çafont; se+nyal d'en Bernat d'Alguayra; se+nyal d'en Berenguer de Noguier, desús ditz, qui açò fermam e atorgam.

Testes huius rei sunt Bertrandus de Sares, Arnaldus Cardona, notarius Burriane, Poncius Renardi et Berengarius de Guardiola.

Sig+num Romei Sedacerii, notarii publici Valencie, qui hoc scripsit et propria manu clausit die et anno prefixis.

44.

1289, abril, 12. Olocau del Rei.

Domingo de la Figuera, de la casa reial, reconeix haber cobrat de Garcia Les Coves, veí de

Castellot, 330 sous jaquesos del dret de cena del rei corresponent a l'any anterior.

En són testimonis Pere Lopes del Masó i Guillem Faubre, veïns d'Olocau del Rei.

Notari, Ramon de Linyà, notari públic d'Olocau del Rei.

Pergamí original.

ACA, Pergamins d'Alfons II, núm. 306.

Manifesta cosa sia a totz omes com jo, D(oming)o la Figuera, de casa del senyor rey, confès-me aver agut e reebut de vós, en Garcia Les Coves, vey de Castellot, per raon del dit conseyl de Castellot, ço a saber, CCC e XXX sous de Jacca, los quals diners de la dita moneda é reebutz de vós per raó del damunt dit conseyl per la cena del senyor rey d'est an pasat que esta carta fo escrita. Hon promet a vós, dit Garcia Les Coves, que per degun temps per la raó d'aquesta cena d'est an pasat, que a vós demanda no serà feyta, e a-çò obligo totz mons béns hon que sien, que si demanda per raó d'aquest CCCXXX sous de jaquessos a vós ni al damunt dit conseyl demanda us n'ere feyta, que ó promet refer e enmenar e siau-ne creegutz per vostres simples pauraules sens testimoni e jura.

Açò fo feyt en Olocau *secundo idus Aprillis anno Domini millesimo CC^o LXXX° VIII°*, davant testimonis presentz en P(ere) Lópeç del Masó e n G(uillem) Faubre, veys de Olocau.

Sig+num Raymundi de Linya, notarii publici de Olocau, qui hoc scripsit.

45.

1289, juliol, 22. Borriana.

Fra Miquel de Lisó, comanador de Borriana de l'orde del Temple, compareix davant Berenguer de Tovia, jutge en nom del procurador general del regne de València, i de Berenguer de Guardiola, lloctinent del justícia de Borriana, i presenta una protesta contra els cobradors de les peites de la vila perquè han pres sense dret diversos animals i blats pertanyent a l'orde, els quals demans li sien tornats ja que el plet pel pagament d'impostos a la vila està en mans de la cort reial.

En són testimonis Maimó Sapllana, ciutadà de València, i diversos veïns de Borriana.

Notari, Pere Ferriol, notari públic de Borriana.

Pergamí original.

AHN, OOMM, Montesa, Pergamins particulars, carpeta núm. 521, núm. 475-P.

Anno Domini millesimo CC^o LXXX° nono, XI° kalendas Augusti, comparech frare Michel de Lizó, comanador de la casa del Temple en Burriana davant en Berenguer de Thovia, jutge e assessor del noble en Pero Ferrandis, procurador en lo regne de València per lo senyor rey, e davant en Berenguer de Guardiola, tinent loch de justícia en lo dit loc, e dels juratz de l'an present e d'altres molts en plenera cort e del notari e dels testimonis dejús escritz, e a conservació del dret de la dita casa dix e protestà contra lo dit justícia, juratz e contra aquells qui ara de present an feyta força e violència al dit comanador e a la dita casa, no servat fur ni rahó, ço que dejús se'n segueix:

Primeramen[t] dix e protestà que de manament del dit justícia e jurats, Ramon de Fontanet e R(amon) Vives e altres colidors de peytes en Burriana, forçívoltment e sobre fermances de dret, prengueren II muls de la dita casa dels quals

mul la un tirava la fornilla e l'altre la tirava a obs de la dita casa, e tingueren axí preses e forçatz la un mul III setmanes, l'altre VIII dies, que n'ach a vagar lo forn de la dita casa per los dies damunt ditz e la laurahó encara, d'on és estat donat dan a la dita casa per dita rahó en C sous e pus, segons que el dit comanador en poder de juge covinent o declararà en son loch e en son temps.

Ítem, dix e protestà lo dit frare Michel que ara del mes de juliol del an damunt dit, violentment e forcívolment ab armes los damunt ditz R(amon) de Fontanet, R(amon) Vives, en Bernat Berenguer, en Berenguer de Guardiola, Pericó de Sent Holiva, Berenguer de Monmirau e en D(oming) o Bonshom e d'altres collidors de peytes en Burriana, entraren forcívolment en la honor e en la heretat del Temple, la qual han en lo terme de Burriana, ço és a saber, en aquella que fo d'en Santa Pau, e d'aquén tragneren lo blat del damunt dit comanador que en l'an present avia aüt per sa laurahó e per altre dret seu, no tan solament en la dita honor o heretat que ans ne tragneren tota la mayor partida d'aquell blat que avien aüt en les altres heretatz e possessions de la dita casa del Temple.

Hon con les coses damunt dites feytes contra lo damunt dit comanador e la orde del Temple sien feytes contra fur e rahó, e per ço car los damunt ditz justícia, juratz e los altres damunt ditz sens rahó e coneguda de dret agen feyta la dita força e violència e s'agen pres lo dit blat, e per ço encara car la demanda que és entre lo dit comanador e los altres damunt ditz de Burriana és en poder de juge del senyor rey, lo qual deu diffinir e sentència pronunciar en aquell pleyt, e pendent lo pleyt e no esperada sentència la dita força e violència és estada feyta al dit comanador e a la dita casa. E com les coses damunt dites sia perjudicat lo dit comanador e donat gran dampnatge a ell e a la dita casa, les quals totes coses lo dit comanador entena a demanar en poder del senyor rey o altre lochtinent d'eill am totes altres messions e despeses e interesse segons que ells mils e pus plenerament o declararà en son loch e en son temps, per tal lo dit frare Michel de Lizó, a conservació del dret de la dita casa del Temple en Burriana, fa la dita protestació e presenta e dóna encara fermances de dret sobre la possessió e el dret del Temple, és a saber, en Ventura de Monçó, P(ere) Belisén, Jacme de Cosconosa, los quals fiances atorgaren e obligaren lurs béns. E en testimoni d'aquestes coses demana que per nós, en P(ere) Ferriol, notari públic de la villa de Burriana, li sien posades e meses en forma pública.

Hon yo, dit en P(ere) Ferriol, notari desús dit, reebuda la dita protestació, aquella per manament e per auctoritat del dit en Berenguer de Thovia [pos] aquella en pública forma fiu metre.

Quod est actum Burriane, die et anno quo supra.

Presens testimonis en Maymó Çaplana, ciutadà de València, Ponç Renard, P(ere) Guilabert, A(rnau) Cardona, Guillem de Manbella, P(ere) Sesviyes, Ramon de Belloch, Guillem Jover, n'Arnau Dezpont, Bernat Berenguer, Ramon Amenla, Guillamó Ferruz e n P(ere) de Cànoves.

Sig+num Petri Ferriol, notarii Burriane publici, qui hanc protestacionem scribi fecit et clausit loco, die et anno quo supra.

1290, abril 30. Morella.

Els llocs de Castell de Cabres, Coratxà, el Boixar, Fredes, la Pobla de Benifassà, Bel, Ballestar i Malgraner, representats pels seus justícia, jurats i alguns veïns, demanen al consell de Morella que els reba com a aldees del seu terme general, sotmesos a les obligacions de les altres aldees llevat de no participar en les peïtes reials i de mantenir el seu anterior establiment sobre l'ús de la fusta. Seguidament el consell municipal de Morella accepta la seua petició. En són testimonis Cardó Terrés, Arnau Gasch, texidor, Bernat Cervelló i Berenguer de Cretes. Notari, Pere de Pinós, notari públic de Morella.

Pergamí original.

AHN, Clero, Benifassà, pergamins carpeta 428, núm. 14-P.

Publica, V. García Edo, «Uns documents per a la història medieval de Morella», *Papers dels Ports de Morella*, 2002, pp. 120-122.

En nom de Déu e de la divinal gràcia d'aquel. Coneguda cosa sie a totz hòmens axí presentz com esdevenidors los quals aquesta present carta veer voldran, com nós, tot lo consell de Casteyl de Cabres, ço és yo, en Ramon Paríz, justícia d'aquel loch, e nós, en Guiem Molés e en Ramon Ferrer, juratz del dit loch, e nós en Guiem Sellers, en Bernat Cirerola, en Guiem de Berga, en P(ere) Lombart, en P(ere) Agremunt, en Berenguer Vilalta, en P(ere) Noguer, en Domingo Noguer, en Berenguer Company, n'Arnau Benet e en Matheu Gavaldà, veyns e estadantz del dit loch.

E nós, tot lo consell de Coratxà, ço és, yo en Ramon Ballester, justícia d'aquel loch, e yo en Domingo Rochalaura, jurat d'aquel loch, e nós, en Johan Morera, en P(ere) Aznar, en Johan Rovira, en Guiem Batle, en Balaguer d'Abella, en P(ere) de Vich, n'Arnau de Penaroga, en Domingo Planello, en Garcia Planello, en Gil Navarro, en Ramon de Puigcercós, en Berenguer Giner, en Ramon Adrover e en Michel Comes, veyns e stadantz del dit loch de Coratxà.

E nós, tot lo conseyl del Boxar, ço és yo, en Johan Ortí, justícia del dit loch, e nós, en Berenguer de Ferriols e en Pere Bonfill, juratz del dit loch, e nós en Berenguer Graneyl, en Domingo Ortí, n'Esteve de Ferrols, en Pere Ferrer, en Garcia Ortí, en Guiem Baldós, en Romeu Torres, en Guiem de Ferriols, en Ramon Ballester, en Martín Salvador, en Domingo Aragonés, en Ramon Porta, en Berenguer Torres, veyns e estadantz del dit loch del Boxar.

E nós, tot lo consell de Fredes, ço és yo, en Guiem de Muntclar, justícia del dit loch, e yo en Thome de Berga, vey del dit loch e tinent loch de jurat.

E nós, tot lo consell de la Pobla de Benifaça, ço és yo, en Ramon Ros, justícia del dit loch, e nós en Bernat Viera e en Ramon de Montornés, juratz d'aquel loch, e nós en P(ere) d'Odén, e P(ere) Riera, en P(ere) Vidal, en P(ere) Ramon, en Ramon Estrany, en Guiem Alegre, en P(ere) Simó, en Berenguer Riera, n'Arnau

Torres, en Domingo de Reguel, en Johan Vidal, en Jacme Cirera, en Johan Tarra-
gó, en Pere Moreyl e en Pere Forés, veyns e estadantz del dit loch de la Pobla de
Benifaça.

E nós, tot lo consell de Bel, ço és yo, en Pere Montuyl, justícia del dit loch, e
nós, en Guiem de Munsó e n'Arnau Montuyl, veyns e stadantz del dit loch de Bel.

E nós, tot lo conseyl de Bellestar, ço és yo, en Pere de Rafals, justícia del dit
loch, e yo en Bernat d'Osona, jurat d'aquel mateix loch, e nós, en Bernat Maestre
e en Berenguer Ferrer, veyns e estadantz del dit loch.

Tuyt nós, consells damunt nomenatz, ensemble a una veu, no destretz ni
agreuatz ne forçatz ni per falsa suburnació o manera per alguns enganosamente
amenatz, mas de bons, ferms, cora[...] e agradables volentatz nostres, esguardantz e
volentz observar la senyoria real dins la qual nós habitam e som poblatz, ço és dins
lo terme del casteyl e de la vila de Morella, siam encara poblatz al fur de la dita
vila, e no a dengun altre; per nós e per totz los successors nostres e encara per totz
los veyns e habitantz del loch del Malgraner, des quals lur consentiment agem ans
de l'atorgament d'aquesta present carta, d'aquí avant enpertotz temps, ab testimoni
d'aquesta present carta plenerament valedora, volem e atorgam ésser d'una valia e
companyia ab vós, tot lo conseyl e universsitat de la vila e del terme de Morella e de
les aldeyes d'aquela, atorgantz e fermament prometentz a vós, tota la universsitat
de Morella e de les aldeyes d'aquela, absent axí com a present, e en loch de vós al
notari dejós escrit, present e per vós reebent, que pagarem e metrem d'aquí avant
enpertotz temps ab voz endesems en totes e sengles messions veynals, segons e en
aquela meteixa manera que les altres aldeyes apropiades de la vila del castell de
Morella, ab vós, dita universsitat, an acostumat de pagar e de metre o d'aquí avant
acostumaran. Exceptant, enperò, tota peyta real e totes e sengles messions que per
rahon d'aquela peyta o peytes se covendran a fer, majorment com enteniment sie
de vós, dita universsitat, e de nós, e axí és totz los consells e lochs damunt nome-
natz, que són dins lo terme de Morella e en la tinença de Benifaça, ésser aldeyes
apropriades del castell e de la vila de Morella.

Encara prometem a vós, dita universitat, absent axí com a present, e al notari
dejús escrit per vós reebent, que serem e seguirem a vós en totes hostz e en totz
apellidos e en totes cavalgades que sien per manament del senyor rey o a profit de
vós o de nós, o a defeniment de vostres béns o dels nostres o del terme de Morella
o de totes e sengles aldeyes d'aquela. Encara prometem a vós, dita universsitat, ab-
sent axí com a present e al notari dejós escrit, present per vós reebent, que serem e
estarem ab vós en totz establimentz que són o seran feytz en la dita vila de Morella
e observarem aquels en totes coses, exceptat enperò e retengut a nós l'establiment
de la fusta, de la qual puxam usar segons que havem acostumat dins lo terme de la
dita tinença de Benifaça, ço és de la fusta que és dins aquel terme. Encara retenim
en l'establiment de lur aytal temperament, que cascuns dels veyns dels lochs damunt
nomenatz pusquen aportar vi d'onsevullen, a obs de lurs alberchs tan solament;

mas no'n pusquen tenir venda ni taverna ni hi facen dengun frau amagadament ni manifesta.

Atorgam encara e volem que els guardadors o vedalers dels ditz establimentz sien meses e eletz per la justícia e pels juratz e pels prohòmens de Morella, mas que facen sacrament en poder dels monjes de Benifaça e de vós, e la calònia que d'aquén exirà sie reebuda per les justícies de cascuns logars on serà atrobat lo frau, de la qual calònia sie dat lo terz als monjes, quant és en lur tinença, el terz sie retengut a les messions comunes de vós, dita universsitat, e de nós, e el terz romanent sie dat al guardador e al descobridor.

E totes les damunt dites coses e sengles, nós, totz damunt dits consells, prometem atendre e complir a bona fe e sens engan, salva, emperò, e retenguda en totes coses e per totz logarz, la fe et la lealtat en la qual som tengutz e obligatz a la senyoria del monestir de Benifaça. E per atendre e per complir totes les coses e sengles damunt contengudes, nós, totz damunt nomenatz, totz nostres béns dels ditz consells, a vós, dita universsitat de Morella, absent axí com si present eretz, e per vós al notari dejós escrit en loch vostre reebent, obligam.

E per tal que totes les dites coses entre vós e nós sien servades e fermament obtengudes, spresament e de certa sciència renunciem a tota excepció, fur, dret, lig, raó nova e vella, e a tot privilegi o privilegis enpetratz o enpetradors, a demanda nostra o de qualsevulla altra vivent persona. E generalment renunciem a totes altres coses que contra aquesta carta venir pogessen, en tot o en partida, segons que mills e pus sencerament pot ésser dit, scrit, nomenat, cogitat e pensat, perquè totes les damunt dites coses en si agen perdurable fermetat.

E nós, dit consell de Casteyl de Cabres, ço és justícia, juratz e d'altres veyns d'aquel loch ja damunt nomenatz, estantz en consell del dit loch de Castell de Cabres, totes les damunt dites coses loam, fermam e atorgam, *sexto kalendas Aprillis anno Domini M^o CC^o nonagesimo*. Presentz testimonis en Berenguer Bremont, rector de la esgleya d'aquel loch, Johan de Corbins, Berenguer Perdiguer e Pere Perdiguer,

Et yo, dit consell de Coratxà, ço és justícia, juratz e d'altres veyns d'aquel loch ja damunt nomenatz, estantz en consell e'l dit loch de Coratxà, totes les dites coses loam, fermam e atorgam el dia e en l'an damunt escritz. Presentz testimonis Guillamet de Muntblanch e Garcia Sanxo e Michel de Castelló.

E nós, damunt nomenatz consellés del Boxar e de Fredes e altres veyns d'aquels lochs ja damunt nomenatz, estantz en consell e'l dit loch del Boxar, ço és justícia e juratz e altres veyns segons que dit és, totes les damunt dites coses loam, fermam e atorgam, *quinto kalendas Aprilis* e en l'an que ja damunt és contengut. Presentz testimonis Berenguer de Ferriols, Ramon Texidor, Johan Arquer, capellà, e Johan de Corbins.

E nós, ditz consellés de la Pobla de Benifaça e de Bel e de Bellestar, ço és, justícia, juratz, e d'altres veyns d'aquels lochs ja damunt nomenatz, estantz en consell e'l dit loch de la Pobla, per nós e per totz los habitantz e veyns del loch del

Malgraner, totes les damunt dites coses loam, fermam e atorgam, *quinto kalendas Aprilis anno Domini M^o CC^o nonagesimo*. Presentz testimonis en Guiem de Segur, scrivà, Johan de Corbins e Beringuer Blanch.

Ahüda la veu, nós, consell e universsitat de Morella, ço és nós, en Guiem Moltó, justícia del dit loch, e nós n'Arnau Àster, en P(ere) de Bruscha, en Bernat de Saüch e en Siurana d'en Alda, juratz del dit loch, e nós, en Pere Çamessó, lo pare, en Ramon Leres, en Guiem Cabanes, en Miguel d'Albareyls, en Bernat Exer-nit, en P(ere) d'Areny, en P(ere) Baldrich, en Guiem de Sent Serní, sartre, en P(ere) de Forés, en P(ere) Torner, en Berenguer de Saüch, en Domingo d'Albareyles, en Ramon d'Almenara, en Pere Sessé, e en Berenguer Casquer, veyns del dit loch de Morella, tuyt endesems estantz en conseyl cridat e plegat e-l loch del sementeri de Morella hon moltes d'altres jentz avie consintenz e atorgantz a les coses dejós contengudes, per tota la universsitat de Morella e de les aldeyes d'aquela, la qual universitat nós representam, esguardantz lo profit de la dita universitat reebem vós, consells damunt nomenatz e els ditz lochs, per veyns e per aldeyes apropiades del castell e de la vila de Morella, e sotz les condicions, promessions, atorgamentz e retenimentz per vós damunt nomenatz, los quals en totes coses atorgam observar, tenir e obeyr. Prometem contra aqueles en alcuna cossa no venir. Prometem encara a vós e a totz los veyns dels ditz lochs, axí presentz com esdevenidors, reebre en totes messions comunes, veynals, axí com a les altres aldeyes apropiades al castell e a la vila de Morella nós reebem. Prometem encara defendre e ajudar a vós e als vostres béns per nostre poder axí com als altres veyns e aldeyes de la vila e del terme de Morella.

E totes les damunt dites coses e sengles prometem, en bona fe e sens tot engan, atendre e conplir a vós damunt nomenatz consellés, sotz obligació de totz los béns de la universitat de Morella e de les aldeyes d'aquela, les quals totes e sengles promessions damunt contengudes nós fem a vós, ditz consells absentz, axí com si eretz presentz, e en loch de vós al notari dejós escrit, per vós rebent. E totes les damunt dites coses e sengles nós, dit consell e universitat de Morella, ço és justícia, juratz e altres veyns d'aquel loch ja damunt nomenatz, estantz en consell, segons que ja damunt és dit, loam, fermam e atorgam, *pridie kalendas Madii anno Domini M^o CC^o nonagesimo*.

Presentz testimonis en Cardó Terrés, n'Arnau Gasch, texidor, en Bernat Cervelló e en Berenguer de Creetes e moltz d'altres qui aquí eren presents.

Sig+num Petri de Pinos, notarii publici Morelle, qui hoc scripsit et in forma publica aponit atque pro literis dividit, de mandato et voluntate consilium predictorum, scilicet intus villam Morelle et intus alia loca prenominata, diebus et anno prefixis, cum literis emendatis in XL^a linea, ubi dicitur Madii.

1290, maig, 11. Pobla de Nules, i maig, 12. Onda.

Martí Enyeguis d'Eslava, lloctinent deçà Xúquer d'en Pere Ferrandis, senyor d'Íxer i procurador general del regne de València, per manament del rei obliga el noble Ramon de Montcada, senyor de Nules, i el seu fill Ramonet, a signar treves, tant ells com els seus valedors, amb l'orde de l'Hospital representada per fra Arnau Desbuc, comanador d'Onda.

Testimonis de la signatura dels Montcada a l'església de la Pobla de Nules són Guillem de Vilaragut, cavaller, Guillem d'Adre, escuder, Pere Gilabert, Guillem Obac, n'Adamet de Jarro i Ponç Renart, veïns de Borriana, i en Castellví, veí de València.

Testimonis de la signatura de frare Arnau a Onda són Domingo de Cena, veí de Vila-real, i Berenguer Sanou, Brunet Pellisser i Rodrigo de Castellot i Andreu d'Alcoleja, veïns d'Onda.

Notari, Ferrer Ballester.

AM. Onda, Pergamins, núm. 4.

Publica: R. Aguilera i V. García Edo, «Documents particulars castellonencs del segle XIII escrits en català», dins *Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana 1986*, vol. VIII, Àrea 7. *Història de la llengua*, València, 1989, pp. 234-236.

Sàpien tots que com en Martí Enéguiz d'Ezlava, tinent loch deçà Xúquer del noble en P(ere) Ferràndiz, senyor d'Íxar e procurador del regne de València per lo senyor rey, per son offici e per auctoritat d'una carta del senyor \rey/a ell tramessa, requesés als nobles en Guillem Ramon de Monchada, senyor de Nules, e a n Ramonet de Monchada, fill seu, que per si e per tots sos valedors donassen treua al Espital de Jherusalem e a sos valedors e a tots sos hòmens e a lurs béns, segons que'l senyor \rey/ mana e à tramés a dir al dit lochtinent e als dits nobles ab cartes sues, les quals són estades a eylls presentades.

Los dits en Guillem R(amon) de Monchada e en Ramonet, son fill, abdós ensems e cascun per si, per eylls e per tots sos valedors e òmens lurs, e lo dit en Ramonet ab consentiment e voluntat del dit pare seu, a manament e a prechs a eylls feyts per lo dit senyor rey ab cartes sues per eyll a eylls tramesses, de grat e de certa sciència, volens obeyr los prechs e les dites cartes del senyor rey, prometeren al dit lochtinent en nom del senyor rey la dita treua donar e donen adés de present en lo present dia dejús escrit, per si e per tots lurs valedors, tots aquells que an e són dins lo dit regne de València, al dit Espital e a lurs valedors e als òmens, béns e cosses lurs, tant solament per tot lo dit regne de València, tant e tant longament entrò que'l dit senyor rey sia perssonalment en lo damunt dit regne de València. La qual treua prometeren e donaren los dits nobles per si e per tots lurs valedors en la forma damunt dita, en les mans del dit lochtinent en nom del senyor rey per tot lo dit temps, a bona fé e sens tot mal engan o maxinació alcuna segons que és acostumada de donar treua en Catalunya e en Aragó. Axí que entrò lo dit senyor rey sia en lo dit regne de València perssonalment constituït, per si ne per altre e lurs valedors per si ne per altres per los dits nobles ne ab consentiment o voluntat lur,

al dit Espital e a sos valedors ne a lurs òmens, béns e cosses, mal o dampnage en lurs perssones o en lurs béns no faran ni fer faran ne conssentran ésser feyts.

E lo dit lochtinent, per son officii e en nom del senynor rey, promès donar e dóna de present treua per tot lo damunt dit temps per lo dit Espital e per lurs valedors e per lurs hòmens als dits nobles en Guillem R(amon) de Monchada e a n Ramonet, son fill, e a lurs valedors e a lurs hòmens, a bona fe e sens mal engan e sens tota altra maxinació axí que n tro lo dit senynor rey sia perssonalment en lo dit regne de València, lo dit Espital ni lurs valedors o òmens seus mal ni dan als dits nobles ni a lurs valedors ne a lurs òmens en lurs perssones ne en lurs béns o cosses no faran ne fer faran, per consseyll ne per voluntat o consentiment lur en tot lo dit regne de València. La qual treua lur donà e lur promès donar lo dit lochtinent en lo nom damunt dit, en lurs mans dels dits nobles, per lo dit Espital e per los lurs en la forma damunt dita e axí com és acustumada de donar treua en Catalunya e en Aragon, a bona fe e sens mal engan segons que dit és.

Açò és feyt en la Pobla de Nuules, en l'esgléssia d'aquel metex loch, pressens lo<s> dits nobles e lo dit lochtinent, *v^o idus Madii anno Domini M^o CC^o XC^o*.

E pressens los testimonis dejús escrits, ço és a saber, en Guillem de Villaragut, cavalier, qui consentí en la dita treua, e en Guillem d'Adre, escuder, e en P(ere) Guilibert, G(uillem) Obach, n'Adamet de Jarro e en Ponz Renart, veyns de Burriana, e en Casteyllví, vey de València, e molts d'altres que aquí pressens eren.

Sen+yal del noble en Guillem R(amon) de Monchada, senynor de Nuules; sen+yal d'en Ramonet de Monchada, fill seu; sen+yal d'en Martí Enéguiz d'Ezlava, tinent loch de procurador, damunt dits, nós, qui les damu<n>t dites cosses totes e sengles axí com damunt dit és, atorgam, loam e fermam.

Enaprés, frare Arnau Dezbuch, comanador d'Onda, per si e per tots sos òmens e valedors seus e del dit Espital d'Onda, e la justícia e els jurats d'Onda, per si e per tots los òmens d'Onda e valedors d'aquels la dita tregua atorgaren e loaren axí com dessus és contengut, segons que per lo dit lochtinent reebuda ere dels dits nobles e dels valedors e dels òmens d'aquels, e dada d'aquels als ditz nobles per lo dit Espital e valedors e òmens del dit Esp<i>tal de la comandoria d'Onda.

Açò fo feyt en la villa d'Onda, *III° idus Madii anno Domini M^o CC^o nonagesimo*, en pressència dels testimonis dejús escrits, ço és a saber, d'en D(omingo) de Cena, vey de Vila-reyal, e d'en Berenguer Çanou, e d'en Brunet Pelicer, e d'en Rodrigo de Casteyllot, e d'en Andreu d'Alcoleya, veyns d'Onda, e de molts d'altres que alí pressens eren.

Sen+yal de frare A(rnau), comanador damunt dit.

Sen+yal de la justícia e dels jurats e dels proòmens d'Onda, nós, damunt dits, qui açò loam, atorgam e fermam.

Sig+num Ferrarii Balistarii, notarii publici per totam terram et dominacionem domini regis Aragonum, cui mandato dicti locumtenentis et dictarum partium voluntate hoc cum supprapósito in prima et secunda linea ubi dicitur rey, scribi fecit et clausit locis, diebus et anno prefixis.

ABC.

1292, [...]. El Puig.

Frare Guillem de Castelfolit, comanador de l'orde la Mercé a València, juntament amb altres frares, estableix a Berenguer Amat un tros de terra que té l'orde al terme del castell del Puig de Santa Maria. Limita per dos parts amb camins i amb terra de Jaume [...], séquia al mig, sota cens de dotze diners per Sant Joan de juny, lluïsmes i fadiga segons fur d'Aragó, i entrada d'un parell de gallines, tot a costum de bon llaurador.

Signen l'establiment fra Nadal, Fra Ramon Albert, fra Guillem, fra Pere de Tona i fra Pere Savit. Notari, Pere Oromir, notari públic de la vila del castell d'El Puig.

Pergamí original.⁷

AHN, Clero, Merced, El Puig, pergamins carpeta núm. 3194, núm. 6-P.

[A totz] sia [coneguda cosa] com yo, frare G(uillem) de Castelfolit, comanador de la casa [...] [...], de frare Guillem, de la casa d'[Arguenes], e de frare Nadal e de frare (Ramon) Albert, e de frare P(ere) de Tona e de frare P(ere) Savyt, conventua[ls] de la damunt dita casa desús dita, per nós e los nostres presents e devenydors amb aquesta present pública carta per totstems valedora dam e liuram e establiment a cens, a millorar e no en neguna cosa a pigorar, a vós en [Berenguer] Amat, present e rebent, e als vostres empertotztems I tros de tera lo qual és de la orde de [...] [...] del Pug, és en lo terme del castel del Pug de Senta Maria, e afronta de les II parts am [carreres] públiques e de la tercera part am tera d'en Jachme [...] e de la quarta part ab viyna de la damunt dita orde, séquia enmyg. Enaxí que aquell es[car]jets e laurarets e no pigorets a ús e a costum de bon laurador, vós e ls vostres, [...] fa[rets] a nós e als frares de la orde damunt dita, de cens d'aquela en casqun an [e·n]pertotstems, en la festa de Sen Johan del mes de juny, XII diners de reals de València censals ab tot dret [...], loysme e fadiga d'aquells, los quals comencets a pagar en la prymera festa de Sen Johan del mes de juny e axí d'aquí avant casqun an empertotztemps en la dita festa desús dita. Enaxí vós e ls vostres agatz d'aquí avant lo damunt dit tros de tera, tengats, poseyscats en sana pau espletets ab céquies, aygües, e am l'entrades, exides, confrontacions e totes ses [...] netats univerces e senegles e ap tots altres drets seus ahcions reals personals d'aquell a dar, vendre e a alienar e a enpeyorar e a obligar e a escambiar, e a totes vostres voluntats e dels vostres empertotstems faedors saul en [...] [a nós e] als nostres empertotstems los dyts XII diners de reals de València censals en casqun an de la damunt dita festa, e dret e seyorya e loysme e fadiga e totes coses e per totes a fur [d'Aragó]. Confesam emperò aver aütz e rebutz de vós, per entrada del damunt dit establiment, I parell de galines dels quals ben pagats de vós nos tenym a [nostra] volentat, et renuhsiam per ço a

¶⁷ Aquest pergamí està molt deteriorat per la humitat i només ha estat possible reconstruir-ne part

del seu contingut amb l'ajuda de la làmpara de llum ultraviolada.

tota exsepsió de la dita entrada de vós no aüda e no rebuda d'engan, e axí prome-tem lo dit tros de tera ab tot [...] [...]ament [...] feyt e per fer, a vós e als vostres empertotstems salvar e defendre e fer aver e tenyr, poseyr en sana pau espletar contra totes presones a fur d'Aragó, e per [evició] e guarensia leal ab tot dan [e int]erès obligam sentensialment a vós e als vostres tots los béns de la damunt dita casa desús nomnada, mobles e sients on vol que sien. Per la qual cosa yo dit en B(erenguer) Amat desús dit, per my e ls meus reep de vosaltres frares damunt ditz e dels vostres lo dit tros de terra ara empertotstems dit cens sots les condesions damunt dites, lo [qual] promet amilorar e no apigorar a ús e a [costum] de bon laurador, e lo dit sens a vosaltres e als vostres e totes les altres damunt dites coses atendre [e complir] [...] fer [...] que damunt són contengudes [...] oblich [...] e als vostres my e tots mos béns mobles e no mobles on que sien haütz e per [aver] [...].

Feyta en la vyla del castell del Puig [...] [...] [en l'an] de nostre Seyor M^o CC^o XC^o II°.

Sig+num de frare G(uillem) de Castelfolit, comanador [...] desús dit; *sig+num* de frare Nadal; *sig+num* de frare R(amon) Albert; *sig+num* de frare P(ere) de Tona; *sig+num* de frare P(ere) Savyt; *sig+num* de frare G(uillem) de [...], de la casa damunt dita, que totes les damunt dites coses [...].

[...] *sig+num* d'en Berenguer Amat desús dit que [...] totes les dites coses [...].

Testimonys són presents e pregats P(ere) [...] [...], veyns del Puig.

Sig+num de Pere Horomir, notari públic de la vila del castel del Puig qui [aquesta] carta [...] e cloy.

49.

1292, gener, 31. Castalla.

Blasco Lopes, justícia de Castalla, trau a suhasta 3 fanecades de terra de regadiu a l'horta de Castalla i un hort de mitja fanecada propietat de Munyo Ferrandes, veí de la població, arran de la denúncia contra ell de Bernat Joan per a cobrar 50 sous que li devia com a multa del quart a la qual havia estat condemnat anteriorment i no tindre altres béns. Ja sota el justiciat de Mateu Peres i després de ser anunciada per Valero de Móra, corredor públic, la terra és comprada per Bernat Despuig pels dits 50 sous. Les fanecades limiten amb terra de n'Ag-nés, d'Eximén Peres, de Ramon Saguàrdia i la séquia, i l'hort amb terra de Garcia Daroca i Blasco Lopes. Lloa la venda el justícia de la localitat, Mateu Peres.

En són testimonis Nicolau de Lluna i el vicari Miquel de Caors.

Notari, Garcia de Daroca, notari de Castalla.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 83.

Sean todos quantos esta carta veuran com Muyno Ferràndez fos en pena del quart a'n Bernat Johan en L sous reals de València e de los dictos diners lo dit Bernat Johan feés reclam en poder d'en Blasco López, justícia de Castalla, e com

no trobasen béns mobles del dit Muyno Ferandes on pogesen satifer al dit Bernat Johan del dit deute, lo dit Blasco López, justícia de Castalla, a instància de Bernat Johan qui demanà así ésser feyta paga del dit deute, liurà a vendre a Valero de Móra, coredor públich de Castalla, III fanegades de terra en la horta de Castalla e media fanegada de huerto \e I^a fanegada que fue de don Fortun Garcia,/ les quals lo dit Muyno Ferrandes ha en Castalla. Lo qual corredor las ditas fanegadas e hort públicament cridà venal [...]nualment per la vila de Castala per XXX dies e més, e com lo dit Blasco López lexàs lo justiciat e pervengés lo dit justiciat a mi, Matheu Pérez, e com no fos atrobat qui tan donàs en las ditas fanegadas e ort com vós, Bernat Despug, axí com aquel qui més dóna, e als vostres per totztemps venem nós, don Matheu Pérez, justícia de Castalla, las ditas IIII fanegadas e media. Afrontan las fanegadas con la terra de dona Hignés e con la terra d'en Xemén Pérez e con la terra d'en Remon Saguàrdia e la céquia. Afronten el horto con la terra de Garcia Daroca e de Blasco López. Las ditas fanegadas e ort con entradas e exidas, aguas, céquias e con sus afrontaciones e meloramentz e ab tot son dret, nós, don Matheu Pérez, justícia de Castalla, a vós don Bernat Despug venem a aver, a tenir, a poseyr, a dar e a vendre e a enpeynorar e aleynar e a totes vostres voluntatz en per totztemps faedors, exceptatz cavalerz e sentz, per preu L sous de reales de València, los quals pagam al dit Bernat Johan, on renunciem a tota excepcion de la paga no feyta et d'engan. Prometem la dita venda salvar axí com justícia, et per evició d'aquesta venda, per auctoritat de la qual usam, obligam a vós e als vostres totz los béns del dit Muyno Ferandes.

Esto és feyto en Castalla, *pridie kalendas Febroarii anno Domini millesimo CC^o XC^o primo.*

Sig+num de mi en Matheu Pérez, justícia de Castalla, qui aquesta venda ferman.

Testimonios són d'esto don Micolau de Luna e don Michel de Caors, vicario.

Sig+num Garcia de Darocha, notarii publice Castaylle, qui scripsit de mandato dicte iusticie et cum literis suprapositis in V^a linea ubi dicitur e I fanegada que fue de don Fortun Garcia, loco, die et anno quo supra.

50.

[1292?], juny, 22. València.

Jaspert de Castellnou, vescomte de Castellnou i procurador general del regne de València, comunica al consell municipal de Cullera que en Ramon, bisbe de València, ha atorgat la parròquia de Cullera a Berenguer Escorna, canonge de la Seu de València, i que ha nomenat a Arnau de Reixac, ardiaca de Xàtiva i a Pere Gómir, canonge i oficial de dita Seu, com delegats per a donar-ne possessió de l'església. A més els mana que donen tota la seua ajuda per a dit acte.

Trasllat datat a València el 6 de juliol de 1292.

Signa el trasllat Pere de Ribalta, cavaller, justícia de València, i Joan de Miralles, notari públic de València i de la seua cort municipal.

Notari, Ferrer Ballester, notari per tota la terra del rei.

AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 522, núm. 490-P.

Hoc est translatum sumptum fideliter II° nonas Iulii anno Domini M^o CC^o XC^o secundo a quadam littera nobilis viri Jaçperti de Castronovo in papiro scripta suo sigillo in dorso sigillata, tenor cuius talis est:

En Jaçpert, per la gràcia de Déu vescomte de Castelnou, als amats feels seus justícia, jurats e tota universitat de Culera, saluts e dilecció. Fem-vos saber que a nós <és> cert que l'onrat senyor en Ramon, per la gràcia de Déu, bisbe de València, ha donada a'n Berenguer Scorna, canonge de València, l'esglea de Culera ab tots sos drets e ab ses pertinences. On com Arnau de Rexach, ardiacha de Xàtiva, e en P(ere) Gómir, canonge e official de València, executadors donats al dit en Berenguer Escorna per lo dit senyor bisbe e a metre en possessió lo dit Berenguer Escorna de la dita esgleya de Culera ab tots ses dretz e ses pertinences, e nós ajam reebudes pregàries e manament dels damunt dits executadors e encara del molt alt senyor en Jacme, per la gràcia de Déu rey d'Aragó, e del senyor infant en P(ere) frare seu, que'l dit en Berenguer Scorna metéssem en corporal possessió de la dita església ho procurador seu e, él mes, deffenéssem en aqueua, dehim e manam vós fermament e destreta que vós, lo dit en Berenguer Escorna ho procurador seu ajudets a metre en possessió de la dita església e, ell mes en possessió, deffenats. Manants encara a tots per la auctoritat de les presents que vós de tots los proveïments, fruyts e rendes pertanyens a la dita església responats al dit en Berenguer Escorna ho a qui volrà.

Datum Valencie, [X^o] kalendas Iulii.

Sig+num Petri de Ribalta, militis, iusticie Valencie, qui huic translato auctoritatem suam prestitit et decretum.

Sig+num Iohannis de Miralles, publici Valencie notarii et curie eiusdem pro Guillelmo Scribe, qui auctoritatem dicti iusticie de mandato eius apposuit et scripsit.

Sig+num Ferrarii Balistarii, notarii publici per totam terram et dominacionem domini regis Aragonum, qui hoc translatum a suo originali de verbo ad verbum bene et fideliter scribi fecit in Valencia, die et anno in prima linea prefixis.

51.

1292, juny, 24. Cullera.

Fra Pere Miquel, prior de Cullera de l'orde de l'Hospital, compareix davant Berenguer Isern, procurador d'en Jaspert de Castelnou, procurador general del regne de València, i del jus-

tícia, jurats i prohòmens de Cuillera, i denúncia que ell sempre ha tingut la possessió de l'església de la vila i que no poden donar-li-la a altre, per la qual cosa s'apel·la al papa, a l'arquebisbe i al rei, donant-ne fermances per a dit plet.

Notari, Pere Sanç d'Albereda, notari públic de València.

Pergamí original.

AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 522, núm. 495-P.

Noverint universi quod die Martis qua dicebatur VIII° kalendas Iulii anno Domini millesimo CC^o XC^o secundo, consti<tu>tus frater Petrus Miquaelii, prior domus santi Iohannis Iherosolimitani in Cuillera, coram Berengario Iszern, procuratore nobilis Jazberti, Dei gracia vicecomitis Castrinovi, protestatus fuit ac protestando dixit ea que inferius secuntur:

En presència d'en Berenguer Iszern, procurador del noble en Jazpert de Castellnou, e d'en P(ere) Romeu, justícia de Cuillera, e d'en A(rnau) Juscafré e d'en P(ere) Mascaró, jurats d'aquel matex loc, e d'en Perpinyà de Laupart, e d'en Bonanat Bugia, e d'en Ponçs Malarçs e d'en R(amon) de Belestar e d'altres molts òmens, frare Pere Michel, prior de la casa del Espital de Sent Johan de Jherusalem en Cuillera, dix e protestà que com lo dit prior sia e aja estat en plena e pacífica posesió de la esgleya de Sent Johan del dit loc de Cuillera per son dret ab just títol ço és per sentència, e lo dit en Berenguer Iszern, procurador, no degudament e injusta agreviàs aquel gitan-lo de la sua plena e pacífica possessió sens sentència e coneguda de dret. Per tal dix protestan que él era aparellat de donar 1ª fermança de fer dret e d'estar a dret per la dita esgleya a tot hom qui demanda alguna aja o vulla moure contra ell sobre aquela, e adés de present, axí com a agreviat e no degudament e injusta forçat e gitat de la sua plena possessió, se apel·la al senyor apostoli e al senyor archabisbe e al senyor rey ho a a aquell al qual per dret apel·lar-se deja, protestan del seu dret. E encontinent oferí e donà fermances de fer dret e d'estar a dret sobre les damunt dites coses n'Arnau Juscafré e en Guillem Tarragona e en Perpinyà de Laupart, vehins de Cuillera, qui la dita fermanceria atorgaren e sos béns hi obligaren, *re<bus> quibus omnibus dictus prior petit sibi fieri publicum instrumentum ad eternam rei memoriam et ad conservacionem sui iuris.*

Quod est actum Cuillarie, die et anno quibus supra.

Sig+num Petri Sancii de Albareda, publici notarii Valencie, qui hoc scribi fecit et cum raso et emendato in V^a linea ubi dicitur e pacífica, et propria manu clausit.

52.

1292, setembre, 15. Morella.

Guillem de Vellac, missatger del consell municipal de València compareix davant Guillem Des-torms, batle de Morella, i li reclama que ja abans havia vingut a aquesta vila Guillem Comte, jurat de València, i havia demanat que foren copiats al llibre de la cort la ratificació dels pri-

vilegis de franquesa de lleuda, peatge i mesuratge que el rei Jaume II els acabava de donar als veïns de la capital, i que el batle de Morella no havia volgut acceptar-ho. Per això ara torna a demanar que respecte aquests privilegis i que complisca el manament de la regina, qui té la senyoria de Morella en aquest temps. El batlle respon que ell havia arrendat per un any les rendes d'aquesta vila, quan els veïns de la ciutat no tenien franquesa de lleuda i que, si ara volien aplicar-la, que la regina li tornàs la part corresponent dels diners del preu que n'havia pagat per l'arrendament.

En són testimonis Arnau Aster, justícia de Morella, Domingo Sanxo d'Esperandéu, Arnau d'Aguiló, Pere Ricart i Pere d'Arenys.

Notari Berenguer de Saüc, notari públic de Morella.

Pergamí original tallat per ABC

ACV, Pergamí núm. 1255.

Diluns en lo qual se deye *XVII° kalendas Octobris anno Domini M^o CC^o XC^o secundo*, comparech en G(uillem) de Velach, misatge e procurador de la justícia e juratz e prohòmens de la ciutat de València en Morella, davant en G(uillem) Deztorms, batle de Morella, e en presència del dit batle e de mi, notari, e dels testimonis dejús escrits, dix e proposà protestan que com en G(uillem) Comte, jurat de la dita ciutat de València, agués presentat e feyt legir al dit batle un privilegi de franquea en lo qual faye lo senyor rey franchs a totz los estadantz e ciutadans de la dita ciutat de València e del terme d'aquels de leuda e de pes e de mesuratge, peatge e portatge, ribatge ho pasatge per tota la senyoria d'aquel, confermat per lo senyor rey en Jacme ara rey d'Aragó e de Sicília e de València e de Malorques e comte de Barcelona, e encara agués presentada e feyta legir al dit batle una carta de manament de la senyora la regina en la qual manave al dit batle que la dita franquea e privilegi e les coses contengudes en aquel observàs, lo qual privilegi e cartes en lo libre de la cort de Morella tresladar féu, demanant e requirent lo dit jurat al dit batle que les damunt dites coses a la universitat de la dita ciutat de València observàs ho observar feés, e açò no volgués fer lo dit batle.

Encara altra vegada lo dit G(uillem) de Velach, misatge e procurador damunt dit, en nom e en veu de la universitat de la dita ciutat e del terme d'aquella, demanà e requerí al dit batle que'l dit batle observàs ho observar feés lo dit privilegi de franquea e confirmació d'aquel e la carta de la senyora la regina segons que en aquel e en aqueles és contengut, e que en neguna cosa contra lo dit privilegi e franquea e cartes no agreviàs a la dita ciutat ne als hòmens de la dita ciutat e del terme d'aquella. E com lo dit batle lo dit privilegi de franquea e carta de confirmació del senyor rey e la carta del manament de la senyora la regina no vulle observar ne obeyr, ans penyor e face penyorar per raó de leuda als hòmens de la dita ciutat en Morella e contra la dita franquea e cartes, deman e requer lo dit G(uillem) de Velach, procurador desús dit, que de les dites coses li sie feyta carta de protestació a conservació del dret de tota la universitat de la dita ciutat e del terme d'aquella, lo qual pusquen demanar en son loch e en son temps.

A la qual protestació lo dit G(uillem) Deztorms encontinent respòs e dix que ver fo e cert que en aquest an present après que la ciutat de València e els hòmens d'aquela agueren retudes les franquees de leuda e de peatge e de pes e de mesuratge al senyor rey ara regnant, que él comprà d'en Bernat de Segalats les rendes de Morella a un an, les quals lo dit Bernat vené a él en loch de la senyora regina e per manament d'aquela ab sa carta ab aytal condició, que él prengué leuda e peatge de la dita ciutat de València e de totz los altres lochs que les dites franquees aguessen retudes al senyor rey, e feyta a él la dita venda segons que dit és, los prohòmens de la dita ciutat de València ajen guanyada franquea del dit senyor rey, enper açò diu lo dit en G(uillem) Deztorms que él és aparellat d'obeyr e de observar lo privilegi del senyor rey de la dita franquea e el manament de la senyora regina als hòmens de la dita ciutat, ab que la dita senyora regina pre\ngua o face pendre a él en comte aytant com à muntat e muntarà la leuda en aquest present an d'aqueles coses que ls hòmens de la ciutat de València o del terme d'aquela deuen donar leuda en Morella ho en son terme, e encara que és aperellat de reebre a éls penyores o fermances entrò que per la dita senyora la dita leuda li sie presa en son comte per raó de la venda a él feyta, e açò dix e protestà a conservació de son dret.

E lo dit en G(uillem) de Velach, procurador damunt dit, dix que él no devie donar penyores ni fermances per raó can los hòmens de la dita ciutat són franchs ni les hi daria ni n'avia manament de la ciutat. E yo, notari deçoç escrit, a demanda e a instància de totç los desús ditç protestantç, per mon ofici totes les damunt dites coses en forma pública met e d'aqueles carta de protestació pública fiu.

Quod est actum in Morella, die et anno quod supra, presentz testimonis A(rnau) Aster, justícia de Morella, e D(omingo) Sanxo d'Esperandéu e A(rnau) d'Aguiló, e P(ere) Ricart e P(ere) d'Areyn.

Sig+num Berengarii de Saicho, notarii publici Morelle, qui hoc scribi fecit et clausit loco, die et anno prefixis.

53.

1293, gener, 26. Borriana.

El comanador d'Onda de l'orde de l'Hospital, juntament amb els jurats de la vila d'Onda, demanen al consell de Borriana que respecten els privilegis que havia atorgat en el seu moment el rei Jaume i quant a la compra de sal en aquesta darrera localitat.

AM. Onda, Pergamins, núm. 5.

Anno Domini M^o CC^o nonagesimo secundo, VII° kalendas Febroarii, comparech frare A(rnau) Dezbuch, comanador d'Onda, en nom e veu de frare Bernat de Miravaylls, tinent loch de castelan d'Amposta, comparech encara en Bernat de Berga, jurat de la vila d'Onda, en presència d'en Bernat Berenguer, justícia de Burriana en l'an damunt dit, e en presència d'en Jacme Cortit, batle de Burriana, e d'en A(rnau)

Dezpuyg, comprador de la sal de Burriana, e dels juratz d'aquell logar e d'altres prohòmens, e'n plener conseyl apeyllat e ajustat en lo loch acustumat de la eglésia major de Burriana demostraren privilegis e franquees a eylls donades e atorgades e encara confermades per lo molt alt senyor en Jacme, per la gràcia de Déu rey d'Aragó e de Sicília, segons que en aquells privilegis encorporatz e trasladatz en lo libre de la cort de Burriana mils e pus plenerament se demostra. E vitz los damunt ditz privilegis e leutz e publicatz en lo damunt dit conseyl, los damuntz ditz frare A(rnau) e en Bernat de Berga, en nom del Espital e dels hòmens d'Onda, demanaren e requeriren que·ls damu<n>t ditz privilegis los fossen obtengutz e observatz per lo damunt dit batle e per n'Arnau Dezpuyg, axí com a comprador de la sal, en aquelles coses que eylls avien a usar axí en la batlia com en la compra de la sal, segons que en aquells privilegis és contengut. Demanaren e requeriren encara al damunt dit Bernat Berenguer, justícia, que eyl, per son offici, feés son manament als damunt ditz batle e comprador de la sal que usassen al damunt dit Espital e als damunt ditz hòmens d'Onda segons los damu<n>t ditz privilegis, e que en altra manera no·ls agreujassen contra los manamentz del senyor rey. E feyta la dita requisició e mostra per los damunt ditz frare A(rnau) Dezbuch e en Bernat de Berga en nom del Espital e dels hòmens d'Onda, lo damunt dit en Bernat Berenguer, justícia, manà e féu manament als damu<n>t ditz en Jacme Cortit e n'Arnau Dezpuyg que eylls deguessen usar al Espital e als damunt ditz hòmens d'Onda en les franquees e en les libertatz lurs atorgades a eylls en los privilegis damunt ditz, axí en la sal com en les altres coses segons que en aquells és contengut.

E a perpetual memòria de totes aquestes coses los damunt ditz frare A(rnau) Dezbuch, comanador d'Onda, e en Bernat de Berga, requeriren e demanaren en aquell dia meteix que, per auctoritat de la justícia damunt dit, per mi en March Renart, públich notari de Burriana, fossen posades aquestes coses en forma pública.

Presens testimonis n'Examén Lópiz de Thovia, en Lorenz de Monçó, en G(uillem) Ferruz e en D(omingo) de Monçó.

Sig+num Marchi Renardi, publici notarii Burriane qui, habita auctoritate a predicto iusticie, hoc scripsit cum raso et emendato in secunda linea ubi dicitur Cortit, et clausit loco, die et anno prefixis.

54.

1293, abril, 30. Vila-real.

Pere Tarragó, justícia de Vila-real, i Pere Gilabert, obliguen en Bertomeu Miró, d'Alcoi, a jurar d'on eren i com havia comprat el ramat de moltons, corders, cabres, ovelles i porcs que traslladava. Aquest declara que els havia comprat a Vilanova d'Alcolea i a Albocàsser al noble Artal d'Alagó i a Miquel de Campos, i que encara devia 320 sous.

Trasllat en pergami, datat el 30 de novembre de 1297, a partir de l'anotació en el llibre de la cort de Vila-real, autoritzat pel justícia de la localitat en [...] Tallaferre.

Notari, Pere Tallaferré, notari de la cort de Vila-real.
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 229.

Hoc est translatum bene et fideliter factum pridie kalendas Decembris anno Domini M^o CC^o XC^o septimo, su<m>ptum a quadam scripcione facta in libro curie Ville Regalis, cuius tenor talis est:

Pridie kalendas Madii anno Domini M^o CC^o XC^o tercio, en P(ere) Guilabert e ab P(ere) Terragó, justícia de Villareal, demanaren per sacrament a'n Bertolomeu Miró qui deye que ere d'Alcoy, que noranta e sis e II cabritz enffre moltons e cabrons e ovelles, e setanta menys una cabeça d'ovelles ab dos mardans, e trenta e tres corders e una trucha de pèl bru, hon los avia comprats ni de qui eren, e dix per lo sacrament que feyt avie que l'avie comprat en Villanova e en Albocàcer del noble n'Arthal e d'en Miquel de Campos.

Ítem, dix per so sacrament que feyt avie que romanie a pagar del deute de tota aquesta compra d'aquest bestiar al dit Miquel de Cam[pos] [...] trecens e vint sous, dels quals ne deu aver d'aquest deute los de Villanova los doentz sous menys dos e quatre.

Sig+num [...] Tayllaferre, iusticie Villeregale, coram eo predictum translatum examinatum et comprobatum fuit, cui translato auctoritatem [suam presti]tit et decretum.

Sig+num Petri Tayllaf[er]re, notarii] Villeregale et curie eiusdem pro domino rege qui hec scripsit et abstraxit de predicto libro curie ville [...] [...]lanis, notarii quondam publici Ville Regalis et curie eiusdem loci mandato predicti iusticie [...] [die et anno] prefixis.

55.

1293, juny, 30. Castell de Xivert.

Joan de Sant Martí, de la casa del rei, reconeix que Aix Abuxarif, servidor del noble Artal d'Alagó, li ha fet lliurament d'una sèrie de ruscs d'abelles arran de l'ordre reial d'embargament dels béns de dit noble. Seguidament l'oficial reial les ha venudes a fra Ramon de Sant Aniol, comanador de Xivert de l'Orde del Temple, per la qual cosa mana que tothom respecte aquesta operació.

En són testimonis Bartomeu Segarra i Domingo Pardo, capellà del castell de Xivert.

Notari, Ramon Moliner, notari públic del terme de Xivert.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 256.

Sit omnibus notum quod ego Johan de Sent Martí, de casa del senyor rey, atorch que aguí e reebí d'en Aix Abuxarif, saray del noble don Artal d'Alagó, XXXII arnes d'abeles per auctoritat d'una carta del seynor rey que manà pendre e ocupar e rebre totes les coses del noble don Artal d'Alagó e de sos vasayls e-l regne d'Aragó e de València. On per auctoritat de la dita carta del senyor rey el dit Johan de Sent Martí vené les dites arnes d'abeles a frare R(amon) de Sent Daniol, comanador de

Xivert, per preu de cinquanta sous de reals de València, dels quals són ben pagats de part del senyor rey. On per auctoritat de la dita carta del senyor rey man a tots los oficials e a tots los sotmesos seus que si nuyl contrast faya negú a les dites arnes, que aqueles aydet defendre e fer tenir al dit frare R(amon) de Sent Daniol, comanador de Xivert enpertotstemp.

Quod est actum in castri predicti, pridie kalendas Iulii anno Domini M^o CC^o XC^o tercio.

Sig+num Iohanni<s> de Sent Martí, de casa del senyor rey, firmo et concedo.

Presentibus testibus Bertholomeus Segarra et Domingo Pardo, capelan del dit casteyl.

Sig+num Raymundi Molinerii, notarii publici termino Exiverti qui hoc scripsit et clausit.

56.

1293, octubre, 10. València.

Ponç Albert, jutge en el plet d'apel·lació entre Arnau de Solsona i Bernat Desplà, confirma l'anterior sentència del justícia de València, Guerau Safont, per la qual es condemnava al segon d'ells a lliurar carta de reconeixement de pagament en favor d'en Solsona per valor de 300 sous, els quals el primer declarava, i havia demostrat, que n'havia pagat per valor d'uns censos del molí que li havia comprat anteriorment.

En són testimonis Bernat de Condomina, Ramon Pellisser i Pere Roca.

Notari, Guillem Galceran, notari públic de València.

Pergamí original.

AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 522, núm. 505-P.

Noverint universi quod die que dicebatur XV° kalendas Iulii anno Domini millesimo CC^o XC^o tercio fuit Poncio Alberti presentada quedam littera papiri sigillo curie Valencie in dorso sigillata cuius tenor talis est:

Nós, en Guerau Çaffont, justícia de València, per auctoritat de la qual ussam, delegam e assignam vós, en Ponç Albert, savi en dret e official de València, en jutge e oydor dels plets d'apel·lacions també de convenció com de reconvençió qui són o s'esperen a ésser entre n'Arnau de Solsona, demanan e deffenén d'una part, e en Bernat Desplà, demanan e deffenén de la altra, enaxí que, appellades les dites parts denant vós, los dits pleits d'apel·lacions oyats e aquels per fin deguda determenets.

Datum Valencie, XV° kalendas Iulii anno Domini M^o CC^o XC^o tercio.

Et enaprés lo dit A(rnau) de Solsona son libell apel·latori e sos greuges proposà segons que's segueix:

Coram vobis domino Poncio Alberti gerente vices officiali Valencie et ad presentem causam appellacionis iudice delegato, A. de Solsona proponit conquerendo contra Bernardo

de Plano quod iamdictus Bernardus de Plano in modum reconventionis coram iusticia Valencie proposuit conquerendo contra predictum A. de Solsona quod debebat sibi CXL solidos ratione census quorundam molendinorum, et super predicta petitione iusticia Valencie male et iniique sententiam tulit in solvendis CXXXII solidis ratione predicta, iamdictum A. de Solsona sentencialiter condempnavit, a qua quidem sententia prefatus A. gravatus ex causis et rationibus quas inferius declaravit infra tempus legitimum appellavit et appellacionem petiit, quare petit predictam sententiam revocari et penitus retractari, et si nulla reperiat petiit illam in[...] nullam pronunciari, petit inquam se absolvi ob impetitione<m> principalis cause et adversam partem sibi in expensis principalis cause et presentis appellacionis condempnari et hoc petit salvo iure addendi etc.

Sunt autem gravamina et cause gravaminum propter que predictus A. de Solsona a predicta sententia appellavit quia cum non competeret acc<c>io predicto Bernardo super petitione quam fecit ex causa declarata in causa principali, iusticia debuit illum Bernardum repellere ab agendo cum nemo sine accione valeat experiri. Item fuit gravatus predictus A. quia posito quod haberet accionem predictus Bernardus super predictis, iusticia denegavit predicto Arnaldo ponere et approbare ea que faciebant ad probandum intencionem suam, nam cum predictus A. possuisset in causa principali quod predictus Bernardus fuerat confessus predicto Arnaldo quod sibi erat satisfactum per predictum Arnaldum de omni censu quem sibi debebat ratione predictorum molendinorum, iusticia non admisit eum ad ponendum confessionem predictam nec probationem super confessione predicta faciendam.

Cuiquidem libello appellatorio et gravaminibus predictis per Bernardum de Plano fuit responsum ut sequitur:

Libello appellatorio per predictum A. de Solsona oblato respondet Bernardus de Plano et confitetur quod ipse Bernardus movit petitionem in modum reconventionis coram iusticia Valencie contra dictum A. petendo ab eodem CXL solidos ratione census quorundam molendinorum, super qua petitione dictus iusticia bene et iuste sententiam promulgavit in qua condempnavit dictum A. in CXXXII solidos ut in dicta sententia continetur, quam sententiam petit dictus Bernardus in omnibus confirmari tanquam iuste et iuste latam pronunciatque dictum iusticiam bene iudicasse, et dictum A. si apellavit pessime appellasse. Petit eciam dictum A. tam in expensis principalis cause quam huius appellacionis sibi condempnari cetera in dicta petitione contenta. Negat dictus Bernardus fore vera prout posita sunt in tantum in quantum sunt posita contra eum et dicit petita ex adverso fieri non debere. Item, respondet dictus Bernardus rationibus supra in modum nullitatis seu gravaminum ex adverso propositis et primo prime racioni et negat contenta in dicta racione fore vera prout posita sunt in tantum in quantum sunt posita contra eum et hoc respondet salvo iure impertinencie. Item respondet dictus Bernardus secunde racioni supra ex adverso propositis in modum gravaminum et negat contenta in dicta racione fore vera prout posita sunt in tantum in quantum sunt posita contra dictum Bernardum. Immo dicit et afirmat dictus Bernardus quod dictus iusticia processit bene et legitime super predictis ut in actis principalis cause manifestissime declaratur, non obstantibus in dicta secunda racione propositis ex adverso ac subsequenter, cum dictus Bernardus de Plano apud acta et ad totam causam Issarnum de Montepsulano suum constituiset procuratorem, comparuit A. de Solsona coram predicto domino iudice et beneficio

huius presentis appellacionis dixit et proposuit coram eo quod prenomiatus Bernardus de Plano confessus fuit et in veritate recognovit predicto Arnaldo de Solsona in presencia sui testium tempore quando vendidit predictus Bernardus de Plano predicta molendina Petro Nepotis quod predictus A. de Solsona solverat predicto Bernardo de Plana, satisfecerat sibi plenarie de censibus omnium annorum preteritorum quos sibi debuerant pro molendinis predictis.

Cui quidem exceptioni per dictum Issarnum fuit responsum in modum qui sequitur: Cum protestacione quod si non tenebatur respondere eius responcio non valeat, immo pro non facta habeatur et salvo iure impertinencie, respondet dictus Issarnus nomine supradicto racionibus ex adversso beneficio appellacionis propositis et negat contenta in eisdem fore vera prout posita sunt in tantum in quantum sunt posita contra predictum Bernardum de Plano. Super qua quidem excepcione probanda dicto A. de Solsona fuerunt date dilaciones ad probandum et testes per dictum A. producti et recepti.

Preterea eciam dicto Poncio Alberti, XV° kalendas Iulii anno predicto fuit presentata quadam alia littera papiri sigillo dicte curie Valencie sigillata cuius tenor talis est:

Nós, en Guerau Çafont, justícia de València, per auctoritat de la qual ussam delegam e asignam vós, en Pons Albert, savi en dret e official de València, en jutge e oydor dels pleyts d'appel·lacions també de convenció con de reconveció qui són o esperen a ésser entre n'Arnau de Solsona, demanan e defenen d'una part, en en Bernat Desplà demanan e defenen de l'altra, enaxí que appellades les dites part denant vós, los dits pleits d'appel·lacions oyats e aquels per fin deguda determenets.

Datum Valencie, XV° kalendas Iulii anno Domini M^o CC^o XC^o tercio.

Ac subsequenter X^o kalendas Iulii dictus Bernardus de Plano libello suo appellatorio proposuit in hunc modum:

Denant vós, sénynner en Ponç Albert, jutge delegat al pleyt d'appel·lació davall escrit propossa claman en Bernat Desplà contra n'Arnau de Solsona, çabater, dién e aferman en juhí que·ll dit n'Arnau de Solsona mogué demanda contra lo dit en Bernat Desplà demanan contra aquell que li fos per sentència condempnat e destret per la justícia en fer-li fer carta, en la qual lo dit en Bernat Desplà regonegués e confessàs si aver aüts e reebuts del dit n'Arnau de Solsona CCC sous en nom d'en G(uillem) Puyol e per aquell en G(uillem) Pinyol, per lo qual en G(uillem) Puyol lo dit n'Arnau de Solsona afermava aver pagats los dits CCC sous al dit en Bernat Desplà, e afermava que·ll dit en Bernat Desplà avia confessat que·ll dit n'Arnau havia pagats los dits CCC sous per lo dit en Guillem Puyol, qui aquels li devia de cens d'un molí segons que les davant dites coses en la demanda del pleit principal pus largament són contengudes, sobre la qual demanda lo dit justícia sentència donà si sentència pot ni deu ésser dita, en la qual condempna lo dit en Bernat Desplà en fer fer carta al dit n'Arnau de Solsona en la qual regonegués e confesàs al dit si aver aüts e reebuts d'aquell los dits CCC sous segons que·n la

dita sentència és contengut e encara condempnà a aquell en les messions del pleyt sobre la dita demanda menat com degué absolvre lo dit en Bernat de la dita demanda e condempnar lo dit n'Arnau en les messions del pleyt, de la qual sentència lo dit en Bernat, sinten-s'i ésser no justament agreugat axí com de injusta e iníqua e mal donada, dins temps covinent per si e per son procurador s'apel·la en aytant con era contra ell donada, e encara dix la dita sentència ésser nul·la per què lo dit en Bernat, volén descobrir la iniquitat e la nul·litat de la dita sentència, demana e requer aquela axí com injusta e iníqua e maldonada si alcuna és, per vós sénynner jutge ésser revocada en aytant con contra ell fo donada, pronuncian lo dit justícia mal aver jutgat e lo dit en Bernat [o] son procurador ho aver appel·lat, e demana si ésser absolt de la dita demanda principal, aquell dit n'Arnau li sia en les messions d'aquell pleyt principal condempnat, e si la dita sentència serà nul·la atrobada, demana aquela per vós sénynner jutge ésser nul·la pronunciada, e açò demana ab les messions del present pleyt d'appel·lació, salvu son dret etc. Protesta emperò lo dit en Bernat que a avant en lo procés del pleyt declararà los greugues per los quals se té per agreugat de la dita sentència e encara declararà les rahons de nul·litat per les quals apar manifestament la dita sentència ésser nul·la.

Cui quidem libello per dictum A. de Solsona fuit responsum ut sequitur:

Et predictus A. de Solsona respondens predictis dicit et confitetur quod ipse movit petitionem contra dictum Bernardum de Plano de predictis coram iusticia Valencie et quod iusticia Valencie tulit sentenciam pro predicto Arnaldo, ut in actis principalis cause plenius continetur cetera in quantum posita sunt contra predictum Arnaldum negat esse vera, verumtamen petit et requirit predictam sentenciam in omnibus confirmari et adversam partem in expensis condempnari.

Ac subsequenter kalendis Iulii dictus Bernardus de Plano obtulit quod sequitur declarando gravamina ex quibus dictus Bernardus dicit se gravatum a dicto iusticia in dicta sentencia, si sentencia dici debet; dicit dictus Issarnus nomine supradicto quod dictus iusticia gravavit dictum Bernardum pro eo quia ipsum in aliquo condempnavit quod dictus Arnaldus de Solsona defecerat in probacione sue intencionis, ut ex actis principalis cause colligitur manifeste, quare dictus iusticia debebat absolvere dictum Bernardum et non in aliquo condempnare, cum actore non probante reus absolvi debeat secundum forum Valencie et censsum naturale. Item, dicit dictus Issarnus quod dictus iusticia gravavit dictum Bernardum quia ipsum in aliquo condempnavit pro eo, videlicet quia, ut ex tenore petitionis principalis cause colligitur manifeste, dicto Arnaldo ad petendum ea que in dicta petitione principalis cause petiit nulla accio competebat nec petere poterat ideo que petiit nec eius peticio valebat, cum nemo sine accione valeat experiri, et sicut per consequens dictus Bernardus non debuit nec debebat in aliquo condempnari. Et petit dictus Issarnus nomine supradicto partem adversam compelli ad respondendum gravaminibus supradictis aut quod ad alia procedatur.

Quibus quidem omnibus fuit responsum ut sequitur:

Et predictus Arnaldus de Solsona respondens eis que in modum gravaminum per adversam partem sunt proposita, negat illa fore vera in quantum proposita sunt contra predic-

tum Arnaldum. Iam cum in predictis causis appellacionum coram dicto iudice per utramque partem predictorum multa dicta proposita et allegata extitissent et fuisset renunciatum et conclusum per partes predictas ut in actis inde confectis continetur, dictus iudex processit ad sententiam proferendam ut sequitur:

On nos en Ponç Albert, jutge damunt dit, vista la comisió a nós feyta per en Guerau Çafont, justícia de València damunt dit, vistes encara diligenment examinades les actes e lo procés dels pleyts principals aytant de convenció con de reconvençió entre en Bernat Desplà e n'Arnau de Solsona, damunt dits, menats e totes les coses e sengles en aquels pleits per les dites parts propossades e al·legades e les sentències per lo dit justícia d'aquén donades, e les apel·lacions per les dites parts de les dites sentències feites denant nós treites en prova per cascuna de les dites parts, closes e sagellades ab lo sagell de la cort del dit justícia, vists encara los libels apel·ladoris per les dites parts denant nós donats e la resposta per cascuna de les parts als dits libels apel·ladoris *ad invicem* feites, vistz encara los greuges e les declaracions e rahons e defensions en aquests presens pleits de apel·lacions davant nós per les dites parts propossades e al·legades, e la resposta a aquels greuges, declaracions, raons e defencions *ad invicem* per les dites parts feites e les actes e ls processos d'aquestes presens apel·lacions e totes les altres coses e sengles per beneffici d'apel·lació davant nós per les dites parts propossades, dites e al·legades, e aqueles totes coses e sengles diligenment examinades, ab consell de savis e per scrutades, fet sacrament de calúmpnia en aquestz presens pleits d'apel·lacions *ad invicem* per les parts principals damunt dites, vists encara e diligenment examinats los dits dels testimonis denant nós donats per lo dit n'Arnau de Solsona en lo pleyt de la apel·lació feyta per ell de la sentència contra ell per lo dit justícia donada, vistes encara e diligenment examinades totes les altres coses e sengles que denant nós *ad invicem* les dites parts en aquests presens pleits d'apel·lacions dir e alegar o propossar volgren, aüt sobre totes les coses damunt dites e sengles conseyll de hòmens savis e diligen tractat e aquell consell e tractat reebut e servat, *auctoritate Deus* denant nostres huils, seent con a jutge en loc covinent a jutgar les parts damunt dites, presens ço és a saber n'Arnau de Solsona e n'Issarn de Montpeler, procurador del dit en Bernat Dezplà, \presens,/ e sentència instansment demanans après plena renunciació e conclusió per les dites parts feyta en cascun dels presens pleyts d'apel·lació, confermam la sentència per en Guerau Çafont, justícia de València damunt dit, donada en lo pleyt de convenció mogut per lo dit n'Arnau de Solsona contra lo dit en Bernat Dezplà, en la qual sentència lo dit justícia condempnà lo dit en Bernat Dezplà en fer carta de regoneximent dels CCC sous de reals damunt dits al dit n'Arnau de Solsona segons que en la dita sentència del dit justícia pus plenerament és contengut, \movén/ nós a confermar la dita sentència per aquela mateixa rahó per la qual lo dit justícia se moc a donar la dita sentència per lo dit A(rnau) de Solsona e contra lo dit en Bernat Desplà, e con segons fur e sen natural lo vensit deja ésser condempnat al vensedor en les messions del pleyt, per

açò lo dit en Bernat Desplà, absent, e n'Issarn de Montpeler, procurador del present en nom de procurador, condempnam en les messions del present plet les quals lo dit Arnau de Solsona provarà per son sagrament si aver feites, tatxació nostra judicial denant anant. La sentència encara donada per lo dit justícia en lo plet de reconvençió mogut per lo dit en Bernat Desplà e per la part sua contra lo dit n'Arnau de Solsona, en la qual sentència lo dit justícia condempnà lo dit n'Arnau de Solsona segons que en aquela sentència pus plenerament és contengut, de tot en tot enferman e revocan per les coses en aquest present pleyt de apel·lació per lo dit n'Arnau de Solsona proposades e a bastanment per testimonis provades, pronunciam lo dit n'Arnau de Solsona bé aver apel·lat de la dita sentència. E per ço cor lo dit en Bernat Desplà a aüda justa raó de menar lo present pleyt d'apel·lació, com sentència en lo pleyt principal de reconvençió fos donada per ell e contra lo dit n'Arnau de Solsona, per ço lo dit en Bernat Desplà, absent, e n'Issarn de Montpeler, procurador del present pleyt, absolven de les messions del present pleyt d'apel·lació.

Lata sententia in domo decani Valencie ubi dictus iudex morabatur, presentibus dictis Arnaldo de Solsona et Issarno de Montepesulano, procuratore dicti Bernardi de Plano, VI° idus Octobris anno Domini M^o CC^o XC^o tercio.

Presentibus testibus Bernardo de Condomina, Raymundo Pellicerii et Petro Rocha.

Sig+num Guillelmi Gaucerandi, publici notarii Valencie, qui de mandato iudicis supradicti hanc sententiam scribi fecit et clausit cum raso et emendato in XX^a VI^a linea ubi dicitur diligenment, et cum supraposito in XX^a VIII^a linea ubi dicitur presens, et in XX^a IX^a linea ubi dicitur movén.

57.

1294, maig, 29. Coratxà.

Fra Ramon Bernat, abat del monestir de Benifassà, compareix davant Joan Morera, lloctinent del justícia de Coratxà, e reclama que Ramon Adrover i els seus fills, vassalls seus, li donen fermaça de dret pel plet que el monestir té amb ells per raons de bestiar i altres coses, ja que fins ara s'han resistit a donar-ne. Com tampoc ara en volen, l'abat reclama que se'ls embarguen els seus béns.

Testimonis Joan Beruy, Joan de Vic, Domingo de Roda, Guillem Salvador i Jaume Balaguer.

Notari, Guillem de Montblanc, notari públic de Coratxà.

Pergamí original.

AHN, Clero, Benifassà, pergamins carpeta 429, núm. 5-P.

Conexeran totz que IIII° kalendas Iunii anno Domini millesimo CC^o XC^o quarto, denant les cases de Johan Sest e de sos frares en la vila de Coratxà, en presència d'en Johan Morera, lloctinent de justícia e'l dit loch, e en presència de mi, G(uillem) de Muntblanch, escrivà públic, e dels testimonis dejós escritz, frare R(amon) Bernat, abbat

del monestir de Benifaça, per si e per tot lo covent del dit monestir protestan requeri e dix a n R(amon) Adrover, vasayl d'eyl e del monestir, com per moltes de vegades a eyl request e demanat que li donàs fermança de dret sobre alguns torts e injúries que creyien aver contra lo dit R(amon) Adrover e contra sos fils, ço és, D(oming)o e R(amon) e G(uillem)a, per raó de bestiars e d'altres coses que avien reebudes no degudament del dit monestir. E sobre la fermança de dret lo dit abbat, per si e tot lo covent, promet al dit R(amon) e a sos fils que encontinent de totes aqueles demandes n'estarà a coneguda e raó de savis o dels veyns seus en Coratxà o d'altres locs que eyls y vulen, e encara per malícia sobrar que n'estaran a volentat e coneguda de tots aquels lurs amics que eyls y voldran e per bons en aquel feit tendran.

A les quals coses respòs lo dit R(amon) Adrover per si e dix que no li darie fermança de dret, que senyor ere seu eyl e lo dit covent e no's fermarie de dret ab eyls, mas que's [pren]guesen tot ço que pendre volguesen a lur volentat de sos béns, que en son poder eren e que no y s'i farie àls.

Sobre les quals damunt dites coses lo dit abbat, per si e per tot lo covent manà espresament al dit justícia que com lo dit R(amon) Adrover ne sos fils no vulen fer dret ne segurar raó neguna, que enant contra totz sos béns on que sien a defalimient del dit R(amon), los quals béns an ja estat enparats e an arasat o pus e aquels sien enantatz segons fur de València axí com contra aquel que no vol donar fermança de dret a son senyor. E sobre açò lo dit abbat, per si e tot lo covent, demanà e requeri a mi, notari dejós escrit, que de totes les desús dites coses a eyls feés carta de protestació en forma pública per tal que en esdevenidor e a conservació de lur dret e del dit monestir que u pusquen mostrar davant lo senyor rey o son lochtinent, la qual protestació yo, dit notari dejós escrit, a demanda del dit abat en forma pública mis e posí.

Presentz testimonis en Johan Beruy e Johan de Vich e en D(oming)o de Roda e en G(uillem) Salvador e en Jacme Balaguer.

Sig+num Guillelmi de Monte Albo, notarii publici Coratxa[ni], qui hoc scripsit loco, die et anno quod supra.

58.

1294, agost, 4. [Sant Mateu].

En Téríc de Brusca, jutge nomenat per les parts per a resoldre el plet entre Berenguer Gomar i fra Arnau de Soler, comanador de Cervera de l'orde de l'Hospital, sobre el pagament del salari de justícia de Sant Mateu al primer d'ells, resol en favor d'aquest i mana que li sien abonats els dos-cents sous anuals per part de l'orde, amb alguna excepció de temps.

En són testimonis Pere Forner, Mateu Ciurana i Jaume d'Anglesola.

Notari, Guillem Doménec, notari públic de Sant Mateu.

Pergamí original.

AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 522, núm. 509-P.

En nom de Déu, coneguen tots com pleyt fos o esperàs a ésser entre·n Berenguer Gomar d'una part demanant, e l'onrat frare A(rnau) de Soler, comanador de Cervera, procurador de frare Bernat de Miravalls, tinent loch de castellà d'Amposta de l'altra deffent, per raó del salari del justiciat de Sent Matheu del temps passat. Les dites parts, volents perdonar a messions e a treballs comprometeren en nós, en Térich de Brusca, axí com en àrbitre segons que en lo compromés d'aquén fait entre les dites parts pus plenerament és contengut.

Hon nós, en Térich de Brusca, àrbitre dessus dit, vista la demanda del dit Berenguer Gomar e la resposta feita per lo dit frare A(rnau) de Soler e totes les defensions posades per aquell, vista encara la carta de la donació feita del dit justiciat al dit Berenguer Gomar e tot ço que les dites parts dir ni posar volgueren, àüda deliberació e acort, Déus avent denant nostres huylls, seent en manera d'àrbitre, com a nós sia cert axí com a àrbitre lo dit justiciat ésser donat al dit Berenguer Gomar per lo dit frare Bernat de Miravalls ab salari de CC sous de reals cascun an pagadors al dit Berenguer Gomar en la festa de Nadal, segons que en la carta de la dita donació mills e pus plenerament és contengut, sentenciam, arbitram, condemnam lo dit frare A(rnau) de Soler axí com a procurador del dit frare Bernat de Miravalls en pagar o fer pagar al dit Berenguer Gomar CC sous de reals per cascun an, del dia que la dita donació fo feita del dit justiciat al dit Berenguer Gomar tro al dia d'uy, exceptats CC sous los quals lo dit Berenguer Gomar confessà denant nós en juy que avia reebuts del dit salari, exceptat encara lo salari d'un an e un mes e XX dies en lo qual temps lo dit Berenguer Gomar no serví lo dit justiciat com lo comanador de Cervera qui ladonchs era volgés tornar lo dit justiciat al dit Berenguer Gomar, si present fos o altri qui per ell lo volgés reebre, açò lo dit comanador digés públicament segons que tot açò és a nós cert per testimonis. E per açò lo dit frare A(rnau) de Soler, dels dits CC sous e del salari d'un an e I mes e XX dies sentencialment absolvem, e al dit Berenguer Gomar sobre aquests CC sous e el salari del dit an e mes e XX dies calament perdurable posam.

Dada sentència IIe nonas Augusti anno Domini M^o CC^o XC^o IIII°, presents les parts.

Seny+al d'en Térich de Brusca, àrbitre dessus dit, qui la dita sentència donà, fermà e atorgà.

Presents foren testimonis a la dita sentència en P(ere) Forner, en Matheu Siurana e en Jacme d'Angleola.

Sig+num Guillelmi Domenech, publici notarii ville Sancti Mathei et curie eiusdem, qui hoc scribi fecit et cum raso et emendato in VII^a linea ubi dicitur o, clausit.

1294, setembre, 18. [Ares?].

Pere de Llivia, batle general del regne de València, en nom del rei com a senyor de Vilafranca del Maestrat, i Pere de Vinatea com a procurador d'Artal d'Alagó qui actua com a procurador de Blasc d'Alagó, senyor d'Ares, després de presentar les respectives cartes de procuració i manament, delimiten les fites i mollons entre els termes de Vilafranca i Ares. Copia els respectius nomenaments.

En són testimonis Domingo Morell, Joan de Magalló, Sanxo Alberit i Gonçalbo de Xulbe, veïns de Vilafranca del Maestrat, i Domingo Peres, herbejador, Mateu Fabregat, Pere Ros i Arnau Guitart, veïns d'Ares.

Notari Bernat Borràs, notari públic d'Ares.

Pergamí original.

AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 523, núm. 510-P. Original.

Manifesta cosa sia a tots quans esta carta veuran ni oyran quom tal dia lo qual és dit *XIII^r kalendas Octubris anno Domini M^o CC^o XC^o quarto*, en Pere de Líbia, batle general en lo regne de València per lo senyor rey, per manament e auctoritat donada a él per lo senyor rey ab carta en paper escrita, en les [espatles] sigilada ab lo segel del senyor rey, la tenor de la qual tal és:

Noverint universi quod nos Iacobus, Dey gracia rex Aragonum, Sicilie, Maioricarum et Valencie ac comes Barchinone, ad evitandum ne modo vel in posterum racione terminorum qui sunt mediocres et comunes inter castrum seu locum nostrum de Ares et loca alia [cum eis] terminancia et afrontancia et eciam inter castra et loca nostra tenencie de les Quoves et de Paniscola et alia loca sive castra exceptis locis Templi terminancia cum eisdem non possit questio seu discencio aliqua suboriri, volumus, concedimus adque licenciam et potestatem damus vobis fideli [nostro] Petro de Libiano, baiulo generali regni Valencie, quod vos ad loca ipsa personaliter conferens et simul cum venerabili fratre Arnaldo de Turicella, comendatore Asconis hordine millicie Templi, ad hoc una vobiscum specialiter deputato, visis occulo ad oculum terminis mediocribus comunibus inter l[oca et castra] nostra predicta et alia loca cum eis terminancia preterquam loca Templi ut superius continetur, et vocatis ad hoc qui fuerint evocandi, habita et facta per vos simul cum dicto fratre Arnaldo super predictis diligenti indagacione, terminetis et dividatis terminos antedictos ponendo et figendo mollonos [seu fitas] inter eos ad eternam rey memoriam, et nichilominus de divisione ipsorum terminorum et de fixura mollonorum seu fitarum per vos ponendis ibidem instrumenta publica faciendo, ratum et firmum perpetuo habituri quicquid super predictis duxeritis faciendum, et illud eciam per quoscumque mandamus et volumus inviola[biliter observa]ri.

Datum Barchinone, III° kalendas Iulii anno Domini M^o CC^o XC^o quarto.

En Pere de Vinatea, veyn de Morella, procurador del noble n'Artal d'Alagó, procurador del noble don Blasco d'Alagó, frare seu, ab carta pública de procuració la tenor de la qual tal és:

Noverint universis quod nos, Artaldus de Alagone, auct[oritate] procuracionis nobis tradite per nobilem virum Blasium de Alagone, fratrem nostrum, substituyimus et hordinamus specialem procuratorem nostrum Petrum de Vinatea, vicinum Morelle absentem tanquam presentem, ad dividendum loco et nomine dicti nobilis et nostri vicem eius gerentis contraverssiam que est inter [homines loci] de Villafrancha, qui est predicti nobilis Blasii, fratris nostri, ex una parte, et homines de Aris ex altera super terminis locorum predictorum, dantes et concedentes predicto procuratori a nobis substituto plenum posse dictam controversiam sive contencionem dividendi, paciscendi et moyllons sive fitas in lociis dicte [controversie] seu contencionis ac eciam in aliis lociis ubi contraversia seu contencio non est inter dictos terminos Villefranche et de Aris ponendi, ut predicti moyllons sive fitas sint a modo et in perpetuam memoriam habeantur. Nos enim promitimus notario infrascripto nomine quorum interest stipulanti divisionem [iamdicte] contraverssiae seu contencionis factam per dictum substitutum dicti nobilis ratam et firmam haberi et nuncam revocari per dictum nobilem Blasium, fratrem nostrum, nec per nos seu aliquem loco sui, immo ipsam divisionem dictorum terminorum et moyllons sive fitas inter dictos terminos factam et positos per dictum [substitutum dictus] nobilis et nos loco sui observabimus et observari, custodiri perpetuo faciemus ac si predicta a dicto nobili seu nobis personaliter esset facta.

Quod est actum XVIII° kalendas Septembris anno Domini M^o CC^o XC^o quarto.

Sig+num Artaldi de Alagone, predictorum, qui hoc concedimus et firmamus firmarique rogamus.

Sig+num Petri Ladroni; sig+num Michaelis d'[Ares]; sig+num Fortuni Sancii, millitum, [testium].

Sig+num mey, Guillelmi Deude, notarii publicii Ilerdensis, qui hoc scripsit.

Foren a departir los térmens de Villafrancha e d'Ares e fo hordenat per los sobredits en P(ere) de Líbia, batle sobredit, en P(ere) de Vinatea, procurador desús dit, e feren jurar en Domingo Morel e Joan de Megalon, veyns de Villafrancha, e Domingo Péréç herbejador, e Matheu Fabregat, veyns d'Ares, que segons lur conciència e lur seny per ço que contrast d'aquí avant no pogués ésser per los dits térmens, los quals damun dits àrbitres, fen lo sacrament e tots ensems concordans a una volentat, posassen ho assignassen mullons o fites entre·l terme de Vilafranca e d'Ares, los quals mollons ho fites primerament assignaren e posaren mulló baix dejús lo colaç de Benafebus, entre II foyes, la una del terme d'Ares e l'altra del de Vilafranca, e va a ferir a un altre mulló prop d'aquest que posaren a ora del barranch de Solanelles e va a ferir a un altre mulló qui és assats enmig del dit barranch, e d'aquí va a ferir a un altre mulló prop d'aquest qui és dejús lo major marge pus prop, e d'aquí va cingla cingla del marge e de les roques entrò al mulló qui és posat e·l som de la roca qui és daval lo mas d'en Centelles, e d'aquén va a ferir a un muló qui és posat en la peça d'en P(ere) Bardela, e d'aquí va a ferir a un mulló qui és posat e·l marge pus prop, e d'aquí va a ferir a un mulló qui és posat en la ora d'un marge en la terra d'en Bardela, e d'aquí va a ferir a un mulló qui és posat prob lo camí de Villafranca, en vista de Solanelles, e d'aquí va a ferir a un mulló vel qui

és en la loma d'en Bernat Fabregat; e d'aquí va a ferir a un mulló qui és posat en lo barranch en la punta en la onor d'en Abela e d'en P(ere) Ros, e d'aquí va baranch baranch entrò a un mulló qui és posat en la punta de les roques, entre la onor de na Balaguera e de Domingo Escuder, e d'aquí va a ferir a un mulló qui és posat entre la onor de na Balaguera e d'en Pascual Escuder, e del dit mulló va a ferir al barranch de la font de la Pinella, e barranch barranch puje sobre lo [...] ot de la Mola, e de la mola va a ferir a un mulló qui és posat prop un cirer bort, la qual partició e divisió e amullonament per los sobredits mullons posats e assignats per los damun dits en Domingo Morel e en Joan de Megalon e Matheu Fabregat e Domingo Péreç, herbejador, los sobredits en P(ere) de Líbia, batle sobredit en nom e en veu del damun dit senyor rey e per l'auctoritat a él donada, e n P(ere) de Vinatea, per la procuració a él feyta per lo noble n'Artal d'Alagó e en nom e en veu del noble don Blasco d'Alagó, frare seu, la dita partició e divisió segons que los mullons sobredits són posats e assignats, loaren, aproaren e confermaren e'l nom que desús és posat per lo dit senyor rey e per los nobles n'Artal d'Alagó e d'en Blasco d'Alagó ferm e segur prometeren aver enpertotstems no revocablement. Encara atorgaren e loaren que qual ho quals veyns d'Ares tengessen ho posseysen heretats ho terres e'l terme de Vilafranca part los mullons sobredits, que tinguen aquelles per lo noble don Blasco d'Alagó e pels seus e, senblantment, si algú ho alguns veyns de Vilafrancha tingessen ho posseysen heretats ho terres e'l terme d'Ares part los mullons sobredits, que tinguen aqueles per lo senyor rey e pels seus, e demanaren e requeseren a mi, notarii dejús escrit, que de totes les sobredites quoses e sengles a perdurable memòria fes en forma pública les dites cartes partides per letres.

Se+nyal d'en P(ere) de Libia, batle sobredit, per l'auctoritat donada a él per lo senyor rey.

Se+nyal d'en P(ere) de Vinatea, procurador dessús dit per lo noble don Artal d'Alagó e per lo poder a él donat, nós tots enssemps qui açò loam e aprovam e confermam e atorgam en perdurable memòria prom[etem observar].

Testimonis en Domingo Morel e Joan de Megalon e Sanxo Alberit e Gonçalbo de Xulbe, veyns de Vilafrancha, e Domingo Péreç, herbejador, e Matheu Fabregat e P(ere) Ros e Arnau Guitard, veyns d'Ares.

Sey+nal de mi, Bernard Boraç, notarii públich d'Ares, qui açò escriví lo dia e l'an en la primera línia posí.

60.

1294, setembre, 18. [Ares?].

Trasllat en pergamí del document anterior, datat el 3 de novembre de 1294, escrit per P(ere)

Acer, notari de Lleida, i testimoni per Pere Colom i Guillem Deudé, notaris públics de

Lleida. Presenta petites diferències formals de tipus ortogràfic, que no de contingut.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 384.

Hoc est translatum fideliter factum tercio nonas Novembris anno Domini M° CC° XC° quarto sumptum a duobus instrumentis in una eadem carta scriptis et divisa per alfabetum, quorum instrumentorum unum incipit:

[Inserta document núm. 59]

Ego Petrus Columbi, publicus Ilerdensis notarius, hic me ut testis subscribo.

Ego Guillelmus Deude, notarius publicus Illerdensis, hic me pro teste subscribo.

Sig+num Petri Acerii, notarii publici Ilerdensis, qui hoc transcripsit.

61.

1294, setembre, 19. [Serran d'en Galceran]

Pere de Llivia, batle general del regne de València, i Miquel Llopis, senyor de la Serra d'en Galceran (Serra d'en Valimanya), el primer d'ells amb nomenament del rei Jaume II, es reuneixen per a delimitar de forma detallada a base de mollons i fites els termes entre les Coves de Vinromà i la Serra d'en Galceran.

En són testimonis fra Arnau de Torricella, comanador d'Ascó de l'orde del Temple, Ényego d'Ahuero, Martí Llopis i Joan Llop, veïns de la Serran d'en Galceran, i Ramon de Capdevila i Guillem de Mont-roig, veïns de Vilanova d'Alcolea.

Notari, Arnau d'Abella, notari públic de la Serra d'en Galceran.

Trasllat en pergami, datat el 28 d'octubre de 1294, a Lleida, i escrit per Pere Acer, notari d'aquesta ciutat.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 392.⁸

Hoc est translatum fideliter factum V° kalendas Novembris anno Domini M° CC° XC° quarto sumptum a quodam instrumento per alfabetum diviso, tenor cuius talis est:

Sia a tots coneguda cosa com nós, en P(ere) de Líbia, batle general e'l regne de València per lo senynor rey ab aquesta present pública carta per totstemp valledora e observadora de la una part per auctoritat e per manament a nós donat ab carta pública del senynor rey segons que en aquella plenerament és contengut, la tenor de la qual aytal és:

Noverint universi quod nos Iacobus, Dei gracia rex Aragonum, Sicilie, Maioricarum et Valencie ac comes Barchinone, ad evitandum ne modo vel in posterum racione terminorum qui sunt mediocres et comunes inter castrum seu locum nostrum de Ares et loca alia cum eis terminancia et affrontancia et eciam inter castra et loca nostra tenencie de las Covas et de Panischola et alia loca sive castra exceptis locis Templi terminancia, cum eisdem non possit questio seu discencio aliqua suboriri, volumus, concedimus atque licenciam et potestatem

¶ ⁸ Aquest trasllat inclou altres dos documents en llatí referits a les Coves de Vinromà, però només

hem transcrit aquest tercer que és el que té una part del text en valencià.

damus vobis, fideli nostro Petro de Libiano, baiulo regni Valencie generali, quod vos ad loca ipsa personaliter conferens simul cum venerabili fratre Arnaldo de Turriceffa, comendatore Aschonis ordinis milicie Templi ad hoc una vobiscum specialiter deputato, visis oculo ad oculum terminis mediocribus et comunibus inter loci et castra nostra predicta et alia loca cum eis terminancia preterquam loca Templi ut superius continetur, et vocatis ad hoc qui fuerint evocandi, habita et facta per vos simul cum dicto fratre Arnaldo super predictis diligenti indagacione, terminetis et dividatis terminos antedictos ponendo et figendo mollonos sive fitas inter eos ad eternam rey memoriam, et nichilominus de divisione ipsorum terminorum et de fixura mollonorum seu fitarum per vos ponendorum ibidem instrumenta publica faciendo, ratum et firmum perpetuo habituri quicquid super predictis duxeritis faciendum, et illud etiam per quoscumque mandamus et volumus inviolabiliter observa]ri.

Datum Barchinone, III° kalendas Iulii anno Domini M^o CC^o XC^o quarto.

E nós, en Michel Lópiz, seynnor de la Serra de Valimanya del altra, per nós e per tots los successors nostres ab aquesta present pública carta per totstemps valedora ensems amdós e personalment fom a departir e a regonéxer los térmens e moyllons que partexen terme entre la tinenza del terme de les Coves e de la Serra d'en Valimanya, e atorgaren e confermaren lo primer moylló, e fita en la serreta de les Foyes, qui va ferir a la rambla qui ve de la Carbonera; ítem, altre moylló e'l cap de les Foyes e'l camp qui ara és d'en G(uillem) Bertran; ítem, altre moylló sobre les Foyes, en la serra, axí com aygües vessen ves lo terme de la Sera e ves lo terme d'Albocàcer; ítem, altre moylló al cap de les Foyes, e'l camp d'en P(ere) de Ripol axí com aygües vessen dezà e delà; ítem, altre moylló al cap de les Foyes, axí com aygües vessen dezà e delà; ítem, posaren altre moylló en la serra sobre lo mas d'en Martín Lorenz, axí com aygües vessen dezà e dellà; ítem, altre moylló al cap de la coma d'en Constantí, a la calzada veylla, e va per la senda de la calzada e va ferrir altre moylló e'l morral bax que és davayll la roqua paredada, e torna al abeurador que és entre'l mas d'en Michel Lópiz e el camp d'en Jacme Albiol, e d'aquén barranch barranch va ferir al abeurador que és sobre la cova e puya per un altre barranch a enssús, que va a ferir a la lauraó d'en G(uillem) de Canet, e partex per la rasa entre en G(uillem) de Canet e el mas d'en Michel Lópiz, e va ferrir al camí qui va envés Belloch, e va camí camí entrò al tozalet del camí qui ve de la Serra d'en Valimanya, e's mescla ab lo camí de Belloc, e aquí féu hom I moylló, e d'aquén va a un moylló qui és en la carrera de la Serra e va a I moylló qui és otressí el camí, e d'aquén va a I moylló qui és mes a amunt en la serra, e d'aquén va a I moylló qui és e'l camí de Serra, e d'aquén va camí camí a I altre moylló qui és e'l camí de la Serra, e d'aquén va a I moylló que posaren e'l cap del tozal en vista del barranch dels Algars, e d'aquén va serra serra en la devaçlada entrò al barranch de la Pena-roja, e barranc barranch va ferir al camí qui va a Belloch, e camí camí entrò a I coylet passat lo barranch major, e aquí féu hom e possà I molló enmig del camí, e d'aquén féu hom e posà I moylló e'l coylet qui és prop lo camí qui devailla

de la Serra d'en Valimanya e va a Vilanova, e d'aquén va a I moylló antich que és en I tozal adenant, e d'aquén va a I moylló que és en I tozal enmig del barranch, e d'aquén va ferir a I moylló qui és feït en cap en dues parets en vista de Belloc, los quals moyllons, térmens o fites posats e assignats, nós, dit en P(ere) de Líbia, per la auctoritat e poder a nós donat per lo senyor rey, de la part del damunt seynnor rey, e nós, damunt dit en Michel Lópiz, per nós e per tots los nostres, cascun de nós loam, atorgam e confermam e demanam e requirim a vós, dit notari dejús escrit, que de les sobredites coses nos façatz cartes partides per letres e meses en forma pública a perdurable memòria, les quals cartes foren feytes per mi, notari, al departiment dels ditz térmens, zo és a saber, XIII° kalendas Octobris anno Domini M^o CC^o XC^o quarto.

Sig+num Petri de Libiano; sig+num Michaelis Lopiz de Valimanya predictorum, qui predicta omnia laudamus, concedimus et firmamus.

Tèstes huius rey sunt frater Arnaldus de Tòricela, comendator d'Asquo, Enyego d'Uero, Martinus Lopiz et Iohannes Lop, vicini de la Serra, Raimundus de Capdevila et Guillelmus de Monroig, de Villanova.

Sig+num Arnaldi d'Abeylla, publici notarii Serra d'en Valimanya, qui hoc scribi fecit et clausit loco, die et anno prefixis.

Ego Petrus Columbi, publicus Ilerdensis notarius, hic me ut testis subscribo.

Ego G. Deude, notarius publicus Ilerdensis, hic me pro teste subscribo.

Sig+num Petri Acerii, notarii publici Ilerdensis, qui hoc transcripsit cum raso et rescripto in lineis XII^a et XIII^a.

62.

1294, octubre, 13. Peníscola.

El consell municipal del terme de Peníscola, amb representació dels síndics de Benicarló i Vinaròs, nomena Ponç Tria, Pere Comí, Miquel Gombau i Salvador de Boot com els seus procuradors per a demanar a fra Berenguer de Cardona, mestre de l'orde del Temple, com a senyor del terme, la confirmació de la carta pobla i de les franqueses que gaudien així com arribar a una composició sobre els diversos impostos que havien de pagar-ne.

En són testimonis Bernat Llenguaxuta, Berenguer Nicolau, Bernat Teià i Ferrús Ferre.

Notari, Berenguer Escrivà, notari públic de Peníscola.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 419.

Conegen tots com nós, en P(ere) de Maderes, justícia de Peníscola, e n'Arnau Gombau, en Berenguer Pinyol, jurats del dit loch, en Domingo Puyades, justícia de Benicasló, en Bernat Johan, en G(uillem) Lorach, jurats del dit loch, en Mascarós Bertolomeu, justícia de Vilanaroc, en G(uillem) Masquefa, jurat del dit loch, consel cridat e aplegat en loch acostumat en la villa de Peníscola, de voluntat e de con-

sentiment de les dites universitats dels dits lochs, de certa sciència fem e ordenam certs e specials procuradors e síndichs nostres vós, en Ponç Tria, en P(ere) Comí, en Michel Gombau e n Salvador de Boot, vehins nostres, a comparar davant l'onrrat e religiós senyor frare Berenguer de Cardona, de les cases del Temple en Aragó e en Catalunya maestre, e en demanar al dit senyor maestre carta de confirmació de les cartes del acapte de les donacions de la pobla, axí del franch com dels sensals, e dels furs de València e dels privilegis axí specials com generals e encara de fer ab lo dit senyor maestre avinença, composició de tota demanda, qüestió, acció, dret que él aye o entene aver o moure contra nós, ço és a saber, per peytes, serviis, cena e d'obra de mur o d'altres huus o serveys e d'obligar en loch de nós a dar certa quantitat per rençó de les dites coses, ara e enpertotstemp o per cada an, e encara en demanar al dit senyor maestre franchea e libertat en cascun lochs del Temple d'erbatge, de leuda, de peatge, de pes, de mesuratge e encara en demanar al dit senyor maestre confirmació de nostres deveses e de nostres bovalars e de totes altres coses que nós requerir ni demanar poguésem si personalment aquí erem. E qualque cosa de les desús dites per los desús dits procuradors e síndichs nostres serà feyt, procurat e enantat, cascuna de les dites universitats ó prometem aver per ferm e negun temps no u revocarem sots obligació de tots nostres béns on que sien, aüts e avedors.

Quod est actum Peniscole, III° idus Octobris anno Domini M^o CC^o XC^o quarto.

Sig+num Petri de Maderes, iusticia. Sig+num Arnaldi Gombaldi. Sig+num Berengarii Pinyol. Sig+num Dominici Puyades. Sig+num Bernardi Iohanni. Sig+num Guillelmi Lorach. Sig+num Mascarosii Bartolomeu. Sig+num Guillelmi Masqueffa, predictorum, qui hoc concedimus et firmamus.

Testes huius rei sunt Bernardus Lenguaxuta, Berengarius Nicholau, Bernardus Tayanini et Ferrucius Ferre.

Sig+num Berengarii Scribe, publici notarii Peniscole, qui hoc scripsit et clausit.

63.

1294, octubre, 26. València.

Jaume d'Albalat, sagristà de la Seu de València, i Pere Sesplanes, nomenen Domingo de Monçó i Pere Guerau àrbitres en el plet que tenen entre ells perque él primer va establir al segon un hort que fou antic fossar sarraí, situat al camí de Sant Julià de l'horta de València, però Sesplanes no havia complit les condicions del contracte ni n'havia fet una tanca al seu voltant. Per això, vists els documents i l'hort, els dos jutges sentencien que Sesplanes torne l'hort al sagristà però cobrarà 400 sous per això.

En són testimonis Miquel de Valls, clergue, Pere de Camarasa i Joan de Mollac.

Notari Guillem de Vernat, notari públic de València.

Pergamí original.

ACV, Pergamí núm. 1386.

Noverint universsi quod nos, Iacobus de Albalato, sacrista Valencie ex una parte agens, et Petrus de Planis ex altera deffendens, amicabiliter et pro bono pacis et concordie compromittimus in vos, Dominicum de Montesono et Petrum Gueraldi, presbiteros, tanquam arbitros et arbitratores seu amicabiles compositores a nobis comuniter electos super illa questione quam nos, dictus sacrista, facere et movere intendimus contra vos, dictum Petrum de Planis, ratione deterioramenti quod vos, ut nos asserimus, fecistis in quodam orto qui fuit fossarius sarracenicus quem pro nobis et ecclesia Valencie tenetis in camino Sancti Iuliani Valencie necnon et super omnibus aliis et singulis questionibus et demandis quas inter nos sunt vel esse possent usque nunc ratione dicti orti aliqua ratione que dici possit vel nominari. Ita quod quicquid vos dicti arbitri et arbitratores ambo simul et concorditer inter vos super predictis omnibus dixeritis et pronunciaveritis iure, laude, consilio vel amicabili compositione diebus feriatis vel non feriatis, partibus presentibus vel altera pro contumacia absente et omnibus horis et locis, sedendo vel stando, et cum scriptis vel sine scriptis, partibus citatis vel non citatis, ratum et firmum habere promittimus sub pena ducentorum solidorum regalium Valencie dandorum et solvendorum a parte non agente et inobediens parti presenti et obedienti dicto vestro seu sentencie vel amicabili compositione, quam penam inter nos ad invicem stipulamur. Et pena predicta soluta vel non nichillominus remaneat quin sententia vestra firma remaneat et persistat sic quod post dictum vestrum seu sententiam ad arbitrium boni viri recurrere ullatenus non possimus. Et quociens aliquis nostrum contra predicta venire tociens incidatur penam predictam, et pena et iudicatum possit peti tot in simul et in unum. Et predicta pena solvenda ac pro omnibus aliis complendis altera pars nostrum alteri obligamus ad invicem omnia bona nostra mobilia et immobilia ubique habita et habenda. Et volumus quod presens compromissum duret a presenti die usque ad triginta dies primos venturos, salvo iure prorogandi si de nostri partium [sic] processere voluerit.

Quod est actum Valencie, quinto kalendas Octobris anno Domini M^o CC^o XC^o quarto.

Sig+num Iacobi de Albalato, sig+num Petri de Planis predictorum, qui hoc concedimus et firmamus.

Testes fuerunt huic compromisso vocati et rogati Iohannes de Mollacho et Iacobus Goncelm.

Sig+num Guillelmi de Vernetto, notarii publici Valencie, qui hoc scribi fecit et clausit.

On nós, en Domingo de Monçó e en P(ere) Guerau, àrbitres e arbitradors desús ditz, vistes e oïdes les demandes que'l dit en Jacme d'Albalat, sacristà de València, denans nós ha proposades de paraula et sens scrit per rahó del dit troz d'ort e per rahó del pigorament e mala laurahó d'aquel, e vistes e hoïdes les respostes et defensions per lo dit en P(ere) Cesplanes feïtes e proposades denant nós com també de paraula et sens scrit, e vista encara la carta de l'establiment del dit ort e les covinences o condicions en aquella contengudes e vist per nós huyl a huyl lo dit ort del qual és quèstió e totes les altres rahons que cascuna de les dites partz denant nós dir, posar e al·legar volgueren de paraula e sens scrit, con a nós sie cert per sguardament e per vista del dit ort del dit en P(ere) Cesplanes és vengut contra

la carta de l'establiment e contra les covinences en aquella contengudes, en aytant com lo dit ort ha mal laurat e pigorat e no ha aquell tengut clos ni tapiat segons que fer devia. Et sie encara a nós cert que per aquestes rahons e per algunes altres les quals són en nostres coratges informades, la propietat e útil seynoria del dit ort porie e devie ésser comissa al dit sacristà, nós, volens a les dites partz elegir via de pau e de composició e relevar a aqueles pleit e messions, haüt plener acort ab moltz sobre la equipolència e valor del dit ort, emperamor d'açò per ben de pau e de concòrdia e d'amigable composició deym e arbitram, loam e diffinim que'l dit en P(ere) Cesplanes face e fer sie tengut venda al dit sacristà e als seus per totztemps la propietat del dit ort en la qual face fermar sa muler e don en aquela fermança de salvetat sufficient, e totes altres coses faça a la dita venda que útils e necessàries hi seran. Axí que, feita la dita venda e complides les dites coses, que'l dit sacristà do e donar e pagar sie tengut al dit en P(ere) Cesplanes per preu del dit ort e de la propietat d'aquel quatre-centz sous de reals de València, franchs de loysme. Encara deym e loam que ans de la paga dels ditz CCCC sous, lo dit en P(ere) Cesplanes do e donar e liurar sie tengut al dit sacristà totes les cartes que ha e té del dit ort axí que neguna no se'n retenga. De totes altres qüestions, pencions e demandes les quals lo dit sacristà fer o moure porie contra lo dit en P(ere) Cesplanes per mala laurahó del dit ort o per pigorament d'aquell o per cessament de cens a pagar o per nulla altra rahó tro a aquest dia, lo dit en P(ere) Cesplanes de totes les dites qüestions sentencialment absolvem e al dit sacristà sobre totes les dites cosses empossam calament perpetual, e totes les dites cosses deym e pronunciam e a les dites partz observar manam sotz la pena posada e'l compromés desús dit.

Donada sentència arbitral en casa del dit sacristà, presens les partz desús dites, ço és saber, *VII° kalendas Novembris anno Domini M^o CC^o XC^o quarto.*

Presentz testimonis en Michel de Valls, clerge, en P(ere) de Camarasa e en Johan de Molach.

Seyn+al d'en Domingo de Monçó, seyn+al d'en Pere Guerau, àrbitres arbitradors e amigables composadors damunt ditz, qui aquesta sentència donaren.

Sig+num Guillelmi de Vernetto, notarii publici Valencie, qui hanc sentenciam iussu dictorum arbitratorum scribi fecit et manu propria clausit loco, die et anno prefixis.

64.

1294, novembre, 27. Castalla.

Ferrer Balaguer i Joan de Sant Per o Samper, jurats de Castalla, venen en subhasta per dotze sous i mig a Bernat Despuig, veí seu, un tros de terra situat a l'horta de la població, propietat dels fills de Ramon Salvador, als qual li l'han embargat per a pagar la peita al rei. La terra limita amb la del dit Bernat Despuig, amb la de Ramon de Claramunt i amb camí públic. Lloa la venda el justícia Martí Ballester.

En són testimonis Bernat de Bellver, Mateu Peris i Esteve Benedit.

Notari, Garcia Daroca, notari públic de Castalla.
Pergamí original.
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 436.

Sepien totz quans esta carta veuran com los fils d'en Remon Salvador \deguen/ dinés a la pexa del seyor rey e, en defalimient d'esplets e de béns movens, en Ferer Balaguer e en Johan de San Per, juratz de Castalla, venen a vós, en Bernat Despug e als vostres, un troç de terra dels ditz fils d'en Salvador, en regadiu, en la orta de Castalla, per preu de XII sous e medio de reales de València, axí com aquel qui més i dona, los quals diners pagan a la dita pexa lo dit troç de dalt, ab ayguas e céquias e entradas e exidas, e con sus afrontantes e meloramentz e ab tot son dret. Afrontan ab la terra d'en Remon de Clarмонт, e ab la carera pública, e ab la terra del dit en Bernat Despug. Nós en Ferrer Balaguer e en Johan de San Per, juratz de Castalla, venem a vós, en Bernat Despug, lo dit troç de terra a dar, a vendre e a enpenorar e alienar a totes vostres voluntats e per totztemps faedors, exceptat cavalers e sants, hon renúncia a tota excepcion de la dita paga non feyta e d'engan prometem la dita venda salvar axí com juratz e, per evicció d'aquesta venda, per auctoritat de la qual usam, a vós e als vostres obligam totz los béns dels dits fils d'en Remon Salvador.

Açò és feyt en Castalla, *v^o kalendas* de decembre anno del Nuestro Seynor de mil e CC e XC e IIII.

Sig+num d'en Ferer Balager, juratz; *sig+num* d'en Johan de San Per, juratz de Castalla, qui aquesta venda fermam.

Sig+num d'en Martín Balester, justícia de Castalla, a la qual venda la sua autoritat i donà.

Testimonios són d'açò en Bernat de Belver e en Matheu Pèriç e en Estefan Benedito.

Lo dit troç de terra fo corrit e trançat per Johan de Castalla, coredor públic.

Sig+num Garcia Daroque, notarii publici Castalle, qui hoc scripsit cum litteris rausis [sic] et <e>mendatis in VI^a linea ubi dicitur de Clarмонт, cum literis suprapositis in prima linea ubi dicitur deguen.

65.

1294, novembre, 27. Castalla.

Ferrer Balaguer i Joan de Sant Per, jurats de la vila de Castalla, embarguen i trauen a subhasta una terra de regadiu situada a Almara, propietat de Martín de Móra perquè no ha pagat l'impost de la tatxa. La venen per 6 sous 3 diners al seu veí Bernat Despuig, i declaren que limita amb terra del comprador, amb la séquia i amb la senda que va d'Onil a Cabanyes. En són testimonis Bernat de Bellver, Mateu Peres i Esteve Benedit. Autoritza la venda Martí Ballester, justícia de Castalla.

Notari, Garcia Daroca, notari públic de Castalla.
Pergamí original.
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 437.

Sepien totz quans esta carta veuran com Martín de Mora degués diners en la pexa del senyor rey e, en defalimén de béns movens, en Ferer Balaguer e en Johan de San Per, juratz de Castalla, venem a vós, en Bernat Despug, tota aquela terra que lo dit en Martín à en Almara, en regadió, per preu de VI sous III diners de reals de València, la qual terra fo corida e trançada per Johan de Castalla, los quals diners pagam a la dita pexa. La dita terra ab ayguas e céquias, e entradas e exidas, e con sus afrontacions e meloramenz e ab tot son dret, nós en Ferer Ballaguer e en Johan de San Per, juratz de Castalla, venem a vós, en Bernat Despug e als vostres enpertots-temps faedors, exceptat cavalers e santz, a aver e a tenir, a poseir, a dar, a vendre e a empenar e alienar e a totes vostres voluntats <cavalers e santz>. Hafronta la dita terra ab la terra del dit Bernat e ab la céquia e ab la senda que va de Hunil a Cabanas. Hon renúncia a tota excepció la paga non feyta e d'engan. Prometem la dita venda salvar axí com a juratz e, per evicció d'aquesta venda per autoritat de la qual usam, obligam a vós e als vostres totz los béns del dit Martín de Mora.

Açò és feyt en Castalla, v^o kalendas Decembris anno del nostre seynor de mil CCXCIII.

Sig+num de Ferer Balaguer e de Johan de San per, juratz de Castalla, qui aquesta venda fermam.

Sig+num d'en Martín Balester, justícia de Castalla, a la qual venda la sua auctoritat y donà.

Testimonis són d'açò en Bernat de Belver e en Matheu Pérez e en Esteve Benedit.

Sig+num Garcia Daroque, notarium publicum [sic] Castalla, qui hoc scripsit.

66.

1294, desembre, 12. [València].

Jaume Rajols, escrivà de Pere de Llivia, batle general del regne de València, per delegació d'aquest i per manament del conseller reial en Bernat de Sarrià, arreplega de la casa del Temple a la ciutat de València una caixa amb documents, propietat d'en Bino Guiandó, ciutadà de València, a qui li havia estat embargada per manament del monarca arran d'un plet amb la societat d'aquest i del seu germà Lappo Guiandó, i procedeix a tornar-li-la.

En són testimonis Maimó Sapllana, Guillem Desbosc i Ramon de Poblet.

Notari, Gener Rabassa, notari públic de València.

Pergamí original.

AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 523, núm. 520-P.

Noverint universi quod cum illustris dominus Iacobus, Dei gracia rex Aragonum et Sicilie, emparaverit et sequestraverit Bino Guiandoni omnia bona et res tam mobilibus quam immobilibus que ipse Bino habebat, et sit certum quod ipse dominus rex post hoc composuerit et compositionem fecerit cum dicto Bino Guiandoni super dicta empara et sequestracione et super petitione sive demanda quam sibi faciebat et modo in presenti transmiserit Petro de Libiano, baiulo suo generali in regno Valencie, quandam literam suam papiream sigillo suo cereo fixam, tenor cuius quidem litere dinoscitur esse talis:

Iacobus, Dei gracia rex Aragonum, Sicilie, Maioricarum et Valencie ac comes Barchinone, dilecto suo Petro de Libiano, baiulo regni Valencie generali, salutem et gratiam. Cum Bino Guiandoni, civis Valencie, composuerit nobiscum super petitionibus et demandis quas ei faciebamus pro bonis que fuerunt quondam Lappi Guiandoni et societatis sue, et racione dictarum petitionum seu demandarum fecissemus ei emparari bona sua in quadam carta cum scripturis que fuit deposita in domo Templi per dilectum consiliarium nostrum Bernardum de Sarriano et sic satisfactum nobis per dictum Binum iuxta voluntatem nostram, dicimus et mandamus vobis quatenus, visis presentibus, desemparetis ei omnia bona eidem per dictum Bernardum seu vos pro parte nostra emparata, et dictam caxiam cum illis que intus sunt ei restituitis et predicta bona sibi permitatis tenere et habere pacifice cum ita velimus facere ac eciam complere.

Datum Barchinone, quinto kalendas Decembris anno Domini M^o CC^o nonagesimo quarto.

Item, est certum et manifestum quod predictus Petrus de Libiano transmisit Iacobo Ripol, scriptori suo, quandam literam suam papiream et sigillo suo sigillatam, tenor cuius talis est:

De part d'en P(ere) de Líbia, batle general e'l regne de València per lo senyor rey, a'n Jacme Rajols, saluts. Lo senyor rey tramet carta a mi que deliure e reta a'n Bino Guiandó una caixa en què à scrits e libres, la qual li fo emparada per mi e en Bernat de Sarrià e mès la dita casa e'l Temple, e lo senyor rey tramet carta al comanador e al cambrer que deliuren e reten la dita caixa a mi o a qui yo volrré, e yo tramet letra al comanador o al cambrer que la deliuren a vós, e vós reebets la caixa e, encontinent, retet-la al dit Bino e cobrats d'ell la carta del manament que ve a mi, e faça'ns una carta que à cobrada la dita caixa e que se'n-té per pagat, e fassa mensió en la carta dels sagells ab què la dita caixa fo sagelada, si negun n'i ha.

Datum Xative, sexto idus Decembris anno Domini M^o CC^o XC^o quarto.

Item est certum quod prefatus dominus rex misit comendatori milicie Templi domus Valencie et cambrerio eiusdem domus quandam literam papiream sigillo suo cereo fixam, tenor cuius quidem litere dinoscitur esse talis:

Iacobus, Dei gracia rex Aragonum, Sicilie, Maioricarum et Valencie ac comes Barchinone, dilectis suis comendatori milicie Templi domus Valencie et cambrerio eiusdem domus,

salutem et dileccionem. Cum dilectus consiliarius noster Bernardus de Sarriano deposuerit penes vos quandam caxiam emparatam per Petrum de Libiano Bino Guiandoni, civi Valencie, et nos velimus eam sibi deseparari et restitui, dicimus vobis et mandamus quot dictam caxiam tradatis fideli nostro Petro de Libiano, baiulo regni Valencie generali vel cui ipse voluerit, cum dictus Petrus de Libiano ex mandato nostro debeat enim restituere dicto Bino Guiandoni. Nos enim cum dictam caxiam tradideritis dicto Petro de Libiano, vos et Templum ex parte nostra et Bernardi de Sarriano a dicto deposito seu comanda absolvimus et quitios apellamus.

Datum Barchinone, quinto kalendas Decembris anno Domini M^o CC^o XC^o quarto.

Item, est certum quod dictus Petrus de Libiano direxit predictis comendatori et cambriero quandam literam suam papiream sigillo suo sigillata, cuius series sic habetur:

Als molt honrats e molt religiosos lo comanador e el cambrer de la casa del Temple de València, de part d'en P(ere) de Líbia, batle general e'l regne de València per lo senyor rey, salut e honor. Lo senyor rey mana a nós per sa carta que deliurets a mi o a qui yo volrré una caxa la quall en Bernat de Sarrià comanà a vós, la quall caxa és d'en Bino Guiandó, ciutadà de València, e com yo no puga ara de present ésser en la ciutat de València, prech-vos que la dita caxa liurets e liurar fassats a'n Jacme Rajols, scrivà meu, e yo, com al dit Jacme ajats liurada la dita caxa, tinch-me per pagat axí com si a mi personalment aguéssets liurada.

Datum Xative, sexto idus Decembris anno Domini M^o CC^o XC^o quarto.

Idcirco ego dictus Iacobus Rajol, scriptor dicti Petri de Libiano, confiteor et in veritate recognosco vobis fratri Raymundo de Miravallibus, comendatori domus fratrum milicie Templi, et fratri Guillelmo de Villefacunda, camerario dicte domus, presentibus et recipientibus et vestris quod deliberavistis mihi et ego a vobis habui et recepi dictam caxiam cum rebus que in ipsa erant sigillatam cum duobus sigillis curie civitatis Valencie et cum sigillo secreto dicti Bernardi de Sarriano, militis, consilarii dicti domini regis, ac de causa ut possim ipsam deliberare dicto Bino Guiandoni ac quia super tradicionem dicte caxie a vobis bene paccatus sum et contentus, renuncio scienter caxie predicte non habite et non recepte ut predicatur et doli et excepcioni doli et accioni in factum et conditioni sine causa. Ideoque, ex parte dicti domini regis et dictionum Bernardi de Sarriano et Petri de Libiano, absolve inde vos et vestros dictam do[mu]m milicie Templi et bona [vestra] omnia, presenciam et futura, ab omni accione, questione, petitione et demanda caxie supradicte. Et facio inde vobis et vestris ac dicte domuy milicie Templi perpetuo bonum et irrevocabilem finem et pactum de non petendo sive de non reconveniando in iudicio vel extra iudicio aliqua racione, imponendo inde dicto domino regi et dictis Bernardo de Sarriano et Petro de Libiano et mihi propriis super predicta caxia et rebus que in ipsa sunt silencium sempiternum sicut melius, plenius, sanius ac utilius potest dici, scribi et intelligi ad comodum et salvamentum vestri et vestrorum et dicte domus milicie Templi et successorum eiusdem perpetuo.

*Quod est actum pridie idus Decembris anno Domini M^o CC^o nonagesimo quarto.
Sig+num Iacobi Rajol predicti, qui hoc concedo et firmo.
Testes fuerunt huic instrumento vocati et rogati Maymonus de Plana, Guillelmus de
Boscho et Raymundus de Populeto.
Sig+num Ianuarii Rabacie, notarii publici Valencie, qui hoc scribi fecit et clausit loco,
die et anno prefixis.*

67.

1295, febrer, 15. Peníscola.

Ponç Tria, justícia de Peníscola, a instància de mols creadors de Berenguer Ferrer, li embarga la ferreria de Peníscola i, després de pregonar-la pel saig, Arnau Porta, durant trenta dies, la ven en subhasta a Bernat de Bellver, ferrer, per 120 sous, a més del cens, lluïisme i fadiga en favor de l'orde del Temple. Les cases limiten amb les d'en Gombau, amb les d'en Montserrat i amb dos carrers.

Signa la venda, després de cobrar el lluïisme, fra Ramon de Bell-lloc, comanador de Tortosa i tenent de Peníscola, de l'orde del Temple.

En són testimonis Ferrús Ferre i Pascual Subirats.

Notari, Pere de Maderes, escrivà de la cort de Peníscola.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 474.

Sia a tots coneguda cosa que a instància e a clams de molts creadós als quals Berenguer Ferrer ere obligat e condabnat, la justícia qui ladonchs era, per paga e satisfere los dits creadós, posà venal la fàbrega de Peníscola, la qual córech XXX dies e pus per Arnau Porta, satg, segons fur de València, en la qual crida se deye que tot hom que agés dret en la dita fàbrega e béns del dit Berenguer, que dins XXX dies comparegés e demostràs son dret etc.

Hon nós, en Ponç Tria, justícia de Peníscola, d'acturitat del justiciat de què usam, venem e en present liuram axí com a més donant a vós, en Bernat de Belver, ferer, la fàbrega ab les cases de la vila de Peníscola pertanyens a la dita fàbrega, per preu de C e XX sous de reals, saul lo dret e el sens el luysme e la fadiga de la cavalleria del Tenple etc. Les quals cases afronten ab en Gombaldo, e ab en Monserat e de dues parts en les carees públiques. Los quals C e XX sous nós avem aüts e reebuts, e renunciem a ecepció d'aver no reebut e a engan, los quals nós avem pagats als creadós del dit Berenguer segons que'l libre de la cort és ordenat; e d'acturitat del dit justiciat prometem la dita fàbrega a vós fer aver e tenir, poseyr en pau segons fur de València e aquela puxats vendre e enpenyorar, alienar, escambiar, exceptat cavalers e sants, saul enperò lo sens, fadiga e luysme de la dita orde del Tenple. E per evixció e guarentia de les dites coses obligam a vós tots los béns del dit Berenguer Ferrer. hon que sien, aüts e avedós.

Açò fo feyt en Peníscola, XV° kalendas Marcii anno Domini M^o CC^o XC^o III°.

Sig+num Poncii Triani, iusticie Paniscole, qui hoc laudo, firmo et concedo.

Sig+num fratris Raymundi de Bello loco, comendatoris domus Templi Dertuse et tenenti Paniscole qui, recepto inde laudimio, hanc vendicionem firmo et concedo salvo iure dicti ordinis in homnibus.

Testes huius rey sunt Ferus Ferre et Pascasius Sobirats.

Sig+num Petri de Maderes, scriptor curie Paniscole et termino eiusdem, qui hoc scribi fecit cum raso et emendato in quinta linea ubi dicitur C, et clausit die et anno prefixis.

68.

1295, abril, 12. Borriana.

Fra Ramon de Bell-lloc, comanador de Borriana i d'Onda de l'orde de l'Hospital, compareix davant el justícia i jurats de la vila de Borriana i, en presència també de fra Berenguer de Cardona, mestre de l'orde del Temple a Aragó i Catalunya, per presentar una ferma de dret i fiances en el plet obert entre els homes de Vilafamés, vassalls seus, i els de Vilanova d'Alcolea, vassalls del Temple, per un assalt comés contra aquests darrers amb resultat de dos morts, ja que el mestre no havia volgut resoldre la qüestió. Seguidament declara el templer que ell no havia de rebre dita ferma de dret i que era legal segons furs que els parents dels difunts estigueren a l'aguait de la gent de Vilafamés, però que, en tot cas, es reservava el dret d'actuar en son lloc i moment contra l'orde de l'Hospital.

En són testimonis Romeu Pelegrí, Bartomeu Despont, Berenguer de Montmirau, Guillem d'Alforc, Bernat Martí i Ramon de Perpinyà, veïns de Borriana.

Notari, Marc Renart, notari públic de Borriana.

Pergamí tallat per ABC.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 490.

Anno Domini M^o CC^o nonagesimo quinto, pridie idus Aprilis, comparech frare R(amon) de Beylloch, comanador de Burriana e d'Onda, en presència d'en P(ere) Gilabert, justícia de Burriana, e d'en A(rnau) Cardona e d'en D(omingo) de Monçó e d'en Bernat Çayda e d'en March Renart, juratz de la dita vila, e en presència encara del honrat frare Berenguer de Cardona, maestre de les cases de la cavaylleria del Temple en Aragó e en Catalunya, e del notari e dels testimonis dejús escritz, dix e protestà a conservació de son dret e dels frares e dels hòmens del Espital que com algunes dissensions o discòrdies sobre feyt de penyores e per altres raons sien estades o sien encara entre los hòmens de Vilanova demanans d'una part, e lo dit comanador e ls hòmens de Vilafamez de l'altra deffenens, sobre les quals dissensions e discòrdies lo dit comanador de Burriana e d'Onda aja fermat de dret en poder del procurador del regne de València d'estar a dret e de fer dret als ditz hòmens de Vilanova segons que de fur sia faedor. Encara lo dit comanador se sia presentat devant lo damunt dit maestre volén perseguir la dita raó de la dita ferma en poder del senyor rey ho del dit procurador ho del senyor archabisbe o del bisbe de Tortosa ho de qualque sie

altre jutge covinent, ordinari o seglar, e·l dit maestre no vuylle reebre la dita ferma ans eyl e ses géns e·ls hòmens de Vilanova tinguen al dit comanador en reguart.

Enaxí que al dit comanador, segons que és dit, frares del Temple ab los ditz hòmens de Vilanova ajen gitatz aguaytz per donar dampnatge a eyl en sa perssona e a aquells que ab eyl serien e a altres \frares/ del Espital e a hòmens lurs, a complir les coses damunt dites e a esquivar dampnatges lo damunt dit comanador donà e presentà fiances de dret, ço són saber, en P(ere) de Santa Oliva, en D(oming)o de Monçó e en R(amon) Seguí, vehins de Burriana, que eyl per si e per los hòmens de Vilafamez e per los altres de la batlia sua estarà a dret e farà dret sobre les dissensions damunt dites en poder de tot jutge covinent e si lo dit maestre la dita ferma no vol reebre e vol tenir en reguart lo dit comanador e·ls frares e·ls hòmens del Espital, per tal que·l dit comanador si per aventura s'avie a deffendre sobre·l dan que a eyl volguessen donar o als frares ho als hòmens de sa batlia o eyl per aventura avie a donar dampnatge als hòmens de Vilanova o a d'altres del Temple. En testimoni d'aquestes coses e per tal que eyl mils e pus clarament o puxe demostrar davant lo senyor rey o son lochtinent o davant altres perssones de totes aquestes coses damunt dites, fa protestació e demana a vós en March Renart, públich notari de Burriana, que per vós sie mesa e posada en forma pública.

E encontinent lo dit maestre respòs a les dites coses e dix que eyl no avie a reebre la ferma que·l dit comanador deye que avie feyta, car açò no pertanyie a eyl mas a aquells en poder de qui deye que la avie feyta. Encara respòs lo dit maestre que eyl ni frares del Temple no tenien en reguart eyl, mas si eyl ho hòmens de Vilafamez han mortz hòmens del Temple ho feytz altres malefics, que eylls so saben. E si·ls perens dels mortz tenen lo dit comanador en reguart ni hòmens de Vilafamez, no serie maraveylla car açò poden fer segons fur e usança de la terra. Encara dix lo dit maestre que frares del Temple ni hòmens del Temple, que eyl sabés ni per manament ni per volentat d'eyl, no avien gitatz aguaytz per donar dan a eyl ni a altres frares del Espital ni a hòmens lurs. És cert, dix lo dit maestre, que·l dit comanador, ab frares e ab hòmens del Espital, avien feytz homeys e malefics e dan donatz als hòmens del Temple de Vilanova. E ara d'aquestes coses demanda nenguna no faye mas que eyl ho demanarie tan a eyl semblarie e en aquella manera que a eyl serie vijares que a fer feés. Encara dix lo dit maestre que si per aventura lo dit comanador ho hòmens de Vilafamez avien clam o demanda contra lo Temple ni sos hòmens per qualsevol raó, que eyl és appareyllat de fer a eylls compliment de dret e fer fer breument e sens tota malícia là hon deje e axí com deje, e dóna sobre açò fiances de dret ço són saber los damunt dits P(ere) de Sentoliva, D(oming)o de Monçó e R(amon) Seguí, la qual fianceria atorgaren e obligaren lurs béns.

A la qual resposta feyta per lo dit maestre respon encara lo dit comanador en deffeniment de si e dels frares e dels hòmens del Espital que eyl no matà ni féu matar los ditz hòmens de Vilanova, segons que per lo dit maestre és posat en sa resposta.

Testimonis són d'aquesta cosa en Romeu Pelegrí, en Bertholomeu Dezpont, Berenguer de Monmirau, G(uillem) d'Alforch, Bernat Martí e en R(amon) de Perpinyà, vehins de Burriana.

Sig+num Marchi Renardi, publici notarii Burriane, qui hoc scripsit cum supraposito in IX^a linea ubi dicitur frares, et clausit die et anno prefixis.

69.

1295, abril, 12. Castelló de la Plana.

Miquel Tovars, procurador de fra Ramon de Bell-lloc, comanador de Borriana i Onda de l'orde de l'Hospital, compareix davant fra Berenguer de Cardona, mestre d'Aragó i Catalunya de l'orde del Temple, i li comunica que ells han presentat una ferma de dret amb fidancers davant el procurador general del regne de València però que, malgrat això, la seua gent i vassalls de Vilanova d'Alcolea continuen intentant fer mal als veïns de Vilafamés i béns de l'orde de l'Hospital arran de l'assalt que aquesta havien fet anteriorment contra el poble de Vilanova. Per això ara Miquel Tovars presenta ferma de dret i fidancers directament al mestre del Temple. Aquest, seguidament, respon que era públic i notori l'atac que havien patit, amb la mort de dos veïns i el furt de gran nombre d'animals, però que es reservava el dret de denunciar-ne quan ho considerés oportú, i acaba per donar-ne també fidancers. Testimonis Ferrer de Juneda, Espàrec de Besora, Passamon Masquefa, Joan d'Alagó i Domingo Pasqual.

Notari, Ramon Aguilar, notari públic de Castelló de la Plana.

Pergamí original tallat per ABC.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 491.

Conexeran totz que *pridie ydus Aprilis anno Domini millesimo CC^o nonagesimo quinto*, comparech en Michel Tovarç davant lo noble, discret e religiós baró frare Berenguer de Cardona, maestre en Aragó e en Catalunya per la cavaleria de la casa del Temple e devant lo notari e els testimonis dejús escritz, e dix e protestà ço que dejús és contengut:

Davant vós, noble, discret e religiós baró frare Berenguer de Cardona, maestre en Aragó e en Catalunya per la cavaleria de la casa del Temple, yo, en Michel Tovarç, per nom de procurador del honrat frare R(amon) de Belloch, comanador de la casa de Burriana e d'Onda, comparec denant vós, dit sényer maestre, jasia que'l dit comanador aja oferta *ad cautelam* ferma de dret denant lo senyor procurador dell regne de València per rahó de la discòrdia ça hab enre aüda intre lo dit comanador, hòmens de Vilafameç de la una part, e lo comanador e los hòmens de Vilanova del Temple de l'altra. Enperò, com lo dit senyor comanador e yo, dit procurador, ajam novelament entés que vós, dit senyor maestre, per rahó de la dita discòrdia entenetz a donar mal e dampnatje al dit comanador e a los hòmens de sa batlia e a sos béns, menyspreada la dita ferma, requir vós protestant que vós de les dites coses vos dejatz cessar e reebre dret del dit comanador per rahó de la dita

discòrdia, e ara de present ofir vós ferma de dret per nom desús dit en poder, si pendre'll voletz, primerament del senyor rey e son procurador, del senyor arcabisbe de Tarragona e del bisbe de Tortosa o de tot altre jutje ecclesiàstich o seglar, e ara de present, a superabundant cautela per nom desús dits, don vós fermança de dret en Bayart de Salvaterra e en P(ere) Berenguer, qui si e sos béns obligen per les dites coses. En altra manera, si vós mi reebre no voletz a les dites coses, protest que si àls s'i esdevenia, ço que Déus no vula, seria en càrrech e en colpa vostra de vós, dit senyor mestre, e no del dit comanador, qui estar vol a dret e a coneguda dels ditz jutges. E d'aquestes coses totes damunt dites e sengles deman a mi ésser feyta pública carta per vós, en R(amon) Aguilar, notari públich de Castelló.

E encontinent, lo dit mestre dix e respòs a les coses dites e posades per en Michel Tovarç, qui's diu procurador del dit comanador de Burriana e d'Onda, e salu primerament e protestat que no entén que ell sia procurador, ni res que ell aja protestat aja neguna força ni valor, dix que quant a ara ell no entenia fer demanda contra el dit comanador e hòmens de Vilafameç ni fer mal ni dan, mas és cosa notòria e manifesta que'l dit comanador, ab frares del Espitayl e ab hòmens de Vilafamez, mà armada corregeren e esvahiren lo terme de Vilanova de la tinença de les Coves,⁹ no ha trobada fadiga de dret en lo dit mestre ni en la justícia del dit loch de Vilanova, e per si se'n menà gran cantitat de bestiar dels hòmens del dit loch e hocís aquí dos hòmens e feren nafres e altres dans donaren als hòmens del dit loch, e aquestes coses ell demanarà can li semblarà que a fer faça e axí con sia fahedor. Encara dix lo dit mestre que negú no devie ésser forçat de fer demanda si fer no la volie, mas que ell o demanaria axí com degués en son loch e en son temps. Encara dix lo dit mestre que si'l dit comanador o hòmens de sa batlia avien clans contra'l Temple e'ls hòmens del Temple, que ell los faria e'ls faria fer bastantment compliment de dret, breument e sens tota malea là hon degués e axí com degués, e sobraçò ell dóna fiances de dret en P(ere) Gilabert e en G(uillem) Ferruç, vehins de Burriana, la qual fermança éls atorgaren e si e lurs béns obligaren, e d'aquestes coses, a conservació de son dret e aver perdurable memòria, manà fer carta partida per letres de les dites coses.

E encontinent lo dit Michel Tovarç féu legir lo seu procuratori davant lo dit mestre per rahó del dupte contengut en sa resposta.

Quod est actum in Castellione die et anno in prima linea dicte protestacionis contentis, presentibus testibus Ferrario de Juneda, Spurio de Besora, Passamon Masquefa, Iohanne d'Alagó et Dominico Paschasii.

Sig+num Raymundi Aguilar, notarii publici Castellionis Campi Burriane, qui hoc scribi fecit et clausit die et anno prefixis.

¶⁹ En realitat diu «Coses».

1295, maig, 17. Sant Mateu.

Jaume Forner, veí de les Coves, Ramon Goçalbo, veí d'Albocàsser, Ramon Montserrat, de Tírig, i Pere Olzina, de la Salzedella, en nom dels veïns de la tinença de les Coves compareixen davant l'obrador de Mateu Ciurana i protesten a fra Arnau de Soler, comanador de Cervera de l'orde de l'Hospital perquè ara se'ls demana que paguen drets de lleuda, pes i mesuratge als pobles d'aquest orde, i que ells abans només pagaven la meitat però que, ara, com a nous vassalls del Temple, n'estan totalment exempts. El comanador respon que no ho accepta perquè no demostren que siguen síndics dels seus consells municipals i que, a més, tenen dret a cobrar-ne i ho demostrarà en el seu moment.

En són testimonis Arnau Aster, veí de Morella, i Arnau Català i Berenguer Gomar.

Notari, Berenguer Mercer, notari públic de la vila de Sant Mateu.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 508.

XVI° kalendas Iunii anno Domini M^o CC^o XC^o quinto, en presència de mi en Berenguer Mercer, notari, e dels testimonis dejús escrits, en la vila de Sent Matheu, davant l'obrador d'en Matheu Siurana, en Jachme Forner, vehín de les Coves, e en Ramon Guoçalbo, veín d'Albocàcer, e en Ramon Monsserrat, de Térihg, e en P(ere) Olzina, de la Salzadela, en nom propri lur e de les universsitats de la tinença de les Coves, comparegren davant l'onrat frare A(rnau) de Soler, comanador de Cervera, diens que com los hòmens del Temple sien e dejen ésser franchs de leuda, peatge, pes, mesuratge e d'altres serviis en tota la terra del Spital e, ans que·ls òmens de la tinença pervenguessen a la senyoria del Temple, fosen franchs e·l loch de Sent Matheu de la meytat de leuda, pes, peatge, mesuratge, e ara, contra rahó e lur usança e franquea, no degudament los hòmens de la dita tinença sien forçats en Sent Matheu pagar leuda éntegrament.

Per açò los damunt dits protestaren éls, e la dita tinença, éser forçats contra dret e rahó, franquea e usança de pagar la dita leuda, e protestaren a éls e a la orden del Temple éser salu tot lur dret e defensió que an de no dar e pagar la dita leuda o altre servii. E que de les damunt dites cosses los damun dits, en lur loch e en lur temps, pugen aver testimoni de veritat, pregaren e requeriren a mi, notari, que·ls en feés carta pública de protestació a conservació de lur dret.

A la qual protestació frare A(rnau) de Soler, comanador de Cervera, dix que él no ere tengut de respondre per ço car los dits protestants no·s demostren síndics ne procuradors del Temple ne jurats ne procuradors d'aquels lochs per raon dels quals éls protesten. Emperò diu lo dit comanador si justament fer pendre leuda e les altres cosses per éls protestades segons que él demostrarà en son loch e en son temps.

Presens testimonis a totes les damun dites coses n'Arnau Aster, vehín de Morella, n'Arnau Català e en Berenguer Guomar.

Sig+num Berengarii Mercerii, publici notarii ville Sancti Mathei, qui hec scribi fecit et clausit.

71.

1295, juliol, 26. Prop Vilanova d'Alcolea.

Fra Ramon Saguàrdia, comanador de Peníscola de l'orde del Temple, arriba a un acord amb fra Bernat Desbosc, comanador de Borriana de l'orde de l'Hospital, per tornar-se els homes i ramats que s'havien pres els uns als altres perquè els vigilants de la gabela de la sal de Peníscola havien detingut i embargat un mul d'un veí de Vilafamés que portava sal de forma il·legal, i la gent d'aquesta localitat se'ls havia resistit i recuperat el dit mul.

En són testimonis Guillem Berenguer, habitador de Castelló de la Plana, i Domingo Ferrer i Pere Mateu, habitants de Cabanes.

Notari, Ramon Gonçalbo, notari públic del terme de les Coves de Vinromà.

Pergamí original tallat per ABC.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 530.

Coneguen tots quants aquesta present carta veuran que con l'onrat frare Ramon Çaguàrdia, comanador de Peníscola, agués peynorat e preses hòmens e bestiar gros e menut e·l terme de Vilafameç per rahon d'un mul, lo qual hòmens de Vilafameç tolgueren segons que era dit als guardadors de la gabeylla de la sal de Peníscola, qui aquel avien trobat portan sal del col de la Garrovera ençà. Per açò, lo dit comanador de Peníscola, a instància e a prec del honrat frare Bernat Deçbosch, comanador de Borriana, tornà a él los hòmens e les bèsties grosses e menudes, e fo feyta avinença entre·ls ditz comanadors que·l dit comanador de Borriana mès en poder del comanador de Peníscola en la condició que·l dit mul hi devia ésser una mula de pèl falb, no emperò faent perjudici a les deffensions que·l Espital ha en aquestes coses. Enaxí que si·l dit mul indegudament e contra rahó era estat peynorat, que aquela rahó e dret que l'Espital avia en deffendre o en demanar aquel aja per la dita mula. E el dit comanador de Peníscola dix protestan que jas fos que él ara de benignitat retés aquella peynora, que fos al Temple salvu tot aquel dret de demanar que ha per rahon de la força feyta als guardadors de la gabela.

Fo feyt açò prop Vilanova, *VII° kalendas Augusti anno Domini M^o CC^o XC^o V^o*.

Presentibus Guillelmo Berengarii, habitatori Castellionis, Dominico Ferrarii et Petro Mathei, habitatoribus de Cabanes.

Sig+num Raymundi Gunçalbi, publici notarii termini Covarum de Vinromano auctoritate domini magistri milicie Templi qui hec scripsit et clausit.

72.

1295, juliol, 31. Peníscola.

Fra Ramon Saguàrdia, comanador de Peníscola de l'orde del Temple, compareix al coll de Poatx, en el límit dels termes de Cervera i Peníscola, i presenta davant fra Arnau de Soler, comanador de Cervera, i fra Bernat Desbosc, comanador de Vilafamés, de l'orde de l'Hospital, un memorial defensant el seu dret i atorgant fermances per un possible plet entre ells.

La causa és que, malgrat els privilegis reials que tenien de la gabela de la sal de Peníscola, els seus vigilants havien pres un mul d'un veí de Vilafamés que en portava sal no declarada i que aquest, aleshores, toca so d'alarma i anaren a ajudar-lo els veïns de la pobla de Borriol i de la Pobra Tornesa. Posteriorment aparegueren un grup de veïns de Vilafamés i fins i tot el propi comanador d'aquesta vila, els quals prengueren el mul i perseguiren els vigilants fins que aquests es refugiaren a Miravet, on reberen amenaces de l'esmentat comanador. Per aquestes raons fra Ramon Saguàrdia assaltà el terme de Vilafamés i prengué diverses penyores, tornant-se després a Vilanova d'Alcolea on acabaren uns i altres intercanviant els animals embargats.

En són testimonis Pere Tallaferre i Bonanat Colom, veïns de Sant Mateu, i Ponç Tria i Bartomeu Peres, veïns de Peníscola.

Notari, Berenguer Escrivà, notari públic de Peníscola.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 531.

Coneguda cos sia a tots que en l'an de M^o CC^o XC^o quinto, dicmenye que fo *pridie kalendas Augusti*, en presència de mi, notarii, e dels testimonis dejús escrits, l'onrrat frare Ramon Çaguàrdia, comanador de Peníscola, al coyll de Poatx, al departiment del terme de Cervera e de Peníscola, en presència dels honrats frare Arnau de Soler, comanador de Cervera, e de frare Bernat Dezbosch, comanador de Vilafameç, a conservació de son dret e de la cavaleria del Temple, protestà <e> dix que com lo senyor rey agés donada e liurada la gabella de la sal de Peníscola al Temple per lo cambi de Tortosa ab tots sos drets, axí com acostumada ni usada és d'aver ni de guardar, e sobre açò lo senyor rey aya manat en ses cartes que degéssem fer guardar la dita gabella del coyll de la Garovera entrò al riu de Huylldecona e per tots altres logars on és acostumada de guardar e en les cartes del senyor rey és contengut que's deya guardar. E sobre açò guardadors de la dita gabella fossen entre el coyll de la Garovera e el riu de Huylldecona e trobassen una bèstia de Vilafameç qui portave sal de Burriana e aquella prengessen los dits saliners axí com acustumat era de fer, e sobre açò aquell de qui la bèstia era metés so e els hòmens de la Pobra de Burriol e de Tornesa hisquessen al so e vengessen als gabelers que menaven la dita bèstia e·ls demanassen per qual raó menaven aquella bèstia. E sobre açò éls responeren que eren guardadors de la gabella de la sal de Peníscola e que per manament de les cartes del senyor rey que éls portaven, en les quals ere contengut que axí's degés fer e·ls fayen aquella cosa, les quals cartes éls los mostraren e, vistes aquelles, los dits hòmens de Burriol e de Tornesa dixeren als dits saliners que eren aparellats de donar-los consel e ajuda en ço que éls pogessen, aytant com lur terme bastàs, e éls dixeren que no fayen cosa perquè menester los fos ajuda, e axí anaven-se'n caminan ves Peníscola.

E sobre açò los hòmens de Vilafameç vengeren ves éls ab armes e meteren-se davant los saliners e la bèstia que menaven, e tolgeren-los la bèstia forcívolment ab grans colps de pedres que·ls donaren e a ristolades els requerín de part del senyor rey que no u fessen e mostran-los les cartes del senyor rey, les quals éls no volgeren obeyr ans dixeren que en nenguna manera éls aquelles no obeyrien. E quan foren

ajustats tro a XX hòmens, lexaren-se corre a éls e encalçaren-los tro en un puyg en què los dits saliners s'alçaren e, mentre éls estaven aquí, lo dit frare Bernat Dezbosch, comanador de Vilafameç, ab lo romanent dels altres hòmens de Vilafameç vénch ves éls aytant com pogé. E quan los dits saliners veeren venir lo dit comanador ab los altres hòmens pensaren de fugir per les muntayes, e éls encalçaren-los tro sus a Miravet, e aquí reculiren-se e pregaren a aquells de la villa que·ls degessen tenir a dret. E sobre açò, quan lo dit comanador de Vilafameç fo aquí, los dits saliners li dixerén si porien exir e parlar ab él en fe del Espital, e él dix que hoc, e quan foren davant él mostraren-li les cartes del senyor rey e requeriren-lo de part del senyor rey e ab les cartes ensems del seu manament que la bèstia que tolta los avien no degudament, los degés fer tornar.

E sobre açò lo dit comanador de Vilafameç respòs que totes les cartes que éls portaven del senyor rey ni quantes él los en podria fer escriure dins un an, que no·ls tengera prou que él no les agés legides en les espatles ab aquella azcona muntera que portava si aconseguir-los agés. E axí pararen-se los dits saliners del dit comanador sens que no·ls volgé retre la dita bèstia. E encontinent los dits saliners totes aquestes coses feeren saber al dit frare R(amon) Çaguàrdia segons que desús és contengut.

E él sobre açò requerí lo dit comanador de Vilafameç de part del senyor rey e·l pregà de la sua que la injúria que feyta avia al senyor rey e força que feyta avia a él, degés restituir ço és a saber, la bèstia ab tot ço que portava, al portador de la letra, la qual cosa él no volch fer. E car lo dit frare R(amon) Çaguàrdia veé que éls li tolien la dita bèstia ab ço que portava, en la qual éls negun dret no avien, covingé'l a anar a Vilafameç a penyorar per la dita rahó, e axí com él la dita penyora faye e la-se'n menave, los hòmens de Vilafameç hisqueren e lexaren-se corre ves él ab armes e axí los seus hòmens, defenen-se d'éls, pararen-se del dit loch e, quan éls ageren menada la dita penyora dins lo terme de Vilanova, lo dit comanador de Vilafameç li tramès a dir que·s volia veer ab él, e él tramès-li a dir que li playa molt e, quan fo aquí vengut, él lo requès que li degés retre les penyores que se'n avia menades, e el dit frare R(amon) Çaguàrdia respòs-li que u faria volenter ab que li retés e li tornàs aquell mul ab tot ço que portava, que él ab sos hòmens avien tolt als dits saliners seus.

E sobre açò él respòs que aquell mul no era en son poder, que ans l'avia menat aquell de qui era en la tinença d'en G(uillem) d'Anglesola, mas dix que era apparellat de liurar al dit frare R(amon) en loch del dit mul e de ço que portava, altres bèsties que valgés aquell o més que aquell. E él sobre açò reebé una mula del dit comanador de Vilafameç en loch del dit mul que él tolt avie als dits saliners no degudament, e era que res él no avie, e d'açò féu fer lo dit frare R(amon) una carta pública com reebie del dit comanador de Vilafameç la dita mula en loch del dit mul, e axí encontinent deliurà-li totes aquelles penyores que él e sos hòmens avien preses per la dita raó.

E sobre totes les coses desús dites lo dit frare R(amon) dix als dits comanadors que en les coses que éls requerien ni posaven contra él, que ere aparellat d'anar davant lo senyor rey e que en son poder farie dret e rahó axí com él conegés que fer-ho degés. E d'açò offèn fermances de dret Orlando Péreç e Berenguer Sobirats, los quals atorgaren les dites fermanceries e obligaren lurs béns, e per què en son loch e en son temps lo dit frare R(amon) Çaguàrdia pogés aver testimoni de veritat, pregà e requerí a mi, dit notari, que de les dites coses li feés carta pública per aver memòria perdurable.

Açò fo feyt en Peníscola el dia damunt dit.

Presens testimonis en P(ere) Tayllaferre, en Bonanat Colom, vehins de Sent Matheu, en Ponç Tria e n Bertomeu Péreç, vehins de Peníscola.

Sig+num Berengarii Scribe, publici notarii Peniscole, qui hec scripsit cum raso et emendato in XX^a III^a linea ubi dicitur letra, et clausit die et anno in prima linea contentis.

73.

1295, agost, ? Peníscola.

Fra Arnau de Soler, comanador de Cervera de l'orde de l'Hospital, compareix davant fra Ramon Saguàrdia, comanador de Peníscola i de la tinença de les Coves de l'orde del Temple, i li presenta una carta d'en Ponç de Miravalls, lloctinent del procurador general del regne de València, per la qual li qui ha estat assabentat de l'assalt que havien comés els templers contra la gent de Vilafamés i li diu que aquests estaven sota protecció reial i que tornen les penyores que els prengueren. i fra Saguàrdia respon que tot el que feren fou en defensa dels drets del Temple i del rei perquè els Hospitalers no havien lliurat una mula carregada il·legalment de sal, per la qual cosa torna a demanar que complisquen amb la seua obligació legal.

En són testimonis Pere Claver, Ferrús Ferre i Bartomeu Peres, veïns de Peníscola.

Notari, Berenguer Escrivà, notari públic de Peníscola.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 543.

[...] *Augusti anno Domini millesimo CC^o XC^o quinto*, frare Arnau [de Soler, comanador de Cervera, compareix a] Peníscola davant l'onrrat, religiós e honest frare Ramon Çaguàrdia, comanador del Temple de Peníscola e de la tinença de les Coves, e en presència de mi, notari dejús escrit [...] presentà e legir féu per mi, dit notari dejús escrit, al dit comanador de Peníscola una letra e·l dos sagellada, del honrat en Ponç de Miravaylls, tinent loch [de procurador per lo] noble hinfant en Pere, procurador del regne damunt dit, la tenor de la qual és aytal:

Al honrat, religiós frare R(amon) Çaguàrdia, comanador de Peníscola e de la [tinença de les Coves, de nós en Ponç] de Miravaylls, tinent loch de procurador en lo regne de València, saluts e bona amor. Fem-vos saber que avem entés de part de frare Bernat Dezbosch, comanador de [Vilafamés] [...] vós dimarts ara prúxi-

mament passat vingés ab companya d'òmens de cavayl e de peu armats al loch de Vilafameç e que combatés lo dit loch e matàs hòmens [...] [...]res béns, e el bestiar gros e menut que aquí era vos en menàs, de la qual cosa, si enaxí és, molt nos maraveyllam per tal com s'és feyta en gran menyspreu de la dominació [...], majorment com lo comanador de la batlia de Burriana aja fermat en poder nostre de fer dret a tot clam o demanda que hom agés, d'él ni de la batlia de Burriana e dels hòmens de la dita batlia. E com vós la dita malefeita, sobre la ferma de dret damunt dita, feita ayats, dehim e manam a vós, de part del senyor rey e del senyor hinfant en Pere, procurador del regne damunt dit, que encontinent vistes les presents retats e retre façats una mula que tenits e tot altre bestiar que us n'ajats menat del dit loch al dit comanador o a qui ell volrrà en son loch. E comparegats davant nós per fermar dret e fer dret sobre les dites coses, en altra manera nós hiríem sobre vós ab totes les osts de la terra si açò no complits. E de nós altra carta ne altre manament no esperets car aquesta us trametem per primera, segona e terça citació e preemptòriament.

Datum en Cullera, IIII° kalendas Augusti anno Domini M^o CC^o XC^o quinto.

E presentada e lesta la dita letra dix si ésser aparellat en loch e en veu del comanador de Vilafameç de reebre totes aqueles coses que'l dit lochtinent de procurador manà retre al dit comanador de Vilafameç, e totes les damunt dites coses requerí lo dit comanador de Cervera que per mi, dit notari dejús escrit, li fosen meses en forma pública a conservació del dret del Espital.

E feyta la dita presentació lo dit frare R(amon) Çaguàrdia, comanador de Peníscola, protestà e dix que él, en menyspreu del senyor rey ni en vituperi del Espital, no penyorà a Vilafameç ni féu negunes coses no degudes ans dix e protestà que per auctoritat del manament del senyor rey e a conservació del dret de la gabella de la sal de Peníscola a guardar, que'l senyor rey en cambi de Tortosa los donà e·ls atorgà, per tal com lo comanador de Vilafameç e els hòmens del dit loch violentment e injuriosa e escomogudament, e absò en menyspreu del manament del senyor rey, tolgren una bèstia mular que portava sal qui no avie presa de la dita gabella de Peníscola, on pendre-la devie, e encara encaçaren als guardadors de la dita gabella a mort tro a Miravet, los dits gabelers al dit comanador de Vilafameç e als altres mostran les cartes del senyor rey e requerín de part del senyor rey que la bèstia e les altres coses que·ls avien toltes los tornassen, la qual cosa éls no volgeren \fer/ ni an feyta encara huy. E com per lo dit frare R(amon) Çaguàrdia ne fossen estats requests e amonestats ab letra sua partida per letres que degessen restituir e reddre la bèstia e ço que portava, per auctoritat e per manament del senyor rey, \e açò fer no volgeren,/ covengé al dit comanador penyorar a Vilafameç degudament e en colpa e en defaliment dels qui les dites coses no volien restituir ni encara huy ne an restituïdes, ni degudament feyt ço que fer deuen, ans cové encara per la dita rahó a aquells penyorar e destrényer.

Proteste que el dit frare R(amon) Çaguàrdia no entén que negú oceys ni nafràs ni robàs ni trencàs ni talàs vinyes ni arbres ni feés neguna cosa no deguda, e

si neguna cosa s'i covengé a fer, féu-se en deffensió e per fer la dita penyora e per auctoritat del manament del senyor rey. Encara per la present presentació e protestació, ab gran instància suplican, requer lo dit frare R(amon) Çaguàrdia, comanador de Peníscola, e de part del senyor rey al procurador sobredit, aver d'él ayuda e consel per cobrar la dita bèstia e les coses que aquella portava, la qual no degudament fon tolta als gabelers, e encara d'aver rahó e satisfació de la violència e de la injúria que feyta és per éls no degudament al senyor rey e a la guarda de la dita gabella. Encara protesta e dix que per la dita rahó no cové a él fermar dret en poder del dit procurador ni el dit procurador no'l ne deu amonestar, ans més si e sa batlia e·ls hòmens e els béns d'aquells en guarda e en protecció del senyor rey, e de les dites coses requerí a mi, dit notari, que li'n feés pública carta.

Açò fo feyt en Peníscola el dia e l'an damunt dit.

Presens testimonis són d'açò en Pere Claver, en Ferrús Ferre, en Bertolomeu Péreç, vehins de Peníscola.

Sig+num Berengarii Scribe, publici notarii Peniscole, qui hec scripsit cum literis suprapositis in XIX^a linea ubi dicitur fer, et in XX^a linea ubi dicitur e açò fer no volgeren, et clausit loco, die et anno in prima linea contentis.

74.

1295, agost, 3. Peníscola.

Fra Ramon Saguàrdia, comanador de Peníscola de l'orde del Temple, nomena en Ferrús Ferre el seu procurador per a actuar davant en Ponç de Miravalls, lloctinent de procurador del regne de València, en el plet en defensa dels drets de la gabela de la sal de Peníscola.

En són testimonis Pere de Maderes i Bertolí Vicent.

Notari, Berenguer Escrivà, notari públic de Peníscola.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 533.

Conegen tots com nós frare Ramon Çaguàrdia, comanador de Peníscola, per nós e tots los nostres fem, ordenam e establim special procurador nostre vós, en Ferruç Ferre, present e la procuració reebent, a comparar en loch nostre e per nós davant l'onrrat en Ponç de Miravaylls, tinent loch de procurador en lo regne de València, qui a nós apelave, citave e amonestave, e en dir e en al·legar nostra raó e nostres privilegis e nostres defenimens e en fer davant aquell protestació, suplicació, requisició, e en demostrar a aquell la carta o cartes e privilegis o altres rahons legítimes que nós e la honrada cavaleria del Temple avem del senyor rey de la gabella de la sal de Peníscola e de la guarda d'aquella. E encara en loch nostre puxats dret fermar davant él e fer rahó e dret per nós e en loch de nós axí com deyam e là on deyam, e fer encara e dir e protestar totes altres coses que a vós sien vistes fer necessàries ni que nós fer ni dir pogéssem si personalment aquí erem, e encara en demanar a aquell consel e ajuda

per manament del senyor rey. E qualque cosa per vós serà feyt, procurat e enantat en les dites coses, nós o tendrem per ferm e negun temps per nós no serà revocat.

Açò fo feyt en Peníscola, *III° nonas Augusti anno Domini M^o CC^o XC^o quinto*.

S+enyal de frare R(amon) Çaguàrdia, comanador damunt dit, qui açò loam, fermam e atorgam.

Presens testimonis en Pere de Maderes e n Bertolí Vicent.

Sig+num Berengarii Scribe, publici notarii Peniscole, qui hec scripsit et clausit.

75.

1295, agost, 3. Peníscola.

Fra Ramon Saguàrdia, comanador de Peníscola de l'orde del Temple, presenta a fra Arnar de Soler, comanador de Cervera de l'orde de l'Hospital, una carta del procurador general del regne de València per la qual li mana que torne als Templers el mul embargat a un veí de Vilafamés per portar sal que no era de la gabela de Peníscola o, en cas contrari, manarà fer penyores entre els béns de la gent de Vilafamés.

En són testimonis Pere Claver, Bartomeu Peres i Ferrús Ferre.

Notari, Berenguer Escrivà, notari públic de Peníscola.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 534.

Tercio nonas Augusti anno Domini millesimo CC^o XC^o quinto, en presència de mi, notari, e dels testimonis dejús escrits, frare Ramon Çaguàrdia, comanador de Peníscola, requerí de part del senyor rey a frare Arnau de Soler, comanador de Cervera, qui present era, qui axí com a procurador de frare Bernat Dezbosch, comanador de Vilafameç, presentà a él una carta del procurador de València en loch de frare Bernat Dezbosch, comanador de Vilafameç, que tornàs a él e en son poder un mul ab tot ço que portava lo qual per los guardadors de la gabella de la sal de Peníscola fon pres ab sal que no ere de la dita gabella, lo qual per lo comanador de Vilafameç e per sos hòmens/ los fon tolt no degudament e en menyspreu del senyor rey. Encara de part del senyor rey e d'actoritat del manament seu lo requerí que li degés fer raó e satisfació de la violència e injúria que per lo dit comanador de Vilafameç e per sos hòmens fon feyta als guardadors de la dita gabella. En altra manera, si açò fer no volie en fadiga d'èls, d'actoritat del manament del senyor rey covendrà al dit frare R(amon) Çaguàrdia, a conservació del dret de la dita gabella, penyorar e destrényer coses e béns de Vilafameç per la dita rahó. E per què fos vist que en colpa e en defalta d'èls fos feyt, requerí a mi, dit notari, per aver memòria perdurable ésser feyta carta pública.

Açò fo feyt en Peníscola el dia e l'an damunt dit.

Presens testimonis en P(ere) Claver, en Bertomeu Péreç e n Ferrús Ferre.

Sig+num Berengarii Scribe, publici notarii Peniscole, qui hec scripsit et clausit cum literis suprapositis in III^a linea ubi dicitur hòmens, et clausit.

1295, agost, 11. Peníscola.

Fra Ramon Saguàrdia, comanador de Peníscola de l'orde del Temple, presenta a fra Arnau de Soler, comanador de Cervera de l'orde de l'Hospital, una requisició del rei manant-li que donés satisfacció al primer quant a l'embargament d'una mula que portava sal que no era de la gabela de la sal de Peníscola. Aquest segon li respon que ja n'han donant garanties davant el procurador general del Regne i que no accepta les reclamacions del Templer.

En són testimonis Pere Claver, Bartomeu Peres i Ferrús Ferre.

Notari, Berenguer Escrivà, notari públic de Peníscola.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 532.

Tercio nonas Augusti anno Domini millesimo CC^o XC^o quinto, en presència de mi, notari, e dels testimonis dejús escrits, frare Ramon Çaguàrdia, comanador de Peníscola, de part del senyor rey e d'actoritat e del manament seu, pregà e requerí a frare Arnau de Soler, comanador de Cervera, mostran a él e fen legir lo manament del senyor rey que li degés dar ajuda e consel per cobrar una bèstia mular e ço que portave, qui fon presa per los guardadors de la gabella de la sal de Peníscola, la qual los fon tolta per lo comanador de Vilafameç e per sos hòmens; e encara d'actoritat del manament del senyor rey lo requerí que li donàs consel e ajuda d'aver rahó e satisfació de la violència e injúria que fon feyta als guardadors de la dita gabella, en menyspreu del manament del senyor rey, e per aver memòria perdurable requerí a mi, dit notari, que li'n feés pública carta.

A la qual requisició lo dit frare A(rnau) de Soler respòs que com fos cert a él que'l dit frare Bernat Dezbosch agés fermat dret en poder del tinent loch de procurador del regne de València per la dita rahó, e encara lo dit frare Bernat agés una bèstia liurada al dit frare R(amon) Çaguàrdia per aquella que'l dit frare R(amon) demana, la qual bèstia lo dit procurador manà per sa carta al dit frare Ramon que aquella torn e reta al dit frare Bernat, per totes aquestes rahons diu lo dit frare A(rnau) de Soler que él no és tengut en aquest cas de dar-li ajuda¹⁰ ni consel per la ferma de dret per lo dit frare Bernat feyta car seria contra fur de València per ço com tot hom donan fermances de dret deu ésser assegurat en lo dit regne.

El dit frare R(amon) Çaguàrdia dix e protestà que, no contrastan la ferma que diu ésser feyta per frare Bernat Dezbosch en poder del tinent loch de procurador, que él deu donar ajuda e consel al dit frare R(amon) Çaguàrdia per auctoritat e per lo manament del senyor rey, car lo manament del tinent loch de procurador no és ni pot ésser contrari al manament sobirà del senyor rey, e'l dit frare Arnau de Soler dix que no entenia que'l manament del procurador fós contrari al rey.

¶ ¹⁰ En realitat el text diu «ajudu».

Açò fo feyt en Peníscola el dia e·l an damunt dit.
Presens testimonis en Pere Claver e en Bertolomeu Péreç e·n Ferruç Ferre.
Sig+num Berengarii Scribe, publici notarii Peniscole, qui hec scripsit et clausit die et anno in prima linea contentis.

77.

1295, octubre, 18. Portell de Morella.

Bartomeu Descamps, veí d'Ares i síndic de fra Domingo d'Escanella, lloctinent del comanador d'Ares de l'orde del Temple, i del seu consell municipal, compareix davant Ramon Vaquer, justícia de Portell, i dels seus jurats, i els presenta una carta de dit frare en la qual es queixa que havien atacat, segrestat i fet pagar uns diners a Pere Ros, veí d'Ares, per acusacions d'un anterior conflicte no resolt, per la qual cosa els reclama que actuen per la via judicial que correspon. Seguidament reclama al consell de Portell que tornen els diners embargats i lliuren a la justícia els veïns seus que atacaren a en Ros per trencament de la seguretat del camí reial.

En són testimonis Berenguer Torà, Jaume Ros i Ramon Piquer, veïns de Morella.

Notari, Bernat Borràs, notari públic d'Ares.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 558.

Conexeran tots quants aquesta carta veuran ni oyran com aytal dia que és dit XV kalendas en noembre en l'an de M^o e CC^o e XC^o e V^o que en presència de mi, Bernat Boraç, notari públich d'Ares, e dels testimonis dejús scrits comparech en Bertolomeu Descamps, veyn d'Ares, en nom e en veu d'en frare Domingo d'Escanella, tinent loch de comanador en Ares, e de la justícia e dels jurats e dels pròmens del dit loch d'Ares, comparech en la villa de Portel davant en Ramon Vaquer, justícia de Portel, e d'en G(uillem) Jovan e en Barberà \de Belloch,/ jurats, e tota la universsitat del dit loch de Portel, e presentà e legir féu davant lo dit justícia e jurats e los pròmens del dit loch de Portel una letra en paper escrita segelada e·l dors, la qual letra ere del desús dit frare Domingo e de la justícia e dels jurats e dels pròmens d'Ares, la qual letra ere sigelada ab lo sigel del dit consell d'Ares, la qual letra venie a la dita justícia e jurats e als pròmens de Portel, la tenor de la qual tal és:

Als molts savis e honrrats justícia e jurats e los pròmens de Portel, de mi, frare Domingo d'Escanella, tinent loch de comanador en Ares, e de la justícia e dels jurats e dels pròmens del dit loch, salut e bona amor. A la vostra saviea per la tenor de les presents vos fem saber de com vénch davant nós en P(ere) Ros, veyn \nostre,/ clamant e querelant de vosaltres e posà davant nós de com él que se'n venie devés Ares e, quan fo fora de Portel un gran troç veniens per lo camín real, eixqueren ben XXX fins a XL òmens de Portel acaçan al dit P(ere) Ros, e quan foren a él, prengerren-lo e tornaren-lo-se pres entrò prop de Portel, e quan foren

prop de Portel, P(ere) Berenguer e d'altres veyns vostres posaren clam contra lo dit P(ere) Ros que él ab altres òmens d'Ares, que avien pres a éls e'l temps del noble n'Artal d'Alagó, a qui Déus perdon, e que li avien tolt al dit P(ere) Berenguer III sous fins a V sous, sobre la qual quosa nos marvelam molt de vosaltres com sou tan osats de trencar ne de crebantar lo camín real ne n'cara pendre ne d'embargar ni destrényer al dit veyn nostre, ne n'quara que li fes pagar III sous fortívolment per la dita raó sens fadiga de dret que en lo loch d'Ares no atrobàs, e com vosaltres demanats e consentits demanar e aveu destret e enbargat e peyorat e fet pagar al dit veyn nostre los dits III sous per raó dels dans e mals éser feyts el temps del noble do<n> Artal d'Alagón, a qui Déus perdó, marvelam-nos fort en vosaltres de com sou tan osats de començar tal quosa per tal quar lo senyor rey, quan lo cambi ab la cavalleria del Temple, \fer/-nos féu bon privilegi de tots los dans e mals e maleficiis que los omes d'Ares ne de la tinença de les Quoves agéssen feyt en lo temps trespasat tro lo dit cambi se féu ab la dita cavalleria del Temple. Per què us pregam e us requerim de part del senyor rey e per lo privilegi a nós dat e atorgat e confermat per lo dit senyor rey, que encontinent façats retre e deliurar los dits III sous ab tots los dans e messions feytes e per fer per la dita raó. Encara us requerim de part del senyor rey que los dits malfeytors e crebantadors del camín real sien presos o hafiançats per ésser a la mercé del senyor rey, encara axí com aquels que són crebantadors e trencadors e que vénen contra los privilegis del senyor rey e contra la sua volentat e lo seu manament. En altra manera nós enantariem segons que raó sia faedor, a falta e a fadiga vostra.

Dada en Ares, XV kalendas en noembre en l'an de M^o e CC^o e XC^o e V^o.

E legida la dita letra lo dit en Bertolomeu Deçcamps, en nom e en veu del dit tinent loch de comanador en Ares e de la justícia e dels jurats e dels pròmens del dit loch, demanà e requerí als desús dits justícia e jurats e los pròmens de Portel que encontinent li deliurassen los dits III sous los quals avien presos e feyt pagar per força al dit P(ere) Ros non deüdamment e injusta, e totes les messions e dans que per aquela raó feyt avien ne farien per la damun dita raó ne sofert. Encara requerí en nom e en veu dels desús dits que los trencadors e creban<tadors> del camín del senyor rey e los trencadors e crebantadors del privilegi del senyor rey, sien presos o finçats per ésser a la mercé del senyor rey axí com aquells qui vénen contra lo manament e la volentat e contra los privilegis del senyor rey. E feyt lo requeriment per lo dit en Bertolomeu Deçcamps en nom e en veu dels desús dits tinent loch de comanador e de la justícia e dels jurats e dels pròmens d'Ares, e legida la dita letra, demanà e requerí a mi, notari desús dit, que per mon oficii scrivís e en forma pública metés la dita presentació de la dita letra e lo dit requeriment feyt ab dit justícia e jurats e als pròmens de Portel e totes les quoses per mi dites e totes raons, a conservació del dret de la orde de la cavalleria del Temple e de tota la universitat de la villa e del terme d'Ares. E per què la dita presentació e requeri-

ment no puxca éser negat ne abcegat e que puxca demostrar lo dit tinent loch de comanador e los pròmens d'Ares totes ores que a éls ben vist serà faedor, man-ometre en forma pública e yo, dit Bernat Boraç, notari públich d'Ares, estat request per mon ofici per lo dit en Berthomeu Deçcamps, en nom e en veu dels desús dits la dita presentació e requeriment per mon ofici en forma pública metí, presents testimonis Berenguer Torà e Jacme Ros, e R(amon) Piquer, veyns de Morella.

Sig+num Bernardi Boracii, notarii publici de Ares, qui hoc scripssit cum literis emendatis et suprapositis in III^a linea ubi dicitur Belloch, et in VI^a linea ubi dicitur nostre, et XI^a linea ubi dicitur féu, die et anno quo supra.

78.

1295, octubre, 21. Morella.

Fra Ramon d'Escanola, lloctinent del comanador d'Ares de l'orde del Temple compareix davant Pere Ricart, justícia de Morella, i, després de presentar-li còpia de dos documents del rei Jaume II en els quals perdona i anul·la qualsevol reclamació per dans contras els hòmens d'Ares quan encara eren vassalls d'Artal d'Alagó per la guera que hi hagué aleshores, es queixa que el justícia i homes de Portell havien pres Pere Ros, veí d'Ares, per cobrar-li uns diners d'indemnització. El justícia de Morella li respon que ell no en sap res però que si hi ha denúncia, ell actuarà com pertoca.

En són testimonis Sanxo de Tena, porter reial, Pere de Vinatea, Pere de Paners, Bernat Roig i Bonanat Escolà.

Notari, Jaume d'Urgell, notari públic de Morella.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 560.

Noverint universi quod duodecimo kalendas Novembris anno Domini millesimo CC^o nonagesimo quinto, en presència de mi, notari, e dels testimonis desús escrits, davant en P(ere) Ricart, justícia de Morella, comparech el religiós frare R(amon) d'Escanola, tinent loch de comanador en Ares, e dix e demostrà al dit justícia, a conservació del dret dels frares de la cavaleria del Temple e dels hòmens d'Ares, que com lo senyor rey en lo tractament del cambi de la ciutat de Tortosa que féu ab lo senyor maestre e ab los frares de la cavaleria del Temple, de Peníscola e de Ares e a tots los lochs de la tinença de les Coves ab carta segons que és contengut en i treslat feít d'aquela carta per auctoritat d'en P(ere) Barberà, notari de Morella, la tenor del qual és aytal:

Hoc est translatum a quadam litera domini regis in pargameno scripta et cum sigillo suo cereo pendenti sigillata de verbo ad verbum bene et fideliter sumptum IX° kalendas Aprilis anno Domini M^o CC^o XC^o quarto, cuius series talis est:

Noverint universi quod nos, Iacobus, Dei gracia rex Aragonum, Sicilie, Maioricarum et Valencie ac comes Barchinone, per nos et nostros presentes et futuros absolvimus, remitti-

mus, diffinimus et indulgimus vobis universis et singulis hominibus de Paniscola et de Ares et omnium et singulorum locorum tenencie de les Coves, videlicet ville et castri de Covis de Avinromano et de la Salçadella et de Albochàcer, de Villanova, de la Serra et de Terig, in perpetuum omnes iniurias et maleficia per vos illata contra quascumque personas tempore quo eratis nobilis Artaldi de Alagone, et omnes petitiones, acciones et penas civiles et criminales quas contra vos vel bona vestra rationibus supradictis movere, exigere vel infligere possemus vobis vel vestris, exceptis tamen debitis fideiussoribus et demandis de ereditibus de quibus teneamini facere querellantibus de isdem iusticie complimentum, facientes vobis et vestris de predictis omnibus et singulis finem perpetuum et pactum de non petendo sicut melius dici potest et intelligi ad vestrum vestrorumque salvamentum et bonum intellectum, inponentes nobis et nostris in premissis sillencium sempiternum. Mandantes universis officialibus et subditis nostris presentibus et futuris quod presentem absolucionem, remissionem, difinicionem et indulgenciam firmam habeant et observent et non contraveniant nec aliquem contravenire permitant aliqua racione.

Datum Dertuse, quatuor decimo kalendas Octobris anno Domini M° CC° XC° quarto.

Et après encara el dit senyor rey, a instància del dit senyor maestre, manàs als omes de Morella e de Terol e de les aldeyes sues que la dita absolució aguesen ferma entre moltes coses contengudes en aquel manament, segons que és contengut en un treslat fait per auctoritat del dit en P(ere) Barberà la tenor del cual és aytal:

Hoc est translatum a quadam litera domini regis in papiro escripta et in dorso sigillata cum sigillo suo de verbo ad verbum bene et fideliter sumptum IX° kalendas Aprilis anno Domini M° CC° XC° quarto cuius tenor talis est:

Iacobus, Dey gracia rex Aragonum, Sicilie, Maioricarum et Valencie ac comes Barchinone, fidelibus suis hominibus Tirolii et Morelle et aldearum suarum, salutem et gratiam. Ex parte venerabilis magistri millicie Templi intelleximus quod vos seu aliqui vestrum tenetis in regardo homines de Arres et locorum tinencie de Covis qui fuerunt nobilis Artaldi de Alagone, racione maleficiorum per ipsos vobis illatorum tempore guere quam habebamus cum dicto nobili. Unde cum nos in compossicionem quam fecimus cum dicto nobili promissimus quod fecerimus remitti et indulgi per nos dicto nobili et suis predessoribus et omnibus vasallis et valitoribus eorum et eciam omnibus qui iu<v>abunt eum et cum eo erant et cum suis vasallis in guera predicta omnes iniurias et omnia maleficia que vobis fecissent, exceptis debitis fideiussoribus et demandis de hereditatibus de quibus vobis facerent iusticie complimentum, dicimus et mandamus vobis quatenus racione predicta non teneatis dictos homines de cetero in regardo nec inferratis vel inferi faciatis aut consenciatis malum aliquod sive dampnum nec eciam faciatis eisdem petitionem aliquam seu demandam racione predictarum iniuriarum et malficiorum vobis per eos illatorum.

Datum Dertuse, XVII° kalendas Novembris anno Domini M° CC° XC° quarto.

E la justícia de Porteyl, en menyspreu de la dita absolució et manament del dit senyor rey, a instància d'en P(ere) Berenguer, \veín de Portel,/ pres fora la villa en P(ere) Ros, veyn d'Ares, et forçivolment alí XX hòmens ho pus tornàs aquel dit P(ere) Ros en Porteyl e fes e consentís forçivolment fer composició entre el dit P(ere) Ros et P(ere) Berenguer, de ynjúria que'l dit P(ere) Berenguer deye et afermava así ésser feyta per lo dit P(ere) Ros en lo temps que'l loch d'Ares era del noble n'Artal d'Alagó. Et per aquela compossició, axí com a hom forçat et que era en poder d'estranyes gens, lo dit P(ere) Ros agués a donar et pagar al dit P(ere) Berenguer III sous oltra altres dans e mesions que estimà L sous et pus. Per açò com la dita paga dels III sous et dan donat et requesta feyta per lo dit P(ere) Berenguer contra lo dit P(ere) Ros erra de tot en tot estat feyt no degudament et contra la absolució et manament damunt dit, lo dit frare R(amon), ab gran instància suplicant, requerí al dit en P(ere) Ricart, justícia de Morella, que axí com aquel qui és poderós et mayor sobre la justícia de Porteyl en son ofici degués manar per sa carta fermament et descreta al dit justícia de Porteyl que fes retre e deliurar al dit P(ere) Ros, ho aquel qui él voldria, los dits III sous ab los dans e messions que per aquesta raó li'n avie convengut de fer, e que encara manàs al dit justícia de Porteyl e a la universitat d'aquel loch que contra la absolució e manament del dit senyor rey d'aquí avant no vinguesen. Et per ço que'l dit frare D(oming)o ho altri, a conservació del dret del Temple e dels omes d'Ares, poguesen aver testimoni de veritat davant lo senyor rey de totes les damunt dites coses, pregà e requerí a mi, notari, que li'n fes carta pública de protestació.

Enaprés, en l'endemà que fo disapte que's comtaven *undecimo kalendas Novembris* et l'an damunt dit, lo dit justícia respòs a la dita protestació segons que's segex:

A la qual protestació en P(ere) Ricart, justícia de Morella, respòs que él no ere cert ni sabie les coses desús protestades ésser veres segons que per lo dit frare R(amon) eren protestades, mas si lo dit frare R(amon) se clamave de la justícia de Porteyl ho de negun altre home del dit \loch,/ él ere aparelat de fer compliment de justícia al dit frare sens defugi et malea car en altra manera, segons fur de València, él no podrie enantar sens clamater en aytal cas. Encara dix que si él volie citar ni possar clams contra lo dit justícia de Porteyl o altre del dit loch, él era aparellat de liurar sag ho sagç per fer venir aquel davant él.

Actum fuyt Morelle, die et anno contentis in prima linea.

Hon yo, dit Jacme Urgel, notari públic de Morella, a instància e a requisició del damunt dit frare R(amon), totes les damunt dites coses en forma pública mis.

Presentz testimonis en Sanxo de Tena, porter del senyor rey, P(ere) de Vinathea, P(ere) de Paners, Bernat Rog et Bonanat Escollà.

Sig+num Jacobi Urgelli, notarii publici Morelle, qui predictis omnibus et singulis interfuit et ad instanciam et requisicionem predictorum predicta universa et singula in publicam formam redigit cum literis suprapositis in XX^a III^a linea ubi dicitur veín de Portel, et clausit loco, die et anno prefixis.

1295, desembre, 8. Castelló de la Plana.

Fra Ramon Saguàrdia, comanador de Peníscola de l'orde del Temple, compareix davant en Ponç de Miravalls, lloctinent del procurador general del regne de València, i li demana que done protecció als guardians de la gabela de la sal de Peníscola, especialment davant els senyors i veïns de Vilafamés, Borriol i la Pobla Tornesa. El lloctinent efectivament mana això, però en Pere Eximenis de Montornés, senyor de Borriol, es nega a complir-ho si no hi ha sentència, i dóna fermances de cara al plet corresponent.

En són testimonis Pere Pol, Pere Gilabert, Berenguer Roca i Bertomeu Gostanç.

Notari, Miquel Tovars, notari públic de Castelló de la Plana.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 588.

Sexto idus Decembris anno Domini millesimo duocentesimo nonagesimo quinto, comparech l'onrat e religiós frare Ramon Çaguàrdia, comanador de Peníscola, denant l'onrat cavalier en Ponç de Miravayls, tinent loch de procurador en lo regne de València, e ab gran instància requés al dit tinent loch de procurador que eil feés asegurar los guardians de la gabela de la sal de Peníscola segons lo manament a eil feyt per lo senyor rey e ab carta sua e segons la requissició e requissicions que'l dit comanador à feytes al dit lochtinent de procurador, lo qual asegurament lo dit comanador demane dels hòmens de Vilafamez, e del honrat don P(er)o Eximénez de Montornés e d'òmens seus, e encara del senyor de Burriol e d'òmens del dit loch de Burriol, dels quals los ditz guardians se temen que'ls facen dampnatge en ses persones. E lo dit tinent loch de procurador, encontinent respòs al dit comanador e dix que eil és prest e apareyllat d'asegurar e fer asegurar los ditz guardians de la gabela de la sal de Peníscola segons lo manament del senyor rey. Et lo dit tinent loch de procurador en observar lo dit manament del senyor rey encontinent féu manament al dit don P(er)o Eximéniz que eil feés manament als hòmens seus de Tornessa que prengesen sal de la gabela de Peníscola e no d'altra e que aseguràs per si e per los dits hòmens de Tornessa los dits guardians. Et lo dit en P(er)o Eximéniz dix que eil és e fò acostumat totztemps e sos hòmens e encara lo senyor de Burriol e sos hòmens de pendre e comp<r>ar sal d'on se volran dins la senynoria del senyor rey e axí que són en plena e pacífica posesió e que no exirie de possessió sens sentència e coneguda de dret, e sobre la dita posesió dóna fermances en poder del dit tinent loch de procurador que farà dret e complirà dret per si e sos hòmens e per lo senyor de Burriol per los hòmens d'aquel loch, ço és saber, en P(ere) de Guimerà, en Berenguer Dezcoll e en P(ere) Roig, vehins de Castelló, qui la dita fermanceria atorgaren e lurs \béns/ hi obligaren.

Quod est actum in Castellione, die et anno in prima linea contentis.

Presentis testimonis en P(ere) Pol, en P(ere) Guilabert, en Berenguer Rocha e en Bertholomeu Gostanç.

Sig+num Michaelis Tovarçii, notarii publici Castillionis Campi Burriane, qui hec scribi fecit et clausit cum supraposito et emendato in XV^a linea ubi dicitur béns.

80.

1296, febrer, 27. Peníscola

Guillem Florenç, batle de Peníscola, compareix a Traiguera davant Arnau Català i li fa llegir una carta del rei Jaume II dirigida a aquest per la qual el commina a tornar una mula carregada amb sal i robes que l'havien penyorat els guardadors de la gabela de la sal de Peníscola i ell l'havia recuperat per la força. El dit Arnau Català respon que ell no estava afectat per la gabela i que no anava contra el rei.

En són testimonis Miquel Manresa, Nicolau Subirats i Esteve Manresa, veïns de Canet lo Roig. Notari, Berenguer Escrivà, notari públic de Peníscola.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 615.

Dimarts que hom contave *tercio kalendas Marcii anno Domini M^o CC^o XC^o quinto*, en presència de mi, notari, e dels testimonis dejús escrits, en G(uillem) Florenç, batle de Peníscola, comparech en la villa de Vayll Trayguera davant n'Arnau Català e davant aquell per mi, notari, legir féu una letra real del senyor rey, uberta, escrita en paper, sagellada e'l dos, la tenor de la qual és aytal:

Iacobus, Dei gracia rex Aragonum, Maioricarum et Valencie ac comes Barchinone, fidei suo Arnaldo Catalani, salutem et gratiam. Ex parte venerabilis magistri milicie Templi fuit expositum coram nobis quod cum vos pridie ingressetis cum quadam mula vestra de sale Dertuse infra terminos gabelle salis Peniscole, et custodes gabelle salis predicti abstulissent vobis dictam mulam cum sale et alia que portabat, prout est fieri consuetum, vos violenter abstulistis dictum sal et alia que dicta mula tunc portabat quibusdam hominibus quibus dicti custodes comendaverant supradicta, et nichilominus cominamini dictis custodibus inferre malum et dampnum ac eosdem racione predicta tenetis ut dicitur in reguardo, de quo quam plurimum admiramur, cum prohibitum et ordinatum sit quod nullus debeat inmittere de sale Dertuse seu de aliquo alio sale infra terminos gabelle salis Peniscole supradicte. Quare vobis dicimus et mandamus quatenus, visis presentibus, restituatis comendatori Peniscole dictum sal et alia que dicta mula portabat que ut predicatur violenter abstulistis illis hominibus quibus dicti custodes gabelle Peniscole comendaverant supradicta, et ipsos custodes racione predicta non teneatis de cetero in reguardo nec eisdem malum aliquod faciatis. Alias mandamus per presentes procuratori nostro regni Valencie vel eius locumtenenti quod si predicta vera existunt vos ad restituendum comendatori Peniscole dictum sal et alia que dicta mula portabat et ad assecurandum dictos custodes gabelle Peniscole cohercione debita vos compellant.

Datum Cesarauguste, X^o kalendas Marcii anno Domini M^o CC^o XC^o quinto.

Sigillada.

E presentada e lesta la dita letra al dit n'Arnau Català, lo dit en G(uillem) Florenç, batle, en defalta del escrivà de Vayll Trayguera qui la dita presentació no volch fer, pregà e requerí a mi, notari dejús escrit, que de la dita presentació li feés carta pública per aver perdurable memòria, e encara per auctoritat de la dita letra lo dit en G(uillem) Florenç requerí al dit n'Arnau Català que retés e retre feés al senyor comanador de Peníscola, o a él en son loch, aquella sal e robes que portava aquella mula que a él fo presa per los guardadors de la dita gabella, la qual sal e robes els avia pres e del mas de na Cabanes, on los dits guardadors avien comanades, e encara que asseguràs que mal ni dampnatge no feés als dits guardadors segons que tot açò pus clarament en la dita letra del senyor rey és contengut.

E encontinent lo dit n'Arnau Català respòs a la dita presentació e dix que él no entenia aver preses sal ni robes del Temple ni en perjudici seu, ans entenia que eren sues e que totstemp avia acostumat de pendre sal de Tortosa e que, per aquesta raó, dix que él no retria la dita sal ni altres robes. Encara dix que él no tenia en reguart los dits guardadors de la sal ni a aquells no avia en voluntat de mal a fer, ans dix que era aparellat quant a asò de complir lo manament del senyor rey.

Açò fo feyt en Peniscola el dia e-l an damunt dit.

Presens testimonis Miquell Manresa, Nicholau Sobirats e Esteve Manresa, vehins de Canet.

Sig+num Berengarii Scribe, publici notarii Peniscole, qui predictis interfuit scripsit et clausit die et anno in prima linea contentis.

81.

1296, març, 8. La Peña-roja, a la rambla Carbonera.

Fra Domingo d'Escanella, lloctinent de comanador a Ares per fra Ramon Saguàrdia, comanador de Peníscola, es presenta davant Guerau de Banyeres, alcaid de Culla i procurador de la tinença pel noble Guillem d'Anglesola, i li presenta una carta del rei Jaume II en la que aquest li mana personalment que torne les penyores que havia pres de veïns d'Ares arran del plet que tenien amb gent de Benassal. Respon l'alcaid que no les va a tornar però que ell està a disposició de respondre les demandes que se li'n facen o respondre davant els oficials reials.

En són testimonis Ramon de Besora, escuder, senyor de la Torre d'en Besora, Pere Galceran, veí de Morella, Arnau Mercer, veí de Sant Mateu, Pere Piquer i Berenguer Pujalt, veïns de Benassal, i Jaume Bertran i Balaguer d'Enfesta, veïns d'Ares.

Notari, Bernat Borràs, notari públic d'Ares.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 620.

Conegen tots quants aquesta present carta veuran ni \o/yan quom aytal dia que's deye *VIIIº idus Marcii anno Domini Mº CCº XCº quinto*, en presència de mi, Bernat Boraç, notari públic d'Ares, e dels testimonis dejús scrits, comparech frare Domin-

go d'Escanella, tinent loch de comanador en Ares per lo honrat frare Ramon Çaguàrdia, comanador de Paníscola en lo terme d'Ares, en Carbonera, loch nomenat a la Penaroga, davant en Guerau de Bayneres, alcayt de Culla, procurador de la tinença per lo noble en Guiem d'Anglesola, e al dit en Guerau presentà e legir féu per mi, notari, una carta uberta en paper escrita del senyor rey e ab son segel en les espatles segelada ab cera vermella gomada, la tenor de la qual carta tal és:

Iacobus, Dey gracia rex Aragonum, Maioricarum et Valencie ac comes Barchinone, dilecto suo Geraldo de Bagnariis, alcaydo castri de Culla, salutem et dileccionem. Venerabilis et dilectus noster frater Berengarius de Cardona, magister milicie Templi, conquerendo exposuit coram nobis quod vos propria auctoritate indebite et iniuste pignorastis homines de Ares racione contencionis que est inter homines de Benassal et homines de Ares racione terminorum eorundem locorum. Quare vobis dicimus et mandamus quatenus visis presentibus, restituatis hominibus de Ares pignoram supradictam. Alias mandamus per presentes procuratori regni Valencie vel eius locumtenenti quod si predicta vera sunt vos compellant cohercione debita ad restituendum pignoram supradictam, predictis tamen hominibus de Ares existentibus paratis et facientibus in posse ipsius procuratoris super facto dictorum terminorum iusticie complementum.

Datum Cesarauguste, X kalendas Marcii anno Domini M^o CC^o XC^o quinto.

E presentada la dita letra al dit en Guerau e lesta per mi, notari, el dit frare Domingo, per auctoritat de la dita carta e a conservació del dret del Temple, pregà e requerí al dit en Guerau que la dita carta del senyor rey observàs e totes les coses en aqueles contengudes, e per tal que de les damun dites quoses e de la dita presentació lo dit frare Domingo d'Escanella en son loch e en son temps puxa aver testimonis de veritat, pregà e requerí a mi, notari, que li'n fes carta de presentació. E yo, Bernat Boraç, notari desús dit, estat request per lo dit frare Domingo en nom e en veu del hondrat frare Ramon Çaguàrdia, comanador desús dit, la dita presentació en forma pública metí.

Respon en Guerau de Bayneres, alcayt desús dit, a la carta del senyor rey que él no retrie la peynora, mas que és prest e aparellat que farà complir de dret al hondrat frare Ramon Çaguàrdia, comanador de Paníscola, ho a tot hom seu si clam ni querella an de hom de Benaçal de terme ho de totes altres quoses en poder de la justícia de Benaçal. Encara respon al feyt de la contesa del terme que él, que farà estar los hòmens de Benaçal a coneguda del procurador del regne de València e digé-y per dret si al dit procurador plau que vege la dita contesa.

Testimonis són de la dita presentació en Ramon de Besora, escuder, senyor de la Tore de Vinrobii, e en P(ere) Galceran, veyn de Morella, e n'Arnau Mercer, vey de Sen Matheu, e P(ere) Piquer, e Berenguer Pujalt, veyns de Benaçal, e Jacme Bertran e Balaguer d'Enfesta, veyns d'Ares.

Sig+num Bernardi Boracii, notarii publici de Ares, qui hoc scripssit die et anno in prima linea contentis.

1296, abril, 25. Monestir de Benifassà.

Ferrer Montull, batle de la Salzedella, en nom de fra Ramon Saguàrdia, comanador de Peníscola de l'orde del Temple, compareix davant fra Ramon Bernat, abat del monestir de Benifassà, per presentar-li una carta del rei Jaume II per la qual li mana que tornen unes mules carregades amb sal que havien retingut després de ser embargades pels guardians de la gabela de la sal. Posteriorment l'abat li respon que ells no estan afectats per dita gabela i tenen franquesa per comprar sal on vulguen.

En són testimonis Pere Galceran, cavaller, Berenguer de Saus, Domingo Raguell, Bernat Pedroló i Guillem de Palason.

Notari, Ramon Gonçalbo, notari públic del terme de les Coves de Vinromà.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 637.

Coneguen tots quants aquesta present scriptura veuran que *VII kalendas Madii anno Domini M^o CC^o XC^o sexto*, en presència de mi, notari, e dels testimonis dejús escrits, en lo monestir de Benifaça, davant l'onrat seynor e religiós frare Ramon Bernat, per la gràcia de Déu abat de Benifaça, comparech en Ferrer Montul, batle de la Salzedella, en nom e en veu del honrat e religiós frare Ramon Çaguàrdia, comanador de Peníscola, al dit seynor abat presentà e per mi, notari, legir feu una letra del senyor rey uberta, en paper escrita e segelada e l dos ab cera vermela ab lo segell del sit senyor rey, la tenor de la qual és aytal:

Iacobus, Dei gracia rex Aragonum, Maioricarum, Valencie ac comes Barchinone, venerabili et dilecto abbati monasterii de Benifaçano, salutem et dileccionem. Ex parte venerabilis magistri milicie Templi fuit coram nobis expositum conquerendo quod custodes gabelle salis Penischole, ex concessione per nos dicto magistro et fratribus Templi facta et ex potestate per nos eis data, ceperunt infra terminos gabelle Penischole asignatos quedam animalia vestri monasterii que invenerunt portancia aliud sal quam de gabella predicta contra concessionem supradictam et usum et observanciam gabelle predictae, et quod homines vestri abstulerunt violenter dictis custodibus animalia predicta in dicti magistri et fratrum Templi periudicium et gravamen. Quare vobis dicimus et mandamus quatenus, visis presentibus, dicta animalia faciatis tradi et restitui custodibus antedictis vel super ipsis cum ipsis custodibus componatis; alias mandamus per presentem procuratori regni Valencie vel eius locumtenenti quod ad hoc homines predictos et bona eorum compellat cohercione debita et prout fuerit faciendum.

Datum in Sarrione, V^o kalendas Aprilis anno Domini M^o CC^o XC^o sexto.

Sigillada e presentada per lo dit en Ferrer Montul la dita letra al dit senyor abat e lesta per mi, notari, a él lo dit en Ferrer Montul per auctoritat d'aquela letra, de part del dit seynor comanador de Peníscola pregà e ab gran instància requerí a él que la dita letra e totes les coses contengudes en aquela observàs e complís

e, per tal que de les damunt dites coses a perdurable memòria puxa ésser mostrat testimoni de veritat davant lo senyor rey o davant son procurador, lo dit Ferrer Montul pregà e requerí a mi, notari, que de les dites coses li feés carta pública la qual yo, notari, per mon ofici fiu.

Qua litera lecta diligenter exposita per me, dictum notarium, coram reverendo fratre Raymundo, abbate predicto, et quibusdam monachis suis, respondit ipse abbas pro se et conventu suo littere domini regis veritate tacita impetrata, et dixit quod abbas qui nunc est et abbates preteriti qui fuerunt in ipso monasterio de Benifaçano emerunt et de cetero proponunt emere sal et omnia sua necessaria ubi volebant et ubi volunt et in Dertusa et in aliis locis et nunquam emerunt sal de Peniscola nec proponunt eciam emere nisi in illis locis ubi magis eis placuerit, cum monasterium predictum de Benifaçano cum grangiis suis et membris sit exemptum ab omni gabella salis et aliarum rerum, nec dominus gabelle vel custodes predictae gabelle habent aliquam coercionem in ipso monasterio vel suis grangiis ut non possint sal emere ubi ipsi abbas et monachi voluerint, nec eciam ipse dominus rex salva sua reverencia potest ipsis abbati et conventui de Benifaçano ponere legem de emendo sale vel aliquid aliud nisi ubi ipsi voluerint, maxime cum sint persone ecclesiastice in quas non debet ipse dominus rex vel aliquis eius officialis falcem suam miterere sicut in messem alienam et maxime cum non sint de foro suo. Et si forte, quod non credit abbas et eius conventus, procurator regni Valencie vel aliquis eius officialis in aliquo alio voluerit procedere contra eos viva voce et in his scriptis appellat ad dominum regem coram quo de iure suo docebunt ut fuerit faciendum.

Quod est actum loco, die et anno prefixis presentibus testibus Petro Galcerandi, militi, Berengario de Saus, Dominico Raguel, Bernardo Pedrolo et Guillelmo de Palaçon.

Sig+num Raymundi Gunçalbi, publici notarii termini Covarum de Vinromano auctoritate domini magistri milicie Templi, qui hec scripsit et clausit.

83.

1296, abril, 26. Castelló de la Plana.

Fra Ramon Saguàrdia, comanador de Peníscola de l'orde del Temple, compareix davant Berenguer Descoll, lloctinent reial del mer imperi a la Plana de Castelló per en Pere Gilabert, i li presenta dues cartes del rei Jaume II en les quals declara el territori que pertany a la gabela de la sal de Peníscola i mana que els vassalls de Pere Eximenis de Montornés respecten i acaten dit monopoli. Seguidament reclama a dit oficial reial que protegezca els guardadors de dita gabela front als senyors i vassalls de Vilafamés i Borriol i que faça retornar unes bèsties embargades anteriorment. Berenguer Descoll li respon que ell no en té de competències sobre això ja que només té una delegació del justiciat del mer imperi.

Notari, Guillem Cerdà, notari públic de Castelló de la Plana.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 638.

Coneguen tots que *sexto kalendas Madii anno Domini M^o CC^o XC^o sexto*, l'onrat e religiós frare Ramon Çaguàrdia, comanador de Paníscola, comparech en la vila de Castelló davant en Berenguer Dezcoll, vey del dit loch e tinent loch de mer imperi en la Plana de Burriana per en P(ere) Guilbert, e presentà a aquel e legir féu per mi, notari davayl escrit, una carta escrita en paper, del senyor rey, uberta e segellada e·l dos ab son segeyll, la tenor de la qual és aytal:

Iacobus, Dei gracia rex Aragonum, Sicilie, Maioricarum et Valencie ac comes Barchinone, dilecto suo procuratori regni Valencie vel eius locumtenenti, salutem et dileccionem. Noveritis quod in tractatu permutacionis seu concambii facto inter nos et venerabilem fratrem Berengarium de Cardona, magistrum domorum milicie Templi in Aragonia et Catalonia, de civitate Dertuse et de castris et villis de Penischola et de Ares et de tenencia de les Coves de Avinromano et de quibusdam aliis, fuit conductum et expressum quod omnes homines habitantes et habitaturi infra terminos sequentes, videlicet a colle de la Garrovera et de gradu Orpesie usque ad rivum de Uylldecona, et de omnibus villis, aldeis, alqueriis, manssis et aliis locis terminorum de Benifaçano et de Morella usque ad Alcalaten, emant et utantur sale gabelle Panischole et non alio, videlicet fanecha salis pro duodecim denariis, prout hodie emunt et utuntur et actenus sunt uti et emere consueti; et quod omnes homines qui infra dictos terminos inveniantur portantes aliud sal preter sal dicte gabelle Paniscole, amitant bestias portantes dictum sal et quecumque alia portaverint. Et si in domibus infra dictos terminos constitutis inveniretur aliud sal preter sal gabelle predictæ, quod habitantes seu comorantes principaliter in dictis domibus puniantur pena sexaginta solidorum regalium quociens in eisdem domibus aliud sal repertum fuerit. Et si in aliqua seu aliquibus cabaneis infra eosdem terminos constitutis inveniantur aliud sal preter sal gabelle predictæ, quod quelibet cabana seu custodes ipsius cabane puniantur pena centum solidorum regalium quociens aliud sal ibi inveniantur. Quare vobis dicimus et mandamus quatenus super compellendo et puniendo omnes illos et bona eorum qui contra predicta fecerint et super omnibus aliis supradictis exequendis iuxta formam superius annotatam, dictis fratribus milicie Templi et eorum nunciis custodibus dicte gabelle prestetis auxilium, consilium et iuvamen quandocumque et quocienscumque inde per eos fueritis requisiti.

Datum Gerunde, XII° kalendas Octobris anno Domini M^o CC^o XC^o quinto.

Ítem, li presentà e legir féu per lo dit notari un treslat autenticat feyt de les covinences que feytes són entre·l dit senyor rey e el maestre e els frares de la cavaleria del Temple, en les quals covinences a tenir e observar lo dit senyor rey obligà la meytat del monedatge que pren dels hòmens del Temple, que si de les dites covinences alguna cosa era minvat, se poguessen retornar e recòrer a la dita meytat de monedatge.

Ítem, presentà e legir féu per lo dit notari una altra carta del senyor rey escrita en paper, uberta e·l dos segellada ab son segel, la tenor de la qual és aytal:

Iacobus, Dei gracia rex Aragonum, Sicilie, Maioricarum et Valencie ac comes Barchinone, procuratori regni Valencie vel eiusdem locumtenenti, salutem et dileccionem. Intellecto quod Petrus Ximinius de Montetornesio pro<h>ibet et vetat suis hominibus de termino gabelle Panischole ne emant seu accipiant de ipso sale quamvis consueverint et teneantur de dicta gabella, ut dicitur, accipere ipsum sal, vobis dicimus et mandamus quatenus, visis instrumentis cambii que nos cum Templo fecimus de predictis et pactis in eisdem contentis super terminis et iuribus dicte gabelle, manuteneatis et defendatis Templum et gabellarios dicte gabelle in possessione pacifica contra dictos homines dicti Petri Ximinius et alios quoscumque secundum que usi fuerint ante dictum cambium et in dictis instrumentis cambii videtur contineri, taliter facientes quod de negligencia redargui non possitis.

Datum Barchinone, octavo ydus Augusti anno Domini M^o CC^o XC^o quinto.

Et encontinent lo dit frare Ramon Çaguàrdia requerí al dit en Berenguer Dezcoll, ab gran instància, que ell li feés retre les bèsties que toltes eren per los hòmens de Burriol als guardadós de la gabella de la sal de Paníschola, e de la injúria que feyta era a la guarda de la gabella lo feés satisfacer. E aquestes coses requerí per auctoritat dels manamentz del senyor rey feytz en les damunt dites cartes e en lo dit treslat, e encara requerí que li feés assegurar los dits guardadors de la dita gabella dels hòmens d'en P(ere) Xaméniz de Muntornés e dels hòmens de la dona de Burriol e dels hòmens de Vilafameç.

E lo dit Berenguer Dezcoll encontinent respòs a les coses per lo dit frare Ramon proposades e dix que ell no avie poder ne jurisdicció de fer exsecució de les dites coses, ne n'avie manament del senyor rey ne de son procurador, sinó tan solament que en P(ere) Guilabert li avie comanat lo justiciat del mer imperi en la Plana de Burriana segons que'n la letra de comissió del dit mer imperi a si feyta és contengut.

Sig+num Guillelmi Cerdani, publici notarii Castellionis Campi Burriane, qui omnia predicta coram dicto Berengario de Collo legit et publicavit et ad instanciam dicti fratris Raymundi de Guardia in formam publicam transcribi fecit cum literis<rasis> et emendatis in IX^a linea ubi legitur portantes, die et anno in prima linea contentis.

84.

1296, abril, 27. Casa del Temple a la ciutat de València.

Fra Ramon Saguàrdia, comanador de Peníscola de l'orde del Temple, compareix davant Pere Gilabert, lloctinent reial del mer imperi a la Plana de Castelló, i li presenta dues cartes del rei Jaume II en les quals declara el territori que pertany a la gabela de la sal de Peníscola i mana que els vassalls de Pere Eximenis de Montornés respecten i acaten dit monopoli. Seguidament reclama a dit oficial reial que protegesca els guardadors de dita gabela front als senyors i vassalls de Vilafamés i Borriol i que faça retornar unes bèsties embargades anteriorment.

En són testimonis Ramon de Fabarçà, frener, Ramon de Caselles, i Domingo Nicolau, prevere. Notari, Guillem de Vernet, notari públic de València.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 640.

Anno Domini M° CC° nonagesimo sexto, videlicet die Veneris qua dicebatur et computabatur quinto kalendas Madii, en presència de mi, notari, e dels testimonis dejús scrits, l'onrat frare Ramon Çaguàrdia, comanador de Paníscola, presentà e per mi, dit notari, legir feu a n P(ere) Guilabert, tinent loch de mer emperi en la Plana de Burriana, una carta del senyor rey, uberta, escrita en paper e segelada e'l dors ab sagell menor del dit senyor rey, la tenor de la quall és aytal:

Iacobus, Dei gracia rex Aragonum, Sicilie, Maioricarum et Valencie, ac comes Barchinone, dilecto suo procuratori regni Valencie vel eius locumtenenti, salutem et dileccionem. Noveritis quod in tractatu permutacionis seu concambii facto inter nos et venerabilem fratrem Berengarium de Cardona, magistrum domorum milicie Templi in Aragonia et Catalonia, de civitate Dertuse et de castris et villis de Paniscola et de Ares et de tenencia de Les Coves de Avinromano et de quibusdam aliis, fuit conductum et expressum quod omnes homines habitantes et habitaturi infra terminos sequentes, videlicet a colle de la Garrovera et de gradu Orpessie usque ad rivum de Ulldecona, et de omnibus villis, aldeis, alqueriis, mansis et aliis locis terminorum de Benifaçano et de Morelle usque ad Alcalaten, emant et utantur sale gabelle Paniscole et non alio, videlicet fanecham salis pro duodecim denariis prout hodie emunt et utuntur et actenus sunt uti et emere consueti; et quod omnes homines qui infra dictos terminos inveniantur portantes aliud sal preter sal dicte gabelle Panischole, amittant bestias portantes dictum sal et quecumque alia portaverint. Et si in domibus infra dictos terminos constitutis inveniretur aliud sal preter sal gabelle predictæ, quod habitantes seu commorantes principaliter in dictis domibus puniantur pena LX solidorum regalium quociens in eisdem domibus aliud sal repertum fuerit. Et si in aliqua seu aliquibus cabaneis infra eosdem terminos constitutis inveniantur aliud sal preter sal gabelle predictæ, quod quelibet cabana seu custodes ipsius cabane puniantur pena centum solidorum regalium quociens aliud sal ibi inveniantur. Quare vobis dicimus et mandamus quatenus super compellendo et puniendo omnes illos et bona eorum qui contra predicta fecerint et super omnibus aliis supradictis exequendis iuxta formam superius annotatam, dictis fratribus milicie Templi et eorum nunciis custodibus dicte gabelle prestetis auxilium, consilium et iuvamen quandocumque et quocienscumque inde per eos fueritis requisiti.

Datum Gerunde, XII° kalendas Octobris anno Domini M° CC° XC° quinto.

Ítem, li presentà e legir féu per lo dit notari un treslat autèntich feit de les covinences que feites són entre lo dit senyor rey e el maestre e els frares de la cavaleria del Temple en les quals covinences a tenir e a observar lo dit senyor rey obligà la meytat del monedatge que pren dels hòmens del Temple. E si de les dites covinences alcuna cosa era minvat, se poguesen retornar e recórrer a la dita meytat de monedatge.

Ítem, li presentà e legir li ffeu per lo dit notari una altra \letra/ del senyor rey, uberta, escrita en paper e e-l dors sagellada ab lo sagell menor del dit senyor rey, la tenor de la quall és aytal:

Iacobus, Dei gracia rex Aragonum, Sicilie, Maioricarum et Valencie ac comes Barchinone, procuratori regni Valencie vel eiusdem locumtenenti, salutem et dileccionem. Intellecto quod Petrus Eximini de Montetornesio prohibet et vetat suis hominibus de termino gabelle Paniscole ne emant seu accipiant de ipso sale quamvis consueverint et teneantur de dicta gabella, ut dicitur, accipere ipsum sal, vobis dicimus et mandamus quatenus visis instrumentis cambii que nos cum Templo fecimus de predictis et pactis in eisdem contentis super terminis et iuribus dicte gabelle, manuteneatis et defendatis Templum et gabellarios dicte gabelle in possessione pacifica contra dictos homines dicti Petri Eximen et alios quoscumque secundum que usi fuerant ante dictum cambium et in dictis instrumentis cambii videtur contineri, taliter facientes quod de negligencia redargui non possitis.

Datum Barchinone, octavo idus Augusti anno Domini M^o CC^o nonagesimo quinto.

E encontinent lo dit frare R(amon) Çaguàrdia requerí al dit en P(ere) Guilaibert ab gran instància que ell li feés retre les bèsties que toltes eren per los hòmens de Burriol als guardadors de la gabela de la sal de Paníscola e de la injúria que feita era a la guarda de la gabela lo feés satisfèr. E aquestes coses requerí per auctoritat del manament del senyor rey feít en les desús dites cartes e en lo dit translat. Encara requerí que li feés assegurar los ditz guardadors de la dita gabela dels hòmens d'en P(ere) Ximenis de Montornés e dels hòmens de la dona de Burriol e dels hòmens de Vilafaméz, de les quals coses damunt dites lo dit comanador demanà a si ésser feyta carta pública a conservació de son dret per mi, notari, ací escrit.

Les quals coses totes desús dites foren feytes, lestes e publicades en la casa del Temple de València en lo dia e an desús dits.

Presens testimonis a les dites coses apellats e pregatz en R(amon) de Fabarcà, frener, R(amon) de Caseles e en Domingo Nicholau, prevere.

Sig+num Guillelmi de Verneto, notarii publici Valencie, qui omnibus supradictis una cum dictis testibus presens interfuit et ea omnia rogatus scribi fecit et propria manu clausit loco, die et anno prefixis cum raso et emendato in decima tertia linea ubi dicitur a tenir e a observar lo dit seynor rey, et cum supraposito in decima quarta linea ubi dicitur letra.

85.

1296, maig, 11. Oriola.

Els jurats de la vila d'Oriola, Berenguer Morrelles, Pere Miró i Jaume Capdebou, lloctinent d'Eximén Enyeguis, juntament amb un grup de prohoms de la vila, es reuneixen a l'església del Salvador en consell i presten homenatge de fidelitat i vassallatge al rei Jaume II com a nou rei del regne de Múrcia, segons la donació que li havia fet Alfons de la Cerda, a qui consideren legítim rei de Castella.

En són testimonis Jaume Peres, senyor de Sogorb, Ramon Folc, Sanç Antilló, Guillem Durfort, Ramon Cabrera, Guillem de Solanes, Bernat de Riudoms, arxipreste d'Oriola, i Pere Palau. Notari, Pere de Liminyana, notari públic d'Oriola.

Pergamí original tallat per ABC.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 645.

Coneguda cosa sia axí als presens com als esdevenidors que divenres onze dies a l'entrada del mes de maig en l'an de nostre Senyor mill CCXC sis e en era de mill CCC trenta e quatre, en presència de mi, P(ere) de Leminyana, notari públich d'Oriola, e dels testimonis daval escrits a açò demanats e pregats, en Berenguer Morrelles e en P(ere) Miró, jurats d'Oriola, e en Jacme Capdebou, tenent loch d'en Exemén Enegis, absent, jurat semblantment d'Oriola, apellat e ajustat consell axí com és acostumat públicament en la vila d'Oriola en la esgleya de Sant Salvador, atorgants e regonexents tuyt ensems de la universsitat justada en la egleya damunt dita per lur senyor natural e per rey del regne de Múrcia, lo molt alt e poderós senyor en Jacme, per la gràcia de Déu rey d'Aragó, de Mallorques, de València e de Múrcia e comte de Barcelona, per raó de la donació al dit senyor rey en Jacme feyta purament entre vius per lo molt alt senyor n'Amfós, per la gràcia de Déu rey de Castella, de Leó, de Toledo, de Gal·lícia, de Sebília, de Còrdova, de Jahén e del Algarbe, lo qual senyor n'Amfós e'l temps de la dita donació ere verda-der rey e senyor del damunt dit regne de Múrcia segons que és contengut en carta pública de la dita donació bollada ab bolla de plom d'aquell senyor rey n'Amfós, la qual carta los hòmens de la dita universsitat veeren e fo en la dita egleya lesta e mostrada a ells.

Per ço los jurats damunt dits e en Jacme Capdebou, tenent loch del dit n'Exemén Enegis, jurat, e en Bertolomeu Tegores, en Berenguer de Moncada, en N'Énego Lopis, en P(ere) Rossell, en Pericó Rossell, fyll seu, en Berenguer de Leminyana, en Bernat Adalyll, en Ferrando Marrades, alcalde, en Guillem de Leminyana, alguazir, en Garcia Peris de Siurana, en Guerau Bleda, en P(ere) Masquefa, en Domingo Vedell, en Guillem de Paratge, en Johan Carlls, en Miquel Fira, en Jacme Alegret, en Johan Sanches d'Exea, en Gonçalbo Garcia, en Corberan Sanxis, en Berenguer Mulner, en Pons de Granyena, en Bernat Borraça, en Miquel Ça-granada, en Goçalbo Peres Casquello, en Guillem de Belloch, n'Arnau Desfrefxa, n'Arnau de Masquefa e en P(ere) Segura, per si e per nom de tots los hòmens de la dita universsitat del dit loch presens en la dita egleya e açò volens e manans, vista e entesa plenament per tuyt ensemps la dita carta de donació e totes les coses e sengles contengudes en aquella carta, e aüt sobre les coses damunt dites acort e diligent tractat, feeren homenatge de boca e de mans al damunt dit senyor rey en Jacme axí com a senyor lur natural e a rey de Múrcia e del regne, del qual regne és la dita villa d'Oriola ab sos térmens e ab ses pertinències, e promès ser a bona fe tots los damunt dits per si e per la dita universsitat present e esdevenidor al senyor rey en Jacme damunt dit e als seus successors e'l regne de Múrcia en virtut del dit

homenatge e del sacrament que n feeren al senyor rey damunt dit per manament de la dita universsitat, que ells e tots los altres de la dita universsitat presens e esdevenidors seran al dit senyor rey en Jacme e als seus successors al regne de Múrcia feels hòmens e vassalls e defendran ell e ls seus successors damunt dits, ab corses e ab aver e ab la vila de Oriola contra totes persones axí com lur rey e senyor natural, e totes aquestes coses damunt dites tots los damunt dits nomenats, per si e per la dita universsitat, present a açò e manant e volent, juraren al damunt dit senyor rey en Jacme per Déu e sobre ls Sants Evangelis per éls corporalment et ab lurs mans tocats atendre feelment e complir e en alguna cosa no contravenir per neguna raó. E totes aquestes coses damunt dites lo dit senyor rey en Jacme e ls altres damunt nomenats e tota la universsitat damunt dita volgren e requiren mi, damunt dit notari, que ls en feés cartes públiques partides per abc.

Feyta fo en Oriola el dia e en l'an e era sobredits, presens testimonis en Jacme Pere, senyor de Segorb, en Ramon Folch, en San d'Antilló, en Guillem Durfort, en Ramon Cabrera, vicecanceller del senyor rey, en Guillem de Solanes, d'aquest metex senyor escrivà, Bernalt de Riudolms, arcipreste d'Oriola, P(ere) Palau e molts d'altres.

Senal + de mi, P(ere) de Lemynyana, notari públich de Oriola, qui a totes les damunt dites coses fuy present e ab atorgament de la dita universsitat esta carta escriví e acloy.

86.

1296, maig, 12. Peníscola.

Fra Ramon Saguàrdia, comanador de Peníscola de l'orde del Temple, arran del plet amb en Pere Sendàvena sobre l'enfonsament d'una barca carregada de blat prop de Peníscola, aquest declara que tota la culpa del fet fou dels mercaders i dels mariners de la barca, els quals no permeteren que el comanador actuara en defensa d'ells i atacara la dita barca.

En són testimonis Bernat d'Anglesola, Pere de Maderes i Ferrús Ferre.

Notari, Berenguer Escrivà, notari públich de Peníscola.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 646.

Quarto idus Madii anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo sexto, en presència de mi, notari, e dels testimonis dejús escrits l'onrrat frare Ramon Çaguàrdia, comanador de Peníscola, requerí a n P(ere) Sendàvena que él en sa fe li degés dir en testimoni de veritat en què manera ni per qual colpa ni per qual ocasió la sua barcha e ls avers que en aquella eren se perderen. E l dit P(ere) Sendàvena dix e confessà en veritat e sens tota força que feyta no li ere e sens tot engan e maestria, que en colpa e en defalta dels mercaders e dels mariners que en la barcha eren se perderen com a força del dit P(ere) Sendàvena los mercaders desenpararen e

lexaren la barcha que no la volgeren deffensar. Encara dix e confessà que si él e els mercaders agessen lexat fer al comanador sa volentat, éls ageren restaurada la barcha e·ls avers e per ço car lo li vedaren ans que él pogés ésser socorregut a la barcha, lo leyn ach mes hòmens en la barcha que la esfondraren. E aquestes coses dix e confessà en presència de mi, notarii dejús escrit, e de frare Bertran de Ribesaltes e de frare Galceran de Beviure e d'en Bernat Pinyol, que al feyt fo tota hora present, e semblantment o confessà davant en Bernat d'Anglesola e d'en P(ere) de Maderes e d'en Ferruç Ferre.

E·l dit comanador requerí a mi, dit notarii, que de totes aquestes coses, per aver fe e testimoni de veritat e aver d'aquén memòria perdurable, li'n mesés en forma pública.

Actum fuit Peniscole, die et anno quod supra.

Presens testimonis en Bernat d'Anglesola, en P(ere) de Maderes e en Ferrús Ferre.

Sig+num Berengarii Scribe, publici notarii Peniscole, qui hoc scripsit et clausit die et anno in prima linea contentis.

87.

1296, maig, 17. Peníscola.

Bonanat Valldaura, ciutadà de València, com a procurador de diversos socis de Morella, Sant Mateu i València, compareix davant fra Ramon Saguàrdia, comanador de Peníscola de l'orde del Temple, i presenta una llarga protesta perquè uns dies abans una barca que havien llogat a Pere Sendàvena per a transportar blat de tots ells a la ciutat de València, havia estat segrestada per una nau al cap d'Irta. El còmit d'aquesta els demanà un rescat per a no enfonsar-la i, quan anaven a pagar-li, el comanador de Peníscola aparegué amb unes barques armades, per la qual cosa dits socis negociaren amb ell que no intervingués. Tot i la seua paraula, finalment féu acció d'atacar, per la qual cosa la barca amb blat fou enfonsada i es va perdre el blat i altres coses, però, a més, seguidament el comanador es negà a perseguir la nau atacant. Per tot això demanen ara ser compensats econòmicament per les pèrdues patides.

En són testimonis Pere Claramunt, Ferrús Ferre i Guillem Doménec, notari de Sant Mateu.

Notari, Berenguer Escrivà, notari públic de Peníscola.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 648.

XVI° kalendas Iunii anno Domini M^o CC^o XC^o sexto, comparech en Bonanat Valldaura, ciutadà de València, per si e axí com a procurador d'en R(amon) Vinya, Johan Bassa, Miquelet d'Areyn, G(uillem) Manresa, Arnau Compayn, de Morella, e d'en Bernat Rocí e d'en P(ere) Correger e d'en Bernat Pagés, de Sent Matheu, e d'en G(uillem) Riquer, de València, davant l'onrat religiós frare R(amon) Çaguàrdia, comanador de Peníscola, e en presència de mi, notari, e dels testimonis dejús

escrits, dix e protestà lo dit Bonanat per si e el nom que desús contra lo dit comanador que com éls en aquest mes de maig en què ara som, éls agessen carregada una barcha de forment d'en P(ere) Sendàvena e·l port de Peníscola per anar a València per fer farina per portar en servii del senyor rey e, endret del cap d'Irta, la dita barcha encontràs un leyn e donàs a aquella batalla una gran estona e, finalment, per temor del dit leyn, lo dit P(ere) Sendàvena, de qui era la barcha, ab volentat del dit Bonanat e dels altres de la barcha, rehemés la dita barcha e càrrech e feés pati e avinença ab lo còmit del dit leyn per XL liures de reals e aseguràs aquella en anan e tornan ab lo dit càrrech e persones e que la dita barcha fos salva als mercaders.

La qual avinença e composició feyta delà lo cap ves labeig, lo dit Bonanat e lo dit P(ere) Sendàvena, anans a Peníscola per los dits diners e rehençó, encontrassen e·l camí lo dit comanador e recomtassen a aquell que la dita avinença avien feyta en la forma desús dita per les dites XL lliures, a les quals anaven a Peníscola per ço car aquell dia matex les avien a pagar al dit còmit e les devien aver en lo dit leyn, en lo qual avien jaquits dos hòmens per reffena per raó de les dites XL lliures. E lo dit comanador digués a éls que sabessen que fer que él lo dit leyn tenia per seu car él faie venir una barcha armada e dos laüts de Peníscola, e éls digessen e pregassen e requerissen al dit comanador que no lexàs demostrar la dita barcha armada ni laüts ni anàs devés el dit leyn per ço car lo dit còmit los avia dit que si barcha alcuna armada venia de Peníscola contra el dit leyn, que él esfondraria la dita barcha e perdrien lo càrrech, e encara éls digessen al dit comanador que tant d'espai avia de la dita barcha armada tro al dit leyn que no y poria conseguir ans auria esfondrada la dita barca e se'n poria anar salvament.

E estants en aquestes paraules, moltes jens vingeren de Peníscola per terra e éls pregassen e requerissen al dit comanador que les ne feés tornar per tal que·l dit leyn entenés que éls li complien la dita convinença que promesa li avien, e lo dit comanador, a pregàries lurs, volgués e consentís que les dites jens se'n tornassen e aquelles ne feés tornar entrò al cap d'Irta hon la dita barca armada ere. E aquí fos contrast entre los dits hòmens si hirien o no envés lo dit leyn, e la major partida digessen que no anassen ves lo dit leyn per tal que la dita barca e càrrech no's perdés. Si que·l dit comanador, per ço car contrastaven que la dita barcha no anàs ves lo dit leyn, volch trametre una ascona a la un d'aquells e ladoncs, lo dit Bonanat, per si e per aquells qui lo dit forment ho càrrech hi avien, protestàs contra lo dit comanador de paraula en presència de testimonis que él ab la dita barcha no y anàs car, si u faie, per él e per sa colpa e per son enbargament la dita barca e càrrech se perdria, e que li u demanarie en son loch e en son temps.

E sobre açò agués d'acort e volgués, consentís e li plagués que éls anassen a Peníscola a la dita rehençó e que complissen ço que avien promés al còmit del dit leyn, que él no's partiria d'allí entrò agessen complida la dita rehençó e fossen tornats en lur barcha, e per ço, éls, encontinent anassen a Peníscola e, aportants la dita rehençó al tornar que faien, trobassen lo dit comanador al dit cap d'Irta hon

l'avien jaquit e fos mudat d'altre enteniment e del primer acort, e que volia anar de tot en tot ves lo dit leyn; e lo dit Bonanat, per la dita raó, protestàs altra vegada en la forma damunt dita e, finalment, lo dit comanador consentís e atorgàs a él que se'n pensassen d'anar là hon se devien recolir e que pensassen de pagar la dita reençó e que se'n tornassen en lur barca, e él esperat sie entrò açò agessen feyt e que despux, ab Déu, él cuydave aver lo dit leyn.

Per raó del qual consentiment e atorgament e enpreniment que éls feeren ab lo dit comanador, éls se'n pensaren d'anar ab la dita reençó e per pagar aquella e, encontinent, éls recollits ab la dita reençó en lur gròndola, lo dit comanador isqués ab la barca armada e dos laüts envés lo dit leyn contra l'atorgament, consentiment e enpresió que ab él avien feyta e, per aquesta raó, lo dit leyn esfondràs la dita barcha per colpa del dit comanador e per l'enbargament que él féu aquell dia metex après lo dit atorgament e consentiment, per lo qual no pogeren pagar la dita reençó, en la qual avia CCX saques en què avia CCC kafisos de forment e pus, que valien CCC^{tes} lliures e pus, e les saques e l'altra roba que valia XXX lliures e pus.

Hon, com per colpa e per ocasió e enbargament del dit comanador éls ayen perdut lo dit forment e robes per les raons desús dites, mayorment com, esfondrada la dita barcha, lo dit comanador no anàs devés lo dit leyn ni seguís aquell ni passàs de la barca a avant hon lo dit leyn esperà aquella, ans se'n tornàs sempre a terra, esfondrada la dita barca. En per açò lo dit Bonanat, per si e el nom que desús, pregà e requerí e demanà protestan al dit comanador que él los esmenàs lo dit forment e robes o'l dit convalent o estimació com los en sia tengut segons raó natural e usança de mar, segons que éls demostraran en son loch e en son temps; en altra manera protestà que u demostrarà al senyor rey, e de les damunt dites coses demanà que li'n fos feyta carta pública de protestació a conservació de lur dret e a memòria perdurable.

A la qual protestació lo dit frare Ramon Çaguàrdia, comanador de Peníscola, respòs a conservació de son dret e negà totes les coses contra él protestades per lo dit Bonanat en tant com contra él fan ni són aposades ni protestades. E protestà que él no avie colpa en lo dan donat a la barcha ni als avers, ni per sa ocasió a éls negun dan no feyt ni donat, ans proteste que tot ço que él à feyt, féu a deffensió de la dita barca e béns e contra los enemics del senyor rey, segons que él en son loch e en son temps verarà, là on deye e axí com deya. E proteste que él ere apparellat d'ésser e d'estar a dret e a raó al dit Bonanat e a tots aquells per qui él proteste, e de fer-los dret e rahó breument sens tota malea, là on deye e axí com deye. E d'açò offén fermances de dret en Bernat d'Anglesola, en P(ere) de Maderes e'n Bernat Pinyol, vehins de Peníscola, los quals atorgaren la dita fermanceria e obligaren tots lurs béns. E requerí al dit Bonanat que él e aquells per qui él protestave degessen ésser a raó e a dret de les dites coses si entenien aver neguna acció, e que greuge ni dan no donassen a negunes coses de la batlia de Peníscola ni de la cavaleria del Temple, e comanà totes les coses de la batlia de Peníscola en guarda e en protecció

del senyor rey. En altra manera protestà que si él ni·ls altres per qui proteste o altri per éls, dan ni greuge donaven a les coses del Temple, que u farien sobre perferta de dret e sens fadiga de dret en él no atrobada, e en fe e en guarda del senyor rey. E el dit Bonanat, estan en la protestació per él feyta, dix que ere apparellat en son loch e en son temps de provar les coses en la dita protestació contengudes.

Actum fuit Peniscole, die et anno quo supra.

Presens testimonis en P(ere) Clarmunt, en Ferrús Ferre e n G(uillem) Doménech, notari de Sent Matheu.

Sig+num Berengarii Scribe, publici notarii Peniscole, qui predictis interfuit, scripsit et clausit die et anno in prima linea contentis.

88.

1296, maig, 24. Borriana.

Fra Ramon Rog, lloctinent de comanador a la tinença de les Coves de Vinromà per fra Ramon Saguàrdia, comanador de Peníscola de l'orde del Temple, compareix davant Pere Eximenis, senyor de Montornés, a la seva casa de Palau, a l'horta de Borriana, i li presenta una carta del rei Jaume II per la qual li mana que respecte, ell i els vassalls de Borriol del seu difunt germà Roís Eximenis, la gabela de la sal de Peníscola. En són testimonis Arnau Cardona, veí de Borriana, i Joan d'Alagó.

I el mateix dia compareix dit Pere Eximenis de Montornés a les cases de Temple a Borriana davant dit fra Ramon Roig i protesta que ell no en té d'obligació de comprar la sal a la gabela de Peníscola, i que per fur d'Aragó té llibertat de fer-ne sobre això segons la seua voluntat, tal com n'ha fet ell i els seus vassalls fins ara.

En són testimonis Arnau de Vallibona, ciutadà de València, Bernat Rovira, Ramon d'Om i Aparici Roger, veïns de Borriana.

Notari, Ramon Gonçalbo, notari del terme de les Coves de Vinromà.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 651.

Coneguen tots que *IX° kalendas Iunii anno Domini M^o CC^o XC^o sexto*, en presència de mi, en Ramon Goçalbo, públich notari de la tinença de les Coves, e dels testimonis dejús escritz, frare Ramon Rog, tinent loch de comanador en la tinença de les Coves per l'onrat e religiós frare Ramon Çaguàrdia, comanador de Peníscola, comparech davant l'onrat en P(ere) Exeméniç, senynor de Montornés, e en loch del dit comanador presentà e per mi, notari, ligir féu al dit en P(ere) Exeméniç una letra del senyor rey, uberta, en paper escrita e segelada e·l dos ab lo segel del dit senynor rey la tenor de la qual és aytal:

Iacobus, Dei gracia rex Aragonum, Maioricarum et Valencie ac comes Barchinone, dilecto suo Petro Eximeni de Montetornesio, salutem et dileccionem. Ex parte venerabilis magistri milicie Templi fuit coram nobis propositum conquerendo quod cum nuper custo-

des per dictum magistrum ad custodiam gabelle salis Peniscole deputati cepissent bestias quorundam hominum de Borriol et de populacione eiusdem, quos invenerunt infra limites custodie dicte gabelle portantes aliud sal quam de sale gabelle predicte contra conveniencias et pacta inter nos et dictum magistrum inita, homines dictorum locorum violenter manu armata, abstulerunt dictis custodibus bestias supradictas et nichilominus vos et homines vestri cominamini dictis custodibus inferre malum et tenetis eos eiam in reguardo. Unde cum inter nos et dictum magistrum fuerit conditum quod omnes homines habitantes et habitaturi infra terminos gabelle predicte, videlicet a colle de la Garrovera et de gradu Orpesie usque ad rivum de Uldicon, et de omnibus villis, aldeis, alchareis, mansis et aliis locis terminorum de Benifaçano et de Moreylla usque ad Alcalaten emant et utantur sale gabelle Peniscole et non alio, et quod omnes homines qui infra dictos terminos inveniantur portantes aliud sal preter sal dicte gabelle Peniscole amitant bestias portantes dictum sal et quecumque alia portaverint, ut hec et alia in instrumento per nos dicto magistro facto continentur, idcirco vobis dicimus et mandamus quatenus bestias predictas cum hominibus omnibus que portabant dictis custodibus per dictos homines dictorum locorum restitui, visis presentibus, faciatis et de cetero non impediatis nec impedi fieri faciatis per homines vestros dictos custodes infra limites supradictos uti officio custodie prout est actenus fieri consuetum. Alias significamus vobis quod nos mandamus per alias literas nostras procuratori regni Valencie vel eius locumtenenti quod ad hec vos et homines predictos et bona vestra debita cohercione compellat.

*Datum in obsidione Oriole, III° nonas May anno Domini M^o CC^o XC^o sexto.
Sigillada.*

E presentada la dita letra per lo dit frare R(amon) Rog e legida per mi, notari, al dit don P(ere) Eximéniç, pregà e requerí a él que aquela observàs e complís lo manament del senyor rey, e requerí a mi, notari, que li'n feés carta pública de presentació la qual per mon ofici fiu en la orta de Borriana e'l loch qui és dit Palau d'en P(ere) Eximéniç, el dia e l'an damunt dit, presents testimonis n'Arnau Cardona, vehín de Borriana, e en Johan d'Alagó.

E après, aquest metex dia, dins la vila de Borriana, en les cases de la cavaleria del Temple, lo dit en P(ere) Eximéniç respòs e posà ço que's seguex:

Dijous que hom contava *nono kalendas Iunii anno Domini M^o CC^o XC^o sexto*, comparech en P(ere) Eximéniç de Montornés en presència d'en Romeu Pelegrín, tinent loch de justícia en Borriana, e del notari e dels testimonis dejús escrits e, en presència encara de frare Ramon Rog, tinent loch de comanador en lo terme de les Coves, e a conservació de son dret, dix e protestà responén e exceptan contra lo damunt dit frare Ramon Rog e contra encara lo comanador de Peníscola e contra altres al damunt dit don P(ere) Eximéniç demanans per la rahon desús escrita que, con lo damunt dit frare R(amon), en lo nom desús dit, aja dada e presentada una letra del senyor rey la qual enaxís comença:

Iacobus, Dei gracia rex Aragonum, Maioricarum et Valencie ac comes Barchinone, dilecto suo Petro Eximeni de Montetornesio, salutem et dileccionem. Ex parte venerabilis magistri milicie Templi fuit coram nobis propositum conquerendo quod cum nuper custodes per dictum magistrum ad custodiam gabelle salis Paniscole, etc., et in fine litere predictae sic continetur, prout est actenus fieri consuetum.

Per tal diu lo damunt dit don P(ere) Eximéniç que la letra damunt dita, salva pau del senynor maestre del Temple o d'aquels qui aquela an enpetrada, és enpetrada calada veritat e contra fur d'Aragó e privilegis generals e specials, e per ço car lo dit maestre ni els frares del Temple no poden demostrar que éls, per la senyoria de Peníscola ni per altre loch lur, éls agen ni degen aver contra lo damunt dit en P(ere) Eximéniç ni sos hòmens ni contra encara los hòmens de Borriol agen ni degen aver ús de sal a comprar de la gabela de Peníscola, ni açò los damunt ditz frares no puxen mostrar per neguna scriptura pública que a bona fe ni per scriptament éls agen ni degen aver l'ús de la dita sal de Peníscola, ans afferma e diu e proposa lo damunt dit don P(ere) Eximéniç que él e los hòmens seus e de Borriol çà anrere an acostumat de comprar sal en Borriana e en València e en altres logars de la seynoria del seynor rey d'Aragó, là on éls per milor és vist, e fan encara segons que atorgat és a él e als altres del regne d'Aragó e del regne de València, les quals totes coses damunt dites lo damunt dit en P(ere) Eximéniç és prest e aparelat de provar en son loch e en son temps segons que'n la clàusula damunt dita de la letra del senyor rey plenerament és contengut.

E sobre totes aquestes coses lo damunt dit en P(ere) Eximéniç, per si e per sos nebots, fils qui foren de don Ruy Exeméniç de Borriol, frare seu, e axí com a conjuncta persona e axí encara com a marmesor del dit frare seu, fa d'aquestes coses protestació e, encara a major fermetat a conservació del dret seu e sobre la sua possessió e la usança que ha aüida de la dita sal, él e encara son frare e els hereus del dit loch de Borriol, dóna e prepara e presenta fiances de dret, ço són a saber, en Ponç Renart e A(rnau) Cardona, los quals la dita fiança atorgaren e obligaren lurs béns que él e los hereus del damunt dit frare seu estaran a dret e faran dret sobre les damunt dites coses en poder del senyor rey o de la sua cort segons los furs e privilegis damunt al·legats, per què demana a vós, en Ramon Goçalbo, notari públich de la tinença de les Coves, que per vós li sia posada e mesa en lo dos de la presentació de vós reebuda en lo dia e an desús dit a requisició e a demanda del dit frare Ramon, comanan si metex e los béns dels ditz nebots seus en guarda e protecció del seynor rey.

Presentibus testibus Arnaldo de Vallebona, civis Valencie, Bernardo Rovira, Raymundo de Ulmo et Aparicio Rogerii, vicini Borriane.

Sig+num Raymundi Gunçalbi, publici notarii termini Covarum de Vinromano auctoritate domini magistri milicie Templi, qui omnibus supradictis una cum dictis testibus presens interfuit et ea omnia rogatus scripsit manu propria cum raso et emendato in XI^a linea ubi dicitur pregà e requerí, et in XII^a linea ubi dicitur de presentació, et clausit loco, die et anno prefixis.

1296, juny, 17. Setge d'Elx.

Bernat de Llivia, escrivà de ració del rei, comunica a Bernat de Sarrià, conseller reial, que són deguts uns diners a Miquel Garcia, alcaid de Favarella, per quitació dels dos cavalls armats amb els quals havia participat en el setge d'Oriola en la host reial.

Inserit en altre albarà de Guillem de Solanes, escrivà reial, dirigit al mateix Bernat de Sarrià en el qual li indica que ha pagat a dit Miquel Garcia una part del deute. Datat a Barcelona el 4 de maig de 1298.

ACA, Cartes reials diplomàtiques, Jaume II, núm. 456.

Al honrat en Bernat de Serrià, conseylor del seynor rey, de part d'en G(uillem) de Solanes, del dit seynor rey scrivà. Faç-vos saber que en Miquel Garcia, alcayt de Favanela, ha liurat a mi i albarà sagelat ab sagel d'en Bernat de Líbia, scrivà de ració del dit seynor rey, en la forma que's seguex:

A'n Bernat de Serrià, de part d'en Bernat de Líbia, faç-vos saber que a'n Miquel Garcia, alcayt de Favanela, són deguts per quitació de II cavals armats que ha tenguts en serviï del seynor rey, de diluns VII dies anats del mes de maig del an MC-CXCVI, que fo ab lo seynor rey en lo setge d'Oriola, tro per tot lo mes de juyn del dit an que són LV dies, *octingentos octuaginta solidos regalium*, dels quals [faç] retenir que deu a escrivà de ració per quitació de i dia que li ha donada, *sexdecim solidos regalium*.

Scripta in obsedione Eltxi, XVII° Iu[nii] anno predicto.

On com jo per manament del seynor rey a mi feyt per en P(ere) March, del dit seynor rey scrivà, aya pagat al dit [Mi]quel Garcia de la quantitat e-l dit albarà contenguda en preu de cartes que trash de la scrivania, *quadringentos [solidos] regalium*, et axí romanguen a él a pagar, de la dita quantitat en lo dit albarà con[tengut], *quadringentos oct[ua]ginta solidos] Barchinone*. Certefich-vos-en per aquest albarà sagelat ab mon sagel.

Scrit en Barchinona, IIII° nonas Maii anno Domini [M^o CC^o XC^o octa]vo.

1296, juliol, 5. Peníscola.

Bertolí Balaguer, justícia de Peníscola, davant la demanda presentada per fra Ramon Saguàrdia, comanador de Peníscola de l'orde del Temple, contra Ramon Segarra, tudor dels fills del difunt Pere Segarra, fa sentència condemnant aquest darrer i atorgant els drets sobre trenta lliures de pebre a l'esmentat comanador si en el termini d'un any no li paga allò que li devia.

En són testimonis Jaume Ponç, Bertolí Ferrer i Ramon Subirats.

Notari, Pere de Maderes, notari de la cort de Peníscola i del seu terme.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 669.

In Dei nomine. Conegen tots que devant nós, en Bertolí Balaguer, justícia de Peníscola, frare Ramon Çaguàrdia, comanador de Peníscola, posà demanda contra en R(amon) Segarra, tudor dels fills d'en P(ere) Segarra, en aquesta manera:

Davant vós, en Bertolí Balaguer, justícia de Peníscola, etc., per la qual demanda, a instància del dit comanador e d'en Ferruç Ferre, procurador d'aquell, lo dit R(amon) fo citat e amonestat a respondre e a enantar per primera citació e per segona e per terça citació e peremptòria e per quarta per malea a sobrar, dins les quals citacions el dit R(amon) Segarra no volch respondre ni enantar e, per la part del dit comanador, fos a nós request que sobre'l dit feyt donàssem sentència e asignàssem dia a les parts peremptòriament a hoyr sentència huy qui's deye *III° nonas Iulii*.

Hon nós, en Bertolí Balaguer, justícia de Peníscola, vista la demanda e les citacions feytes legítimament al dit R(amon) Segarra, *sentencia causa rey servande*, metem en possessió lo dit comanador d'Irta del dret que en P(ere) Segarra e els fills d'aquell hi avien, enaxí que si dins un an aquells vendran e volran purgar la contumàcia e cobrar lur possessió, que primerament pagen les messions del pleyt e de la cosa a guardar e fermen dret. E si dins l'an no vendran e no ferman e no pagaran les dites messions, lo dit comanador sie ver senyor de la cosa, encara dels béns qui foren d'en P(ere) Segarra e dels fills d'aquell de qui en R(amon) Segarra és tudor, metén en possessió de XXX lliures de pebre, saul *causa rey servande*.

Lata sentencia in plena curie Peniscole, en contumàcia del dit R(amon) e present lo dit Ferruç Ferre, procurador, *tercio nonas Iulii anno Domini M^o CC^o XC^o VI°*.

Sig+num Bartolomei Balagarii, iusticie predicti, qui hanc sentenciam laudamus, concedimus et firmamus.

Presentibus testibus Iacobus Poncio, Bertolinus Ferre et Raymundus Sobirats.

Sig+num Petri de Maderes, tabellionis curie Peniscole et termino eiusdem, qui hanc sentenciam scribi fecit et de mandato dicti iusticie in forma publica ponit et clausit loco, die et anno prefixis.

91.

1296, juliol, 27. València.

Pere de Clerà, procurador del bisbe de València, presenta el deu d'octubre de 1291 una denúncia davant el justícia de València, Bartomeu Matoses, contra Marqués de Tremp acusant-lo de tenir de forma no legal un tros de terra que era del bisbat, situat al terme de la Pobla de Farnals, i que ell al·legava que era propietat alodial. El plet s'ha allargat sense resoldre i, finalment, el nou justícia de la ciutat, Ponç de Soler, quatre anys i mig després, vista la documentació, condempnà els marmessors testamentaris a tornar el tros de terra al bisbat, però els perdona les despeses del plet ja que ignoraven la situació legal.

En són testimonis Arnau Escrivà, Ferrer Desmàs i Martí Gisbert.

Notari, Joan de Miralles, notari públic de València I de la seua cort per Guillem Escrivà.

Pergamí original.
ACV, Pergamí núm. 1389.

Anno Domini millesimo CC^o XC^o primo, die Lune sexto idus Octobris, devant vós séyner en Berthomeu Mathoses, justícia de València, proposa e clama en P(ere) de Clerà, procurador del seynor bisbe de la esgleya de València, que en Marchés de Trespça ab enrere tenia no justament un troç de terra e'l terme de Farnals, lo qual fo fossar de sarrahins, al dit seynor bisbe e esgleya pertàyner per dret de seynoria o quax, lo qual troç de terra los marmessors del dit en Marqués encara tenen semblantment no justament, e al dit seynor bisbe e esgleya e a son procurador contra dret restituir contrasten. On demana lo dit procurador los dits marmessors ésser condempnats a restituir a ell en nom del seynor bisbe e esgleya lo dit troç de terra ab los fruyts que'n són estats reebuts *salvo pars addendi et diminuendi* etc. Demana encara les despeses feites e protesta les faedores. Afronta lo dit troç de terra de la una part ab la carrera pública que va a Farnals, de l'altra ab la terra del dit en Marchés, de l'altra ab lo camp de na Montaguda *et siqui alii sunt confines*.

Die Sabbati, idus Octobris, comparegueren les parts.

A la demanda proposada per en P(ere) de Clerà, qui's diu procurador del seynor bisbe de València, responen en G(uillem) de Valach e en Salvador de Manresa e atorguen ésser marmessors del testament d'en Marchés de Trespça deffunct; les altres coses posades en la dita demanda neguen ésser veres si doncs per cartes o per testimonis o per altra legítima prova no's poden provar; atorguen emperò tenir per auctoritat de la dita marmessoria I troç de terra en lo terme de Farnals per franch e liure alou sots les affrontacions en la dita demanda proposades e declarades. En lo qual pleit foren dites e posades moltes rahons per la una e per l'altra part e addicions e declaracions feites a la dita demanda, e a aquelles respost e cartes treytes en prova e testimonis donats, e renunciat e conlúls per les parts e sentència demanada segons que en lo procés d'aquén fait és contengut.

On nós, en Ponz \de Soler,/ justícia de València, vista la demanda e les addicions e declaracions feytes a aquella e per en P(ere) de Clerà, procurador sobredit, proposades, e vistes les respostes enseguides a aquelles per la part dels dits marmessors d'en Marchés de Trespça enrere, e vists los dits dels testimonis e les cartes en prova treytes e tot lo procés del present pleit, haüt sobre les dites coses consell de savis, Déus avén devant nostres hulls, seent com a jutge, com sia cert a nós de la entenció del dit en P(ere) de Clerà en lo nom de la sua procuració demanador axí per confessió dels dits marmessors com per cartes e per testimonis en lo dit pleit donats, per ço condepnam sentencialment en Salvador de Manresa, marmessor, per si e per en G(uillem) de Valach, conmarmessor seu, e axí com a procurador d'aquell en restituir al dit P(ere) de Clerà en nom del seynor bisbe e de la egleia de València, lo dit troç de terra demanat e en la dita demanda afrontat

per les rahons en les demandes e en lo procés d'aquén fait contengudes, e de les messions emperò del pleyt, la part dels dits marmessors absolvem com aguessen justa causa de ignorància.

Donada sentència presents los dits en P(ere) de Clerà e en Salvador de Manresa, *sexto kalendas Augusti anno Domini M^o CC^o XC^o sexto*.

S+enyal d'en Ponç de Soler, justícia de València damunt dit, qui aquesta sentència donà.

Testimonis d'aquesta sentència són A(rnau) Escrivà, en F(errer) Desmàs, Martín Gisbert e molts altres.

Sig+num Iohannis de Miralles, publici Valencie notarii et curie eiusdem pro Guillelmo Scribe, qui hoc scribi fecit cum supraposito in nona linea ubi dicitur de Soler.

92.

1296, agost, 14. Alacant.

Bernat Bonivern, notari públic per tot el regne de Múrcia, fa el trasllat de dues cartes que Bonajunta de les Lleis presentà al rei Jaume II, redactades per Joan Sanxes d'Ayala, adelantat del regne de Múrcia per l'infant don Juan Manuel, sobre la guerra marítima amb la Corona d'Aragó i sobre una quantitat de diners que li devia per la nau que havia armat.

El trasllat és certificat per Joan Raolf i Arnau Estarac, notaris de la ciutat d'Alacant, i per Berenguer de Puigmoltó, justícia d'Alacant, així com per Pere Destorm, notari de la cort d'aquesta població.

Trasllat en pergamí.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 627.

Hoc est translatum sumptum fideliter a duabus cartis sigillatis in dorço sigillo Iohannis Sancii, tunch adelantati regni Murcie, quas Bonajunta de las Leys presentavit coram excellentissimo domino nostro Iacobo, Dei gracia rege Aragonie, Maioricarum, Valencie et Murcie ac comite Barchinonis, et que fuerunt lecte dicto domino regi in presencia dicti Bonajunta presente nobili Iacobo Petri, nunch procuratore regni Murcie pro dicto domino rege, et presentibus Raymundo de Minorissa et Guillelmo Durfortis tenor quarum talis est:

De mi, Johan Sánchez d'Ayala, adelantado del regno de Murcia per don Johan, fijo del infante don Manuel, a vós, Bonajunta de las Leyes, salut commo aquell por a quien querría mucha honra e buena ventura. Ya sabedes de commo el rey d'Aragón ovo de casar con la fija de nuestro senyor el rey don Sancho et retuéndola en Aragón e en su poder, sabet que es ydo casar con la fija del príncep e desepará la fija de nuestro senyor el rey. Et por esto yo ço cierto que nuestro senyor el rey don Ferrando ha e querrá aver guerra con el rey d'Aragón, porqué vos mando vista esta carta de parte de nuestro senyor el rey don Fernando e so pena de la nostra mercet e vos digo de la mía que vós vayades por mar con la galiota

armada que vos yo dy e fazet guerra e danno quanto pudiedes al rey de Aragón e a las sus gentes, et non fagades ende al por ninguna manera.

Fecha X días de noviembre era de MCCCXXXIII annos.

Sepan quantos esta carta vieren commo yo, Johan Sánchez de Ayala, adelantado del reyno de Murcia por don Johan, fijo del infante don Manuel, otorgo que recibí de vós, Bonajunta de las Leyes, tres mille maravedís de diez dineros coronados el maravedí por razón de la part e del drecho que yo devía aver de la ganancia que fiziestes sobre mar con la galiota que vos yo mandé armar sobre la tierra del rey d'Aragón, de los quales maravedís me tengo por pagado a la mi voluntat; e yo, por el poderío que tengo del rey, vos absuelvo e [...] quito de tota demanda o querrela que algunos contra vos ayan o puedan aver en razón de las mercaderías que les tomastes sobre mar con la dicha galiota, e vos do llano podio que las puedades vendere a toda nuestra voluntat e qualesquier que ende compraren o ende ovieren comprado mando que les non sea enbargado en ninguna manera e mando e deffiendo de parte del rey e de la mía que ninguno non sea osado de embargar ninguna d'estas cosas que sobredichas an en ninguna manera. Et por mayor firmadumbre vuestra do vos esta carta abierta seellada con mio seello.

Fecha veynte e ocho días de março Era de mille e XXX e quatro annos.

Sig+num de mi, Johan Raolf, scrivà jurat d'[Alacant, qui, vi]stes les dites cartes originals fon testimoni d'aquest translát.

Sig+num de mi, Arnau Estarach, escrivà jurat en Alacant, qui [vistes] les dites cartes originals fon testimoni d'aquest translát.

Sig+num Berengarii de Podiomoltone, iusticia de Alacant, qui huic translato auctoritatem suam impendit et decretum.

Sig+num Petri de Turmo, notarii publici de Alacant et curie eiusdem loci, in cuius posse dicta iusticia d[ictam] auctoritatem concessit et firmavit, presentibus testibus Ihoanne Geraldi [...].

Sig+num Bernardi Bonyvern, notarii publici per totum regnum Murcie, qui hoc translatum fideliter verbo ad verbum a dictis cartis translatavit et scripsit de mandato dicti domini regis et clausit nonis Augusti anno Domini M^o CC^o XC^o VI°.

93.

1296, agost, 31. Alcalà de Xivert.

Joan de Foc-encés promet a fra Berenguer de Gelida, lloctinent del comanador de Xivert de l'Orde del Temple, que d'ací a Nadal farà residència personal al mas del Mangraner, situat al terme de Polpís, i que hi farà una casa teulada, amb dotze cabironades, a més de pagar els impostos que paguen els altres veïns de Polpís.

En són testimonis Guillem de la Torre, Guillem Moliner i Domingo de la Torre.

Notari, Joan de Segarra, notari públic d'Alcalà de Xivert.
Pergamí original.
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 687.

A totz sia coneguda cosa quans esta carta veuran e oyran com yo, en Johan de Foch-encés, promet e covench a vós, senyor frare Berenguer de Gelida, lochtinent de comanador en Xivert, que de ací a la festa de Nadal del nostre senyor Jhesuchrist primera venient que y que faré o faré fer estage e residència personal en lo mas del Malgraner, que és asituat e'l terme de Polpitz. Ítem, promet a vós fer o faré fer en lo dit mas I^a cassa cuberta de XII cabironades, e pagaré o faré pagar en totes quèsties e ussages que·ls òmens del terme de Polpitz paguen o pagar degessen. E si açò yo no atenya o no conplia de alí avant, pugatz fer del dit mas a totes las vostras volentatz e dels vostres faedores per totztemps.

Açò és feyt en Alcalà, terme de Xivert, *II kalendas Setembris anno Domini millesimo CC^o XC^o sexto*.

Sig+num de Johan de Foch-encés, que açò atorch e ferm.

Testimonis són de açò en Guillem de la Torre, en Guillem Moliner e'n Domingo de la Torre.

Sig+num de Johan de Segarra, públich notari de Alcalà, terme de Xivert, ab auctoritat del senyor mayestre de la cavaleria del Tenple, que açò escriví e fiu dia e an damunt ditz.

94.

1296, setembre, 4. Alcalà de Xivert.

Ramon de Foch-encés promet a fra Berenguer de Gelida, lloctinent del comanador de Xivert de l'orde del Temple, que farà residència personal, o hi posarà un home, al mas del terme de Polpís que li havia estat establert anteriorment per fra Bernat de Pineda, aleshores comanador de Xivert, el qual li havia estat embargat per no complir les condicions de la carta de poblament de Polpís. També promet que pagarà tots els drets i impostos del terme, i que hi farà construir una casa al dit mas.

En són testimonis Jaume de Casalduc, Domingo Montanyés i Domingo Tosquella.

Notari, Joan de Segarra, notari públic del terme de Xivert.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 689.

Conegan totz com yo, en Ramon de Foch-encés, leyalment estipulan, promet per ferma e per leyal estipulació e convenència a vós, senyor frare Berenguer de Gelida, tinén loch de comanador en Xivert present e la dita estipulació e promessió rebent, veén e reconexén e atorgan, per vós a mi éser feyta gràcia de la meytat de aquell mas de Polpitz lo qual yo avia perdut segon la carta de la pobla de Polpitz e segon la carta de promessió per mi feyta a frare Bernat de Pineda,

ladonchs comanador de Xivert, ratifichan la dita promessió e carta de Polpitz que de ací a Carnestoltes primera venient, sotz la manera de la dita carta de Polpitz, de promessió faré, curaré de fer e·l dit mas residència personal e·l dit mas, o la y faré fer a mon consenble que sia ome e vasayl proprii del Tenple, e que pagaré monedatge, fornatge, loceo, cena e totes altres coses que·ls òmens de Polpitz pagan o pagar deuen, o faré fer. E faré encara o faré fer e·l dit mas huna casa en què yo, o aquel que per mi y serà, faça estage e redència personal sotz obligació del dit mas e de la dita promessió, la qual promessió e obligació lo dit frare Berenguer rebeé en la manera sobredita, ratificham las primeras promesions e condicions.

Açò és feyt en Alcalà, terme de Xivert, *II nonas Setembris anno Domini millesimo CCº XCº sexto*.

Sig+num d'en Ramon de Foch-encés, que açò ferm e atorch.

Testimonis són de açò Jacme de Casalduc et D(oming)o Muntanyés e Domingo Tosquela.

Sig+nal de Johan de Segarra, notari del terme de Xivert, que açò escriví el dia e·l an damunt dit.

95.

1296, novembre 19. Olocau.

Domingo Ponç, justícia d'Olocau del Rei, i els dos jurats del poble, en nom del consell de veïns, acorda amb Melià Malràs la construcció de l'església municipal a canvi de pagar-li durant vint anys la meitat del dret de primícia del terme, dret que cobra el consell municipal. Seguidament es detallen per menut les característiques físiques de l'obra.

En són testimonis Arnau Urgell, Berenguer Batlle, Guillem Montllober, Miquel Vilella i Ramon Aguna, veïns d'Olocau.

Notari, Bernat de Segarra, notari públic de Morella.

Pergamí original.

Arxiu Municipal d'Olocau del Rei. Pergamí.

Publica: V. Garcia Edo, «Uns documents per a la història medieval de Morella», *Papers dels Ports de Morella*, 2002, pp. 123-126.

Sie a tots coneguda cosa com nós, en Domingo Ponz, justícia d'Olocau, e en Bernat Torner e en Guiem de Lyna, jurats del dit loch; conseyl cridat e ajustat en la església de santa Maria d'aquel metex loch axí com costum és, de assentiment e voluntat del dit conseyl per nós e tots los nostros, donam e liuram ab aquesta pública carta, a vós, en Melià Malràs e als vostres, al qual o als quals vós volrets, la meytat de la primícia de la vila e de sos térmens del dit loch, axí com és costum de reebre ni de donar primícia en lo dit loch. Axí prometents a vós e als vostres de donar la dita meytat de la primícia de tots los béns nostres entrò a XX ans, de toç aquels

béns que avem usat ni costumad de donar primícia entro al dia d'uy. Enaxí, enperò, que sie entés que dintre·ls XX anys, que y age XX esplets acabats. Enperò retenim a nós que a cab de V ans, que·l conseyl del dit loch que·s pusque la primícia lo VI^{en} an per a ses necessàries pendre, e axí d'aquí a davant, entrò que·ls XX ans sien passats, enaxí que vós, dit Melià Malràs, o els vostres, que·ns entegrets de pendre la dita meytat de la primícia oltra els XX ans, per aytants ans com lo dit conseyl la pendrà. Enaxí, enperò, donam a vós la dita primícia, que façats la església en lo dit loch, denant lo ciminteri, en aquesta manera, que age lo solament de la església, a dareredor del sòl de la església a enjòs, VIII palms de pregon. E age la paret de part de la riba, del sòl de la església a enjòs, VII palms de gros, VIII palms de pregon. E de la part del cor e de la part del fossar age la paret, del sòl de la església a enjòs, VII palms de gros et VIII palms de pregon. E de la part del campanal que age la paret, del sòl de la església a enjòs, VIII palms de gros e VIII palms de pregon. E els cantons de les dites parets daval terra, que sien feyts de bona pedra calar caregats. E de part de la riba age la paret, del sòl de la església enssús entrò en igual de la carera, VI palms de gros; e de la carera amont entrò en igual de la cuberta, V palms de gros. E e·l front del cor, que age la paret entrò en gual de la cuberta, V palms de gros. E de la part del fossar darrera, ensús entrò a la cuberta, que age la paret V palms de gros, e enmig de la paret, alí on los bons homens veuran per bé, que y age i portal, feyt enaxí d'aquela mesura de aquel portal de la església de Sent Miquel de Morella, e encara i palm o dos pus ample si·ls bons hòmens del dit loch conexeran que obs y sie. E de la part del campanal que age la paret, del sòl de la església a ensús, entrò a la cuberta, en igual de la clau de l'arch, VI palms de gros; e de la cuberta a ensús, entrò alí on sa fiuran los pilars de les campanes, que age la paret V palms de gros, e que age la paret X palms d'alt, de la cuberta ensús entrò alí on sa fiuran los pilars. E els cantons de les dites parets, del sòl de la església a ensús, que sien feyts de bona pedra picada als cantos e reequantons. E el cap de la paret, alí on se fiuran los pilars de les campanes, que sie losada de bona pedra picada. E de sobre·l losar, que y age III pilars que sien feyts de pedra picada, e que agen los pilars del losar, entrò en la clau de les voltes, XII palms d'alt de tou, e els pilars cada un que agen IIII palms e mig de gros, a tots cayres, e sobre les voltes dels pilars que age I^a creu de pedra picada. E les voltes dels pilars que sien losades de bona pedra picada. E les parets de la església que sien feytes de bona pedra mamposta, ab bona argamasa, e lo morter que sie feyt per terz, en guisa que sie feyt ben gras. E que pugen les parets, del sòl de la església a ensús, a totes parts, salu de la part del campanal, XL et IIII palms, de palm d'alna, en guisa que pusquen versar a dues parts; e en la paret de part del cor, que age I^a finestra sorda, de bona pedra picada. E en la paret de part del campanal altra finestra sorda. E en la paret del fossar que y age IIII finestres sordes, en aqueles arquades on lo conseyl veurà per bé. E totes les finestres sordes que agen VI palms d'alt de tou e I^a palmada d'ample, e que sien feytes de bona pedra blanca picada. E en lo cor de la església que age IIes voltes de pedra picada blanca, per armaris, que

agen IIII palms d'ample e VI palms d'alt, e II palms e mig de pregon. E en la dita església que agen VII archs de pedra picada blanca, e quada arch que age, del sòl de la església a ensús, X palms de peu dret e II palms e mig d'asta e i palm e mig de seti. E que age cada arch, del sòl de la església entrò sus en la clau del arch, L palms d'alna de tou. E que age davant lo cor III graes de pedra picada, de la I^a paret a l'altra. E tot entorn dintre la església del cor a aval, que age altres IIIes graes de pedra picada. E de sobre les graes, davant lo cor, que sien losades II arcades de pedra picada. E de sobre'l losar de pedra picada, que age II alçats de pedra picada blanca. E l'altar de santa Maria que age X palms de lonch e VI palms d'ample, e V palms d'alt. E l'altar de Santa Agnès, que sie de la sisa que y bast la losa¹¹ que és sobre l'altar de Santa Maria, e que age l'altar IIII palms e mig d'alt. E el payment dels altars que sie ample, a conexença del capelà. E que age d'alt lo payment, sobre'l losar, i forch. E que age la dita església XXXII alnes de tou, d'alna de València de lonch, e XVIII alnes d'ample de tou. E el respatlle dels archs que sie feyt de bona pedra manposta ab argamassa.

E la cuberta de la església que sie feyta de fusta en aquesta manera, que age en cada arcada V lomerres de meliz ben planegades, e que agen i palm d'alna de gros a tots cayres. E los cabirons de la cuberta que sien de bon meliz, e que sien serradizs e ben planegats, e que agen mig peu d'alt e I^a palmada de gros. E en la cuberta de la església, que agen dels dits cabirons aytants com obs n'i age, enaxí que age de cabiró a cabiró i palm d'alna. E que age de cabiró a cabiró, sobre les lumeres botgers, aytantes com obs n'i age, a conexença dels bons hòmens. E la cuberta de la dita església que sie feyta de bona fulya de meliz ben planegada; e que age parafuls de I^a taula a altra, en les suintures dejós les taules, e que sien clavades ab bones caxes de ferre, a conexença dels bons hòmens. E que la cuberta, que plech fora la paret a totes parts i palm, e la cuberta, desús la fulya, que sie feyta de bones canals de meliz serradices. E que sien clavades ab bons claus de ferre, a conexença dels bons hòmens del dit loch. E entre IIes canals, i listó damunt, que sien clavats ab bones caxes de ferre, a conexença del dit conseyl. E que pas la cuberta de les canals e els listons, a totes parts de les parets, i palm. E les lumeres del cor que isquen a totes parts fora la paret i palm. E les portes de la església que sien feytes de bon meliz a mig amont, e que agen IIII dits de gros, que sien planegades dintre e defora. E que sien les polegueres de les portes, alí on deuen balar, cubertes ab fulya de ferre. E les portes que sien ben listonades e bé obrades e clavades, segons aqueles portes de la església de Sent Miquel de Morella; e en cada porta que age i anel de ferre gros. E que y age forellat e tancadura, que cost X sous. E que age dintre les portes barra corrediça e balda de ferre, que sie bona per a les dites portes. E les voltes dels dits armaris, que agen bones portes de meliç ben planegades dins e defora, e que sien ben clavades e listonades ab sos forellats e ab ses tancadures. E les parets de la església, que sien reparades de bon morter prim, e encara que age en la arquada,

¶¹¹ Repetit: «que y bast la losa».

denant lo cor, 1ª lumera en que balen les lancees, e que age i palm e mig d'alt e i palm de gros.

E que sie feyta la dita obra d'esta primervinent Pascha de Resurrecció de nostre Senyor en V ans continuament conplits, e vós, feén la dita obra bé e leyalment, nós e el dit conseyl de possessió e de senyoria nos gitam e a vós e als vostres, sens nenguna mala veu e enbarg nengú, en corporal possessió e teneó en la meytat de la primícia metem e transportam, ad aver e a tenir e a poseyr salvament e en pau entrò al dit termini, a dar, a vendre, empenyorar, alienar, a totes vostres voluntats enpertotstemp faedores, salvu a cavalers e sants. E d'aquí a davant nós e el dit conseyl salvarem e defendrem la dita meytat de la primícia contra totes persones, sens tot engan, e si per ventura ara o alguns temps d'aquí a davant, qüestió o demanda vos ere feyta de la dita meytat de la primícia, per bisbe o per reys o per fils de reys o per potestat de terra o per altres persones poderoses, o per església o per altres persones seglars, prometem tantost encontinent de parar nós davant vós en pleyt, e reebre el pleyt e la demanda tantost encontinent en les nostres pròpies persones, e del dit consseyl e ab les nostres pròpies missions dur a acabament denant qualsevulle jutge eclesiàstich o seglar, entrò a la sentència diffinitiva, de la qual nengú no's pusque apel·lar, o'l pleyt o la qüestió o demanda sie determenada per dret. E demanar tot ço que a vós de la dita meytat de la primícia serà tolt ni envençut per qualsevullye manera per nenguna persona vivent, e a ço atendre e conplir, obligam nós e tot los béns del dit conseyl on que sien.

E yo, dit Melià Malràs, promet e covinch en bona fe a vós, dit conseyl, de fer la dita obra bé e leyalment segons que damunt és dit entrò al dit termini, e si per aventura yo la dita obra al dit termini no avia acabada, segons que dit és, puscats pendre [en] la dita meytat de la primícia e de vendre aquella e de logar maestres, tants entrò que la obra sie complida, segons que desús és cogitada. E açò atendre e conplir, oblig tots los meus béns on que sien, e que mas segurs seyats de la dita obra, do a vós fiancés en P(ere) Lópiz de Lison e P(ere) Miquel e en Pere Terça, los quals e els seus conplesquen e conplir facen la dita obra entrò al dit termini, e sien tenguts de totes aquestes coses damunt dites atenedores e conplidores ab mi e sens mi, la qual fianceria nós, dits en P(ere) Lópiz de Lisó, e P(ere) Miquel e P(ere) Terça, volenterosament fem e atorgam per nós e tots los nostres, sub obligació de tots nostres béns, on que sien, axí com damunt és escrit, sens engan.

Feyt fo açò en Olocau, XIII kalendas de deembre en l'an de M e CC e XCVI.

Sey+nal d'en D(omingo) Ponz, justícia damunt dit; sey+nal d'en Bernat Torner, jurat; sey+nal d'en G(uillem) de Lyna, jurat; sey+nal de Melià Malràs; sey+nal d'en P(ere) Lópiz de Lison, fiança; sey+nal de P(ere) Miquel, fiança; sey+nal d'en P(ere) Terça, fiança, nós tots ensemble, qui açò loam e atorgam e fermam.

Testimonis són d'açò Arnau Urgel, Berenguer Batlle e G(uillem) Montlober e Miquel Vilela, e R(amon) Aguna, veyns d'Alocau.

Sig+num Bernardi de Segarra, notarii publici Morelle, qui hoc scripsit cum literis suprapositis in quatuordecima linea, ubi dicitur de part, loco, die, anno prefixis.

1296, novembre, 27. Morella.

Fra Eximeno, prior del monestir de Benifassà, i Arnau, sagristà, compareixen davant Pere Samasó, justícia de Morella, i dels jurats de la vila, per a protestar perquè el consell municipal havia tatxat i cobrat els seus vassalls de la tinença de Benifassà en la redempció de la host convocada pel rei Jaume II per a la guerra de Múrcia, a la qual havia d'anar la milícia local, i el consell havia inclòs dins aquesta obligació els esmentats veïns de Benifassà. El monestir al·lega que tenen franqueses reials per no participar d'aquesta obligació o la seua substitució per un pagament en diners, i les dues parts accepten una sentència arbitral en mans de Domingo de Belltall, arxipreste de Morella, i de Téric de Brusca, savi en dret, els quals reben al·legacions de les parts, però no hi consta la sentència final.

Testimonis Bernat Sentís, Joan Peres Nicolau i Domingo Navarro.

Notari, Bernat Morató, notari públic de Morella.

Pergamí original.

AHN, Clero, Benifassà, pergamins carpeta 429, núm. 20-P.

Sie a tots coneguda cosa que dimarts que's comptave *V^o kalendas Decembris anno Domini millesimo CC^o XC^o sexto*, frare Examenó, prior de Benifaça, e frare Arnau Pelegrí, sagristà del dit loch, en presència de mi, notari e dels testimonis dejús escrits, comparegeren en la vila de Morella/ davant en P(ere) Çamesó, justícia de Morella, e davant en G(uillem) Moltó e en Francesch de Pooylach e en Jacme de Belsa, jurats del dit loch, dient e demostrant a éls que com los tatxadors per éls e per la universitat de Morella elets a tatxar los qui eren romases que no anaren a la ost de Múrcia manada per lo senyor rey, et en aquela tatxasen los hòmens de la tinença de Benifaça, aquels dits hòmens e vasayls del dit monestir no eren tengutz de éser ni de metre ab éls en la dita tatxació per ço car lo senyor rey los n'avia ja absolts per sa carta, e encara per altra carta que la anada de la dita ost dels dits hòmens no pogés tornar en perjudici del dit monestir ni dels hòmens.

Encara dixeran e demostraren als desús ditz justícia e jurats que com los hòmens de la dita tinença agesen feyta companyia ab la universitat de Morella en perjudici de la senyoria del dit monestir e en defer [...] contra volentat del covent d'aquel monestir, e que avien feyt manament als dits vasayls lurs que éls en la dita companyia no fossen e açò és estat manat per lo pus fort manament que senyor pot fer a sos vasayls, e com lo covent del dit monestir sien de cor e de volentat de éser en gràcia e en amor de la dita universitat e prohòmens de Morella, los dits frare Examenó, prior, e frare Arnau, sagristà, per lo dit covent e per éls metexs a conservar la gràcia e la amor e perquè desamor no se'n pogés créixer enfre la dita universitat ni'l dit monestir, dixeran que meteren tot lo contrast de la dita companyia e de la dita tatxació en poder d'en Domingo de Beltayl, arceprestre del dit loch, e d'en Téric de Brusca, savi en dret, los quals conegessen per dret si la dita companyia podie éser feyta ni devie aver valor en perjudici del dit monestir. E si açò fer no volien, protestaren que éls eren apareylats de fermar per lo dit monestir e per lurs

vasayls de fer dret en poder del senyor rey o del procurador del regne de València o en poder del senyor bisbe de Tortosa que és lur jutge ordinari, \e d'açò oferiren e donaren fermança n'Arnau Aster lo qual y obligà sos béns./ Et si contra aquestes coses los dit justícia e jurats e universitat volien enantar contra lo dit monestir ni contra lurs vasayls ni·ls béns d'aquels, meten en guarda e en protecció e defeniment lo dit monestir e los béns d'aquel e los hòmens e los béns d'aquels, del senyor rey e de la senyora reyna e del procurador del senyor rey establít e·l regne de València, e a aquel s'apelen e açò protesten a conservació de lur dret, e de totes aquestes coses requeriren a mi, notari, que·ls fes públiqua carta de protestació a conservar son dret en esdevenidor.

Presens testimonis en P(ere) Riquart e en G(uillem) Dezforms e en Guillem de la Làcova.

A la qual protestació encontinent los desús ditz justícia e jurats responeren e dixeren que ere ver e cert que·l senyor rey avie manada ost als hòmens de Morella e de son terme contra lo regne de Múrcia, e a aquella dita ost los ditz hòmens de la dita universitat del dit loch de Morella anaren. Atorgen encara que partida dels hòmens de la tinença de Benifaça anaren en la dita ost ab éls endesemps axí com aquels qui an acostumat e usat de segir totes de vegades la senyera o·l penó de Morella en totes osts reals e vehinals. Atorgen encara que a instància de la universitat de Morella són assignats taxadors per lo senyor rey, los quals an poder de tatxar e de punir tots aquels que pusquen éser trobatz que sien colpables per raó car no obeyren al manament feyt per lo dit senyor rey a la dita universitat de Morella e de son terme. Et aquels, que an tatxat bé e degudament los hòmens de la dita tinença de Benifaça qui són colpables en lo dit feyt, la qual cosa són prests e apareylatz los dits justícia e jurats, en nom de la dita universitat, de demostrar en son loch e en son temps davant lo senyor rey si sobre les damun dites coses la dita universitat seria degudament demanada o apelada ni contraste, encara que·l dit senyor rey agés absolt per sa carta, segons que és dit, als dits hòmens de la dita tinença, com la dita carta no vayle ne tinge com sie calada veritat enpetrada, e contra fur e dret e en perjudici del senyor rey e de la dita universitat, per aquesta raó la dita carta no val e per moltes d'altres los quals éls són apareylats de mostrar en son loch e·n son temps.

Dien encara que la dita companyia, segons que feyta pogé éser feyta e deu éser tenguda, es deu segir majorment com la dita universitat del dit loch de Morella sien en possessió d'aver ost e cavalgada real e veynal dels hòmens de la dita tinença e de les altres coses en la carta de la dita companyia contengudes. De la qual possessió no deuen éser exitz sens sentència, sobre la qual són apareylats de fer compliment de dret e d'açò oferiren e donaren fermances, ço és a saber, en G(uillem) Baró e en Jacme Torres, los quals atorgaren la dita fermanceria e obligaren sos béns.

Dien encara que la ferma de dret per los dits prior e sagristà oferta en poder del senyor rey o de son procurador de regne de València o del senyor bisbe de

Tor<to>sa, no à loch en aquest cas com los dits justícia e jurats no facen ne en present entenen a fer ne moure qüestió o demanda contra los dits prior e sagristà o a alguns dels monges del dit monestir, et enaxí, com segons dret e fur de València e privilegi a la ciutat de València e al regne atorgat, alcú no dege éser desgitat de sa possessió sens sentència, e la dita universitat del dit loch de Morella sie en possessió e age acostumat de les dites coses segons que dit és, poden degudament usar de son dret e de sa possessió, no contrastant la protestació damun dita majorment com sien apareylats de fer compliment de dret d'aquella possessió segons que dit és, et açò responeren a conservació del dret de la dita universitat.

A la qual resposta per los ditz justícia e jurats feyta respon los ditz frare Arnau, sagristà, e frare Examen, prior, e negen totes les coses en la dita resposta posades. Et encontinent los ditz justícia e jurats digeren si éser apareylats de provar totes les coses per aquels negades en son loch e en son temps con mester los sie. E de totes aquestes coses desús dites abdues les parts requeriren a mi, notari dejós escrit, que·ls feés cartes públiques partides per ABC a conservació del dret de cada una de les parts.

Presens testimonis en Bernat Sentís e Johan Pérez Micolau e Domingo Navarro.

Sig+num Bernardi Moratoni, notarii publici Morelle, qui hoc scripsit cum literis suprapositis in secunda linea ubi dicitur en la vila de Morella, et in X^a linea ubi dicitur e d'açò oferiren e donaren fermança n'Arnau Aster, lo qual y obligà sos béns, et clausit die et anno in prima linea contentis.

ABC.

97.

1296, desembre, 18. Alzira.

Jaspert, vecomte de Castellnou i procurador general del regne de València, comunica a fra Ramon Saguàrdia, comanador de Peníscola de l'orde del Temple, que ha rebut una carta del rei Jaume II manant que resolga la queixa del monestir de Benifassà sobre el fet que no eren obligats a comprar la sal en dita localitat de Peníscola. Per aixó mana al comanador que no embargue béns del monestir mentre no hi haja una resolució del plet per part de Ramon de Savila.

ACA, Cartes reials diplomàtiques, Jaume II, núm. 287.

Al honrat e religiós frare Ramon Çaguàrdia, comanador de Paníschola, de nós en Jaçpert, per la gràcia de Déu vescomte de Cast[ell]nou e procurador del regne de València per lo senyor rey, saluts e bona am[or. Fem]–vos saber que de part del abbat e del convent del monestir de Benif[açà ha] esta[t] a nós demostrada una carta del senyor rey e·l dós segelada ab lo segell del dit senyor rey, la tenor de la qual és aytal:

Iacobus, Dei gracia rex Aragonum, Maioricarum, Valencie et Murcie ac comes Barchinone, fideli suo Raym[un]do de [Vil]lario, iudici curie sue, salutem et gratiam. Cum venerabilis et religiosus vir magister milicie Templi aserat abbatem et conventum monasterii de Benifaçano de[ber]e uti et recipere de sale gabelle Paniscole, abbate et convento predictis in contrarium aserentibus se non debere nec consuevisse uti nec recipere de sale predicto sed de quocumque sale voluerint, et super hoc diu sit inter eos contencio su[s]citata, idcirco, mandamus et dicimus vobis quatenus, vocatis qui fuerint evocandi, inquiratis super predictis diligentissime veritatem et quicquid super predictis inveneritis faciatis debite execucioni mandari et inviolabiliter observari. Nos [en]im per presentes mandamus procuratori regni Valencie vel eius locumtenenti quod ad requisicionem vestri mand[etis] [execu]cioni debite quicquid super predictis duxer[iti]s decernendum. Interim vero volumus et mandamus quod pr[ocura]tor predictus cesset compellere dictum abbatem et conventum re[cip]ere de sale [g]abelle Paniscole supradicte, comissione per nos iam facta fideli nostro Petro de Libiano, baiulo regni Valencie generali, quantum ad hoc in aliquo non obstante.

Datum Barchinone, tercio idus Novembris anno Domini M° CC° XC° sexto. Sigillada.

Per auctoritat de la qual carta del senyor rey dehim a vós e m[a]nam de part del senyor rey e de la nostra vos requerim que vós, lo dit abba[t] e convent del dit monestir, no destrengats ni destrényer façats de reebre de la sal de la gabella damunt dita en alcuna manera entrò que'l dit en R(amon) de Çavila aja conegut sobre'l dit contrast, segons que en la dita carta del senyor rey és contengut, ans si penyores alcunes al dit abbat e convent del dit monestir per aquesta rahó feytes avets, aqueles, encontinent vistes les presens, los restitueschats. E açò per alcuna rahó no mudets.

Datum en Algezira, XV° kalendas Ianuarii anno Domini M° CC° XC° sexto.

98.

1296, desembre, 20. Borriol.

Fra Ramon Rog, en nom de fra Ramon Saguàrdia, comanador de Peníscola de l'orde del Temple, compareix davant n'Òria Eximenis, vídua d'en Roís Eximenis, senyor de Borriol, i li presenta una carta d'en Jaspert, vescomte de Castellnou i procurador general del regne de València, en què li mana que face tornar als guardes de la gabela de la sal de Peníscola un cavall d'homes de Borriol carregat amb sal i uns draps, el qual s'havien negat a retre en ser trobats portant sal que no era de dita gabela.

En són testimonis en Cristòfol, rector de l'església de Borriol, i Ivanyes de Cedrelles.

Notari, Guillem Guitart, notari públic del terme de Les Coves de Vinromà per Ramon Gonçalbo, notari de dit terme.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 751.

Coneguen tots que XIII° kalendas Ianuarii anno Domini M° CC° XC° sexto, en presència de mi, en Guillem Guitard, notari públic del terme de les Coves, e en presència

dels testimonis dejús escrits, comparec lo religiós frare Ramon Rog en nom e en veu del honrrat e religiós frare Ramon Çaguàrdia, comanador de Paníscola, davant la honrrada dona Òria Eximéniç, muler qui fo d'en Ruy Eximéniç, senyor de Burriol, e a aquela presentà e per mi notari legir fèu una letra en paper escrita, segelada e l dos ab lo segeyl del honrrat en Gisbert, per la gràcia de Déu vescomte de Casteylnou e procurador del regne de València per lo senyor rey la tenor de la qual letra és aytal:

A la honrrada dona Òria Eximéniç, muler qui fo d'en Ruy Eximéniç de Burriol, de nós, en Jaçpert, per la gràcia de Déu vescomte de Casteylnou e procurador del regne de València per lo senyor rey, saluts e bona amor. Fem-vos saber que avem cartes de part del honrrat e religiós frare Ramon Çaguàrdia, comanador de Paníscola, que ls guardes gabela de la sal de Paníscola preseren I rocí lo qual era de vostre fil, ab sal que no era de la gabela del dit loc de Paníscola, e portava I kafís d'ordi e dues capes de bifa e vestedures, lo qual rocí portan la dita sal qui és vedada per lo senyor rey e les altres coses los foren toltes per los hòmens vostres e de vostre fiyl. Hon com a nós sia cert que en los cambis que l senyor rey fèu ab los frares de la cavaleria del Temple de Paníscola ab la ciutat de Tortosa, que tots los hòmens habitants del coyl de la Garrovera del grau de Orpesa entrò al riu de Uylidicon, en totes les viles, casteyls, aldees, alqueries e mases són tenguts de pendre sal e usar de la dita gabeyla de Paníscola e no d'altra; en altra manera que si o fayen, que degen perdre les bèsties portants la dita sal e totes altres coses que portaran les dites bèsties. Per ço deym e a vós manam de part del senyor rey e de la nostra vos requerim que, encontinent vistes les presents, restituiscats e restituir façats als dits gardes de la dita gabeyla de la sal de Paníscola lo dit rocí ab la sal e totes les coses que portava, e açò no mudets per neguna rahó. Encara us manam de part del senyor rey e de la nostra vos requerim que ls dits guardians de la dita gabeyla lexets anar salvus e segurs per tota la terra vostra usan de lur ofici segons lo manament del senyor rey; en altra manera fem-vos saber que si vós açò fer no voliets, que nós auríem a enantar contra vós e vostres béns axí com en lo privilegi del senyor rey, denant nós mostrat, plenerament és contengut.

Datum Xative, idus Decembris anno Domini M^o CC^o XC^o sexto.

E lesta e presentada la dita letra lo dit frare Ramon Rog, en nom del dit comanador de Paníscola, demanà e requerí a mi, notari, que de la dita letra li feés carta pública de presentació la qual per mon ofici fiu en la vila de Burriol e el dia e en l'an damunt dits.

Presens testimonis en Christòvol, rector de l'esglea de Burriol, e Ivanyes de Cedreyles.

Sig+num Guillelmi Guitardi, auctoritate domini magistri milicie Templi notarii publici termini Covarum de Vinromano pro Raymundo Gundiçalbi, notario eiusdem termini, qui hoc scripsit cum raso et emendato in X^a linea ubi dicitur Paníscola, et clausit loco, die et anno prefixis.

1296, desembre, 21. Castell de Vilafamés.

Fra Ramon Roig, en nom de fra Ramon Saguàrdia, comanador de Peníscola de l'orde del Temple, compareix davant fra Bernat Desbosc, comanador de Vilafamés de l'orde de l'Hospital, i li presenta una carta d'en Jaspert, vescomte de Castellnou, procurador general del regne de València, en la qual manà a aquest comanador i als homes de Vilafamés que respecten l'auctoritat dels guardadors de la gabella de la sal de Peníscola ja que s'han resistit en diverses ocasions a acatar la seua autoritat quan portaven sal no declarada.

En són testimonis Bernat Cabàs, Bertolí de Guimerà i Guillem Brugueres.

Notari, Guillem Guitart, notari públic del terme de les Coves de Vinromà per Ramon Gonçalbo, notari de dit terme.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 752.

Coneguen tots que *XII° kalendas Ianuarii anno Domini millesimo CC^o nonagesimo sexto*, en presència de mi, en Guilem Guitard, notari públic del terme de les Coves, e dels testimonis dejús escrits, comparec lo religiós frare Ramon Rog en nom e en veu del honrat e religiós frare Ramon Çaguàrdia, comanador de Paníscola, davant l'honrat e religiós frare Bernat Deçbosch, comanador de Vilafameç, e a eyl presentà e per mi, notari, ligir feu 1ª letra en paper escrita segelada e l dos ab lo segeyl del honrat en Gisbert, per la gràcia de Déu vescomte de Castellnou e procurador del regne de València per lo senyor rey, la tenor de la qual letra és aytal:

Al honrrat e religiós lo comanador de Vilafameç o a son loctinent e a la justícia e als jurats e als bons hòmens de Vilafameç, de nós en Jaçpert, per la gràcia de Déu vescomte de Casteylnou e procurador del regne de València per lo senyor rey, saluts e dilecció. Fem-vos saber que de part del honrrat e religiós frare Ramon Çaguàrdia, comanador de Paníscola, d'Ares e de la tinença de les Coves és esta<t> denant nós demost<r>at que per ço com les guardes de la gabeyla de la sal de Paníscola prengueren enfre ls térmens de la dita gabela alcunes bèsties de hòmens del dit loc portans sal que no era de la dita gabeyla, vosaltres menaçats e tenits en regard per aquesta rahon e vedats e torbats les dites guardes, que no poden usar de la guarda de la dita gabela dins los térmens d'aquela axí com deuen e són acostumats de usar segons les cartes del senyor rey. Per la qual cosa, de part del senyor rey deym a vós e manam e de la nostra vos requerim que, vistes les presents, asegurets les dites guardes de la dita gabeyla axí que eyls usen de la guarda de la gabeyla damunt dita segons que deuen e an acostumat de usar e en les cartes del senyor rey és contengut, a aquels en persones ni en béns lurs alguna força, injúria, viholència no façats ni donets en alcuna manera; enans, si alguns als dits guardes fayen o volien fer força o violència alcuna, eyls usen de lur offici segons que dit és, a aquels donets e prestets conseyl, ajuda, obra e favor quantesque vegades mester

vos serà o per aquels d'aquí enant requestes o demanats ne serets, e açò per alcuna rahon no mudets. En altra manera fem-vos saber que nós auríem a enantar contra vós segons que'n avem ahut manament del senyor rey.

Datum Xative, XIX° kalendas Ianuarii anno Domini M^o CC^o XC^o sexto.

E lesta e presentada la dita letra, lo dit frare Ramon Rog, en nom del dit comanador de Paníscola demanà e requerí a mi, notari, que de la dita letra li feés carta pública de presentació, la qual per mon ofici fiu al casteyl de Vilafameç e el dia e en l'an damunt dits.

Presentis testimonis Bernat Cabaç, Bertolí de Guimerà e en Guillem Bru-gueres.

Sig+num Guillelmi Guitardi, auctoritate domini magistri milicie Templi notarii pu-blici termini Covarum de Vinromano pro Raymundo Gunçalbi, notario eiusdem termini, qui hoc scripsit et clausit loco, die et anno prefixis, et cum raso et emendato in XIII^a linea ubi dicitur ni en béns.

100.

1297, febrer, 1. [Castelló de la Plana?].

Fra Ramon Saguàrdia, comanador de Peníscola de l'orde del Temple, compareix davant en Jaspert, vescomte de Castellnou i procurador general del regne de València, i li reclama que respecte la jurisdicció civil i criminal que l'orde té als seus pobles ja que el lloctinent reial ha intervingut en un procés de desterrament d'un veí d'Albocàsser i també ha demanat una fiança de 500 morabatins als veïns de Vilanova d'Alcolea pel plet que tenen amb els vassalls d'en Guillem d'Anglesola, la qual cosa correspondria a la jurisdicció de l'orde. Per la seua banda en Guerau de Banyeres, en nom d'aquest darrer noble, declara que està a disposició de la justícia reial, i, finalment, el procurador general declara que efectivament en té com-petències sobre tot això.

En són testimonis en Ponç Hug, comte d'Ampúries, fra Ramon de Ribelles, gran comanador de l'orde de l'Hospital, Pere Gilabert i Jaume Safont.

Notari, Bernat Guillem, notari públic de Xàtiva i de la cort del procurador per Francesc Despí. Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 766.

Kalendis Febroarii anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo sexto, comparech frare Ramon Çagàrdia, comanador de Paníscola, davant lo noble en Jaçpert, per la gràcia de Déu vescomte de Castellnou e procurador del regne de València per lo seyor rey, e posà present ço que's segex, presents lo notari e'ls testimonis dejús escritz:

A vós, séyer en Jaçpert, per la gràcia de Déu vescomte de Castellnou e pro-curador del regne de València per lo seyor rey. Nós, frare Ramon Çagàrdia, coma-

nador de Paníscola, requerim ab tota instància que com lo seyor rey aja donats totz los hòmens que'l Temple ha aüitz d'ell, per rahon del cambi de la ciutat de Tortosa, ab mer imperi e ab mist emperi e ab totes altres jurisdiccions, e sobre açò lo vostre loctinent aya citat en Berenguer [...]ro[...], home nostre d'Albocàcer, e bandit per ço con no és comparegut denant ell, que vós lo dit home fassatz desbandir e assegurar que d'aquí enant ell ni altre loctinent vostre no'ns citen ni'ns agreugen nostres hòmens, nós estam apparellatz de fer fer compliment de dret de nostres hòmens als clamans. Encara, que per la pena que per vós és posada dels sinc-cens morabatins a'n Guerau de Bayeres de assegurar los hòmens de Vilanova, lo forcets e'll destrengatz que ell asegure los ditz hòmens de Vilanova per si e per los hòmens del noble en Guillem d'Anglerola. E de les coses damunt dites, a conservació de nostre dret requerim a vós, notari, que'ns fassatz carta pública per aver memòria perdurable. Et encontinent lo dit procurador del regne respòs que'l dit frare Ramon Çagàrdia mostre e fassa fe dels privilegis del senyor rey per ell, frare Ramon, al·legatz et après és apparellat d'aquels observar e fer tot ço que deja.

Testimonis foren a açò Pere Xamenes de Montornés, P(ere) Guillaibert, Nadal de Conques e Michel Tovarç.

Quarto nonas Febroarii anno eodem.

Comparec en Guerau de Bayeres denant lo dit procurador e dix e posà ço que's segex e, en presència del notari e dels testimonis dejús escritz, encara pregà e requerí lo dit en Guerau de Bayeres a vós, séyer procurador, que revoquetz lo manament que a ell avets feit e la pena per raon dels hòmens de Vilanova com açò dejatz fer segons la carta del vostre guiatge, majorment com yo sia aparellat de metre aquel feit en vostre poder o en poder de prohòmens de Morella o de Castelló o de la cort de Burriana.

Eodem die et anno.

A les quals coses respòs lo dit procurador del regne e dix que la dita seguretat a éls donada no s'estén en açò que'l dit procurador no pusca fer manament al dit en Guerau e als hòmens del noble en Guillem d'Anglerola, que no fassen mal als ditz hòmens de Vilanova segons que en lo dit manament al dit en Guerau feit per lo dit procurador és contengut, les quals totes coses damunt dites yo, notari dejús escrit, a requisició del dit frare Ramon Sagàrdia, mis en forma pública en los dies e ayn desús contengutz, presentz testimonis en Pons Uch, per la gràcia de Déu comte de Impúries, frare Ramon de Ribeles, gran comanador del Espital, P(ere) Gilabert e'n Jacme Safont.

Sig+num Bernardi Guillelmi, publici Xative notarii et scriptoris curie procuratoris pro Francisco de Pinu, qui hoc scripsi et in formam publicam misi.

1297, febrer, 1. Castelló de la Plana.

Fra Ramon Saguàrdia, comanador de Peníscola de l'orde del Temple, compareix davant en Jaspert, vescomte de Castellnou i procurador general del regne de València, i li reclama que intervinga en defensa d'ells en el plet amb els hòmens i comanador de Vilafamés per els assalts que aquests darrers havien comés contra ramats del Temple; així mateix demana que faça complir el monopoli de la gabela de la sal de Peníscola i que amenace la gent de Vilafamés, Borriol i la Pobla Tornesa per a què acaten la compra de sal a Peníscola.

En són testimonis Maimó Sapllana, ciutadà de València, Pere Gilabert, veí de Borriana, i Nadal de Conques, veí de Castelló de la Plana.

Notari, Bernat Guillem, notari públic de Xàtiva i de la cort del procurador del regne per Francesc Despí.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 768.

Noverint universi quod kalendas Febroarii anno Domini millesimo CC^o XC^o sexto, l'onrat e religiós frare Ramon Çagàrdia, de la cavaylleria del Temple comanador de Paníscola, comparec denant lo noble e honrat en Jaçpert, per la gràcia de Déu vescomte de Castellnou e procurador del regne de València per lo seyor rey, e posà en escrit en 1ª cèdula ço que's segex en pressència de mi, notari, e dels testimonis dejús escritz:

A vós séyer molt noble en Jaçpert, per la gràcia de Déu vescomte de Castellnou e procurador del regne de València per lo senyor rey. Nós, frare Ramon Çagàrdia, comanador de Paníscola, ab tota instància e per auctoritat del manament del senyor rey a vós feit per ses letres, e encara per auctoritat dels translats autèntichs dels privilegis del seyor rey los quals ha feitz al Temple per raon de la jurisdicció de la gabela de la sal de Paníscola [...], estatz [...]eses denant nós que vós que dejatz enantar contra ls hòmens de Vilafamés los quals acordadament e mà armada esvahiren e requeriren frare Ramon Rog e d'aquel feeren [lur poder d'ociure en presència] del vostre loctinent, meynsprean lo manament seu e del seyor rey e'l vostre que ja avien reebut per vostra letra que ls era estada presentada, ab la qual vós lur mana[vets que éls assignasen] los guardadors de la gabela de la sal de Paníscola e ls lexassen usar de lur offici. E'l dit frare, anan en fe del seyor rey e de vós e del vostre loctinent en sa companyia, requerí a aquel que levàs les calònies [de les cabanes que són dins] los térmens de la gabella, tot fos [ço] que nós per nostra plana auctoritat ho pogéssem fer segons la tenor del privilegi del seyor rey, et éls, per la dita raon, sens ço que ell no fahia mal ni greuge a nuyl hom, l'esvany.

[E axí nós] ab tota instància requerim a vós que en lo dit feit enantets e'ns fassats entegrar de la injúria e força [qui] feita'ns és per éls. Encara us requerim que'ns fassats levar la calònia que per lo seyor rey és posada a les ca[banes qui són

dins los térmens de] la gabela en les quals ha[g]em trob[ada sal que] no era de la gabela de la sal de Paníçcola, e d'aquels qui usen d'altra sal que de la gabella de Paníscola. E que forcetz e destrengats los hòmens de Vilafameç e de Borriol e de la Pobra d'en P(ere) Xa[menes, que] éls asseguren e que [no contrasten] ni agreugen [aquels guardadors en] usar [de lur ofici, e que] per vós hi sia posada certa [pena] si contra açò fahien. Encara us [requerim] ab tota instància que vós [nos façats retre] e entegrar lo rossí e tot ço que portava, [qui fo tolt pels] guardadors de la gabella per los hòmens de Bo[rriol, e ens] fasats restituir un ase qui era de la Pobra de Tornesa qui fo tolt als guardadors de la gabella, [lo qual porta]va altra sal que de la gabella de Paníscola. E de les [coses] damunt di[tes re]querim a vós, notari, que ns fassats car[ta pública a conservació] de nostre dret.

E'l dit procurador del regne d[ix que é]s apparellat segons la forma de la dita requisició [e de les coses] contengudes en la cèdula, que y fassa ço que y [deja fer] per fur e per raon.

Feit fo açò en C[astelló del camp] de Borriana en lo dia e ayn dessús contengutz.

Testimonis foren a les [dites coses presents, veents e oyents en Maymó Çaplana], ciudadà de València, en P(ere) Guilabert, de Borriana vehín, en Nadal de Conques, vehín del dit loc de Castelló.

[Sig+num Bernardi Guillelmi, publici Xative notarii et curie procuratoris regni Valencie pro Francisco de Pinu, qui hec omnia scripsi et in formam publicam reposui loco, die et anno prefixis.]

102.

1297, febrer, 16.

Fra Ramon Saguàrdia, comanador de Peníscola de l'orde del Temple, compareix davant en Miquel Tovars, lloctinent del procurador general del regne a la Plana de Castelló, i li presenta dues cartes del procurador general manant-li que respecte els drets i privilegis de l'orde del Temple i per a què anul·le el seu manament de desterrament de Berenguer Ripoll, veí d'Albocàsser. Seguidament també li demana que actue contra els veïns de Vilafamés i els de Borriol perquè no respecten el monopoli de la gabela de la sal de Peníscola. Miquel Tovars respon que complirà aquests manaments.

En són testimonis Guillem Berenguer, Ramon Miquel, Jaume Sarovira i Pere Berenguer.

Notari, Domingo Pasqual de l'Astor, notari públic de Castelló de la Plana.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 781.

Noverint universi quod XIII° kalendas Marcii anno Domini M^o CC^o XC^o VI°, venerabilis et religiosus frater Raymundus Çaguardia, comendator Panischole, comparuit coram Michaele Tovař, tenente locum procuratoris in planicie Burriane et coram me, notario infrascripto et testibus infrascriptis, dixit et proposuit ista que secuntur:

Frare Ramon Çaguàrdia, comanador de Paníschola, presentà a n Michel Tovarç, tinent loch de procurador en la Plana de Burriana per lo noble en Jazpert, per la gràcia de Déu vezcomte de Castellnou e procurador en lo regne de València per lo senyor rey, II letres segellades ab lo segell del dit procurador e l dors ab cera vert, la tenor de la primera és aytal, que l dit en Michel Tovarç dege servir e complir lo manament lo qual és fait al dit procurador en III letres del senyor rey, les quals lo dit procurador tramet al dit en Michel Tovarç scrites sotz guarniment de son segell, e encara que li complesque e tingue e observu les libertatz, franquees e manamentz les quals e los quals veurà éser contengudes en los privilegis del senyor rey. Ítem, la tenor de la segona letra és aital que ell faça desbandir en Berenguer Ripoll, vey d'Albocàcer, e que aquell d'aquí enant no sia tengut per bandit ni sie agreugat, ell ni els seus béns, per rahó del crim per lo qual ell fo bandit en la vila de Castelló.

E axí lo dit frare R(amon) Çaguàrdia, comanador damunt dit, requer ab gran instància e per auctoritat del manament del senyor rey e del dit procurador al dit en Miquel Tovarç, tinent loch damunt dit, que ell enant contra los hòmens de Vilafamez per rahó de la injúria, violència e esvayment que an feitz a ell, dit en Miquel Tovarç, ell usen de son offici, e del esvayment que feren a frare R(amon) Roig en fe del senyor rey e del dit lochtinent de procurador com lo senyor rey age donat plen poder als frares del orde de la cavalleria del Temple que, per lur plana auctoritat, ells pusquen usar de la jurisdicció de la gabella de la sal de Paníschola contra totes persones. E enantat contra los ditz hòmens de Vilafamez per rahó de les injúries, violències e esvaymentz damunt ditz, lo dit en Miquel Tovarç forç e destrengue los hòmens de Vilafamez que ells aseguren que no contrasten als guardadors de la dita gabella, usen de lur offici d'aquí enant sotz certa pena e, si ells passaven contra son manament, que sien encorregutz en aquella.

Encara li requer ab gran instància que li faça restituir e integrar lo rocí del fill de la dona de Burriol ab tot ço que portava, lo qual rocí fo violentment tolt als guardadors de la dita gabella dins los térmens d'aquella e portava sal qui no era de la dita gabella. Encara li requer que li faça asegurar los guardadors de la dita gabella dels hòmens de Buriol sotz certa pena que, si contra lo dit asegurament vindran, que sien encorregutz en aquella. Encara l requer ab gran instància e per auctoritat del manament del senyor rey que ell li faça restituir e integrar i ase de la Pobla de Tornesa ab tot ço que portava, lo qual fo tolt als guardadors de la dita gabella dins los térmens d'aquella, lo qual ase portava sal qui no era de la dita gabella, e que faça asegurar los guardadors de la dita gabella als hòmens de la dita Pobla, que no contrasten a aquells en usar del ofici de la dita gabella sotz certa pena que, si contra açò vendran, que sien encorregutz en aquella. Encara l requer ab gran instància e per auctoritat del manament del senyor rey que ell dege levar la pena de les cabanes que són dins los térmens de la dita gabella e, especialment, d'aquella hon fo trobada sal qui no era de Paníschola.

E si lo dit en Miquel Tovarç les dites coses a ell requestes per lo dit comanador fer o complir no volrà, lo dit comanador protestan de son dret diu que en defalta d'ell o del procurador e dels altres officials del senyor rey, lo orde de la cavalleria del Temple pert les libertatz e franquees donades e atorgades al dit orde e als hòmens de lur jurisdicció per lo senyor rey, e n'cara lo dret e la jurisdicció de la dita gabella lo qual per los ditz officials no és observat segons que lo senyor rey lo ha donat e atorgat al dit orde de la cavalleria del Temple, majorment com lo dit comanador age mostratz e presentatz los privilegis e translatz d'aquells los quals foren donatz e atorgatz al dit orde de la cavalleria del Temple per lo cambi de la ciutat de Tortosa.

Encontinent lo dit en Michel Tovarç respòs a la dita protestació e dix que era prest e aparellat de complir e de observar lo manament del senyor rey e del senyor procurador en totes coses e per totes segons que el seu enteniment e poder bastàs. En altra manera dix que si el seu poder e enteniment a les dites coses o a alguna de les damunt dites plenerament no bastave, que y recorrerie al senyor rey o al senyor procurador e que y faria tot ço que'l senyor rey o el dit senyor procurador y manassen.

Actum fuit hoc in Castellione, die et anno in prima linea contentis.

Testes huius rey sunt Guillelmus Berengarii, Raymundus Michael, Iacobus Çarovira et Petrus Berengarii.

Sig+num Dominici Paschasis del Aztor, notarii publici Castellionis Campi Burriane, qui hec scripsit cum raso et emendato in XXIII^a linea ubi dicitur ell, et clausit loco, die et anno prefixis.

103.

1297, febrer, 24. València.

Fra Ramon Saguàrdia, comanador de Peníscola de l'orde del Temple, compareix davant en Jaspert, vescomte de Castellnou, procurador general del regne de València, i de Ramon de Sales, el seu assessor, i els mostra còpia dels privilegis i les cartes reials que té l'orde sobre la gabella de la sal de Peníscola i la jurisdicció del mer imperi, reclamant que facen complir els seus drets. Seguidament el dit Ramon de Sales respon que estan preparats per fer-ho i defensar els drets de l'orde del Temple.

En són testimonis Arnau Escrivà, cavaller, Mateu Calonge, notari de València, i Arnau de Milleres i Arnaldet de Milleres, ciutadans de València.

Notari, Jaume Riquer, notari públic de València.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 780.

Sapien totz que digous que hom comtava *XVI° kalendas Marcii anno Domini M^o CC^o XC^o sexto*, en presència de mi, notari, e dels testimonis dejús escrits, frare Ramon Çaguàrdia, comanador de Peníscola, a conservació del dret de la cavaleria

del Temple dix e protestà que com ell aja mostrat a n Gesbert, per la gràcia de Déu vescomte de Castellnou e procurador del regne de València, e a n Ramon de Sales, assessor seu, los treslats \dels privilegis/ del seynnor rey e encara tres letres del seynnor rey, de manament esprés feyt a ells, que deguessen forçar e destréyner e enantar contra totz aquells qui contra els ditz privilegis farien ni vindrien, e ell, ab tota instància e per auctoritat del manament del seynnor rey qui a ells és feyt, los requerís que ls ditz privilegis e el manament qui a ells és feyt per lo seynnor rey li fos tengut e observat, e que deguessen enantar contra aquells qui lis enbargaven lo dret ni la jurisdicció de la gabella ni les altres libertatz qui per lo seynnor rey eren donades al Temple e a lurs hòmens, e ells sobre açò no li n aguessen feyt compliment, dix e protestà que, en defalta e en colpa d'ells, lo Temple perdie la gabella de Peníscola e que axí lo seynnor rey era tengut de la evicció e de la obligació que feyta havie al Temple per rahó de la gabella a entegrar e a complir en colpa e en defalta de sos oficials. E per aver memòria perdurable requerí a mi, dit notari, que de totes les coses damunt dites li fes carta pública.

E encontinent lo dit en Ramon de Sales respòs a les coses desús dites sotz la forma que s segueix:

Atque respondit Raymundus de Salis, assessor procuratoris regni Valencie, verum esse quod dictus comendator de Peniscola ostenderit predicto procuratori privilegia domini regis et tres litteras eiusdem domini regis continententes quedam mandata que dictus dominus rex fecerat predicto procuratori, sicut in ipsis litteris continetur, et licet dictus procurator iam responderit quod erat paratus exequi predicta mandata dicti domini regis, dictus assessor supradictis propositis per dictum venerabilem comendatorem, iterum respondit nomine dicti procuratoris regni et pro se quod sunt parati dicti procurator et eius assessor exequi in omnibus et per omnia mandata ei facta in litteris supradictis et ea que continentur in privilegiis supradictis et quod eciam iam citaverant illos qui dicebantur violenciam commississe et iniurias erogasse Michaeli Torvarz, tenenti locum dicti procuratoris regni in Plana Burriane, et custodibus dicte gabelle salis Peniscole, et quod sunt parati procedere contra ipsos ut fuerit faciendum iuxta tenorem mandatorum dicti domini regis et privilegiorum suorum et ut de foro et ratione fuerit faciendum. Dixit eciam quod salva pace dicti venerabilis comendatoris, supradictus procurator et idem assessor fecerunt et faciunt et facere intendunt super predictis quicquid facere teneantur secundum formam dicatorum mandatorum domini regis. Preterea dixit nomine dicti procuratoris et pro se predictum dominum comendatorem et homines suos defendere et iuvare ad habendum et tenendum ac pacifice possidendum gabellam salis predicte Peniscole cum suis iuribus universis et eisdem fratribus et eorum nunciis, custodibus dicte gabelle prestare consilium et iuvamen quandocumque et quocienscumque inde per eos fuerint requisiti et non permittere per aliquem vel aliquos super dicta gabella in aliquo eis iniuriam fieri vel gravamen ac super iure dicte gabelle in aliquo molestari, prout in instrumento per dominum regem facto seu translato eiusdem videtur contineri, et quod faciant asecurari custodes gabelle sallis per illos qui tenent eos in riguardo, quos dictus comendator Peniscole eidem procuratori nominabit et quod faciant restitui bestias et alias res ablatas custodibus supradictis per illos

qui abstulerunt dictas bestias cum rebus quas portabant secundum formam mandatorum dicti domini regis. Dixit eciam nomine quo supra quod predictus procurator vel ipse assessor vice ipsius est paratus mittere litteras super hiis que superius dicta sunt Michaeli Tovarz, tenenti locum dicti procuratoris regni in Plana Burriane, qui exequatur nomine dicti procuratoris regni omnia que in dictis litteris et privilegiis continentur et si opus fuerit dictus procurator regni personaliter ad exequendum predicta faciat quod per predictum Michaelem non fuerit expeditum seu eciam exequutum.

Et encontinent lo dit comanador, ab tota instància per auctoritat del manament del seynor rey, requerí al dit assessor en nom de si e del dit procurador del regne que les coses per ell desús atorgades fosen per ells complides segons que per ell ne son estatz requestz.

Et dictus assessor nomine dicti procuratoris regni et nomine proprio dixit et respondit ut supra.

Quod est actum Valencie, die et anno predictis, presentibus testibus Arnaldo Scriba, milite, Matheo Calonge, notario Valencie, Arnaldo de Milleriis et Arnaldono de Milleriis, filio eius, civibus valentinis.

Sig+num Iacobi Richerii, notarii publici Valencie, qui predictis interfuit et ea legendo publicavit et hec scribi fecit et cum supraposito in II^a linea ubi dicitur dels privilegis, et cum raso et emendato in X^a linea ubi dicitur erogasse, manu propria clausit loco, die et anno predictis.

104.

1297, abril, 6. Castelló de la Plana.

Fra Bertran de Ribesaltes, en nom de fra Ramon Saguàrdia, comanador de Peníscola de l'orde del Temple, compareix davant el justícia i prohoms de Castelló de la Plana, per a què retornen un ase que havien embargat a Pere d'Abella, veí d'Albocàsser, com a penyora pel plet que tenien contra Berenguer Ripoll, veí del mateix poble, per un furt de bous a la marjal de Castelló, i ofereix fermances per a dit plet. Els prohòmens de Castelló li responen que ells han actuat per manament d'en Jaspert de Castellnou, procurador general del regne, i que no poden fer res sense manament exprés d'aquest.

En són testimonis Ferrer Pelegrí, Ferrer de Juneda, Berenguer Clarena i Pere de Guimerà, veïns de Castelló de la Plana.

Notari, Domingo Pasqual de l'Astor, notari públic de Castelló.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 790.

Noverint universi quod VIII° ydus Aprilis anno Domini M^o CC^o XC^o septimo, venerabilis et religiosus frater Bertrandus de Ribesaltes, protestatus fuit ista que secuntur:

En presència del notari e dells testimonis dejús escritz frare Bertran de Ribesaltes, en nom e en veu de frare Ramon Çaguàrdia, comenador de Peníscola, comparech denant la justícia e el batle e els altres prohòmens de la vila de Castelló

del Camp de Burriana als quals, ab tota instància, requerí que fessen retre un ase que avien tolt a'n P(ere) d'Abella, vehí d'Albocàcer, per penyora que deyen aver feyta per raó d'en Berenguer Ripoyll, vehín d'Albocàcer, la qual penyora se feya no degudament e contra dret com no aguessen atrobada en lo dit comanador ne en lo dit Berenguer Ripoyll ne en negun hom d'Albocàcer fadiga de dret, ans lo dit comanador done fermança de dret que a tot hom de Castelló ne d'altre loch qui aje clams del dit Berenguer Ripoyll ho d'altre hom qui de sa batlia sia, farà fer compliment de dret sens tota malea e alongament de pleyt, e axí, si sobre açò la dita penyora no li volen redre ne restituir, lo dit comanador en defalta e en colpa d'ells, mal e greu que li seria, auràs a entegrar per la dita penyora qui feyta li és no degudament e contra fur e dret, ell estant apareyllat de fer dret e de fer fer als seus hòmens als clamans, e a major cautela adés de present en lo nom desús dit done e offer fermances de dret en Ponç de Bruscha e en Ramon Miquel, vehins de Castelló, e a conservació del dret del dit comanador e del orde de la cavalleria del Temple e de lurs hòmens demane e requer que de totes les damunt dites coses li sia feyta pública carta de protestació per vós, notari dejús escrit.

Enaprés, lo dia e an damunt ditz, en G(uillem) Berenguer, tinent loch de batle, e en Ramon Aguiló, tinent loch de justícia, e altres prohòmens del dit loch de Castelló respogueren a la dita protestació e negaren ells aver feyta la dita penyora ne no se's feyta per manament d'ells mas, segons que an entés, la dita penyora, si feyta és estada, és feyta de manament e de licència del noble en Jazpert, per la gràcia de Déu vezcomte de Castellnou e procurador del regne de València per lo senyor rey, e de son lochtinent, per fadiga de dret que en la justícia d'Albocàcer fo atrobada per raó d'una letra a ell tramesa per lo dit noble sobre feyt d'una denunciació que alguns hòmens de Castelló proposaren denant lo dit noble e son lochtinent contra en Berenguer Ripoyll, de roberia de bèsties bovines que'ls fo feyta per lo dit Berenguer Ripoyll en la margal de Castelló.

Hon com la dita penyora, si feyta és, sia estada feyta de manament e de licència del dit noble e de son lochtinent, los ditz lochtinentz de batle e de justícia e prohòmens de Castelló no porien fer retre aquella sens manament del dit noble, ne no reebrien les dites fermances offertes per lo honrat e religiós frare Bertran de Ribesaltes com ells no degen reebre aqueles. En altra manera, si per la rahó damunt dita lo dit comanador ho altre per ell entenien a penyorar ho a agreugar lo dit loch de Castelló, los ditz tinentz lochs de batle e de justícia e prohòmens del dit loch de Castelló són aparelatz de fer compliment de dret al dit comanador ho a tot altre hom qui clam aje d'ells en poder del dit senyor procurador ho de son lochtinent.

Quod est actum in Castellione, die et anno in prima linea contentis.

Testes fuerunt presentes ad omnia predicta Ferrarius Peregrini, Ferrarius de Juneda, Berengarius Clarena et Petrus de Guimerano, convicini Castellionis.

Sig+num Dominici Paschasii del Aztor, notarii publici Castellionis Campi Burriane, qui hec scribi fecit et clausit loco, die et anno prenotatis.

1297, abril, 11. Castelló de la Plana.

Fra Bertran de Ribesaltes, de l'orde del Temple, presenta a Bort de Besora, lloctinent d'en Jaspert de Perpinyà, lloctinent de procurador del regne del riu d'Uixò ençà, una carta del procurador general del regne de València, en la qual mana al seu lloctinent que anul·le les penyores que s'havien pres de veïns d'Albocàsser per un plet contra Berenguer Ripoll, veí seu, i que li envie el procés judicial; també li mana que obligue n'Òria Eximenes, senyora de Borriol, per a què torne un mul embargat pels guardadors de la gabella de la sal de Peníscola. El dit Perpinyà respon que no pot fer-hi res perquè les cartes i manament no van dirigides a ell, sinó al seu superior, que està absent.

En són testimonis Pere de Brusca i Ramon Miquel, veïns de Castelló de la Plana. Notari, Domingo Pasqual de l'Astor, notari públic de Castelló.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 793.

Sie a totz coneguda cosa com en presència del notari e dels testimonis dejús escritz frare Bertran de Ribesaltes presentà a n Bort de Besora, tinent loch d'en Jaubert de Perpinyà, tinent loch de procurador de Riu d'Uxò a ençà per lo noble en Jaspert, per la gràcia de Deu vezcomte de Castellnou e procurador del regne de València per lo senyor rey, e per mi, dit notari, legir fêu una letra del dit noble la tenor de la qual aytal és:

De nós en Jaspert, per la gràcia de Déu, vezcomte de Castellnou e procurador del regne de València per lo senyor rey, al onrat en Jaubert de Perpinyà, tinent loch nostre del riu d'Uxò enlà, saluts e dilecció. Com en Miquel Tovarç ladonchs tinent loch nostre, a instància d'alcuns hòmens de Castelló agés bandegat en Berenguer Ripoll, vehín d'Albocàcer, per rahó de roberia de bestiar que's diu que fo feyta per aquel Berenguer e'l temps que la tinença de les Coves era del noble n'Artal d'Alagó, e nós aguéssem manat per carta nostra al dit en Miquel Tovarç que'l dit Berenguer desbandejàs e que aquel per bandejat no agués ne que d'aquí avant contra el dit Berenguer per rahó del dit bandejament, no enantàs, e nós ayam entés que per la dita rahó se sien estades feytes penyores.

Per ço a vós deym e manam de part del senyor rey e de la nostra que, encontinent vistes les presentz, desbandejetz lo dit Berenguer Ripoll e aquel per desbandejat ajatz e que d'aquí enant no enantàssetz per la dita rahó contra el dit Berenguer ni d'aquén fêssetz penyores, e totes penyores que sien feytes per la dita rahó encontinent retatz e façatz retre sens tota messió d'aquels qui penyoratz fossen per la dita rahó. Encara volem que sobre la demanda feyta contra aquell Berenguer Ripoll sobregatz denantar entrò que de nós ayatz altre manament o conseyll; emperò, si request seretz per los clamans, que enantetz en aquel pleyt, trametetz

a nós la demanda e lo procés per ço que nosaltres puscham-vos enformar en qual manera deytatz fer la citació e enantar en lo dit feyt; encara us fem a saber que nós feem manament a'n Miquel Tovarç que destrengués la dona na Òria Exeméniç, muler que fo d'en Ruy Examéniz de Burriol, que retés i rocí e ço que portava, lo qual estech tolt per los hòmens seus als gabelés de la gabella de la sal de Peníscola, la qual cosa él no ha feyt segons que avem entés. Encara a vós deym e manam que façatz retre i ase lo qual estech tolt segons que a nós és estat dit als ditz gabellés per los hòmens d'en P(ere) Eximéniz de Montornés. E açò no mudetz per alcuna manera.

Datum III^r ydus Aprilis anno Domini M^o CC^o XC^o septimo.

Encontinent, lesta e presentada la dita letra, lo dit frare Bertran de Ribesaltes requerí al dit en Bort que ell que menàs a exsecució totes les coses en aquela contengudes, de les quals coses totes damunt dites universses e sengles lo dit frare Bertran demanà e requerí que per mi, dit notari, li fos feyta pública carta.

Et encontinent lo dit en Bort de Besora respòs a la dita presentació e requisició e dix que ell no podia enantar per auctoritat de la dita letra per tal com aquella venia a'n Jaubert de Perpinyà e no a ell, e majorment per tal quan aquells que avien feyta la dita penyora als hòmens d'Albocàcer proposaren denant ell que la dita penyora no era estada feyta per les coses contengudes en la dita letra.

Quod est actum in Castellione, III° ydus Aprilis anno Domini M^o CC^o XC^o septimo.

Testes huius rey sunt Petrus de Bruscha et Raymundus Miquel, vicini Castellionis.

Sig+num Dominici Paschasi del Aztor, notarii publici Castellionis campi Burriane, qui hec scribi fecit et clausit loco, die et anno prenotatis.

106.

1297, setembre, 3. València.

Jaspert, vescomte de Castellnou i procurador general del regne de València, comunica a Guerau de Banyeres, alcaid de Culla i procurador del noble Guillem d'Anglesola, senyor d'aquesta tinença, que ha comparegut davant ell fra Ramon Saguàrdia, comanador de Peníscola de l'orde del Temple, explicant-li que els guardes del monopoli de la sal havien detectat una càrrega il·legal en Sant Mateu en mules que eren de la tinença, per la qual cosa foren embargades per la justícia d'aquesta localitat i lliurades a l'orde del Temple i, en resposta, gent de Culla havia pres per la força diversos ramats d'Albocàsser, senyoria templer. El vescomte li diu a l'alcaid que, si considera il·legal l'embargament de les mules amb sal, que li presente una denúncia ja que ell és l'únic competent i que no poden prendre represàlies pel seu compte, per la qual cosa li mana que torne immediatament els ramats d'Albocàsser que han pres.

ACA, Cartes reials diplomàtiques, Jaume II, núm. 317.

Al amat e honrat en Gerai de Bayneres, alcayt de Culla e procurador del noble en G(uillem) d'Anglesola, de nós en Jaçpert, per la gràcia de Déu vescomte de Castellnou e procurador del regne de València per lo senyor rey, salut e honor. Comparech denant nós l'onrat frare R(amon) Çaguàrdia, comanador de Paníscola per la orde de la cavaleria del Temple, e dix e proposà denant nós que com per manament del senyor rey aquells qui són guardadors de la gabella de la sal de Paníscola aguessen feytes destrényer e emparar en la villa de Sen Matheu, per la justícia del dit loch, algunes bèsties que era dit que eren de la tinença del noble G(uillem) d'Anglesola per ço cor portaven sal d'altruy loguar que no era de la gabella de Paníscola, les quals bèsties foren liurades per lo dit justícia de Sen Matheu al dit comanador de Paníscola o a sos hòmens per la rahon damunt dita car portaven sal vedada enfre·ls térmens de la dita gabella de [Pan]íscola e que, per la dita rahó, car les dites bèsties liurades foren al comanador damunt dit, vós, sens tot desafiament e sens tota altra rahó, avets corregut lo terme d'Albocàcer e d'alguns altres loguars de la dita casa del Temple e d'aquells avets treytes e ab vós menades l^a gran quantitat de bestiar menut e gros, les quals bèsties eren dels lurs hòmens.

Per ço dehim e manam a vós de part del senyor rey e de la nostra us requerim e us amonestam que, si axí és la veritat del dit feyt, de mantinent retats e restituats als hòmens de la dita tinencia del Temple tot lo bestiar damunt dit e totes les coses que d'aquells ajats preses e retengudes per la dita rahó car, si los frares del Temple damunt dits, a tort e sens rahó, avien preses les bèsties desús dites que eren de la tinencia del noble en G(uillem) d'Anglesola, no era donat a vós per vostra actoritat de peynorar la dita tinencia del Temple ni·ls hòmens lurs, mas recorre a nós que d'ells donar dret vos deguésem.

On si axí és que vós per vostra actoritat per la dita rahó ajats peynorats los dits hòmens e levat a ells lo bestiar damunt dit, dehim e manam a vós en lo nom desús dit que, tantost vistes les presents, aquell bestiar als dits hòmens retats e restituats e totes les altres coses que a eills levades avets. En tal manera faens que del dit bestiar ni de les altres coses neguna res amagar ni abseguar no·s puscha, car nós som aparellats en nom e en veu del dit senyor rey que, si dels dits hòmens de la tinencia del Temple o dels amistradors d'aquella tinencia alguns clams vós avets per les dites bèsties ab la dita sal preses o en altra manera, nós som aparellats de fer a vós compliment de dretura. En altra manera, si ell dit bestiar vós als dits hòmens de la dita tinencia del Temple no retiets e les altres coses que per la dita rahó preses los avets, segons que a nós és donat a entendre per lo comanador desús dit, feyta a nós fe d'açò, enantariem contra vós en aytant com deguésem justícia migansant.

Datum Valencie, III° nonas Septembris anno Domini M^o CC^o XC^o septimo.

1297, octubre, 3. València.

Fra Ramon de Bell-lloc, comanador de la casa de València de l'orde del Temple, compareix davant Ramon de Sales, lloctinent del procurador del regne de València, i li demana que com en Guerau de Banyeres, alcaid de Culla, no ha compensat als hòmens d'Ares, vassalls del Temple, pels danys causats en els seus ramats, ni tampoc ha comparegut davant la cort d'aquest procurador del regne per respondre, que actue contra ell judicialment.

En són testimonis Pere de Clerà, prevere, Jaume Gaucelm, i Pere Joan, clergue.

Notari, Guillem de Vernet, notari públic de València.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 907.

Coneguda cosa sia a tots que en presència de mi, notari, e dels testimonis dejús scrits, comparech l'onrat frare Ramon de Belloch, comanador de la casa del Temple de València, denant l'onrat en Ramon de Sales, tinent loc de procurador del regne de València, e dix e proposà denant él que, a instància e requisició del honrat frare Ramon Çaguàrdia, comanador de Paníscola, ere stat citat una e dues e tres vegades en Guerau de Bayneres, alcayt de Culla e procurador de la tinença per lo noble en Guillem d'Anglerola ho son loctinent, que costrengués los hòmens de la tinença de Culla e de Benaçal de retre e restituir als hòmens d'Ares e dels altres logars del Temple tot lo bestiar gros e menut lo qual aquells preseren e robaren per violència e per força no justament, e encara que forçàs e destrengués aquells que per si o per sos legítims procuradors o síndichs compareguessen en València, denant lo procurador del regne de València o denant son lochtinent, dins X dies après la recepció de les letres de la citació aparellats de fer e d'estar a dret per la violència e roberia que per aquells és dita ésser feita als dits hòmens del Temple; en altra manera que'l dit procurador o son lochtinent enantarien e farien enantar contra los dits hòmens de la dita tinença de Culla e de Benaçal en aytant com pogués, justícia migancera.

On com lo dit alcait ni son loctinent no agen complides les davant dites coses, demanà per ço e requerí lo dit frare Ramon de Belloch, axí com aquell a qui's pertany en nom del dit orde del Temple, que'l dit loctinent de procurador enantàs e degués enantar contra lo dit alcayt o son loctinent e contra los dits hòmens de Culla e de Benaçal axí com contra rebels e inobediens a la seynoria e axí com per dret és faedor. En altra manera protestà lo dit frare Ramon en nom del dit orde que tot lo dret del dit orde pogués ésser demanat degudament denant jutge covenient en defaliment de dret, lo qual és atrobat per les rahons damunt dites en lo dit lochtinent de procurador, qui contra los dits alcayt e son loctinent e los hòmens de Culla e de Benaçal no enantà axí com contra rebels a la seynoria e a complir dret al dit orde e als hòmens d'aquell, e de les damunt dites coses demanà que li fos feyta carta pública a conservació de son dret.

Et dictus locumtenens procuratoris respondit ad predicta et dixit quod ipse deliberaret super predictis et quod procederet contra supradictum alcaidum et alios citatos ut de foro et racione esset faciendum. Dixit eciam quod dies peremptoria assignata in litera citacionis ultima nondum advenit, quare non poterat procedere interim contra predictos.

Que omnia lecta et publicata fuerunt in domo dicti Raimundi de Salis, V^o nonas Octobris anno Domini millesimo CC^o XC^o VII°.

Presentibus testibus Petro de Clerano, presbitero, Iacobo Gaucelm, Petro Iohannis, clerico.

Sig+num Guillelmi de Verneto, notarii publici Valencie, qui predictis omnibus una cum prenominitis testibus presentes interfuit et predicta rogatus scribi fecit et manu propria clausit loco, die et anno prefixis.

108.

1297, octubre, 11. València.

Fra Jaume de Garrigàs, lloctinent del comanador de Xivert de l'orde del Temple, en nom de fra Ramon Saguàrdia, comanador de Peníscola, compareix davant en Jaspert, vescomte de Castellnou i procurador general del regne de València, per a recordar la denúncia que havien fet contra els vassalls de Guillem d'Anglesola pel conflicte i furt de ramats que n'aviem fet sobre veïns d'Albocàsser i Ares, vassalls del Temple. També li recorda les cartes reials i els manaments que el procurador ja havia fet a Guerau de Banyeres, alcaid de Culla, perquè compensara dits vassalls per les pèrdues que n'havien patit, però en darrera instància es queixa que tant el procurador general com el jutge delegat a aquesta causa, en Pere Costa, han fet cartes però no han actuat directament contra els seus atacants, per la qual cosa demana ara compensacions. El procurador general del regne li respon que sí ha enviat cartes i manaments però que no ha actuat contra els veïns de Culla perquè el Temple només s'havia queixat del seu senyor, i no dels veïns, i que si ho fan, que actuarà seguidament.

En són testimonis Guillem Alió, Guillem de Reixac, Pere Tallaferre, notari, Domingo Munyós i Guillem Juneda.

Notari, Bernat Guillem, notari públic de Xàtiva i de la cort del procurador general per Francesc Despi.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 914.

Coneguen tots que V^o idus Octobris anno Domini millesimo CC^o XC^o septimo, frare Jacme de Garrigàs, tinent loch de comanador en Exivert, comparech denant lo noble en Jaçpert, per la gràcia de Déu vescomte de Castellnou e procurador del regne de València per lo senyor rey, el qual dix e protestà en nom e en veu del honrat frare R(amon) Çaguàrdia, comanador de Paníscola, del qual ell és procurador síndich, que com los hòmens de la tinença del noble en G(uillem) d'Anglesola aguessen violentment correguda la terra del Temple, ço és, lo terme d'Ares e d'Albocàcer, e no degudament pres e treyt e robat gran multitut de bestiar dels hòmens de la dita terra del Temple de la batlia de Paníscola, e per la dita rahó lo dit frare R(amon)

Çaguàrdia fos comparegut denant el dit procurador e li agués mostrada la injúria e força qui feyta li era per los ditz hòmens de la dita tinença de Cuylla, e l'agués request ab tota instància que ell degués enantar contra aquells per auctoritat del manament del senyor rey, lo qual a ell mostrà en i translat autèntic que'l senyor rey ha feyt als frares del Temple per rahon de la gabella de la sal de Paníscola.

Et com lo dit procurador trametés letres per la dita rahó de manament a'n Guerau de Banyeres, alcayt de Cuylla e procurador de la tinença damunt dita per lo dit en G(uillem) d'Anglesola, que encontinent vistes les sues letres degués retre e restituir als ditz hòmens del Temple tot lo bestiar, el mal e'l dan que ells pres avien per los ditz hòmens de la dita tinença del dit en G(uillem) d'Anglesola, e que en altra manera, si fer no u volia, que ell enantaria contra ell. La qual letra fo presentada al dit en Guerau de Banyeres e com ell no volgués obeyr al dit manament, fo aportada 1ª letra del senynor rey la qual venia al dit senynor procurador del regne de València o a son lochtinent, de manament esprés, que feés retre e restituir lo dit bestiar als ditz hòmens del Temple e encara que enantàs contra los ditz hòmens de la dita tinença del dit en G(uillem) d'Anglesola per rahó del excés que ells avien feyt en la dita terra e als hòmens del Temple, e que degués fer tenir e aver e possehir en pau als frares del Temple contra totes persones la dita gabella de la dita sal de Paníscola ab tots sos dretz, axí com en les sues cartes feytes per lo senynor rey als frares del Temple lo dit procurador del regne de València e son lochtinent veurien ésser atengut.

La qual letra del senynor rey fo presentada per lo dit frare Jacme de Garrigàs a'n P(ere) Costa qui tenia loch del dit procurador del regne de València en aquest present feyt, e lo dit en P(ere) Costa ab tota diligència encontinent tramès letres de manament de part del dit procurador del dit regne al dit en Guerau de Banyeres qui ell feés retre e restituir la dita malafeyta als ditz hòmens del Temple, e encara degués forçar e destrényer los hòmens de la dita tinença que dins X dies après de la recepció de la sua letra deguessen comparar denant ell per la malafeyta que ells avien feyta en la dita terra e als hòmens del Temple, e en la qual letra era encorporada la dita letra del senynor rey. E la dita letra fo presentada al dit en Guerau de Banyeres, a la qual ell no volch obeyr e axí, lo dit frare R(amon) Çaguàrdia tramès al comanador de València que ell requerie de part d'ell al dit en P(ere) Costa que ell degués enantar contra lo dit en Guerau de Banyeres e contra els hòmens de la dita tinença axí com a aquells qui eren rebel·les e menyspreantz als manamentz del senynor rey e del dit procurador del regne de València, e qui no volien assegurar los ditz hòmens del Temple per los quals avia feyt fermar dret lo Temple en poder del dit en P(ere) Costa.

Per la qual requesta altra letra tercera fo tramesa de part del procurador del dit regne al dit en Guerau de Banyeres que ell degués complir a totes les coses desús dites, la qual letra li presentà i saig de València de part del dit procurador del regne per tercera e preemptòria, e'l dit Guerau de Banyeres respòs al dit saig que si

li'n aportava aytantes de letres d'aquesta rahó desús dita com ne cabrien en la torre de Cuylla, que ja no'n obeyria sol neguna ni'n faria sol res ni neguna resposta a la letra no volc fer, e a'n R(amon) de Sales, tinent loch adoncs del procurador del dit regne, totes aquestes coses fossen per lo dit saig recomenades. E, enaprés, per lo comanador de València fos request lo dit en R(amon) de Sales que ell feens lo dit en Guerau de Banyeres e els hòmens de la dita tinença de Cuylla bandegar per tot lo regne de València, e que fossen preses en persones e en aver entrò que aguessen complit lo manament del senynor rey e del procurador del dit regne e asseguratz los hòmens del Temple que ells tenen en reguart sobre fermança de dret, la qual cosa lo dit en R(amon) de Sales, adoncs lochtinent de procurador, era tengut de fer per lo manament del senynor rey e encara per fur de València.

E com lo dit senynor procurador ne son lochtinent no agen volgut enantar per lur offici contra los ditz malfeytors ne contra el dit en Guerau de Banyeres ne menar la dita letra del senynor rey a execució per requesta que'l dit frare Jacme de Garrigàs los n'aga feyta axí com a procurador e síndich del dit frare R(amon) Çaguàrdia, comanador de Peníscola, emperaçò diu e protesta lo dit frare Jacme que en defalta e en culpa del dit senynor procurador del dit regne e de son lochtinent e los frares del Temple e els hòmens lurs prenen e sofren tot lo mal e dan e interés que an pres ne prenen ne d'aquí enant pendran per la rahó desús dita, per ço cor lo dit senynor procurador del regne no à complit ne vol complir lo manament del senynor rey ne dret ne fur de València en les coses desús dites, e per ço que en son loch e en son temps los ditz frares del Temple o puschen demanar e mostrar al senynor rey, requerí lo dit frare Jacme de Garrigàs, en nom de la dita procuració, a mi, notari dejús escrit, que de les coses desús dites totes e sengles li feés carta en forma pública a perdurable memòria.

Et encontinent respòs lo dit procurador del regne a les coses damunt dites e dix que ell avia enantat en lo dit feyt segons la forma de la inquisició a ell feyta per la part del sobredit comanador de Paníscola en citan e en amonestan en Guerau de Banyeres que destrengés los hòmens de la tinença de Cuylla e de Benaçal, de retre e de restituir als ditz hòmens d'Ares e als altres lochs del Temple tot lo dit bestiar gros e menut que avien pres e robat, e manà al dit alcayt que forçàs e destrengés aquells hòmens que compareguessen en València per si o per lurs procuradors denant lo dit procurador del regne o son lochtinent per la dita violència o roberia que era dita ells aver feyta e que en altra manera, si açò no fahien, ell enantarie contra ells ditz hòmens de la dita tinença. Encara manà al dit alcayt e als ditz hòmens e amonestà per letra la qual fo liurada al dit alcayt que ell ne els ditz hòmens no tenguessen en regart los ditz hòmens del Temple, com lo dit frare R(amon) Çaguàrdia agués fermançat de dret en poder del dit procurador sufficientment de fer dret al dit alcayt e als hòmens de la dita tinença si clans avien del dit frare R(amon) e dels hòmens del Temple. E enaxí lo dit procurador diu que ha feyt ço que deu entrò que avia estat request per la part del dit comanador, no faén

alcuna cosa contra la letra del senyor rey ne el manament seu; emperò dix que no trobava de consell que per les citacions feytes al dit alcayt e la presentació de les lletres d'aquelles citacions, les quals foren liurades al dit alcayt tan solament, degué enantar contra los hòmens que no avien estat citatz ne amonestatz; dix emperò si aver estat aparellat que si lo dit comanador o procurador seu agués demanat que els ditz hòmens de la dita tinença fossen amonestatz e destrets de retre la dita roberia, que ell, dit procurador, los n'aguera amonestatz e destretz en aytant com degué ne pogué segons la forma de la dita letra e del manament del senyor rey, e ofer que és aparellat lo dit procurador del regne que en aquestes coses faça e complexca lo manament del senyor tan ne fos request o demanat per part del dit comanador e dels hòmens seus.

Feyt fo açò en València, en les cases d'en Bernat de Sarrià on lo dit procurador del regne pasava en lo dia e an dejús contenguts.

Testimonis foren a les coses damunt dites e a cascuna d'aquelles en G(uillem) Alió, en G(uillem) de Rexach, P(ere) Tallaferre, notari, en Domingo Munynós e en G(uillem) Juneda.

Sig+num Bernardi Guillelmi, publici Xative [notarii et scriptoris curie procuratoris] Valencie pro Francisco de Pinu qui hec ad requisicionem [...] [...] manu propria loco, die et anno prefixis.

109.

1297, octubre, 11. Atzeneta del Maestrat.

Ferrando, correu del rei Jaume II, compareix davant Guerau de Banyeres, alcaid de Culla, i li presenta una carta del monarca en la qual li diu que el mestre de l'orde del Temple se li ha queixat de les violències fetes pels hòmens de Culla contra els béns i bestiar dels d'Ares i Albocàsser, i li mana que en done compensacions i que no torne a passar. Dos dies després el dit en Banyeres respon que ell no té res a dir ja que aquestes qüestions corresponen al seu senyor Guillem d'Anglesola.

En són testimonis a la primera acció Nadal de Filera, rector d'Atzeneta, Guillem Logaya, Berenguer Orpinell i Miquel de Collades, batle d'Atzeneta. i a la dita resposta els dos primers i en Pere Roís de Montoro.

Notari, Berenguer Malràs, notari públic de Morella.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 915.

Divendres, *quinto idus Octobris anno Domini M^o CC^o XC^o septimo*, en presència de mi, notari, e dels testimonis dejús escrits Ferrando, correu del senyor rey, comparech en la vila d'Azeneta davant en Guerau de Banyeres, alcayt de Cuylla e procurador de la tinença per lo noble en Guillem d'Angleola e, davan[t] lo dit alcayt, per mi, notari, legir féu l^a carta del senyor rey escrita en paper e segellada e·l dos ab lo segel major la tenor de la qual és aytal:

Iacobus, Dei gracia rex Aragonum, Maioricarum, Valencie et Murcie comesque Barchinone ac sancte romane ecclesie vexillarius, amirantus et capitaneus generalis, dilecto suo alcaydo de Cuyll[ar] vel eius locumtenenti, salutem et dileccionem. Ex parte venerabilis magistri milicie Templi fuit conquerendo expositum coram nobis quod pro eo quia custodes ad gabellam salis Peniscole deputati ceperunt nuper infra terminos ipsius gabelle quasdam bestias hominum tenencie de Cuyllar habitantium infra terminos ipsius gabelle, deportantes aliud sal quam gabella predicta, vos et homines tenencie supradicte, emisso sono, cum armis venistis ad terminos de Ares et de Albocacer et, invadendo terminos ipsorum locorum, non inventa fatica iuris in comendatore et hominibus eorundem locorum, pignorastis et cepistis ibi magnam bestiarii quantitatem hominum dictorum locorum quam vobiscum adduxistis aliquos etiam ibi homines vulnerando. Et hiis non contentus cominamini etiam eis adhuc inferre malum et dampnum ac tenetis ipsos nichilominus in reguardo impediendes et perturbantes indebite dictos custodes gabelle salis uti officio custodie dicti salis prout uti debent et est hactenus fieri consuetum. Verum cum dictus magister asserat se paratum stare iuri super omnibus et singulis querelis quas vos vel homines tenencie supradicte de eo vel custodibus dicti salis vel aliis hominibus Templi habeatis qualibet racione, vobis dicimus et mandamus firmiter et expresse quatenus, visis presentibus, dictum bestiarium restituatis et restitui faciatis hominibus antedictis, et deinde non inferatis nec inferri faciatis fatribus vel hominibus Templi vel bonis aut rebus eorum malum vel dampnum nec teneatis eos de cetero in reguardo nec impediatis etiam vel perturbetis custodes dicti salis uti officio custodie eiusdem salis prout debent uti et est fieri hactenus consuetum. Alias procederemus et procedi faceremus contra vos et homines tenencie supradicte racione predicta in quantum possemus iusticia mediante.

Datum Turolii, III° kalendas Octobris anno Domini millesimo CC^o XC^o septimo. Sigillanda.

Et legida la dita carta davant lo dit en Guerau de Banyeres, lo desús dit Ferrando requerí a mi, dit notari dejús escrit, que de la presentació de la dita carta e del legiment d'aquela, per mon offici li feés carta pública de presentació per tal que açò sie e pusque ésser mostrat en son loc e en son temps en testimoni de veritat. Et yo, verament notari dejús nomenat, com a aytals coses per mon offici defallir no pusca ni dega, la dita presentació de la dita carta en forma pública mis e posí el loch e dia e an desús dit.

Presentz testimonis en Nadal de Filera, rector d'Azeneta, en Berenguer Orpinel e Miquel de Collados, batlle d'Azeneta, e G(uillem) Logaya.

Sig+num Berengarii Malras, notarii publici Morelle, qui hec scripsit et clausit loco die et anno prefixis.

Digmenge, III° idus Octobris anno Domini millesimo CC^o XC^o septimo, en presència de mi, notari, e dels testimonis dejús escritz, Ferrando, correu del senyor rey, demanà e requerí de part del senyor rey a'n Guerau de Banyeres, alcayt de Cuylla en la vila d'Azeneta, que ell que li feés resposta a la carta que li avie presentada del

senyor rey, lo qual en Guerau dix que ell no li avie per què fer resposta sobre les coses contengudes en aquela com lo feyt aquel se pertangués al noble en G(uillem) d'Angleola e, per aquesta raó, no y volc fer nenguna resposta. De les quals coses lo dit Ferrando requerí a mi, notari dejús escrit, que de le les damunt dites coses li feés carta pública per tal que açò sie e pusque ésser mostrat en son loch e en son temps en testimoni de veritat davant lo senyor rey.

E yo, verament notari dejús nomenat, com a aytals coses per mon offici defallir no pusca ne dega, la dita carta en forma pública mis e posí el loc e el dia e an damunt dit, presentz testimonis en Nadal de Filera, rector d'Azeneta, en P(ere) Ruyz de Montoro, e G(uillem) Logaya.

Sig+num Berengarii Malras, notarii publici Morelle, qui hec scripsit et clausit loco, die et anno prefixis.

110.

1297, octubre, 15. Castell de Cervera del Maestrat.

Ferrando Lopes, correu del rei Jaume II, compareix davant fra Bernat de Pontils, lloctinent del comanador de Cervera de l'orde de l'Hospital, i li presenta una carta del monarca en la qual els recorda que han de respectar el monopoli de la gabela de la sal de Peníscola en favor de l'orde del Temple. Al dia següent dit fra Bernat li respon que ells ja han anat davant el jutge reial en Pere Costa per aquesta qüestió i que, sempre que el Temple vullga, tornaran a anar. En són testimonis Garcia Romeu, Bernat de Cervera, Guillem de Montsoriu i Ramon de Gauter, batle de Cervera.

Notari, Ramon Gonçalbo, notari públic de les Coves de Vinromà.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 916.

Idus Octobris anno Domini M^o CC^o XC^o VII°, en presència de mi, notari, e dels testimonis dejús escrits, en lo casteyl de Cervera comparech Ferrando Lópeç, correu del senyor rey, davant lo religiós frare Bernat de Pontils, tinent loch de comanador en lo casteyl de Cervera, e a él presentà e per mi, notari, liger féu una letra del seynor rey uberta, en paper escrita e segeyllada e-l dos ab lo segeyl del dit seynor rey, la tenor de la qual és aytal:

Iacobus, Dei gracia rex Aragonum, Maioricarum, Valencie et Murcie comesque Barchinone ac sancte romane ecclesie vexillarius, ammiratus et capitaneus generalis, dilecto suo commendatori Cervarie Hospitalis Sancti Iohannis Iherosolimitani vel eius locumtenenti, salutem et dilectionem. Ex parte comandatoris de Peniscola fuit expositum coram nobis quod cum nuper custodes ad gabellam salis Peniscole deputati pignorassent et cepissent infra terminos ipsius gabelle duos asinos et duos mulos aliquorum hominum habitancium infra terminos eiusdem gabelle deportantes aliud sal quam gabelle predictae, aliqui homines vestri abstulerunt eisdem custodibus bestias supradictas et sibi eas retinent violenter impediens et perturbantes

dictos custodes uti officio custodie dicte salis prout debent et est actenus fieri consuetum, propter quod pro parte dicti comendatoris Panischole fuit nobis humiliter supplicatum quod cum nos promiserimus fratribus Templi predictam gabellam eosdem facere, habere et tenere pacifice cum suis iuribus universis et super ipsa gabella et eius iuribus habendis et possidendis eosdem fratres ac eorum nuncios seu custodes dicti salis deffendere et iuvare, quod dignaremur dicto comendatori et aliis fratribus Templi super hoc de iuris remedio providere. Qua supplicacione benigne admissa, vos requirimus per presentes ac eciam vobis dicimus quatenus, visis presentibus, predictas bestias pignoras ut predictur et ablatas dicto comendatori Penischole vel cuy voluerit loco sui restituatis et restitui faciatis, et deinde non permitatis impediri vel perturbari per homines vestros dictos custodes gabelle salis Penischole uti officio custodie dicti salis prout debent et est hactenus usitatum; alioquin contra homines predictos procederemus et procedi faceremus iusticia mediante.

Datum Turolii, VI° nonas Octobris anno Domini M^o CC^o XC^o septimo.

Sigillata.

E presentada la dita letra per lo dit Ferrando al dit frare Bernat de Pontils e legida per mi, notari, lo dit Ferrando requerí e pregà al dit frare Bernat que les coses contengudes en la dita letra complís e observàs, e que de les damunt dites coses lo dit Ferrando davant lo senynor rey pogués aver testimoni de veritat e d'aver presentada la dita letra, pregà e requerí a mi, notari, que li'n feés carta pública de presentació, la qual per mon offici fiu, sobre les quals coses lo dit frare Bernat se retench acort.

E e'l següent dia per lo matí que fo XVII° kalendas Novembris, lo dit frare Bernat respòs e dix que de les dites coses lo comanador de Cervera era ja estat \citad/ per lo procurador, e que'n era estat davant eyl e que avien mes lo feyt en poder d'en P(ere) Lacosta, jutge del senynor rey, e que tota hora que'l comanador de Peníscola ne fos on volgués ésser davant lo dit en P(ere) Lacosta, que y seria lo comanador de Cervera o son procurador.

Presentis testimonis Garcia Romeu, Bernat de Cervera, Guillem de Monso-riu e Ramon de Gauter, batle de Cervera.

Sig+num Raymundi Gunçalbi, publici notarii termini Covarum de Vinromano auctoritate domini magistri milicie Templi, qui hec scripsit cum supraposito in XXI^a linea ubi dicitur citat, et clausit loco, die et anno in prima linea contentis.

111.

1297, octubre, 20. Morella.

Fra Ramon Roig, lloctinent de comanador a Ares de l'orde del Temple, compareix davant en Bernat Exernit, justícia de Morella, i dels jurats i prohòmens de la vila, i els explica que els veïns de Culla i la seua tinença havien infringit el monopoli de sal de la gabella de

Peníscola i que, fins i tot, havien atacat els béns dels vassalls del Temple a Ares i Albocàsser, per la qual cosa els presenta una carta del rei Jaume II en la qual mana als de Morella que ajuden el Temple en recuperar les pèrdues patides, i que també facen el mateix amb altre cas a Traiguera. Els jurats li responen que ells sempre obeiran els manaments del rei però que no tenen jurisdicció sobre els homes de Culla ni tampoc sobre els de Traiguera, i que no en poden fer res.

En són testimonis Pere de Vinatea, Pere d'Arenys, mestre Rainer i Borràs d'Almenara, a la primera demanda, i els tres primers a més de Fortuny Martinis a la resposta del consell.

Notari, Berenguer Malràs, notari públic de Morella.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 925.

Coneguen tots que digmenje que's comte *XIII° kalendas Novembris anno Domini M^o CC^o XC^o septimo*, en presència de mi, Berenguer Malràs, notari públic de Morella, e dels testimonis dejús escrits, en la vila de Morella ço és en la casa de la cort del dit loch, davant en Bernat Exernit, justícia, e n'Arnau Aster, en P(ere) Ciutadilla, en Johan de Belloch e en R(amon) Obach, jurats del dit loc de Morella, comparech frare Ramon Rog, tinent loch de comanador en Ares per l'onrat e religiós frare R(amon) Çaguàrdia, comanador de Peníscola, e al dit justícia e jurats dix e demostrà de part del dit comanador e per si e a conservació del dret del Temple que, com los guardadors de la gabella de la sal de Peníscola establitz, poc de temps ha passat dins los térmens de la dita gabella atrobassen bèsties de la tinença d'en G(uillem) d'Anglesola, qui és terme de Cuylla, portans altra sal no degudament e contra'ls privilegis del senyor rey que de la gabella damunt dita, e els dits guardadors, degudament e justa per auctoritat del senyor rey e per dret pertanyent a la dita gabella, prenguessen les dites bèsties portant la dita sal. Et per açò hòmens e vasayls d'en G(uillem) d'Anglesola habitantz dins la tinença de Cuylla aquel matex dia, violentment e mà armada, fadiga de dret no atrobada en lo dit comanador, intra-se'n al terme d'Ares e d'Albocàcer e envayssen e trencassen aquels térmens e d'aquí traguessen IIII mília cabeces de bestiar menut o pus, e LXX bèsties grosses o pus d'òmens del Temple, e nafrassen e ferissen los pastors guardans los dits bestiar. Et en Guerau de Banyeres, alcayt de Cuylla, de part del senyor rey e per carta sua e encara per lo procurador del regne de València per cartes sues, moltes de vegades sia estat request e amonestat e encara a eyll manat que reta e retre faça als hòmens e vasayls del Temple los dits bestiar, e que els frares e hòmens del Temple d'aquí a davant ni'ls guardadors a la dita sal establitz, no tinga en reguart. E açò lo dit en Guerau no vulla ni aja volgut fer ans, contrastan los manamentz a eyl feytz per lo senyor rey e per lo procurador, aja venut e feit vendre e barrejar gran quantitat dels dits bestiar e tinga en reguart los dits frares e hòmens del Temple e els dits guardadors.

Per açò lo dit frare R(amon) Rog, en loch del dit comanador de Peníscola e per si e a conservació del dret dels frares del Temple suplican, requerí e demanà als ditz justícia e jurats de Morella que al dit comanador e a eyl e als frares e hò-

mens del Temple donassen conseyl e ajuda e secós a recobrar del dit en Guerau de Banyeres, e dels hòmens d'en G(uillem) d'Anglesola, la quantitat dels dits bestiar ab totz los dans, greujes e messions que per aquesta rahó los frares e hòmens del Temple an sostengutz ni sostindran. Enaxí que el dit en Guerau e·ls hòmens d'en G(uillem) d'Anglesola degen per los ditz justícia e jurats de Morella ésser requestz e amonestatz de retre e de fer retre los dits bestiar, e si açò fer no volrran, ésser poderosament forçats e destrets e penyorats com aquestes coses los ditz justícia e jurats de Morella degen fer segons la tenor d'una carta del senyor rey la qual, en presència dels ditz justícia e jurats, fo lesta, la tenor de la qual és aytal:

Iacobus, Dei gracia rex Aragonum, Maioricarum, Valencie et Murcie comesque Barchinone ac sancte romane ecclesie vexillarius, ammiratus et capitaneus generalis, fidelibus suis iusticie et iuratis Morelle, salutem et graciam. Ex parte venerabilis magistri milicie Templi fuit expositum coram nobis quod custodes ad gabellam salis Peniscole deputati aliquociens pignorant et capiunt, prout est fieri consuetum infra terminos ipsi gabelle assignatos, bestias aliquorum hominum habitantium infra terminos eiusdem gabelle deportantes aliud sal quam gabelle predictae. Et aliqui habitantes infra dictos terminos interdum auferunt eisdem custodibus dictas bestias et sibi retinent violenter; aliqui alii etiam infra eosdem terminos constituti repignorant inde fratres et homines Templi racione predicta indebite et iniuste impediens et perturbans dictos custodes uti officio custodie dicti salis prout debent et est actenus usitatum, propter quod pro parte dicti magistri fuit nobis humiliter supplicatum quod cum nos promissimus prefato magistro et fratribus Templi predictam gabellam eosdem facere, habere et tenere in pace cum suis iuribus universis et super ipsa gabella et eius iuribus habendis et possidendis eosdem magistrum et fratres ac eorum nuncios seu custodes dicti salis defendere et iuvare quociens inde per eos essemus requisiti, ut in instrumentis per nos eis super hiis factis noscitur contineri, quod dignaremur dicto magistro et aliis fratribus Templi super hiis de iuris remedio providere. Qua supplicatione benigne admissa, vobis dicimus et mandamus firmiter et expresse quatenus procedatis contra quoscumque impediens vel impedi facientes predictos fratres Templi et eorum nuncios <seu> custodes dicte gabelle salis super exercendo officio custodie dicte gabelle salis prout debent et est actenus fieri consuetum, prout fuerit faciendum facientes dictos fratres habere et tenere dictam gabellam cum suis iuribus universis et custodes ipsius defendentes et auxilium eis prestantes prout in instrumentis per nos eis factis videbitis contineri quandocumque inde fueritis requisiti, et non permitendo eosdem super eo per aliquos indebite perturbari seu etiam molestari, taliter in predictis et circa predicta vos habentes ne dictus magister vel alii fratres Templi ad nos racione predicta habeant recurrere iterato.

Datum Turolii, III° kalendas Octobris anno Domini millesimo CC^o XC^o septimo.

Et presentada e legida la dita carta, pregan e suplican lo dit frare R(amon) als ditz justícia e jurats de Morella que la dita carta e les coses per él requestes e demanades observessen e observar feessen, dix encara e demostrà lo dit frare R(amon) Rog als ditz justícia e juratz que els guardadors a la dita gabella de Pe-

níscola establitz dins los térmens de la dita gabella prengueren e trobaren II àssens de Valtrayguera portans altra sal que de la gabella damunt dita, e aquels II àssens per hòmens de la batlia de Cervera forçivolment foren toltz als dits guardadors. Et com d'aquesta raó per lo senyor rey e per lo procurador del regne de València, lo comanador de Cervera sia estat request que faça retre e deliurar als dits guardadors los dits II àssens, e açò lo dit comanador fer no vuylla, per la dita raó lo dit frare R(amon) suplican requerí e demanà als dits justícia e jurats que a recobrar e a aver los dits II àssens donassen consel e ajuda segons que ha request e demanat contra en Guerau de Banyeres, de les quals suplicacions lo dit frare R(amon) Rog requerí a mi, dit notari, que li'n feés carta pública per tal que les damunt dites coses sien e pusquen ésser mostrades en son loch e en son temps en testimoni de veritat. Et yo verament, notari desús dit, com a ayals coses defallir no pusca ne dega, les dites coses ab les respostes feytes a aqueles segons que's seguexen a avant en forma pública mis e posí e·l loch e el dia e an desús dit.

Presentis testimonis de les damunt dites coses en P(ere) Vinatea, P(ere) d'Areny, Borraz d'Almenara e mestre Rayner.

Et enaprés lo dia damunt dit, en la vila de Morella, los dits jurats responeren e dixeren si ésser apparellats d'obeyr lo manament del senyor rey e d'enantar degudament contra qualssevol enbargants o enbargar faents los damunt ditz frares del Temple, e els missatges d'aquels guardes de la dita sal usan en l'ofici de la guarda de la dita sal, segons que fer se deu e és entrò ac costumat e sie degudament faedor segons lo dit manament del senyor rey. Et en quant les dites requisicions o suplicacions se's guarden al feyt d'en Guerau de Banyeres e del comanador de Cervera, responen e dien los dits jurats que les coses per lo dit frare R(amon) requestes e demanades, requeren e esguarden jurisdicció, la qual los dits jurats no an ordinària ne delegada sobre·l dit en Guerau de Banyeres ne sobre los hòmens del noble en G(uillem) d'Anglesola ne sobre·l comanador de Cervera ne sobre·ls hòmens del Espital, per què à éls és vist que en la manera per lo dit frare R(amon) demanada no pusquen ne dejen enantar contra lo dit en Guerau de Banyeres ne contra los dits hòmens del dit noble, ne contra lo comanador de Cervera ne·ls hòmens de la dita batlia.

Presentis testimonis Fortuny Martiniz, P(ere) de Vinatea, P(ere) d'Areyne e mestre Rayner.

Et enaprés, lo dia desús dit, lo dit justícia respòs e dix a les suplicacions feytes per lo dit frare R(amon) Rog en senblant manera segons que·ls ditz juratz desús an respost e dit.

Presentis testimonis G(uillem) Cervera e en D(omingo) Regau.

Sig+num Berengarii Malràs, notarii publici Morelle, qui omnibus predictis interfuit et scripsit loco, die et anno prefixis.

1297, octubre, 20-1297, novembre, 9. València.

Jaspert de Castellnou, procurador del regne de València, rep una denúncia de part del mestre de l'orde del Temple sobre l'incompliment per part dels vassalls de la tinença de Culla del monopoli de la venda de sal des de la gabella que tenen a Peníscola.

Inclou les cartes enviades pels consells municipals de Vistabella, Benassal, Culla i Atzeneta, totes similars amb alguna diferència només ortogràfica, de resposta a la reclamació i en les quals relaten una sèrie de violències comeses pels frares Templers contra Benassal. Procés incomplet. ACA, Cancelleria, Processos en Quart, 1297 A.

||^{1r} XIII° kalendas Novembris anno Domini M^o CC^o XC^o septimo.

Fo presentada al noble e honrat baró en Jaçpert, per la gràcia de Déu vescomte de Castellnou e procurador del regne de València per lo senyor rey, de part del honrat e religiós frare lo maestre de la cavaylleria del Temple, una carta del senyor rey ab lo seu segell en lo dòs segellada, la tenor de la qual és aytal:

Iacobus, Dei gracia rex Aragonum, Maioricarum, Valencie et Murcie comesque Barchinone ac sancte Romane Ecclesie vexillarius, ammiratus et capitaneus generalis, nobili et dilecto nostro Jaçperto de Castronovo, procuratori regni Valencie vel eius locumtenenti, salutem et dileccionem. Ex parte venerabili magistri milicie Templi fuit coram nobis propositum conquerendo quod pro eo quot custodes ad gabellam salis Paniscole deputati ceperunt nuper infra terminos ipsius gabelle iuxta locum de Sancto Matheo quasdam bestias hominum tenencie de Cuyllar habitantium, infra terminos ipsius gabelle deportantes aliud sal quam gabelle predictae, homines tenencie predictae, emesso sono, cum armis venerunt ad terminos de Ares et de Albocacer et invadendo terminos ipsorum locorum ceperunt et [pignora]verunt ibi magnam bestiarum quantitatem ||^{1v} hominum dictorum locorum quam secum adduxerunt, aliquos ibi esse homines vulnerando, impediendo et perturbando indebite dictos custodes uti officio custodie dicti salis prout debeant et est actenus fieri consuetum. Propter quod pro parte dicti magistri fuit nobis humiliter supplicatum quod cum nos promissimus eidem et fratribus Templi predictam gabellam eosdem facere, habere et tenere cum suis iuribus universis et super ipsa gabella et eius iuribus habendis et possidendis eosdem fratres defendere et iuvare, ut in instrumentis per nos eis super his factis noscitur contineri, quod dignemur domino magistro et aliis fratribus Templi super hiis de iuris remedio providere. Qua supplicatione benigne admissa, vobis dicimus et mandamus expresse et firmiter quod si veritas hiis assistat cohibitione debita et prout faciendum fuerit compellatis homines tinencie de Culla et eorum bona ad restituendum bestiarum supradictarum cum dampno et interesse illorum et nichilominus ratione excessus predicti procedatis [...] et eorum bona quantum poteritis iusticia mediante facientes dictum magistrum et alios fratres Templi habere et tenere dictam gabellam cum suis iuribus universis prout in instrumentis per nos eis factis videbitur contineri, taliter ||^{2r} in predictis et circa predicta vos habentes ne dictus magister vel alii fratres Templi ad nos ratione predicta habeant recurrere iterato.

Datum Osce, kalendis Septembris anno Domini M^o CC^o XC^o septimo.

Nunc autem dictus magister milicie Templi ad nostram recu[rrens] presenciam conquerendo exposuit coram nobis quod vos mandatum nostrum predictum non curastis effe[...] mancipare. De quo de vobis non modicum admitatis vobis iterato per presentes firmiter et expresse dicimus et mandamus quot ad exequcionem dicti mandati nostri procedatis, visis presentibus, iuxta dictarum nostrarum literarum convinenciam et tenorem. Nos vero per aliam nostram literam mandamus Raymundo de Molina, supraiuntario Cesarauguste et Turolii, quod si ad exsequendum mandatum nostrum predictum ipsum necessarium habueritis, quod vos cum hominibus supraiuntiarum suarum si necesse fuerit, prestat quodcumque vobis requisitum fuerit auxilium et iuvamen in premissis, taliter vos habendo quod ob deffectum iusticie dictus magister milicie Templi seu homines locorum predictorum ad nos racione predicta iterato recurrere non cogantur nec vos possitis inde a nobis super eo de negligencia vel inobediencia reprehendi.

*Datum Turolii, V^o idus Octobris anno Domini M^o CC^o XC^o septimo.
Sigillanda.*

Per rahó de la qual carta del senyor rey lo dit procurador del regne tramés 1ª letra sua a la justícia e als jurats de Culla e a totz e sengles hòmens d'aquell loch, que's contén en aquesta manera dejús escrita:

De nós en Jaçpert etc., als amatz la justícia e los juratz de Culla ^{||^{2v}} e a totz e sengles hòmens d'aquell loch, de nós en Jaçpert etc., salut e dilecció. Fem-vos saber que nós ara novellament havem reebuda una carta del senyor rey ab lo seu segell en lo dòs segellada, la tenor de la qual és aytal: *Iacobus Dei gracia rex Aragonum* etc., per auctoritat de la qual carta del senyor rey e per lo manament per ell a nós feyt en aquella dehim e manam vós e a cascun de vós que si enaxí és, encontinent vistes les presentz restituischats als damunt ditz hòmens dels termes de Ares e de Albocàcer lo dit bestiar ab tot dan e interesse que per rahó d'aquell an sostengut, e que dins X dies primervinentz après la recepció de les presentz, les quals a vós per primera, segona, tercera citació e preemptòriament assignam, comparegatz denant nós o denant en R(amon) de Sales, tinent loch nostre en València, per vós o per vostres síndics o procuradors covinentz, apparailats de fer compliment de dret sobre'l dit excés. En altra manera fem-vos saber que nós enantariem contra vós per rahó del dit excés segons lo manament del senyor rey e enaxí com de fur e de rahó fos fador, la vostra absència o contumàcia e alcuna cosa no contrastan.

Datum Valencie, XIII kalendas Novembris.

Ítem, ne féu altra semblant d'aquesta a Atzeneta.

Ítem, altra a Benaçal.

Ítem, altra a Vistabella.

Kalendis Novembris.

Comparuit Geraldus de Fonte, civis Valencie, coram Raymundo de Salis, tenente locum procuratoris et obtulit quasdam literas que sequitur:

||^{3r} Carta d'en Guerau de Bayneres.

Al molt noble e honrat en Jaçpert, per la gràcia de Déu vescomte de Castellnou e procurador del regne de València per lo senyor rey, de nós en Guerau de Banyeres, alcayt de Cuylla, salut ab tota honor. Fem-vos saber sényer que avem visstes e enteses les cartes que trameses als hòmens de la tinença sobre aquell feit que·l maestre del Temple à donat a entendre al senyor rey, et en la carta que·l senyor rey tramés a vós sobre aquell feit és contengut, que si veritat és ço que·l dit maestre li à donat a entendre sobre aquell feit, que vós enantetz contra los ditz hòmens. E nós responem-vos e us certificam de ço que nós sabem e som certz e nós, si mester serà, provarem e metrem en veritat, que·l·ls hòmens de la dita tinença an acostumat \totz/ temps de pendre sal a Tortosa e a Borriana e a Castelló, ans nuylls temps no foren de la gabella de Paníscola ne an acostumat de pendre sal en aquella. Encara us certificam que hòmens del Temple a cavayll e a peu asalteyaren hòmens de la tinença qui portaven sal de Tortosa axí com acostumat avien, e tolgren-los les bèsties e la sal e robes e diners que portaven. Encara us certificam que après d'açò frares del Temple, ab cavaylls e ab armes e ab ostz ab lurs senyeres desplegadas, vengueren al loch de Benaçal e alí talaren e feren moltz dampnatges e combateren e y nafraren hòmens ||^{3v} e se'n menaren gran res de bestiar gros e menut, trencan e esvaén injuriosament la terra del noble en G(uillem) d'Anglesola a tort e sens raó, fadiga de dret en lo dit noble ni en nós ni encara en los ditz hòmens no atrobada, et aquestes coses som nós apparellatz de metre en ver segons que dit és e de tenir empeus en vostre poder. A alò que el maestre del Temple donà a entendre al senyor rey o a vós, so és a saber, que·l·ls hòmens de Vistabeylla, de Benaçal, de Cuylla e d'Atzaneta, metén so ab armes, vengeren als termes d'Ares e d'Albocàcer e feeren dapnatge e se'n menaren bestiar, vos responem que nós no sabem que·l·ls ditz hòmens feessen neguna de les dites coses, ans dien afermadament que no·ls an feit mal ni dan ni de ço de que lo dit maestre los encolpa. Encara us fem saber per cert que nuylls temps als hòmens de la tinença no fò contrastat de pendre sal als lochs damunt nomenats per nuyll official del senyor rey en Jacme de bona memòria, ça enrere rey d'Aragó, ni del senyor rey en P(ere) ni del senyor rey n'Anfòs, ni e·l temps que·l noble n'Artal d'Alagó tench Paníscola ni per lo maestre del Temple, lo noble en G(uillem) d'Anglesola no n'és ni·ls hòmens de la tinença no fom amonestatz ||^{4r} ni requests que sal degessen pendre de Paníscola ni mostrada alguna raó per què fer-o degessen. E meravellam-nos com per aquesta raó los hòmens són citatz ni amonestatz de compàrer davant vós, com nós siam apparellatz que si·l maestre del Temple à clams dels ditz hòmens per aquesta raó o per altra, que li'n fassam compliment de dret breument e sens total malícia, e és nostre enteniment que d'als no sien tenguts. Emperò si vós veetz o trobatz de conceyl que segons fur d'Aragó per aquesta raó dejam fer dret en vostre poder, pregam-vos que·ns en certifiquez per vostra carta e nós farem-ho saber al noble en G(uillem) d'Anglesola, car los hòmens sens licència sua e manament no gosarien compàrer ni fermar dret en vostre poder, encara que tengutz ne fossen.

Datum en Benaçal, VI° kalendas Novembris anno Domini M^o CC^o XC^o VII°.

De Vistabella.

Al molt noble e honrat en Jaçpert, per la gràcia de Déu vescomte de Castellnou e procurador del regne de València per lo senyor rey, de nós la justícia, juratz e prohòmens de Vistabeylla, salut ab tota honor. Fem-vos saber sényer que avem vista e entesa la carta la qual vós ¶^{4v} nos trameses sobre aquell feit que·l maestre del Temple à donat a entendre al senyor rey et en la carta que·ll senyor rey tramés a vós sobre aquell feit és contengut que, si veritat és ço que lo dit maestre li à donat a entendre sobre aquell feit, que vós enantassetz contra nós. E nós sényer responem-vos e us certificam de ço que nós sabem e som certz, nós, si mester serà, provarem e metrem en veritat que nós e·lls altres hòmens de la tinença avem acostumat totz temps de pendre sal a Tortosa e a Borriana e a Castelló, e anc negun temps no \fom/ de la gabella de Paníscola ni avem acostumat de pendre sal en aquella. Encara us certificam sényer que hòmens del Temple, a cavayl e a peu, asaltejaren hòmens de la tinença que portaven sal de Tortosa axí com acostumat avien e tolgeren-los la sal e robes e diners que portaven. Encara us certificam que après d'açò frares del Temple, ab cavayls e ab armes e ab ost ab lurs senyeres desplegadas, vengeren al loch de Benaçal e alí talaren e feren moltz dapnatges e combateren e y nafraren hòmens e se'n menaren gran res de bestiar gros e menut, trencan e esvaén ¶^{5r} injuriosament la [terra] del noble en G(uillem) d'Anglesola a tort e sens [raó], fadiga de dret [en lo] dit noble ni en nostre alcayt ni en nós no atrobada, e aquestes coses som nós apparellatz de metre en ver. A allò que·l maestre del Temple done a entendre al senyor rey o a vós, ço és a saber, que nós e hòmens de [Be]naçal, de Cuylla e d'Atçaneta, metén so ab armes, vingeren als térmens d'Ares e d'Albocàcer e y feeren dapnatge e se'n menaren bestiar, vos responem sényer que nós no sabem que·lls ditz hòmens feesen neguna de ls dites coses, ans dehim afermadament que no·ls avem feit mal ni dan ni ço de què lo dit maestre nós encolpa. Encara us fem saber sényer per cert que nuyl temps non fò contrastat de pendre sal als lochs damunt nomenats per nuyl official del senyor rey en Jacme de bona memòria, ça enrere rey d'Aragó, ni del senyor rey en P(ere) ni del senyor rey n'Anfòs ni e·l temps que·l noble n'Artal d'Alagó tench Paníscola ni per lo maestre, lo noble en G(uillem) d'Anglesola ni al nostre alcayt ni nós no fom amonestatz ni requests que sal degéssem pendre de Paníscola ni mostrada neguna ¶^{5v} raó per què fer-o degéssem. E maravellam-nos com per aquesta raó citatz a nós ni amonestatz [d]e compàrer davant vós, com nós siam apparellatz que si·l maestre del Temple à cla[ms de nós] per aquesta raó [o] per altra, que li fassam compliment de dret breument e sens tota malea en poder del noble en G(uillem) d'Anglesola o d'en Guerau de Banyeres, que és nostre alcayt. Emperò sényer, si nós per fur d'Aragó per aquest feit som tengutz de fer dret en poder de vós o d'altre jutge, ço que no sabem ni creem que fer-o dejam, farem-ho molt volunter ab què n'ajam licència o manament del noble en G(uillem) d'Anglesola, qui és sényer nostre, car sens son manament no gosariem compàrer ni fermar en vostre poder, là on fer-o degéssem, e fem-vos saber que la letra és segellada ab lo segell del conceyl d'Atçaneta per ço [com] lo nostre tena l'escrivà a Castelló.

Datum en Vistabella, V^o kalendas Novembris anno Domini M^o CC^o XC^o VII°.

De Benaçal.

Al molt noble e honrat en Jaçpert, per la gràcia de Déu vescomte de Castellnou e procurador del regne de València per lo senyor rey, ¶^{6r} de nós justícia, j[u]ratz e [pro]hòmens de Benaçal, salut [a]b tota honor. Fem-vos saber, sényer, que avem vista e entesa la carta la qual vós nos trameses sobre aquell feit que'l maestre del Temple donà a entendre al senyor rey, e la carta que'l senyor rey tramés a vós sobre aquell feit és [con]tengut que, si veritat és ço que'l [dit] maestre li à donat a entendre sobre aquell feit, que vós enantàsetz contra nós, e nós, sényer, responem-vos e us certificam de ço que nós sabem e som certz. Nós, si mester serà, provarem e metrem en veritat que nós e los altres hòmens de la tinença avem acostumat totz temps de pendre sal a Tortosa, a Borriana e a Castelló, e anc nuyl temps no fom de la gabella de Paníscola ni la avem acostumat de pendre sal en aquella. Encara us certificam, sényer, que hòmens del Temple, a cavayl e a peu, asaltejaren hòmens de la tinença que portaven sal de Tortosa, axí com acostumat avien, e tolgeren-los les bèsties e la sal e robes e diners que portaven. Encara us certificam que après açò frares del Temple, ab cavayls e ab armes, ab ost ab lurs senyeres desplegadas, vengeren al loch de Benaçal e alí talaren ¶^{6v} e feren [moltz] dapnatges e combat[eren] e y naf[ra]ren hòmens e se'n menaren gran res de bestiar gros e menut, trencan e esvaén injuriosament la terra del noble en G(uillem) d'Anglesola a tort e sens raó, fadiga de dret no atrobada en lo dit noble ni en nostre alcayt [ni] en nós, e aquestes coses som apparellatz de metre en ver. A alò que'l maestre done a entendre al senyor rey o a vós, ço és a saber, que nós e hòmens de Vistabela e de Cuylla e d'Atçaneta, metén so ab armes vengeren als térmens d'Ares e d'Albocàcer e y feren dapnatges e se'n menaren bèsties, vos responem, sényer, que nós no sabem que'ls ditz hòmens fessen neguna de les dites coses, ans dehim afermadament que no'ls avem feit mal ni dan ni ço que'l dit maestre nos encolpa. Encara us fem saber, sényer, per cert que nuyl temps no'ns fo contrastat de pendre sal e'ls lochs damunt nomenats per null official del senyor rey en Jacme de bona memòria ça enrere rey d'Aragó, ni del senyor rey en P(ere) ni del senyor rey n'Anfòs, ni e'l temps que'l noble n'Artal d'Alagó tench Paníscola ni per lo maestre, lo noble en G(uillem) d'Anglesola ni nostre alcayt ni nós no fom amonestatz ni requestz que sal degéssem pendre [a] Paníscola ni mostrada neguna raó per què fer-o degéssem. E meravellam-nos ¶^{7r} com per aquesta raó citatz [a] nós ni amonestatz de compàrer davant vós, com nós siam apparellatz que [si·l] maestre del Temple à [clams] de nós per aquesta rahó o per [altr]a, que li f[ass]am compliment de dret breum[en]t e sens tota malea en poder del noble en G(uillem) d'Anglesola o d'en Guerau de Banyeres, qui és nostre alcayt. Emperò, senyor, si nós per fur d'Aragó per aquest feyt som tengutz fer d[ret] en poder de [vós] o d'altre jutge, ço que no sabem ne creem que fer-o degam, farem-o molt volenters ab què'n hajam licència o manament del noble en G(uillem) d'Anglesola, qui és senyor nostre, car sens son manament no gosariem compàrer ne fermar en vostre poder, là hon fer-o deguéssim.

Datum en Benaçal, VI° kalendas Novembris anno Domini M^o CC^o XC^o VII°.

*Quarto nonas Novembris.*¹²

Comparuerunt Apparicius de Macivert et Garcias de Sancto Laurencio, sagiones curie Valencie, coram dicto procuratore regni et retulerunt quod presentaverant et traderant dictas litteras iusticie et iuratis de Atçaneta, de Vistabella et de Cuylla et de Benaçal secundum mandatum eis factum per dictum procuratorem regni die [en blanc] verumtamen presentavit dictas litteras que misse fuerunt iusticie et iuratis de Culla, Geraldus de Banyeriis fuit eis minatus dicens que bé sia qui·ls esperava per la torre avall.

¶^{7v} [En blanc]

¶^{8r} D'Atçeneta.

Al molt noble e honrat en Jaçpert, per la gràcia de Déu vescomte de Castellnou e procurador del regne de València per lo senyor rey, de nós justícia e juratz e prohòmens d'Açaneta, salut ab tota honor. Fem-vos saber sényer que avem vista e entesa la carta la qual vós nos trameses sobre aquell feyt que·l maestre del Temple à donat a entendre al senyor rey e·n la carta que·l senyor rey tramés a vós sobre aquell feyt és contengut, que si veritat és ço que lo dit maestre li à donat a entendre sobre aquell feyt, que vós enantàsetz contra nós. E nós, sényer, responem-vos e us certificam de ço que nós sabem e som certs, si menester serà, provarem e metrem en veritat que nós e los altres hòmens de la tinença avem acostumat totz temps de pendre sal a Tortosa, a Burriana e a Castelló, e anch null temps no fom de la gabelle de Paníscola ne avem acostumat de pendre sal en aquella. Encara us certificam sényer que hòmens del Temple, a cavayll e a peu, asaltegaren hòmens de la tinença que portaven sal de Tortosa axí com acostumat avien, e tolgeren-los les bèsties e la sal e robes e diners que portaven. Encara us certificam que après açò frares del Temple, ab cavayls e ab armes, ab ost ab lurs senyeres desplegadas, vengeren al loch de Benaçal e alí talaren e feren moltz dapnatges e combateren e y nafraren hòmens e se'n menaren gran ¶^{8v} res de bestiar gros e menut, trencan e esvaén enjuriosament la terra del noble en G(uillem) d'Anglesola, a tort e sens rahó, fadiga de dret en lo dit noble¹³ ne en nostre alçayt ne en vós no atrobada, e aquestes coses som apparellatz de metre [en] ver. A allò que·l maestre del Temple donà a entendre al senyor rey o a vós, ço és saber, que nós e hòmens de¹⁴ Vistabella e de¹⁵ Benaçal e de Cuylla, metén so ab armes vengeren als tèrmens de Ares e d'Albocàcer e y feren dampnatges e se'n menaren bèsties, vos responem sényer que nós no sabem que·ls ditz hòmens feessen neguna de les dites coses, ans dehim afermadament que no·ls avem feyt mal ni dan ni ço de què lo dit maestre nos encolpa. Encara us fem saber sényer per cert que nuyll temps no·ns fo contrastat de pendre sal e·ls lochs damunt nomenatz per nuyll official del senyor rey en Jacme de bona memòria ça

¶¹² Aquesta anotació o paragraf resta tota ella cancel·lada per diverses ratlles. ¶¹³ Ratllat: «en

G(uillem) d'Anglesola». ¶¹⁴ Ratllat: «dels termes d'Ares e d'Albocàcer». ¶¹⁵ Ratllat: «Albocàcer».

enrere rey d'Aragó, ne del senyor rey en P(ere) ne del senyor rey n'Anfòs, ni e·l temps que·l noble n'Artal d'Alagó tench Paníscola ni per lo mestre, lo noble en G(uillem) d'Anglesola ni nostre alcayt ni nós no fom amonestatz ni requestz que sal degéssem pendre de Peníscola, ni mostrada neguna raó per què fer-o degéssem. E maravellam-nos com per aquesta raó citatz a nós ni amonestatz de compàrer davant vós, com nós siam apparellatz que si·l ^{9r} mestre del Temple à clams de nós per aquesta rahó o per altra, que li fassam compliment de dret breument e sens tota malea en poder del noble en G(uillem) d'Anglesola o d'en Guerau de Banyeres, qui és nostre alcayt. Emperò sényer, si nós per fur d'Aragó per aquest feyt som tengutz de fer dret en poder de vós o d'altre jutge, ço que no sabem ne creem que fer-o degam, farem-o molt volenters ab què·n hajam licència o manament del noble en G(uillem) d'Anglesola, qui és senyor nostre, quar sens son manament no gosàriem compàrer ne fermar en vostre poder, là on fer-o deguésem.

Datum en Atçeneta, V^o kalendas Novembris anno Domini M^o CC^o XC^o VII°.

De Culla.

Al molt noble e honrat en Jaçpert, per la gràcia de Déu vescomte de Castellnou e procurador del regne de València per lo senyor rey, de nós justícia e juratz e prohòmens d'Açeneta, salut ab tota honor. Fem-vos saber, sényer, que avem vista e entesa la carta la qual vós nos trameses sobre aquell feyt que·l mestre del Temple à donat a entendre al senyor rey e·n la carta que·l senyor rey tramés a vós sobre aquell feyt és contengut, que si veritat és ço que lo dit mestre li à donat a entendre sobre aquell feyt, que vós enantàsetz contra nós. E nós, sényer, responem-^{9v} vos e us certificam de ço que nós sabem e som certs, si menester serà [prova]rem e metrem en veritat que nós e los altres hòmens de la tinença avem acostumat totz temps de pendre sal a Tortosa, a Burriana e a Castelló, e anc nuyll temps no fom de la gabella de Paníscola ne la avem acostumat de pendre sal en aquella. Encara us certificam, sényer, que hòmens del Temple, a cavayll e a peu, asaltegaren hòmens de la tinença que portaven sal de Tortosa axí com acostumat o avien, e tolgeren-los les bèsties e la sal e robes e diners que portaven. Encara us certificam que après açò frares del Temple, ab cavalls e ab armes e ab ost ab lurs senyeres desplegadas,¹⁶ vengeren al loch de Benaçal e allí talaren e feeren moltz dapnatges e combateren e y naffraren hòmens e se'n menaren gran res de bestiar gros e menut, trencan e esvaén enjuriolosament la terra del noble en G(uillem) d'Anglesola a tort e sens rahó, fadiga de dret en lo dit noble ne en nostre alcayt ne en vós no atrobada, e aquestes coses som apparellatz de metre en ver. A alò que·l mestre del Temple dóna a entendre al senyor rey o a vós, ço és saber, que nós e hòmens d'Açeneta e de Vistabella e de Benaçal, metén so ab armes vengeren als termes de Ares e d'Albocàcer e y feren

¶ ¹⁶ Ratllat: «levades».

dampnatges e se'n menaren bèsties, vos responem sényer ||^{10r} que nós no sabem que·ls ditz hòmens fessen neguna de les dites coses, ans dehim afermadament que no·ls avem feyt mal ne dan ne ço que·l dit maestre nos encolpe. Encara us fem saber, sényer, per cert que nuyll temps no·ns fo contrastat de pendre sal e·ls lochs damunt nomenats per nuyll official del senyor rey en Jacme de bona memòria ça enrere rey d'Aragó, ne del senyor rey en P(ere) ne del senyor rey n'Anfòs, ne e·l temps que·l noble n'Artal d'Alagó tenc Paníscola ne per lo maestre, lo noble en G(uillem) d'Anglesola ne nostre alcayt ne nós no fom amonestatz ne requestz que sal deguésem pendre de Paníscola ni mostrada neguna rahó per què fer-o deguésem. E maravellam-nos com per aquesta rahó citatz a nós ni amonestatz de compàrer davant vós, com nós siam apparellatz que si·l maestre del Temple à clams de nós per aquesta rahó o per altra, que li fassam compliment de dret breument e sens tota malea en poder del noble en G(uillem) d'Anglesola o d'en Guerau de Banyeres, qui és nostre alcayt. Emperò, sényer, si nós per fur d'Aragó per aquest feyt som tengutz de fer dret en poder de vós o d'altre jutge, ço que no sabem ne creem que fer-o degam, farem-o molt volenters ab què n'hayam licència o manament del noble en G(uillem) d'Anglesola, qui és senyor nostre, quar sens son manament no gosariem compàrer ne fermar en vostre poder, là hon fer-o deguésem.

Datum en Culla, V^o kalendas Novembris anno Domini M^o CC^o XC^o VII°.

||^{10v} *Quarto nonas Novembris.*

Comparuerunt Apparcius de Manivert et Garcias de Sancto Laurencio, sagiones curie Valencie, coram dicto procuratore regni et retulerunt quod presentaverant et traderant dictas litteras iusticie et iuratis de Atçaneta, de Vistabella et de Culla et de Benaçal secundum mandatum eis factum per dictum procuratorem regni die [en blanc] verumtamen presentavit dictis litteris que misse fuerunt iusticie et iuratis de Culla. Geraldus de Banyeriis fuit eis minatus dicens que bé sia qui·ls esperava per la torre avall.

Postea vero die Lune, pridie nonas Novembris, comparuit frater Raymundus de Pulcroloco, comendator domus Templi Valencie, procuratorio nomine fratris Raymundi de Gardia, comendatoris Paniscole, et ad faciendum fidem sui procuratoris obtulit quoddam instrumento dicti procuratoris ut sequitur:

Sit notum cunctis etc.

||^{11r} *Et petit translatum sibi dari de literis supradictis ex parte alcaidi de Cuylla et dictorum hominum missis procuratori regis predicto.*

Et fuit dies assignata ad comparandum coram dicto procuratore regis ad diem Martis proximum venientem.

||^{11v} *Cum predicti iusticia et iurati et alii tenencie de Cuylla fuerint citati semel bis et tercio et peremptorie et comparerent coram dicto nobili procuratore regni Valencie vel eius*

locumtenenti per se vel per ydoneos responsales, ut in literis dictarum citacionum lucius continetur, et predicti in conceptu dictarum citacionum et dominacionis domini regis non curaverint comparere per se vel per ydoneos responsales, idcirco petit et instanter requirit dictus frater R(aimundus) nomine supradicto procedi contra dictos citatos et bona eorum in contumacia eorundem prout fuerit faciendum, cum eorum contumacia de foro et omni racione remanere non debeat impunita. Et super hiis petit sibi nomine supradicto secundum mandatum dicti domini regis sibi iusticiam exhiberi.

¶^{12r} Al amat e honrat batle, justícies, juratz e a totz altres officials etc., de nós en Jaçpert etc., salut e bona amor. Fem-vos saber que per manament del senyor rey nós havem citatz los hòmens de Culla, de Vistabella, de Benaçal e d'Atzeneta que retessen I^a quantitat de bestiar que an robat a hòmens dels tèrmens de Ares e d'Albocàcer. Hon com los sobreditz hòmens de Culla, de Vistabella, de Benaçal et d'Atzeneta la dita roberia no hajen volguda restituir per manament del senyor rey ne nostre, jasia que d'açò ajen estat per nós legítimament citats e peremptòria, per ço, de part del senyor rey etc., que la justícia, els juratz e ls hòmens totz e sengles d'aquells lochs axí com a contumaces e rebel·les d'obeyr als manamentz del senyor rey e de nós públicament bandejats e façats bandejar cascun en vostres lochs e en vostra jurisdicció, e que prenatz e penyoretz hòmens dels dits lochs e béns d'aquells e tingatz aquells de manifest entrò que altre manament ajatz del senyor rey o de nós.

Datum Valencie, V^o idus Novembris anno Domini M^o CC^o XC^o septimo.

Ítem, altra aytal al comanador de Paníschola e a las justícies de la comandaria de Paníscola.

113.

1297, novembre, 21. València.

Ponç de Mataró, justícia de València, rep la denúncia presentada per Berenguer Llansol, curador de la seua filla na Francesca, contra en Pere de Muntanyola, administrador dels béns de n'Elvireta, filla d'ella i d'en Pere Roicet de Corella, perquè la xiqueta, menor d'edat, havia mort sense testament i, segons furs de València, a la mare li corresponen un terç dels béns que aquesta havia heretat legalment del seu pare. El justícia, vists els documents i sentits els arguments de les parts, sentència en favor de la mare i mana que li siga lliurada una tercera part dels béns de la seua filla, i mana que siga executada per Romeu de Pegueroles, executor de la cort de la ciutat de València.

En són testimonis Bremond de Vic, Jaume de Sant Boi, Bernat de Camós i Ferrer Desmàs.

Notari, Joan de Miralles, notari públic de València i de la seua cort per Guillem Escrivà.

Trasllat en pergamí, datat el 15 de desembre de 1305, redactat per Guillem d'Agramunt, notari públic de València; en són testimonis Pere Despuig i Esteve Martí, notaris de València.

ACV, Pergamí núm. 1399.

Hoc est translatum bene et fideliter sumptum XVIII° kalendas Ianuarii anno Domini millesimo trescentesimo quinto a quadam sententia, cuius tenor talis est:

Anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo septimo, die Iovis, sexto kalendas Octobris, denant vós, sényer, en Ponç de Mataró, justícia de València, proposa claman en Berenguer Lançol, curador de na Francescha, filla sua, contra en P(ere) de Muntayola, detenedor dels béns e de la heretat de na Elvireta, filla pubila e hereu universal d'en P(ere) Roicet de Corella, e filla que fo de la dita na Francescha, muller ça enrere del dit P(ere) Roicet, dién e aferman contra lo dit en P(ere) de Muntayola que la dita Elvireta, filla de la dita na Francesca e del dit marit seu, era morta en pupil·lar edat en la qual no poch fer testament de sos béns, a la qual Elvireta la dita na Francesca, mare sua, succeix e succeyr deu segons fur de València en la terça part de tots los béns e heretat que la dita Elvireta avia e aver devia en temps de sa mort, la qual terça part de tots los dits béns e heretat de la dita Elvireta pertany e pertànyer deu a la dita na Francescha, mare sua, per rahó de legítima a ella deguda dels béns sobredits e de la dita heretat de la dita filla sua.

On demana lo dit en Berenguer Lançol, axí com a curador de la dita na Francesca, filla sua, que'l dit en Pere de Montanyola, detenedor dels dits béns e heretat de la dita Elvireta, li sia per vós condempnat e costret a donar e alvirar la dita terça part de tots los dits béns e heretat e que foren de la dita Elvireta e del dit pare seu en P(ere) Roicet, al qual ella succehí ab intestat universalment, la qual terça part dels dits béns e heretat de la dita Elvireta demana que al dit curador per nom de la dita na Francesca sia per vós ajudgada a donar e a pagar per lo dit en P(ere) de Montanyola per rahó de la sua legítima damunt dita. E asò demana ab les messions del pleit feytes e a fer e salvu son dret de créxer e de minvar etc.

Die Iovis, V^o nonas Octobris, comparegueren les dites parts.

A la demanda feyta per en Berenguer Lansol, qui's diu curador de la dona na Francesca, filla sua, respon lo dit en P(ere) de Montanyola e atorgue que té alguns béns e alguna partida de la heretat que fo de Elvireta, filla que fo e hereua universal d'en P(ere) Roicet de Corella e filla que fo de la dita na Francesca, muller que fo del dit en P(ere) Roicet. Atorga encara que la dita Elvireta és morta dins pupil·lar edat; les altres coses en la \dita/ demanda contengudes nega ésser veres, salvu totes ses defeniments. Et encontinent fon pres sacrament de calúmpnia dels damunt dits en Berenguer Lansol e en P(ere) de Montanyola, lo dit en Berenguer Lansol perseverà en la demanda per ell, en Berenguer, en nom de la dita cura proposada, e lo dit en P(ere) de Montayola atorgà que la dita Elvireta, filla que fo del dit en P(ere) Roicet, és morta dins pupil·lar edat. En lo qual pleit foren proposades altres coses per lo dit en Berenguer Lançol, curador, e a aqueles fo respost per lo dit en P(ere) de Montayola, e cartes en prova treytes e renunciat e conclús en lo pleit e sentència demanada segons que en les actes d'aquén feytes és contengut.

Enaprés la justícia enantà a sentència en aytal forma:

On nós, en Ponç de Mataró, justícia de València, vista la demanda per lo dit en Berenguer Lançol, curador de la dita dona na Francesca, filla sua, davant nós proposada, e vista la resposta e les respostes feytes a aquella per en P(ere) de Montanyola axí com a detenedor dels béns e de la heretat que foren de la dita Elvireta, filla que fo de la dita na Francesca e d'en P(ere) Ruicet, marit d'aquella, e vists los inventaris e les altres públiques scriptures en prova treytes, e vist tot so que per les parts ja dites a procuradors lurs és estat enantat en lo present pleit, haüt sobre les dites coses deliberació e consell de savis hòmens e de jurats e de prohòmens consellers de la ciutat, Déus avens denant nostres huyls, seent com a jutge, com sia a nós cert plenerament de la entenció del dit en Berenguer Lansol en nom de la dita cura demanador, per ço sentencialment condempnam lo dit en P(ere) de Montanyola axí com a detenedor dels béns e de la heretat que foren de la dita Elvireta e del dit en P(ere) Ruicet, pare d'aquella, a donar e liurar al dit en Berenguer Lançol, en nom de la dita cura e per ell a la dita na Francesca, filla sua, per rahó de legítima a la dita na Francesca pertayent, la terça part de tots los béns e heretat que foren de la dita Elvireta e del dit P(ere) Ruicet, pare d'aquella. De les messions, emperò, del pleit, lo dit en P(ere) de Montayola absolvem com agués justa causa de pledejar.

Donada sentència presents les parts *undecimo kalendas Decembris anno Domini M^o CC^o XC^o septimo*.

S+eynal d'en Ponç de Mataró, justícia de València damunt dit, qui aquesta sentència donà.

La qual sentència les dites parts encontinent loaren e aprovaren. E la justícia manà al dit en P(ere) de Montayola que deliuràs al dit en Berenguer Lançol en nom de la dita cura la terça part de tots los béns e de la heretat que foren de la dita Elvireta, segons la tenor de la sentència damunt dita, e semblantment manà a n Romeu de Pegeroles, exsequidor de la cort, que menàs la dita sentència a exsequció, faén deliurar al dit en Berenguer Lançol, en nom de curador de la dita filla sua, la terça part de tots los béns e de la heretat que foren de la dita Elvireta, los quals béns e heretat al dit exsequidor seran mostrats.

Testimonis d'aquesta sentència són en Bremon de Vich, en Jacme de Sent Boy, en Bernat de Camós e en Ferrer Desmàs.

Sig+num Iohannis de Miralles, publici Valencie notarii et curie eiusdem pro Guillelmo Scribe, qui hoc scribi fecit.

Sig+num Petri de Podio, notarii publici Valencie auctoritate regia, testis; sig+num Stephani Martini, notarii publici Valencie, testis.

Sig+num Guillelmi de Acrimonte, notarii publici Valencie, qui hoc translatum translari fecit cum supraposito in X^a linea ubi dicitur dita.

1298, gener, [...]. Morella.

Ramon Goçalbo, procurador del monestir de Benifassà, compareix davant Guillem Destorms, justícia de Morella, i li presenta un manament de Gil de Liorri, lloctinent de procurador del regne de València, perquè els defense respecte al plet per l'ús de la gabela de la sal de Peníscola. Posteriorment frare Pere Sudanell, cellerer major del cenobi, continua reclamant que el justícia de Morella els defense com a oficial reial que és i aporta un privilegi de Jaume I de 1261 en el qual els atorgava permís per comprar sal on volgueren, així com un butla del papa Innocenci III en què atorga total protecció als drets del monestir.

Testimonis Pere Carabasser, Tomàs de Vall-llebrera, Domingo Montanyana.

Notari, Ponç de Paners, notari públic de Morella.

Pergamí original.

AHN, Clero, Benifassà, pergamins carpeta 430, núm. 11-P.

[...] [...] *kalendas Februarii anno Domini M^o CC^o XC^o septimo*, comparech en R(amon) Goçalbo en nom del honrat [...] [...] en G(uillem) Deztorms, justícia de Morella, e al dit [...] [...] en la letra a eyl tramesa per don Gil de Lenhorri, tinent loch de procurador en lo regne de València, sobre lo feyt de la gabella e que les coses contengudes en aquella letra [...] [...] feés tornar als guardadors de la gabella. Et [...] [...] lo dit R(amon) que ja sia que al dit justícia per confesió de frare P(ere) Sudaneyl, monge de Benifaça, sien atorgades les coses contengudes [...] [...] que [...] fa [...] sobre aqueles coses als guardadors de la gabella de Peníscola, qui presens eren com aquells, segons fur e rahó e segons l'establiment del senyor rey, [...] [...] coses lo dit R(amon) Goçalbo, a conservació del dit comanador de Peníscola, demana a si ésser feyta carta pública en testimoni de veritat.

Presentz testimonis en Francesch de [...] [...].

[...] [...] G(uillem) Deztorms, justícia, dix que encara él [...] de les coses contengudes en la carta a eyl tramesa per l'onrat en Gil de Lenhorri, tinent loch de procurador en lo regne de València, [...] [...] estat tramés e a manar que és aparellat de complir e d'observar lo dit manament e de fer per ço que fer hi degue. Et si'l [...] [...] per lo senyor rey e que contra lo dit manament sie ni alcuna cosa contravengut per los monges de Benifaça e altres, és aparellat de fer complir [...] del senyor rey [...] [...] fur e dret. Et el dit en R(amon) Goçalbo el nom dessús dit, dix que'l dit justícia no avie loch ni poder de present de veer sobre altres cartes sinó tan solament sobre la [...] [...] de procurador, la qual requer que li fos observada segons que damunt demanat ho à, jasié que'l dit justícia e totz los altres oficials dins la senyoria del senyor rey an esprés manament que [...] [...] aquells e lurs béns qui contra l'ordenament feyt per lo senyor rey en la dita gabella vendran. Et lo dit en G(uillem) Deztorms, justícia, [...] [...] pendre a les coses [...] [...] dit en R(amon) Goçalbo, qui's diu procurador del comanador de Peníscola, a demà matí. Et assigna al dit R(amon) que al dit dia e hora comparegués davant eyl.

Al qual dia que's comptava pridie idus [...] e hora, lo dit en G(uillem) Deçtorms, justícia, respòs a les coses per lo dit R(amon) posades en absència del dit R(amon), e dix que él, segons lo manament a él tramés per en Gil de Lenhorri, tinent loch de procurador, à loch, poder e jurisdicció de veer e de conéxer sobre les coses demanades per lo dit R(amon), pot e deu cercar veritat del dit feyt si és axí com és demanat [...] [...] al dit en R(amon) Gonçalbo [...] davant él algunes coses demostrar o provar que pertanguen al dit feyt, és apparellat de reebre o sumàriament e sens brogit de pleit e de seguir lo manament a eyl feyt per lo lochtinent de procurador. En altra manera proteste que no roman en colpa ni en deffinicions d'eyl, majorment com lo dit en R(amon) illicenciat se'n sia anat.

Et frare P(ere) Çudaneyl, major celerer de Benifaça, qui present és en la vila de Morella, aje posades davant eyl raons per les quals entén a deffendre lo dit monestir de Benifaça del dit feyt e de les coses demanades per lo dit R(amon), et encara dix lo dit justícia que él no avia esprés manament del senyor rey sobre'l destrenyement ni puniment d'aquells ni de lurs béns que [...] enen contra lo manament que sie estat feyt per lo senyor rey sobre la dita gabella, et si'l dit rey vol mostrar per lo manament, que és apparellat d'observar aquell en les coses. Les quals respostes mana la justícia ésser meses en la dita protestació et encara mès les coses posades per lo dit celerer per tal que'l senyor rey, si aquest feyt a la sua audiència pervendrà, o el procurador del regne o a son lochtinent, puxen veer e conéxer que'l dit justícia enantà en lo dit feyt e hi fa tot ço que fer hi deu e àls fer no y pot, e en deffalliment del dit R(amon) qui era demanador e illecenciat se'n és anat.

Aquestes són les rahons posades per lo dit celerer major de Benifaça. Di-mercredi, *tercio idus Februarii anno Domini M^o CC^o XC^o VIII°*, comparech frare P(ere) Çudaneyl, celerer major de Benifaça, en nom e en veu del abat e del covent del monestir de Benifaça davant l'onrat en G(uillem) Deçtorms, justícia de Morella, e a defeniment del dit monestir protestan que per res que digue o d'aquí a avant dirà o posarà, no entén a consentir en lo dit justícia axí com en son jutge, dix e proposà exceptan que'l dit justícia no podie ni devie destrényer l'abat e los monges de Benifaça ni lurs béns per occasió d'una letra a eyl, dit justícia, tramesa per en Gil de Lohorri, tinent loch de procurador en lo regne de València, que feés retre als ditz abat e monges hun mul ab sa càrregua als guardadors de Peníscola de la sal, per ço car lo dit en Gil ni'l dit justícia no avien jurisdicció alcuna ni destret sobre'l dit abat e monges de Benifaça ni lurs coses, ço con són persones ecclesiàstiches e religioses, com lo dit abat e'l dit covent sien apparellatz de fer compliment de dret sobre'l dit feyt o negoci en poder del senyor bisbe de Tortosa, jutge ordinari d'eyls si'l Temple o lo comanador de Peníscola o los vedalés de la sal an clams del dit monestir.

Ítem, diu el nom que desús que el dit abat e covent an privilegi del senyor rey en Jacme, avi del senyor rey en Jacme ara regnant, que'l dit monestir e monges

e frares d'aquel pusquen comprar e fer comprar sal a obs del dit monestir e de les granges sues en Tortosa o en qual loguar ells se volran, perquè segons lo dit privilegi e segons dret comú eyls no són tenguts de pendre sal en lo loch de Peníscola ni u an usat ni acostumat per negun temps, del qual privilegi la carta del dit en Gil no fa alcuna emenció, lo qual privilegi fo feyt en *Barchenona*, XIII kalendas de setembre en l'an de M CC LXI, lo traslat del qual privilegi és aquest que's segueix:

Hoc es translatum bene, fideliter factum secundum formam patronis cuiusdam carte quondam bone memorie illustrissimi domini Iacobi, Dei gracia regis Aragonum etc., cuius series talis est:

Iacobus Dei gracia rex Aragonum, Maioricarum et Valencie, comes Barchinone et Urgelli et dominus Montispesulani, fidelibus suis alcaido et emptoribus salis nostri almudini de Peniscola presentibus et futuris vel eius locumtenentibus, salutem et gratiam. Noveritis nos dedisse licenciam et plenum posse abbati et monachis et fratribus monasterii de Beniffaçano et hominibus suis quod possint emere et facere emi sal ad opus dicti monasterii et grangiarum suarum in Dertusa vel ubicumque ipsi voluerint. Quare mandamus vobis firmiter quatenus non compellatis ipsos nec aliquem eorum ad emendum de sale quod venditur in almudino nostro de Peniscola, nec de cetero vendetur, quoniam volumus quod ipsum emant ubicumque voluerint prout superius continetur, et hoc non mutetis si confidatis de nostra gracia et amore.

Datum Barchinone, XIII° kalendas Septembris anno Domini M^o CC^o LX° primo.

Sig+num Petri de Pinos, notarii publici Morelle, qui me pro teste subscribo; sig+num Arnaldi Scolani, notarii publici Morelle, qui me pro teste subscribo.

Sig+num Dominici Sanxo de Montalba, notarii publici Morelle, testis subscrivit.

Sig+num Guillelmi de Securo, notarii publici Morelle, qui hoc translatum translatavit et cum originali bene et fideliter comprobavit.

Per les quals damunt dites coses o per qualsevol d'aquelles vós, sényer justícia, no podetz ni devetz per raó del dit manament del honrat en Gil de Lenhorri, aver tramés lo dit abat e covent de fer tornar lo dit mul per les dessús dites rahons, pus el dit [...] és apparellat de fer compliment de dret en poder del senyor bisbe de Tortosa, jutge ordinari lur, al dit comanador de Peníscola per la dita rahó, e d'açò dóna fermaça de dret en P(ere) d'Areyns, vehí de Morella, lo qual P(ere) d'Areyns la dita fermanceria atorgua e sos béns hi obliga.

Ítem, diu e pose exceptan lo dit celerer el nom que desús que com lo dit monestir aje privilegi del senyor papa que si alcú detendrà o esvayrà o agreujarà injustament lo dit abat e monges e les coses d'aquels, que sien vedatz e entreditz. Emperaçò protesta lo dit celerer el nom que dessús que si per alcuna persona el dit monestir sirà feyt greuge ni a les coses d'aquel, que encontinent sie encorregut en la dita pena de escomunicació per tal que alcú [...] d'aquí a davant no pusche ignorar. Et per raó del dit privilegi met si e totz los monges e frares e lurs béns del dit monestir en protecció e en guarda del senyor papa e del senyor rey d'Aragó e de vós, sényer justícia, e del conseyl de Morella, qui avetz manament del senyor

rey e ab carta sua de mantenir lo dit monestir e els béns d'aquell, la tenor del qual privilegi és aytal:

Innocencius episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopo Terrachonensis et sufraganeis eius ac dilectis filiis abbatibus, prioribus, decanis, archidiaconis, archipresbiteris et aliis ecclesiarum prelati per Terrachonensem provinciam constitutis, salutem et apostolicam benedictionem. Non absque dolore cordis et plurima turbacione didicimus quod ita in plerisque partibus ecclesiastica censura dissolvitur et canonice sentencie severitas enervatur ut viri religiosi, et hii maxime qui per sedis apostolice privilegia maiori donati sunt libertate, passim a malefactoribus suis iniurias sustineant et rapinas, dum vix invenitur qui congrua illis protectione subveniat et pro fovenda pauperum innocencia murum se deffensionis opponat. Specialiter autem dilecti filii abbas et conventus monasterii de Beniffaçano cisterciensis ordinis Dertusensi diocesi tam de frequentibus iniuriis quam de ipso cotidiano deffectu iusticie conquerentes, universitatem vestram/ litteris petierunt apostolicis excitari ut ita videlicet eis in tribulacionibus suis contra malefactores eorum prompta debeatis magnanimitate consurgere, quod ab angustiis quas sustinent et presuris vestro possint presidio respirare. Ideoque, universitati vestre per apostolica scripta mandamus atque precipimus quatenus illos qui posesiones vel res seu domos predictorum abatis et conventus seu hominum suorum irreverenter invaserint aut ea iniuste detinuerint que predictis abbati et fratribus ex testamento decedencium reliquuntur seu in fratres ipsos vel ipsorum aliquem contra apostolice sedis indulta sentenciam excommunicacionis aut interdicti presumpserint promulgare, vel decimas laborum de terris habitis ante concilium generale ante quod susceperunt eiusdem ordinis instituta quas propriis manibus seu sumptibus excolunt seu de nutrimentis animalium suorum sprete sedis apostolice privilegiis extorquere, monicione premissa, si laici fuerint, publice candelis accensis singuli vestrum in diocesibus et ecclesiis vestris excommunicacionis sentencia percellatis. Si vero clerici vel canonici regulares seu monachi fuerint eos, appellatione remota, ab officio et beneficio suspendatis neutram relaxaturi sentenciam, donec predictis fratribus plenarie satisfaciant, et tam laici quam clerici seculares qui pro violenta manuum iniectioe in fratres ipsos vel ipsorum aliquem anathematis vinculo fuerint innodati, cum diocesani episcopi litteris ad sedem apostolicam venientes ab eodem vinculo mereantur absolvi.

Datum Lugduni, II kalendas Octobris pontificatus nostri anno tercio.

Encara protesta lo dit celerer major de Benifaça e'l nom que dessús que'l esvayment feyt a eyls per lo comanador e guardadors de la sal de Peníscola puxen demanar en son loch [e en son] temps [...] [...] testimonis segons que per nós són escritz. Et encara dix lo dit celerer que, salva reverència del dit justícia e del dit [...] eyl [...], confessa les coses per lo dit R(amon) protestades segons que per aquel són posades.

Aquestz són los testimonis, en P(ere) Carabacer e en Tomàs de Vayllebrera, en Domingo Muntanyana e [en Berenguer] [...], notari.

Sig+num Poncii de Paners, notarii publici Morelle, qui hoc scribi fecit cum diccione superius posita in IIII linea [...] ubi dicitur vestrum, et clausit loco, die et anno prefixis.

115.

1298, gener, 31. València.

Arnau Sabastida, mestre racional del rei, fa un albarà de liquidació del deute que té la corona amb el noble Gombau d'Entença per les cavalleries que tenia assignades sobre rendes d'Aragó i la pèrdua que havia patit de les corresponents als comtats de Ribagorça i Pallars. ACA, Cartes reials diplomàtiques, Jaume II, núm. 753. (Inserida en un altre document datat a Barcelona el 29 d'octubre de 1299).

Jo, n'Arnau Sabastida, maestre racional de la cort del seynor rey, atorch a vós, noble en Gombau d'Entença, que avets comptat ab mi de ço qui us ere degut per lo dit seynor rey, per defaliments e esmenes de vostres cavalleries d'aquest any de MCCXCVII que fenirà en la vespra de sent Miquel del ayn de MCCXCVIII. E trobe que us són deguts *VIII mille solidi iaccenses* per XVI cavalleries que'l seynor rey vos assignà en les peites e els esdeveniments de Darocha e de ses aldees, dels quals no avets res aüt segons que a mi és cert per en Bertran Desvall, qui aquest ayn ha coyllits los diners de Darocha e de ses aldees per lo seynor rey.

Ítem, trobe que us són deguts *MCCCCI solidi II denarii iaccenses* que us falten de les rendes de Ribacurssa e de Payllars qui us són assignades per cavalleries per aquest any, per rah[on dels dits l]loch[s] qui foren donats al noble en Felip de Toluga [...] [...]ytant.

Ítem, vos són deguts *DCCCCXCIII solidi I denarius iaccenses* per los altres defaliments de Ribacurssa [e de] Payllars [per aquest ayn] [...] per ço quan vos fo levada la vegueria, el merinat e la sobrejunteria de Ribacurssa e de Payllars, qui tenets per cavalleries, de la qual cosa yo son cert que us era assignat e que us fo d[on]at segons que dejús és dit. E axí monten totes les quantitats damunt dites a vós degudes per lo dit seynor rey d'aquest ayn, *decem mille trecentos nonaginta quinque solidos et tres denarios iaccenses*. En testimoni de la qual cosa vos fas aquest albarà segelat ab mon segell.

Qui fo feyt en València, *pridie kalendas Februarii anno Domini M^o CC^o XC^o septimo*.

116.

1298, març, 4. València.

El rei Jaume II comunica al seu escrivà Bertran Desvall que ha comparegut davant ell el noble Joan Eximenis d'Urrea amb un albarà signat per Arnau de Sabastida, mestre racional de la cort, en el qual li reconeix tota una sèrie de deutes que té la corona amb dit noble, fins i tot de temps del rei Alfons, per diverses cavalleries. El rei mana que se li pague per meitats amb les rendes de la dècima eclesiàstica que ha de cobrar-se al regne d'Aragó properament. ACA, Cartes reials diplomàtiques, Jaume II, núm. 345.

Iacobus, Dei gracia rex Aragonum, Maioricarum, Valencie et Murcie comesque Barchinone ac sancte Romane Ecclesie vexillarius, amirantus et capitanus generalis, fidei scriptori suo Bertrando de Válo, salutem et gratiam. Presentavit in curia nostra nobilis Iohannes Eximieni de Urrea quendam albaranum fidelis nostri Arnaldi de Bastida mag[istri ra]cionalis curie nostre sequentis tenoris:

Jo, n'Arn[au de] Sabastida, maestre racional de la cort del senyor rey, atorch e regonech a vós, noble en Johan Xeméniç [d']Urrea, que avets comptat ab mi de ço qui us era degut per lo dit seynor rey, e trobe que us són deguts ab una carta sua tramesa a n Bertran Desvall, escrivà seu, per vostres cavalleries de IIII ayns qui foren fenits la vespra de sent Miquel del ayn de MCCXC e VII, *viginti septem millia et nongenti quinquaginta solidi iaccenses*, abatudes totes pagues e acorriments qui's trobassen que aguéssets aüts tro a aquí.

Ítem, vos són deguts del [t]emp[s] del senyor rey n'Amfòs de bona memòria ab un albaran d'en Dalmau Suyn[er, la]donchs [...] senyor rey n'Amfòs, *tria millia septingenti triginta quinque solidi et quatuor denarii iaccenses, et duo millia ducenti [triginta sex] solidi Barchinone*.

Ítem, vos són deguts per les XXV cavaleries que prenets sobre ls cofres del senyor rey [...] d'aquest ayn [que] comença lo dia de sent Miquel qui passat és e fenirà la vespra de sent Miquel primervinent [del] ayn de MCCXCVIII, *duodecim millia quingenti solidi iaccenses*, e axí monta tot ço qui degut vos és per les rahons damunt dites *quadraginta quatuor millia centum octuaginta quinque solidos et quatuor denarios iaccenses et duo millia ducentos triginta sex solidos Barchinone*, dels quals yo no trob que Bertran Desvall, sobre qui [us] eren assignats, ne altre vos aya fet paga dels damont dits diners, segons que a mi és cert per lo dit Bertra[n] de qui yo me'n só certifficat e per lo comte que a mi ha retut. És cert emperò que yo e recobrat de vós l'a[lbarà] del senyor rey e l'albaran d'en Dalmau Suyner [...].

De les quals coses vos mane fer aquest albaran segelat ab mon segell, que fo escrit en València, dimarts III dies en març *anno Domini M° CC° XC° VII°*.

Et nos providerimus et velimus quod medietas dicte quantitatis peccunie per nos dicto nobili Iohanni Eximieni debite persolvatur eidem de denariis decime regni Aragonum per dominum Papam nobis concessa que in festo sancti Iohannis mensis Iunii proxime venienti nobis solvi debet, de qua vobis responderi mandamus. Et alia medietas de peccunia decime preterque solvenda erit in festo Natalis domini proxime venturo. Ideo vobis dicimus et mandamus quatenus de denariis decime que in festo sancti Iohannis iamdicto ut predicatur solvi debet, quam vos nomine nostro recepturus estis, solvatis predicto nobili vel cui voluerit loco sui medietatem quantitatis peccunie supradicte, aliam vero medietatem dicto nobili faciemus solvi de decima que erat in predicto festo Natalis domini persolvenda. Nos enim albaranum dicti Arnaldi de Bastida in cancellaria nostra recuperari fecimus et ad cautelam nostre curie lacerari. Et facta solutione recuperetis ab eo presentem literam cum apocha de soluto.

Datum Valencie, III° nonas Marcii anno Domini M° CC° XC° VII°.

1298, abril, 13. València.

Bernat de Llivia comunica a Bernat de Sarrià la llista de pagaments que han de fer-se per cavalls armats i alforrats a les persones que participaren amb el rei en la campanya militar contra Alfama, al regne de Múrcia.

ACA, Cartes reials diplomàtiques, Jaume II, núm. 493.

A'n Bernat de Sarrià, de part d'en Bernat de Líbia, faç-vos saber que los deyús scrits que foren ab lo senynor rey en lo regne de Múrcia com lo senynor rey pres Alfama, han donat a'n Berenguer Ça-Riera, metge del dit seynor rey, la quitació de i dia e yo he o manat levar de lur compte per en F(errer) Descortell, tinent loch meu en lo dit regne de Múrcia, ab consiència del senynor r[ey] són les quantitats dejús scrites:

Lo noble en Jacme P[eres], per XXX cavals armats a raó de VI sous per caval armat, que fa CLXXX sous; en Bernat de Cruylles, per VIII cavals armats a raó de VIII sous per caval armat, XLVIII sous, e III cavals alforratz a raó de II sous, VI sous; en Bernat de Vilamur, per V cavals armatz, XXX sous; en Ramon d'Urig, per V cavals armatz e per IIII cavals alforratz, XXXVIII sous; do<n> Ato de Lisó, I caval armat e XII alforratz, XXX sous; don Pero Çabata, V cavals armatz e V alforratz, XL sous; Gonçalbo Exeméniz d'Arenós, III cavals armatz, XVIII sous; don Ferran Garcés de Roda, II cavals armatz, XII sous; Alfonso Pèriç, II caval[s] armats, XII sous; en Puigmoltó, I ca[val] armat, VI sous; en Bernat Çarovira, I caval armat, VI sous; Rodrigo de Biscarra, X cavals armats e III alforrat, LXVI sous; Garcia Lópiç d'Ançano, I caval armat, VI sous; Martí Ferrandiç, I caval armat, VI sous; en P(ere) de Bonvilar, I caval armat, VI sous; Berenguer de Claramunt, per I caval armat, VI sous; Pelegrí Dezpont, per I caval armat, VI sous; Exemén Lópiç d'Auhero, per I caval armat, VI sous; Pero Lópiç de Biscarra, per I caval armat, VI sous; Ruy Sanxis d'Almenara, per I caval armat, VI sous; Garcia Ferràndez de los Fayos, per I caval armat, VI sous; Johan Garcés de Jánoes, per II cavals armats, XII sous; Garcia Matheu, alcayt de Montagut, per I caval armat, VI sous; Marco Garcia, per I caval armat, VI sous; Vicent de Sexona, per I caval alforrat, II sous; Ruy Sanxis d'Ayvar, per I cavall alforrat, II sous; Ferran Pèriç Costa, per I caval alforrat, II sous; Garcia Pèriç de la Cabreyana, per I caval alforrat, II sous; Bonajunta, per II cavals alforratz, IIII sous; Guillem de Clarà, per I caval alforrat, II sous; Lop Ortç, per I caval alforrat, [II sous]; P[...z], adalill, per I cavall alforrat, II sous; Francesch [Or]tiç, per I caval alforrat, II sous; Johan Ferràndez de Jahén, per i caval alforrat, II sous; Ferran Pèriç de Castelló, per I caval alforrat, II sous; P(ere) Andreu d'Òdena, per I caval alforrat, II sous; Pero Bono, adalill, per I caval alforrat, II sous; en P(ere) de Meala, alcayt de Alacant, per VIII cavals armats, XLVIII sous, et totz aquests damun dits qui estan en lo regne de Múrcia prenen VI sous per caval armat e per caval alforrat II sous per ordenament del senynor rey axí com damunt és dit. Et munten per tot les quantitat damun dites DCXLVI sous reals.

Ítem, aquests dejús scrits anaren ab lo senynor en lo dit regne de Múrcia, als quals deu ésser fet compte a raó de VIII sous per caval armat e III sous per caval alforrat, los quals donaren axí com damunt és dit la quitació de i dia al dit Berenguer Çariera, ço és a saber, lo noble en Felip de [...] per XVI bèsties a raó de II sous per bèstia, XXXII sous; Pero Xeméniç de B[...] , per II cavals armatz e per III cavals alforratz, XXVIII sous; Ferran Lópiç de Luna, per VI bèsties, XII sous; Alfonso Martínez de Morella, per I cavall armat, VIII sous; Galceran de Vilanova, per I caval armat, VIII sous, Salvador de Terol, per I caval armat, VIII sous; Andreu Pèriç, per I caval armat, VIII sous; Enrigo Quintavayl, per I caval armat, VIII sous; Martí Xeméniç Romeu, per I caval armat e per I caval alforrat, XII sous; Exemén Pèriç Romeu, per I caval armat, VIII sous; Sanxo Xeméniz de Tormos, per III cavalls armatz, XXVIII sous; Ramonet de Riu-sech, per II cavals armatz, XVI sous, micer Thomàs de Pròxida, per II cavals armats, XVI sous; Exemén Pèriç d'Arenós, per III cavals armatz, XXVIII sous; Francisco de Pròxida, per III cavals armatz, XXXII sous; Puyalt, per I caval alforrat, III sous, e axí munte ço que yo he abatut e deig abatre de lur compte als desús ditz qui anaren ab lo senynor rey e'l regne de Múrcia CCXLVIII sous, les quals quantitats damun dites que deuen ésser pagades a'n Berenguer Çariera són en suma *octingentos nonaginta quatuor solidi regalium*.

Scripta Valencie, XIII° Aprilis anno XC^o octavo.

118.

1298, juny, 6. Peníscola.

Bartomeu Peres, justícia de Peníscola, a petició de fra Bernat de Fons, comanador de Peníscola de l'orde del Temple, ratifica una sentència anteriores de Bertolí Balaguer, aleshores justícia d'aquesta vila, per la qual embargaba el mas i terres d'Irta a Pere Segarra i als seus fills, i se'ls lliurava a l'orde. Per això ara els ratifica com a vers senyors d'aquesta heretat.

En són testimonis fra Miquel d'Ambell, cambrer de Peníscola de l'orde del Temple, Ferrús

Ferre, procurador del dit fra Bernat de Fons, Ponç Tria, Pere de Claramunt i Ponç Vallirana.

Notari, Pere de Maderes, notari de la cort de Peníscola i del seu terme.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 1077.

En nom de Déu, conegen tots que demanda fon possada davant en Bertolí Balaguer, justícia de Peníscola adonchs, per frare Ramon Çaguàrdia, adonchs comanador de Peníscola, *pridie nonas Iunii anno Domini M^o CC^o XC^o VI°*, contra en Ramon Segarra en aquesta manera que's seguex:

Davant vós en Bertolí Balaguer, justícia de Peníscola etc., per la qual demanda lo dit Bertolí Balaguer, justícia adoncs, cità lo dit R(amon) Segarra legítimament una vegada e dues e la terça peremptòriament e encara la quarta per malícia a sobrar segons que'l libre de la cort plenerament és contengut, e après, *tercio nonas*

Iulii anno Domini M° CC° XCVI°, donà sentència en contumàcia del dit R(amon) e en aquella e per aquella mès en possessió *causa rey servande*, lo dit frare R(amon) Çaguàrdia adonchs comanador, del dret que'n Pere Segarra e els fills d'aquell avien en Hirta e el mas d'Irta segons que'n la dita sentència lungament és contengut.

E digous qui era *nonas Iunii anno Domini M° CC° XC° VIII°*, frare Bernat de Fons, comanador de Peníscola, requir a nós, en Bertolomeu Pèriç, justícia de Peníscola, que degésem dar a él segons decret, ço és, segona sentència axí com a vers senyors, que él aye e detinge e la cavaleria del Temple lo dit loch e mas d'Irta de que frare R(amon) Çaguàrdia adonchs comanador de Peníscola fo mes en possessió.

Hon nós en Bertolomeu Péreç, justícia de Peníscola, vista la dita demanda e les citacions feytes al dit R(amon) degudament e legítima, e vista la sentència donada per en Bertolí Balaguer, justícia adonchs predecessor nostre, com a nós sie cert e provat per la dita sentència que frare R(amon) Çaguàrdia, adonchs comanador de Peníscola, fo mes en possessió *causa rey servande* del dret que'n P(ere) Segarra e sos fills avien en Hirta e el mas d'Irta o que, si dins un an no purgaven la contumàcia, que'l dit comanador fos ver senyor de la cosa, e a nós sie encara cert, per la data e calanarii de la dita sentència, l'an e el temps e pus que aquella devie ésser purgada sie trespasat, aüt acort e deliberació, vist fur de València, sente<n>ciam, pronunciam e jutgam lo dit frare Bernat de Fons, comanador de Peníscola, en nom de la cavaleria del Temple ésser ver senyor d'Irta e del mas d'Irta, de tot lo dret que'n P(ere) Segarra e sos fills hi avien e aquell dret ajutgam ésser caüt en comís a la cavaleria del Temple.

Lata sententia in curie Peniscole, present frare Miquell d'Ambel, cambrer de Peníscola, e en Ferruç Ferre, procurador de frare Bernat de Fons, comanador de Peníscola, *VIII° idus Iunii anno Domini M° CC° XC° VIII°*.

Sig+num Bertholomei Petri, iusticii Peniscole, qui hanc sententiam laudamus, concedimus et firmamus.

Testibus presentibus Poncius Triani, Petrus de Clarmonte et Poncius Valirane.

Sig+num Petri de Maderes, tabellionis curie Peniscole et termino eiusdem, qui hanc sententiam scribi fecit et de mandato dicto iusticie in forma<m> publica<m> ponit et clausit loco, die et anno prefixis.

119.

1298, juny, 10. Peníscola.

Pere de Maderes, jutge delegat per fra Bernat de Fons, comanador de Peníscola de l'orde del Temple, sentència contra Ramon i Joan Foc-encés i els embarga l'heretat i mas que tenien establerta per l'orde al terme de Polpís ja que n'han incomplert l'obligació de residència personal, tot i les advertències de la senyoria.

En són testimonis Ponç Tria, Berenguer Escrivà i Guillem Beldú.

Notari, Pere de Maderes, notari de la cort de Peníscola i del seu terme.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 1078.

En nom de Déu, conegen tots que demanda fon possada davant nós, en P(ere) de Maderes, jutge delegat e·l dit pleyt per l'onrrat frare Bernat de Fons, comanador de Peníscola, en aquesta manera: A vós, en P(ere) de Maderes, jutge delegat etc., per la qual demanda nós citam lo dit R(amon) e Johan per nostra letra en aquesta manera:

Als amats e honrats en R(amon) e Johan Foch-Encés etc., la qual letra de citació fo a éls presentada e feyta carta pública de presentació per mà d'en Berenguer Moragues, escrivà de Sent Matheu, *IIII° nonas Iunii*, de la qual fon feyta a nós fe segons que·l dit procés és contengut.

Hon nós en P(ere) de Maderes, jutge sobredit, vista la demanda e les citacions a aquells feytes legítimament e segons fur, e vistes encara les cartes de promessió per aquells feytes a frare Bernat de Pineda, adoncs comanador de Xivert, e a frare Berenguer de Gilida, tinent loch de frare R(amon) Çaguàrdia, adonchs comanador de Peníscola, e vista encara la carta de la pobla de Polpiç, com a nós sie cert per evidència de les dites cartes que·l dit R(amon) e Johan en lo dit mas e heretament devien tenir lur domicili e fer residència personal e en aquell e per aquell, e açò no ayen servat, e·n sien estats citats e amonestats, aüt acort e deliberació, sentencian, ajudgam e condepnam lo dit R(amon) e Johan al dit frare Bernat de Fons, comanador de Peníscola, en perdre e en deliurar lo dit mas e heretament al dit comanador, e aquell mas e heretament ajudgam ésser caüt en comís al dit comanador en loch de la cavaleria del Temple.

Lata sententia Peniscole en absència e en contumàcia del dit R(amon) e Johan legítimament citats e present en Ferruç Ferre, procurador del comanador, *IIII° idus Iunii anno Domini M^o CC^o XC^o VIII°*.

Sig+num Petri de Maderes, iudicis predicti, qui hanc sententiam concedimus et firmamus.

Tèstibus presentibus Poncius Triani, Berengarius Scribe et Guillelmus Beldu.

Sig+num Petri de Maderes, tabellionis curie Peniscole et termino eiusdem, qui hanc sententiam scribi fecit et in forma<m> publica<m> ponit cum raso et emendato in quarta linea hubi dicitur procés, et clausit.

120.

1298, juliol, 20. Vall de Linars.

Fra Bernat de Bellissén, lloctinent del comanador a Ares i la tinença de les Coves de l'orde del Temple, es presenta a Valdelinars davant fra Jaume Sarroca, procurador dels ramats de la reina queixant-se de què, com els guardians de la gabela de la sal de Peníscola havien retingut unes cavalleries seues amb sal aliena, que en resposta amb hòmens de Mosquerola i Val-

delinars havien furtat moltes ovelles de Cantavella i d'altres hòmens del Temple, i demana que les retornen amb les despeses que han patit per aquest assalt. Fra Jaume respon que té privilegis reials per portar sal d'on vullga, que no foren respetats, i que per això pergueren molts dies de fer formatges i moriren animals, però que si volen plet que vagen davant el jutge reial Pere Costa.

En són testimonis Jaime Saragosano, Joan d'Assió, Martín de Castralbo, Pero Ortall habitants de Valdelinars, i Ramon Gonçalbo, notari de la tinença del Temple.

Notari, Borràs Maçó, notari públic de València, perquè a dit lloc no hi havia notari. Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 1115.

Coneguda cosa sia a totz que el dia que hom comtava *XIII° kalendas Augusti anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo octavo*, en presència de mi, Borraç Maçó, notari públich de València, e dels testimonis dejús escritz, frare Bernat de Bellissén, tinent loch de procurador en Ares e en la tinença de les Coves, vénch personalment en Vayl de Linars denant frare Jacme Çarocha, qui's diu procurador de la cabana de madona la regina, dién e mostran que'ls guardians de la gabella de la sal de Paníscola retingueren e ocuparen sis bèsties enfre muls e rocins les quals portaven altre sal que no era estat de la dita gabella, e aquelles, ab tot ço que tenien ne portaven, són e ésser deuen confiscades e ocupades a la batlia de Paníscola per ço con les atrobaren dintre los térmens a aquella gabella assignats per lo senyor rey e atorgats segons que en lo privilegi del dit senyor rey pus plenerament és contengut, e segons que entrò ara és estat usat e acostumat depuys que la dita gabella en lo dit loch de Paníscola és establida e ordenada. Sobre les quals coses degudament e justa feytes, lo dit frare Jacme Çarocha, moven-se sens tota rahó e sens alcuna color de dret ans axí com hom qui's mou de volentat e no bonament ne justa e contra l'establiment a la dita gabella feyt e assignat per lo dit senyor rey e per los altres antecessors seus, en menyspreu e en perjudici de les cases de la cavalleria del Temple e dels frares d'aquella cavalleria, personalment ab hòmens de Mosquerola e de Vayl de Linars, axí com robadors e trencadors de la terra e de la senyoria del Temple, entraren e prengueren del terme de Cantavella mil ovelles ho plus, e enquara ocupà e retench e pres bestiar de hòmens de la dita cavalleria del Temple de la batlia de Paníscola lo qual tenien en lo terme de Mosquerola ab assegurament dels bons hòmens de Mosquerola.

Les quals coses feytes, lo dit frare Bernat vénch al loch de Mosquerola mostran al dit frare Jacme lo privilegi del senyor rey, faén liger la tenor del dit privilegi, dién e requerín e amonestan aquell de part del senyor rey e de part del Temple e del comanador de Peníscola que ell redés e restituís tot lo bestiar que avia pres e retengut. Les quals coses totes lo dit frare Jacme menysprehà e resposné fort malament e iníqua e dix que no'n faria res ans ne pendria plus.

On covench al dit frare Bernat axí com hom qui àls fer no podia, vehén e troban la malvestat e la iniquitat del dit frare Jacme, esguardan e portan reverència

a madona la regina e a les coses sues, majorment com madona la regina no sie en la terra a la qual hom pogués certifficar del dit feyt, sabens e creens que ella faria observar als seus e mantenir lo privilegi per lo senyor rey a les dites cases e frares del Temple assignat, ach a redre e restituir les dites bèsties que los dits guardians de la dita gabella preses avien ab la sal e ab tot ço que prengueren entegrament sens alcuna disminució. E enquera ach a pagar cent sous de jaqueses que avia demanats per mesions d'aquell bestiar que era en Mosquerola, per ço que no'l tragués del terme de Mosquerola, e cinquanta e sis sous de jaqueses que volch haver per messions que dix que·ls hòmens seus avien feytes dementre lurs bèsties estegren retengudes tro al dia que·ls foren tornades. Per què demana e requer lo dit frare Bernat, en nom de les cases e de la cavalleria del Temple e en nom del comanador de Paníscola, que·l dit frare Jacme torn e restituescha a ell totes les bèsties que·ls guardians de la dita gabella retingueren e ocuparen axí com cosa que és e deu ésser apropiada a la casa de Paníscola, ab la sal e ab tot ço que y era, ho la estimació d'aquelles coses, les quals cobra per ço, cor en altra guisa la roberia que feyta avie al Temple, segons que dit és, redre ne restituir no volia. Les quals bèsties a la dita batlia de Paníscola pertanyents segons que dit és, ab tot ço que portaven, estima valer lo dit frare Bernat set-cents sous de jaqueses. En altra manera, si açò lo dit frare Jacme fer no vol, protesta e protestan diu que·ls frares de la cavalleria del Temple açò demanen e pusquen demanar en son loch e en son temps, segons que als dits frares del Temple ho a qualque·s pertangue mils serà vist faedor, a qual ho qualsque persones açò demanar vullen ho entenen a demanar ab tots dans, greuges, messions, interés que han sostenguts ho feyts e d'aquí enant faran ne sostendran ab la injúria que a ells és estada feyta per la dita roberia e per lo trencament de lur terra.

A les quals coses responé lo dit frare Jacme que·l senyor rey li manà ab sa carta que compràs e prengués sal hon se volgués, e ell entén a complir e fer lo dit manament del senyor rey. E enquera dix més, que si en res tenia tort ne en res era tengut al Temple ho a sos hòmens, que ell ne estaria a coneguda d'en P(ere) Costa, jutge del senyor rey, e si en res los tenia tort, que·ls ho satisfaria a coneguda del dit en P(ere) de la Costa. E entretant no estaria que no passàs sal per qualque loch passar-la volgués, e que la pendria hon se volgués entrò que altre manament agués del dit senyor rey ho de son lochtinent, e açò era apparellat de complir. Dix enquera lo dit frare Jacme que·l seu escuder qui era ab les bèsties qui aportaven la sal, portava la carta del senyor rey e mostrà-la al dit frare Bernat e'n prè translats, e ell requirent e pregant que aquelles bèsties no fossen aturades, que ha obs de la cabana de la senyora reyna la portaven, e que si la aturaven, que seria gran dan de la cabana. E ells resposeren que Déus los donàs bèsties qui més de bé los feessen e coses. E encontinent trasqueren les dites bèsties de Ares e menaren-les a Paníscola e les bèsties prengueren dapnatge dins IX dies que estigueren, que·ls hòmens de qui eren no u volgren per treents sous de jaqueses segons que ells dehien. Enquera dix lo dit frare que ell estech per mirva de sal bé VIII dies, que no poch formatgar e

dins aquells VIII dies soffrí en allò dampnatge que agra feyts formatges que valgren bé treents sous de jaqueses, que era millor temps de formatgar de tot l'an e anch depuys no'n féu negú; e el bestiar que s'esmarescia ladonchs que no fóra obs per quatre-cents sous. Enquara dix que de totes aquestes coses estaria a coneguda de i jutge del senyor rey. Enquara dix lo dit frare Jacme que's maraveylava molt dels frares del Temple com açò demanaven, que composició féu ab ells en Mosquerola amigablement e enquara que no'n pres lo quart de les messions que ell feytes hi avie en los hòmens de qui eren les bèsties, que IX dies los féu lurs obs per ço com no cobraven les bèsties, e enquara en grans companyes que tenie aquí havia a fer lurs obs per tal que li feessen penyores hon pogués satisfacer a aquells a qui eren estades penyorades les bèsties. E lo dit frare Jacme en totes les coses damunt dites no entén fer tort ne perjudici negú als dits frares del Temple ne a les coses lurs, e si u fa, que'n estarà a coneguda del dit en P(ere) de la Costa ho del tinent loch del senyor rey. Enquara diu lo dit frare Jacme que a les dites penyores a fer no ach hom negú de Mosquerola ne de Vayl de Linars sinó tan solament hòmens seus e de sa casa e de la dita cabana.

E'l dit frare Bernat respòs a les coses posades per lo dit frare Jacme que'l senyor rey no ha a ell feyt manament per carta ne en altra manera que faça negun perjudici a la gabella de Paníscola ne que pas ne passar faça sal per la dita gabella si donchs d'aquella gabella no era. E a açò que és estat dit per lo dit frare Jacme, que no's estaria que no passàs sal per qualque loch passar-la volgués, dix lo dit frare Bernat, en lo nom desús dit, que si'l dit frare Jacme ho altre en nom d'ell ho qualsquesvolen altres persones de qualque condició ho dignitat sien, passaven sal per la dita gabella sinó d'aquella gabella, que pendria e pendre faria les bèsties portants aquella sal e totes les altres coses segons lo privilegi del senyor rey e segons que és estat acostumat tro ací, com contra lo dit privilegi lo dit senyor rey no aja establida alcuna cosa, ans mana aquell tenir e observar segons que en aquell mils e pus plenerament és contengut. Dix enquara lo dit frare Bernat que posat que'l escrivà del dit frare Jacme agués mostrada a ell alcuna carta del senyor rey, que en aquella no és ne era contengut que'l dit senyor rey volgués ne donàs licència a negú que sobre la dita gabella fos feyt alcun contrari ho embargament als frares de la cavalleria del Temple, ne que'ls tèrmens e drets pertayents a la dita gabella en alcuna cosa se deguessen ho's degen mirar. Ne'l senyor rey non excepta si ne la senyora reyna ne neguna altra persona, per què los dits guardadors pogren e degren leerívement e per actoritat del senyor rey pendre e ocupar les dites bèsties a obs dels frares de la cavalleria del Temple. E dix lo dit frare Bernat que si les dites bèsties fossen menades a Paníscola ho en altre loch, que u pogren haver feyt leerívement segons que a ells és atorgat per lo senyor rey en lo dit privilegi, e que pogren haver usat d'aquelles e de les coses que aquelles portaven axí com de lurs. E si les dites bèsties ho cabana de la senyora reyna, axí per rahó de formatges ho que'l dit bestiar no's pogués ésser marcit ho per qualsevol altra rahó, pres alcun dampnatge en

la quantitat per lo dit frare Jacme posada ho en menys, ço que lo dit frare Bernat no sap ne creu, que no seria feyt en colpa d'ell ne dels frares del Temple, ne que ell ne los guardadors a la dita gabella establits ajen feyta neguna cosa sinó segons que és atengut en lo dit privilegi del senyor rey atorgat a la dita gabella. Quant a açò que és dit per lo dit frare Jacme, que és apparellat de estar sobre'l dit feyt a coneguda d'en P(ere) Costa, jutge del senyor rey, ho d'altre, dix lo dit frare Bernat que és apparellat de pendre-ho en son loch ho en son temps axí com dega com legítimament se deuen e spera fer, jasie que la dita oferta feyta per lo dit frare Jacme no aja loch entrò que plenerament aja al dit frare Bernat ho al comanador de Paníscola restituïdes les dites bèsties e sal e totes les altres coses per ell al dit frare Jacme damunt demanades, con no fos rahonable cosa lo dit frare Bernat estar forçat e mirvat del dret que ha en les dites bèsties e totes altres coses damunt dites, e nquera de present, protestan, demana e requer en lo nom desús dit per lo dit frare Jacme a si ésser restituïdes. E de ço que'l dit frare Jacme diu que's maraveyla que composició fós feyta en Mosquerola amigablement, dix lo dit frare Bernat que composició amigable ne covinent no fon feyta per la dita rahó sinó forçadament segons que damunt és contengut. A les altres coses que dix lo dit frare Jacme, que tenia companyes moltes segons que per ell son posades, dix lo dit frare Bernat que no eren ne'n són en colpa los frares del Temple ne alcun d'ells.

Les quals coses totes per les damunt dites parts dites, posades e protestades demanà e requerí lo dit frare Bernat per mi, Borraç Maçó, notari damunt dit, ésser meses en forma pública a conservació de son dret e dels frares del Temple com en aquell logar no agués alcun notari qui les dites coses en forma pública mesés. E lo dit frare Jacme demanà que per mi, dit Borraç Maçó, les coses per ell respostes e posades en forma pública fossen messes.

Quod fuit actum de voluntate partium loco, die et anno quibus supra.

Presentibus testibus Iacobo Saragoçano, Iohanne d'Assio, Martino de Castralvo, Petro Ortall, habitatoribus de Vayl de Linars, et Raimundo Gondiçalbi, notario tinencie Templi et pluribus aliis.

Sig+num Borracii Maçoni, publici notarii Valencie, qui predictis interfui et hec scripssi et clausi loco, die et anno prefixis.

121.

1298, juliol, 30. Borriana.

Fra Pasqual d'Alfaro, comanador de la casa de Borriana de l'orde del Temple, compareix davant Arnau Cardona, justícia de Borriana, i davant els jurats presenta una protesta perquè el papa ha emés una decretal per la qual mana que no puguen ser obligats a pagar impostos municipals els béns de les institucions i poders eclesiàstiques, la qual cosa està prenent fa temps el consell municipal de Borriana sobre les terres de l'alqueria dita de Santa Pau, en dit terme. El consell respon que aquestes terres foren donades al Temple per Andreu Col-

teller, però que abans d'això sí havien contribuït als impostos municipals, per la qual cosa, atenent els manaments del rei, es ratifiquen en fer pagar i el seu dret a embargar béns del Temple per cobrar-se.

En són testimonis Jaume de Porpres i Domingo Carbonell.

Notari, Pere Ferriol, notari públic de Borriana.

Pergamí original.

AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 524, núm. 542-P.

Conexeran tots que dimecres que hom comptava *III° kalendas Augusti anno Domini millesimo CC^o nonagesimo octavo*, comparech frare Paschal d'Alfaro, comanador de la casa de la cavaleria del Temple en Burriana, denant en n'Arnau Cardona, justícia de Burriana, e d'en G(uillen) Ubach, P(ere) de Sent Holiva, Bernat Çarovira e en Lorenç de Monçó, juratz de l'an present de Burriana, e en presència encara del notari i testimonis dejús scritz, dix e protestà a conservació del dret de la dita orde contra los ditz justícia e juratz que com los damunt ditz justícia e jurats, contra lo privilegi o decretal novelament feyta per lo sant pare apostoli, donada e atorgada a clergues e a persones religioses e hòmens d'orde que negun príncep ni alt hom ni negun noble ni negunes altres persones, sien majors o menors, no constrenguen ni constrényer facen amagadament o manifesta a clergues, persones religioses ni hòmens d'orde, de pagar ni de contribuir ni fer neguna força en negunes peytes, cenes ni enprius ni en negunes altres exaccions reyls ni vehinals, ni negunes toltes forces als ditz clergues, persones religioses ni hòmens d'orde, per aquells feytz no·ls sia, e aquell o aquells que contra aquestes \coses/ vendrien o consentrien fosen posatz e caygutz en la pena contenguda o posada en lo dit privilegi o decretal, e encara aquell o aquells qui darien, pagarien o cosentrien de donar o de pagar en neguna de les coses damunt dites ni en partida d'aquelles, que sien posatz e caygutz en aquella metexa pena qui és posada en la dita decretal, e senblantment aquell o aquells que neguna de les dites coses ni en partida d'aquelles reebria o reebre o ajuda ho a consell daria a fer la dita força, fos aytambé caygut o posat en aquella pena metexa contenguda en la dita decretal, segons que evidentment apar e és manifest e mils e pus largament és contengut en la dita decretal, la qual és estada publicada e legida en lo regne d'Aragó e per totz los altres regnes.

Hon com los damunt dits justícia e juratz, contra los manaments feyts per lo sant pare apostoli en la dita decretal, agen penyorat al dit comanador o a la dita casa del Temple de Burriana bèsties apropiades lurs, ço és a saber, un parell de bous, e agen trenchada e crebantada la franquea lur e vengutz contra la dita decretal e pres e penyoratz los ditz parell de bous en l'alqueria qui és dita d'en Sentapau, la qual éls lauren a lur pròpria reylla, e esvayda e trenchada la dita alcheria per rahó com demanen que la dita casa de la dita orde ab ells endesemps peytar e contribuir per la dita alqueria en totes exaccions reyls e vehinals, e la dita orde o el comanador de la dita casa negun temps no agen acostumat de pagar ni de contribuir per la dita alqueria ni per altres béns que la dita orde aja en la vila o terme de Burriana, lo dit

comanador, jasia açò que sia forçat e destret e penyorat e li'n venen penyores o li entenen a vendre per la dita rahó com les dites penyores tenguen forçivolment e no les vullen retre, ni consent ni vol consentir en la dita força a ell o a la dita casa feyta per los ditz justícia e juratz ni venir contra la dita decretal, ans d'aquella força o violència a ell o a la dita casa feyta en viva veu s'apel·la per tal que él sia escusat de la dita sentència qui és en la dita decretal posada, e per tal encara que él o puxa demostrar al senyor maestre e que'l senyor maestre o los frares del Temple o puxen demanar e demostrar en son loch e en son temps en poder de qualque sia jutge o major lur.

E lo dit comanador, a conservació del dret de la dita orde, sobre la força a ell e a la dita casa feyta per los ditz justícia e juratz, fa la dita protestació e demana e requer a nós, P(ere) Ferriol, notari públich de la vila de Burriana, a perpetual memòria e en testimoni de veritat, li sia posada e mesa en forma pública. Hon yo, en P(ere) Ferriol, notari desús dit, reebuda la dita protestació e les coses contengudes en aquella, a instància e a requisició del dit comanador e per mon offici, aquella en forma pública mis e posí en lo dia e an desús scrit.

Presentz testimonis en G(uillem) d'Alforch, notari *Burriane*, en Bernat Porta et en P(ere) Palau.

Divendres que hom comptava *kalendis Augusti anno quo supra*, a la protestació feyta per frare Paschal d'Alfaro, comanador de la casa de la cavaleria del Temple en Burriana, e contra en n'Arnau Cardona, justícia del dit loch de Burriana, e d'en G(uillem) Ubach, P(ere) de Sent Holiva, Bernat Çarovira e en Lorenç de Monçó, jurats del dit loch, e en presència del dit comanador e del notarii e testimonis dejús scritz, responen los ditz justícia e juratz a la dita protestació e a les coses contengudes en aquella que, salva la pau del dit comanador que ells no vénen ni són vengutz ni entenen a venir contra lo privilegi o decretal al·legada per lo dit comanador donada e atorgada a clergues e a persones religioses e hòmens d'orde, segons que per ell és estat al·legat e posat en la sua protestació. E per ço con jasia ço que lo dit comanador diga e pos en la dita protestació que'ls ditz justícia e jurats agen penyorat e destret al dit comanador o a la dita dita casa en peytar e en contribuir ab ells endesemps en totes accions reals o vehinals per l'alqueria qui és dita d'en Sentapau, si l era esguardat ni vist per lo dit comanador lo dret que n'Andreu Colteler se retench en la dita alcheria d'en Sentapau en temps que'n féu donació o lexa al Temple, los ditz justícia e juratz no an penyorat a ell ni a la dita casa ni encara a res que sia del Temple que ans penyorat e destret per aquell dret o pagesia que'l dit n'Andreu Colteler se retench en la donació o lexa que'n féu al Temple de la dita alqueria qui és dita d'en Sentapau, e per aquella pagesia o dret antigament la dita alqueria ha acostumat de pagar e de contribuir endesemps ab los convehins de Burriana en totes exaccions reys o vehinals, segons que són prests e aparellatz de demostrar e de provar en son loc e en son temps. E majorment los ditz justícia e juratz han feyta la dita destreta o penyora per ço com lo senyor rey e los predeces-

sors seus an feyt manament exprés e ab cartes lurs que totz aquells qui antigament avien acostumat de pagar ni de contribuir en les dites accions reals e vehinals, que fosen destretz de pagar e, specialment, per aquella \carta/ que'l senyor rey ara féu novelament a la universitat de Burriana per la rahó desús dita per la redempció de la ost del regne de Múrcia com él personalment anà al castell d'Alfama a pendre, segons que semblantment los ditz justícia e juratz són prestz e aparellatz de demostrar en son loch e en son temps per les dites cartes, e axí los ditz justícia e juratz no entenen penyorar ni agreuyar neguns béns ni coses que sien del Temple ni de la dita orde, sinó tan solament per aquell dret o pagesia que'l dit n'Andreu se retench a si en la dita alqueria, ans la dita penyora és estada feyta en la dita alqueria e en ço que és obligat a la dita pagesia e no en re que sia del Temple.

Hon com lo dit n'Andreu Colteler vinclàs e manàs en ço que's retench en la dita pagesia que si per aventura lo dret o pagesia per ell retenguda en la dita donació o lexa per ell feyta de la dita alqueria, lo Temple no volia donar o pagar segons que per él era lextat ho ordenat, que los juratz de Burriana que per aquell temps stablitz o posatz serien en lo dit loch de Burriana, que éls poguesen destrényer la casa del Temple de Burriana açò que él lextat avia a la dita casa de complir e de pagar tot ço que él s'avía retengut en la dita donació o lexa per él feyta. E axí, los ditz justícia e juratz, la penyora o destreta que han feyta aquella han feyta segons que és estat acostumat antigament per la rahó damunt dita e ab cartes e manamentz del senyor rey. E per tal que ells o els altres qui vendran après d'ells pusquen demanar o demostrar o encara deffendre totes les dites coses e la possessió en què ells són, en son loch e en son temps davant lo senyor rey o davant qualque sia altre jutge, a conservació del dret de la universitat del dit loch de Burriana fan la dita protestació e demanen e requeren que per vós, en P(ere) Ferriol, notari públich de la vila de Burriana, en testimoni de veritat e a perpetual memòria los sia posada e mesa el dós de la protestació del dit comanador en forma pública.

Hon yo, en P(ere) Ferriol, notarii desús dit, reebuda la dita protestació aquella en forma pública mis e posí en lo dia e an desús dit.

Presentz testimonis en Jacme de Porpres e en Domingo Car[bone]ll.

Sig+num Petri Ferriol, notarii Burriane publici, qui hec scripsit cum litteris suprapositis in VI^a linea ubi dicitur coses, et in XXIX^a linea cum literis suprapositis ubi dicitur carta, et clausit die et anno prefixis.

122.

1298, novembre, 12. Alzira.

El consell municipal d'Alzira fa un escrit dirigit a tota mena d'oficials i autoritats pel qual els comunica que el rei Jaume II ha atorgat a aquesta vila un privilegi de franquesa de lleuda, pes, peatge, portatge i mesuratge durant deu anys per tots els seus dominis, i que el portador de la present, Pere Destorrents, és veí d'Alzira i li ha de ser respectada la franquesa.

Notari, Berenguer Serra, notari públic d'Alzira.
Pergamí original.
ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 991.

Als amats e honrats batles, justícies, jurats, leudés, peatgés e tots altres officials loch de seynoria tinents als quals la present pervendrà, de nós, la justícia e jurats e bons hòmens de la vila d'Algezira, salut e dilecció. Fem-vos saber que'l senyor rey ha donada e atorgada franchea ab son privilegi a tots los habitants presents e esdevenidors de la vila d'Algezira e de tot lo terme d'aquella, ço és a saber, de tota leuda, pes, peatge, portatge e messuratge per tota la senynoria sua, conquesta e a conquerir, segons que lo traslat del dit privilegi dejús traslatat veurets ésser contengut:

IF idus Novembris anno Domini M° CC° XC° VIII° hoc est translatum bene et fideliter sumptum a quodam privilegio domini regis sigillo cereo majori pendenti sigillato, cuius series sich habetur:

Nos Iacobus, Dei gracia rex Aragonum, Maioricarum, Valencie, Murcie comesque Barchinone ac sancte romane ecclesie vexillarius, ammiratus et capitaneus generalis, atendentes sincere devocionis et fidelitatis affectum quem vos, fideles nostri homines de Algezira erga predecessores nostros et nos gesistis et geritis erga nos, nec minus fidelia et grata servicia per vos nobis impensa et que speramus per vos exhiberi in antea graciore, idcirco, gratis et ex certa sciencia de gracia speciali enfranquimus et franquos facimus, quitios et innumes vos, predictos et singulos homines ville de Algezira et terminorum eius per decem anos primos venturos et ad data presentis carte in antea continue numerandos ab omni lezda, pensso, pedagio, portatico et mensuratico per universa et singula loca terre et dominacionis nostre adquisita et adquirenda, tam per mare quam per terram quam eciam aquam dulcem, ita quod de mercibus sive rebus vestris quas vobiscum defferetis seu portabitis seu defferri aut portari pro vobis facietis, non solvatis nec solvere teneamini in aliquo seu aliquibus locis terre et dominacionis nostre adquisitis et acquirendis aliquam lezdam, penssum, pedagogium, portaticum seu mensuraticum per decennium antedictum quamdiu infra dictum decennium habitatores fueritis dicti loci de Algezira seu terminorum eiusdem. Mandantes procuratoribus, baiulis, lezdariis, pedagogariis et universis aliis et singulis officialibus et subditis nostris presentibus et futuris quod hanc graci- am et concessionem nostram firmam habeant et observent et faciant inviolabiliter observari per decennium antedictum ut superius continetur, et non contraveniant nec aliquem contravenire permitant aliqua racione.

*Datum Murcie, undecimo kalendas Februarii anno Domini M° CC° XC° septimo.
Sigillanda.*

Per la qual cosa pregam e requerim la vostra discreció axí com podem e sabem que cascun de vós en vostra jurisdicció observets e mantengats lo damunt dit privilegi en totes coses e per totes a'n P(ere) Deztorents, lo qual en P(ere) Destorents vos certificam e us feem certs per la present que és vehí e habitador de la vila d'Algezira e aquí ten sa casa e son capmayor e ha estat de XX anys ançà,

e açò us pregam que façats per amor de nós car en semblants coses e mayors som aparellats vostres pregàries hobeyr.

Datum Algezire, IIe idus Novembris anno Domini M^o CC^o XC^o VIII°.

Sig+num Berengarii Serra, notarii publici Algezire et curie eiusdem, qui hec scripsit et translatavit loco, die et anno prefixis.

123.

1298, desembre, 5. Borriana.

Fra Pasqual d'Alfaro, comanador de Borriana de l'orde del Temple, compareix davant Pere Gilabert, lloctinent del procurador de la Plana de Borriana, i li presenta una carta d'en Gil de Lihori, lloctinent del procurador general del regne de València, en la qual li demana que l'informe de les gestions que ha fet per a embargar béns d'en Guerau de Banyeres, alcaid de Culla, arran de la denúncia contra ell posada per l'orde del Temple en temps de l'anterior lloctinent general, en Jaspert de Castellnou.

En són testimonis Pere Palau, Domingo d'Alió i Pere, prevere basc.

Notari, Guillem d'Alforç, notari públic de Borriana.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 1171.

Anno Domini M^o CC^o nonagesimo octavo, videlicet die Veneris, que dicebatur nonas Decembris et computebatur in presencia mei Guillelmi d'Alforch, notarii publici Burriane, Petri Palatii, Dominici d'Allionch et Petri, presbiteri vaschoni, testium ad hec vocatorum et rogatorum, frater Paschasius d'Alffaro, comendator domus milicie Templi in Borriana, comparuit coram Petro Gilaberti, tenenti locum procuratoris Planie Burriane, pro Egidio de Laphori in dicta domo Templi, et presentavit eidem ac per me, dictum notarium, legi fecit quaedam litera papiri sigillata in dorso ipsius ceree viride, cuius tenor talis est:

De mi en Gil de Laphoria, tinent loch de procurador en lo regne de València per lo noble don Jayme, senyor de Xèrica, procurador dels regnes de València e de Múrcia per lo senyor rey, al amat en P(ere) Gilabert, tinent loc meu en la plana de Borriana, salut e bona amor. Faz-vos saber que de part del comanador de Peníscola és estat a mi demostrat que en Miquel Tovarç, axí com tinent loch en la dita Plana per lo noble en Gespert de Castellnou, adonchs procurador del dit regne, per manament del dit procurador féu penyora de hòmens e de bèsties de la tinença del noble en G(uillem) d'Anglesola per fadiga de dret trobada en en Guerau de Banyeres, alcayt de Cula, e la dita tinença etc., e feneyt e açò feyt, certifficatz mi per vostra letra de tot ço que y auretz feyt e enantatz.

Datum Valencie, III° kalendas Decembris anno Domini M^o CC^o XC^o octavo.

Qua litera lecta et presentata, incontinenti frater Paschasius d'Alffaro, comendator predictus, petit et requisivit a me, dicto notario, ut de dicta presentacio de predicta litera faceret sibi publicum instrumentum ad hoc, ut de ea constare possit et suo loco et tempore pos-

sit inde veritas hostendi et manifestari, que omnia presentata, lecta, dicta et requisita fuerunt in domo Templi Burriane coram dicto Petro Gilaberti et me, prenominato notario, ac testibus supradictis die et anno in prima linea scriptis et apositis.

Sig+num Guillelmi d'Alforch, notarii publici Burriane, qui hec scripsit et clausit.

124.

1299, febrer, 2. Vilafamés.

Altadona, filla del difunt Pere Cima, habitadora a Castelló de la Plana, ha venut a Bernat Savella i a la seua muller Berenguera, i a Berenguer Savella i a la seua muller també de nom Guillamona, un domenge que té al terme de Vilafamés, per donació de Ramon d'Arenys, i sota domini de l'orde de l'Hospital, a cens anual de 2 lliures de cera per Nadal. Limita amb la sort dels censals de dit orde, i amb el camí que va del poble al camí de Morella, el preu és de 85 sous i en fa de fidancer Bertolí de Guimerà.

Tots conjuntament acudeixen davant fra Bernat Desbosc, comanador de Borriana de l'orde de l'Hospital, per a què signa la venda, però aquest es nega i aplica el seu dret de fadiga quedant-se el domenge pel dit preu de venda.

En són testimonis Joan Duran i Ramon Balaguer.

Notari, Martí Gil, notari públic de Vilafamés.

Pergamí original.

AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 524, núm. 549-P.

Sit omnibus notum quod ego Altadona, filia quondam Petri Cima, defuncti, habitatrix in Castellione Campi Buriane, scienter per me et omnes meos vendo et concedo vobis, Bernardo Çavela et uxori vestri, Berengaria, et vobis, Berengario Cavela et uxori vestre Guillelme, habitatoribus in Vill[a]femez, presentibus et recipientibus et vestris in perpetuum quendam domengium meum quem ego habeo et habere debeo in termino castri Villafemecii, titulo donacionis mihi facto per Raymundo d'Arenys çabenrere sub dominio Hospitalis Iherosolimitani, ad censum duas libras de cerhea solvendas annuatim in quolibet festo Nativitatis Christi, et confrontat de prima parte en la sort dels censals del Espital, et de aliis partibus in via publica que exit Villafemeci et tendet apud caminum Morelle. Iamdictum itaque domengium ut superius afrontatur cum cequiis, aquis ad rigandum, arboribus cuiuscumque generis sint ibi pla<n>tatis et plantandis, introytibz, exitibus, afrontacionibus cunctisque aliis suis tenedonibus et pertinenciis universis et singulis per omnia loca, et sicut melius, plenius, sanius ac utilius potest dici, scribi et intelligi ad comodum et salvamentum et bonum intellectum vestri et vestrorum perpetuo, sic vobis et vestris dictum domengium vendimus et concedimus perpetuo precio videlicet octuaginta et quinque solidorum regalium Valencie, quos omnes a vobis numerando habui et recepi et ad meam voluntatem bene vestri pacata sum, renunciando scienter omni excepcioni peccunie predicte non numerate sive non recepte et doli et beneficio minoris precii et duplicis deceptionis legalis, specialiter que subvenit deceptis ultra dimidiam partem iustii precii et omni alii cuilibet iuri contra hoc venienti, dando et concedendo vobis et vestris perpetuo quidquid hec [vendicio] supradicta amplius modo valet vel in posterum

valebit precio antedicto, et sic vos et vestris habeatis dictum domengium, teneatis, possideatis et in pace perpetuo expletetis ad dandum, vendendum, inpignorandum, alienandum, obligandum, excommutandum et ad omnes vestras et vestrorum voluntates inde cui et quibus volueritis perpetuo faciendas exceptis militibus et sanctis, salvo tamen dicto censu et fatiga, dominio et iure dicti Hospitali in omnibus et per omnia, sicut continetur in instrumento adquisicionis. Promitens per me et meos dictam vendicionem cum omni suo melioramento facto et faciendo, vobis et vestris perpetuo defendere et salvare, et facere, habere, tenere, possidere quiete et potenter et in sana pace contra omnes personas conquerentes vel aliquo perturbantes ad forum Valencie ante caussam et in causa et post causam. Et tenere inde vobis et vestris perpetuo de firma et legali eviccionem et ab omni dapno ac eciam interesse, obligando scienter ad hoc vobis et vestris me et omnia bona mea mobilia et immobilia habita et habenda ubique. Et ad maiorem firmitatem do vobis fideiusem Bartolomeum de Guimera, vicinum Villafemezii, qui mecum et sine me dictam vendicionem cum omni suo melioramento facto et faciendo vobis et vestris defendere et salvare ad forum Valencie teneatur. Quam fideiusem ego dictus Bartolomeus de Guimera in me suscipio et libenter facio et cogendo vobis, dictis em<p>toribus et vestris sicut omnibus bonis meis mobilibus. Et immobilibus, habitis et habendis ubique, que ad hoc scienter et caute obligo de presenti. Et ad cautellam ego dicta Altadona iuro per Deum et eius sancta Quatuor Evangelia manibus meis corporaliter tacta predicta omnia rata et firma habere et perpetuo observare.

Quod est actum in Villafemez, quatuor nonas Februarii anno Domini M^o CC^o XC^o IX°.

Sig+num Altedone, iurantis; sig+num Bertholomei de Guimera, fidancie, predictorum, qui hoc concedimus et firmamus.

Testes huius rey sunt Iuhanes Duran et Raymundus Balager, habitatores Villafemez, et Agustinus Cima, vicinus Castellionis.

En lo dia e ayn damunt dit, comparegueren los damunt dits Bernat Çavela e Berengueró Çavela, e Bertoly de Guimerà e Altadona damunt dita e los testimonis damunt dits en lo castel de Vilafemez denant l'onrat religiós frare Bernat Desbosc, comanador de la casa de Buriana, e al dit comanador presentaren la dita fadiga e pregaren a aquel que fermàs la dita venda, e lo dit comanador, reebuda la dita fadiga, no volc fermap ne lohar la dita venda e pagà lo dit preu e reteng-la a sos obs.

Testimonis són d'açò los damunt dits Juhan Duran e R(amon) Balaguer.

Sig+num Martini Egidii, notarii publici Villafemeci et curie eiusdem, qui hec scripsit et clausit loco, die et anno prefixis.

125.

1299, febrer, 6. Morella.

Ramon Gonçalbo, en nom de fra Arnau de Banyuls, comanador de Peníscola de l'orde del Temple, compareix davant en Guillem Destorms, justícia de Morella, i li presenta una carta d'en Gil de Lihori, lloctinent del procurador general del regne de València, en la qual li mana

que ajude el Temple a recobrar un mul carregat de sal pertanyent al monestir de Benifassà, el qual havia estat descobert pels guardes i fugit d'ells.

En són testimonis Romeu Brusca i Jaume Urgell.

Notari, Ponç de Paners, notari públic de Morella.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 1183.

Conegen tots com en aquest dia que's contave *VIII° idus Febroarii anno Domini M^o CC^o XC^o octavo*, en presència de mi, en Ponç de Paners, notari públich de Morella, e dels testimonis dejús escrits, comparech davant en G(uillem) de Torms, justícia de Morella, en Ramon Goçalbo en nom et en veu del honrat e religiós frare Arnau de Bayuls, comanador de Peníscola, e al dit justícia de part del dit comanador presentà e per mi, notari, legir féu una letra uberta en paper escrita d'en Gil de Lehorí, tinent loc de procurador en lo regne de València per lo noble en Jachme de Xèrica, e segelada e'l dos ab lo segel del dit don Gil, la tenor de la qual és aytal:

A l'amat e honrat la justícia de Morella o a son loctinent, de mi en Gil de Lehorí, tinent loc de procurador en lo regne de València per lo noble don Jayme, senyor de Xèricha, procurador dels regnes de València e de Múrcia per lo senyor rey, saluts e dilecció. Faç-vos saber que de part del comanador de Peníscola és estat a mi demostrat que con les guardes establides a guardar la sal de la gabela de Peníscola aguesen penyorat un mul ab sa càrega, lo qual era dels monges de Benifaça, per ço car aquel mul avien trobat portan altra sal que de la gabela de Peníscola damunt dita, la qual penyora avien feyta les dites guardes segons lo manament feyt per lo senyor rey ab carta sua, <e> los dits monges del dit loch de Benifaça, contra lo dit manament del senyor rey, forçivolment lo dit mul ab la dita càrega a les dites guardes tolgueren segons que's diu, per la qual cosa a vós dich e man de part del senyor rey e del dit noble don Jayme que, si axí és, vós encontinent, vista la present, forcets e destrengats los dits monges del dit loch de Benifaça e lurs béns que reten e tornen lo dit mul ab la dita càrega a les dites guardes per tal que per les dites guardes puscha ésser levada la pena manada e stablida per lo dit senyor rey per la dita rahó, et açò no mudets.

Datum Valencie, XIII° kalendas Febroarii anno Domini M^o CC^o XC^o octavo.

E presentada e lesta la dita letra lo dit Ramon Goçalbo, per auctoritat d'aquella e en nom del dit comanador de Peníscola suplicà e requerí ab gran instància al dit en G(uillem) de Torms, justícia, que la dita letra e les coses contengudes en aquella observàs e complís com les dites guardes de la dita gabela fosen presents davant lo dit justícia, ço és Pascual Valporcar, Ramon Feliu, P(ere) de Balaguer e D(omingo) Gener, e que'l dit comanador de Paníscola, en son loch e en son temps, de les damunt dites coses a perdurable memòria puxa aver testimoni de veritat, per açò lo dit Ramon Goçalbo demanà per mi, notari, a si ésser feyta carta pública de presentació.

Presentis testimonis en Romeu Bruscha e en Jacme Urgel.

Sig+num Poncii de Paners, notarii publici Morelle, / qui hec scribi fecit loco, die et anno prefixis.

126.

1299, febrer, 11. Morella.

Ramon Gonçalbo, en nom de fra Arnau de Banyuls, comanador de Peníscola de l'orde del Temple, compareix davant en Guillem Destorms, justícia de Morella, i li reclama que actue contra el monestir de Benifassà per tenir una mula carregada amb sal que no era de la gabella de Peníscola, però aquest li respon al dia següent que li presente la documentació adient per a poder actuar. Seguidament compareix Pere Sudanell, cellerer major del dit monestir, que presenta dos documents, un del rei i altre del papa, en els quals es diu que tenen privilegi de comprar sal on vullguen i, en el segon, que qui actue contra el monestir, serà excomunicat. En són testimonis Pere Carabasser, Tomàs de Vall-llebrera, Domingo Montanyana i Ramon Benet, notari.

Notari, Ponç de Paners, notari públic de Morella.

Pergamí original tallat per ABC.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 1187.

Noverint universi quod die Mercurii qua dicebatur et computabatur tercio idus Februarii anno Domini M^o CC^o XC^o octavo, comparech en R(amon) Goçalbo en nom del honrat comanador de Peníscola davant en G(uillem) Deztorms, justícia de Morella, e al dit justícia dix e requerí que com a eyl fossen certes les coses contengudes en la letra a eyl tramesa per don Gil de Lehorri, tinent loch de procurador en lo regne de València, sobre'l feyt de la gabella, que les coses contengudes en aquella letra menàs a acabament e el mul ab aquella cargua contengut en la letra feés tornar als guardadors de la gabella. Et dix lo dit R(amon) que jasia que al dit justícia, per confessió de frare P(ere) Çudaneyl, monge de Benifaça, sien atorgades les coses contengudes en la letra del procurador, que és aparellat que farà fer fe sobre aquelles coses als guardadors de la gabella de Peníscola qui presents eren, com aquels, segons fur e raó e segons l'establiment del senyor rey, ne deguen ésser creeguts. De les quals damunt dites coses lo dit R(amon) Goçalbo, a conservació del dit comanador de Peníscola, demanà a si ésser feyta carta pública en testimoni de veritat.

Presentis testimonis en Francesch de Paolach e en Bernat Ros.

E lo dit en G(uillem) Deztorms, justícia, dix que encara eyl no és cert de les coses contengudes en la carta a eyl tramesa per l'onrat en Gil de Lehorri, tinent loch de procurador en lo regne de València, mas quan a eyl sie feyta fe que les coses contengudes en la dita carta sien veres, segons que a eyl és estat tramés a manar, que és aparellat de complir e de observar lo dit manament e de fer tot ço que fer hi degue.

Et si·l dit en R(amon) Gonçalbo vol demostrar a eyl lo manament feyt sobre·l dit feyt per lo senyor rey e que contra lo dit manament sie en alguna cosa contravengut per los monges de Benifaça o altres, és aparellat de fer tenir e observar lo manament del senyor rey e de fer totes coses que fer degue segons fur e dret.

Et el dit en R(amon) Goçalbo, el nom dessús dit, dix que·l dit justícia no avie loch ni poder de present de veer sobre altres cartes sinó tan solament sobre la carta a eyl tramesa per lo dit lochtinent de procurador, la qual requerí que li fos observada segons que damunt demanat ho à, jasio que·l dit justícia e totz los altres officials dins la senyoria del senyor rey ajen spres manament que sobre destrényer e punir aquells e lurs béns qui contra l'ordenament feyt per lo senyor rey en la dita gabella vendran.

Et lo dit en G(uillem) Deztorms, justícia, retench-se acort de respondre a les coses damunt posades per lo dit en R(amon) Goçalbo, qui·s diu procurador del comanador de Peníscola, a demà matí, et assignà al dit R(amon) que al dit dia e ora comparegués davant eyl.

Al qual dia que·s comptave *pridie idus Februarii et hora*, lo dit en G(uillem) Deztorms, justícia, respòs a les coses per lo dit R(amon) posades, en absència del dit R(amon), e dix que él, segons lo manament a eyl tramés per en Gil de Lenhorri, tinent loch de procurador, à loch, poder e jurisdicció de veer e de conéixer sobre les coses demanades per lo dit R(amon), e pot e deu cercar veritat del dit feyt si és axí com és demanat o no. Et si·l dit en R(amon) Goçalbo vol davant él algunes coses demostrar o provar que pertaynguen al dit feyt, és aparellat de reebre–o sumàriament e sens brugit de pleit e de seguir lo manament a eyl feyt per lo lochtinent de procurador; en altra manera proteste que no roman en colpa ni en deffaliment d'eyl, majorment com lo dit en R(amon), illecenciat se'n sie anat, et frare P(ere) Çudaneyl, major celerer de Benifaça, qui present és en la vila de Morella, aje posades davant eyl raons per les quals entén a deffendre lo dit monestir de Benifaça del dit feyt e de les coses demanades per lo dit R(amon).

Et encara dix lo dit justícia que eyl no à vist esprés manament del senyor rey sobre·l destrenyement ni puniment d'aquells ni de lurs béns qui vénen contra l'ordenament que sie estat feyt per lo senyor rey sobre la dita gabella. Et si·l dit R(amon) vol mostrar lo dit manament, que és aparellat d'observar aquel en totes coses, les quals respostes manà la justícia ésser meses en la dita protestació, et encara totes les coses posades per lo dit celerer, per tal que·l senyor rey, si aquest feyt a la sua audiència pervendrà o al procurador del regne o a son lochtinent, puxen veer e conéixer que·l dit justícia enante en lo dit feyt e hi fa tot ço que fer–hi deu e àls fer no y pot, e en deffaliment del dit R(amon), qui és demanador e illecenciat se n'és anat.

Aquestes són les rahons posades per lo dit celerer major de Benifaça.

Dimecres, [...] *Februarii anno Domini M^o CC^o XC^o VIII°*, comparech frare P(ere) Çudaneyl, celerer major de Benifaça, en nom e en veu del abat e del covent del monestir de Benifaça, davant l'onrat en G(uillem) Deztorms, justícia de Morella,

e a deffeniment del dit monestir protestan que per res que digue o d'aquí a avant dirà o posarà, no entén a consentir en lo dit justícia axí com en son jutge, dix e proposà exceptan que'l dit justícia no podie ni devie destrényer l'abat e los monges de Benifaça ni lurs béns per ocaació d'una letra a eyl, dit justícia, tramesa per en Gil de Lenhorri, tinent loch de procurador en lo regne de València, que feés retre als ditz abat e monges hun mul ab sa càrregua als guardadors de Peníscola de la sal per ço car lo dit en Gil ni'l dit justícia no avien jurisdicció alcuna ni destret sobre'l dit abat e monges de Benifaça ni lurs coses, per ço can són persones eclesiàstiques e religioses com lo dit abat e'l dit covent sien apparellatz de fer compliment de dret sobre'l dit feyt o negoci en poder del senyor bisbe de Tortosa, jutge ordinari d'eyls, si'l Temple o lo comanador de Peníscola o los vedalés de la sal an clam del dit monestir.

Ítem, diu el nom que dessús que el dit abat e covent an privilegi del senyor rey en Jacme, avi del senyor rey en Jacme ara regnant, que'l dit monestir e monges e frares d'aquell puschen comprar e fer comprar sal a obs del dit monestir e de les granges sues, en Tortosa o en qual logar ells se volran perquè, segons lo dit privilegi e segons dret comú, eyls no són tengutz de pendre sal en lo loch de Peníscola ni u an usat ni acostumat per negun temps, del qual privilegi la carta del dit en Gil no fa alcuna emenció, lo qual privilegi fo feyt en *Barchinona, XIII kalendas* de setembre en l'an de MCCLXI, lo treslat del qual privilegi és aquest que's segueix:

Hoc est translatum bene fideliter factum secundum formam patronis cuiusdam carte quondam bone memorie illustrissimi domini Iacobi, Dei gracia regis Aragonum etc., cuius series talis est:

Iacobus, Dei gracia rex Aragonum, Maioricarum et Valencie, comes Barchinone et Urgelli et dominus Montispesulani, fidelibus suis alcaydo et emptoribus salis nostri almudini de Peniscola presentibus et futuris vel eius locumtenentibus, salutem et gratiam. Noveritis nos dedisse licenciam et plenum posse abbati et monachis et fratribus monasterii de Benifaçano et hominibus suis quod possint emere et facere emi sal ad opus dicti monasterii et grangiarum suarum in Dertusa vel ubicumque ipsi voluerint. Quare mandamus vobis firmiter quatenus non compellatis ipsos nec aliquem eorum ad emendum de sale quod venditur in almudino nostro de Peniscola nec de cetero venderetur, quoniam volumus quod ipsum emant ubicumque voluerint prout superius continetur, et hoc non mutetis si confiditis nostra gracia et amore.

Datum Barchinone, XIII° kalendas Septembris anno Domini M^o CC^o LX° primo.

Sig+num Petri de Pinos, notarii publici Morelle, qui me pro teste subscribo.

Sig+num Arnaldi Scolani, notarii publici Morelle, qui me pro teste subscribo.

Sig+num Dominici Sanxo de Muntalbà, notarii publici Morelle, testis subscripti.

Sig+num Guillelmi de Socero, notarii publici Morelle, qui hoc translatum translatavit et cum originali bene fideliter comprobavit.

Per les quals damunt dites coses e per qualsevol d'aquelles vós, sényer justícia, no podetz ni devetz per raó del dit manament del honrat en Gil de Lenhorri a vós

tramés, lo dit abat e covent de fer tornar lo dit mul per les dessús dites rahons pus el dit celerer és apparellat de fer compliment de dret en poder del senyor bisbe de Tortosa, jutge ordinari lur, al dit comanador de Peníscola per la dita rahó, e d'açò dóna fermaça de dret en P(ere) d'Arenys, vehí de Morella, lo qual P(ere) d'Arenys la dita fermanceria atorgua e sos béns hi obliga.

Ítem, diu e pose exceptan lo dit celerer el nom que dessús, que com lo dit monestir aje privilegi del senyor papa que si alcú detendrà o esvayrà o agreujarà injustament lo dit abat e monges e les coses d'aquells, que sien vedatz e entreditz, emperaçò protesta lo dit celerer el nom que dessús que si per alguna persona al dit monestir serà feyt greuge ni a les coses d'aquell, que encontinent sie encorregut en la dita pena de escomunicació per tal que alcú açò d'aquí a davant no pusche ignorar. Et per raó del dit privilegi met si e totz los monges e frares e lurs béns del dit monestir en protecció e en guarda del senyor papa e del senyor rey d'Aragó, e de vós, sényer justícia, e del conseyl de Morella, qui avetz manament del senyor rey e ab carta sua de mantenir lo dit monestir e els béns d'aquell, la tenor del qual privilegi és aytal:

Innocencius episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopo Terrachonensis et sufraganeis eius ac dilectis filiis abbatibus, prioribus, decanis, archidiaconis, archipresbiteris et aliis ecclesiarum prelati per Terrachonensem provinciam constitutis, salutem et apostolicam benedictionem. Non absque dolore cordis et plurima turbacione didicimus quod ita in plerisque partibus ecclesiastica censura disolverit et canonice sentencie severitas enervatur ut viri religiosi, et hii maxime qui per sedis apostolice privilegia maiori donati sunt libertate passim a malefactoribus suis iniurias sustineant et rapinas dum vix invenitur qui congrua illis protectione subveniat et pro fovenda pauperum innocencia se murum defensionis opponat. Specialiter autem dilecti filii abbas et conventus monasterii de Benifaçani, cisterciensis ordinis Dertusensis diocesis tam de frequentibus iniuriis quam de ipso cotidiano defectu iusticie conquerentes, universitatem vestram litteris petierunt apostolicis excitari ut ita videlicet eis inde tribulacionibus suis contra malefactores eorum prompta debeatis magnanimitate consurgere, quod ab angustiis quas sustinent et pressuris vestro possint presidio respirare. Ideoque, universitati vestre per apostolica scripta mandamus atque precipimus quatenus illos qui possessiones vel res seu domos predictorum fratruum irreverenter invaserint aut ea iniuste detinuerint que predictis <abbati et> fratribus ex testamento decendencium relinquuntur seu in fratres ipsos vel ipsorum aliquem contra apostolice sedis indulta sentenciam excomunicacionis aut interdicti presumpserint promulgare, vel decimas laborum de terris habitis ante concilium generale ante quod susceperunt eiusdem ordinis instituta quas propriis manibus aut sumptibus excolunt seu <de> nutrimentis animalium suorum spretis sedis apostolice privilegii extorquere, monicione premissa, si laici fuerint, publice candelis accensis singuli vestrum in diocesis et ecclesiis vestris excomunicacionis sententia percellatis. Si vero clerici vel canonici regulares sive monachi fuerint eos, appellacione remota, ab officio et beneficio suspendatis neutram relaxaturi sentenciam donec predictis fratribus plenarie satisfaciant et tam laici quam

clerici seculares qui pro violenta manuum iniiectione in fratres eosdem vel ipsorum aliquem anathematis vinculo fuerint innodati, cum diocesani episcopi litteris ad sedem apostolicam venientes ab eodem vinculo mereantur absolvi.

Datum Lugduni, secundo calendis Octobris pontificatus nostri anno tercio.

Encara protesta lo dit celerer major de Benifaça el nom que dessus que l'esvayment feyt a eyls per lo comanador e guardadors de la sal de Peníscola puxen demanar en son loch e en son temps davant lo senyor rey, presents testimonis segons que desús són escritz, et encara dix lo dit celerer que, salva reverència del dit justícia e del dit R(amon), eyl no confessa les coses per lo dit R(amon) protestades segons que per aquel són posades

Aquestz són los testimonis, en P(ere) Carabacer e en Tomàs de Vayllebrera, en Domingo Muntanyana e en R(amon) Benet, notari.

Sig+num Poncii de Pames, notarii publici Morelle, qui hec scribi fecit cum rasura in XXVII^a linea de principio ubi dicitur abbat, et clausit loco, die et anno prefixis.

ABC.

127.

1299, febrer, 14.

Fra Arnau de Banyuls, comanador de Peníscola de l'orde del Temple, compareix davant Jaume d'Anglesola, justícia de la vila de Sant Mateu, per denunciar que els guardes de la gabella de la sal havien trobat una mula carregada de sal no declarada i que aquesta s'havia refugiat en casa de Jaume Amigó, veí del poble, per la qual cosa li demana que actue contra ell, li lliure la mula i sal, i li cobre una multa de 60 sous. El justícia li respon que no sap si pot actuar o no i que, com no estan presents ni el comanador ni la major part del consell, haurà de consultar-ho. Malgrat la insistència del comanador, el justícia, finalment fa sessió tres dies després en la qual sentència que no té competències per actuar ja que els privilegis reials sempre parlen d'oficials reials com els agents a perseguir aquestes infraccions.

En són testimonis Mateu Ciurana, Guillem Doménec, notari, Bernat Granyena i Bernat Company.

Notari, Pere de Falset, notari públic de Sant Mateu.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 1189.

Conexeran tots que disapte que eren XVI kalendas de març l'an de mil CCXC^o vuit, en presència de mi, notari, e dels testimonis dejús escritz, frare A(rnau) de Banyuls, comanador de Peníscola, comparech davant en Jacme d'Anglesola, justícia de Sent Matheu, e dix e protestà al dit justícia que com los guardadors de la gabela de Peníscola aguesen atrobada una bèstia mular qui aportava sal que no era de la gabela de Peníscola e ab aquela [...]ven companyna, per què éls tolir no-l àls pogren, e aquela entràs en Sent Matheu en casa d'en Jacme Amigó ab la dita sal, e

éls requerissen lo dit justícia que per son offici emparàs e feés emparar la dita bèstia e sal e ço que portava. Encara lo dit comanador requerí e·l dit justícia que per son offici e per auctoritat del privilegi del senyor rey li liuràs e li fes liurar la dita bèstia mular e sal e ço que portava, e que li faça pagar al dit Jacme Amigó LX sous de pena segons que és contengut en lo privilegi del senyor rey, com él sia aparelat de fer [...] fe als guardadors de la gabela que la dita bèstia ab la sal atrobaren e que intrà en casa del dit Jacme Amigó. En altra manera, si·l dit justícia la dita bèstia e sal e ço que aquela portava no ha emparada ni liurada ni vol liurar ab los dits LX sous al dit comanador, protesta el dit comanador que él e la cavaleria del Temple en son loch e temps puxen haver e recobrar la dita bèstia e sal e ço que portava e els dits LX sous de [...] o d'aquel o d'aquels qui diria. E per haver memòria perdurable lo dit comanador requerí a mi, dit notari, que de les dites coses li feés carta pública a conservació de son dret.

E lo dit en Jacme d'Anglesola, justícia damunt dit, dix que [...] [...]gues lo justiciat de Senct Matheu per l'Espital, e lo dit loch no sie present lo comanador de Cervera ab lo qual puxa haver acort de les dites coses requestes a él ab protestació per lo dit comanador de Peníschola, retench sa[...] [...]ndre a aqueles d'ací a diluns primervinent.

E el dit comanador de Peníschola protestà e dix que el havia parlat del dit fait ab lo comanador de Cervera e él en son loc tramès frare Bernat de Pontils a Sent Matheu que manàs al d[it justí]cia que e·l dit fait feés ço que raon fos, e encara li manà que feés afermançar aquel de qui ere la casa on la sal intrà.

E lo dit justícia dix que·l dit frare Bernat de Pontils ha dit e manat al dit justícia de part del comanador de Cer[vera que f]aça en lo dit fait ço que sie raó ni s'i deje fer, ab consel dels jurats e dels prohòmens de Sent Matheu, e no altres coses, la qual cosa él és apparelat de fer, e com lo dit justícia axí soptosament los jurats ni els conselers ni ple[...] les dites coses no pogués haver, retench-se lo dit acort com tots los dits jurats o la major partida no fossen en la vila ni els conselers del dit justícia.

E el dit comanador de Peníschola dix e protestà que él ere apparelat reebre ço que fos raó segons lo priviletge del senyor rey, e a açò lo dit justícia no devia dar altre alargament. Encara lo dit comanador de Peníschola requerí e protestà al dit justícia que sal que no ere de la gabela de Peníschola [ere] en casa d'en Jacme Amigó e d'altres e requerí·l que·n feés escorcóyl o·l li·n lexàs fer juaçosament, ans que la dita sal no·s puxa desar ni abcegar. E lo dit justícia retench-se acort de les dites coses com a él sie dubte que deje fer les dites coses e no puscha haver axí plener consel juaçosament segons que dit ha.

Açò fo fait en Senct Matheu lo dia e an desús scrit, presents lo dit frare A(rnau) de Bayuls, comanador de Peníscola, e lo dit Jacme d'Anglesola, justícia de Senct Matheu, et presents testimonis en P(ere) Talafferre e en Matheu Siurana.

Ítem, diluns XIII kalendas de març l'an damunt scrit, lo dit justícia respòs a la dita protestació, en absència del dit comanador de Peníschola com lo dit co-

manador no comparegés davant lo dit justícia ni fos encara e·l dit loch de Senct Matheu, segons que·s seguex.

A la qual protestació lo dit justícia, haüt acort e consel del comanador de Cervera e dels jurats e conselers de Senct Matheu, respòs e dix que, honor salva del dit comanador de Peníschola, él no ere estat request per los dits guardadors de la gabela que enparàs la dita bèstia e sal e, là on le'n agessen request, ço que no feren, dix que no era tengut ni obligat fer lo dit emparament com no li mostrassen privilegis ni escriptures ni altra justa rahó per què fer-ho degés, majorment com per escrit ni de paraula no posassen clam contra nuyl hom. Encara respòs lo dit justícia a les requisicions e protestació a ell feites per l'onrat frare A(rnau) de Banyuls, comanador de Peníschola, que ell per fur ni per raó no podia ni devia al dit comanador liurar ni fer liurar la dita bèstia ab ço que portava ni·ls dits LX sous com, en lo dit privilegi del senyor rey que dien que han, no sie contengut manament de les dites coses sinó als oficials del senyor rey e, com lo dit justícia no sia oficial del senyor rey, no pot ni deu enantar per lo manament fait en lo dit privilegi, majorment com clams per la dita raó no·n sien posats denant ell contra algú. Et respon encara que seria contra fur e rahó que ell feés escorcoyl ni·l lexàs fer per les dites coses, com sens clam lo dit justícia no puscha ni deja enantar per la dita rahó ni per altra contra negú, majorment que no sia contengut en lo dit privilegi que escorcoyl ne deja ésser fait, ni sia ni fos usat hanc fer escorcoyl de la dita raó en la dita vila de Senct Matheu.

Protesta emperò lo dit justícia que si·l dit comanador de Peníschola pot mostrar a ell negunes altres justes rahons per què él puscha ni deja enantar per son offici en lo dit fait, que és apparelat denantar segons que fer deja per fur ni per rahó, la qual resposta requerí lo dit justícia a mi, dit notari, que per mon offici, per haver memòria perdurable, li metés en la dita protestació feyta per lo dit comanador de Peníschola a conservació de son dret.

Feit fo açò en Senct Matheu lo dia e an damunt dit, absent lo dit comanador de Peníschola e present lo dit justícia e presents testimonis lo dit Matheu Siurana, G(uillem) Doménech, notari, Bernat Granyana e en Bernat Companyn.

Sig+num Petri de Falceto, notarii publici Sancti Mathei, qui hoc scripsit, predictis omnibus interfuit et ad instanciam et requisicionem dictorum venerabilis viri fratris Arnaldi de Banyuls, comendatoris Penischole, et Iacobi de Angularia, iusticie Sancti Mathei, in publica<m> redegit formam.

128.

1299, febrer, 19. Torrent dels Cols, terme de Salzadella.

Arnau Pinós, jurat de Morella, compareix davant fra Arnau de Banyuls, comanador de Peníscola de l'orde del Temple, i li presenta una llista de queixes sobre els problemes que posa als mercaders de Morella per carregar forment i altres coses per dit port, ja que els demana garanties i vol que carreguen en naus que ells no volen; també es queixa del fet que diuen

que hi ha frau a la mesura de la gabella de la sal i que ha creat una devesa nova per al ramat al seu terme. El comanador respon que tot això és fals o no és correcte i que els morellans tenen tota la llibertat per comerciar des de Peníscola.

En són testimonis Mateu Ciurana, draper, Bernat Pagés i Guillem Doménec, notari, veïns de Sant Mateu.

Notari, Ramon Gonçalbo, notari públic del terme de les Coves de Vinromà.

Pergamí original tallat per ABC.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 1191.

Conexeran tots quants aquesta present carta veer volran que dejous que hom comtava *XI° kalendas Marcii anno Domini M^o CC^o XC^o VIII°*, n'Arnau Pinós, jurat de Morella, per si e en nom e en veu de la dita universitat, en presència de mi, Ramon Goçalbo, públich notari del terme de les Coves e dels testimonis dejús scrits, dins lo terme de la Salzadella, en lo loch qui és dit torrent dels Cols, lo dit n'Arnau Pinós comparech denant l'onrat frare A(rnau) de Banyuls, comanador de Peníscola, e dix e protestà en nom de la dita universitat e a conservació d'aquela que, com lo dit comanador noveyllament e no deguda deman als hòmens de Moreylla aportans blat o altres averies al port de Paníscola, que aquelles no carregen entrò que·ls dits hòmens de Moreylla agen feyt sacrament que per rahon d'aqueles no an feyt alcun servii al senyor rey o a sos oficials, ni que d'aquí avant per rahon d'aqueles algun servi no·n faran ni fer no·n faran per neguna manera al dit senyor rey ni a sos oficials, e açò sie contra lurs privilegis e libertatz e furs e uses e bones costums e encara contra la feultat del senyor rey, ço és, que·l vasal no pusca servir a son seynnor. E la dita noveletat del dit sacrament per nul temps per alcun senyor de Paníscola ni alcayt ni batle ne sie estada demanada als dits hòmens de Moreylla, los quals ho partida d'aquels tenen e·l dit port de Peníscola bé M D cafís de forment e pus en saques e moltes d'altres averies, e per rahon de la dita demanda e vedament éls agen sostengut e sostinguen gran dampnage, lo qual són aparelatz de mostrar en lur loch e en lur temps davant lo senyor rey o a son procurador.

Emperaçò lo dit A(rnau) Pinós, jurat desús dit, en nom e en veu de la dita universitat de Moreylla e de cascun d'aquela, dix e protestà contra lo dit comanador de Paníscola que él faya tort he injúria e dan als dits hòmens de Moreylla, volentz aquells subjugar a si e al Temple contra les damunt dites franchees, furs e libertatz e bons uses, per què demanà e requerí al dit comanador que él lexàs carregar als dits hòmens de Moreylla en lo dit port de Peníscola lo dit blat e averies, francament e sens demanda del dit sacrament. En altra manera, si·l dit comanador açò fer no volrà, protesta lo dit jurat en nom e en veu de la dita universitat e per cascun ve·hín d'aquela que pusquen demanar e cobrar e peynorar del dit comanador e dels béns del Temple e de sos vasayls tots los dans, messions e interesse que al<s> ditz hòmens de Moreylla per la dita rahó n'à convengut o convendrà sostenir.

Protestà encara el nom que desús que com lo dit comanador o altre per él age aminvada la mesura de la gabela de la sal d'un quartal cascun kafís e pus, e açò

fer no podia, emperaçò demanà e requerí al dit comanador que la mesura de la dita sal tornàs en sa antiga e bona costum; en altra manera, si'l dit comanador açò fer no volrà, protestà lo dit jurat que la dita universitat e cascun d'aquela pusquen comprar e pendre sal de Torthosa o d'altres lochs en colpa e en deffalment del dit comanador e per lo minvament de la dita mesura.

Protestà encara lo dit jurat el nom que desús que'l dit comanador o'ls erbejadors de la sua batlia novelament embargen e peynoren als dits hòmens de Moreylla passen lurs bestiar per los térmens de la dita batlia, contra dret e fur e usança antiga e lurs privilegis, que'l dit comanador ha feyta noveylla devesa e'l terme de Paníschola per la qual los seynnors dels bestiar del terme de Morella són estatz peynnoratz e dampnificats, lo qual dampnificament dels dits passatges de la dita devesa e peynnors demanà e requerí al dit comanador que feés retre e restituir als hòmens de Moreylla qui'n són estatz peynnoratz. En altra manera, si'l dit comanador açò fer no vol, protestà lo dit jurat el nom que desús que'ls hòmens de Moreylla ho pusquen aver e cobrar e peynnorar dels béns e coses de la dita batlia.

Ítem, protestà el nom que desús que'l dit comanador noveylament ha ordenat e'l dit port de Paníschola que qualque barcha vingé primera, mal o bé exarciada, que'ls hòmens de Morella qui volran carregar blat o altres averies e'l dit loch, jasie que aquels n'agen altra noliejada, agen a carregar e metre lurs averies per força en aquella que vénych primera, e açò e les altres coses desús dites sie gran perjudici e dan dels dits hòmens de Moreylla, e semblant e manera de noves gabeilles, les quals gabeles són vedades per dret e per fur e privilegis. Emperaçò demanà el nom que desús que'l dit comanador revocàs e fes desfer e retre e restituir les damunt dites coses injustament feytes e ordenades. En altra manera, si'l dit comanador açò fer no volia e dan ne vendrà als hòmens de Morella, protestà lo dit jurat que'ls dits hòmens de Morella ho pusquen aver e cobrar e peynnorar dels béns del Temple e de sos vasayls.

Protestà encara lo dit jurat el nom que desús que de totes les damunt dites coses la dita universitat és aparelada d'estar-ne a coneguda del seynor rey ho del procurador del regne de València, ho d'un vehín de la batlia del Temple e d'altre de Morella, o d'altres persones comunes e encara de totes peynors que sien estades feytes entre'l Temple e hòmens lurs e hòmens de Morella.

A la qual protestació encontinent lo dit comanador, e'l dit loch, terme de la Salzadella, en presència de mi, notari, e dels testimonis dejús scrits, respòs que él, de manament del seynor mestre del Temple demane generalment a totz mercadés de qualque loch ho jurisdicció sien que per lo port de Paníschola volran traure blat o altres mercaderies, que per treyta del dit port de Paníschola no agen dat ni promés servii a nul hom de qualque condició o jurisdicció sia, car no vol lo seynor mestre que del loch de Paníschola, qui és francament del Temple, negú hi prene servii ni jurisdicció. Negà lo dit comanador que él deman lo dit sagrament en dan de nul hom ni contra feultat del seynor rey en altra manera, ans li plau que donen

ço del lur al senyor rey o a qui's vulen en qualque maneres volran, exceptat per treyta, segons que dit és, e que no fos perjudici del Temple. E diu lo dit comanador que no sab que blat ni altres mercaderies an en Peníschola ni e'l terme, e si·ls hi an, plau-li que les ne tragen faén lo dit sagrament si per mar trer-les ne volen e per terra, sens sagrament, e no entén ni creu que éls per la dita raó ne sostingen ni n'agen sostengut dampnatge e, si ho an, no és en colpa del dit comanador mas en la lur qui no volen fer lo dit sagrament.

Ítem, respon lo dit comanador que la mesura de la gabela de la sal de Paníscola no és minvada ans és aquela per aquella d'aram ab la qual aquel qui tenia la gabela en temps del senyor rey la liurava, e aquella no entén que sia minvada e que és aparelat de fer regonéixer aquella e, si en res ere minva, que la faen tornar en dret e en aquella manera que ere en temps del senyor rey. En altra manera protesta que si·ls hòmens de Moreylla prenien sal d'altre loch, que u farien contra lo privilegi e manament del seynor rey e del ús de la dita gabela, e no en colpa del dit comanador, e que·ls ne peynoraria.

Ítem, respon lo dit comanador que·ls erbejadors de la batlia de Peníscola no an penynorat ni peynoren injustament ni per passatge que fer se dege ni acostumat sie, ans entén que si peynorat an, que u an feyt degudament. Emperò, si alcú entén que a tort los erbejadors de la dita batlia l'agen penynorat, él és aparelat que y faça veer e, si atroba que injustament alcun fos peynorat, que u farà retre, e protestan requerí lo dit comanador que fesen desemparrar e retre XX kafisos de forment que tenen emparat sens fadiga de dret a Castelfort, lo qual és d'òmens de la batlia de Peníschola. En altra manera, si açò fer no volien, que daria licència als dits hòmens que se'n entegrasen.

Ítem, respon que él no à feyta novela defesa e'l terme de Peníschola ans aquella defesa que él ha e'l terme de Peníschola és antiga e degudament feyta e usada. Ítem, respon que él no l'à feyta neguna gabela novela ni establiment ni força a mercaders de Moreylla que éls carreguen per força lur aver en barcha de Paníschola, ans li plau que·l carreguen en qual barchas vulen. Dix encara lo dit comanador que és aparelat que si hòmens de Moreylla an demanda ho clams d'él ni d'òmens de sa batlia, que él estava a dret e farà dret là on dege e axí com dege, e que farà fer dret de sos hòmens segons lo fur del loch que serà. E d'açò oferí fermança de dret en Jacme Forner, habitador de les Coves, present, qui açò consentí, atorgà e obligà sos béns. En altra manera comanà si e els béns de la batlia de Peníschola en guarda e en protecció del senyor rey.

E a perdurable memòria de totes les damunt dites coses, lo dit n'Arnau Pinós el nom que desús, e el dit comanador de Peníscola demanaren e requeriren a mi, notari, que·ls en feés carta pública de protestació la qual per mon offici fiu e en forma pública mis e posí.

Presentis testimonis a totes les damunt dites coses en Matheu Siurana, draper, en Bernat Pagés, e en Guillem Doménech, notari, vehins e habitants de Sent Matheu.

Sig+num Raymundi Gunçalbi, publici notarii termini Covarum de Vinromano auctoritate domini magistri milicie Templi, qui ad instanciam dictorum Arnaldi Pinos et dicti comendatoris hec scribi fecit et clausit loco, die et anno in prima linea contentis.

129.

1299, febrer, 26. Morella.

Fra Garcia de Buesa, cellerer major del monestir aragonés de Roda, compareix davant Guillem Destorms, justícia de Morella, i dels jurats de la vila, per a reclamar que la seua heretat coneguda quan la conquesta com Alforre i ara com el mas de Fra Ximeno, així com els seus vassalls que hi habiten, eren francs i exempts de pagar peites i impostos municipals i reials conjuntament amb la resta de veïns dels termes generals de Morella. Presenta també un privilegi del rei Jaume II en què els atorga aquesta franquesa però el consell municipal de Morella expressa el seu desacord i es resisteix a complir això.

Testimonis dels diversos moments Arnau Aster, Domingo de Vinatea, Pere Corbella, Pere Egua-cer, Ramon de Brusca, Domingo Lafont, Berenguer Boter, Bartomeu Simó i Pere Rossell. Notari, Felip Nicolau, notari públic de Morella.

Pergamí original.

AHN, Clero, Benifassà, pergamins carpeta 430, núm. 13-P.

Conexeran totz que *quarto kalendas Marcii anno Domini millesimo CC° XC° VIII°*, en presència de mi, notari, e dels testimonis dejós scritz comparegué frare Garcia de Buesa, cellerer major e procurador del abbat e del covent de Roda, en la cort de Morella davant l'onrat en G(uillem) Deçtorms, justícia de Morella, et davant n'Arnau Pinós, en R(amon) Vinya, en Michel Albarels e en Christòvol de Medes, juratz d'aquel matex loch, et axí com aquel a qui's pertany de demanar, de deffendre e mantenir los dretz del dit monestir, dix e proposà davant aquels que lo noble en Blasco d'Alagó, de bona recordació ladoncs senyor de Morella, en esguardament de pietat donà e atorgà un loch en lo terme de Morella ladoncs apellat Alphorre, lo qual ara volgalment és dit lo mas de Frare Eximeno, plenerament e entegra ab totz sos dretz e pertinències, lo qual dit loch el dit abbat e covent del dit monestir an tengut e posseït LX ans e pus axí com cosa sua e en sos béns, francament e quítia e sens tot altre embargament que al dit monestir ni als habitants [...] vasals del dit monestir fait no és. Et ara los ditz jurats, no degudament e sens rahó, an peynoratz e feitz peynorar segons que pels ditz juratz és affermat per rahon de peita los [...] ers e habitants del dit loch, e an venudes e feites vendre les dites penyores per la dita rahó sens sentència e altra coneguda de dret, en perjudici e dampnatge del dit monestir e contra el dret de la senyoria a aquel dit monestir pertanyent segons que dit és, e contra dret et fur e natural rahó e contra los privilegis del senyor rey e de sos predecessors al dit monestir atorgatz e confermartz, e contra una letra del senyor rey specialment atorgada al abbat e al covent e als hòmens d'aquel e lurs

béns en la qual mane entre les altres coses sotz pena certa que penyoratz no sien los ditz hòmens del dit monestir e lurs béns segons que pus largament en la dita letra és contengut.

Dix encara lo dit cellerer e procurador que'l dit abbat e covent ere aparellat de fer compliment de dret degudament de les damunt dites coses, et per aquestes rahons pregave e requerie als ditz juratz ab gran instància que les dites penyores dels ditz hòmens del dit monestir o l'estimació d'aquelles retessen e deliurar féesen als ditz hòmens, e que no enbarguen ne enbargar fasen d'aquí a davant en lur dret al dit monestir ne als hòmens d'aquel. En altra manera proteste lo dit cellerer e procurador a conservació del dret al dit monestir pertanyent e de les coses d'aquel en present e en esdevenidor que pel dit enantament feit e faedor negun perjudici no puxe ésser feit. Proteste encara de [...] salvu al dit monestir e als hòmens d'aquel de demanar en son loch e en son temps davant lo senyor rey o procurador del regne de València o davant qualsevol altre jutge covinent, tot dret e interesse e ço que a aquel dit monestir e als hòmens seus se pertany o pertànyer se pot o deu contra los ditz [...] e lurs béns o contra aquels a qui's pertangue. Reten-s'i ésser aparellat lo dit cellerer en son loch e en son temps de demostrar degudament aquelles coses que abasten a fundar la entenció del dit monestir davant lo senyor rey o procurador del regne o qualsevol altra persona covinent, en poder dels quals pose e met los hòmens del dit monestir e lurs béns en protecció e en guarda e en custòdia special com lo dit monestir sie aparellat de fer compliment de dret. E els hòmens d'aquel monestir sien penyoratz sens sentència coneguda de dret, requer que sien encontinent deliurades les penyores que an [...] protecció damunt dita. Et de totes aquestes coses damunt dites lo dit cellerer e procurador demanà e requerí a mi, Phelip Nicholau, notari públich de Morella, que li feés carta pública de protestació a conservació del dret de si e del dit monestir e dels hòmens d'aquel. Hon yo Phelip Nicholau, notari damunt dit, oïdes e enteses totes les dites coses, en presència dels dits justícia e juratz la dita carta de protestació per mon offici escriví e aquella en forma pública metí lo dia e l'an damunt ditz.

Presentz testimonis n'Arnau Aster, en D(omingo) de Vinatea, en P(ere) Corbella, en P(ere) Eguacer e en Ramon de Brusca.

Et encontinent los dits juratz, en presència dels ditz testimonis digueren que volien respondre a la dita protestació e, ahut lur acort e consel de prohòmens, digueren que respondrien a aquell, et entretant digueren que la dita carta no fos closa tro éls la dita resposta hi aguessen feita.

Tercio kalendas Marcii anno quo supra, n'Arnau Pinós, en R(amon) Vinya, en Cristòvol de Medes e en Michel Albarells, juratz damunt ditz, davant lo dit justícia e davant lo dit cellerer e procurador e en presència de mi, notari, e dels testimonis daval escritz, en la dita cort de Morella responeren a la dita protestació en aquesta

manera, a la qual protestació responen los ditz juratz per si e en nom de la universitat de Morella e neguen que lo dit monestir age posseïda la dita heretat e·ls hòmens habitantz en aquella segons que posat es en la protestació damunt dita, ans és manifesta cosa aquella universitat de Morella ha reebut dels hòmens habitantz dins la dita heretat peites reals e veïnals e an anat ab éls en hostz e en cavalcades segons que·ls altres veïns lurs habitantz dins los termes de Morella an acostumat de fer, de les quals coses la dita universitat és estada en possessió e és encara, e la dita universitat és aparellada de fer compliment de dret sobre la dita possessió en poder de la justícia de aquell qui és lur jutge ordinari, et d'açò presentaren fermances per si e per la dita universitat si los ditz monges an clam de la dita universitat, ço és a saber, en Domingo Almenara lo pare, e en Bernat Moltó, veïns e habitants de Morella, los quals en D(omingo) Almenara e en Bernat Moltó la dita fiança atorgaren e totz lurs béns hi obligaren.

Dien encara e afermen los ditz juratz que los ditz hòmens habitantz en la dita heretat habiten e estan dins lo terme de Morella, éls e lurs béns, e lo dit monestir no ha senyoria en aquels ni jurisdicció alguna segons que apar manifestament per la carta de la donació al dit monestir feita de la dita heretat, perquè los ditz hòmens no's poden escusar ni deuen que no facen les dites servitutz a la dita universitat e ab la dita universitat, segons dret e rahó natural totz aquels qui habiten dins los termes de alcuna ciutat o d'alcun castel deuen contribuir e pagar ab los hòmens de la dita ciutat o castel en totes servitutz e peites reals e veïnals, majorment com en semblant manera usen en la ciutat de València e en lo regne d'aquella, e specialment en Morella, ab aquels qui dins lur terme an semblantz donacions del senyor rey e d'en Blasco.

Dien encara los ditz juratz en nom de la dita universitat que éls no entenen a agreujar lo monestir de Roda ni lurs hòmens ni els béns d'aquels, com los hòmens habitantz en la dita heretat no sien lurs ni de lur jurisdicció, segons que damunt és posat.

Testimonis són de la dita resposta e de les coses contengudes en aquella en Térich de Brusca, en Ponç de Paners, en P(ere) d'Arenys, en Francesch de Poallach e en Jacme Urgel.

E lo dia damunt dit de *tercio kalendas Marcii* e en l'an que desús, lo dit cellerer e procurador comparec en la dita cort de Morella davant n'Arnau Pinós e en R(amon) Vinya, juratz, e en presència d'en G(uillem) Deztorms, justícia, e del escrivà e dels testimonis dejós escritz, e dix replican contra la dita resposta que él no consent ni consentir entén en aquella dita resposta en aitant quant és vist que face contra·l dit monestir, ans persevere per totes coses en la dita protestació, dien si ésser aparellat de demostrar davant lo senyor rey o qualsevol altra persona covinent les damunt dites rahons ésser veres segons que recomptades són e de fer-ne compliment de dret estan e perseveran en la dita requisició e protestació damun dita.

Testimonis presentz d'aquesta replicació en R(amon) Obach, Bertomeu del Penó e en R(amon) Franch.

Encontinent los ditz n'Arnau Pinós e en R(amon) Vinya, juratz, per si e en nom d'en Cristòvol de Medes e d'en Miquel d'Albarels, juratz e companyons seus e en nom de la dita universitat, negaren les coses posades per lo dit frare Garcia, salva la sua reverència, ésser veres.

Testimonis los ditz en R(amon) Obach, Bertomeu del Penó e R(amon) Franch.

Sig+num Philipi Nicholay, publici notarii Morelle, qui hoc scripsit et clausit.

Conexeran totz que *quarto kalendas Marcii anno Domini M^o CC^o XC^o VIII°*, en presència de mi, notari, e dels testimonis dejós escritz, comparegué frare Garcia de Buesa, cellerer major e procurador del abat e del monestir de Roda davant en G(uillel) Deztorms, justícia de Morella, e legir féu davant lo dit justícia e davant n'Arnau Pinós e en R(amon) Vinya, en Miquel d'Albarels e en Cristòvol de Medes, juratz del dit loch de Morella, una carta del senyor rey ab segel pendent la tenor de la qual daval se seguex:

Iacobus, Dei gracia rex Aragonum, Sicilie, Maioricarum et Valencie ac comes Barchinone, universis superiuntariis, baiulis, merinis, iusticiis necnon et aliis officialibus nostris ad quos presentes pervenerint, salutem et gratiam. Noveritis nos recepisse sub nostra custodia, comanda et guidatico speciali abbatem et conventum monasterii de Roda, castra, villas et alia loca predicti monasterii ac homines et bona eorum, ita quod non pignorentur, marquentur, detineantur vel impediuntur culpa, crimine vel debito alieno nisi ipsi fuerint debitores principales vel fideiussorio nomine constituti, nec etiam in hiis casibus nisi prius fatica iuris inventa fuerit in eisdem. Quare vobis dicimus et mandamus quatenus manuteneatis et deffendatis in iure abbatem et conventum, castra et villas ac alia loca predicti monasterii ac homines ac bona eorum contra quascumque personas eisdem dampnum seu violenciam inferentes vel inferre volentes qualibet racione, nec permitatis dictos abbatem et conventum seu homines et loca dicti monasterii per aliquos agravari, impediri seu etiam perturbari, pignorari, marcari, detineri culpa, crimine vel debito alieno nisi ipsi fuerint principales debitores vel fideiussorio nomine constituti, nec etiam in hiis casibus nisi prius fatica iuris inventa fuerit in eisdem ut superius continetur, immo observetis et observari inviolabiliter faciatis eisdem comandam et guidaticum supradictum. Si quis autem dictum nostrum guidaticum et comandam violare presu<m>perit, penam mille morabatinorum nobis aplicandorum se noverit incursum, dampno illato prius plenarie restituto.

Datum Cesarauguste, quarto kalendas Iulii anno Domini M^o CC^o XC^o tercio.

Et lesta e presentada la dita letra davant los ditz justícia e juratz, requeri lo dit frare Garcia, cellerer e procurador dejús dit, al dit justícia per auctoritat del mana-

ment a él feít de part del senyor rey en la dita letra que él que destrengue los ditz juratz de restituir e deliurar encontinent les penyores feites als hòmens del loch que és dit del mas de Frare Eximeno per rahó de peita, segons que és dit pels ditz juratz, com l'abat e el covent del dit monestir sien aparellatz de fer compliment de dret sobre tota demanda del dret a éls pertanyent per rahó de senyoria del dit loch e dels hòmens d'aquel, et d'açò prepara e dóna fiança de fer compliment de dret, ço és a saber, en Bernat de Alvero, lo qual la dita fianceria atorga e sos béns hi obliga. Et de totes aquestes coses demana a si ésser feita carta pública de protestació per mi, Phelip Nicholau, notari públich de Morella, a conservació de son dret e del dit abbat e del monestir davant dit. Hon yo, Phelip Nicholau, notari damunt dit, per mon offici la dita protestació escriví e en forma pública metí lo dia e an damunt ditz.

Presentz testimonis n'Arnau Aster, en D(omingo) de Vinatea, P(ere) Corbella, P(ere) Eguacer e en Romeu de Brusca.

Tercio kalendas Marcii anno quo supra, lo dit en G(uillem) Deztorms, justícia, requerí e demanà als ditz juratz si avien penyoratz los ditz hòmens del mas de Frare Eximeno o no, e per qual rahó. Et los ditz juratz digueren que és veritat qu'éls avien penyoratz e feites vendre penyores dels ditz hòmens del mas de Frare Eximeno per rahó de peita axí com fan e an acostumat de fer a aquels e als altres veïns de Morella qui planament no volen pagar la dita peita. De les quals coses an estat en possessió e són, los quals hòmens del dit mas són dins lo terme e la jurisdicció de Morella e neguen que los ditz abat e covent agen jurisdicció alguna en los ditz hòmens del mas de Frare Eximeno ni els béns lurs ni aquels hòmens sien lurs segons que manifestament apar per la carta de la donació a éls feita del dit mas, perquè dien los ditz juratz que no són tengutz de retre les dites penyores als ditz hòmens. Protesten emperò que si clams an de éls per la dita rahó o per altra, que són aparellatz de fer-los compliment de dret en poder del dit justícia, et sobre açò donaren fermances de dret en R(amon) d'Almenara, lo pare, e en Bernat Moltó, habitants en Morella.

Testimonis presentz de la dita requisició de la justícia e de la resposta dels juratz, en Térich de Brusca, en Ponç de Paners, en P(ere) d'Arenys, en Francesch de Paollach e en Jacme Urgel.

Enaprés, *pridie kalendas Marcii anno quo supra*, lo dit justícia, ahut acort e deliberació, dix e responé a les partz desús dites, presentz lo dit cellerer e n'Arnau Pinós, en R(amon) Vinya e en Miquel d'Albarels, juratz, que com lo dit cellerer per si e en nom del dit monestir de Roda digue lo dit monestir ésser en possessió o quax de l'heretat, e que no deuen los ditz hòmens del dit mas de Frare Eximeno peitar ni contribuir ab la dita universitat de Morella, et semblantment los ditz juratz de Morella diguen e al·leguen que la dita universitat és en possessió o quax de aver e

de pendre peites reals e veïnals dels hòmens del dit mas per los lurs béns e de peitar e de penyorar aquels per la dita rahó, que él no deu ni pot enantar sobre'l dit feit en àls sinó que si la una part vol contra l'altra posar o demanar alcuna cosa, que és aparellat de oir-les e enantar sobre ço que davant él posat serà e donar a cascuna part son dret segons fur e dret.

Testimonis de la resposta del dit justícia, en D(omingo) Lafont, Berenguer Boter, Bertomeu Simon e P(ere) Rosel.

Sig+num Philipi Nicholay, publici notarii Morelle, qui hec scripsit et clausit.

130.

1299, agost, 20. Bell-lloc de Benifassà.

Fra Bernat Pallarés, infermer del monestir de Benifassà i en nom del seu convent, ven a Guillem Juncosa, resident a Ballestar, el dret de pastura o herbatge per tots els termes de la tinença de Benifassà i el lloc de Rafalgarí, des de la propera festa de sant Miquel de setembre i per un any. El preu és de 350 sous i haurà de respectar les deveses que hi ha així com les franqueses dels veïns de Morella i de Tortosa. El comprador atorga com a fiançador en Bernat d'Osona, el pare, també habitant de Ballestar.

Testimonis Guillem Alexandre i Bernat Garidell.

Notari, Guillem de Montblanc, notari públic de Morella.

Pergamí original.

AHN, Clero, Benifassà, pergamins carpeta 431, núm. 5-P.

Sie a tots coneguda cosa com nós, frare B(ernat) [Pallarés, enfermer] del monestir de Benifaça, ab conseyl e acort del senyor abbat e covent d'aquel loch ab [...] [pre]sent pública carta valedora, ven e deliure a vós, en G(uillem) Juncosa, estadant de Belesstar, e als altres des[ús] [...] l'erbatje del terme del monestir e de Rafalgarí axí com és acostumat de vendre per preu de CCCL sous reals bons de València, d'aquesta present festa de sent Miquel mes de setembre entrò a I an en la festa de sent Miquel següent acabat, los quals tots CCCL sous de la moneda damunt dita siats tengut de pagar e paguets e·ls térmens segons que en la carta del deute d'aquest erbatje són contenguts e posats. Lo qual dit erbatje dels dits térmens per los dits CCCL sous a vós ven ab tots lurs drets e fran[quees] dins aquels térmens justament seus, salvam enperò les franquees e aenprius dels òmens de Morella e de lurs veyns que dins aquests térmens an e aver deuen, e salvam les franquees e aenprius que·ls òmens de Tortosa e lurs veyns an e aver deuen dins aquels térmens per la carta de la composició que és entre nós e eyls, e salvam tots bestiar de nostre monestir e de nostres pastors e misatjes nostres, e salvam tot delme que dins nostres térmens procuram, e salvam totes deveses que dintre la tinença de Benifaça sien, e salvam tot pasatje de bestiar estrayn segons que per tot lo regne de València és acostumat, e salvam encara que si per aventura e per fraus penyores no justament seran feites,

que contra aqueles no puxats enantar ni demanar tro sobre aqueles ajen vist II hòmens de nostra honor los quals nós vos assignarem, e tot ço que per aquels ne serà fenit, sens tot contrast ne sia seguit, e si per aventura de totes peynores feites no justament o alguna per aqueles que fraus se vengen, se perdrà algun o algunes o mor[...] o mor[...] [...], del vostre seats tengut de donar [...] rep[...] complidament sens tot dan e destrich de nostre monestir. E si demanda o altre dan ara o altre temps per aquestes penyores no justament feites per qualque sie altra força per vós no degudament feita venir al dit monestir, que vós e els vostres ne siats tengut de respondre e restituir e de emenar segons que dret e raó serà e salves e retengudes totes les condicions e reteniments desús assignats, e vós bé e feelment a nós e al covent complitz, d'aquí a avant nós vos prometem que us faretz tenir e aver los dits térmens entrò al dit temps.

Renunciam a tota excepció de la cosa no atorgada e d'engan, les quals coses yo, desús dit G(uillem) Juncosa, atorg e promet a vós, desús dit enfermer e covent, complir e atendre bé e feelment sens tot dan vostre sots obligació de tots mos béns on que sien, e do fermança de salvetat en Bernat d'Osona lo pare, habitador de Belestar, lo qual ab mi e sens mi face atendre e complir totes les damunt dites coses segons fur de València, la qual força faç e atorg volenterosament yo, desús dit Bernat d'Isona, per mi e per los meus segons que damunt és escrit, sens engan, e açò sots obligació de tots mos béns on que sien.

Asò és feit en Belloch, XIII° kalendas Septembris anno Domini millesimo CC^o XC^o nono.

Sig+num fratris Bernardi Paylares, infirmarius; sig+num Guillelmi Iuncosa; sig+num Bernardo d'Osona, fidancie salvetatis nos, qui hoc concedimus, laudamus et firmamus.

Testes huius rey sunt Guillelmus Alexandre et Bernardus Garideyl.

Sig+num Guillelmi de Montealbo, notarii publici Morelle, qui hec scripsit et clausit.

ABC.

131.

1299, setembre, 11. Castelló de la Plana.

Fra Arnau de Banyuls, comanador de Peníscola de l'orde del Temple, compareix davant en Gil de Lihori, lloctinent del procurador general del regne de València, i presenta una protesta contra els oficials reials perquè l'orde té la jurisdicció sobre les seues senyories i, si algú presentà denuncià contra els seus vassalls, com ara ha passat amb Arnau Mercer i els veïns d'Albocàsser, les competències són de l'orde. El lloctinent respon que, aleshores, ell tampoc reconeix fra Arnau com a comanador del Temple i que en res ha actuat contra els seus privilegis però que, si vol, que li en presente còpia d'ells.

En són testimonis Bernat d'Alçamora, Nicolau de Passanant, Pericó Bonet i Pere Ros.

Notari, Domingo Pasqual de l'Astor, notari públic de Castelló

Pergamí original tallat per ABC.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 1245.

Noverint universi quod III° idus Septembris anno Domini M^o CC^o XC^o nono, comparech frare Arnau de Baynuls, comenador de Paníscola, en la vila de Castelló davant l'onrrat en Gil de Laphori, tinent loch de procurador per lo noble don Jayme, senyor de Xèricha, procurador dels regnes de Múrcia e de València per lo senyor rey, e en presència del notari e dels testimonis dejús escrits protestà e dix que ell no conparie davant lo dit tinent loch de procurador axí com davant jutge ni consentia en eyll en jutge, ans protestà e dix que la citació feita per ell al dit comanador és insuficient e contra los privilegis que'l senyor rey atorgà e féu al senyor mestre del Temple e a la cavalleria del Temple e'l cambi de la ciutat de Tortosa, e protestà e dix que si negú avie clam d'en Arnau Mercer ne d'altre vassall del Temple de la batlia de Paníscola, la qual lo Temple ac del senyor rey per lo dit cambi, que ell ne farà e'n farà fer compliment de dret segons lo fur del loch hon lo vassall serà, e encara d'asegurar lo clamater, e dix que fadiga de dret en ell no és atrobada ni aprobada legítimament ne deguda davant lo dit lochtinent de procurador, e requerí lo dit tinent loch de procurador que no vengués ne lexàs alcun venir contra los privilegis del dit canbi e les condicions e promissions faites per lo senyor rey al dit senyor mestre e a la cavalleria del Temple.

En altra manera proteste que si'l dit tinent loch de procurador per la dita rahó agreujave lo dit comanador ne la dita batlia de Paníscola, que u farie contra fur e dret e tota rahó e contra los ditz privilegis e promissions e condicions atorgades e faites per lo senyor rey, e que en son temps e en son loch o puxe demanar al dit senyor rey ab la pena en los ditz privilegis, condicions e promissions continguda, metén-s'í a la dita batlia e sos béns en guarda e especial protecció del senyor rey, majorment que lo dit comanador sie prest e aparellat de fer dret en poder de son jutge axí com deje. E requerí al notari dejús escrit que de totes les dites coses li face carta pública de protestació a perdurable memòria per tal que en son loch e en son temps li puxe fer testimoni de veritat.

A les quals coses respòs lo dit lochtinent de procurador encontinent e dix que pus lo dit comanador no té a ell per son jutge ne conpar davant ell axí com deuant jutge, semblantment lo dit lochtinent de procurador no té lo dit frare Arnau de Baynuls per comanador de Paníscola ne'l reeb con a comanador de Paníscola ne de la tinença d'aquella. Emperò si aquell frare Arnau vol mostrar davant ell los ditz privilegis e covinences faites per lo senyor rey, aparellat és d'observar aquelles en totes coses segons que fer deje, no entenén lo Temple ne les coses del Temple en res agreujar, dién que ell no fa ne és entés aver feit greuje al Temple en ço que ha citat lo comanador de Paníscola e la justícia e els prohòmens d'Albocàcer per tal con soferen e an sofert el dit loch d'Albocàcer o en son terme Arnau Mercer, robador e trencador del camí del seynor rey, lo qual és estat bandejat e encartat per la dita rahó, e aquell no han volgut trametre ans lo soferen contra fur e usança d'Aragó, perquè ell entén a enantar en aquell feit aitant com de rahó o de fur sie faedor, no contrastan la dita protestació.

Quod est actum in Castellione, die et anno in prima linea contentis, presentibus testibus Bernardo de Alçamora, Nicolao de Passanant, Pericono Boneti et Petro Ros.

Sig+num Dominici Paschasis del Açtor, notarii publici Castellionis Campi Burriane, que hec omnia predicta scripssit et ipsis interfuit et clausit loco, die et anno prefixis.

132.

1299, setembre, 28. Onda.

Fra Mateu de Passanant, comanador d'Onda de l'orde de l'Hospital, compareix davant el consell municipal d'aquesta vila i els presenta una carta de Guillem de Jàfer, jutge de la cort reial i àrbitre acceptat per dit orde i per la vila d'Onda per a resoldre el plet entre ells sobre qui havia de reparar les muralles i torres de la vila, convocant-los a comparéixer davant ell amb els documents que consideren oportuns.

En són testimonis Rodrigo de Castellot, Huguet Pellisser, Domingo Tarragona i Llätzer Mig. Notari, Joan de Puigverd, notari públic d'Onda.

Pergamí original.

AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 524, núm. 545-P.

Quarto kalendas Octobris anno Domini M^o CC^o XC^o nono, comparech frare Matheu de Pasanant, comanador d'Onda davant la justícia, jurats e prohòmens habitants en la villa d'Onda e representà a ells una letra la tenor de la qual és aytal:

Venerabilibus et dilectis iusticie, iuratis, probis hominibus et universsis ac singulis habitantibus in villa de Onda et eius terminis, Guillelmus de Iafero, iudex de curia domini regis in presenti causa iudex specialiter delegatus, salutem et dileccionem. Noveritis me recepisse quandam comissionis literam sub hac forma:

Venerabili provido et discreto Guillelmo de Iafero, iudici cur<i>e domini regis, frater R. de Ripellis Emposte, humilis castellanus domini que magistri sante domus Hospitalis Sancti Iohannis Iherosolimitani in Ispania vices gerens, salutem et sinceram in domino karitatem. Cum inter nos ex una parte et iusticiam, iuratos et homines ville de Onda et terminorum suorum ex altera, sit orta questio super reparacione et reformacione murorum et turrium castri de Onda, nobis asserentibus predictos iusticiam, iuratos et homines teneri ad reparacionem dictorum turrium et murorum, ipsis contrariam asserentibus ex adverso causam, huiusmodi de consensu ipsorum vobis duximus contiendam sub tali modo et forma quod nos et ipsi teneamur coram vostra presencia in quocumque loco fueritis infra regnum Valencie per vos vel procuratores ydoneos comparere ad procedendum in ipsa causa et quod infra unum mensem continue numerandum a die prime comparicionis posuerimus omnes raciones et allegaciones que in ipsa causa ab utraque parte fuerint proponende, rogando ac vobis nichilominus iniungendo quot, vocatis partibus, dictam causam audiatis eandemque fine debito terminetis.

Datum apud Sanctum Matheum, VII° kalendas Octobris anno Domini M^o CC^o XC^o nono.

Auctoritate euius ad instanciam domini magistri, vos moneo atque cito iniungens vobis quot decima die que fuerit non fuerit a receptione presencium computanda, quam vobis pro prima, secunda et tercia citacione ac peremptoria assignavi ut parteatur laboribus partium et expensis per vos vel per responsalem sufficientem curetis ante mei presenciam comparere in dicta causa ut de iure et foro fuerit procesurum, scientes quod eandem diem dicto domino magistro ad procedendum in causa duxi similiter assignandam.

Datum Morelle, VI° kalendas Octobris anno Domini M^o CC^o XC^o nono.

Sciatis preterea quod mito vobis copiam petitionis ex parte dicti domini magistri oblatam presentibus interclusam.

Coram vobis domino Guillelmo de Iafero, iudice ad presentem questionem delegato, asserit et proponit Tericho de Brusca, procurator nobilis et religiosi viri fratris Raimundi de Ripelli, castellani Emposte et locumtenentis magistri in Ispania Hospitalis Sancti Iohannis Iherosolimitani, contra iusticiam, iuratos et omnes homines habitantes in Onda et eius terminis dicens et asserens contra ipsos quod cum muri castri de Onda ac turres per que tuti sunt homines dicti ville refeccione et reparacione indigeant et dicti homines de Onda et terminorum eius dictam refeccionem et reparacionem dictorum murorum et turrium castri predicti facere teneantur, petit ideo procurator predictus dictos iusticiam et iuratos ac homines predictos sibi et dicto domino castellano et Hospitali tanquam domino de Onda per vos sentencialiter condempnari ut predictam refeccionem et reparacionem dictorum murorum castri de Onda et turrium eorundem faciant ac facere teneantur prout iura postulant atque forum.

E presentada la dita letra per lo dit comanador als dits justícia e prohòmens en presència dels testimonis e notari dejús escrits, e lesta la dita letra per lo dit notari davant lo dit justícia, jurats e prohòmens, lo dit comanador requerí lo davant dit notari que de la present representació li feés pública carta a perpetual memòria.

Quod est actum in Onda, die et anno in prima linea contentis.

Testes fuerunt huic instrumento vocati et rogati Rodericus de Castelloto, Uguetus Pelliparii, Dominicus Terrachona et Lazarus Medii.

Sig+num Iohannis de Podiov[iri]di, notarii publici Onde, qui hec ad requisicionem comandatoris predicti hec scribi fecit et clausit die et anno in prima linea contentis.

133.

1299, octubre, 14. Vilafamés.

Bernat Cabàs i la seua muller Ramona, veïns de Vilafamés, retornen a fra Bernat Desbosch, comanador de Borriana i Vilafamés de l'orde de l'Hospital, una casa situada vora la plaça de Vilafamés, la qual tenien sota cens emfitèutic. Limita amb carrer que entra al castell, casa dels fills de Ramon de Forés, i dos carrers. Reben a canvi 50 sous.

En són testimonis Simó Forés, Arnau Rabades i Marçó de Puigverd, veïns de Vilafamés.

Notari Martí Gil, notari de la cort de Vilafamés.

Pergamí original.

AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 524, núm. 546-P.

Publica: C. Rabassa i C. Díaz de Rábago, *Documents per a la història de Vilafamés*, València, Consell Valencià de Cultura, 1995, pp. 33-34.

Sia a tots coneguda cosa com nós, Bernat Cabaç e Ramona, muler d'aquel, habitantes en Vilafamez, de certa sciència e de grat e de tot nostre dret plenerament certificats, absolvem e defenim e encara relexam a vós, fray Bernart Dezbosch, comendador de Burriana e de Vilaf[a]mez, tot lo dret lo qual nós avem ne entenem a aver per qualque manera e rahó, axí per sucepció com per donació a nós feyta en temps de núbcies en unes cases asiades en Vilafemez, le[s] quals eren tengudes sots la seynoria del Espital a sens e luysme e fadiga. E afrontan de la primera part en la carera que entra al casteyl, e de la IIª ab los fils d'en Ramon de Forés, e de la terça e de la quarta en la plaça e en les careres públiques. Per la qual absolució e difinició confesam e en veritat reconexem aver aüts e reebuts en contans de vós, el dit fray Bernat Dezbosch, comendador damunt dit, cinquanta sous reys de València e a tota nostra volentat ben vostres pagats som. Renunciam a tota excepció de la dita absolució, difinició e relexació a vós no éser feyta e la moneda damunt dita de vós no aver reebuda a engayn. Per què prometem e en bona fe convenim a vós, lo dit fray Bernat, per nós e els nostres, presents e esdevenidors, que no farem ne mourem qüestió ne demanda nuyl temps per nós ne per altra persona en loch de nós entreposada contra vós ne als sucesors vostres per rahó de les dites cases. Encara prometem a vós que si carta o cartas que per nós fesen de les dites cases eren atrobades, que quant a nós e als nostres volem que sien casas e nul·las en tot juy seglar o eclesiàstich, e posam per nós e els nostres per totstemp calament perdurable de les dites cases sens digú reteniment que nós no y fem ni entenem a fer per diguna manera. Encara prometem a vós en bona fe que a trencar ne a revocar les dites coses no vindrem ni venir farem e totes les damunt dites coses e quiscunes segures e fermas per totstemp aver prometem e observar non corrupdament, e de certa sciència renunciam sobre açò tot dret et tot fur contra açò vinent; e a tenir e conplir les damunt dites coses obligam nós et tots nostres béns mobles e no mobles, aüts e avedors hon quir que sían o siran. E a major fermetat, yo, dita Ramona, jur per Déu e per los sants Quatre Evvangelis denant de mi posats e ab les mies mans corporalment tocats, totes les dites coses haver seguras e fermas e aquelas observar per totstemp e en diguna manera no trencar ne revocar, dejús lo vincle del qual sacrament de tot lo meu dret certificada agradapblement renúncio quant a açò a dot meu e sposalici e jermanament e conseyl de velleya et a tota leyal ajuda de dones e dre[t] de les mies núbcies.

Quod est actum in Villafamez, pridie idus Octobris anno Domini millesimo CCº XCº nono.

Sey+nal de Bernat Cabaç; sey+nal de Ramona, muler d'aquel, jurant damunt dits que açò loham e atorgam e fermam.

Testimonis són de les coses damunt dites demanats e pregats Simon Forés e Arnau Rabades e Marçó de Puygvert, veyns de Vilafamez.

Sig+num Martini Egidii, notarii publici Villafamez et curie eiusdem, qui hoc scripsit et clausit locho, die et anno prefixis.

134.

1299, novembre. 5. s.l.

Ramon Gonçalbo, notari de la tinença de les Coves, reconeix deure 60 sous a fra Arnau de Banyuls, comanador de Peníscola de l'orde del Temple, per l'arrendament del forn de la Salzedella per un any a partir del dia de Sant Martí.

ACA, Cartes reials diplomàtiques, Jaume II, núm. 717.

Ramon Goçalbo, notari de la tinença de les Coves, scientment atorch e regonech mi deure a vós, sényer frare Arnau de Baynuls, comanador de Paníschola, o a qui volretz, sexanta uyt sous de reals de València per rahon del dret a vós pertayent de lo forn de la Salzadela que de vós he comprat de sen Martí primervinent a i an, los quals LXVIII sous promet a vós o a qui vós volretz pagar segons que és acostumat o axí com vós volretz a la vostra volentat, e a açò atendre oblich mos béns on que sien. En testimoni de la qual cosa açò escriví de la mia man hi i posí mon segel, ço és a saber, *nonas Novembris anno Domini M^o CC^o XC^o IX°.*

135.

1300, febrer, 2. Elx.

El consell municipal d'Elx escriu al rei Jaume II demanant-li ordres sobre què fer perquè han rebut dos manaments sobre mobilització militar i contradictoris en la seua opinió. Primer, un manament del rei per mà del seu porter Miquel Sarreal, pel qual els manava posar guàrdies especials a la muralla i torres de la vila perquè hi havia perill d'un atac dels castellans, però el consell li al·lega que quasi tots els veïns estan al setge de Mula i només hi resten uns 25 hòmens d'armes a Elx. El segon manament és del conseller i procurador del regne de Múrcia, Bernat de Sarrià, manant-los que envien immediatament tots els hòmens d'armes, de cavall i a peu, al setge de Mula.

ACA, Cartes reials diplomàtiques, Jaume II, núm. 1100.

Al molt alt e molt poderós senynor en Jacme, per la gràcia de Deu rey d'Aragó, de València e de Múrcia etc., nós los jutges e la justícia e ls jurats de Eltx besam vostres mans e ns comanam en la vostra mercé. Senynor, fem-vos a saber que dimarts a vespre, derrer dia del mes de jener, fo ací en Eltx en Michel Ça Real, porter

vostre, e de part vostra, senyor, dix al alcayt e a nós que pensàssem d'establir e de ben guardar les torres e la villa per la sabuderia dels castellans. E, seynor, nós molt volenteroses som de complir vostre manament e vostre servey e no escusar-y les persones ni·ls avers mas, senynor, vós sabets que·ls hòmens d'est loc són a Mula en la host a vostre servey e en Eltx no ha pus de XXV hòmens d'armes e de tan poca companyna no podria hom establir tantes torres ni tan gran tenguda de murs com ací ha, hun auria mester ben mí·lia hòmens e pus qui establir-la vulia. Atresí senyor vos fem a saber que huy dimecres, primer dia de febrer que esta carta és feita, al sol post nos plegà una carta del noble en Bernat de Serrià sots aytal tenor:

De part d'en Bernat de Serrian, conseyller del senynor e procurador del regne de Múrcia, al amat lo justícia d'Eltx ho a son loc tenent, saluts. Fem-vos saber que nós havem haüt cert ardit que gèns estranyes de castellans deuen entrar en la terra, perquè nós vos deym e us manam de part del senyor rey e de la nostra, en pena de tracion, que, vista la present, so metent façats venir tots los hòmens, axí de cavall com de peu, de guisa que partesquen d'aquí demantinent, e açò no mudets.

Scripta e·l seti de Mula, XXIX dies de jener *anno Domini M^o CCC^o*.

136.

1300, febrer, 15. Alacant.

El consell municipal d'Alacant escriu al rei Jaume II per a dir-li que falten aliments a la localitat i que han tingut problemes per portar-ne des del regne de València, i que saben que per Almeria circulen dues naus de Sevilla. D'altra banda li diuen que la vila està poc poblada i que cal, s'hi queda alguna companyia d'homes armats, que passe en direcció al sud per a assegurar-ne la defensa militar.

ACA, Cartes reials diplomàtiques, Jaume II, núm. 798.

Al molt alt e molt poderós senyor en Jacme, per la gràcia de Déu rey d'Aragó, de València, de Múrcia e comte de Barcelona e de la santa Esglea de Roma senyaler, almirayl e capitani general, nós, lo conceyl d'Alacant besan la terra denant vostres peus comanam-nos senyor en vostra gràcia.

Senyor, per la gran mingua de la vianda que és en aquest regne de Múrcia, aytant com nós entenem e conexem havíem tractat que alguns mercaders estrangers e del dit regne anassen comprar vianda per lo regne de València e que aportassen aquella al dit regne de Múrcia et, segons que a nós an dat a entendre no·l-se'n jaquexen trer jens. Encara més, senyor, en aquest present dia reebem una carta del conceyl de Guardamar en que·ns fahien saber que havien haüda carta del conceyl de Cartagènia que yr, cuatortze dies de febrer, segons havien après per I leny de Maylorca, que II galeres e i leny de LXXX rems de Sibília eren en les mars d'Almeria. Et nós, senyor, certificam la vostra altea de totes les dites coses perquè-us-en apercebats e y manets ço que tengats per bé.

Encara més, senyor, per raó d'una carta que a vós traméssem en què us certificàvem que el logar d'Alacant erem poca jent e que'ns donàssets laer de retenir alguna companya de les hosts qui passarien per Alacant qui'ns aydassen a guardar lo dit logar ab lur messió, nos donàs vostra carta en què manàvets a la host de Dénia que romangués ací ab nós a guardar lo dit logar e, quan la carta reebem, ja eren passats los dits hòmens de Dénia. On senyor, si auram mercé que'ns donets carta vostra que'n puscam retenir de qualque companya pasacen de ballesters e de lancers aytants com vós, senyor, tengats per bé e almenys, senyor, que n'ic haguéssem obs seria mester que yc retenguéssem cent ballesters e cent lancers perquè el logar d'Alacant és de gran tenguda e els murs són derrocats en alguns logars.

Scrita en Alacant, dimecres XV dies de febrer *anno Domini M^o CCC^o*.

137.

1300, febrer, 18. Ares.

Domingo Ferrando, veí d'Ares, fa carta de cobrament de 2.200 sous en favor de fra Berenguer de Cardona, mestre de l'orde del Temple, com a indemnització pels ramats que li furtaren veïns de Benassal. També atorga a dit mestre tots els seus drets legals per a procedir contra els autors del delict.

En són testimonis Pere Asnar i Domingo de Cardona, veïns d'Ares.

Notari, Blasco Ényego, notari públic d'Ares.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 1319.

Coneguda cosa sia a totz com yo, en Domingo Ferrando, vey d'Ares, per mi e per totz los meus atorch e en veritat regonech que vós, noble e religiós e honest frare Berenguer de Cardona, de les cases de la cavalleria del Temple en Aragó e en Catalunya maestre, donàs e liuràs a mi dos mília e doens sous de reyals de València los quals vós a mi donàs per esmena d'aquella roberia que los òmens de Benaçal a mi feeren del bestiar meu que del terme d'Ares levaren, per la qual cosa, abans de la paga o solució dels damunt ditz diners a mi per vós feyta, don e atorch e liure a vós e als altres frares de la damunt dita cavalleria del Temple, absens axí com si fossen presens, tot loch meu e totz dretz meus, veus, raons, accions, peticions e demandes que e quals yo avia o aver devia o a mi pertaynen o pertàyner devien contra totz aquels omes de Benaçal los quals a mi la dita roberia feeren. Enaxí que pusquats aquels en cort o fora cort costréyner e contra aquels e als béns seus enantar e demanar, defendre, apendre, excebir, replicar e triplicar en cort e fora cort, en juy e fora juhí. Et que pusquatz d'aquels damunt ditz malfeytors los damunt ditz diners aver e reebre e recobrar bé axí com yo aver e recobrar d'èls los pogués abans del atorgament de la present carta. Enaxí que qualque cosa per vós o per los altres frares damunt ditz feyt serà, yo ho atorch aver per ferm e'n per totztemps e nengun

temps no o revocarem, oblich a totes aquelles cosses damunt dites totz los meus béns mobles e no mobles, aütz e avedors hon que sien o seran.

Feyta carta en Ares, XII kalendas de març en l'an de M e CC e XC e IX°.

Sig+num d'en D(oming)o Ferrando, que totes les damunt dites coses atorch e ferm.

Testimonis són d'açò en P(ere) Açnar e en Domingo de Cardona, veyns d'Ares.

Sig+num Blasii Enego, notarii publici de Aris, qui hec scripsit loco, die et anno quod supra.

138.

1300, març, 13. València.

Pere Boil comunica a Guillem de Solanes, escrivà de la cancelleria reial, que ha anotat en els seus llibres el deute de Pere de Montpaó per 20 sous de Barcelona, arran de la redacció de la carta de nomenament com a batle reial de Valls.

ACA, Cartes reials diplomàtiques, Jaume II, núm. 1051.

A·n G(uillem) de Solanes, de part d'en P(ere) Buyl. Fas-vos a saber que é meses en acorriment de sa quitació a·n P(ere) de Montpahó *XX solidos barchinonenses*, los quals ell deu en l'escrivania per la carta de la batlia de Valls que·l senyor rey li à comanada.

Et scrit en València, a XIII dies anats del mes de mars *anno Domini M^o CCC^o*.

139.

1300, març, 26. Sant Mateu.

Fra Ramon Roig, lloctinent del comanador de Xivert de l'orde del Temple compareix davant Guillem Fibla, justícia de Sant Mateu, i presenta una queixa perquè el justícia havia processat, condemnat a mort i cremat un sarraí de Xivert, de nom Mafumet, i que la jurisdicció sobre ell era del Temple; també li demana que li lliure els béns d'aquest sarraí segons marquen els furs. El justícia li respon que ell ha fet el procés segons les seues competències i que no ha de donar-li comptes de res, i es nega a retre-li els béns que reclama ja que, abans de morir, Mahomet es va fer cristià, fou batejat i atorgà testament.

En sóns testimonis Pere Tallaferré i Pere Pintor, notari.

Notari, Guillem Doménec, notari públic de Sant Mateu.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 1343.

Conexeran tots quants aquesta present carta veuran que dissapte que·s comtava *VII° kalendas Aprilis anno Domini M^o CCC^o*, en presència de mi, notari, e dels testi-

monis deigós scrits comparech frare Ramon Roig, tinent loch de comanador en Xivert, davant en Guiem Fibla, justícia de Sent Matheu, e requerí lo dit justícia que com lo dit justícia condempnàs per sentència a cremar un saray de Xivert per nom Bafumet, e aquel à cremat aiga, e sia dit e posat davant lo dit frare Ramon pels moros de Xivert e per d'altres que'l dit Mafumet fo agreuyat contra dret e fur e que fur ne orde de dret en l'enantament feyt contra aquell no fos servat, que li degés demostrar lo denantament e la sentència e dar treslat. E encara requerí al dit justícia que li donàs e li feés deliurar los béns que aquell avia en la vila de Sent Matheu con aquels, segons çuna de moros e usança del dit loch de Xivert, que si algun moro morà o serà condempnat a mort, que'ls béns d'aquell són e deuen ésser del senyor del moro. En altra manera protestà que si'l dit justícia les dites coses no fahie ni servave, que l'agreuyarie en son dret e, con à agreujat e fadiga atrobada e'l dit justícia, protestà que en son temps e loch ell e la cavalleria del Temple puxen demanar les dites coses al dit justícia o a qui deiga ab lo dan e interesse e messió, e per aver memòria perdurable requerí a mi, dit notari, que li'n fes carta pública.

A la qual protestació lo dit Guiem Fibla, justícia, respòs e dix que ell degudament e ab raó segons furs de València enantà contra lo dit saray e l'enantament és scrit e ordenat e'l libre de la cort de Sent Matheu, del qual ell no daria còpia ni mostraria ni n'és tengut de mostrar al dit frare Ramon Roig car eyll no sia part ni aige jurisdicció alcuna sobre'l dit justícia. Et les altres coses o béns que'l dit frare R(amon) Roig demana, les quals foren del dit saray, que són en Sent Matheu, lo qual ha pres, se féu crestià e reebé baptisme, dix lo dit justícia que y aurà acort e deliberació per ço con aquell ne féu testament, e aüt son acort, és aparelat de enantar e de fer ço que raó sia segons fur e raó. Nega emperò lo dit justícia que en ell sia fadiga de dret atrobada ans li és apparellat de fer compliment de dret.

Presens testimonis en Pere Tallafferre e en P(ere) Pintor, notari.

Sig+num Guillelmi Domenech, publici notarii ville Sancti Mathei et curie eiusdem, qui predictis interfuit et hec scribi fecit et clausit die et anno in prima linea contentis.

140.

1300, abril, 17. Morella.

Fra Eximeno d'Albalat, monjo del monestir aragonés de Roda, compareix davant Pere Ricart, lloctinent del justícia de Morella, i dels seus jurats, i va fer llegir una carta del rei Jaume II en la qual manava que el consell municipal no fes pagar peites als habitants del mas de Fra Ximeno, senyoria del monestir, ja que n'eren francs per privilegis reials. Al dia següent els jurats respongueren que el mas estava dins els termes generals de Morella i que havien de pagar com tots en la redempció d'host que havia demanat el mateix rei, i encara tornar dit frare a reclamar l'exempció fiscal.

Testimonis Guillem Destorms, Bertolí Calça, Pere Roca i Bernat de Santa Línea.

Notari, Pere Barberà, notari públic de Morella.

Pergamí original.

AHN, Clero, Benifassà, pergamins carpeta 431, núm. 4-P.

Conexeran tots que dicmenge que hom comptave *quinto decimo kalendas Madii anno Domini millesimo trecentesimo* comparech frare Exemeno d'Albalat, monge de Roda, davant en P(ere) Ricart, tinent loch de justícia, e d'en Domingo Gavaldà, e d'en Michel de Belsa e d'en P(ere) de Vinathea, batle e jurat de Morella, e en presència de mi, notari, e dels testimonis dejós escrits presentà a eylls e legir féu una carta escrita en paper, segeyllada e·l dos del senyor rey, la tenor de la qual és ayal:

Iacobus, Dey gracia rex Aragonum, Valencie et Murcie comesque Barchinone ac Sancte Romane Ecclesie vexillarius, amirantus et capitaneus generalis, fidelibus suis baiulo, iusticie, iuratis et probis hominibus Morelle, salutem et gracam. Ex parte religiosorum abbatís et conventus monasterii Rote fuit nobis expositum conquerendo quod quamquam homines dicti monasterii comorantes in loco vocato grangia fratris Eximini sint liberi et immunes ab omni peyta et aliis quibuslibet exaccionibus tam regalibus quam vicinalibus et semper usi fuerint fraquitate predicta, vos noviter ac indebite et iniuste contra franchitatem suam predictam et usum inde habitum compellitis ipsos homines et eorum bona ad solvendum et contribuendum vobiscum in peytiis et aliis exaccionibus vestris tam regalibus quam vicinalibus. Et super hiis ipsos homines pignorastis et agravastis multipliciter vendendo et distraendo pignora eis facta super iuris fidancia in eorum preiudicium non modicum et gravamen, propter quod fuit nobis humiliter supplicatum quod super hiis dignaremur eisdem abbati et conventuy et hominibus suis predictis de iuris remedio providere. Quare vobis dicimus et mandamus quatenus homines dicte grangie vel eorum aliquem aut bona eorum super contribucione huiusmodi contra predictam franchitatem suam et usum inde habitum non gravetis seu molestetis in aliquo nec novitatem aliquam faciatis eisdem et pignora que eis contra hoc fecistis, visis presentibus, restituatis et restituy faciatis taliter quod super hiis ob culpam vestri ad nos iterato recurrere non cogantur.

*Data Barchinone, undecimo kalendas Aprilis anno Domini millesimo CC^o XC^o nono.
Recipit G.*

Presentz testimonis qui a la dita presentació foren en G(uillem) Deztorms, en G(uillem) Moltó e en Ramon Lenes.

A la qual presentació e letra del senyor rey, diluns que hom comptave *XIII° kalendas Madii anno Domini M^o CCC^o*, resoneren los jurats de la universitat de Morella e digeren que·l dit mas de frare Exemeno és dins lo terme de Morella, e els hòmens habitans e·l dit mas no an ne deuen aver alguna jurisdicció ne senyoria l'abat ne·l covent del monestir de Roda, e an acostumat los dits hòmens d'anar en ost ab los de la dita universitat de Morella. E lo senyor rey man e à manat ara de noveyll per sa carta que tots aquels qui an acostumat d'anar en ost ab la dita universitat de Morella, pagen e sien destrets de pagar en la redempció d'aquela.

E com los dits habitans del dit mas de frare Exemeno no volgessen pagar en la redempció de la ost de Múrcia, los jurats de Morella penyoraren e an penyorat los dits hòmens per la rahó damunt dita, les quals penyores no deuen retre entrò que per los dits habitans del dit mas de Frare Exemeno sie pagada lur part covinent de la dita redempció.

Presentis testimonis en G(uillem). Deztorms, Bernat de Santa Línea e P(ere) Rocha.

E enaprés, *XIII° kalendas Madii* en l'an damunt dit lo dit frare Exemeno, replican a la dita resposta negà totes les coses possades en la dita resposta en quant fan contra eyll, e demanà e requerí ab gran instància protestan contra la universitat de Morella e especialment contra la justícia e jurats a qui especialment e espressa la dita letra és tramessa, que la dita letra e manament feyt en aquella sia de tot en tot observat e tengut com sia feyt meyns de tot si e conexença de degú e és quasi gràcia al dit abat e covent de Roda atorgada ara de novel per lo dit senyor rey, majorment com los dits hòmens del dit mas no an nengun temps acostumat de fer ço que ara noveyllament los és demanat. Les quals coses dix lo dit frare Exemeno a conservació de son dret en esdevenidor, posan si e lo dit loch de Roda e los dits hòmens del dit mas en protecció e guarda del senyor rey. E de totes les damunt dites coses lo dit frare Exemeno d'Albalat demanà e requerí a mi, notari dejós escrit, que per mon ofici les dites coses en forma pública misés e posàs. Hon yo, dit en P(ere) Barberà, notari dejós escrit, per mon ofici totes les damunt dites mis e posy. E enaprés, en lo dia e en l'an damunt dit los dits jurats de Morella digueren que eren apareyllats d'averar e de fer fe ab cartes e ab testimonis tot ço que per eylls ere estat possat.

Presentis testimonis en G(uillem) Deztorms, Bertolí Calça, P(ere) Rocha e Bernat de Santa Línea.

Sig+num Petri Barberani, notarii publici Morelle, qui hec scribi fecit et omnibus interfuit et clausit die et anno prenotatis.

141.

1300, abril, 18. València.

Nadal Reiner, jutge de la cort reial, sentència en apel·lació el plet portat abans davant el lloc·tinent del procurador del regne de València entre els marmessors del testament de Jaume Escrivà, ciutadà de València, i el marmessor testamentari de la seua muller, Elisenda, sobre el pagament a ella de la dot.

Una part considerable del text està en llatí, principalment les còpies dels testaments i nomenaments del procuradggors, per la qual cosa hem decidit no incloure-les en aquesta edició llevat d'algun paragraf que facilita la comprensió del procés.

ACA, Cancelleria, Processos en quart, 1300 F.

||^{1r} Anno Domini millesimo CCC^o, die Lune, XIII kalendas Madii, coram domino Natale Raynerii, legum doctore, iudice curie domini regis, comparuit Ferrarius de Ripa, notarius Valencie, asserens se procuratorem et [...] factum Iacobi Scribe, et ad faciendum fidem de sua procuracione obtulit quoddam instrumentum publicum, cuius tenor talis est:

[Còpia el seu nomenament com procurador, escrit en llatí].

||^{2r} Item, dictus Ferrarius nomine quo supra obtulit quosdam apostoles papireos patentes et in eius dorso sigillatos cum sigillo Egidii de Lehorii, tenentis locum procuratoris in regno Valencie pro nobili domino Iacobo, domino de Xerica, quorum tenor talis est:

[Còpia els documents de dit lloctinent, escrits en llatí].

||^{3r} Die Mercurii, [XII° kalendas Madii], comparuit predictus Ferrarius de Ripa nomine quo supra [...] et dictus Ferrarius obtulit libellum sub forma que sequitur:

Al molt alt e poderós senyor en Jacme, per la gràcia de Déu rey d'Aragó etc., yo en F(errer) Ça-riba, en loch e en nom e axí com a [procu]rador d'en G(uillem) de Espígol e d'en Bonanat Ricart, marmesors e executadors del testament e derera voluntat d'en Jacme Escrivà, besan vostres peus e vostres mans supplican e claman demostre e propose denant la vostra real magestat e alta senyoria que demanda en pleyt principal fo proposada per los dits marmesors denant en Berenguer Tolsà, savi en dret, jutge delegat ||^{3v} per la justícia ladonchs de València al dit pleit contra en Bernat Dezplà, marmesor e executor del testament de na Elicsén, muller qui fo del dit en Bernat, defuncta, e tudor testamentari de Asensi, fil seu e de la dita na Elicsén \e hereu d'aquela na Elicsén, que la dita na Elicsén/, e'l temps de la vida sua e après la mort del dit en Jacme Escrivà, primer marit qui fo d'aquela, féu re[tre] a'n G(uillem) de Barcelon[a], pare qui fo seu, e [que] él, en G(uillem), en nom de la [...] si [a]ver r[e]ebuts d'en A(rnau) Escrivà d'una part M e C sous de reals [...] p[...] que nós fa[...] que'l dit en A(rnau) Escrivà comprà dels marmesors ladonchs del dit en Jachme Escrivà, e la dita quantitat de diners deliurà en paga e satisfacció del escrex que la dita na Alicsén avia en los béns del dit en Jacme, marit qui fo seu, e d'altra part per aquella metex rahó ja dita aquels en G(uillem) de Barcelona e na Alicsén ja dits confessaren aver aüts e [r]eebuts d'en Berenguer de Ripol, notari de València, en nom dels dit<s> marmessors del dit en Jacme e per aquels e del preu d'un ort dels [bén]s qui foren del dit en Jacme D e LX VI sous en satisfacció e paga del dit escrex, e axí són en summa M e DC LX VI ||^{4r} sous dels quals tots diners lo dit en G(uillem) de Barcelona, en lo [no]m sobredit, e la dita na Alicsén, de voluntat e de consentiment del dit en Bernat Dezplà, darer marit seu, en nom propi d'aquela per rahon del dit crex, s'atorgaren per pagats e per satisfets. E aquella metexa na Alicsén, après la mort del dit en G(uillem) de Barcelona, pare que fo seu, vench a compos[ició] e transacció amigable ab los marmesors del testament [del dit] pare

que fo seu [...] compar[...] [...] lo dit pare seu de [tota] la dita quantitat del crex seu per la rahó sobredita, e promés e covench ab volentat tota e fermament del dit en Bernat Dezplà, marit derer seu, sots obligació de tots los béns d'aquela, que si qüestió o demanda ere feyta dels dits [M e] DC LX e VI sous de crex, dels quals ela ere pagada, que se'n [...] araria davant éls e reebria en si e sobre sos béns la dita demanda, e açò jurà [aver], dir e complir e obligà sos béns e a les dites coses a complir donà fermaça lo dit en Bernat Dezplà, ladonchs marit seu.

On com segons fur de València la dita dona e els hereus e successors d'aquela, après la mort sua fossen e s[i]en ten[gu]ts ||^{4v} restituir dels béns que foren seus e ara del dit Asensi, fil e hereu d'aquella, los dits M e DC VI sous de crex als dits marmesors del dit en Jacme Escrivà, qui an poder de demanar e recobrar los béns e drets que foren d'aquell per tal que'l testament d'aquell pusquen menar a execució, e lo dit [en] Bernat Dezplà, en nom de la dit[a] mar[messoria] [e tudoria,] sia ten[gu]t esse[...] dest[...] e observar e enseguir e complir la dita na Alicsén f[...] sobre la dita rahó sot virtut de sagrament d'aquela reebut.

E lo dit en Berenguer Tolsà, jutge, pleit contestant sobre la dita demanda principal, sentència sua justa donà en la qual condempnà lo dit en Bernat Dezplà en lo nom sobredit e son procurador en pagar e satisfer als dits marmesors del dit en Jacme Escrivà, dels béns que foren de la dita na Alicsén e de son hereu, los dits M e DC LX VI sous demanats e en les messions del pleyt ja dit a restituir, segons que totes les dites coses en la dita demanda e en lo procés e en la sentència del [pleyt] principal pus largament són espressades e contengudes.

||^{5r} De la qual ja dita sentència la part adversa injustament e no deguda és dit que s'apelà e impetrà en jutge e conexedor del dit pleyt de la primera apelació, en G(uillem) de Molet, degà e official de València, denant lo qual ja dit jutge n'Arnau Careres, axí com a procurador del dit en Bernat Dezplà, *lib[ello] seu appellacioni* donà, [a]l qual [li]be[l] e a les rahons per manera de [greu]ges per aquel proposades fo proposat per manera de [...] la part del dit [...] compar[...] [...] li d[ema]nà si no ésser tengut respondre com la sentència donada per lo dit en Berenguer Tolsà, jutge, fos pasada en cosa jutgada per pasament de temps segons fur de València, e com no tan solament XXX dies fosen passats del dia de la apela[ció] en[trò] al dia de la present apel·lació del dit libel en d[e]síd[ia] de la adversa part, enfre los quals, segons fur, lo dit pleit de la apel·lació [devia] ésser conclús, mas encara molt més dies passaren que la adversa part no perseguí lo dit pleit en desídia sua, per què demana ésser absolt de la dita impe[tració] e la adversa part a [él] ésser condempnat en les messions del pleyt [...] ||^{5v} sia ço que al dit jutge de les coses contengudes en la dita excepció fos feita plena fe per les dites e per lo procés e per los [kalen]daris dels dits pleyts e per lo fur de València per la part sua al·legat, lo dit jutge conech per fin deguda e per sentència sua determenà la sentència donada per lo [dit] jutge ésser justa en totes coses axí com bé e justament donada aquella [...] pronuncian per la part del dit A(rnau) Carreres ésser de manament e [...], e condempnan

aquell en les messions d'aquel pleit a la [part] de mi, en F(errer), restituir segons que totes les dites coses en les actes judicials en lo procés e en la sentència del dit pleit evidenment aparen e s demostren, de la qual la dita sentència la part del dit en Bernat Dezplà és dit que s'apelà a'n Gil de Lahori, tinent loch de procurador del dit senyor rey en lo dit regne de València, jassia ço que la dita apelació fos e sia injusta e de sentència passada en cosa jutgada feyta.

Denant lo qual en Gil de Lihori, tinent loch de procurador del dit senyor rey, la part del d[it en] Bernat Dezplà *libello seu appellacioni* contra la part del dit ^{6r} en F(errer) donà, contra lo qual libel e contra les rahons per manera de greuges e de nul·litat, si aital nom aver merexen, en ço que no creu, s[ón] posades moltes e diverses excepcions e rahons per la part del [dit] en F(errer) segons que en lo [tenor] del dit \pleyt/ eviden[ment] [...], lo dit tinent loch de procurador injustament e [no] deguda contra d[ita] justícia e contra fur de València, salv[a] honestat sua, sentència [...] nul·la e no valedora donà [...] en lo procés e en [...] del dit pleit. E per la tenor de la dita sentència, si nom de sentència aver merex, evidentment apar e s demostra agreug[ar] a él en son dret e pronuncian les sentències ja dites donades per los dits jutges en los dits pleyts no ésser passades en co[sa] jutgada, e [r]evocan aquels com mils justament aqueles en totes coses confermar degés segons que en la sua pronunciació és contengut, per la qual ja dita sentència, si nom de sentència aver merex, lo dit en G(uillem) d'Espígol, marmessor, per si e per l'altre ja dit commarmessor del dit testament, en escri[...] de la carta pú-^{6v}blica, dins temps covinent e segons que deg, se appel·là al dit senyor rey e aque[l] demanà per fur e per rahó e demanà apòstols los quals impetrà.

E dix en la dita apelació [...] en observació del privilegi del senyor rey de la dita sentència del dit tinent loch de procurador si [...] no creu ésser nul·la e no valedora e [com] null·la deu ésser pronunciada, e que la part sua [fo] agreugada en son dret per les rahons en la dita apelació espressades e contengudes, protesta [...] les altres rahons de nul·litat que per fur e per rahó contra la dita pronuncia[ció] del dit tinent loch de procurador dir e proposar pusquen e d'aqueles que per lo procés del dit pelit fer demostren segons que en la dita appel·lació és contengut.

On com lo dit tinent loch de procurador, sal[va] reverència e honestat sua, no agué loch ne jurisdicció alcuna de conéxer del dit pleit de apel·lació ne determinar aque[l], [e injustament] e contra furs de València e contra rahó natural aja agreugat la part d'ell, en F(errer), en son dret en la dita pronunciació sua ^{7r} [com] mils conéxer e pronunciar degés les sentències donades per los dits en Berenguer Tolsà e en G(uillem) de Molet ésser bé e justament donades, e aquels eren passades en cosa jutgada per passament de [temps] segons fur, e la adversa part condemp[...] [...] pleit a resti[...] per les rahons ja dites. [E] per ço jo, dit F(errer) Ça-riba, en lo nom so[br]edit, suplican claman requir e deman a la vostra real magestat, besan vostres peus e vostres mans, que per [justa] sentència deyets pronunciar les sentències ja dites donades per los dits en Berenguer Tolsà e en G(uillem) de Molet,

jutges, ésser bé e justament donades e aquells axí com justes e passades en cosa jutgada per diffinitiva sentència confermets, e revoquets en totes coses e anul·lets e nul·la pronunciets la pronunciació feyta per lo dit tinent loch de [procurador] per les rahons ans ja dites, e que la adversa part condempnets en les messions d'aquest pleit a mi a restituir e·l nom sobre dit.

¶^{7v} E·l dit F(errer) Çà-riba, procurador, declaran e especifican los greuges e les rahons en los [...] lo dit tinent loch de procurador la part sia contra dret e rahó, agreuga, diu e affer[ma] la part d'él ésser agreuga[da] en tant com és condempnat [lo dit] tinent loch de procurador a la part sua e ro[...] [...] à donades e contra la adversa part per les dites [...], majorment les dites sentències confermar degés e en totes coses aprovar axí com bé e justament donades. E encara la adversa part non condempna en les messions del pleyt a él [...].

Diu encara lo dit F(errer) Çà-riba, procurador, e proposa per benefici d'apel·lació ha conservació e deffensió del dret de la part sua e a él edir e remoure la [in]tenció de la adversa part, replicans contra les rahons que per manera de compensació per la adversa part [ja] dita entenen ésser proposades, que no valen ne tenen les dites rahons ne per aquelles la adversa part compensació ne [retenció] alcu[na] de la dita quantitat fer no pot, com segons fur de València lo que és en la [...] de compensació lo primer capítol qui ¶^{8r} comença: «Compensació e retenció etc.», e segons l'altre capítol subsegent qui comença: «Si és etc.», [...] compensació o retenció de la quantitat de què és pleit per la part d'ell, en F(errer), demanada, la qual és certa, e [com] veritat deguda no pot ésser feyta per la adversa part [...] que certa no deguda no·s demostre e [...] contra altres persones segons la tenor dels furs damunt dits [...].

[...] declarar e especificuar lo dit en F(errer) Çà-riba, procurador, rahons de nul·litat contra la sentència donada per lo dit tinent \loch/ de procurador, si sentència dir-se deu, ço que no creu, diu e proposa lo dit en F(errer), procurador, la dita sentència ésser nul·la e no valedora e que nul·la deu ésser pronunciada per ço com fo donada contra esprés fur de València, e [or]de de dret ne de fur no observat ni enseguit ans en totes coses relaxat.

Ítem, [com] fo donada sobre sentències passades en cosa jutgada per passament de temps segons fur, ço és, sobre la sentència en lo universal pleit donada per en Berenguer Tolsà, jutge ¶^{8v} delegat per la cort [de Valèn]cia en lo pleit de la primera apelació donada per en G(uillem) de Molet, degà e official de València, per delegació de la justícia, segons que per ell, en G(uillem) d'Espígol, per si e en lo nom desúsdit en lo procés dels dits feyts denant los dits jutges de apel·lacions és estat dit e proposat [...] per los dits processos mostrat e provat.

Encara diu e proposa lo dit en F(errer) Çà-riba, procurador, [...] apelació e per manera de excepció, que les sentències donades per los dits en Berenguer Tolsà e en G(uillem) de Mollet, jutges dels dits [...], són passades en cosa jutgada per passament de temps segons furs de València com per la part adversa, en desídia

sua, sie estat cessat que no sia estat renunciat e conclús en lo pleit d'apelació ne sia determenat dins I mes denant lo dit tinent loch de procurador, segons que fer se devia per fur de València, lo qual és en la rúbrica de apel·lacions lo capítol que comença: «Los pleits de totes les apel·lacions etc.», e segons l'altre capítol que comença: «Lo pleit de la primera apel·lació etc.».

¶^{9r} Diu encara lo dit en F(errer) Ça-[ri]ba, procurador, per manera de excepció e per benefici d'apel·lació que [les] sentències donades per los dits en Berenguer Tolsà e en G(uillem) de Molet, degà e official de València, jutges, són passades en cosa jutgada per passament de temps segons [furs, com per] la adversa part no sia estat apel·lat de la sentència donada per lo dit en G(uillem) de Mollet, jutge, al senyor rey personalment e denant lo qual, per esprés fur de València, apel·lar e [...]ir devia là on lo dit senyor rey fos, ne denant lo dit senyor rey la adversa part no aye persegit lo present pleit de apel·lació segons que fer devia per lo dit fur, lo qual és en la dita rúbrica de apel·lacions, lo capítol que comença: «Tots los pleits e les demandes per la segona apel·lació etc.», e per consegent per aquel metex fur la pronunciació feita per lo dit tinent loch de procurador sia nul·la e no valla ni tinga, ans deu ésser nul·la pronunciada.

Diu encara lo dit en F(errer) Ça-riba, procurador, per benefici de apel·lació e per manera de excepció, que la sentència donada per lo dit tinent ¶^{9v} loch de procurador en lo dit pleit deu ésser revocada e anul·lada e en mils corregida e esmenada [com] contrast a aquella excepció de diffinita e absoluta per composició e transacció feita entre la dita n'Alicsén, mullier qui fo del dit en Jacme Escrivà e après mulier del dit en Bernat Dezplà, e los marmesors del testament d'en G(uillem) de Barcelona, a la qual na Alicsén succeex, axí com a hereu d'aquela, Asensi, fill seu, per los quals Alicsén e son fil lo dit en Bernat Dezplà demana e deffen en los dits [...] e entén a fer compensació e retenció, la qual covinença e compensació lo dit en Bernat Dezplà en nom de la dita marmessoria e tudoria és tengut de observar e ensequir, majorment com la dita na Alicsén, sots vertut de sacrament, aya promés aquela observar e tenir segons que en la carta pública d'aquén feyta pus largament és contengut. E en veritat de fait la dita na Alicsén ac e reebé dels béns que foren del dit en Jacme Escrivà, primer marit seu, e dels marmesors d'aquel e de [hom] per éls, ço és a saber, dels marmesors del pare d'aquel n'Alicsén qui en nom de [...] dels dits marmesors del dit primer marit qui fo seu los avia re-¶^{10r}ebuts aquels M e DC LX e VI sous del escrex de aquella que avia en los béns qui foren del dit en Jacme.

Al qual libel [apel·latori] e a les rahons de greuges e de nul·litats e per [benefici] de apel·lació damunt per ell en F(errer) posades, demana ésser respost per la adversa part [...] o negan per sacrament de calúmpnia, punt a punt e singularment com él sia aparellat de provar aquelles si per la adversa part seran negades e a [t] ant com bast a la sua intenció a fundar.

E protesta que per ell no ha estat ni està ni estarà de perseguir lo present pleit e enantar en aquel si còpia de jutge pot aver e la adversa part enantar vol, e que entretant lo temps de la apel·lació a la part sua no correnga.

E encontinent lo dit en F(errer) Ça-riba, procurador, a fer fe de la sua procuració tragé en prova una carta pública la tenor de la qual desús en les actes és escrita.

A la qual resposta feyta per la adversa part encontinent lo dit en F(errer) Ça-riba, procurador, tragé en prova les actes del procès del pleyt principal e la sentència en lo dit pleyt donada per en Berenguer Tolsà, ^{10v} jutge, e les actes e'l procès del pleit de la primera apelació e la sentència en lo dit pleyt donada per en G(uillem) de Mollet, jutge, en aitant com les dites escriptures fan per ell tan solament.

Ítem, tragé en prova les actes e'l procès del pleyt de la segona apelació perseguit denant lo dit tinent loch de procurador en aytant tan solament com fan per la part sua.

Ítem, tragué en prova la apel·lació feyta de la pronunciació sobre si sentència dir-se deu del dit tinent loch de procurador e les rahons de nul·litat en aquella espressades, closa e subsignada per mà d'en Bernat G(uillem), públic notari de la cort del procurador del senyor rey en lo regne de València, la tenor de la qual és aital com se seguex.

Ítem, tragé en prova la carta de la covinença e composició ja dita fermada e jurada per la dita na Alicsén, muller qui fo del dit en Bernat Dezplà, de consentiment d'aquel metex en Bernat, closa e subsignada per mà d'en Nicholau Dezpuig, notari de ^{11r} València, la tenor de la qual és aital com se segex.¹⁷

Item, obtulit prefatus Ferrarius quinque instrumenta publica quorum unum est divisum per alphabetum, tenores volumina dictorum instrumentorum sic se habent:

Sit omnibus notum quod ego Guillelmus de Barchinona, civis Valencie, nomine Elicsendis, filie mea uxore quondam Iacobo Scribe, confitetor me habuisse et numerando recepisse a vobis, Arnaldo Scribe, mille et centum solidos regalium de precio illorum operatorium que emistis a manumissoribus testamenti Iacobi Scribe mandato quorum manumissoribus ipsos michi tradidistis in solutione auamenti et aliorum que dicta filia mea habebat super bonis dicti Iacobi, renunciando omni excepcioni peccunie non numerate et non recepte et doli. Quare [...] ex parte mea et dicte filie mee absolvo vos et vestros et omnia bona vestra et omnia et bona dicti Iacobi et heredes suos de dictis mille et centum solidis, finem ^{11v} et pactum vobis et heredibus ac manumissoribus dicti defuncti facimus de non petendo et de non conveniendo, michi et dicte filie silencium perpetuum imponendo sic melius et sanius ac utilius potest dici,

¶ ¹⁷ Hi ha un paragraf cancel·lat amb la indicació «*Vacat quia inferius largius et melius scriptum est*», i diu: *Item, obtulit dictus Ferrarius tria volumina*

actorum clausa et sigillata quorum unum erat sigillatum cum duobus sigillis et reliqua dua cum singulis sigillis».

scribi sive intelligi ad vestrum et vestrorum ac habendum comodum et salvamentum sine aliquo retentu meo et dicte filie mee, quem in predictis non facio nec facere intendo aliqua racione.

Quod est actum Valencie, sexto decimo kalendas Decembris anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo septimo.

Sig+num Guillelmi de Barchinona, predicti, qui hec concedo et firmo.

Tēstes sunt inde G(uillelmus) Verneto et Raimundus de Iunqueriis.

Sig+num Berengarii de Ripullo, publici notarii Valencie, qui hec scribi fecit.

[Seguidament còpia altres documents, tots en llatí].

||^{21r} *Noverint universi quod die Iovis qua dicebatur septimo decimo kalendas Aprilis anno Domini millesimo ducentesimo nonagesimo nono, in presencia mei, notarii, et testium infrascriptorum, comparuit Guillelmus d’Espigol, manumissor testamenti Iacobi Scribani, defuncti, et procurator Bonanati Ricardi, comanumissoris sui, coram Egidio de Lehorin, tenente locum procuratoris in regno Valencie [pro nobile] Iacobo, domino de Xericha, procuratore regnorum Vallencie et Murcie pro domino rege, et presentavit eidem et per me, dictum notarium, legi fecit quandam cedula[m] papiream formam appellacionis continentem, cuius series sic se habet:*

Com segons fur de València e rahó natural benefici de apelació sia atorgat a aquels que contra dret e justícia per sentència injusta són agreugats, per ço en Guillem d’Espígol, per si axí com a marmesor del testament d’en Jacme Scrivà, defunt, e axí com a procurador establí d’en Bo-||^{21v} nanat Ricart, comarmessor del testament ja dit, [mostre] si ésser agreugat de la sentència donada per l’onrat en Gil de Lehorin, tinent loch de procurador per lo senyor rey en lo regne de València, en lo pleyt de la segona apel·lació que és e hera entre en Bernat Dezplà e n’Arnau Carreres, procurador d’aquell, demanants d’una part, e ell e n’ Guillem d’Espígol, per si e en lo nom sobredit, deffenents del altra, si nom de sentència aver merex, so que no creu, així com de iníqua, injusta, nul·la e no val·ledora, e si alcuna és, ab aquest escrit se appel·la al senyor rey ho a aquell a qui deu per fur e per raxon e demana apòstols. E adés de present diu e afferma la dita sentència, si sentència dir se deu, ésser nul·la e no valedora e que nul·la deu ésser pronunciada per ço com fo donada contra esprés fur de València e orde de dret ni de fur no observat ni enseguít, ans en totes coses relaxat.

Ítem, com fo donada sobre sentències ||^{22r} passades en cosa jutgada per passament de temps segons fur, so és a saber, la sentència en lo principal pleit donada per en Berenguer Tolsà, jutge delegat per la cort, e la sentència en lo pleyt de la primera apelació donada per en Guillem de Molet, degà de València, per la delegació de la justícia segons que per ell, en Guillem d’Espígol, per si e en lo nom desús dit en lo procés dels dits pleyts e denant los dits jutges de apel·lacions és estat dit, proposat e al·legat e per fur de València per los dits processos mostrat e provat. Protesta enperò lo dit Guillem d’Espígol per si e en lo nom desús dit de les altres rahons

de nul·litat que en son loch e en son temps puscha aquelles posar e al·legar, segons que per lo procés dels dits pleits e per furs de València e per privilegis del senyor rey e per rason natural proposar e declarar se poran. Protesta encara e protestan a conservació de son dret diu que per él no ha ^{||22v} estat ne està ne estarà de perseguir e enantar en lo present pleit de apel·lació si còpia de jutge e apòstols pot aver, e que entretant lo temps de la apel·lació en perjudici de son dret no li correnga. E demane que la present apel·lació e les altres rahons en aquela contengudes sien a ell meses e liurades en forma pública per lo notari públich del dit tinent loch de procurador en presència e audiència de testimonis. E que temps cuvinent sia a ell e a la adversa part assignat e donat a compàrer denant lo dit senyor rey là on sia per enantar en lo present pleyt.

E'l dit lochtinent de procurador, ab gran reverència reebé la dita apel·lació et dix si ésser aparelliat de donar apòstols per al senyor rey.

Quod est actum Xative, die et anno in prima linea contentis, presentibus Berengario Sancii, Bartholomeo Pich et Maymono de Plano.

^{||23r} *Sig+num Bernardi Guillelmi, publici Xative notarii et scriptoris curie procuratoris regni Valencie pro Francescho de Pinu, qui ad predicta omnia unam cum predictis testibus interfui et legi atque scribi feci die et anno in prima linea contentis, cum raso et emendato in prima linea ubi dicitur sui, et manu propria clausi.*

[Continua durant uns quants dies el procés amb aportació de noves al·legacions, totes elles escrites en llatí, i clou amb la sentència, també en llatí].

^{||26v} *Lata fuit hac sententia [...] kalendas Madii anno Domini millesimo trecentesimo, presente dicto F(errario) \de Rippol/, procuratore seu actore sepe dictorum marmessorum \et in absentia seu contumacia dicti Bernardo de Plano/, et presentibus testibus videlicet Petro [...], Salvatoris Bernardi Carbonelli, Iacobo F(errario), civium Barchinone.*

142.

1300, abril, 19. València.

Mestre Arnau de Vilanova demana fer acta pública de què Guillem Pelegrí, saig de la cort de València, havia comparegut davant Ramon Junqueres, mostassaf, i l'havia comunicat que els jurats havien decidit que les aigües pluvials de la pobla de dit mestre foren dutes en direcció a l'era dels pellissers de la ciutat, però que, quan hi anaren tots a fer compliment d'aquesta decisió i dos hòmens començaren a cavar, Berenguer Mercer amb altres hòmens, tots armats, els atacaren i, si no arriben a escapar haurien estat ferits o morts.

En són testimonis Jaume d'Albalat, sagristà de la Seu, mestre Berenguer Desfar, metge, Bernat Planell, canvista, Bernat d'Asanui i Joan Desclapers.

Notari Pere Ferrer, notari públic de València.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 1360.

Sapient totz que dimarts que hom comptava e dehia *XIII° kalendas Madii anno Domini millesimo trecentesimo*, en presència de mi, en P(ere) Ferer, públich notari de València e dels testimonis dejús scrits, comparech en G(uillem) Pelegrí, saig de la cort de València, davant en Ramon Junqueres, mustasaf de la dita ciutat, e dix e proposà denant aquell que com los juratz de la ciutat de València aguessen ordenat, ahut acort de bons hòmens consellers de la dita ciutat, que les aygües pluyals les qualls cahien en la pobla la quall mestre A(rnau) de Villanova ha e poseeix en la parròchia de Sent Johan del Mercat de València, s'escorreguesen ves la era dels pelicers, segons que fer se devia.

Emperçò, lo dit en G(uillem) Pelegrí, de part d'en Gil de Lahori, lochtinent de procurador en lo regne de València, establí lo dit en R(amon) de Junqueres personalment en la dita pobla, en presència de molts manà al dit en R(amon) de Junqueres que·ll que menàs e que feés menar la ordenació que·ls ditz juratz feita avien, sobre·l decorriment de les dites aygües, a exsecució. Lo quall en R(amon) de Junqueres, mostasaf, ahut lo dit special manament del dit saig de part del dit lochtinent de procurador, encontinent faén menar la dita ordenació a exsecució e faén cavar a dos bons hòmens terra que era en lo cap de la dita pobla, en Berenguer Mercer ensemps ab d'altres, ab mà armada e ab espaes treytes, esva<i>ren la pobla del dit mestre A(rnau) e, entran e pasan per aquella, present lo dit mestre A(rnau) e lo dit mustaçaf e lo dit saig, vengueren contra los ditz bons hòmens qui cavaven la dita terra e acassaren aquels axí que, si amagatz no's fossen, que·ls agren ferits o mortz. E el dit notari ensemps ab lo dit mestre A(rnau) e ab lo dit mustaçaf e ab lo dit saig e ab los altres que aquí eren agueren a fugir e a departir-se d'aquén. De les quals totes coses e sengles lo dit mestre Arnau de Vilanova demana ésser feyta carta pública a conservació de son dret e a perdurable memòria.

Les quals totes coses foren feytes en València, en la dita pobla en lo dia e an en la primera regla escrits.

Presens testimonis en Jacme de Albalat, sagristà de la Seu de València, mestre Beringuer Dezfar, físich, en Bernat Planel, cambiador, en Bernat de Asenuy, en Johan Desclapers e moltz d'altres.

Sig+num Petri Ferrarii, notarii publici Valencie auctoritate regia, qui hiis omnibus et singulis una cum prenomminatis testibus presens fuit et predicta rogatus a dicto magistro Arnaldo de Villanova scribi et in formam publicam redigi fecit et clausit loco, die et anno prefixis.

143.

1300, abril, 19. València.

Mestre Arnau de Vilanova, metge, compareix davant Gil de Lihori, llochtinent del procurador general del regne de València, i relata que, seguint els manaments dels jurats de la ciutat, Ramon de Junqueres, mostassaf, havia anat a la pobla que ha construït dit mestre al barri de Sant Joan del Mercat i manat a dos homes que començaren a cavar la terra per dirigir les

aigües pluvials però que, aleshores, Berenguer Mercer i altres homes armats els atacaren a tots i els feren fugir. Mestre Arnau diu que no vol denunciar-los sinó sols deixar-ne constància en defensa dels drets reials.

En són testimonis mestre Berenguer Desfar, metge, Bernat Planell, Bernat d'Asanui i Jaume Ramon de Cervera.

Notari, Pere Ferrer, notari públic de València.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 1361.

Sapient totz que dimarts que hom dehia e comptava *XIII° kalendas Madii anno Domini millesimo trecentesimo*, en presència de mi, en P(ere) Ferrer, notari públic de València, e dels testimonis dejús scrits, comparech mestre Arnau de Vilanova, físich, davant la presència d'en Gil de Lihori, tinent loch de procurador en lo regne de València per lo senyor rey, e dix e proposà davant aquell que com los juratz de la dita ciutat, ab consell dels prohòmens consellers de la dita ciutat, aguessen ordenat que les aygües plujals les quals cahien en la pobla del dit mestre A(rnau), la quall ha en la ciutat de València en la parròchia de Sant Johan del Mercat, s'escorreguessen et deguessen escórrer ves la era dels pellicers.

E com sia cert e manifest que lo dit lochtinent de procurador manàs a'n G(uillem) Pelegrí, saig de la cort de València, que feés manament a'n R(amon) de Junqueres, mudaçaff de la dita ciutat, que menàs e feés menar la dita ordenació a exsecució, e lo dit mudaçaff, ahut lo dit manament del dit saig de part del dit lochtinent de procurador, feés menar la dita ordenació a exsecució e feés cavar e levar terra del cap de la dita pobla segons que fer se devia. E sia cert e manifest que per la dita rahó, no degudament e injusta en Berenguer Mercer ab altres ensems ab mà armada e ab espaes treites esvaén la pobla del dit mestre A(rnau) e, entran per aquella, acassassen los hòmens qui la dita terra levaven e cavaven, enaxí que, si no fossen fogits e amagats, que·ls agren ferits o morts. Emperamor d'açò lo dit mestre Arnau denuncià totes les damunt dites coses e sengles al dit lochtinent de procurador, enaxí que dix e protestà que ell no denunciava les dites coses ni les entenia a denunciar perseguén sa injúria mas denunciava aquelles en aytant com tocaven e's feeren en perjudici del senyor rey, e en dan e en menyspreu d'aquell e dels dits mostaçaf e saig que y eren per lo senyor rey, com ell la dita sua injúria reservu a si en son loch e en son temps. De les qualls totes coses e sengles lo dit mestre A(rnau), a conservació del dret del senyor rey e a perdurable memòria, demanà ésser feita carta pública per mi, notari dejús scrit, les qualls totes coses foren feites en València en lo dia e an en la primera regla scrits.

Presens testimonis mestre Berenguer Dezfar, físich, en Bernat Planell, en Bernat d'Assenuy e en Jacme Ramon de Cervera e molts d'altres.

Sig+num Petri Ferrarii, notarii publici Valencie auctoritate regia, qui hiis omnibus et singulis una cum prenominatis testibus presens fuit et predicta rogatus a dicto magistro Arnaldo scripsit et in publicam formam redegit et clausit loco, die et anno prefixis.

1300, abril, 20. Palau del bisbe, València.

Mestre Arnau de Vilanova compareix davant Ramon de Poblet, justícia de la ciutat de València, i de Pere Maçó i Guillem Desbosc, jurats, i, titulant-se domèstic del rei, presenta una protesta contra Berenguer Mercer i els altres homes que, armats, els atacaren a ells i al mostassaf de la ciutat i altra gent quan estaven vigilant una obra de conducció de les aigües pluvials a la pobla que el mestre ha construït a la parròquia de Sant Joan del Mercat de València. Insisteix repetidament que no ho fa per reclamar una actuació judicial contra ells sinó en defensa del dret i autoritat de la corona.

En són testimonis Ramon, bisbe de València, Pere Gomir, xantre de la Seu, fra Ponç d'Oltzedra, de l'orde dels Predicadors, i Andreu Macià, jurista i assessor legal del justícia de la ciutat.

Notari, Pere Gener, notari per totes les terres del rei.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 1362.

Duodecimo kalendas Madii videlicet die Mercurii anno Domini millesimo CCCº, in presencia mei, notarii, et testium infrascriptorum ad hoc specialiter vocatorum et rogatorum in palacio reverendi patris domini Raimundi, Dei gracia episcopi Valencie, venerabilis et discretus vir magister Arnaldus de Vilanova fecit legi, publicari et presentari venerabilibus viris Raimundo de Populeto, iusticie, Petro Maçoni et G. de Boscho, iuratis Valencie, protestacionem et denunciacionem sequentem et petiit inde sibi fieri per me publicum instrumentum:

Davant vós, senyors e prohòmens, justícia e jurats de la ciutat de València, proposa e diu maestre A(rnau) de Vilanova que com ell aga denunciat a la justícia i gran excés que Berenguer Mercer ab sos valedors féu en la obra que'l mostaçaf, per dita dels jurats e per manament del loctinent del procurador, feya fer en la pobla del dit maestre A(rnau), lo qual excés és manifest per evidència pública segons que apar per 1ª carta pública feyta per mà d'en Pere Ferrer, notari de València. E sobre la denunciació damunt dita resposes lo damunt dit justícia al dit maestre A(rnau) que li donàs per escrit la denunciació e que y enantaria per fur e per dret axí com degués. E lo dit maestre A(rnau) resposes que no li o denunciava entenén moure pleyt contra negun ne proseguen sa injúria mas denuncian simplament, axí com feel domèstich del senyor rey, lo perjudici e'l vituperi e la lesió de reyal magestat e'l menyspreu de la sua senyoria, a les quals coses a esquivar quant en si era deja ésser tengut per feeltat, e crehya que axí matex ne fós tengut per son ofici lo damunt dit justícia.

Encara altra vegada denúncia aquell matex excés a vós, justícia damunt dita, davant vós, senyors jurats, e a vós, senyors jurats, davant vós, justícia, dién e proposan que jasia açò que'l damunt dit excés torn en perjudici de maestre A(rnau) e a manifesta injúria en aytant com lo damunt dit Berenguer Mercer li encalça ab espaes treytes sa companya, tant entrò que's agren a encloure en les cases dels

vehyns per esquivar lur perill, e jasia açò que'l damunt dit excés torn en perjudici dels jurats e de la universitat de València en tant com fo feyta envasió e violència al mostaçaf qui exseguia l'ordonament e la dita dels jurats axí com mà pública d'ells e de tota la ciutat. Enperò ne la sua injúria ne aquela de la universitat en tant com és part d'aquella universitat entén a proseguir per aquesta denunciació, mas com lo damunt dit excés torn a perjudici e a lesió e a vituperi de la reyal magestat e a menyspreu de la sua senyoria, en tant com lo damunt dit Berenguer Mercer feés violència e invasió pública ab armes al mostaçaf e al missatge de la cort los quals amdós proseguien lo manament del procurador del senyor rey, diu e protesta lo damunt dit maestre A(rnau) que car ell creu que vosaltres, senyors justícia e jurats, per vostre sacrament siats tenguts de matenir e defendre lo dret e la auctoritat e la honor de la reyal magestat e de la senyoria sua e d'esquivar lo contrari, e car sab que si als missatges de la cort o dels oficials del senyor rey, los quals proseguexen los manaments de la cort o dels oficials, és feyta injúria ne violència ne invasió, deu ésser clamada e seguida tant solament per la cort o per los oficials del senyor rey, per aquesta raon lo damunt dit maestre A(rnau) diu e protesta que per ço car és domèstich del senyor e tengut per feultat e per sacrament d'esquivar aytant com son poder ne son saber se estén los perjudicis de la sua magestat axí com damunt à dit, per tal que no puga ésser blasmat ne représ de negligència per lo senyor rey ne tengut per menys feel, denúncia de part del senyor rey a vosaltres, senyors damunt dits axí com a oficials seus, lo damunt dit excés per tal que vós hi façats per vostre offici ço que pertayn a defensió e manteniment de la reyal magestat e auctoritat, e a perdurable memòria requer a mi, notari, que tota la damunt dita protestació e denunciació meta en forma pública e que li'n faça carta.

Quod est actum Valencie, loco, die et anno in prima linea contentis, presentibus reverendo in Christo patre domino Raymundo, Dei gracia episcopo, Petro Gomit, precentore Valencie, fratre Poncio de Oltzeda, de ordine Predicatorum, et Andrea Mathiani, iurisperito et assessore iusticie Valencie.

Sig+num Petri Ianuarii, notarii publice auctoritate regia per totam terram et dominacionem domini regis Aragonum, qui predictis presens fui et predictam protestacionem et denunciacionem ad requisicionem venerabilis et discreti viri domini magistri Arnaldi de Villanova predicti scripsi et in publicam formam redegi et clausi.

145.

1300, abril, 24. Algar.

Els prohoms de Morvedre presenten una carta del rei Jaume II a en Bernat de Llivia, batle general del regne, en la qual el monarca els donava franquesa de tot impost reial per dos anys si ells reconstruïen un tram de la séquia de Morvedre i, com ara el rei ha demanat el pagament de 10 cavalls i 200 peons per a la guerra, porten a dit batle, juntament amb una sèrie de mestres piquers de València, a inspeccionar l'obra que estan fent en dita séquia des

del partidor de Petrés fins a l'assut d'Algar, així com l'obra d'argamassa en aquest assut. Els mestres, una vegada vista l'obra, consideren que sí pot fer-se dins el termini atorgat pel rei per a exempció d'impostos si executaven dita obra.

ACA, Cartes reials diplomàtiques, Jaume II, núm. 777.

Die Dominica que dicebatur [VI]II kalendas Madii anno Domini millesimo trescentesimo, en Salvador Bardaxí e [...], de la vila de [Mur]ve[dre], de[mos]traren e legir feeren a'n Bernat de Líbia, batle general del regne [de València] [...] cases de na [...]gola, en lo raval de Murvedre, una carta del senyor rey la tenor de la qual és aytal:

Iacobus, Dei gracia rex Aragonum, Valencie et Murcie comesque Barchinone ac Sancte Romane ecclesie vexillarius, amiratus et capitaneus generalis, fideli suo Bernardo de Libiano, baiulo regni Valencie generali, salutem et gratiam. Scire vos volumus quod olim cum litera nostra data Barchinone X^o kalendas Iunii anno Domini M^o CC^o XC^o octavo, ad supplicacionem nobis pro parte hominum Muriveteris factam in auxilium et subvencionem cuiusdam operis quod ipsi tunc facere intendebant in quadam cequia quam de novo facere ordinaverant pro recipienda aqua de rivo de Sugorbio adducenda apud Murumveterem, enfranquimus et franchos fecimus et immunes universos et singulos homines Muriveteris ad duos annos tunc continue subsequentes ab omni peita, questia, pedido, subsidio, exercitu et cavalcata seu redempcionibus eorundem et a qualibet alia exaccione regali, sub condicione quod infra predictos duos annos fecissent et comple[v]issent operam predictam. Nunc autem cum nos requisiverimus dictos homines Muriveteris et mandaverimus eis quod pararent decem equitos et ducentos pedites, fuit nobis pro parte eorum humiliter supplicatum [quod] franquitatem nostram predictam per dictus tempus quod erit finitum X^o kalendas Iunii anno presentis, observa[remus]. Nos vero eorum supplicacio[ne] benigne condescen<den>tes non frustra careant gracia eis per nos concessa acduximus ordinandum quod [...] ubi fit opus predictum per [...] attendatis et si vobis plene innotuerit quod infra dictum tempus sit [comple]tum opus predictum, homines predicte [ville Muriveteris ga]udere volumus franquitate nostra predicta per [dic]tum tempus preactum,¹⁸ sic quod non compellantur ad parandum et mittendum nobiscum vel alio loco nostri ad presens equites et pedites supradictos. Si vero dictum opus completum non fuerit et prefertur dictos equites et pedites per predictos homines Muriveteris parari, volumus et mandamus sic quod parati sequantur nos vel quem voluerimus loco nostri ut eis per alias literas nostras dedimus in mandatis. Quare vobis dicimus et mandamus quatenus receptis presentibus procedatis super premissis iuxta ordinacionem nostram predictam.

Datum Barchinone, nonas Aprilis anno Domini M^o trecentesimo.

R. de Salis.

De la qual carta lo dit en Bernat de Líbia pres e reebé translat.

¶ ¹⁸ Hauria de ser «peractum».

Ítem, digous que hom comtave *III° kalendas Madii anno predicto*, en presència de mi en Jacme de Ripoll, notari públich de Murvedre, e d'en Bernat de Vallebrera, justícia del dit loch, e d'en Thomàs Vives de Canemars e d'en Jacme de Manresa e d'en Bernat de Pina e d'en P(ere) de Castro, vehins del dit loch, fo en la vila de Murvedre lo dit en Bernat de Líbia, batle general del regne de València per lo senior rey, e significà als dits en G(uillem) Buschet e en Nicholau Lópiç e A(rnau) Margalit, jurats de dit loch de Murvedre que ell, en Bernat de Líbia, per complir lo manament del senior rey feit e contengut en la dita carta, era vengut en Murvedre ab en Berenguer de Sent Johan e en Paschual Duran e en G(uillem) de Senta Cíli[a, e en] Berenguer d'Alguayra, maestres e piquers de València, per veure e conéixer la dita obra en presència e a co[ne]guda dels dits maestres e per ço re[qués] als ditz jurats que mostrassen a ell la obra la qual feita havien e fer entenien en la dita céquia contenguda en la dita carta. E encontinent los dits jurats mostraren al dit en Bernat de Líbia la dita obra començans al partidor de Petrés e de la villa, e anans pres la dita céquia e mostraren a hull [al] dit en Bernat e als dits maestres la obra e lo mi[lora]ment per los hòmens de Murvedre fe[ita en la dita] céquia com aquella obra avia [...] [...]reges aitant com de nou feita hi ere [...]ment [al par]tidor de Petrés [...]sus a la a[...] [...] Algar. Encara mostraren [al] dit en Bernat la céquia e la obra que feita han novellament dins los dits dos ans de la d[ita] [...] que [...] ensús tro a la çut vell d'Algar, axí de terra com d'argamassa, e mostrada la dita obra [que] a la dita [a]çut ere e és ja feita en la dita céquia, atinent e contigua del riu del qual se pren aigua per la dita céquia, una almenara per reebre la dita aigua après la qual almenara obraven gran compania d'òmens dels quals los uns obrien après la dita almenara fonament en lo dit riu e els \altres/ aparellaven aparellament en per-treit a la dita çut faedora, lo qual fonament los dits jurats dixeren que ells fahien e havien hordenat fer novellament per ço com jasie so que al començament, quan ells començaren la dita obra, no crehien ne fo volentat lur de fer en lo dit loch çut d'argamassa, mas de pedres e de fusta, ara no gardan la mesió feita e faedora havien acordat fer en lo dit loch la dita çut d'argamassa aitant com lo dit riu té en ample. Les quals coses, vistes per lo dit en Bernat de Líbia e per los dits maestres, fo vist al dit en Bernat de Líbia e encara als dits maestres en la dita céquia ésser feit molt gran millorament e proffit per la dita obra tro la dita çut e segons que fer se devie e podie a proffit per [...] riu a Murvedre salvu que la dita çut no era a[ca]bada. E axí lo dit en Bernat de Líbia, de part del senior rey requés los dits maestres que significassen a él [...] la dita çut poria ésser a acabament d'aquí a XX dies primersvinents dins lo mes de maig primervinent per los dits prohòmens de Murvedre. E los dits maestres dixeren e respongueren que, vista per ells la dita obra [...] avinença de ço que a[...] dita obra era aparellat e contrari en ço que era a fer e a acabar en la dita obra [...], e conegut a ells que la dita obra de la dita çut era leugerament acabadora dins los dits dies e temps en la dita carta del senior rei contenguts, car ells e cascun d'ells entenien fer e acabar la dita obra en los dits dies e temps e en menys havén compliment de diners per què la dita obra porie ésser acabada dins lo

dit temps, si gran colpa no era dels hòmens de Murvedre com no romanguessen a fer en la dita çut XX braces complides, les quals leugerament podien ésser feites si per gran colpa dels dits hòmens de Murvedre no romanie ço és, que's lexassen de la dita obra, de les quals coses en presència dels sobredits maestres lo dit en Bernat de Líbia demanà ésser feita pública scriptura per mi, dit notari.

Feit fo açò en la alqueria d'Algar, terme de Murvedre, dia e an sobredit, pres[sents] testi[mon]is los damunt dits.

146.

1300, abril, 24. [Morella].

Recull de testimonis i documents reunits pel procurador dels prohoms de Morella en el plet que manté aquesta vila amb la ciutat de Saragossa per les penyores i captura de bestiar que havien fet els primers als segons l'any 1287, en temps del rei Alfons III.

Document incomplet al principi i al final. La major part d'ell està en llatí, i ara editem només la part valenciana que correspon a les preguntes que es feren a cadascú dels testimonis i unes declaracions finals del consell de Morella sobre els diners esmerçats en el plet.

ACA, Cancelleria, Processos en quart, 1300 G.

||^{1r} A(rnau) Pinós e D(omingo) Sanxo de Montealbano.

Interrogatus super secundo capitulo quod sic incipit:

Ítem, entén a provar que après la capció o preniment del dit bestiar e coses, los hòmens de la dita universsitat de Morella e alguns en nom de la dita universsitat meteren en poder del dit Sanxo de Tena, ladoncs porter del dit senyor rey don Alfonso, e liuraren a aquel en lo terme de Morella tot lo dit bestiar menut e gros e altres coses que preses aguessen dels bestiaris o cabanes d'alcuns hòmens de la dita ciutat de Çaragoça, exceptat aytant com lo dit Sanxo ne donà per a menjar als ditz hòmens de Maella a menar lo dit bestiar del loch on lo prengueren entrò e'l terme de Morella.

[...]

||^{1v} Ítem, entén a provar que'l dit liurament de bestiar e altres coses feeren los ditz hòmens de Morella al dit Sanxo de Tena per manament feyt als hòmens de la dita universsitat de Morella per los ditz Sanxo e G(uillem) Logaya per la dita creença après del preniment del dit bestiar, los ditz S(anxo) e G(uillem) dientz e donantz a entendre als hòmens de la dita universsitat de Morella per la dita creença que volentat era ladoncs del dit senyor rey don Alfonso que'l dit S(anxo) de Tena reebés lo dit bestiar e altres coses e venés aquel de part e a obs del dit senyor rey.

[...]

||^{2r} Ítem, entén a provar que alguns hòmens de la dita ciutat de Çaragoça an donat dampnatge e pres e robat de hòmens de Morella ab licència de la dita ciutat de V mília sous a ensús e de X mília a enjús.

[...]

||^{2v} Ítem, entén a provar que la dita universsitat de Morella an sostengut e ahut dampnatge universsalment per raó dels dans donatz a lurs veyns e per mesions feytes per la dita universsitat per lo dit feyt entre viatges e vistes e altres coses, de V mília sous a ensús.

[...]

||^{3v} Entén a provar A(rnau) Pinós, procurador o síndich de la universsitat de Morella que tot aquel bestiar gros e menut e altres coses que foren preses per los hòmens de la dita universsitat universsalment d'alcuns hòmens de Çaragoça etc.

[...]

||^{6v} [Compareix] en Romeu de Brusca, jurat de Morella, davant [...] e savi en dret en Jachme de Bàsquara e a provar que·ls juratz e la universsitat de Çaragoça donassen licència de penyorar a·n Thomàs de Carracava, veyn de la dita ciutat, contra los hòmens de la univessitat de Morella entrò en suma de L mília sous de jaqueses, trau en testimoni I treslat d'una carta de la dita licència la tenor de la qual és aytal.

[...]

||^{8r} Ítem, a provar que·l dit Tomàs establís procurador a·n G[arcia] Périz Navarro, veyn de Çaragoça, a penyorar los hòmens de Moreylla, trau en testimoni I treslat d'una carta de la licència de la dita penyora la tenor de la qual és aytal.

[...]

||^{9v} Ítem, a provar que·ls ditz hòmens de Çaragoça o alguns d'aquela ciutat ajén penyoratz albus hòmens de Morella sobre fiances de dret donades en poder del senyor rey contra son manament per raon del preniment que·ls ditz hòmens de Morella feeren d'alcuna quantitat de bestiar dels ditz hòmens de Çaragoça per manament del molt alt senyor rey n'Anfós de bona recordança, trau en testimoni I^a letra del senyor rey en Jacme ara regnant ab son segeyl sejellada la tenor de la qual es aytal.

[...]

||^{10v} Ítem, a provar que·n Domingo d'Ozca, veyn de Saragoça, feés reembre en G(arcia) Sanç, veyn de Morella, en CXXX sous jaqueses, trau en testimoni I^a carta pública la tenor de la qual és aytal.

[...]

||^{11v} Ítem, a provar que·n G(arcia) Navarro ab don Aznar del Arraç e ab Garcia Pujol, veyns de Saragoça e compayons, prengéssen e reembre feessen R(amon) Mar[tí e] M(artí) del Mor [...], Jacme Espelt, macip d'en Esteve Peçonada e de

D(omingo) Exea, veyns de Morella, en CCC sous jaqueses e aquells confessassen aver reebut dels damunt ditz e d'en P(ere) Corbela, notari públich de Morella, trau en testimoni I^a carta pública la tenor de la qual és aytal.

||^{12r} Ítem, entén a provar que sol en viatges de missatgers per lo dit feyt a trametre al senyor rey per diversses locs munten ||^{12v} les messions *dua milia CCCC LXXXII* sous II diners segons que és escrit per menut en lo libre del comú del conseyl de Morella escrit per mans de notaris públics oltra moltes messions que an estades per nom de vistes e de altres coses necessàries per raon del dit feyt del qual libre fan fe de les dites messions al honrat savi en Jacme de Bàschara.

Et a mostrar e a provar encara les despeses e messions que·ls ditz hòmens de Morella avien feytes en diversses locs per diversses temps per raon del dit negoci de Çaragoça, feu fe \lo dit Romeu/ al dit Jacme de Bàschera per i libre comú de la vila de Morella escrit per man d'en G(uillem) Beneet e d'en Michel Bernat, notaris públics de Morella, les quals messions e despeses munten en suma II^a mília DCCC \XLIX/ sous jaqueses II diners segons que és escrit per menut en lo dit libre de les quals escriptures totes feeren fe ab sagrament los ditz notaris al dit en Jacme de Bàschara ésser escrites de lur mà.

147.

1300, maig, 12. València.

Bernat de Sarrià reconeix a l'escrivà de la cancelleria reial, Guillem de Solanes, que ha reebut mil sous per mans de Bernat Colomet, ciutadà de València, i signa aquest albarà.
ACA, Cartes reials diplomàtiques, Jaume II, núm. 867.

Nós, en Bernat de Serrià, conseller del senyor rey, atorgam e regonexem a vós, en G(uillem) de Solanes, escrivà del dit senyor rey, que avem haüts e reebuts de vós, dels diners de la escrivania los quals donàs per nós a'n Bernat Colomet, ciutadà de València, míl·lia sous reals de València. E en testimoni fem-vos-en fer aquest albarà segellat ab lo nostre segell.

Scriptum en València, XII dies anants del mes de mayg *anno Domini M^o CCC^o.*

148.

1300, maig, 21. Sant Mateu.

Guillem Florenç, batle de Peníscola i procurador de fra Arnau de Banyuls, comanador de l'orde del Temple de dit castell, compareix davant fra Arnau Desbosc, lloctinent del comanador d'Ulldecona de l'orde de l'Hospital i presenta una protesta perquè veïns d'Ulldecona havien capturat uns bous del Temple acusats de pasturar il·legalment i no els volien tornar

malgrat les ofertes de pagar la multa i esmenar els danys comesos. Respon el frare de l'Hospital que un temps abans eren els de Peníscola els que havien capturat uns porcs i una egua de veïns d'Uldecona, i que el Temple no havia volgut arribar a un acord, així que, si vol recuperar els bous, que primer facen acord sobre les altres bèsties.

En són testimonis Guillamó Rocí, Ferrús Ferre, Joan Salfora, Pere Colom, Mateu Ciurana, Ramon de Rojals i Pere Tallaferre.

Notari, Berenguer Moragues, notari públic de Sant Mateu.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 1384.

Diumente que hom comtave *XII° kalendas Iunii anno Domini M^o trecentessimo*, en presència de mi, notari, e dels testimonis diguns scrits comparech en G(uillem) Florenç, batle de Peníscola, en nom e en veu e en loch del honrrat frare A(rnau) de Banyuls, comanador de Peníscola, davant l'onrrat frare A(rnau) Dezbusch, tinent loch de comanador en Uldichona, e a él dix e demostrà que hòmens d'Uldichona avien preses e retenguts quatre bous del Temple que eren al molí qui es dit la Torta, per raon, segons que's diu, de tala que'ls dits bous avien feyta e'l terme del dit loch d'Uldiconà, los quals encontinent foren demanats als hòmens d'Uldiconà per los missatges del Temple qui staven e'l dit molí, offrén-se éls ésser aparellats de pagar tot ço que per raon de la tala que feyta aguessen, deguessen pagar e'n cara el ban segons l'ús e l'establiment d'Uldichona.

Et com açò los hòmens d'Uldichona fer no volguessen, el dit comanador de Peníscola tramès al dit loch d'Uldichona frare Bertran de Ribesaltes, companynó seu, lo qual en loch e en veu del dit comanador de Peníscola e per si requerí al dit frare A(rnau) Dezbusch que'ls dits bous li retés o li feés retre, com él fos aparellat de pagar tot dan e ban e tala que'ls dits bous aguessen feytes, encontinent e a coneguda dels bons hòmens d'Uldiconà e segons lur ús e establiment, la qual cosa lo dit frare A(rnau) Dezbusch fer no volch ni volch fer complir, ans aquels bous consentí e consent adés ésser retenguts sens fadiga de dret que en lo dit comanador de Peníscola ni en sos hòmens no és stada atrobada.

Perquè lo dit G(uillem) Florenç, batle dessus dit, ab gran instància el nom que desús, requerí al dit frare A(rnau) Dezbusch que retés o retre feés a él en nom del dit comanador de Peníscola los dits IIII bous, offrén-se él ésser aparellat de pagar tota tala e dan e ban que'ls dits bous aguessen feyta ni que'ls hòmens d'Uldiconà degudament afermassen aver feyta, protestan que si'l dit frare A(rnau) ho hòmens de la batlia d'Uldichona an clams del comanador de Peníscola o d'òmens de sa batlia, que són aparellats de fer-los compliment de dret segons fur e usança del regne de València, e sobre açò el dit en G(uillem) Florenç, batle, offrí fermaça ço és en R(amon) Goçalbo, que les dites cosses se offerí ésser fermaça he y obligà sos béns. E com lo dit frare A(rnau) Dezbusch les dites cosses fer ni reebre no volgués, lo dit G(uillem) Florenç requerí e demanà que de les dites cosses per mi, notari, li fos feyta carta de protestació a conservació del dret del dit comanador de

Peníscola, ab la qual en son loch e en son temps puxa aver testimoni de veritat, e protestà que ha trobada fadiga de dret en lo dit frare A(rnau) Dezbuch e en los hòmens d'Uldicona.

Et lo dit frare A(rnau) Dezbuch retench-se acort tro demà que serà dissapte a ora de tèrcia, e e el dit dia de dissapte que's comtava *XI° kalendas Iunii* l'onrrat frare A(rnau) Dezbuch comparech, e semblantment lo dit G(uillem) Florenç, e respòs segons que's seguex, a les quals cosses lo dit frare A(rnau) Dezbuch respòs e dix que'l dit G(uillem) Florenç no avia loch de fer la dita protestació. Emperò, a conservació de son dret dix que ver és que'ls herbegadors del terme de Peníscola no degudament e injusta prengueren en lo riu d'Uldichona VII porchs d'en R(amon) Vaquer de Valdepins, terme d'Uldicona, amagadament e injusta, e aquels se'n menaren. Encara prengueren en lo dit terme d'Uldichona amagadament e injusta l'egua d'una pastora veyna d'Uldichona, les quals bèsties no an vulgudes retre jassie que'n sien stats requests per l'onrrat religiós frare G(uillem) de Clarmunt, comanador d'Amposta, e per en Joan Salfora, veyn d'Uldichona, en loch del dit comanador d'Amposta e del consell d'Uldichona, lo qual requerí al honrrat frare A(rnau) de Banyuls, comanador de Peníscola, ab carta pública de protestació que li retés los dits porchs per ço com los veyns d'Uldicona pos[...] que'ls dits porchs e egua fossen atrobats e'l terme de Peníscola, ço que no foren, segons fur e usança del regne de València e segons lur ús avien acostumat lurs bestiar d'anar e péxer d'era a era e'l terme de Peníscola. Encara protesta que d'açò eren stats totstamps en possessió en temps que Peníscola ere del senyor rey e d'en G(uillem) de Muncada e d'en Artal d'Alagó. Encara protesta que'n faria dret, la qual cossa per lo dit comanador de Peníscola no li volch ésser reebuda, ans se partí claman del dit comanador fadiga de dret en aquel atrobada. Et enaprés, IIII bous del Temple entraren en lo terme d'Uldichona e feeren tales en orts e en altres béns, los quals bous són emparats en Uldichona a instància dels dessús dits R(amon) Vaquer e de na Pastora e per la dita tala, can foren atrobats en lo terme d'Uldichona, axí com los dits porchs e la dita egua dién los dits herbegadors que foren atrobats en lo terme de Peníscola, si u foren, ço que no creu, diu que és apparellat d'esmenar si alcuna tala los dits porchs e egua alí feeren, e el ban segons l'ús e fur de València. Dix encara que él era apparellat d'estar e metre lo dit feyt en poder de II bons hòmens enaxí que aquels coneguen sobre les dites cosses si són feytes justament de cascuna part e, entretant, de donar a caplevar los dits bous e éls que donen a caplevar los dits porchs e egua. E si açò reebre no volen, dix que hera apparellat de fer dret al dit comanador de Paníscola e als hòmens de Peníscola per les dites raons, e d'açò dóna e offer fermança en Jacme d'Anglesola, present e sos béns obligans, e perseveran en la protestació per lo dit en Johan Salfora feyta dix que'n lo dit comanador de Peníscola ere atrobada vera fadiga de dret. Nega que'n lo dit frare A(rnau) Dezbuch ni en los hòmens d'Uldichona fos fadiga de dret atrobada, presents testimonis en G(uillamó) Rocí, Matheu Siurana, P(ere) Colom, R(amon) Batle, Bernat de Rogals, [...] de Conques.

A la resposta feyta per l'onrrat A(rnau) Dezbuch, tinent loch de comanador en Uldichona, respon en G(uillem) Florenç a açò que és dit que él no ha loch de protestar e diu que, salva pau del dit frare A(rnau), él ha loch e poder de protestar e no's tengut e obligat a fer aytals coses e semblants per lo Temple, majorment com sia batle de Peníscola e del terme e la dita protestació ha feyta per manament del comanador de Peníscola, e açò que és dit que per Johan Salfora en loch del honrrat e religiós frare G(uillem) de Clarmunt e dels prohòmens d'Uldichona, fo atrobada fadiga de dret en lo dit comanador de Peníscola, nega lo dit G(uillem) Florenç que nul hom qui poder ni loch agués requerís el comanador de Peníscola de les cosses contengudes en la dita resposta ni que fadiga de dret hi fos atrobada; les altres cosses possades en la resposta del dit tinent loch de comanador nega lo dit G(uillem) Florenç, salva pau del dit frare A(rnau), ver és en tant com són possades contra'l comanador de Peníscola.

Et lo dit frare A(rnau) Dezbuch, stant en les coses per él dites e respostes, dix que here apparellat de seguir ço que per él és dit e protestat e de fer dret e d'estar a dret là on diga e axí com diga al dit en G(uillem) Florenç e als altres, perquè diu que protesta negan que en él fadiga de dret sia stada atrobada ans li és apparellat de fer o de fer fer compliment de dret segons que per él és fermat; les altres cosses per lo dit G(uillem) Florenç dites e possades nega en tant quant són contra él ésser veres, e mès si e la batlia d'Amposta e los béns d'aquela en guarda e en protecció del senyor rey.

E el dit G(uillem) Florenç el nom dessús dit, dix semblanment que el dit comanador de Peníscola és apparellat fer compliment de dret al dit frare A(rnau) Dezbuch e als hòmens d'Uldichona sumàriament e de pla, là on diga e axí com diga, e aferma ésser atrobada fadiga de dret en lo dit frare A(rnau) Dezbuch e en los hòmens d'Uldichona segons que per les cartes d'aquén feytes de protestació se appar. Et lo dit frare A(rnau) Dezbuch, perseveran en les cosses per él respostes e dites, nega que en él ne en los hòmens d'Uldichona sia stada atrobada fadiga de dret, e mès si e els béns de la batlia d'Amposta en guarda e en protecció del senyor rey, protestan si ésser apparellat de fer compliment de dret. E el dit en G(uillem) Florenç persevera en les cosses per él protestades en nom del dit comanador de Peníscola e semblanment en guarda e en protecció del senyor rey, los hòmens e els béns de la batlia de Peníscola. E lo dit frare A(rnau) Dezbuch persevera en les respostes e altres cosses per él protestades.

Presentis testimonis en Guillamó Rocí, Ferruç Ferre, Johan Salfora, Pere Colom, Matheu Siurana, R(amon) de Rogals e en P(ere) Tallaferre.

Sig+num Berengarii Moragues, notarii publici ville Sancti Mathei, qui hec scripsit cum rasso et emendato in IX^a linea ubi dicitur Dezbuch, et clausit.

1300, maig, 28. Borriana.

Fra Ramon de Sant Aniol, comanador de la casa de Borriana de l'orde del Temple, compareix davant el consell municipal i presenta una protesta avalada en una decretal del papa, reclamant que li siga tornat un mul i altres béns que li han estat embargats per no voler pagar la peita municipal, ja que n'haurien d'estar exempts.

En són testimonis Ponç Renart, Eximén Llopis de Tovia, Guillem Ferrús, Marc Renart, Bartomeu Despont i Ramon de Fontanet.

El nou de juny el consell municipal li respon que es ratifiquen en el dit embargament ja que ho han fet pels béns de l'orde a l'alqueria de Santapau, la qual, abans de ser donada al Temple, fou d'un particular, Andreu Colteller, que pagava impostos i que, aleshores, aquests béns han de continuar pagant.

En són testimonis Ramon Colrat, batle de Borriana, Arnau de Vallbona, ciutadà de València, i Domingo de l'Astor, notari de Castelló de la Plana.

Notari, Pere Ferriol, notari públic de Borriana.

Pergamí original.

AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 524, núm. 550-P.

Conexeran tots que disapte que hom comptava *V^o kalendas Iunii anno Domini M^o CCC^o*, comparec frare R(amon) de Sen Daniol, comanador de la casa de la cavalleria del Temple en Burriana davant en P(ere) de Sent Holiva, justícia del dit loc de Burriana, d'en Jacme de Porpres, Domingo Bonshom, en Berenguer de Montanyana, en R(amon) de Perpinyà, jurats del dit loch del an present e, en presència encara del notari e terstimonis daval escrits e a conservació del dret del damunt dita horde, dix e protestà contra lo dit justícia e jurats que com los damunt dits justícia e jurats, contra lo privilegi ho decretal noveylament feyta per lo sant Pare apostoli donada a clergues e a presones religioses e hòmens d'orde, que negun príncep ni alt hom ni negun noble ni negunes altres persones, sien majors ho menors, no costrenguen ni costrényer facen amagadament ho manifesta clergues, persones religioses ni hòmens d'orde de pagar ni de contribuir ni fer neguna força en negunes peytes, cenes ni aenprios ni en negunes altres exaccions axí reals com vehinals, ni negunes toltes ho forces als dits clergues, presones religioses ni hòmens d'orde per aquells feyt no·ls sia, e aquell ho aquells qui contra aquestes coses vendrien o consentirien fosen posats en la pena contenguda en lo dit privilegi ho decretal.

E encara aquell ho aquells qui darien, pagarien ho consentirien de donar ho de pagar en neguna de les damunt dites coses ni en partida d'aquelles, que fossen posats e cayguts en aquella matexa pena que és posada en la dita decretal. E semblament aquell ho aquells que neguna de les dites coses ni en partida d'aquelles reebria ho reebre faria ni ajuda ho conseyl daria a fer la dita força, fos aytambé caygut e posat en aquella pena matexa contenguda en la dita decretal, segons que evidentment appar e és manifest e mils e pus plenerament se demostra e és contengut en la dita decretal, la qual és estada publicada e legida en lo regne d'Aragó e per tots los altres regnes.

Hon com los damunt dits justícia e jurats, contra los manaments feyts per lo sent Pare apostoli en la dita decretal ajen penyorat al dit comanador ho a la dita casa del Temple de Burriana bèsties apropiades lurs, ço és a saber, un mul de pèl negre lo qual mul en Jacme de Porpres, [vehín] del dit loc de Burriana e plegador de la peyta del dit loc ho a manament seu, tragué ho féu traure del jou dementre que·l dit mul laurava en la heretat de la dita casa del Temple. E com la damunt dita casa del Temple de Burriana e tots los béns d'aquella ho que a aquela pertanyen ho deuen pertànyer, sien secrestats e emparats per lo senyor rey ho a manament seu, e agen trencada e crebantada la franchea dels frares del damunt dit horde del Temple e sien venguts contra la dita decretal e pres, penyorat e treyt del jou lo dit mul en l'alqueria del Temple qui és dita d'en Sentapau, la qual los dits frares lauren ab lur pròpria reyla, e esvayda e trenchada la dita alqueria per rahó com demanen que la dita casa de la dita horde deu ab ells endesemps peytar e contribuir per la dita alqueria en totes accions reals e vehinals. E la dita horde ho el comanador de la dita casa negun temps no agen acostumat de pagar ni'n contribuir per la dita alqueria ni per altres béns que·l dit horde aja en la vila ho el terme de Burriana en negunes exaccions reals ni vehinals. E lo dit comanador, jasia com que sia forçat, destret e penyorat e li agen venut lo dit mul per la dita rahó, com la dita penyora agen tenguda forcívolment e aquela no li agen volguda retre, no consent ni vol consentir en la dita força a él feyta ho a la dita casa per los damunt dits justícia e jurats ni venir contra la dita decretal, ans d'aquella força e violència a él e a la dita casa feyta, en viva veu s'apel·la per tal que él sia escusat de la dita sentència que és en la dita decretal posada. Majorment encara per ço com los damunt ditz béns de la dita casa sien e estiguen enparats e secrestats per lo damunt dit senyor rey segons que dit és. E per tal encara que él ho puscha demostrar al senyor mestre e que·l senyor mestre e los frares del Temple ho puxen demanar e demostrar en son loc e en son temps en poder de qualque sia jutge ho major lur, lo dit comanador, a conservació del dret de la dita horde sobre la força a él e a la damunt dita casa feyta per los damunt dits justícia e jurats, fa la dita protestació e demana e requer que per vós, en P(ere) Ferriol, notari públic de Burriana, a perpetual memòria e en testimoni de veritat li sia posada e mesa en forma pública.

Protesta encara en G(uillem) Ubac axí com aquell al qual tots los béns e coses de la damunt dita orde són comanats per en Bernat de Líbia, batle general en lo regne de València, que él no consent ni vol consentir en la dita penyora ni encara en la venda del dit mul ans axí com aquel qui tenia en escrit e en comanda lo dit mul e los altres béns de la dita casa, per tal que açò puxa demostrar en son loc e en son temps a aquell qui los dits béns li à comanats, demana e requer a vós, dit notari, que li sia mes e posat en forma pública endesemps ab la dita protestació.

Presentis testimonis en Ponç Renard, n'Examén Lópiç de Thovia, G(uillem) Ferruç, March Renard, Bertholomeu Dezpont, e R(amon) de Fontanet.

Diyous que hom comptava *V^o idus Iunii anno quo supra*.

A la qual protestació los damunt dits justícia e jurats, en nom de la damunt dita universitat enaprés responen a conservació de lur dret e dién contra la dita protestació he les coses contengudes en aquella que, salva la pau del dit comanador, que los dits justícia e jurats ni la dita universitat de la dita vila de Burriana no agreugen contra privilegis ni decretal al dit comanador ni a la dita casa en aquella manera que per éls és proposat en la dita protestació, per ço com si lo dit Jacme de Porpres ha penyorat ni venut lo dit mul al dit comanador ni a la dita casa, aguen a fer per tal com lo dit comanador no volia pagar la peyta que pertanyia a si a pagar per rahon de l'alqueria d'en Sentapau, la qual la dita casa del Temple ho lo comanador d'aquella tenen, per la qual alqueria són tenguts de tenir per totstemps un capellà qui celebre per ànima d'en Andreu Colteller e de tots feeles defunts, e si no u faya, que los jurats qui fossen de la dita vila de Burriana poguessen forçar ho destrényer ho embargar la dita alqueria de fer celebrar la dita capellania segons que totes aquestes coses són espresament contengudes en lo derrer testament del dit Andreu.

Hon com la dita lexa ho donació de la dita alqueria sia condicional e ab vincle e ab reteniment de la dita capellania, segons que dit és, e ab cognició dels dits jurats de la dita vila, e aquell dit Andreu no fos persona franca ans totstemps agués per la dita alqueria e per los altres béns qui adoncs avia pagar e contribuir semblantment ab los altres vehins de la dita vila. E per aqueles rahons, com lo dit Andreu ere pagés e peyter e en la dita lexa se retenc per a si e als seus e a tots feels defunts la dita capellania, la dita casa del Temple ho los comanadors qui trespasats són d'aquela tots \temps/ han pagat e contribuït per la dita alqueria, ço és a saber, per rahon de la dita capellania, en totes peytes e altres accions reals e vehinals semblanment ab la dita vila del temps a ençà que'l senyor rey en Pere de bona memòria regnà e ab letra sua e de manament seu. E axí, per les dites rahons los dits jurats e la dita universitat de la dita vila [...] depuys que la dita alqueria fo lexada a la dita horde ho a la dita casa, són estats en possessió e són encara de pagar e contribuir ab éls, encara ab manament e ab carta del senyor rey en Jacme a nós feyt que la dita casa pagàs e contribuys per la dita alqueria ab nós ensemps, lo qual manament en son loc e en sen temps són apparelats de mostrar si mester los serà, per les quals rahons damunt dites e per moltes d'altres que a avant entenem a dir e a demostrar davant lo senyor rey ho qualque altre jutge, los dits jurats ni la dita universitat contra privilegis ni encara la decretal feyta per lo sant Pare apostoli no agreugen lo dit comanador ni la dita horde per la dita rahó, ans tot ço que per lo dit justícia, jurats e universitat és estat feyt ho enantat, és feyt per éls justament e rahonable e axí com deuen perquè dien los dits justícia e jurats en nom de la dita universitat que neguna res que lo dit comanador ni encara en G(uillem) Ubac agen dit ni prestat, no nou a si ni a la dita universitat per totes les damunt dites rahons, e encara per la damunt dita empara ho sequestre feyt dels béns de la dita casa per

manament del senyor rey no·ls nou, per tal com ço que los dits justícia e jurats e universitat demanen és profit e a creximent de les regalies del senyor rey, \e si u lexaven a demanar seria a gran minva e en perjudici del senyor rey,/ e axí, si lo senyor rey ha feyts enparar ho secrestar los béns de la dita casa per algun dret ho obligació que aja en la dita casa ho béns ho que li sien confiscats per alcuna altra rahó, no nou a la dita universitat ni deu noure per ço com la dita universitat ni los dits jurats per aquella no entenen a pendre ni han pres ni venut neguna cosa del senyor rey ans lo dit mul trobaren en la dita \alqueria/ d'en Sentapau, la vostra, la qual alqueria ha contribuït e deu contribuïr segons que dit és ab la dita universitat. E a pus durable memòria dien los dits jurats en lo nom sobredit que per vós, sobredit notari, les sia mes el dós de la dita protestació a defeniment d'èls e de la dita universitat e a conservació de lur dret.

Presentis testimonis en Ramon Colrat, batle de Burriana, n'Arnau de Valbona, ciutadan de València, e en Domingo del Aztor, notari de Castelló.

Sig+num Petri Ferriol, notarii Burriane publici, qui hec scribi fecit cum literis suprapositis in XXIII^a linea ubi dicitur tempus, et in XXVIII^a linea cum literis suprapositis ubi dicitur e si u lexaven seria gran minva e en perjudici del senyor rey, et in XXX^a linea cum literis suprapositis ubi dicitur alqueria, et clausit die et anno prefixis.

150.

1300, maig, 30.

Guillem Florenç, batle de Peníscola, compareix davant Bernat de Llivia, batle general del regne de València, i li presenta una carta del rei Jaume II en la qual explica que el mestre de l'orde del Temple s'ha queixat que els mercaders de Girona passen per Peníscola i es neguen a pagar la lleuda, per la qual cosa mana a dit oficial que intervinga en favor dels templers. Aques respon que està preparat per a complir el manament però que, fins ara, no n'havia rebut queixes sobre la qüestió.

En són testimonis Pere de Bonescomes i Pere Ferrer de Camprodon.

Notari Domingo de Claramunt, notari de València.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 1389.

Sia a tots coneguda cosa que diluns en lo qual om comtava *tercio kalendas Iunii et anno Domini M^o CCC^o*, en presència de mi, en Domingo de Clarmunt, notari \de València,/ e d'en P(ere) de Bonescomes e d'en P(ere) Ferrer de Camprodon, testimonis a açò appellats e pregats, comparech en G(uillem) Florenç, batlle de Paníscola, denant en Bernat de Líbia, batlle general en lo regne de València per lo senyor rey, e presentà al dit batlle e per mi dit notari legir e publicar féu en presència dels dits testimonis, una letra de paper uberta e ab lo sagell del dit senyor rey e·l dors segellada la tenor de la qual és aital:

Iacobus, Dei gracia rex Aragonum, Valencie et Murcie comesque Barchinone ac sancte romane ecclesie vexillarius, ammiratus et capitaneus generalis, fideli suo Bernardo de Libiano, baiulo regni Valencie generali, salutem et gratiam. Venerabilis magister milicie Templi exposuit coram nobis quod mercatores civitatis Gerunde transitum facientes cum eorum rebus et mercibus per locum de Paniscola contradicunt maliciose ac indebite et iniuste solvere lezdario dicti loci lezdam quam pro dictis rebus et mercibus solvere tenentur, sicut alii inde cum eorum mercibus transeuntes \et/ cum ex hoc [...] mercatoribus prefatus lezdarius coram nobis conqueritur quod vos super premissis exhibere iusticiam denegatis, quapropter ad instanciam et supplicacionem nobis per dictum magistrum factam vobis dicimus et mandamus quatenus cum contingat lezdarium predictum conqueri coram vobis de mercatoribus predictis pro lezda sibi debita ipsos mercatores ad dandum et solvendum [lez]dam ipsam [...] [...] ipsam solvunt in loco predicto cohercione debita compellatis nisi ipsi mercatores hostenderint coram vobis se ad solucionem dicte lezde ex franchitate vel [aliis] racionibus non teneri.

Datum Ilerde, pridie idus Madii anno Domini M^o CCC^o.

Recipe S.

La qual letra presentada e per mi, dit notari, lesta e publicada al dit [...] [...] lo dit batlle dix e respòs si ésser apparellat de complir e de exseguir lo manament del dit senyor rey segons la forma de la letra desús dita [...] [...] leuder ne per altre clam alcú ne mostra per la raó en la dita letra contenguda, no són estats feits denant ell tro al present dia. De la qual presentació [...] [...] batlle lo dit en G(uillem) Florenç demanà e requerí per mi, dit notari, a si ésser feyta pública carta a perdurable memòria.

Les quals totes coses foren feites [...] [...] an desús en la primera línia contengut e en presència e audiència dels testimonis desús escrits.

Sig+num Dominici de Claromonte, notarii publici Valencie, qui predictis presens interfuit et scribi fecit et clausit cum litteris suprapositis in prima linea ubi dicitur de València, et in VII^a linea ubi dicitur et.

151.

1300, juny, 8.

Fra Bernat Pallarés, procurador del monestir de Benifassà, compareix davant Bartomeu Ciurana, justícia de Morella, i dels jurats de la vila per a protestar perquè el consell municipal continua intentant embargar béns dels seus vassalls arran del plet que tenen per si aquests darrers han de participar en la fiscalitat del terme general de Morella o no. Hi ha hagut ja arbitratges i manaments del rei, s'ofereixen garanties per evitar embargaments, però de fet continuen les pressions i el monestir actua en defensa dels interessos dels seus vassalls de la tinença de Benifassà.

Testimonis Ramon Gavaldà i Pere d'Abella, notari.

Notari, Bernat Morató, notari públic de Morella.

Pergamí original.

AHN, Clero, Benifassà, pergamins carpeta 431, núm. 14-P.

Sie a tots manifesta cosa que dimercres que hom comtave *sexto idus Iunii anno Domini millesimo CCC*^o, comparech frare Bernat Paylarés axí com a procurador del abat e de tot lo covent de Benifaça davant en Bertomeu Siurana, justícia de Morella, e davant en P(ere) Vinatea, Térich de Brusca, Domingo Gavaldà, Michel Belsa, jurats del dit loch e, en presència de mi, notari, e dels testimonis dejós escrits, dix protestan el nom de la procuració a él feyta que si lo dit justícia o·ls jurats del dit loch de Morella an o entenen a aver alcuna demanda o dret contra los hòmens de la tinença de Benifaça sotzmeses e propriis del dit monestir, que el dit monestir és apareylat d'estar de les dites demandes o demanda a coneguda del senyor rey, e de fer dret per los dits hòmens de la dita tinença del dit monestir en poder de dit senyor rey o d'aquel qui en son loch y volrà assignar. E d'açò donà e oferí fermança de dret en G(uillem) Moltó, lo qual la dita fermanceria atorgà e sos béns y obligà.

E donada la dita fermança, lo dit frare Bernat, en nom de tot lo covent del dit monestir e axí com a procurador d'aquel, requerí al dit justícia que él no lexàs d'aquí a davant agreugar los hòmens de la dita tinença vasayls del dit monestir ni·ls béns d'aquels per la dita rahó com él, segons que dit és, e·l dit monestir sien apareylats de complir dret per aquels davant lo dit senyor rey. En altra manera, si los dits hòmens de la dita tinença eren agreugats o fait agreugar per lo dit justícia o per los jurats del dit loch de Morella, proteste que él e·l dit covent o puxen demanar en son loch e en son temps davant lo dit senyor rey, posan lo dit monestir e los ditz hòmens lurs e lurs béns en guarda e en protecció del dit senyor rey, apelan-se al dit senyor rey de totes coses que sien sentenciades e dites contra lo dit monestir o contra lurs vasayls per qualssevol jutges o àrbitres, com éls en neguna manera no y agen consentit ni i consenten ni i entenen a consentir. E de totes aquestes coses lo dit frare Bernat, en nom del abat e del covent de Benifaça, demanà que per mi, notari dejós escrit, li fos feyta pública carta de protestació la qual cosa a requesta del dit frare Bernat fiu.

Presens testimonis R(amon) Gavaldà, R(amon) Benet, Bernat Vinatea.

Et encontinent los ditz justícia e juratz demanaren al dit frare Bernat qui feés fe de la sua procuració, lo qual respòs e dix que él no tenie la dita procuració mas que ere apareylat de donar e donà fermança en Salvador Çavit, veyn de Morella, que tot ço per él és demanat o protestat e presentat e posat, que don abat e tot lo covent de Benifaça auran per ferm o que farà fe de la sua procuració, lo qual en Salvador Çavit la dita fermança atorga e sos béns y obliga.

A la qual protestació diluns segent que·s comtave *quinto idus Iunii anno predicto*, lo dit en Bertomeu Siurana, justícia de Morella, respòs a la dita protestació e

dix si ésser apareylat de fer compliment de dret al dit frare Bernat si alcuna rahó demostrarà davant aquel perquè los jurats de Morella no ajen demanda ni rahó de demanar contra lo dit abbat, o'l covent del dit monestir o'ls hòmens d'aquels, e que no sostendrá que'l dit abbat e covent en alcuna manera sien contra rahó e justícia agreugats ni'ls hòmens lurs feyta a él fe o demostrament, perquè aquela cosa sostenir no dege e en totes altres coses si dix ésser apareylat de fer e de complir que pertangen a son ofici degudament.

Ítem, enaprés, en lo dit dia de digous, en P(ere) Vinatea e en Téric de Bruscha, Domingo Gavaldà, Michel de Belsa, jurats del dit loc de Morella, per si e per la universitat de Morella responeren a la dita protestació e dixeren que per demanda que'ls dits jurats en nom de la universitat de Morella ajen o entenen a aver contra los hòmens de la tinença de Benifaça, no entén a perjudici en alcuna cosa al dit abbat e covent, ans usen de lur dret e de feyt, lo qual és ja determenat entre la universitat del dit loch de Morella e l'abat e'l covent de Benifaça per sentència arbitral donada per en Téric de Bruscha e per en P(ere) Vinatea, àrbitres qui foren comunament per la part del covent de Benifaça e de la universitat de Morella eletz, e per en D(omingo) de Beltayl, sobrestant qui fo e'l dit feyt, ni de feyt lo qual se pertange al dit abbat e covent en alcuna manera dir e contradir. Ans és cert per la dita sentència lo dit feyt ésser cert e clar e manifest entre lo dit abbat e covent e la universitat de Morella, e per la dita sentència e encara per convinences e per vincle de obligació aüt entre los hòmens de la dita tinença e los hòmens de Morella, e és cert e manifest aquest feyt o ser notòriament conegut entre los desús dits, si per la sentència si encara per lo vincle de obligació desús dit, és a saber, per carta de companyia e d'unitat feyta entre'ls hòmens de la dita tinença e los hòmens de Morella.

De les quals coses los dits jurats per si e en nom de la universitat de Morella són en possessió e an estat e sobre aquella dita possessió són apareylats de fer compliment de dret al dit abbat e covent, en poder del senyor rey o en poder d'aquel jutge qui per lo dit senyor rey serà assignat o davant aquel qui degen. E d'açò donaren fermances los dits jurats en P(ere) Ciutadyla, A(rnau) d'Almenara, R(amon) Benet, los quals la dita fermància atorgaren e sos béns y obligaren, perquè dixeren que no consenten a la dita protestació axí com feyta no degudament e contra lo dret de lur possessió, e a enformat lo dret d'aquela dita universitat de Morella el coratge del dit justícia serien [...] se al dit justícia de la dita carta de la dita obligació feyta entre la universitat de Morella els hòmens de la tinença de Benifaça, e de la sentència arbitral donada entre l'abat e covent del dit monestir e la universitat de Morella.

E sobre açò demanaren al dit justícia e requeriren ab gran instància que per él sien mantengutz el dret de la lur possessió, e que en alcuna manera contra dret e rahó e sens coneguda de dret el dit feyt no enantàs, e com lo dit frare Bernat, dien-se síndich e procurador s'es[...] [...] e vinge contra la sentència arbitral e'l compromés feyt entre'l dit abbat e covent e la dita universitat de Morella, e per aquesta rahó sien caygut en la pena e'l dit compromés contenguda, a conservació del dret a la dita universitat pertanyent protestaren que'ls sie salu de demanar la dita

pena contra lo dit abat e covent en son loch e en son temps, quan que quan als dit juratz e a la dita universitat serà vist faedor. E açò responeren e protestaren los dit juratz a conservació del dret de la dita universitat de Morella.

E foren testimonis de les respostes desús dites R(amon) Gavaldà, P(ere) d'Abeyla, notari de Morella.

Et encontinent lo dit frare Bernat dix replican contra la resposta feyta pels \jurats/ a la protestació per él feyta, que l'abat ni'l covent del dit monestir no és caüt ni cau en la pena del compromés feyt entre'ls juratz e hòmens de Morella sobre pleyt alcuna vegada aüt entr'èls, com la dita protestació tant solament sia en defeniment e conservament de les coses novelament demanades o demanadores e no sentenciades als òmens vasayls del dit monestir, e no contra neguna sentència ni compromés en lo qual don abat ni'l covent agés fermat ni consentit, sobre la qual demanda novelament sens consentiment del abat e covent del dit monestir sia compromés estat feyt entre los ditz juratz e hòmens de Morella e'ls dits sotzmeses e vasayls del dit monestir, en perjudici del dit monestir.

De la qual replicació foren testimonis los ditz R(amon) Gavaldà, P(ere) d'Abeyla, notari.

E de totes les coses desús dites los ditz juratz, en nom de la universitat de Morella, e lo dit frare Bernat, demanaren que per mi, notari dejós escrit, los fosen feytes cartes públiques partides per letres a conservació del dret de cascuna de les parts la qual cosa, yo, dit notari, fiu segons que desús és contengut.

Sig+num Bernardi Moratoni, notarii publici Morelle, qui ad instanciam partium predictarum hec omnia scripsit cum literis suprapositis in XXX^a linea ubi dicitur juratz, et clausit in loco et diebus predictis et anno in prima linea contentis.

152.

1300, juny, 9. Borriana.

Fra Pere Sanera, cellerer major del monestir de Valldigna, compareix davant Jaume de Porpres, lloctinent del justícia de Borriana, i explica que posseeixen una alqueria al terme de la vila per donació de Pere de Forés, veí de Gandia, la qual els fou donada franca i sense càrregues, però que ara el consell municipal els reclamava que pagaren una peita municipal arran de la petició del dret d'host al rei i que, com no ho havien fet, se'ls havia embargat un bou, i argumenta que tenen privilegis de franquesa d'impostos i que pot aportar les còpies des del monestir de Poblet. El justícia respon que les franqueses no són de peites municipals i veïnals i que n'han de pagar sense excusa.

En són testimonis Pere Gilabert, Jaume Sastre, Asensi d'Alforc i Guillem Obac.

Notari, Marc Renart, notari públic de Borriana.

Pergamí original.

ARV, Clergat, pergamins, núm. 1026.

Comparech frare P(ere) Sanera, cellerer major del monestir de Vayldigna, per si e per nom del senyor abbat e del covent del dit monestir davant en Jacme de Porpres, tinent loch de justícia per en P(ere) de Santa Oliva, justícia de Burriana, dién e demostran per si, a conservació del dit monestir, que com lo dit monestir aja en lo terme de la dita vila de Burriana una alqueria la qual fo d'en P(ere) de Forés, vey de Gandia, la qual alqueria aquell dit P(ere) de Forés éntegrament donà al dit monestir perpetuament sens nengun altre reteniment o vincle de si ni dels seus, a honor de Déu e de Madona Santa Maria per remei de la sua ànima e totz feels defuntz, segons que totes aquestes coses plenerament se demostren per la carta de la donació d'aquén feyta e atorgada per lo dit P(ere) Forés, la qual carta fo feyta e clo-sa per man d'en March Renart, notari de la dita vila. Hon com lo dit monestir per raó de la dita donació aja tenguda e posseyda la dita alqueria ab éntegre, ço és saber VI meses poch més o menys, e ara, en aquest dia e anyn dejús comtat, en Jacme de Porpres, Domingo Bonsom, Berenguer de Monmirau, R(amon) de Perpinyà, juratz de la dita vila de Burriana, per si e per tota la universsitat de la dita vila forcen e destrenguen a pagar e a contribuir al dit monestir o als béns que lo dit monestir ha en la dita vila de Burriana o'l terme seu, so és saber, XL sous los quals demanen al dit monestir per raó de la redempció de la host que lo senyor rey demanave ara de present, en lo mes de mayg, a la dita vila per anar en lo regne de Múrcia, XC hòmens, e per aquella raó ajen penyoratz e tenguen encara en lur poder los ditz juratz, ço és saber, I bou que val LXXX sous o pus, sobre la qual penyora o destreta lo dit frare P(ere) Çanera, per si e per lo dit monestir, requer e suplica humilment al dit justícia e juratz e prohòmens de la dita vila que per la dita raó no'l deguessen agreujar a si ni al dit monestir, ni'l dit bou que penyorat avien no'l venessen com lo dit monestir no degués pagar ni contribuir ab la dita universsitat en nenguna exacció real ni vehinal ni redempció d'ost, com lo dit monestir e totes les lurs coses e hòmens sien franchs e quitis de totes quèsties, hostz e altres redempcions vehinals ab privilegi o privilegis atorgatz e confermat<z> per lo senyor rey e per los seus antecessors, en los quals privilegis manà a totz los officials e sotzmeses seus de no agreujar lo dit monestir per les dites rahons ni venir contra lo seu manament sotz pena als rebels o desobediens, per eyl posada o posadora. Los quals privilegis lo dit frare P(ere) en nom del dit monestir és prest e appareyllat de mostrar si per los ditz juratz e universsitat li és donat dia covinent, com aquells privilegis sien en lo monestir major de Sentes Creus, als quals privilegis e a aver aquells e a demostrar encara lo dit frare P(ere), en lo nom sobredit, humilment requer e demane suplican que li sie donat dia per vós covinent d'on eyl puxa aver los ditz privilegis o puxa anar denant lo senyor rey. Encara requer e demana que'l dit bou, que penyorat és al dit monestir per la dita raó, tornetz e retatz sobre fermances de dret o caplevadors, les quals fermances o caplevadors, si reebudes li volen ésser per vós sobreditz, de present dona e offer, ço és saber, A(rnau) de Bonencontre, en Bernat Berenguer e en Jacme Sartre, vehins de la dita vila. En aquesta manera, que lo dit frare P(ere),

dins dia covinent aurà mostratz los ditz privilegis o lo dit monestir farà e complirà dret, en poder del senyor rey ho là on deja, les quals penyores sobre la dita ferma de dret encontinent deuen ésser deylliurades e retudes segons fur e hús e costum d'Aragó. En altra manera, si contra les damunt dites coses, segons que request és o demanades són, lo dit frare P(ere) ni lo dit monestir per vós, ditz juratz e universsitat, eren agreujatz ni perjudicatz en lur dret axí com a aquels que són clergues e perssones religioses e són en comanda e en guarda del senyor rey ab totz los lurs béns e coses, e per vós, ditz juratz e universsitat, sien marchatz e penyoratz sens tota raó e coneguda de dret estant en lo dit guiatge e guarda del senyor rey, e açò sia contra fur e privilegis e a gran destret e perjudici e trencament del dit monestir, axí com afforçat e perjudicat en son dret, en nom del dit senyor abbat e del dit monestir, protestan en viva veu posa e diu totz los damunt dits greuges contra els ditz juratz e universsitat per tal que a avant e en son loch e en son temps mils o puxa mostrar al senyor rey o llà hon dejen e demanar encara lo dan e tot l'interés als béns dels ditz juratz e universsitat, per les dites raons e a pus durable memòria demane lo dit frare P(ere) que per vós, en March Renart, notari públich de Burriana, li sia mesa e posada en forma pública.

Quod est actum Burriane, VIII° idus Iunii anno Domini M^o CCC^o.

Presens testimonis Bertholomeu Dezpont, Valentí Vives, en Ponç Renart, en P(ere) Romeu, en Bernat Rovira e en P(ere) Examéniz, corredor.

A la qual protestació feyta per lo dit frare P(ere) Çanera e contra los ditz juratz e universsitat de la dita vila, en D(omingo) Bonsom e en Jacme de Porpres, juratz, per si e en nom de la dita universsitat, responen a conservació de lur dret. E dien que creen que la dita donació fo feyta al dit monestir, de la dita alqueria, per lo dit en P(ere) Forés, segons que en la carta de la dita donació és contengut, la qual donació los ditz juratz ni la dita universsitat no contrasten. Mas dien e proposen los ditz juratz en lo nom sobredit que lo dit P(ere) de Forés no féu la dita donació de la dita alqueria al dit monestir, francha ni quítia de peytes, cenes, hostz e totes altres accions reals o vehinals, e si u féu, no u podia fer ni d'aquí a avant la dita alqueria per raó de la dita donació feyta al dit monestir no deu ésser francha, per ço com lo dit P(ere) Forés no era ni és perssona francha ni de religió, ans totztemps mentre tingué la dita alqueria, pagà e contribuí per aquella en totes quèsties e altres accions reals e vehinals ab la dita universsitat sens algun contradiment, com lo dit P(ere) Forés fós e sia hom de servii del senyor rey, perquè per raó de la dita donació, la dita alqueria jasié ço que sia del dit monestir, no pot ne deu ésser francha de les dites quèsties o accions. Per ço, aquell dit P(ere) Forés, no la pogués donar ni lexar o alienar sinó ab tota sa càrrega, segons que acostumat avie de contribuir. Com la dita alqueria sia capmàs e segons fur d'Aragó e ús e costum d'aquén aytal donació és vedada ésser feyta a tot religió, monestir o sant. Encara responen los ditz juratz, en lo nom sobredit, que eylls no deuen donar pus dia ni allongament al dit frare

P(ere) a mostrar ni a presentar los ditz privilegis per ço com ja altra vegada, a pre-gàries del dit frare P(ere) e del abat del dit monestir, donaren allongament al dit frare P(ere) de Pasqua Florida entrò a Cinquagèsima, per a mostrar los ditz privilegis, al qual dia lo dit frare P(ere) ni altri del dit monestir no mostraren los ditz privilegis als ditz juratz, ni universsitat ni nenguna altra escriptura o mostra valedora, per què eylls deguessen cessar de fer contribuir la dita alqueria. Hon com los ditz juratz e universsitat no vejen nengun privilegi o altra justa raó, segons que dit és, per la qual lo dit frare P(ere) puxa deffendre la dita alqueria de pagar e contribuir ab la dita universsitat. E segons que dit és ja altra vegada, aja aüt dies e allongaments covinens. Per tal, dien los ditz juratz, en lo nom sobredit que sobre la dita penyora no són tenguts de reebre fermances ni caplevadors per nenguna raó, per ço com eylls són estatz e són encara en possessió de contribuir ab eylls ensems la dita alqueria. E axí, segons fur e sen natural, lo posseydor no deu reebre fermaça de dret sobre la sua possessió, ans en tot cas lo posseydor la deu prometre e la deu donar. E per totes les damunt dites raons e per moltes d'altres que a avant entenen a dir e proposar, dien los ditz juratz, en lo nom sobredit, que la dita alqueria deu pagar e contribuir ensems ab la dita universsitat, no contrastan nengunes raons proposades per lo dit frare P(ere). E axí, los ditz juratz ni la dita universsitat no agreugen lo dit frare P(ere) ni lo dit monestir, ni nengun trencament no és estat feyt per eylls al dit monestir, segons que dit és. Ans tot ço que han feyt ni enantat en la dita penyora o d'aquí a avant faran si lo dit frare P(ere) ho lo dit monestir pagar no volen la dita quèstia, fan e faran los ditz juratz e universsitat degudament e justa, e ab raó e no contra fur ni raó. En deffeniment de la dita universsitat, totes les damunt dites coses demanen que per vós, sobredit notari, los sia mes el dós de la dita protestació.

Quod est actum Burriane, V^o idus Iunii anno Domini M^o CCC^o.

Presens testimonis en P(ere) Gilabert, en Jacme Sartre, n'Assensi d'Alforch e en G(uillem) Ubach.

Sig+num Marchi Renardi, publici notarii Burriane, qui hec scripsit et clausit.

153.

1300, juny, 28. València.

Na Constança, ex-emperadriu dels Grecs, demana al rei Jaume II que sol·licite al bisbe de València una canongia de la Seu de la ciutat que ha quedat vacant en favor del seu protegit,

Ogeri de Vercell, amb els diners de la qual podrà anar a Montpeller a estudiar.

ACA, Cartes reials diplomàtiques, Jaume II, núm. 1030.

Al [mo]lt noble e poderós senyor en Jacme, per la gràcia de Déu rey d'Aragó, de València e de Múrcia e comte de *Barchinona*, e de la sancta Ecclèsia de Roma senyaler, almirall e capitan general, molt car nebot nostre axí com a fyll, dona C(onstança), per aquella misma gràcia emperadriu ça enrere dels Grechs, salut

com a senyor en lo qual és tot nostre bé e nostre refugi après Déu. Senyor, sàpia la vostra altea que nós peça a tramésem al estudi de Montpesller per aprendre sciència e bones costumes Ogeri de Vercell, nodrit nostre, lo qual, senyor, sens ajuda vostra de la vostra paraula no'n pot romanir en lo dit estudi, hon com ara, sen[yor], per voluntat de Déu sia mort un calonge en la Seu de València per nom Oliver, [per] ço vos clamam mercé, senyor, axí humilment com podem que vós, per amor de nós, vuyllatz pregar lo bisbe de València [...] amor nostra la dita calongia vagant la vuyllàs donar e atorgar, e d'açò'ns faretz gran honor e gran plaer [...] [...]ns coses podén fer per vós, senyor, trametés-nos-ho a dir e a demanar.

Datum Valencie, II dias a l'axida [...] juyn anno Domini millesimo CCCº.

154.

1300, juliol, 14-1301. València.

Jaspert de Castellnou, procurador del regne de València, rep una apel·lació presentada per fra Ramon de Ribelles, castellà d'Amposta de l'orde de l'Hospital, contra Berenguer Gomar, antic justícia de Sant Mateu i ara veí de Benassal, vassall de Guillem d'Anglesola, perquè quan fou justícia assaltà el celler de l'orde a dita vila de Sant Mateu i talà una vinya, per les quals coses fou condemnat per dit castellà a perdre el càrrec i pagar una elevada multa. Com ja no era veí ni vassall seu, havia evitat el compliment de la condemna i per això l'apel·lació al procurador del regne demanant que fos pres i enviat a Sant Mateu per complir la condemna. El procés és desenvolupat pels jutges reials Guillem de Jáfer i Bernat de Lluna, i les parts presenten arguments i recorden alguns fets que informen sobre violències entre la senyoria de la tinença de Culla i la hospitalera del terme de Cervera, però el debat té un marcar caràcter jurídic sobre el tipus de processament, civil o criminal, i per tant sobre la legalitat del procediment. Després de més de sis mesos de sessions, el plet acaba amb l'abandonament de la demanda per part dels hospitalers.

ACA, Cancelleria, Processos en quart 1300-1301.

||^{1r} *Pridie idus Iulii anno Domini millesimo CCC.*

Comparech lo noble frare R(amon) de Ribelles, castellà d'Amposta etc., denant lo noble en Jaspert, per la gràcia de Déu vescomte de Castellnou, procurador del regne de València per lo senyor rey, e posà so qui's segueix:

A vós noble en Jaspert, per la gràcia de Déu vescomte de Castellnou e procurador del regne de València per lo senyor rey, nós frare R(amon) de Ribelles, castellà d'Amposta e tinent loc del senyor mestre en Espanya, demostram que'n Berenguer Gomar, qui en vostra presència és, estant vehín de Sent Matheu, hom e vassall del Espital, fo en Sent Matheu denunciat del trencament del nostre seler e de moltz e diverses e altres crims e malefics dels quals e per los quals, com ell no volgés esperar sentència diffinitiva, per rigor de fur e de rahó mès-se en nostre poder e p[...] sots pena de tració e de bahia e de perjuri, a seguir e observar tot so que per nós fo jutgat e conegut e feit jutgar e conéixer per les dites rahons.

On com contra lo dit ¶^{1v} Berenguer Gomar sia estat donada sentència per nòs, e per nostre manament que ell feés certes coses e que no feés mal ni dan al Espital ni a sos hòmens, e lo dit Berenguer Gomar no aja vulguda observar la dita sentència¹⁹ ans sia vengut contra aquell feén mal e dan al Espital e a sos hòmens, e per so a[ja comés] e perpetrat crim de tració del qual no's pot escusar per batailla ni per altra manera, per so demanam e requerim a vós, dit sényer procurador, que la persona del dit Berenguer Gomar prenatz e pendre façats, e aquella presa ab feell garda a messió nostra trametz al dit loc de Sent Matheu, o a nòs liuretz, on lo dit Berenguer Gomar féu e perpetrà los ditz crims e malefics e on fo condemnat, per so que en la persona d'aquell pusque ésser feita execució de la sentència damunt dita. E a fer de les damunt dites coses mostra a vós, sényer procurador, en forma pública l^a carta pública feita per mà d'en G(uillem) Doménech, notari de la cort del dit loc de Sent Matheu, com lo dit Berenguer Gomar s'à mès en nostre poder, e la dita sentència feita per mà d'aquell mateix notari, ¶^{2r} la qual sentència fo donada per lo poder a nòs atorgat per lo dit Berenguer Gomar segons que per aquella appar.

Encara dehim que [...]s la dita sentència per so com fo a la malafeita de Xert, qui és loc del Espital e del terme de Cervera, e aquí córrer ab aguait sens que no s'era desexit de nòs, e aquí foren hòmens del Espital mortz e preses e menat bestiar, e per moltz d'altres malefics e robages que ha feites e feites fer en Sent Matheu e en los altres locs del terme de Cervera, segons fur e raó deu ésser tramés al dit loc de Sent Matheu pres per tal que d'aquell pusque ésser feit so que fur e rahó sia.

Hec fuit requesta facta per castellanum.

Requerim encara ab gran instància per la dita sentència nostra ajudetz a nòs a menar a execució en la persona del dit Berenguer e en les altres coses de què nòs no la podem menar a execució.

E de les coses damunt dites a fer e a complir, supplicam ¶^{2v} e imploram l'ofici vostre. E d'aquesta supplicació e requisició demanam ésser feita carta pública a perdurable memòria.

Pridie idus Iulii.

Comparegren denant lo dit procurador lo noble frare R(amon) de Ribelles, castellà d'Amposta etc., d'una part etc.,²⁰ e en Berenguer Gomar de l'altra, e dix que no és tengut de respondre a açò qui demanat li és de treva per so com lo noble en Jaspert damunt dit logrà e'l assegurà quant a aquest cas.

¶¹⁹ Ratllat: «covinença».

¶²⁰ Repetit: «d'una part».

Idus Iulii.

Comparech denant lo dit procurador lo noble frare R(amon) de Ribelles, castellà d'Amposta, d'una part, e en Berenguer Gomar, de l'altra, e posà so qui's segueix:

Denant vós noble e honrat sényer en Jaspert, per la gràcia de Déu vescomte de Castelnou e procurador del regne de València per lo senyor rey, proteste en Berenguer Gomar que ^{3r} per res que denant vós aja dit ni d'aquí a avant dirà ne diu ni entén a dir res en perjudici de si, ni entén venir en neguna c[osa] contra fur d'Aragó ni consent que per altre fur en alguna cosa sia tengut de respondre, ni encara no entén per neguna rahó pleit comensar denant vós, com segons lo dit fur no sia tengut de respondre a la requisició ni a les altres demandes sinó tan solament en poder de son jutge, so és, e'l loc de Benaçal en lo qual té sa companya e son domicili e so que ha e son major estatge.

Ítem, là on per fur de València pogués ésser demanat, encara no seria tengut sinó tan solament de donar fiança de fer dret en aquell loc hon aferme tenir son estatge, lo qual fur és en rúbrica de jurisdicció, salu dret d'impertinència e salu que'l dit frare Simon, axí com \injustament/ forzat respon e que no era tengut de respondre, nega segons és posat, protestan que si ne era tengut de respondre, que si haüt per no respost.

Ítem, diu e proposa que vós, sényer procurador, abans que en ^{3v} alrre enantetz per rahó de la requisició, devetz conèxer e determenar si'l dit Berenguer Gomar és de vostra jurisdicció ni és tengut de respondre ni fer dret en vostre poder. *Idem ad hanc.*

Ítem, diu e proposa lo dit en Berenguer Gomar que si per vós, sényer, ere vist e conegut que ell fos de la vostra jurisdicció, so que no és, vós no devetz enantar contra ella per requisició com sia fur d'Aragó que'l senyor no enant contra algú sens clamador ho acusador. *Idem ad hanc.*

Ítem, diu e proposa que là hon lo dit castellà se clamà's del dit Berenguer Gomar e'l acusàs, qu'encara no li serie tengut de respondre per so car composició e avinença e empeniment és estat fait entre'l noble en G(uillem) d'Anglerola, ab voluntat del dit Berenguer Gomar, e lo dit castellà, que totes demandes que'l dit castellà ne los frares del Espital agessen contra lo dit en Berenguer Gomar ni ell contra ells, que estagessen e fossen a coneguda de P(ere) ^{4r} de la Costa, e d'açò través c[art]a lo dit castellà al dit noble, la qual carta lo dit en Berenguer Gomar és aparailat de mostrar [...] dia cuvinent, e per aquestes rahons o per qualsevol d'aquestes no és tengut de respondre a la dita requisició. *Idem ad hanc.*

Ítem, diu e proposa lo dit en Berenguer Gomar que, salvant honor de vós, sényer procurador, e del dit castellà, so que en la dita requisició és contengut no és veritat là hon diu que fo denunciat de moltz altres crims e malefics, com ell en veritat no fos denunciat sinó tan solament de trencar les portes del celer e de tala

d'una vinya, les quals denúnciacions són civils segons fur, per què inquisició no y devia ésser feita segons que en aquelles manifestament appar. *Idem ad hanc.*

Ítem, diu e proposa lo dit en Berenguer Gomar que, salva [la] honor dels damunt ditz, la requisició no és vera en ¶^{4v} aytant com diu que no volch [present]ar sentència, car en veritat moltes vegades la demanà e la requerí e no la pot aver ni à encara, jas fos so que·l noble en G(uillem) d'Anglerola pregàs lo [seny]or rey que y feés donar sentència e lo senyor rey ne fèu manament a frare A(rnau) Des-soler que y feés donar sentència, la qual cosa fer no volch. *Idem ad hanc.*

Ítem,²¹ diu e proposa lo dit en Berenguer Gomar que frare A(rnau) Des-soler dix a ell que nuyll temps no exiria de la presó si no·s metia a mercé e a voluntat del gran comanador e que feés aytal pau com ell volgés, e dix-li encara moltes vegades que si en Guillem d'Anglerola ni nuyll hom los fahia mal per rahon d'ell, que ell murria sempre e que mellors hòmens que ell no era avia hom morts ja en presó, e puys dehia hom que per ells mateixos eren mortz, e dix-li encara que·l gran comanador prèa a Consogr[a] III hòmens I vespre que·ls se fèu venir, e al matí, com ¶^{5r} dia fo, ell los hac penyatz, e per aquesta temor e per tal com sos amics no·l gosaven clamar ne podia aver sentència com hac [esta]t pres V meses, agé a fer les dites cuvinences e obligacions en aquesta manera que·s segueix, segons que·n lo libre de la cort de Sent Matheu és contengut. *Idem ad hanc.*

Primerament donà fiances per III mil·lia morabatins que ell no fugís de la presó en què·l comanador lo volgés tenir, ni que nuyll hom no·l ne tragués, e com açò agé assegurat, ell li mès grilons. *Idem ad hanc.*

Ítem, donà caplevadors per altres II mil·lia morabatins. *Idem ad hanc.*

Ítem, donà per altres II mil·lia morabatins que feés aytal pau de sa persona e de sos béns com lo gran comandor volgués, e com açò ac fait, trageren-lo de la presó. *Idem ad hanc.*

¶^{5v} Ítem, a pocs dies manaren-lo tornar en la presó sidoncs no trayen d'aquesta carta aquestz II mets, so és persona e béns, e agem a fer per tal que no tornàs en la presó, e est[ant] així caplevat e obligat e afiançat, lo dit castellà venc a Sent Matheu e lo dit Berenguer Gomar no y fo, e ell fèu pendre en Bernat Roig, qui és genre del dit en Berenguer Gomar, e dix que·l faria rodar si·l dit en Berenguer Gomar no·s metia en son poder e a sa mercè, e que d'aquelles coses de què era denunciat feés tot so que ell dixés, e dix e promès a aquells qui aquest feít parlaven que si ell fahia asò, que·l trauria del dit feít ab pau honrada e sens dan de presona e sens perdimement de béns e sens infàmia, les quals coses és aparailat de provar. *Idem ad hanc.*

E com lo dit castellà no aja ateses ni complides les cuvinences per ell feites, lo dit Berenguer Gomar no li serie ¶^{6r} tengut de tenir aquelles là hon sens força les agués feites.²² *In iure consistit.*

¶²¹ Al marge esquerre: «*Hic incipiunt excepciones Berengarii Gomar per quas dixit non esse predictam sentenciam [...] dicta [...]*». ¶²² Ratllat: «*Idem*».

E el dit Berenguer Gomar no gosa ni pot dir a fer les dites cuvinences e obligacions, per paor que aquells qui per ell eren obligatz a fer aytal pau com ell volgués no pagassen los dits II mil·lia morabatins com així los fos manessat de pagar aquells, e majorment encara com los germans e los amics de son genrre lo pregaven e·l requerien que ell feés les dites cuvinences e obligacions per tal que aquell no fos turmentat.²³ E lo dit en Berenguer Gomar, veén la crueltat e la voluntat del dit castellà, que ja avia mès e liurat a la justícia lo dit Bernat Roig per turmentar sens sentència e sens tota rahó, per la dita força e temor agé e atorgà les dites cuvinences e obligacions les quals per fur ni per dret no valen ni valer deuen segons que s'appar per los capítols de ¶^{6v} fur que són en rúbrica «De covinences qui sien feites per forsa o per temor». *In iure consistit*.

Ítem, diu e proposa lo dit Berenguer Gomar que là on fos ver que les dites obligacions e cuvinences agés feites sens temor e sens força e per sa plana voluntat, apar en la carta de la dita obligació e cuvinença que no mès en son poder sinó solament so de què era denunciat, segons que·s demostre en la carta de la condempnació, e·l féu condempnar lo dit Berenguer Gomar en altres coses qui no eren en son poder ni n'era demanat, perquè nuyll hom no pot donar sentència en neguna cosa en demanda no sia feita, e là hon demanda feita fos e per voluntat fos mès en son poder, no poria ni deuria crèxer la pena, e si u fa, no val la dita, jassia so que segons que·s demostre per la carta de la cuvinença forçada no mès en son poder sinó solament so de què ere demanat, on com ell fos denunciat de fait civil, pena criminal no y²⁴ ¶^{7r} devia ésser posada ni encara criminalment no és condempnat là hon valgués, so que no fa, perquè la requisició no val [ni h]a loc ni deu ésser reebuda en aytal cas, ni pot ni deu ésser dit que so que en aquella carta és contengut sia sentència, car sentència no pot ésser donada sinó segons la demanda.

E encara, que en juhii ha mester V coses: demanador, deffenedor, e jutge, e la cosa que hom demana e la rahon per què hom la demana, per què appar que en aquest fait lo dit castellà no anà com a jutge ni encara com a àrbitre, car en arbitració deu aver compromés fait entre les parts qui contenen, les quals coses así no són ni foren. *Negat ut p[...] addens ut in prima requisicione*.

E per tal com lo dit en Berenguer Gomar és aparailat de provar que les dites cartes són feites en gran frau e en perjudici d'ell e, salvant honor de vós, sényer procurador, e del dit castellà, no és veritat lo feyt així com en aquelles és [escrit], ¶^{7v} claman mercé humilment requer e supplica a vós, sényer procurador, que les dites cartes vingén e sien en vostre poder per tal com ell mostrarà denant vós justes e bastans rahons que aquelles no valen ni són feites justament ni en veritat per les rahons ja per ell posades e per altres que mostrarà denant vós en son loc e en son temps. E així aitals cartes feites per fo<r>ça e contra rahó no puxen ésser

¶ ²³ Al marge esquerre: «*Rogatus fecit ut ipse dicit*».

¶ ²⁴ Al marge inferior: «*[...] criminalis pena [...]*».

mostrades en prejudici ni en infàmia d'ell, e encara que primerament abans que neguna condempnació fos feita contra ell, protesta ab pública carta que contra'l dit Berenguer Gomar no podia ni devia enantar segons que ell demostrarà per pública carta, e encara après d'aquella carta que's diu en manera de sentència, ans que X dies fossen passatz fo apel·lant d'aquella ab pública carta així que allò no era sentència ni valia, jas fos so que frare A(rnau) Des-soler, aquell dia que sabé que son procurador era a Sent Matheu per dir contra aquella condempnació, que anà a la Torra e que se'n me^{8r} nà la justícia e tots los escrivans de la villa per tal que no pogessen apel·lar ni dir res tro fossen passatz X dies, emperò romàs en la villa en Berenguer Mercer, qui era escrivà del dit loc, e per tal com era amic del dit en Berenguer Gomar no li gosaren lur dir lur secret, e en poder d'aquell e denant los juratz e moltz altres prohòmens protestaren e apel·laren d'açò que degren, de les quals coses és aparailat de provar so que bast a fundar sa intenció, e com no li ajatz vulgut donar alongament a aver acort sobre'l dit feit així com fer devietz per fur, proteste que no faça prejudici res que dit aga e que li sia dada dilació cuvinent a respondre a les coses posades en la requisició, a les quals dins aquest dia no ha pugut respondre com no aja pugut aver avocat ni rahonador. E açò posa, respon e diu salvu son dret en totes coses e és aparailat de fer dret e estar a dret là on dega e així com dega e d'açò que dega.

Negat hanc suplicationem admitendam cum sit in epistola et omnia que in ea continentur sint [...]e et iniuste petita.

^{8v} Ítem, diu encara en Berenguer Gomar que'n Simon Gomar, frare seu, demanà traslat d'aquella carta que's diu sentència e no li volc ésser donat, per què'l dit en Berenguer Gomar no pot saber que li era manat fer, per là on tengut fos de obehir aquella o de observar no seria tengut pus no sabia que li era manat fer.

Negat ut p[...] addens ut in prima requisicione.

Diu encara que abans que nul·la malafeita no fos feita al Espital, s'ere desexit ab carta de totes coses e puys de penyores, e açò és apareillat de provar e nul·la malafeita no·ls ha feita, e si u avia, so que no ha, totes són pasades en dans donatz en treva, per què no y deu respondre, majorment encara com n'és assegurat. E així appar manifestament que no y ha neguna rahó per què'l dit en Berenguer Gomar dega ésser pres ni aturat ni liurat ni tramés loc. Totes les altres coses complesch a la diligència de vós, sényer procurador, e ^{9r} de vostre consell, però nuyll hom de religió no pot demanar ni acusar criminalment com no sia persona d'estar en juhii, per què a les coses per ell posades no deu ésser oït ni pot ésser dit que aja feit ni perpetrat crim de tració, com sien escritz en fur certz cases de tració e en açò no sia negun d'aquells. *Iniure consistit.*

E encontinent lo dit noble frare R(amon) de Ribelles posà so qui's segueix:

A instrucció de vós, sényer procurador, e a demostrar que la sentència donada contra en Berenguer Gomar val e ha valor, proposam nós, frare R(amon)

de Ribelles, humil castellà d'Amposta e tinent loc del senyor maestre en Espanya, aquestes coses que's seguexen:

Primerament dehim que com lo dit Berenguer Gomar, estant ¶^{9v} justícia de Sent Matheu e vassall del Espital, trencàs lo seller del Espital e vessàs lo vin que y era e d'açò fos denu<n>ciat e inquisició feita contra ell, e fos provat contra ell e puys confessàs lo dit crim e malefici a nós en presència d'aquelles presones que en la sentència són contengudes. E nós per aquella raó e per aquell poder que ell nos atorga ab carta lo pogessen condempnar criminalment en sa persona si'ns volgessem, <e> per mitigar e asuavar la pena corporal que fer-li pogerem, jutgam que perdés lo justiciat e que d'aquí a avant no tingés offici públic e que retés la carta de la donació del justiciat dins temps cert. E açò fo molt menor pena que neguna que corporalment agès a sostenir, majorment com del dit justiciat agués malament usat.

Ítem, per lo dit malefici jutgam que pagàs mil sous, e segons fur de València degre pagar molt pus gran quantitat per rahon de la dobla e per lo trencament e esvahiment de la casa nostra, per ¶^{10r} què apar que nós [mit]igam la sentència en aytant com no'l condempnam a tan gran quantitat com fer pogrem e degrem.

Ítem, jutgam en la dita sentència que feés matrimoni de son fill ab la filla d'un altre home de Sen Matheu, qui era son enemic, per tal que pau e concòrdia fos entre ells, e jutgam que dins temps cert l'agués heretat, la qual cosa él complí, per què atorgà e aprovà la dita sentència e així huy més no y pot contrastar ni contravenir, majorment com la dita sentència passada en cosa jutgada car no hi vénc contra dins V dies, per què segons fur e rahó no hi pot contravenir.

Ítem, jutgam que totes les demandes que ell dehia e entenia a fer contra los frares del Spital agués posades dins temps cert e si a aquell dia no les avia proposades, sobre aquelles li posam calament, e açò pogem nós fer per lo poder a nós atorgat e encara per fur e per rahon natural ¶^{10v} per so com ell diffamava los frares del Espital dien que li fahien gran tort e que avia grans demandes e moltes contra l'Espital e los frares del Spital. E per ço car nós volíem exir d'aquella diffamació e que ell agués son dret.

Ítem, jutgam e manam en la dita sentència per lo poder per ell a nós atorgat que ell, que era vassall del dit Espital e avia molt de benefici reebut de la orde, no feés ni tractàs, procuràs o consentís ne fer tractar, procurar o consentir feés mal ni dan als frares ne als hòmens del Espital ne a lurs béns, lo qual manament fo just e honest com a açò fos tengut per deute de vassayllatge e de naturalea e de benefici que avia reebut del orde.

Ítem, jutgam e manam en la dita sentència que'l dit Berenguer Gomar complís totes les coses damunt dites dins los terminis en la sentència contengutz e aquelles observàs ¶^{11r} e'n res no hi vingés contra, e les coses damunt dites manam complir, tenir e observar sots les penes en la dita sentència contengudes.

Per què appar manifestament que la dita sentència nostra fo e és justa e misericordiosa car, si nós ho volgéssem, lo dit Berenguer pogré ésser punit corporal-

ment, per què vós, sényer procurador, devetz a nós ajudar a menar la dita sentència a execució e vós no avetz neguna cognició dels mèrits de la dita sentència com sia passada en cosa jutgada, e nós vos avem request e encara vos requerim com a mer executor segons que és dret, fur e usança de la terra.

De les quals coses damunt per lo dit en Berenguer Gomar posades, lo dit noble frare R(amon) de Ribelles demanà translat e fo-li atorgat, e donat e dia assignat a demà que serà dissapte *XVIII° kalendas Augusti*.

Al qual dia damunt assignat comparech denant lo noble ^{11v} en Jaspert de Castelnou, procurador damunt dit, lo noble frare R(amon) de Ribelles e en Berenguer Gomar, e lo dit noble frare R(amon) de Ribelles posà so qui's segueix:

Dehim nós, frare R(amon) de Ribelles, humil castellà d'Amposta e loctinent de mestre en Espanya, que per les rahons frustratòries per en Berenguer Gomar proposades denant vós, noble procurador, vós no devetz retardar que no menatz a execució la sentència donada contra lo dit Berenguer Gomar per nós, dit castellà, com la dita sentència sia passada en cosa jutgada e *res iudicata pro veritate accipitur*, per què deu la dita sentència ésser menada a execució, no contrastan les dites rahons frustratòries magorment com aquelles aga proposades lo dit Berenguer denant vós ab protestació que no entén a consentir així com en son jutge, ni en lo pleit entrar ni començar, ni renunciar a fur d'Aragó, per què dehim que vós devetz denegar la vostra audiència al dit Berenguer sobre les coses e rahons per ell proposades pusque ell sobre aquelles denegades ^{12r} fer dret denant vós.

E car les dites rahons frustratòries no deuen enbargar la execució de la dita sentència en aytant com podrien si vostres [...] demostrar aquella sentència ésser donada contra lo dret de la part del dit Berenguer, per so no neen ne enbargen que vós no degatz menar a execució la dita sentència e là on fossen de tal natura e veritat contingessen que redessen la dita sentència nul·la, so que no fan, deurietz les parts retrametre a nós qui la execució de la dita sentència requerim e demanam per vós ésser feita, com nós tingam loc de senyor e siam senyor de Sent Matheu, on la dita sentència fo donada, e posam e metem jutge ordinari en la villa de Sent Matheu e a nós pertany de conéixer e no a nuyll altre de la nul·litat de la dita sentència nostra.

Per què là hon aparegués la dita sentència ésser nul·la per les rahons proposades per lo dit Berenguer si aquelles proposàs denant vós així com denant mer executor, deurietz lo dit Berenguer retrametre a Sent Matheu denant nós, dit castellà, [a] demos^{12v}[trar] e a fer fe de la nul·litat de la dita sentència denant nós, dit castellà, qui devem conéixer de la dita nul·litat.

Per què requerim que la dita sentència ajudetz a nós menar a execució segons que ja avem request.

Encara vos requerim que·l dit Berenguer Gomar liuretz a nós o sots feells gardes trametatz al dit loc de Sent Matheu per so que aquell pusque ésser punit dels crims e malefics que feitz ha e perpetratz en lo terme de Cervera, segons fur e rahó segons que ja us avem request, no contrastant les dites frèvolz rahons per lo dit Berenguer proposades.

De les quals coses lo dit Berenguer Gomar demanà translat e fo-li atorgat e dia assignat a les dites parts a diluns primervinent que hom contarà *XV kalendas Augusti*, peremptòriament a dir e a posar en lo dit fait tot so que dir ni posar vullen enaixí que d'aquí a avant no serien oyts a posar de fait.

¶^{13r} En lo qual dia damunt assignat lo dit noble en Jaspert no fo en València com ans \se'n/ era anat, segons que·s dehia, ves Algezira per anar a Untiyén, e comparech lo dit noble frare R(amon) de Ribelles denant en G(uillem) de Jàffer, assessor de la procuració, al qual segons que·n Bernat G(uillem), scrivà de la dita procuració, li dix aquell noble en Jaspert avia comanat son loc tan solament als fetz del dit noble frare R(amon) e d'en Berenguer Gomar, e aquell noble frare R(amon) donà al dit assessor, en absència del dit noble en Jaspert, so qui·s segueix:

Com en Berenguer Gomar sia confessat en juhii moltes vegades denant lo noble en Jaçpert de Castellnou, procurador del regne de València, que fo denunciat a Sent Matheu del trencament del celer del Espital e del vessament del vi que y era, e encara aja confessat semblantment en juhii que fo denunciat en lo dit loc de Sent Matheu de la tala d'una vinya, encara per carta pública aparega que·l dit Berenguer Go-¶^{13v}mar confessà que era encolpat e denunciat del trencament del dit celer e del vessament del vi e de moltz altres malefics que eren per ell perpetratz en lo terme de Cervera. La qual carta nós, frare R(amon) de Ribelles, humil castellà d'Emposta e tinent loc del senyor mestre en Espanya, avem mostrada denant lo dit procurador en juhii e és encara registrada e·l registre del dit procurador.

Requerim nós, dit castellà, que lo dit Berenguer Gomar prenatz e liuretz a nós e aquell pres ab feells y segurs gardes trametatz al loc de Sent Matheu on los dits malefics foren per ell perpetratz e dels quals alí és estat denunciat, com en aquells locs on los malefics són perpetratz e en los quals és estada feita denunciació dels dits crims e malefics dega ésser acabat lo juhii, e los malfeitores degen alí ésser punitz en lo malefici ¶^{14r}an fait e són estatz denunciatz con sien prevengutz per la denunciació en tant que puy no poden al·legar altre, e lo dit Berenguer Gomar en açò no pot al·legar fur d'Aragó cor los dits crims e malefics foren perpetratz en loc de fur de València, so és, e·l loc de Sent Matheu, on corre fur de València.

Encara com fo prevengut per les denunciacions contra ell proposades e no contraste so que lo dit Berenguer Gomar diu que fo denunciat civilment car là on

fos ver civilment fos denunciad, so que no fo,²⁵ enans fo denunciad criminalment, encara si deu ésser retramés e·l dit loc de Sent Matheu per so car si la pena civil pagar no podia, deuria e auria ésser punit corporalment segons fur e rahó natural.

Encara dehim que per rahon de la sentència donada contra lo dit Berenguer Gomar deu ésser retramés a Sent Matheu o liurat a nós per so cor là hon la dita sentència no contingués sinó ^{¶14v} tan solament condempnació civil, si lo dit Berenguer no complie o no podie complir la dita condempnació devia ésser punit corporalment, com la condempnació sia per rahon del malefici per ell perpetrat e en aytal cas no bastaria que feés cessió de sos béns.

Encara dehim que hi deu ésser retramés o liurat a nós per lo poder a nós donat que en la dita sentència pogessen corregir e mudar, suplir e declarar e ajustar quan a nós seria vist faedor per quèns deu ésser deliurat per so que puxam fer les dites coses e fer execució contra ell si a nós ben vist serà, e jassia que moltes vegades ho ajam request, encara requerim ab gran instància que la dita sentència donada contra lo dit Berenguer Gomar nos ajudetz menar a execució.

Encara requerim que lo dit Berenguer façats respondre a la demanda de les injúries que contra ell avem proposades.

^{¶15r} Emperò en lo damunt dit dia lo dit en Berenguer Gomar no comparech denant lo dit assessor mas era comparegut denant en Bernat de Líbia etc.

XIII° kalendas Augusti.

En G(uillem) de Jàffer, jutge de la cort del senyor rey e assessor de la procuració del regne de València, reebé I carta del noble en Jaspert, per la gràcia de Déu vescomte de Castelnou, la tenor de la qual és aytal:

Al amat e honrat en G(uillem) de Jàffer, jutge de la cort del senyor rey, de nós en Jaspert, per la gràcia de Déu vescomte de Castelnou e procurador del regne de València per lo senyor rey, salut e bona amor. Dehim-vos e us manam de part del senyor rey e de la nostra que en los pleitz qui són entre lo noble frare R(amon) de Ribelles e en Berenguer Gomar denant nós per qualque raó o manera, vós en loc de nós e per nós enantetz en absència nostra tro que nós siam en ^{¶15v} València per tal que·ls dits pleitz per la nostra absència no puxen ésser retardatz, car nós sobre l'enantament dels dits pleitz, segons que dit és, a vós totes nostres veus comanam.

Datum Xative, XV° kalendas Augusti anno Domini M^o CCC^o.

E encontinent lo dit en G(uillem) de Jàffer féu citar lo dit en Berenguer Gomar a instància de frare Simon de Borge, qui dix si ésser procurador per lo dit mestre, per Domingo Martí, saig de la cort de València, que comparegués denant per enantar en lo dit feit e en los altres que·l noble frare R(amon) de Ribelles ha ab ell, demà que serà dijous *XII° kalendas Augusti.*

¶ ²⁵ Ratllat: «encara».

Lo qual saig tornà e dix que avia citat lo dit Berenguer Gomar.

Dijous, XII° kalendas Augusti.

Comparech per nom del ¶^{16r} dit meestre frare Simon de Borge, qui dix si ésser procurador del dit meestre. Comparech encara lo dit en Berenguer Gomar, lo qual demanà que'l dit frare Simon mostràs la procuració que hi volia dir, e'l dit frare Simon amenà l'escrivà ab la carta de la procuració, mas no era encara aclosa, e així lo dit jutge continuà hora a hora de vespres e dix al dit frare Simon que aportàs la carta aclosa de la dita procuració e manà a cascú part que posen \per huy tot dia/ so que dir devien peremptòriament diluns pasat per so que'l feït s'enant breument.

En la qual hora comparech lo dit frare Simon e comparech encara lo dit en Berenguer Gomar, e lo dit frare Simon e a fer fe de la sua procuració mostrà la carta sots-següent:

*Sit omnibus notum quod nos frater Raimundus de Ripellis, humilis castellanus Em-
poste ac magister etc.*, ¶^{16v} e feita fe de la dita procuració lo dit frare Simon dix que posava en lo dia de huy so que per l'onrat frare R(amon) de Ribelles era estat posat diluns primerpassat e requés que la sentència donada per l'onrat frare R(amon) de Ribelles damunt dit contra lo dit en Berenguer Gomar fos menada a execució e àls no vol dir.²⁶

E encontinent lo dit Berenguer Gomar demanà que li fos donat translat de la carta de la dita procuració, lo qual li fo atorgat e donat.

Enaprés dix e protestà lo dit en Berenguer Gomar que com él sia de fur d'Aragó e contra ell no sia feita demanda per la qual segons lo dit fur sia tengut de respondre sinó tan solament en poder de son ¶^{17r} jutge, per tal protesta que per res que dit aga ni d'aquí a avant dirà, no entén pleit comensar ni consentir en vós, sényer en G(uillem) de Jàffer, així com en jutge, e com ja denant lo noble en Jaspert de Castelnou, procurador damunt dit, agés posada la dita protestació e lo dit noble encara no aja conegut sobre la dita protestació, vós sényer no y devetz enantar, mas emperò a conservació de son dret e sens perjudici de si proposa les rahons sutz següens:

A conservació de son dret diu e protesta lo dit en Berenguer Gomar que ell caladament ni espressa ni en altra manera no entén aver reebut dia peremptori a dir ni a proposar so que per dret e per fur dir e proposar vulla, majorment com no aja aüt ni pogut aver translat d'açò que per la part del Espital és dit e proposat, jasia so qu'él ha request e demanat moltes vegades.

¶²⁶ Ratllat: «àls no vol dir».

¶^{17v} Ítem, dia peremptori a ell no pot ni deu ésser assignat per so cor frare Simon de Borge s'és presentat dién si ésser procurador del dit castellà, lo qual lo dit Berenguer Gomar no entén ni creu que aja loc ni procuració bastant ne u pusque ésser en aquest cas, e com ell aja demanat translats d'aquella procuració e dia de dir contra aquella, appar manifestament que dia peremptori no y deu ne y pot ésser assignat.

Ítem, dia peremptori no y pot ni y deu ésser assignat per tal com lo dit en Berenguer Gomar és aparailat de provar que en aquest present dia lo dit castellà és dins lo regne de València e deu jurar de calúmpnia abans que alrre sia enantat el dit feit, la qual cosa és aparailat de mostrar per fur e dia peremptori deu ésser assignat a les parts e no en altra manera,²⁷ ¶^{18r} perquè tro que sia vist qui és part, lo dit dia assignat no y deu ésser, e encara que les parts agen jurat de calúmpnia així com per fur és feedor, lo qual sacrament se deu fer ans de pleit començat e tota hora ans de sentència.

Ítem, demana lo dit en Berenguer Gomar que·l dit castellà respona feit lo dit sacrament a les rahons e excepcions per ell posades, e si negarà aquelles, demana que li sia assignat dia de provar, com ell sia aparailat de provar aquelles que li sien negades so que abast a fundar la sua intenció, emperò adés de present, sens prejudici de si, posa so que·s segueix.²⁸

E protesta que no entén caladament ni espessa a renunciar ni a proposar so que dega, ans se reté que quanque aparega la part adverssa o procurador bastant o sufficient que puxa dir e proposar tot so que dir ni proposar vulla de dret e de feit e de donar cartes e altres proves e tot so que dir ni proposa[r] vulla en ajuda e en deffenment de si, e ¶^{18v} demana translats de la procuració e de tot so que contra ell és posat com encara no·l aga pugut aver.

Ítem, diu e proposa lo dit en Berenguer Gomar que vós, sényer tinent loc de procurador, contra ell no podetz enantar per aquella requisició com en aquella sia contengut que ell demana per la malafeita de Xert, de la qual és guiat e assegurat, e per nuylla altra malafeita no és demanat, jassia que aquella no·ls féu, ans la nega, segons que posat és, ne y deu respondre per rahon del dit giatge, encara per fur d'Aragó per neguna requisició contra algú no deu ésser enantat.

Ítem, demana que·l dit castellà declar e do per escrit quals són les malafeites que diu que·l dit en Berenguer Gomar ha feites.

Ítem, demana que·l dit castellà dec[la]r e do per escrit ¶^{19r} quals són los crims que diu que·l dit Berenguer Gomar és denunciats e que demostre les denunciacions d'aquells.

Ítem, demana que faça sacrament de calúmpnia sobre les dites coses abans que àls sia enantat com ell sia dins lo regne.

¶²⁷ Ratllat: «per què entén ser vist». ¶²⁸ Al marge esquerre: «Vide quid petit Berengarius Gomar;

feri tamen non debet cum procurator non sit iudex in hoc facto».

Ítem, diu que és tengut de demostrar les dites coses per tal com en la sua requisició ha posat que fo denunciat de moltz e diverses altres crims e malaficis, de la qual cosa vós devetz ésser cert si és així, e per so encara com diu que sobre les dites rahons promés estar a sa dita e així deu ésser vist si à dit sobre aquelles coses de què era denunciat o sobre altres coses.

E encontinent lo dit jutge assignà dia a les parts a compàrer e a enantar en lo dit fait així com sia feedor dissapte que hom comtarà *X kalendas Augusti*, e encara al dit Berenguer Gomar [to]t so que dir ni posar volrà contra la dita carta de la procuració.

¶^{19v} Dissapte *X kalendas Augusti*.

Lo qual dia damunt assignat les parts comparegren e·l dit en Berenguer Gomar posà so qui's segueix:

Diu e proposa en Berenguer Gomar que·l dit frare R(amon) de Ribelles no deu ésser oyt per la requisició ni per aquella no pot ni deu ésser enantat contra ell per les rahons que ja contra la dita requisició ha proposades, e encara per so com ell l'à acusat criminalment, la qual cosa hom de religió fer no pot, majorment com s'auria a parar e a posar a talió, e encara que la demanda no ve ni pertany a ell com ver fos so que à posat en la requisició so que no és ver, e encara que ell es diu tinent ¶^{20r} loc de maestre en Espanya, perquè sens voluntat e consentiment de son major e de son covent no pot ésser en lo present fait o juhii.

E apar manifestament que ell acusa criminalment en so que diu que ha fait e perpetrat crim de tració, la qual cosa no és veritat, perquè lo dit en Berenguer Gomar hi à feita aytal resposta com s'i merexie e encara és aparailat de fer semblant resposta si algú serà osat de dir-li aytals paraules o semblans, perquè aytal requisició no vendrie si no a baraylla tan solament segons fur d'Aragó, si la posava o la feya persona a qui pertangués ho no fos religiosa, però si algú religiós s'i vol metre ni obligar no·l ne suavarà.

E així per les dites rahons e per les altres ja proposades appar manifestament que la requisició no ha loc ni val ni deu valer, magorment com no sia veritat so que en aquella és proposat.²⁹

¶^{20v} Ítem, diu lo dit en Berenguer Gomar que pus lo dit castellà no avia loc de posar la dita requisició no podia donar ni comanar son loc a altri, e jasia so que frare Simon de Borge se diga si ésser procurador en aquest fait, appar manifestament que la carta que ell ha demostrada de la sua procuració que en aquest fait no és procurador ne u pot ésser ell ni altri no y deu ésser oyt ni reebut en procurador car aquel qui acusa altri criminalment deja ésser present.

¶²⁹ Al marge esquerre: «*Hic contestatur lis super requisicione*».

Encara és fur d'Aragó que en tota demanda que sie oltra C sous ha torna de bataylla e en tot cas se pot deffendre per bataylla tot hom que sia reptat, per què demana lo dit en Berenguer Gomar ésser absolt de la demanda de la requisició e la adversa part a si ésser condempnat en les despeses e messions les quals li à feites fer no degudament e injusta, no contrastan ^{||21r} les cartes treytes e mostrades en juhii com aquelles sien feites enganosamente e en frau e per força e no és veritat so que en aquelles és contengut.

Ítem, diu que·l temps que·n Guerau de Banyeres féu la correguda de Xert, lo dit en Berenguer Gomar era alcayt d'El Boy e estava alí ab sa muler e ab son alberch e ab tota sa companya e s'era desexit de Sent Matheu, per què legudament podia fer mal e dan a les coses del Spital sigén son senyor e feer son manament, que per açò no pot ésser dit que·n fos caygut en major pena sinó així com los altres vassalls del dit noble com lo dit en Guerau de Banyeres sie sobre tots los alcaytz de la tinença e procurador en loc del noble en G(uillem) d'Anglerola, e encara que·l dit en Berenguer Gomar no sabia que·s dehia aquella carta que·l dit castellà mostrà en manera de sentència ne [ha] ^{||21v} pogut aver translat ja fos so que·l agés <re>quest e demanat e ell no sabia devinar ladoncs ne'n sab encara.

Totes les altres coses complescha la diligència del jutge e renúncia e conclou, si l'altra part vol concluir, salvant qu'és reté que puxa dar en prova cartes e altres testimonis a fundar la sua intenció.

De les quals coses lo dit frare Simon demanà translat e fo-li donat e dia assignat a les parts a dimartz primervinent que hom comtarà *VII° kalendas Augusti*.

Dimartz, *VII° kalendas Augusti* damunt assignat, les parts comparegren e·l dit frare Simon posà so qui·s segueix:

Diu frare Simon de Borga, procurador del noble castellà d'Am-^{||22r}posta, que·l dit noble pot ésser en juhii e demanar sos dretz sens consentiment d'altri.

Diu encara lo dit procurador que·l dit noble pot demanar les coses que demana, jasia que sie religiós, car no li és vedat per dret ni per orde.

Diu encara lo dit procurador que·l dit noble castellà pot fer procurador e procuradors e revocar aquells a sa voluntat sens consentiment d'altri car asò li és atorgat per dret e per orde segons lo loc e la dicnitat que ha en lo dit orde.

Diu encara lo dit procurador que les coses demanades per lo dit noble castellà se deuen fer segons fur e rahó natural sens bataylla, com lo dit Berenguer Gomar no·s pusque escusar de fer dret per bataylla, magorment segons la obligació que féu lo dit Berenguer Gomar que ab ses armes ni ab ayles no·s pot escusar de les coses demanades contra ell.

^{||22v} Ítem, diu lo dit procurador que no era legut e·l dit en Berenguer Gomar de fer mal al Espital ne als hòmens del Espital ab en Guerau de Banyeres ne sens aquell, ans per so car ho féu, és caigut en la pena de la qual és demanat.

Per què requer ab gran instància lo dit procurador que sia enantat per vós, sényer en G(uillem) Jàffer, tinent loc de procurador en aquest feit segons que és estat demanat per lo dit noble castellà, com fer-o degatz segons fur e rahó natural.

Enaprés lo dit en Berenguer Gomar posà so qui's segueix:

Diu en Berenguer Gomar que no contrastant les frèvols rahons per la adversa part posades, que ell deu ésser absoluut de la requisició per tal com, si ell avia feit mal ab en Guerau de Banyeres ensemps, no'n cauria en pena per les rahons ja per ell posades, e com ho fes no's pot ésser demanat per tal com n'és assegurat ne segons fur d'Aragó no deu respondre ^{||23r} sinó en poder de son jutge, e de[m]ana ésser absoluu e la adversa part a si condemnat en les despeses e no y vol alre dir perserveran enperò en so que ha ja posat.

E encontinent fo assignat dia a les dites parts a demà que serà dimecres a enantar en lo dit feit.

Al qual di \damunt assignat/ les parts comparegren e'l dit frare Simon posà so qui's segueix:

E lo dit frare Simon, en nom del dit noble castellà, demanà que'l dit Berenguer Gomar respona si ell, après que la dita sentència fo contra ell donada, féu mal al Hespital ne als hòmens del Hespital ne si observà ho complí les coses en la dita sentència contengudes segons que és posat e demanat per lo dit noble castellà.

E encontinent fo assignat dia a les dites parts a demà que serà dijous *V^o kalendar Augusti* a enantar en lo dit feit.

^{||23v} Al qual dia de dijous damunt assignat les parts comparegren e'l dit Berenguer Gomar posà so qui's segueix:

A lò que és proposat per frare Simon de Borge que diu que'n Berenguer Gomar respona si à feit mal al Espital ni a sos hòmens, diu que no y deu respondre ni pleit contestar com ell no sia acusat de neguna malafeyta, car si u era, aquell qui l'acusàs se deuria parar a atalió, e encara que per neguna malafeita que sia feita al Espital ni a lurs hòmens no serie tengut de respondre per rahan del guiatge, e encara que segons fur d'Aragó per res que agen request [ne] demanat al procurador no serie tengut a si de respondre ni de pleit comensar, perquè esgardan la requisició manifestament appar ell ésser aturat e detengut contra fur e contra la fe e la seguretad del guiatge, per que'l dit procurador és tengut que li faça pagar al Espital les messions que li han feitas fer ni d'aquí ^{||24r} a avant en farà, [ho] que les li pac del seu propi per tal com l'à acusat e li fa fer messions per la rahan de què él l'avia guiat e assegurat [si] e per la malafeita que diu que fo feita a Xert, e com diu en sa requisició e per molts altres crims e robaylles així mateix se porie dir de

vós, sényer procurador, o de qual altre hom se volgués de la ciutat o d'altre loc per vós vegatz deu ésser creegut per son dir pus alrre non mostre ni'n à mostrat, jasia que'n sie demanat e request segons que vós podets veer el procès, e là hon de crims e de roberies lo [vu]ylla acusar per par-se a atalió e pos-los així com deu per fur, e si lo guiatge no li és tengut, ell és aparailat de respondre així com fer dege per fur, demana que'l dit frare Simon do fiança de les messions abans que alrre sie enantat e que do fiança de redre e, si no, no deu ésser oyt.

Diu e propose en Berenguer Gomar que ja per ell és proposat e al·legat que'l dit frare Simon no pot ni deu ésser procurador en la deman-^{24v}da de la requisició per tal com és demanda criminal, e fait criminal no pot ésser menat per procurador, e appar que és criminal là hon diu que ha perpetrat crim de tració, per què procurador no y deu ésser reebut, majorment com fur d'Aragó diga que si algú denant lo jutge en la cort hon ferma de pleit dirà a altre crim capital, que prenga aquella pena que aquell deurie pendre si provar no'n porà, lo qual és en rúbrica de seguretat donada en juhii, lo ters capítol qui comensa «Establim per fur etc.», per què appar manifestament que'l dit castellà dix contra'l dit en Berenguer Gomar crim capital com dix que avia fait e perpetrat crim de tració, per què demana que'l dit fur li sie observat.

E fo assignat dia a les parts a enantar demà que serà divenres, *III° kalendas Augusti* a enantar en lo dit fait.

Divenres damunt assignat les parts comparegren e el dit frare Simon dix que no podia respondre ni enantar en lo dit fait com no pogés aver haüt son avocat, e ara fo continuat dia a les dites parts a demà que serà disapte *III° kalendas Augusti*.

V^o idus Augusti.

Comparegren en València denant lo noble en Jaçpert de Castellnou, procurador desús dit frare Simon de Berge, e en Berenguer³⁰ ^{25r} Gomar, e lo dit frare Simon posà so qui's seguex:

Diu frare Simon de Borya en lo nom damunt dit que'l dit en Berenguer Gomar és tengut de respondre si él, après que la dita sentència fo donada contra ell, féu mal al Espital ne als hòmens del Espital ne si observà ne complí les coses en la dita sentència contengudes segons que és posat e demanat per lo dit noble castellà de Amposta, car enans que sia en àls enantat, deu ésser respost a les dites coses e enaprès lo jutge pot conéxer de les rahons que's posaran e són posades per les partz, per què requer ab gran instància lo dit frare Simon, en lo nom damunt dit, que'l dit en Berenguer Gomar sia destret per vós, sényer jutge, de respondre a les dites coses o que'l dit Berenguer Gomar sia haüt per confés de les dites coses.

¶ ³⁰ Al marge inferior: «Primo, reebé d'en Bernat Gomar e de frare Simon per rahon d'aquest pleit, XXV sous; ítem, reebé XV sous».

Diu encara e proposa frare Simon de Borga e·l nom sobredit que·l dit Berenguer Gomar deu ésser tramés pres sots feels gardes a mesió del castelà al loch de Sent Matheu \e a la cort de Sent Mateu/ per què sia feyta execució contra él de la sentència contra él pronunciada per lo dit castelà e per lo seu manament, que d'aquel sie e puxe esser feyta raó e justícia dels crims e malefícis per aquels feytes e perpetrats de què és [de]nunciat él estant en Sent Matheu vey e vassayl del Espital, los quals crims ||^{25v} e malefícis él féu e perpetrà estant justícia de Sent Matheu e vey del dit loch e vassal del Espital, e mayorment deu ésser tramés e·l dit loch com lo dit Berenguer no aja observada la dita sentència qui és passada en cosa jutgada, ans ha feyt dan al Espital e a sos hòmens e ha levat bestiar a hòmens d'Onda e I mul a·n Montesana, vey de Sent Matheu, e féu acórrer lo terme de Cervera en la qual correguda foren morts e presos hòmens de Xert³¹ e sobre guiaye del procurador, per què no contrastan ço que él diu, deu ésser tramés pres a la cort de Sent Matheu per fer execució de la dita sentència e per fer raó e justícia dels crims e malefícis de què en Sent Matheu és estat denunciat, car segons fur de València en rúbrica de crims, que si alcú serà condempnat d'algu<n> crim o malefici, que no deu ésser reebut en algun loch, ans la cort del loch can lo sabrà lo deu pendre e trametre a la cort del loc on lo malefici aurà feyt e perpetrat, per què lo dit Berenguer deu ésser pres e tramés a la cort de Sent Matheu per ||^{26r} fer execució de la dita sentència e raó e justícia dels crims e malefícis de què és estat denunciat en la cort de Sent Matheu e él se'n és absentat, majorment com sia vagabunt, e diu lo dit frare Simon que·l dit castelà, e él en nom d'él, pot fer la dita requisició axí com a senyor e a jutge ordinari de Sent Matheu e la excepció dilatòria posada per lo dit Berenguer no ha loch en lo dit cas com, segons que evidentment apar, la dita requisició no és denunciació ni acusació ans és requisició e suplicació que pot e deu ésser feyta al dit procurador per fer e per ajudar fer execució de la dita sentència e justícia \e raó/ del dit Berenguer e·l loch de Sent Matheu com aquel sia atrobat en jurisdicció del dit procurador.

Diu encara lo dit frare Simon en lo nom damont dit que·l dit Berenguer no deu ésser donat a caplevar ne reebuts caplevadors per fur de València ans deu ésser tramés pres al dit loch de Sent Matheu, com non solament à prenunció e manifesta sospita contra él de les dites coses ans és manifesta cosa ||^{26v} e notòria per la sentència contra [él] donada e per les denunciacions e denantament feyt contra él en la cort de Sent Matheu per què deu ésser pres e tramés a la cort de Sent Matheu.

Ítem, responén a les coses proposades e confessades per lo dit en Berenguer Gomar, diu lo dit frare Simon de Borga que·l dit Berenguer \à confesat en les coses per lo dit Berenguer posades que·l dit Berenguer/ obligà si per la sentència donada contra él e féu covinenses e obligacions a requeriment dels germans e dels amics del genre del dit Berenguer, per la qual cosa apar que·l dit Berenguer les

¶ ³¹ Ratllat: «e sobre».

dites covinenses e obligacions no féu forsadament, per què la dita sentència deu ésser manada a execució no contrastan alguna raó proposada per lo dit Berenguer com execucions dejen ésser feytes sens strépitú judicària e altra solepnitat segons fur de València e rahon natural.

Ítem, diu lo dit frare Simon, responén a les coses proposades per lo dit Berenguer, que jatsia que'l dit Berenguer diga que ço de què él fo denunciat no puguen ésser dits feyts criminals mas ^{||27r} que crims civils e que no y puga ésser enantat per manera d'inquisició que açò no és ver com lo dit Berenguer confés en so que ha proposat que él fo denunciat de trencar lo celer del Espital e vessar lo vin qui aquí era e de talar de nuyt una vinya, e és certa cosa que aquestes coses foren esvayment e tament de nuyt, les quals coses se deuen punir criminalment e són d'aquel<e>s coses en què cort pot fer inquisició e enantar segons fur de València, majorment com el temps que'l dit Berenguer comés les dites coses fos justícia de Sent Matheu.

Ítem, diu e proposa lo dit frare Simon e'l nom damunt dit que'l dit en Berenguer Gomar ha confessat que denunciació fo feyta contra el dit Berenguer del celer del Espital, lo qual avia trencat e esvahit e vessat vin del dit celer e avia talada una vinya e és manifesta cosa que en aquestes coses cort pot fer inquisició per fur esprés ^{||27v} e posat en la rúbrica de la cort. E'l dit Berenguer deu ésser punit per los dits crims corporalment, e com lo dit Berenguer digué e confés al·legan per si que la sentència donada contra él no valya per agunes rahons les quals ha proposades denant vós, sényer procurador, posat sens perjudici que les dites rahons fossen veres segons que él al·lega per ço que él diu e confessa lo dit Berenguer Gomar deu ésser liurat a la justícia de Sent Matheu, punidor per los crims damon dits per aquel Berenguer comesos com él confés que no aja estat punit per aquels dien que la sentència contra aquel Berenguer donada no ten ne val e axí los dits crims feyts per lo dit Berenguer no deuen remanre sens pena, e ço que'l dit Berenguer ha confessat contra si, deu ésser pres per confessió per él feyta e segons aquela lo senyor procurador deu jutgar e determenar deliurar lo dit Berenguer Gomar punidor axí com deya ésser punit per la dita justícia de Sent Matheu e assò és ten-^{||28r}gut de fer lo sényer procurador, majorment com sia d'aquestes coses request per la justícia de Sent Matheu ab letra del dit justícia ab son segel segelada segons que en la carta del dit justícia tramesa al dit noble és contengut, la tenor de la qual és aytal:

Al molt noble en Jaspert, per la gràcia de Deu vescomte de Castelnou e procurador del regne de València per lo senyor rey, d'en G(uillem) Fibla, justícia de Sent Matheu, salut ab apaillament de tot servii etc.

E fo assignat dia a les parts a demà que serà dimarts *V idus Augusti*, a hora de tèrcia.

Dimarts, *V idus Augusti*, a hora de tèrcia, les parts comparegren e'l dit en Berenguer Gomar posà so qui's segueix:

Diu en Berenguer Gomar que vós, sényer procurador, no devets hojr ni reebre neguna cosa que frare Simon de Borga pos ni diga contra ell per so com demana criminalment segons que's ¶^{28v} demostre en so que ha posat, \e en fe[i]t que/ criminalment se demana, procurador no y deu ésser reebut.

Ítem, diu que là hon frare Ramon de Ribelles fos present, no deuria ésser oyt, pus criminalment demana, sidoncs no's posava a rahó, e sobre a açò demana interloquòria.

Ítem, diu que finida la desús dita rahó abans que en àls sie enantat, sie diffinit per vós interloquòria si'l dit en Berenguer Gomar per fur d'Aragó deu respondre a la dita requisició.

Ítem, sie diffinit per vós si'l dit Berenguer Gomar deu respondre de les mafeites qui són demanades per treva, pus n'és de vós assegurat, car d'àls no és demanat.

Ítem, és fur d'Aragó que si algú dirà a altre crim capital que si provar no u pot, que prenga la pena que deuria pendre aquell a qui lo crim capital serie dit, on com lo dit ¶^{29r} frare Ramon de Ribelles digés al dit en Berenguer Gomar crim capital, demana que's pos a talió així com fer deu per fur, e si no, que no sia oyt, lo qual fur és en rúbrica de seguretat donada en juhii, lo ters capítol qui comence «Establim per fur etc.», e diffinit açò és aparailat denantar en so que dega.

Ítem, diu e propose que manifestament se demostre en so que'l dit frare Simon ara novellament ha posat que acusa e demana criminalment per què's deu metre e a preparar a talió, jasia so que, salvant honor de vós, no és veritat so que'l dit frare Simon ha posat ni és ver que'l dit en Berenguer Gomar sie denunciât criminalment ni nuylla cosa sie contra ell provada.

Enaprés lo dit frare Simon de Borga mostrà en juhii un traslat d'una sentència donada contra en Berenguer Gomar que's segueix en aquesta manera:

Hoc est translatum bene et fideliter factum.

¶^{29v} E'l dit frare Simon de Borga dix encontinent que no vullia àls dir ni posar, e així fo manat al dit en Berenguer Gomar que agués posat e dit tot so que dir ni posar volgués en lo dit feit per \demà/³² tot dia que serà dimarts *V idus Augusti* peremptòriament e que d'aquí a avant no li seria reebut res que dir ni posar volgés en lo dit feit.

Dimarts, *V idus Augusti*, a hora de vespres damunt assignat comparech frare Simon de Borge e'l dit en Berenguer Gomar no comparech e'l dit frare Simon transch en prova lo traslat sots següent:

*Hoc translatum bene et fideliter factum X^o kalendas Decembris anno Domini MCC XC octavo etc.*³³

¶³² Ratllat: «dimarts». ¶³³ Ratllat: «Dissapte, XIII° kalendas Septembris. Comparegren denant lo dit procurador les parts e fo assignat dia a dimarts a les dites parts que comparegen denant en Bernat de Luna, savi en dret».

¶^{30r} Dissapte, XIII° kalendas Septembris anno quo supra en G(uillem) de Jàffer, accessor de la procuració, aportà al noble en Jaspert, procurador damunt dit, lo consell que ell dava axí com accessor sobre el feít qui és entre frare R(amon) de Ribelles e'n Berenguer Gomar, lo qual consell portà clos e ab son sagell sagellat, e liurà aquell a'n Bernat G(uillem), escrivà de la procuració, e a aquell escrivà requés que'l mesés en lo libre segons que allí era escrit, lo qual Bernat G(uillem), reebut lo dit escrit del dit consell clos e sagellat ab lo dit segell, escriví aquel axí com se'n seguex:³⁴

A vós sényer en Jaçpert, vezcomte de Castellnou e procurador del regne de València, dich yo en G(uillem) de Jàffer, accessor de la dita procuració, que vós sobre la requisició feita a vós per l'onrat frare Ramon de Ribelles de la persona d'en Berenguer Gomar per l'arbitrat, dita o ordenació devets per raon aquell remetre al dit frare R(amon) o a son lochtinent per execució de la dita arbitració o almens ans que de vostre poder ischa, fassats fer aquella execució segons que'l dit frare R(amon) o son procurador ha request davant vós. Dic a vós encara que'l dit Berenguer Gomar vol res provar contra ¶^{30v} la carta de la obligació que féu al dit frare Ramon, que ó puscha fer, e si àls no provarà, dich que la arbitració, dita o ordenació val e té per dret e per rahon, salva honor d'aquels qui'l contrari dien.

Quod actum, talis arbitratus, dictum seu ordinacio valeat et habeat vim transaccionis probatur, foris de arbitris L et si in servum CII et in auctoritate ut differentes iudices C si vero et ibi notatur etc. Casus decretalis quod arbitrator potest per se et per alios incertos negocium diffinire ut extra de arbitris C [...].

Item, quod remissio sit facienda ex quo condempnacio fuit facta ex causa maleficii probatur in foris titulo de criminibus CXXIII^o et titulo qualiter sententia debet execucioni mandari CVI quare dampnatus ex crimine in pecunia si non potest solvere luit[...] in corpore ut foris de iniuriis L, si quis iniuriatur, foris de penis L in I^a rubrica.

¶^{31r} Disapte, XIII° kalendas Septembris.

Comparegren davant lo dit procurador les parts e fo assignat dia a dimarts a les dites parts que compareguen denant en Bernat de Luna, savi en dret de València, e que ladoncs denant lo dit en Bernat de Luna pos la part del Espital en quals coses volen que la dita sentència sia menada a execució e que respona a totes les coses posades per lo dit Berenguer Gomar.

¶^{32r} Sàpien tots que dimartz que hom dehia e comtava *decimo kalendas Septembris anno Domini M^o CCC^o*, comparegren denant en Bernat de Luna, savi en dret e ciutadà de València, frare Simon de Bo<r>ya dien-se procurador de frare R(amon) de Ribelles, castellà d'Emposta e tinent loc del mestre major de la santa

¶³⁴ Al marge esquerre: «*Concilium*».

casa del Espital de Sen Johan de Jherusalem en Espayna, e en Berenguer Gomar, e presentaren al dit en Bernat de Luna una letra de paper sagellada e'l dors ab lo sagell del noble en Jaspert, per la gràcia de Déu vescomte de Castellnou e procurador del regne de València per lo seynor rey, la tenor de la qual és aytal:

Al amat e honrat en Bernat de Luna, savi en dret de València, de nós en Jaspert, per la gràcia de Déu vescomte de Castellnou e procurador del regne de València per lo senyor rey, salut e bona amor. Fem-vos saber que nós per molts e grans negocis del senyor rey ocupats, no podem veer en los pleits qui són entre l'Espital de una part e en ^{32v} Berenguer Gomar de l'altra, volens que·ls dits pleits no sien de tardats e que en aquells sie enantat, per so nós ab aquesta present carta los dits pleits a vós comanam, enaxí que apelades les parts los dits pleits oiets e en aquells enantets e enantar façats tro a sentència difinitiva segons que orde de dret ni de fur vol e demana, cor nós tots nostres locs e veus a vós en los dits pleits comanam tro a sentència difinitiva segons que dit és.

Datum Valencie, XIII° kalendas Septembris anno Domini M^o trescentesimo.

La qual letra presentada e en actes mesa, lo dit en Berenguer Gomar demana que·l dit frare Simon de Borja fasa sacrament de calúmpnia segons que devia, emperò demana que primerament do fermança de les messions enans que en alre sia enantat.

E lo dit frare Simon de Borja posà ço que·s segueix:

^{33r} Diu frare Simon de Borja en lo nom damunt dit que él no deu declarar que dega ésser feyta la exsecusió de la dita sentència car la persona del dit Berenguer Gomar deu ésser liurada a la seynoria de Sent Matheu e a la justícia del dit loch, per ço que sie feyta exsecució de la dita sentència en la persona d'aquel en ço que dege, e d'açò és a conéxer per la seynoria de Sent Mateu e per la justícia del loch en que·s deu menar a exsecució, per què perseveran en ço que desús és estat demanat, demane e requer lo dit frare Simó en lo nom sobredit que la persona del dit en Berenguer Gomar sie pressa e que ab feel guarda sie tramesa al dit loch de Sen Mateu a messió del Spital en los ditz malificis féu e perpetrà per ço que en la persona d'aquell pusque ésser feyta exsecució en ço que dege de la sentència damont dita.

Et fo assignat dia a les partz a compàrer e a enantar el dit pleit degudament dijous següent a hora de ^{33v} vespres que hom dirà *VIII° kalendas Septembris*.

Al qual dia e hora comparegren les partz denant lo dit jutge.

E lo dit frare Simon de Borja, com no agués haüda còpia del scrivà del present pleit de les coses per l'altra part posades, demanà que li fos donat dia a enantar el dit pleit.

E lo dit jutge assignà a les partz ja dites a compàrer denant ell e a enantar el dit pleit degudament demà següent a hora de vespres que hom dirà *VII° kalendas Septembris*.

Al qual dia e hora comparegren les parts denant lo dit jutge e lo dit frare Simó posà ço que's segueix:

El dit frare Simon de Borya dix que no era tengut en aquest cas jurar de calúmpnia \ne dar fermansa per messions/ com sia feyt d'execució, en lo qual no deu ésser donat escrit mas sumàriament deu ésser enantat sens ¶^{34r} tota sollempnitat segons fur e rahó. Diu encara que no és tengut de declarar zo en què demana que la dita sentència sia manada a execució com assats sia demanat clarament la dita execució dever ésser feyta en la persona del dit Berenguer Gomar.

Et lo dit en Berenguer Gomar dix que'l dit jutge haja son acort si la part del dit castellà ha a fer lo dit sagrament e dar fermaça per messions o no. E demana que responés a les rahons per ell posades davant lo procurador per les quals la dita sentència no val ni deu ésser menada a exequció com ja li fos manat per lo dit procurador que responés a aquelles dimartç primerpassat denant lo dit en Bernat de Luna.

Et lo dit en Berenguer Gomar dix que ja ha posada³⁵ justes rahons e bastants ¶^{34v} perquè la dita sentència no val ni deu ésser menada a exequció, les quals és aparellat de provar si li seran negades. E demana que'l dit frare Simó sia pres e deliurat a ell per tal que pusca ésser punit dels malefics que feyts ha.

Et lo dit jutge manà e dix a les parts sobredites que aportassen les actes \ne els processos/ dels pleitz a ell comanatz per lo dit noble en Jaspert, procurador desús dit, e hauria son acort sobre les dites coses car si'ls ditz pleits són criminals no s'entrametrà de oyr aquells.

A les quals coses assignà a les parts diluns primer següent a hora de tèrcia que hom dirà *III° kalendas Septembris*.

Al qual dia e hora comparegren les parts denant lo dit jutge e lo dit frare Simó posà ço que's segueix:

Diu frare Simon de Borga per nom de procurador desús dit que no és tengut de respondre a les frèvolz rahons e injustes proposades per en Berenguer Gomar, cor si ell responia a aquelles ¶^{35r} rahons [...] manera de pleit e fer e menar a execució alcun fet no deu ésser menat en forma de pleit mas que la execució sia

¶³⁵ Repetit: «dix que ja ha posada».

feta liurement, no servada sollempnitat de dret axí com és contengut en I fur en la rúbrica «*Qualiter sententia exsequcioni debeat demandari, capitulum III et capitulum V, cum multis aliis foris per diversos titulos collocatis*».

Et lo dit en Berenguer Gomar posà ço que's segueix:

Et lo dit en Berenguer Gomar dix que'l dit frare Simon no deu ésser oyt ni li deu ésser reebuda neguna cosa per tal com no à volgut jurar de calúmpnia, ans deu ésser caygut de la sua demanda e deu ésser haüt per confés de les rahons per lo dit en Berenguer Gomar posades, a les quals no ha volgut respondre axí com li fo manat per lo dit procurador segons que'l procès és contengut, e demanà que per vós séyner jutge lo dit frare Simó sie jutgat e condemnat en les dites coses.

Et fo assignat dia a les parts a compàrer denant lo dit jutge e a portar les actes e el procès dels ^{||35v} pleits a él per lo dit noble en Jaspert, procurador desús dit, comanatz, e a enantar el pleit degudament dimarts següent, a hora de vespres, que hom dirà *tercio kalendas Septembris*.

Al qual dia e hora comparegren les parts denant lo dit jutge e lo dit frare Simó posà ço que's segueix:

E responén a les damont dites coses frare Simon damont dit dix que'l dit Berenguer Gomar denant vós, séyner jutge, à proposat so que proposat ha folament, e aqueles coses que ha proposades, ha proposades contra veritat, e les coses proposades per lo dit frare Simon són justament dites e proposades e la execució deu ésser feyta breument e sens strepit judiciari.

^{||36r} Ítem, diu lo dit frare Simon que'l dit Berenguer Gomar folament proposà que'l dit frare Simon avia fetz malefícis e demanà que fos liurat al dit Berenguer Gomar punidor, les quals coses dix en meynspreu del dit frare Simon e del seynor mestre de qui lo dit frare Simon és procurador, e con aquestes coses no degessen ésser excogitades ne pensades per lo dit Berenguer Gomar, e les damont dites coses sien manifestes a vós, séyner jutge, con sien escrites en les actes, demana que per vostre offici aquel Berenguer punescatz axí com per raon se deu fer. E que'l dit Berenguer Gomar assò aja dit injuriosament, no's pot negú composar sens perjudici que'l dit frare ^{||36v} Simon agés feyts alguns malefícis e los dits malefícis no deu \ri/en ésser punits per lo dit Berenguer com no aja nuyla jurisdicció, ne encara no deuria ésser punit per hom lec ne per cort seglar, e que vós, séyner jutge, l'on deyatz punir manifestament apar cor aquel a qui jurisdicció és comanada, pot e deu pronunciar \e conèxer/ totes coses a aquela pertaynens.

De les quals coses lo dit en Berenguer Gomar demanà còpia, la qual li fon donada e atorgada, e encontinent posà ço que's segueix:

Replican o en aquella manera que mils dir se pot e perseveran en ço que ja ha demanat en Berenguer Gomar, demana encara ab gran instància que vós, séyner jutge, hajatz per confés lo dit frare Simó de totes les coses e rahons per ell posades ¶^{37r} per tal com no ha volgut respondre a aquelles axí com li fo manat per lo procurador e dia assignat, segons que·n les actes és escrit, majorment encara com no pos ni hage posada neguna raho per què·s degués embargar la dita resposta ni·l manament ni la conexença del dit procurador, per què vós, séyner, devetz pronunciar lo dit frare Simó ésser confés de les dites coses e rahons.

Ítem, diu e propose lo dit en Berenguer Gomar que vós séyner jutge no devetz oyr lo dit frare Simó ni reebre neguna cosa que ell digue ni posar vulle ans devetz pronunciar lo dit frare Simó haver perduda la sua demanda e ésser caygut d'aquella per ço com no ha volgut fer sagra<ment> de calúmpnia, com açò dejatz fer per fur de València.

Et encara demana que per vós lo dit frare Simó sie condempnat en les messions e lo dit en Berenguer Gomar ésser absolt de la dita ¶^{35r} demanda, e com sie fur de València que si·l demandador no vol jurar de calúmpnia que perda sa demanda e caia d'aquella segons que és contengut en lo dit fur qui és en rúbrica de sacrament de calúmpnia, e sobre les dites coses demana que sia per vós, séyner jutge, pronunciat degudament axí com per fur és faedor, com açò degatz fer, no contrastan les frèvol e injustes rahons per lo dit frare Simó posades.

De les quals coses lo dit frare Simó demanà cópia la qual li fo donada, e diyous següent, a hora de vespres a les parts assignat a compàrer denant lo dit jutge a enantar el dit pleit degudament e a oyr ço que·l dit jutge voldrà dir e a enantar el pleit present, lo qual dia hom comptava *kalendis Septembris*.

¶^{38r} Disapte *III nonas Septembris*, comparegren les parts denant lo dit jutge e lo dit frare Simó posà ço que·s segueix:

Diu frare Simó en lo nom damunt dit que ell no és tengut de respondre a les rahons proposades per lo dit en Berenguer Gomar per ço car per la part del Espital és demanada exsecució davant lo procurador així com denant mer exsecudor d'aquela sentència, la qual fo mostrada al procurador, en la qual fo lo dit Berenguer Gomar condempnat, per què denant lo dit procurador ne denant delegat seu no deu la part del Espital pledegar per la dita sentència ne per res que contra aquela sie possat, mas si·l dit en Berenguer Gomar alguna cosa vol dir contra la dita sentència, diges denant lo jutge que la dita sentència donà o denant la justícia de Sen Mateu, qui és jutge ordinari del loch on la dita sentència fo donada, e per aquesta raó lo dit frare Simó no és tengut de fer sacrament de calúmpnia ni denantar en altra manera en lo present prosés, mas solament requer e demane que la dita sentència sie a exsecució menada en la persona del dit Berenguer Gomar.

¶^{38v} Et lo dit en Berenguer Gomar dix que ja ha posades justes rahons e bastants per les quals la dita sentència no val ni deu ésser menada a execució, les quals és appaillat de provar si li seran negades. E demana que'l dit frare Simó respone a aquelles axí com li és estat manat e dia assigna<t> per lo procurador, com la justícia de Sent Matheu ni altre no hage a conéixer en lo present feyt³⁶ si no lo procurador o son delegat.

Et lo dit jutge enaprés, haüt acort sobre la sentència e exeució demanada per lo dit frare Simó, dix que ell ere apparellat de oyr les dites parts sobre la dita exeució demanada³⁷ com, segons que manifestament appar per la tenor de la dita sentència e per les coses contengudes en aquella, la exeució d'aquella no pot ésser demanada criminalment.

¶^{39r} Et lo dit jutge assignà a les parts³⁸ a dir e a proposar sobre les dites coses, ço és a saber, si'l dit frare Simó és tengut de respondre a les rahons proposades per lo dit en Berenguer Gomar contra la dita sentència, e la exeució d'aquella demanada per lo dit frare Simó o no, segons que manat fo per lo procurador, dimartz següent a hora de tèrcia que hom dirà *VIII° idus Septembris*.

Al qual dia e hora comparegeren les parts denant lo dit jutge e lo dit frare Simó posà ço que's segueix:

E lo dit frare Simon dix e replicà les rahons per ell desús proposades ésser veres segons que per ell són proposades e dix que per aquelles apar que'l dit frare Simon no és tengut de respondre a les coses proposades per lo dit Berenguer Gomar ne jurar de calúmpnia e segons fur e rahó.

Diu encara lo dit frare Simon no deu ésser haüt per confés posat que no aja ¶^{39v} respost ne fet sagrament de calúmpnia per f[u]r [com] no's deja fer per fur ni per rahó, e axí com lo dit frare Simon se deffena a aquesta cosa la qual fer no's deu, per fur ne per rahó no deu ésser condempnat en alcuna cosa per ço cor se deffén en son dret a ell pertanyent cor certa cosa és segons rahó natural que aquell qui usa de son dret no fa injúria ne tort a alcú.

Et lo dit en Berenguer Gomar demanà interloquòria sobre les coses per ell demanades e posades.

Et lo dit frare Simon retench-se deliberació si demanaria la dita interloquòria o no.

¶³⁶ Ratllat: «pleit». ¶³⁷ Ratllat: «per lo dit frare Simó, dix que ell».

¶³⁸ Ratllat: «a compàrer».

Et lo dit jutge assignà al dit frare Simó a haver la dita deliberació e a dir si vol demanar la dita interloquutòria o no, e a³⁹ abdues les parts a enantar el dit pleit degudament a hora ¶^{40r} de vespres del present dia.

A la qual hora comparegeren les parts denant lo dit jutge e lo dit frare Simon posà ço que's segueix:

E el dit frare Simon dix que per les coses damont per ell proposades appar manifestament que lo dit frare Simon no és tengut a les coses per la adversa part proposades, mas jatsia que açò sia clar e manifest, encara a major cautela sobre les dites coses lo dit frare Simon entén a donar al·legacions per fur e per rahó natural sobre les damunt dites coses sobre les quals al·legacions donadores demana a si ésser donat covinent dia a arbitratge del senyor jutge per ço que'l dit senyor jutge puscha ésser certifficat en pronunciar e en dir ço que dir deja segons fur e rahó.

Et lo dit jutge assignà al dit frare Simó a donar les dites al·legacions d'aquí a divendres per tot dia peremptòriament que hom dirà *quinto idus Septembris*.

¶^{40v} Al qual dia comparegeren les dites parts denant lo dit jutge e lo dit frare Simó posà ço que's seguex:

Diu e propose frare Simó de Borga que no deu respondre a les coses proposades per lo dit Berenguer, com lo dit Berenguer encara no à respost açò que fo request e proposat per lo senyor castelà e per lo dit frare Simó segons que apar per lo prosés.

Ítem, diu e propose lo dit frare Simó que no y és tengut respondre d'açò que'l dit Berenguer propose no és posat en apelació ni dins X dies segons fur e privilegi, per què no à loch, magorment com la sentència tinge e sie pasada en cosa jutgada segons que apar per lo calendari d'aquela, per què deu ésser tramés al loch de Sen Matheu on la sentència se dóna e là on se dóna si neguna cosa és a posar contra aquella deu ésser la feyta la cognició e no per vós en Bernat de Luna ni per altri.

Ítem, diu encara e propose lo dit frare Simó que'l dit Berenguer deu ésser tramés al loch de Sen Mateu per fer exsecució de la dita sentència que és passada en cosa jutgada contra él, com sie criminal lo feyt e la dita sentència segons que apar evidenment per la dita sentència e per la carta feyta per lo dit Berenguer, com lo dit Berenguer no à servada la dita sentència ni seguit ço que en aquela fo pronunciat e per él promés, ans après à feyt dan a l'Espital e a sos hòmens ço és que pres e robà bestiar d'Onda e levà un mul d'en Montesana de Sen Mateu e es-¶^{41r}córrech lo poble de Benaçal contra'l terme de Cervera, e córech ab aquels ab hòmens de caval e de peu e esvay lo mas del Molinar d'en G(uillem) de Fereres

¶³⁹ Ratllat: «enantar el dit».

e pres en G(uillem) de Fereres e d'altres hòmens del terme de Cervera en la dita coreguda, e prengueren e robaren béns del dit mas e en la dita coreguda mataren hòmens de Xert, terme de Cervera, e feyts d'altres mals e dans après de la dita sentència a l'Espital e a sos hòmens, los quals lo dit frare Simó declarara en lo loch on la exsecució fer se dege, e de les damon dites coses és apareyllat de provar sa entençó lo dit frare Simó axí com conegut sie e el loch on se cové, protestan que no entén consentir que vós, sényer en Bernat de Luna, ni altri dege aver cognició de la dita exsecució si no là hon la dita sentència fo donada e per lo sényer castelà e per jutge del dit loch e magorment que·ls dits malefics e dan feyts e perpetrats per lo dit Berenguer són estats feyts après de la sentència e sobre ferma de dret que·l dit senyor castelà aige feyta en poder del noble en Jasbert adonchs procurador per què lo devets trametre pres en loch del procurador al loch de Sen Mateu segons que ja és estat request al senyor procurador per lo dit senyor castelà e per lo dit frare Simó.

||^{41v} Et lo dit en Berenguer Gomar demanà que fos donada interloquutòria sobre ço que ja és posat, ço és saber, si·l dit frare Simó deu respondre a les coses per ell proposades segons que li fo manat per lo procurador e si deu donar ferma de les messions, e diu que ço que·l dit frare Simó posà ara proixmanament no li deu ésser reebut ni les excepcions dilatòries que pose no han loch de posar aquelles ni deuen ésser reebudes.

Et lo dit jutge retench a sa deliberació sobre les dites coses a dir e a pronunciar sobre aquelles segons que deja per fur e rahó.

Et assignà a les parts a compàrer denant ell e a oyr ço que per lo dit jutge e·l present pleit sia pr[oceit], diluns primervinent a hora de tèrcia que hom dirà *II idus Septembris*.

||^{42r} *Divenres XII kalendas Novembris anno Domini M° CCC°.*

Comparech davant lo noble en Jaspert, per la gràcia de Déu vescomte de Castellnou e procurador del regne de València per lo senyor rey, frare P(ere) Sanxis Justas, prior de la casa del Espital de Sen Johan de València e procurador de frare Ramon de Ribelles, castellà d'Emposta e tinent loch de maestre en Espanya, e presentà a aquell present lo notari els testimonis dejús escrits e per mi, notari, legir féu II cartes del senyor rey en paper ab lo sagell menor d'aquel senyor rey e·l dors sagellades, de les quals lur tenor aytal és:

Iacobus, Dei gracia rex Aragonum, Valencie et Murcie comesque Barchinone ac sancte Romane Ecclesie vexillarius, ammiratus et capitaneus generalis, nobili viro Jaçperto, vicecomiti de Castronovo et procuratori regni Valencie vel eius locumtenenti, salutem et dileccionem. Ex parte procuratoris ordinis Hospitalis sancti Iohannis Iherosolimitani propositum extitit coram nobis quod in causis seu negociis que domus Valencie ipsius Hospitalis hac homines eiusdem movent coram nobis vel coram aessore seu vestrum locumtenente aliquas personas

vestre iurisdictioni subiectas vos pluribus aliis negociis [...] dictis causis seu negociis ipsorum expediendis non potestis comode interesse prout de [...], que quidem cause ex hoc plus debito derogantur, ex quo tam fratres quam homines supradicti dampnum sustinent in personis et rebus eorum. Quare dictus procurator nobis humiliter supplicavit ut super hoc vobis scribere dignaremur, cuius supplicacione benigne ac compro-^{||42v}misso volentes ipsos in iure suo conferre, vobis dicimus et mandamus quot dictis fratribus cum ad nos occurrerint pro negociis seu causis [ipsorum] et hominum suorum, maxime in hiis que celeritatem desiderant de iniuriis et maleficiis eisdem illatis, exhibeatis seu per accessorem et alios subditos nostros faciatis iusticiam exhiberi breviter et de plano, maliciis et difugiis non admissis, taliter in predictis vos habendo quod dicti fratres ius suum concequi valeant et habere et non habeant ad nos ob defectum vestri recurrere iterato.

*Datum Cesarauguste, III° idus Septembris anno Domini M^o CCC^o.
Recipe.*

Iacobus, Dei gracia rex Aragonum, Valencie et Murcie comesque Barchinone ac sancte Romane Ecclesie vexillarius, ammiratus et capitaneus generalis, nobili et dilecto Jaçperto de Castronovo, procuratori regni Valencie vel eius locumtenenti, salutem et dillecionem. Ex parte iusticie Sancti Mathei fuit nobis expositum quod Berengarius Gomar, tunc vicinus dicte ville Sancti Mathei, exercendo publicum officium in dicta villa, aliquociens non utendo officio supradicto, comisit ibidem multa enormia crimina vel delicta, de quibus coram dicto iusticia extitit denunciatus et fuit per dictum iusticiam processus. Tandem idem Berengarius compromisit in nobilem fratrem Raymundum de Ripellis, castellanum Emposte tenentemque locum magistri in Ispania personam et bona subiciendo sibi sub pena homagii et iuramenti super omnibus predictis et quibuscumque aliis, ita quod ^{||43r}per se et per alium posset ipsum punire qualitercumque vellet, prout in publico instrumento i[n]de confecto plenius continetur, deinde idem frater Raymundus tanquam arbitrator ipsum Berengarium legitime condempnavit in certa peccunie quantitate et in amissione officii et quibusdam aliis prout in ipsa sententia continetur. Et cum inclusione dicte sentencie in tenencia nobilis Guillelmi de Angularia se recaptasset, nuper Valencia inventus fuit per ipsum fratrem Raymundum coram vestri presencia acusatus et denunciatus et requisitus quod sibi remitteretur racione dicte sentencie, puniendus vos quod in ipso negocio procedere distulistis. Quare vobis dicimus et mandamus quatenus, visis presentibus, in ipso negocio taliter procedatis per vos vel alium quod non possit dictus frater Raymundus vel eius procurator de negligencia vel iniusticie querelari, faciendo inde quod iusticia sua debet.

Datum Cesarauguste, VI° idus Septembris anno Domini M^o CCC^o.

Actum en Cuyllera, testimonis Berenguer Isern, en G(uillem) de Jàffer, en Lop López.

Encontinent lo dit procurador tramés I^a carta de manament a'n Bernat de Líbia, tinent loch seu, que requerís en R(amon) de Riusech que avia caplevat en

Berenguer Gomar que tornàs aquell e·l feés venir davant ell per enantar en lo dit fait en aytal manera.

¶^{43v} Dimecres *V^o idus Novembris anno predicto*, comparech davant lo noble en Jaçpert, per la gràcia de Déu vescomte de Castellnou e procurador del regne de València per lo senyor rey, frare Simon de Borga, procuradro de frare Ramon de Ribelles e posà ço que·s seguex:

Diu frare Simó de Borga que vós sényer procurador devets trametre .lo dit Berenguer Gomar a Sent Matheu segons que·n seu request per lo senyor castellà axí com a mer executador e segons lo manament que vós avets del senyor rey devets denantar en trametre lo dit Berenguer al dit loch de Sent Matheu e no devets hoir aquell en re que dige ¶^{44r} com no age loch de po[sa]r-ho ne ho posa là on deu ne el dit frare Simon no y deu respondre ne·n deu ésser constret ni al... juhii fait per vós mas que sia tramés al dit loch de Sent Matheu e la que pos si nengunes rahons ha justes davant aquell qui d[eu] perquè la execució no dege ésser feita, per què requer e suplica lo dit frare Simon que vós sényer procuradors tornets e milllorets e examinets vostre consell e que y façats ço que y devets fer axí com mer executador e segons que per la carta del senyor rey a vós tramesa és contengut.

E semblantment comparech lo dit Berenguer Gomar qui dix e posà ço que·s seguex:

Diu en Berenguer Gomar que ja és enantat en lo fait de la requisició per lo jutge e per lo senyor procurador hi fo assignat segons que per lo procès del pleit porà ésser vist manifest. Diu encara que·l dit frare Simó és tengut de respondre a totes les rahons per lo dit Berenguer Gomar posades axí com per vós, sényer procurador, fo manat e dia assignat al dit frare Simon e en les actes és escrit.

De les quals coses lo dit frare Simon demanà translats e fo-li ¶^{44v} donat e dia assignat a d[em]à, a hora de tèrcia, que serà digous *III° idus Novembris*.

Al qual dia que era digous *III° idus Novembris*, a ora de tèrcia, comparegren frare Simon de Borya, procurador damunt dit, e·l dit Berenguer Gomar, e·l dit frare posà ço que·s seguex:

Protestació davant anan diu frare Simon de Borga, procurador damunt dit, que vós sényer procurador injustament e a tort manats al dit frare Simon de Borya que respona a les coses proposades per lo dit en Berenguer Gomar com a les dites coses no sia tengut de respondre, com vós sényer procurador siats en lo present fait request axí com a mer executador, lo qual mer executador no ha alcuna conexença más que si troba d'acort que deja fer la execució de la qual és request, que deja fer, e majorment avets agreviat lo dit frare Simon com no ajats trobat de conceyl ab alcun savi en dret que açò dege seer manat, ni encara ab vostre aessor, per què requer e soplega lo dit frare Simon que vós lo manament injustament fait dejats revocar.

E·l dit Berenguer Gomar encontinent e en aquest meteix dia posà ço que·s seguex:

¶^{45r} [Diu] en Berenguer Gomar que vós, sényer procurador, no devets oir lo dit frare Simon ne reebre ren que ell pos per rahó de la requisició ne per la demanda que per la dita requisició ha feita, ni a vós per aquella no cal determenar ne diffinir com ja aquella qüestió és solta e determenada per en Bernat de Luna, jutge per vós delegat en aquest feit, per què demana lo dit en Berenguer Gomar que vós sényer procurador absolvats los caplevadors que ell per raon de la requisició vós age a donar com açò dejats fer per tal com lo damunt dit jutge à pronunciat qu ela requisició no devia ésser feita.

Encara que·l feit era civil, demana encara que per vós sényer procurador, lo dit frare Simon sia a ell condempnat en les messions que per raó de la dita requisició li ha faites fer, les quals estima M sous e pus.

E encontinent lo dit frare Simó demanà tretat e fo·li donada e assignada ora a respondre a ora de vespres d'aquest metex dia.

A la qual ora d'aquest dia comparegren les parts e·el dit frare Simó requés que li fos alongat lo dia de la resposta, e axí lo dit procurador assignà lur dia a enantar a disapte primervinent, a ora de tèrcia.

¶^{45v} Al qual dia e hora les parts comparegren e de voletat de [les parts] fo continuada hora a hora de vespres d'aquest metex dia.

A la qual ora les parts comparegren e el dit frare Simon dix que quant a ara àls no volia posar, mas que·l procurador agués son cort sobre açò que era posat ne si ell era tengut de respondre o no.

E semblantment lo dit en Berenguer Gomar dix que a ell pus l'altra part àls no posava, que·ll quant a ara no volie àls posar mas que·l procurador agués son acort.

Disapte, *VI° kalendas Decembris anno quo supra*, comparech frare Simó de Borya e posà ço que·s seguex:

¶^{46r} Comparech frare Simon de Borge, procurador del senyor castellà d'Amposta davant en Jaçpert, per la gràcia de Déu vescomte de Castellnou e procurador del regne de València, et dix e posà que com lo noble religiós frare Ramon de Ribelles, castellà d'Amposta e tinent loch del senyor mestre en Spanya, agués requerit moltes vegades lo dit procurador que li ajudàs menar a exsecució la sentència que·l dit castellà donà contra en Berenguer Gomar, de la qual sentència e de la auctoritat per la qual la donà, li ha ja feita fe e aquella encara lo dit procurador no li aiga ajudada a menar a exsecució en tot ni en partida. E la dita sentència continga en si que lo dit Berenguer Gomar fo condempnat per raó del trencament del

celer del Spital e per lo vessament del vi, en perdre lo justiciat de Sent Matheu e en retre la carta del \dit/ justiciat als frares del Spital dins temps cert, e encara fo condempnat en pagar al dit castellà e al Spital M sous de reals per raó dels dits malefics. Et lo dit Berenguer Gomar no aja retuda la dita carta ne pagats los dits M sous segons que en la \dita/ sentència és contengut, com açò degera aver fait e complit. Emperaço lo dit frare Simó, procurador damunt dit, prega e re[quer] ab gran instància a vós, sényer procurador, axí com mer exssecudor que encont[ri] li ajudets a menar la dita sentència a exsecució contra lo dit Berenguer Gomar e ||^{46v} costrenyén e forçan aquell Berenguer de retre la dita carta e de pagar los dits M sous. Et si a les dites penes civils a donar e a pagar al dit castellà, vós no podets constrényer lo dit Berenguer com no trobets d'aquell béns de què complir-ho puscats e les dites penes civils devalen de crims e de malefics segons dret aquell que no porà pagar penes civils que devalen de crims e de malefics deja aquelles car comptar en sa persona, inplora per açò lo dit frare Simó, procurador del dit castellà, lo vostre ofici que vós trametats sots feels guardes a messió del Spital lo dit Berenguer Gomar al justícia ordinari de Sent Matheu per tal que aquella justícia puscha retre e donar dret al Spital en la persona del dit Berenguer, de les penes civils damunt dites que al dit Spital pagar no pot.

Protesta emperò lo dit frare Simó denant vós, sényer procurador, que per res que ell aja dit ni request imploran l'ofici de vós, sényer procurador, sobre la dita essecució faedora, no entén res aver dit ni demanat ni d'aquí enant no dirà ni demanarà per què entena denant vós entraren pleit ni .exa[m]en ni coneguda de jutge aja mester, mas tan solament que inplora lo nostre ofici que axí com a mer exssecudor li ajudets menar la dita sentència a exsecució segons que vol fur de València, lo qual és en rúbrica «En què manera sentència deu éser menada a exsecució», lo capítol ||^{47r} qui comença la cort mana etc. Les quals coses lo dit frare Simó demana e requer que sien meses en les actes e encara que li'n sia feita carta pública a aver memòria perdurable per mi, notari.

Dimarts, III° kalendas Decembris.

Comparegren frare Simon de Borga, procurador damunt dit, e'l dit Berenguer Gomar.

E fo assignat dia al dit frare Simon a dijous primervinent a hora de tèrcia per respondre a les coses demanades per lo dit Berenguer Gomar o mostrar raons perquè no sia tengut de respondre.

Al qual dia comparegren frare Simon de Borga, procurador damunt dit, e'l dit Berenguer Gomar.

E'l dit frare Simon posà ço que's segueix, enperò no fo reebut ans fo continuada a ora de vespres d'aquest metex dia per dir e pronunciar sobre'l dit fait si'l dit frare Simon devia respondre, no contrastan les rahons posades per ell.

Diluns, *nonas Decembris*.

Comparegren frare Simon de Borga e'n Berenguer Gomar e no fo en alcuna cosa enantat ans fo continuada a ora de vespres d'aquest dia a la qual ora lo dit frare Simon respona e mostre [...] per que nom sia tengut.

¶^{47v} En lo qual dia e hora comparegren les parts [e] com lo dit frare Simon ...s no mostràs alcunes rahons per les quals aparegués que ell no fo[s] teng[ut] de respondre a les dites rahons posades per lo dit Berenguer Gomar, [de]nantà a dar interlocutòria en la forma que's seguex:⁴⁰

El dit noble en Jaçpert, procurador damunt dit, vista la declaració feita per la part del Spital en la qual se declarava en què demanaven la dita sentència ésser menada a execució, vista encara la contradicció feita per lo dit Berenguer Gomar en què diu que aquella sentència no val per ço com les coses en que ell s'obliga perquè la dita sentència fo donada foren atorgades per ell estant ell pres. E axí que dehia aquella sentència no vellar e que no devia ésser menada a execució com fos fait per força, entenén encara que aquell mestre conech d'aquella sentència axí com a arbitrador e que jutge ordinari d'aquell és molt remogut d'esta terra que pogués conéxer de nul·litat o de iniquitat de sentència sua. Entenén que ell procurador és jutge ordinari del regne après del senyor rey, e dix interloquén lo procurador del dit frare R(amon) de Ribelles ésser tengut respondre a les rahons desús dites posades per lo dit Berenguer Gomar denant ell ans que la dita sentència deja ésser menada a execució com aquelles sien tals que si veres aparien, que enbarguen aquella execució e ell no trop algun jutge sobirà al dit frare R(amon) a qui ell aquell negoci ¶^{48r} [pusc]ha [tra]metre.

Lata interlocutoria en València, *nonas Decembris anno Domini M^o CCC^o*, presents les dites parts e presents encara testimonis en Jacme \Çafont/, en F(errer) Balester e'n Berenguer Çariera.

E a respondre a les dites rahons lo dit procurador assignà dia al procurador del dit frare R(amon) a dimecres primervinent a ora de tèrcia.⁴¹

Et encontinent lo dit frare Simon dix que'l dit frare R(amon) de Ribelles, axí com a castellà d'Amposta, que ha jurisdicció e és jutge ordinari de tots los lochs que l'Espital ha en castellania d'Amposta, à request axí com a mer executor lo dit noble en Jaçpert, no entenén a dar cognició a ell per requesta que força li agués. Et en aital cas com ordinari requer ordinari, no li dóna cognició. E com lo dit noble aja pronunciat per sa interlocutòria sa interlocució deu ésser dita si aver jurisdicció en aquest cas de conéxer de les dites rahons proposades per lo dit Berenguer Go-

¶⁴⁰ Al marge esquerre: «*Interlocutoria*».

¶⁴¹ Ratllat: «vespres».

mar, la qual sa reverència e honor salva no ha en aquest cas que aguera lo dit frare Simon, e protesta que del dit greuge se apel·lava.

E'l dit noble encontinent respòs a açò e dix que si el dit frare Simon mostra a ell que l'aja agreviat en re, ço que no creu, que és apparellat de esmenar-ho e tornaran a dret e raó.

¶^{48v} Dimecres, *VII° idus Decembris*.

Comparegren les parts e'l dit frare Simon posà ço que's segueix:

Comparech frare Simon de Borga, procurador damunt dit, denant lo noble en Jaçpert de Castellnou, procurador del regne de València per lo senyor rey, e dix e proposà que com a tot bon jutge pertangua corregir, milorar e en milor esmenar la sua interlocució e lo seu manament si per aventura aquell aurà contra raon feit, per açò lo dit procurador requerí e demanà al dit noble e a'n G(uillem) Jáfer, acesor seu, que els revoquen e revocar deuen la interloquòria que éls donaren contra lo dit Espital en lo feit de la execució faedora contra en Berenguer Gomar, per ço cor salva reverència del dit noble e de son acesor, a ell no pertany de conéxer ne determenar les rahons de nul·litat per la part del dit Berenguer proposades contra la imploració del ofici que'l senyor castellà ha feita davant lo dit noble en ço que requerí a ell que li ajudàs per son ofici a menar a execució la sentència arbitral donada amigablement per lo dit castellà contra lo dit Berenguer Gomar, la qual sentència lo dit Berenguer Gomar diu e proposa ésser nul·la per les rahons davant lo dit noble proposades, de les quals rahons, salva la reverència del dit noble, él no deu conéxer ne pot, ans deu retrametre ¶^{49r} lo dit feit a la conexença e l'audiència del dit castellà per ço cor la sentència del dit castellà donà aquella axí com arbitrador e amigable composador per què si d'aquella sentència serà dupte si té ne val lo mer executor a qui és demanat que la men a execució si denant ell excepcions de nul·litat seran proposades no deu ell d'aquelles conéxer mas deu retrametre lo feit al jutge ordinari del logar qui'l requerí sobre la dita execució faedora, car certa cosa és escrita en dret, que'l dit jutge qui'n conex del dit feit axí com amigable composador, pot e deu conéxer de les excepcions proposades contra la dita sentència e deu revocar aquella sentència si conex per les excepcions proposades que no vayll[e].

E sobre açò lo dit acessor retench acort e deliberació sobre les coses posades e al·legades.

Dijous, *VI° idus Decembris*, l'accessor assignà dia al dit frare Simon que d'aquí a diluns primervinent aja mostrades rahons si alcunes n'à, per què no sia tengut de respondre a les rahons posades per lo dit Berenguer Gomar o que a aquell dia respona a aquelles, lo qual dia li assignà per totes dilacions com ja n'agés haüdes altres moltes peremptòriament.

Al qual dia comparegren les parts e lo dit maestre dix que no era tengut de respondre a les dites rahons e donà l^a apel·lació qui's seguex:

¶^{49v} Comparech frare Simon de Borga, procurador damunt dit, denant lo noble Jaçbert de Castellnou, procurador del regne de València, e dix e proposà que com a [...] jutge pertange corregir e meylorar e en meylor esmenar la sua interloqutòria e lo seu manament, e per ventura aquell aurà contra rahó feit, per açò lo dit procurador requerí e demanà al dit noble e a n G(uillem) Jàfer, assessor seu, que éls revoquen e revocar dejen la interloqutòria que éls donaren contra lo dit Espital en lo feyt de la execució faedor conra en Berenguer Gomar per ço car, salva reverència del dit noble e de son assessor, a ell no pertany de conéxer ne determenar les rahons de nul·litat per la part del dit Berenguer proposades contra la imploració del ofici que·l senyor castellà ha feyta denant lo dit noble en ço que requerí a ell que li ajudàs per son offici a menar a execució la sentència arbitral donada amigablement per lo dit castellà contra lo dit Berenguer Gomar, la qual sentència lo dit Berenguer Gomar diu e proposa ésser nul·la per les rahons denant lo dit noble proposades, de les quals rahons salva la reverència del dit noble, él no deu conéxer ne pot ans deu retrametre lo dit feyt a la conexença e a la audiència del dit castellà per ço car la sentència que·l dit castellà donà, donà aquela axí com arbitrador o amigable composador, per què si d'aquella sentència serà dupte e neval lo mer executador a qui és demanat que la men a execució si denant excepcions de nul·litat seran proposades no deu él d'aqueles conéxer mas deu retrametre lo feyt al jutge ordinari del logar qui·l requerí sobre sobre la dita execució faedora, car certa cosa és escrita en dret que·l dit jutge qui·n conex del dit feyt axí com amigable composador, pot e deu conéxer de les excepcions proposades contra la dita sentència e deu revocar aquella sentència si conex per les excepcions proposades que no vayie.

¶^{50r} Diluns que hom comptava *X kalendas Febroarii*.

Com l'honrat frare Ramon de Ribelles a instància d'en Berenguer Gomar fos citat que a hora de tèrcia comparegués denant lo dit lochtinent de procurador a respondre e enantar degudament en lo pleit qui entre aquels és, comparech denant lo dit lochtinent de procurador lo dit en Berenguer Gomar d'una part e frare Simon de Borga de l'altra.

E el dit lochtinent de procurador, de voluntat e consentiment de les parts continuà la dita hora tro a ora de vespres del dit dia e manà al dit frare Simon que en la dita ora vengés e comparegés aparellat de respondre e enantar en lo pleit degudament e semblantment [el] dit en Berenguer a compàrer.

A la qual hora comparegueren los dits frare Simon de Borga d'una part e el dit en Berenguer Gomar de l'altra.

E el dit frare Simon de Borga demanà apòstols a si ésser donats.

E el dit en Berenguer Gomar dix que no li devien ésser donats [per] ço com eren pasats XXX dies e pus e majorment com de interloqu[tòria] negú no's pusca apel·lar.

E el dit lochtinent de procurador dix que avia son acort sobre le dites coses e assignà dia a les parts dimarts següent en ora de tèrcia, ¶^{50v} el qual dia hom dirà *IX kalendas Febroarii*.

Al qual dia e hora compareren denant lo dit lochtinent de procurador lo dit frare Simon d'una part e el dit Berenguer Gomar de l'altra.

E el dit lochtinent de procurador, haüda deliberació sobre les dites coses, dix que'ls atorgava los dits apòstols negatius sots la forma que's seguex:

Magnifico ac serenissimo principi domino Iacobo, Dei gracia regi Aragonum etc.

Los quals apòstols per lo dit lochtinent de procurador a la part del dit frare Ramon de Ribelles donats e atorgats, manà al dit frare Simon per II^a citació que dimecres primervinent, a hora de tèrcia, comparega denant ell aparellat de respondre a les dites rahons de nul·litat per lo dit en Berenguer Gomar proposades, el qual dia hom dirà *VIII kalendas Februarii*.

A la qual dia e hora comparegué lo dit en Berenguer Gomar, l'altra part no comparent.

¶^{51r} E encontinent lo dit lochtinent de procurador, a instància e requisició del dit Berenguer Gomar, manà e féu citar lo dit frare Simon de Borga per Berthomeu Navarro, sag de la cort de València que diluns següent en ora de tèrcia, per III citació comparegés denant ell a respondre a les dites rahons e a enantar en lo dit pleit degudament, el qual dia hom dirà *XII° kalendas Febroarii*.

Al qual dia comparech lo dit en Berenguer Gomar de una part, comparech lo dit frare Simon de Borga de l'altra, e lo dit frare Simon aportà e posà en escrit ço que se'n seguex:

Protestació feita per frare Simon de Borga, procurador del senyor castellà, que per res que dige ne sabe, compar denant vós, sényer lochtinent de procurador, no entén renunciar a la apelació que ha feyta ans persevere en aquella encara per altra rahó diu que vós sényer dit lochtinent no podets ne devets enantar, e si en res enantats, és cas e va per ço car segons rahó natural quan algú se's apel·lat d'algun jutge, lo dit jutge deu donar al apel·lant dins XXX dies, e si dins los XXX dies los apòstols no ha donats, depuys no pot ne deu enantar ne té ne val si ¶^{51v} en res enanten. On com lo dit frare Simon ab deguda instància los apòstols aje demanats dins los XXX dies e vós dins los dits XXX dies aquels no li donàssets, no podets per rahó ne devets enantar en res tro l'article de la apel·lació sie difinit. E si en res enantàvets lo procés, serie cas e va.

E lo dit en Berenguer Gomar dix que com al dit frare Simó sia assignat per terça citació a huy que és divendres a reprendre a les rahons per ell dit en Berenguer posades e no aja volgut respondre, demanà que li fos escrita una fadiga. Demanà encara lo dit en Berenguer Gomar que com lo dit frare Simó sie estat citat III vegades a reprendre e enantar e no \ho/ aja volgut fer, demanà e requerí al dit jutge que'l absolvés sentencialment de la demanda o requisició feita per lo dit castellà e demanà encara que condempnàs lo dit castellà e el dit frare Simó en les messions que per ocasió de la dita demanda li era covengudes fer ne d'aquí enant farà.

155.

1300, juliol, 17. València.

Jaspert, vescomte de Castellnou i procurador general del regne de València, demana al rei Jaume

II que actue sobre el procés contra en Ponç Fibla, canvista de València i empresonat pel frau econòmic que havia comés a la seua taula de canvi, ja que l'Església l'ha declarat clerge i ha escapat de la jurisdicció civil, amb gran escàndol de l'opinió pública.

ACA, Cartes reials diplomàtiques, Jaume II, núm. 937

Al molt alt e poderós senyor en Jacme, per la gràcia de Déu rey d'Aragó, de València, de Múrcie e comte de Barcelona, nós, en Jaspert, vescomte de Castellnou e procurador vostre del regne de València, nos comanam en vostra gràcia ab besament de mans com a senyor del qual ara e totstemps esperam bé e mercé. Sapiatz senyor que avem atrobat que'n Pons Fibla, lo qual té pres la justícia de València, qui à estat cambiador e lo qual ara és dit clerge e que és fermat per l'esgleya, ha feits molts fraus e engans en l'offici e ha feits grans serviis a alguns hòmens de València e encara a justícies del temps passat e, ab ajuda d'aquells, ha dampnificatz molts mesquins creedors, la qual cosa és gran e de mal eximpli e és blasme de la vostra senyoria; e segons que nostre assessor diu, aquell Pons no's pot escusar per clerge, perquè és obligat a comte e retre per l'offici de cambiador ans seria molt bé feít que aquell fos punit en eximpli de molts. E vós, senyor, pus él en condició de sa persona ha feít e comés frau dién-s'i clerge com sia lec, per grans servicis que ha dats a clerges segons que avem entés, no deu\rí/etz sofrerre que per vostre privilegi fos escusat ans seria bo que de tot privilegi, així com no digne, fos despulat e punit, e que manàsetz a nós que sabéssem tots los serviys e que destrenguésem aquell que dexell[...] tots los serviys e que'n fos satisféit als seus creedors. E creetz, senyor, que si aquell passa per clerge, tota vostra jurisdicció és e serà usurpada, que tots los malfetors e totz los falsaris se fan tonsorar en València, e parlen-ne totz esters no ych fan altres mal mas aquells e així, si amats la vostra senyoria, covendria que'n grossets lo consell vostre e la ajuda que aytals feitz anc e'l temps de vostres predecessors no's gosaren fer així. E ara, com la vostra condició deuria ésser pus alta e mellor ab l'Esgleya a qui servitz et pus àvol e pus minva perquè, senyor, or-

denatz-hi so que tendretz per bé, que d'esta rahó escrivem a vós la justícia e juratz de València.

Scrita en València, *XVI kalendas Augusti anno Domini millesimo CCC^o*.

156.

1300, juliol, 17. València.

Jaspert, vescomte de Castellnou i procurador general del regne de València, explica al rei Jaume II que abans de la festa de Nadal de l'any anterior Joan d'Aliaga, veí de Xàtiva, es presentà davant el noble Jaume de Xèrica, aleshores procurador general, i li presentà una carta reial en la qual era nomenat procurador dellà Xúquer, i que més recentment havia presentat una altra carta al justícia de Xàtiva amb el mateix nomenament. Assabentat en Bernat de Llivia, demanà el document i comprovà que era fals i féu confesar n'Aliaga que el nomenament li havia estat redactat per un escrivà de la cancelleria reial a Barcelona de nom G. F.
ACA, Cartes reials diplomàtiques, Jaume II, núm. 944.

Al molt alt e poderós senyor en Jacme, per la gràcia de Déu rey d'Aragó, de València e de Múrcia e comte de Barcelona, nós, en Jaspert, vescomte de Castellnou, besan vostres mans nos comanam en vostra gràcia com a senyor del qual ara e tots-temps bé e mercé speram. Senyor, sàpia la vostra reyal magestat que Johan d'Aliaga, vehín de Xàtiva, en l'any passat ans de la festa de Nadal vénch al noble en Jacme, senyor de Xèrica, adoncs procurador del regne de València e presentà a aquell una carta en que's contenia que vós li comanàvetz l'offici de la procuració de Xúquer a enlà e ara, depús nós agem la procuració, ell portà una carta a la justícia de Xàtiva que nós li avíem comanat lo dit ofici. E com lo fait pervengés a oyda d'en Bernat de Líbia, qui tenia nostre loc e'l regne, féu-se venir la carta aquella e conech que era falsa e tramès a nós a dir a Barcelona, on nós erem, lo fait e translat de la carta, e nós escrivim a ell que aquella carta era estada falsada e que nós no la avíem feita. E ell pres confessió del dit Johan e, finalment, atorgà la veritat, so és a saber, que la carta que ell dix que avia de vós del dit ofici féu fer a Barcelona per ma de G. F., qui està a Barcelona, e aquella que dix que avia de nós, féu fer en Exàtiva e pasà-hi i segeill que levà d'una nostra carta que ell avia, e així, senyor, avem trobat tot lo fait com ha estat. E com sia menester que aquell G. F., qui falsament féu la carta que falsament fo feita en que's contenia que vós li comanavetz lo dit ofici, sia d'aquesta falcia punit règeament, clamam-vos mercé, senyor, que vós trametatz a Barcelona per fer pendre lo dit G. F. e d'aquell façats fer, sabuda la veritat, so que la vostra real magestat conixerà, que per la dita falcia que féu de la dita carta deu sostenir. E si vós, senyor, aquell G. F. no conexets, diu l'assessor que aquell escrivà és I hom poc e nerey e ha cabut molt en los officis de vostra cort ab A(rnau) Roig, e ha alberch prop la Bocharia e tots los vostres escrivans lo conexen, perquè és mester que vós hi fassatz enantar. E si podem aver la carta qui romàs ves en Jacme de Xèrica, que ell à escrit ab la sua ma, serà provat.

Datum Valencie, XVI kalendas Augusti anno Domini M^o CCC^o.

1300, juliol, 29. València.

Ramon de Poblet, justícia de la ciutat de València, escriu al rei Jaume II en nom del consell municipal de la capital i li explica que en Ponç Fibla, canviador, havia estat tancat a la presó pel frau econòmic que havia fet amb els diners depositats a la seua taula, però que aleshores ell al·legà que era clergue i havia de ser processat per la jurisdicció eclesiàstica. Això generà un plet entre l'aleshores justícia de València, Guillem Celolm, i el bisbat de València, que fou resolt finalment per part de l'arquebisbe de Tarragona de forma afirmativa quant a la categoria de Fibla com a clergue. Ramon de Poblet li expressa al rei la gran sorpresa dels membres del consell municipal davant el fet que una persona dedicada a negocis financers, que havia defraudat més de 180.000 sous i que mai no havia anat vestit de clergue, ara resultara que era eclesiàstic, per la qual cosa li demanen que anul·le el manament de l'arquebisbe de lliurar en Fibla a la jurisdicció eclesiàstica, ja que tampoc no ha complert el manament reial d'acordar una solució pactada amb els creditors.

ACA, Cartes reials diplomàtiques, Jaume II, núm. 936.

Al molt alt e poderós senyor en Jacme, per la gràcia de Déu rey d'Aragó, de València, de Múrcia e comte de *Barchinona*, en Ramon de Poblet, justícia de València, besans vostres peus se comana seynor en la vostra gràcia.

A la vostra real magestat demostre que en Ponç Fibla, qui fo en temps passat cambiador de València, és pres en la presó vostra de València per ço cor s'abaté ab grans quantitats d'avèrs que devia e tenia en comanda axí com a cambiador, per la qual cosa fo request per los mercaders e creadors, als quals era obligat per la dita rahó, que contra la persona del dit en Ponç Fibla fos enantat segons fur de València. E lo dit en Ponç Fibla, estant en la presó, dix e al·legà si ésser clergue e que no devia contra ell ésser enantat per la vostra jurisdicció e, d'aquesta rahó, és-se seguit pleyt entre ell e en G(uillem) Celolm, justícia de València ladoncs, denant l'official del bisbe de València, et encara denant l'official de Tarragona. E, segons que he entés, fo donada sentència que'l dit en Ponç Fibla és clergue, de la qual cosa, seynor, se maravella molt lo consell de la ciutat, que home que sia lech e viva com a lech e en àbit laical, usan d'aytal offici com cambiador e faén totes ses coses així com a lech, qui fo pres axí com a lech e en àbit de lech, sia jutgat ne haüt per clergue e que's sia alçat e abatut ab tans grans quantitats d'avèrs de les gents, que munta a cent LXXX mill sous o pus.

E ara, seynor, ço que pus greu és, l'official de València ha mi amonestat que li reta la persona del dit en Ponç Fibla e, per ço com no la sie retuda, ha denunciat mi per vedat dién que la constitució de la Seu de Tarragona deu ésser observada contra mi e contra tota la ciutat de València per ço cor en la dita ciutat és pres lo dit en Ponç Fibla. On seynor, yo, curosament he haüt aco[rd per] les damunt dites coses e trop de consell que'ls dits oficials an jutgat contra dret e contra la jurisdicció vostra, per què yo requisí l'official de València que ell contra mi per la dita rahó en

alcuna manera no enantàs, e posí al·legacions de dret denant ell a deffeniment de la vostra jurisdicció e de mi. E fiu fer d'aquelles carta pública les quals al·legacions a vós, seynor, tramet.

On sia vostra mercé que sobre les damunt dites coses donets remey e que per aital rahó no aja a soffrir dampnatge la ciutat car d'enteniment és lo consell de la ciutat que la persona del dit en Ponç Fibla no sia deliurada al dit official, per què és mester, seynor, que proveeschats que·ls enantamens e·ls processses feyts e faedors en aquest endemig per mi en la cort vostra, façats tenir e aver fermetat. E que no vullats que per alcú pusquen ésser anul·lats per ocasió de vet, com en veritat lo dit official enant e aja enantat contra mi, segons que yo he trobat de consell ab savis, contra dret canònich e civil. E, seynor siats, membrant de la carta que vós feés al dit en Ponç Fibla com perdonàs a ell lo crim, ell pagan o feén avinença ab sos creedors o observan la composició que ab ells ha feyta, car lo dit en Ponç Fibla no ha feyt ne fa res que en aquella carta sia contengut ans de tot en tot entén exir de la vostra presó per ço cor diu que és clergue.

Datum Valencie, quarto decimo kalendas Augusti anno Domini millesimo trecentesimo.

158.

1300, agost, 1. Castelló de la Plana.

Nicolau de Passanant reconeix que Domingo Calderó li ha presentat dues cartes de pagament de 295 sous, una del rei i altra de Guillem Llobet, però que com el procurador general del regne de València li ha prohibit pagar res en nom del dit Llobet, ara li redacta aquest document perquè conste que Calderó no ha cobrat res.

ACA, Cartes reials diplomàtiques, Jaume II, núm. 1047.

Yo, en Nicolau de Passanant, procurador d'en G(uillem) Lobet, atorch e en veritat regonech a vós, en Domingo Calderó, que·m presentàs una letra del senyor rey en la qual dehie e manava al dit G(uillem) Lobet que deliuràs a vós doens e noranta e cinc sous, e·ncara presentàs a mi una letra d'en G(uillem) Lobet en la qual me manava que yo a vós, dit D(oming)o Calderó, deliuràs los ditz CCXCV sous e que cobràs de vós la dita carta del senyor rey. Hon com a mi sie estat embargat per lo batle general del regne de València no husar de la procuració del dit en G(uillem) Lobet, per tal, yo, dit Nicolau, hatorg a vós, dit D(oming)o Calderó, que de la paga damunt dita a vós no é pagat ne satisfeyt en alcuna cantitat ans per ço que vós los puscatz cobrar del dit en Guillem Lobet o d'altri, vos faç aquest albarà en testimoni de veritat.

Escrit en Castelló, kalendas d'agost *anno Domini M^o CCC^o*, e a major fermetat posí mon segel.

1300, agost, 9. Morella.

Guerau Gilabert, procurador de l'abat del monestir de Benifassà, compareix davant Pere d'Arenys, Pere de Ciutadilla i Téric de Brusca, àrbitres en el plet que manté el monestir amb el consell municipal de Morella per considerar els seus vassalls francs de fer host amb dita vila o de pagar la seua redempció en diners, i els presenta una carta del rei Jaume II en la qual reconeix aquesta franquesa. Seguidament demana que siga acatada dita ordre i Bartomeu Ciurana, justícia de la vila, declara la seua disposició a complir-la.

Testimonis Pere Barberà, Ramon Benet, notaris, Tomàs de Vall-llebrera i Ramon Gavaldà.

Notari, Berenguer Malràs, notari públic de Morella.

Pergamí original.

AHN, Clero, Benifassà, pergamins carpeta 431, núm. 11-P.

Quinto idus Augusti anno Domini M^o trecentesimo. Comparech davant mi, Berenguer Malràs, notari públic de Morella, e dels testimonis dejús escritz, ço és en Guerau [Gilabert] [...] casa de la cort de Morella axí com a procurador del honrat frare Berenguer de Beyltayl, abbat de Benifaça, e del covent del dit loch, davant en P(ere) d'Arenys e d'en P(ere) Ciutadilla, àrbitres, e d'en Tèrich de Brusca, sobrestant, que és dit que són entre la universitat de Morella e els hòmens de la tinença de Benifaça, e en nom de la dita procuració dix que com los ditz hòmens de la dita tinença, segons que el dit abbat e covent an entés, ajen compromés en poder dels damunt ditz per raó de redempció d'ost que la universitat de Morella a aquels demane, e açò los ditz hòmens de la dita tinença fer no puxen sens asentiment e volentat del abbat e covent del dit loch, com de dreta senyoria la dita redempció d'ost si fer se deu pertangue e pertànyer deu al dit abbat e covent, e per dret e per les donacions feytes al abbat e covent del dit loch per lo senyor rey en Jacme de bona memòria e per los predecessors d'aquel.

Et el dit compromés per dret e per fur no valle com sie feyt en perjudici del dit abbat e covent e de la lur senyoria segons que dit és e, especialment, ço que an conpromés los hòmens de la Pobla de Benifaça e de Bellestar com tinguen lurs possessions oltra delme e primícia al nové, e alguns altres d'alguns lochs de la dita tinença a quart, car, segons fur e dret, aquels les dites possessions en alguna cosa subjugar no puxen.

Per ço lo dit en Guerau, procurador damunt dit, dix protestan a conservació del dret del dit abbat e covent que, si los ditz en P(ere) d'Arenys e en P(ere) Ciutadilla donen sentència sobre'l dit feyt, que al dit abbat e covent en alguna cosa no puxe perjudicar ne al dret e senyoria d'aquels ne al dit procurador en loch d'aquels. Et encontinent lo dit procurador presentà e legir féu per mi, dit notari, a'n Bartomeu Siurana, justícia de Morella, e a'n Tèrich de Brusca, en D(omingo) Gavaldà e a'n Miquel de Belsa, juratz del dit loch, una letra del noble en Jazpert, vezcomte de Castelnou e procurador del regne de València per lo senyor rey, en paper escrita e sagellada ab son segel, la tenor de la qual és aytal:

Als amatz e honratz la justícia, juratz e bons hòmens de Morella, de nós en Jazpert, per la gràcia de Déu vezcomte de Castelnou e procurador del regne de València per lo senyor rey, salut e bona amor. Fem-vos saber que de part del abbat e del covent del monestir de Benifaça és estada a nós presentada l^a letra del senyor rey, en paper escrita e ab lo segel menor del dit senyor rey e·l dos segellada, la tenor de la qual és aytal:

Iacobus, Dei gracia rex Aragonum, Valencie et Maioricarum comesque Barchinone ac Sancte Romane Ecclesie vexillarius, amirantus et capitaneus generalis, fidelibus suis probis hominibus et universitati Morelle, salutem et gratiam. Ex parte abbas et conventus monasterii de Benifaçano fuit coram nobis expositum conquerendo quod licet homines dicti monasterii et privilegia predecessorum nostrorum quibus athenus usi sunt ab exercitu et cavalcata et redempcione eorum sunt et fuerunt liberi et immunes, vos modo de novo contra privilegia predicta, usum et morem solitum ipsos homines ad eundum vobiscum in exercitum et ad contribuendum redempcione eorum compellatis indebite et iniuste. Quapropter fuit nobis pro parte dicti abbatis et conventus umiliter supplicatum ipsis hominibus predictis provideri de remedio opportuno, supplicacione ipsa benigne admissa, vobis dicimus et mandamus quatenus homines dicti monastarii contra privilegia predicta et usum et observanciam eorundem ad eundum in exercitum et ad solvendum in redempcione eorum minime compellatis. Alias per presentes mandamus procuratori regni Valencie vel eius locumtenenti quod si sibi constiterit de predictis non permitat per vos compelli homines predictos ad eundum vobiscum in exercitum seu eciam molestari.

Datum Illerde, III° idus Madii anno Domini M^o CCC^o.

Recipe S.

D'auctoritat de la qual carta e per lo manament en aquella contengut, a vós deym e manam que vós, los hòmens del dit monestir, de anar en host ab vosaltres ni de pagar alguna cosa en reempçó d'aquella d'aquí avant no destrengatz ni destrényer façatz per alcú o alguns en alguna manera. Et si penyores a aquels per la dita raó feytes avetz, encontinent retatz observan e observar feén en totes coses e per totes lo dit manament del senyor rey a vós feyt. Emperò si algunes justes raons avetz perquè açò no siatz tengutz fer, comparetz davant nós per vós o per vostre procurador covinent al deén dia que feriat no sia après la recepció de les presentz per mostrar aquelles, lo qual temps vós assignam per primera, segona, terça citació e peremptòriament. En altra manera sapiatz que nós enantariem contra vós axí com per fur e raó seria faedor.

Datum Valencie, XVII kalendas Augusti anno Domini M^o CCC^o.

Et de totes les damunt dites coses lo dit procurador requerí e demanà a mi, dit notari, que per mon ofici li'n feés e donàs carta pública de protestació e de presentació a conservació del dret del dit abbat e covent, la qual cosa yo, dit notari, fiu e·l loc e dia e an desús ditz.

Presentz testimonis P(ere) Barberà, R(amon) Benet, notaris, Tomàs de Vallebrrera e Ramon Gavaldà.

Et enaprés, disapte que's comptave *idus Augusti anno ut supra*, lo dit en Bertomeu Siurana, justícia de Morella, respòs a la presentació feyta per lo dit en Guerau, procurador damunt dit, e dix si ésser aparellat totes vegades sobre'l dit feyt obeyr lo manament del dit procurador e d'enseguir aquel si altra cosa no serà posada per la qual él deje sobreseer en aquel feyt.

Et lo dit en Guerau, procurador damunt dit, en presència dels ditz juratz dix que segons que ja davant los ditz àrbitres avie posat per raó de la redempció d'ost per aquela raó mateixa de la dita redempció, use e entén a usar de la carta del senyor rey e del dit procurador segons que ja ere protestat per frare Bernat Pallarés, procurador de dit abat e covent.

Presentz testimonis R(amon) Benet e en R(amon) Gavaldà.

Sig+num Berengrarii Malras, notarii publici Morelle, qui hec scripsit et clausit cum literis rasis et emendatis in IX^a linea ubi dicitur presenta.

160.

1300, agost, 18. València.

Els jurats de la ciutat de València protesten al rei Jaume II que Ramon de Sales i Ramon de Soler, jutges reials, estan actuant en processos per assassinat contra veïns de la ciutat, i que aquesta i totes qüestions judicials són competència del justícia segons regulen furs i privilegis, exceptat si el monarca és present, per la qual cosa li demanen que reclame els processos a la seua persona i consell reial.

ACA, Cartes reials diplomàtiques, Jaume II, núm. 795.

Al molt alt e poderós seynor en Jacme, per la gràcia de Déu rey d'Aragó e de València e de Múrcia e comte de Barchinona e de la senta Esgleya de Roma seynaler e almirayl e capitani general, los jurats e ls prohòmens conselers de la ciutat de València, besament de mans e de peus ab tota reverència e honor a la vostra real magestat.

Per la tenor de les presents fem saber que per la justícia de València fo demanat de consell a nós sobre processses feits per en R(amon) de Sales e per en R(amon) de Soler, jutges per vós senyor assignats contra A(rnau) de Sent Johan e Vicent Martí per denunciacions feites per en Bertolomeu Lópiç, denunciador de la mort d'en Johan Lópiç, frare seu, e per en Bernat de Sen Feliu e per en Pero Losà, denunciadors de la mort d'en P(ere) Losà e de Pericó Losà, nebot que fo seu. Et nós, senyor, veens e esguardans que'ls dits processses e enantaments són feits contra fur de València e contra privilegis e en gran perjudici del dret de la dita ciutat, no havem vulgut consentir a donar acort ni consell sobre los damunt dits processses,

confian nós de la vostra gràcia e de la vostra mercé que vós volrrets proveyr que per los dits processses e enantaments la ciutat no sie prejudicada en sos furs ni en sos privilegis.

Car, senyor, per fur de València tots los feits civils e criminals deuen ésser oïts e determenats per la justícia de València e no per alcun altre jutge ordinari o delegat, exceptada la vostra real magestat estant present en lo loch, per la qual cosa nós, en nom de la universitat de la dita ciutat, pregam e requerim la justícia de València que ell sobre los dits processses e enantaments no enantàs en donar sentència ni en altra manera, car nós enteníem e volíem mostrar a vós, senyor, les damunt dites coses confians fermament que la vostra benignitat e dretura farà alegrar totstemps la ciutat de València e totes les altres terres vostres de furs e de privilegis. Encara pregam e requerim lo dit justícia que tots los dits processses, ensemps ab los dits denunciats, trametés sots segura capleuta a la vostra alta presència e al vostre consell per tal⁴² que la vostra altea vege e proveesque sobre les damunt dites coses ço que dretura requer e ha acostumat. Claman mercé a la vostra alta senyoria que·ls furs els privilegis de la ciutat sien observats e que sia revocat e anul·lat ço que contra aquells per alguns és estat feït o asajat de fer.

Datum Valencie, XV kalendas Septembris anno Domini M^o trecentesimo.

161.

1300, setembre, 12. Morella.

Fra Bernat Pallarés, del monestir de Benifassà, compareix davant Bartomeu Ciurana, justícia de Morella, i també dels jurats, i fa llegir una carta d'Arnau, bisbe de Tortosa, en la qual els comunica que el convent ha prestat fiances davant ell per a tots plets que tinguen amb el consell municipal de Morella, per la qual cosa mana que no els intenten penyorar.

Testimonis Bernat Paolac, Pere Boter i Mateu Paner.

Notari, Bernat Morató, notari públic de Morella.

Pergamí original.

AHN, Clero, Benifassà, pergamins carpeta 431, núm. 16-P.

Conexeran tots que diluns que·s comtave *pridie idus Septembris anno Domini millesimo trescentesimo*, comparech frare Bernat Paylarés, monge del monestir de Benifaça, davant en Bertomeu Siurana, justícia de Morella, e davant en P(ere) Vinatea, D(omingo) Gavalda, Michel de Belsa, jurats del dit loch, e en presència de mi, notari, e dels testimonis dejós escrits, presentà als dits justícia e juratz e per mi, notari, legir féu, una letra del senyor bisbe de Tortosa, en paper escrita e uberta e e·l dos sigillada ab lo segel del dit senyor bisbe, la tenor de la qual és aytal:

¶ ⁴² Repetit: «per tal».

Als molt honrats e amats la justícia e els jurats e els bons hòmens de Morella, de nós, n'Arnau, per la gràcia de Déu bisbe de Tortosa, saluts e sancera amor en nostre Senyor Jhesuchrist. Devets saber que frare Bernat Paylarés, monge e procurador del monestir de Benifaça, és conparegut davant nós e ha fermat dret per fermansa covinent en poder nostre de totes demandes o qüestions que'l conseyl de Morella aja contra lo dit monestir o els béns d'aquel o contra los hòmens del dit monestir o béns lurs, perquè us pregam e us requerim e us amonestam que vós, lo dit monestir o els béns del dit monestir ne els hòmens lurs ne els béns dels dits hòmens no penyorets ne agreugets en res, cor si vós avets clams d'èls, nós breument vos en farem compliment de justícia e de dret.

Datum en Cretes, III° idus Septembris anno Domini M^o CCC^o.

Et encontinent lo dit frare Bernat Paylarés, per si e en nom del dit monestir, \requerí/ que pus él per lo dit monestir e per los hòmens d'aquel à fermat dret en poder del dit senyor bisbe, que'l dit justícia no lex penyorar ni agreugar los hòmens del dit monestir ni lurs béns, ni agreuge ni penyor aquels. En altra manera proteste per si e el non damun dit que, si per lo dit justícia o per los ditz jurats, lo dit monestir o'ls hòmens o els béns d'aquels són penyoratz o agreugatz per la dita rahó o per altres, del dit loch de Morella, que él e'l dit monestir o'ls hòmens lurs o puxen demanar en son loch e en son temps. E de totes les dites coses lo dit frare Bernat demanà que li fos feyta carta de presentació e de protestació a conservació del dret del dit monestir e dels hòmens d'aquel, la qual cosa yo, dit notari, fiu lo dia e an e'l primer regló contenguts.

Presens testimonis Bernat Pooylach, P(ere) Boter, Matheu Paner.

Sig+num Bernardi Moratoni, notarii publici Morelle, qui hec scripsit cum literis suprapositis in IX^a linea ubi dicitur requerí, et clausit die et anno in prima linea contentis.

162.

1300, setembre, 12. Morella.

Fra Pere Sudanell i fra Bernat Pallarés, del monestir de Benifassà, compareixen davant Bartomeu Ciurana, justícia de Morella, i dels jurats, i presenten una llarga al·legació per a què el consell municipal no cobre peites veïnals ni redempció econòmica per la participació dels vassalls del monestir en la host o milícia municipal, ja que es consideren francs per privilegis reials, i que la carta que Morella havia rebuda del rei per a què cobraren a tots els habitants del terme general, no era correcta per no tenir en compte les seues franqueses.

Testimonis Bernat Paolac, Pere Boter, Mateu Paner, Arnau Aster i Ramon Benet.

Notari Bernat Morató, notari públic de Morella.

Pergamí original.

AHN, Clero, Benifassà, pergamins carpeta 431, núm. 17-P.

Conexeran to<t>s que diluns que hom comtave *pridie idus Septembris anno Domini millesimo trescentesimo*, frare P(ere) Çudanel e frare Bernat Paylarés, monges del monestir de Benifaça, comparegeren en la cort de Morella davant en Bertomeu Siurana, justícia del dit loch, e davant en P(ere) Vinatea, D(omingo) Gavaldà, Michel Belsa, jurats del dit loch, e en presència de mi, notari, e dels testimonis dejós escrits, los dits frare P(ere) Çudanel e frare Bernat Paylarés protestaren segons que's segex:

Com a defensió de la església e del monestir e de les coses e dels hòmens d'aquel, cascú de la església o del monestir dege ésser reebut e tot hom a qui la cosa se pertany dega éser oït, e sots agrençament dels hòmens lo senyor sie entés éser agreugat com se pertanga al senyor que aje los seus sotsmeses richs, enperaçò dien e proposen excipién frare P(ere) Çudanel e frare Bernat Paylarés, monges del monestir de Benifaça, en nom e en veu de tot lo covent del dit monestir e a conservació del dret del dit monestir e de les coses e dels hòmens d'aquel, que vós, sényer en Bertomeu Siurana, justícia de Morella, no podets ni devets enantar contra les coses ni els hòmens del dit monestir per rahó de la letra a vós tramesa del senyor rey, com la dita letra no vayle con sie enpetrada calada veritat per ço car la dita letra no fa enmenció d'altra letra del senyor rey e<n>petrada de part del abat e del covent de Benifaça en la qual lo senyor rey manave a vós, justícia, e als jurats e als prohòmens de Morella que no destrengéssetz de pagar en rede<m>pció d'ost los hòmens de la tinença de Benifaça com no u agessen acostumat, de la qual letra en aquesta ara dererament a vós tramesa no fa menció.

Ítem, dien e posen excipién que la dita letra és enpetrada calada veritat per ço car en Gerau Gilabert, procurador del dit monestir de Benifaça, s'apelà de la sentència sobre la redempció d'ost donada contra los hòmens de la tinença de Benifaça, per rahó del dit monestir al qual se pertanyie per rahó del perjudici del dit monestir, de la qual apel·lació la dita letra ara dererament enpetrada no fa enmenció, majorment com lo feyt e'l negoci no fos recoptat al senyor rey. E per aquestes rahons e per moltes altres dien la dita letra ésser enpetrada calada veritat e que per rahon d'aquela vós, dit justícia, no podetz ni devets enantar.

Dien encara en la forma e en la manera desús dita e proposen excipién que vós, sényer dit justícia, no dets ni devets enantar contra los dits hòmens de la dita tinença de Benifaça ni·ls béns d'aquels per rahó de la sentència arbitral contra los dits hòmens donada per rahó de redempció d'ost per ço car la dita sentència no ha valor.

Primerament car los dits hòmens, sens volentat e consentiment del abat e del covent de Benifaça no pogeren comprometre de la dita redempció en poder d'àrbitres, com açò fos en perjudici del dit monestir e de la fealtat en la qual los dits hòmens són obligats al dit monestir, e axí, si·l dit compromés no val, per les dites rahons e per moltes altres ni per conseqüent la dita sentència d'aquén donada no val ni té.

Ítem, la dita sentència no val ni té per ço car fo donada contra la primera sentència donada entre·l dit monestir e·ls prohòmens d'aquel e la universitat de Morella, com en la primera sentència la qual és passada en cosa jutgada fos pronunciat los dits hòmens del dit monestir éser franchs de totes exaccions veynals, jasia ço que·ls ditz hòmens de Benifaça se fossen obligats en carta de companyia ab los dits hòmens de Morella en pagar endesemps ab éls en les dites exaccions veynals, la qual companyia és pronunciat per la dita sentència no aver valor com les dites exaccions fossen en perjudici de lurs senyors, és a saber, del abat e del covent del dit monestir, donchs los dits hòmens no podien ni devien ésser condepnats en redempció d'ost real com major dapnatge e greuge e perjudici sie del dit monestir si·ls dits hòmens pagaven la dita redempció que no les dites exaccions veynals, e là hon és una metexa rahó, un matex dret deu ésser; e majorment car là hon la dita redempció d'ost se degés pagar per los dits hòmens, la dita redempció pertanyie al dit monestir de Benifaça com totes les calònies e penes e tots los feyts civils e encara los criminals se pertangen al dit monestir segons los privilegis al dit monestir atorgats.

Ítem, posen los dits monges excipièn que vós, dit justícia, no podetz ni devetz enantar per la desús dita letra a vós tramesa contra nós ni nostres hòmens ni lurs béns per tal car lo senyor rey ni vós no avetz jurisdicció en nós ni en nostres hòmens, com nós siam persones ecclesiàstiques e per conseqüent les nostres coses, majorment com lo senyor rey se sia desexit de les coses desús dites e aja donades aqueles franchament al dit monestir, e posada pena de M morabatins a tots aquels qui [...] les coses del dit monestir, de la qual pena protestan contra vós, dit justícia, [...]tas e lexats enantar contra les coses del dit monestir en son loch e en son temps demanadora.

E de totes les dites coses dien los ditz frare P(ere) Çudanel e frare Bernat Paylarés éser apareylats de fer compliment de dret en poder de lur jutge; e a conservació del dit monestir e de les coses d'aquel, donaren fermaça de dret e en [...], que ço que éls faran el dit feyt, lo covent del dit monestir o aurà per ferm, en G(uillem) Aster, vey de Morella, lo qual la dita fermanceria atorgà e sos béns y obligà, demanans e requerins que sobre fermaça de dret no sie enantat contra lo dit monestir ni lurs hòmens ni·ls béns d'aquels, e de totes les dites coses demanaren los dits monges que·ls fos feyta carta de protestació.

Presens testimonis Bernat Pooylach, P(ere) Boter, Matheu Paner.

A la qual protestació los dits jurats, dimercres *XVIII kalendas Octobris anno predicto*, responeren e dixeren que la carta del dit senyor rey fo enpetrada degudament e ab veritat e conté en si veritat e són apareylatz de segir lo sen davant lo senyor rey. E donaren fermances de les messions, en P(ere) Çamesó e en G(uillem) Deçtorms, los quals la dita fermanceria atorgaren e obligaren-y lurs béns, e afermades les mesions per la part dels ditz monges demanaren que per vós, sényer justícia, sie assignat dia a abdues les parts a conpàrer davant lo dit senyor rey per la dita rahó.

E d'açò foren testimonis P(ere) Penó, G(uillem) Aster.

Sobre la qual cosa los dits monges se retengren deliberació. Et enaprés, en lo dit dia a ora de vespres, los ditz frare P(ere) Çudanel e frare Bernat Paylarés, presens los ditz jurats, dixeren que éls no eren tenguts de fermar les dites messions segons fur e per aquesta rahó que aqueles no fermarien.

E lo dit justícia, no aven conegut del feyt si deuen fermar o no, assignà a les parts a conpàrer davant lo senyor rey ço és, VIII dies après la primera festa de sent Miquel, per examinar si la dita carta fo enpetrada calada veritat o no tant solament. E de totes les dites coses abdues les parts demanaren que per mi, notari dejós escrit, los fossen scrites cartes públiques partides per letres, la qual cosa yo, dit notari, fiu en presència dels desús ditz testimonis e d'en A(rnau) Aster e d'en R(amon) Benet.

Sig+num Bernardi Moratoni, notarii publici Morelle, qui hec scripsit et clausit.

ABC.

163.

1300, setembre. 19. València.

Jaspert, vescomte de Castellnou, li escriu al rei Jaume II diguent-li que estava preparat per acudir davant ell des de València quan rebé la seua ordre de quedar-se, per la qual cosa li demana que recompense en Dalmau de Castellnou per a què el puga servir millor. També li demana que resolga el plet que té amb l'admirall Bernat de Sarrià per la possessió de Calp, tot i els bons contactes d'aquest darrer amb el Papa, i que es queda també per si cal defensar el regne de possibles atacs de l'infant don Juan Manuel.

ACA, Cartes reials diplomàtiques, Jaume II, núm. 757.

Al molt alt e poderós senyor en Jacme, per la gràcia de Déu rey d'Aragó, de València, de Múrcia, comte de Barcelona e de la santa romana Esgleya senyaler, amirany e capitani general, en Jaspert, vescomte de Castellnou, besan vostres mans se comana en vostra gràcia. Sàpia senyor la vostra senyoria que nós erem en València que·ns hen volíem anar ves vós ab en Bernat de Sarrià ensemps, per tal senyor com vós sabets bé que nós, per manament vostre, feem aturar e endressam que·n Dalmau de Castellnou se aturàs, la qual cosa senyor és a nós gran càrrech e a vós com les gens, senyor, se cuyden que ell per aventura hi feés més de son prou que no fera, e com en Dalmau, senyor, sia hora qui us serviria bé en tots feits e no us vegam tan mirve de feits que ell e d'altres no aguéssets ops aturar qui us agessen cor de bon servir, clamam-vos mercé que donets a ell tal dressa que no si e aga a exir. E si vós, senyor, li pagaríets XII míl·lia sous d'açò que li devets, ell se aynaria que poria vos servir e no·l calrria exir de la terra pus vós li donàssets so que promés li avets.

Esters senyor vos fem saber que nós fom a Múrcia e demanam del feyt d'Alcantarella. los qual vós aüts promés de dar a·n Dalmau. e trobam que no val de III míl·lia a IIII míl·lia sous a enant d'aquella moneda. perquè senyor és ops que vós hi

ajats vostre esguart de guiza que ell vos hi pusque bé servir, que hon més li daretz vós, mils vos hi porà ell servir.

Encara senyor sàpia la vostra senyoria que avem vista una carta vostra sobre·l feyt qui és entre nós e·l almiray per rahon de Calp, en la qual és contengut que·ls jutges no enanten en aquell feyt per so com l'almiray ha tramés a vós a d[ir] que·n està a coneguda del bisbe, de la qual cosa, senyor, nós ne som molt meravellatz com vós, senyor, per l'almirayl voletz fer tort a nós, cor si nós, senyor, no us avem tant servit com l'almirayll, als menys no us avem feits tans enutgs com ell, e so que us avem servit, avem·vos servit \ay/tan lealment com ell e pus. Ver és senyor que nós ne som en gran privadea ab l'apostoli perquè nós lo puscham pregar dels nostres feits així curosament com ell le'n prega, ni li avem trameses aytals cartes com vós sabets que ell li tramés del seti de Ceragoça com vós hi erets. E així senyor tots aquests bons serviis que ell vos ha feits no aurien ops a tenir dan a nós, perquè us clamam mercé senyor que vós vullatz aquella carta que feita avets del feyt de Calp revocar, e vullats manar als jutges qui assignatz hi són que ells en aquell feyt enanten e donen sentència per tal senyor com lo feyt és per enantat que a sentència és vengut, e nós, senyor, trametem·vos tot lo procés.

E nós senyor per tots aquests feits aviem cor d'anar a vós e, can fom en València, senyor, sabem en Bernat de Sarrià e nós que·n Johan Manuell era encara al castell de Garcia Munyós, perquè en Bernat de Sarrià e nós nos acordam que nós romanguéssim per so que, si·l dit en Johan Manuell se volia entremetre de fer mal al regne de Múrcia, que nós ho defféssem e y donàssem conseyll. E tota via si tant serà que ells hi vengessen, avem fe en nostre Senyor que nós ho deffendrem de manera que cant a ara lo dit en Bernat de Sarrià no y farà fretura. E sobre aquests feits, senyor, nós avem pregat e·n Pons de Materó que ell tenga nostre loc là ab vós en aquests feits a endressar, lo qual vos clamam mercé que creegats d'açò que ell vos dirà de part nostra, e clamam·vos mercé senyor que siatz membrant dels nostres feits e majorment d'aquells d'en Dalmau.

Datum Valencie, XIII° kalendas Octobris anno Domini M^o CCC^o.

164.

1300, setembre, 23. Morella.

Pere Ricart, fill de l'homònim, veí de Morella, comunica al rei que li havien presentat una apel·lació a la sentència que ell havia otorgat en el plet entre Siurana de Nalda, d'una part, i Domingo Valentí, Guerau Gilabert, Bernat Vinatea i Berenguer Flix, marmessors del difunt Bartomeu Flix, i la seua vídua na Maria, de l'altra. Per aquesta raó envia a la cort reial tot el procés, convocant-ne les parts per a quinze dies després de la propera festa de Sant Miquel. ACA, Cartes reials diplomàtiques, Jaume II, núm. 987.

Al mo[lt] alt e poderós senyor en Jacme, per la gràcia de Déu rey d'Aragó e de València e de Múrcia e comte de Barcelona, e de la santa romana Eglésia senyaler

e almiral e capità general. P(ere) Riquart, fil \d'en/ P(ere) Riquart, veí de Morella, besamén de mans e de peus esperan de vós gràcia e mercé. Faz-vos saber, senyor, que pleit d'apel·lació és estat menat davant mi en Morella entre en Siurana de Nalda, de la una part apel·lant, e en Domingo Valentí, per si e en Guerau Gilabert, Bernat Vinatea, Berenguer F[li]x, marmesors d'en Bertomeu Flix, defunt, e na Maria, muyler que fo del dit Bertomeu, apel·lats de l'altra, per rahó d'una sentència dada per la justícia de Morella, lo qual pleyt d'apel·lació yo é per sentència determenat.

De la qual sentència per mi donada lo dit Siurana a la vostra real magestat se's apel·lat, e rebuda per mi la dita apel·lació les dites parts, a la vostra real magestat e senyoria, ab tot lo procés axí del pleyt principal com de la apel·lació clos e segellat, tramet. E feyt manament a les dites parts que al XV^{en} dia après la festa de sent Michel el mes de setembre pruxme esdevenidor si dia feriat no serà, e si serà dia feriat en l'altre dia segent, comparegen davant vós per éls o per lurs procuradors suficients [...]at establits a enantar segons que serà faedor.

Scrita en Morella, IX° kalendas Octobris anno Domini millesimo trescentesimo.

165.

1300, setembre, 29. Vila-real.

Bernat de Llivia, batle general del regne de València, escriu al rei Jaume II informant-li que, segons les seus ordres, n'ha anat a Begís per saber quines són les rendes que pagaven els moros i els problemes que havien tingut amb l'alcaid. També li explica que en alguns pobles de la Plana de Castelló hi ha hagut problemes de termes, i li demana que nomene jutges per resoldre'ls.

ACA, Cartes reials diplomàtiques, Jaume II, núm. 776.

Al molt alt e poderós senyor en Jacme, per la gràcia [de Déu] rey d'Aragó, de València, de Múrcia e comte de Barcelona e de la santa Església senyaller, a[ll]mirayl e capità general. En Bernat de Líbia, batle vostre en lo regne de València, besan la terra davant los vostres peus me coman en vostra gràcia. Senyor, yo, avén aüt manament vostre, ané a Bexix e de [...] dies abans que vostre manament fos vengut a l'alcayt ab qui vós vos [...] avengut e a qui vós aviets donat dia, se avia preses totes les rendes forçivolment del dit loch de Bexix, ço és a saber, M sous que devien pagar a sen Miquell, e DC sous de la paga dels M sous que devien pagar a Nadal. Ara, senyor, los moros de Bexix dupten molt del casteyil e dels hòmens del castell per ço cor abans que yo fos estat al dit loc per manament vostre, ells [...] avien presa roba e moltes altres coses lurs. E yo [...] he emparats en la dita vayll tot ço que yo hi e trobat que fos del alcayt ni de son frare ni dels altres hòmens del cast[ell, e] la vayl, senyor és at[...]da gran temps ha per tria míl·lia sous l'an, e ha hi una vinya e i ort que és domenge, que ells deuen pensar a lur pròpria messió; l'alcayt pren per alcaydia del dit casteyll CCCC sous cada ayn e trenta kafs de forment; d'altres coses

no són tenguts los moros sinó dels III mil·lia sous e pagar la çofra, ço és pensar de la vinya e del ort e olivar e·n lo casteyll si alcuna cosa hi cau.

Encara senyor, per raon de demanar los térmens que vós a mi manàs demanar per vostra carta d'alcuns lochs del regne de València, fuy ab lo noble en Jaçpert de Castellnou en la Plana de Borriana e trobé hi alguns contrasts de térmens, e axí dupte yo en quina manera volets vós que·s [...] sia ols vostres hòmens poden mostrar ab cartes e ab privilegis de vostres antecessors lo terme que a ells fo assignat e donat si·ls lur farà hom [...]er e tenir segons les cartes lurs e·ls privilegis. E manats, senyor, ço que tingats per bé. Encara d'alcuns térmens en què se ha ja donats testimoni e vós, sényer, assignats jutges, e aquells jutges no an conegut d'aquells negocis en quina manera volets que·s determen. E sia vostra mercé, senyor, que trametats lª carta al procurador del regne de València que en totes les dites coses me do conceyl e ajuda tota ora que per mi ne sia demanat, jaçsia que ell ne sia de bona volentat.

Escrita en Vila-real, IIIª kalendas Octobris anno Domini Mº CCCº.

166.

1300, setembre, 30. Albocàsser.

Guillem Vallporcar, veí d'Albocàsser, promet a fra Arnau de Banyuls, comanador de Peníscola de l'orde del Temple, que compareixerà davant Bartomeu d'Eslava, jurista i ciutadà de Saragossa, el proper dia de Sant Lluç (16 d'octubre) per a respondre de l'apel·lació presentada al plet que manté amb en Jaume Berenguer.

En són testimonis Martí Fort, Jaume Forner, Domingo Forner i Arnau Mercet.

Notari, Martí Fort, notari públic d'Albocàsser, a partir del notal de Ramon Gonçalbo, notari de la tinença de les Coves de Vinromà.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 1468.

Con yo, en Guillem Valporcar, vehín e *habitor* d'Albocàcer, scientment per ferma e per leyal covinença promet e en bona fe convinch a vós, honrat e religiós frare Arnau de Bayuls, comanador de Paníschola present, que per mi o per mon procurador covinent seré davant en Bertholomeu d'Eslava, ciutadà de Saragoça, savi en dret, el dia de sen Luch primervinent que serà *XVª kalendas Novembris* en l'an present, lo qual en Bertholomeu d'Eslava vós avetz assignat en jutge en lo pleyt d'apel·lació que és entre mi, d'una part apel·lant, e en Jachme Berenguer de altra defenent, davant lo qual jutge defendré e demanaré mon dret e estaré e tendré la sentència per lo dit jutge sobre·l dit feyt pronunciada, prometens que de les damunt dites coses ni de nenguna d'aqueles no·m estraga sutz pena de la demanda feyta a mi per lo dit Jacme Berenguer, a les quals coses axí atenedores e fermament conplidores, oblich a vós, dit \senyor/ comanador tots mos béns on que sien e seran.

Açò fo feyt en Albocàcer, *pridie kalendas Octubris anno Domini Mº CCCº*.

Sig+num Guillem de Valporcar, qui açò loà, atorgà e fermà.

Presentis testimonis en Martín Fort, en Jacme Forner e en Domingo Forner e Arnau Mercer.

Sig+num Martini Fortis, publici notarii de Albocacer, qui de notulis Raymundi Gunçalbi, notarii tenencie Covarum, hoc scripsit cum supraposito in VIII^m linea ubi dicitur senyor, auctoritate et mandato ipsius et clausit.

167.

1300, octubre, 3. Sant Mateu.

Fra Pere Desvall, cambrer de Peníscola de l'orde del Temple, en nom de fra Arnau de Banyuls, comanador de dit castell, compareix davant fra Galceran de Caldes, comanador de Cervera de l'orde de l'Hospital, tots reunits a la taula de l'obrador de Mateu Ciurana, veí de Sant Mateu, i li presenta una carta del rei Jaume II en la qual mana als hospitalers que respecten la gabela de la sal de Peníscola i ajuden els templers a fer-la vigilar. A la qual cosa respon l'hospitaler que sempre ho han fet així segons el costum antic, fins i tot quan alguna de les poblacions fou d'altres senyors.

En són testimonis Tomàs de Sant Miquel, Pere Tallaferre, Jaume d'Anglesola i Pere Pintor, notari.

Notari Guillem Doménec, notari públic de Sant Mateu.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 1470.

Coneguen tots quants aquesta present scriptura veuran que diluns que hom com-tave quinto nonas Octobris \anno Domini M^o CCC^o,/ a la taula de l'obrador d'en Matheu Siurana, de Sent Matheu, en presència de mi, notari e dels testimonis dejús scrits, davant l'onrat e religiós frare Gualceran de Caldes comparech lo religiós frare P(ere) Desvayl, cambrer de Paníscola, en nom e en veu del honrat religiós frare Arnau de Banyuls, comanador de Paníscola, e per si e al dit comanador de Cervera presentà e per mi, notari, legir féu una carta del senyor rey uberta, en paper escrita e sagellada e'l dos ab lo sageyl del dit senyor rey, la tenor de la qual és aytal:

Iacobus, Dei gracia rex Aragonum, Valencie et Murcie comesque Barchinone ac sancte romane Ecclesie vexillarius, ammiratus et capitaneus generalis, dilecto comendatori Cervarie ordinis Sancti Iohannis Iherosolimitani, salutem et dileccionem. Procurator fratrum milicie Templi exposuit coram nobis quod vos de novo contra usum et consuetudinem antiquam precepistis et inhibuistis hominibus dicti Hospitalis comendatorie vestre ne aliqui eorum audeant recipere seu recolligere in aliquo locho Hospitalis custodes gabelle salis Paniscolle nec dare eisdem vendicionem seu empcionem nec eos uti permitant officio custodie dicte salis in locis Hospitalis, prout fieri antiquitus consuevit. Quapropter ad instanciam et supplicacionem dicti procuratoris vobis dicimus et mandamus firmiter et expresse quatenus preceptum et inhibitionem huiusmodi, visis presentibus, revocetis permitindo custodes predictos uti officio custodie

salis predicti prout ante preceptum et inhibitionem predictam utebantur et uti consueverunt sine aliquod contradictum. Alias per presentes mandamus procuratori regni Valencie vel eius locumtenenti quod predicta prout actenus fieri consueverit faciat firmiter observari.

Datum Cessarauguste, idus Septembris anno Domini millesimo tressentesimo. Recipe S.

Et presentada la dita letra e lesta per mi, notari, davant lo dit frare Gualceran, comanador de Cervera, lo dit frare Pere Desvayl el nom desús dit ab gran instància preguà e requerí de part del senyor rey al dit comanador de Cervera que la dita carta del senyor rey e les coses contengudes en aquela plenerament observàs. E per ço que de les dites coses en son loch pogués ésser mostrat testimoni de veritat, lo dit frare P(ere) Desvayl preguà e requerí a mi, notari, que de les dites coses li feés carta públich a de presentació.

A la qual carta del senyor rey lo dit frare Gualceran de Calders, comanador de Cervera, dix que, salva honor e reverència del senyor rey, lo dit comanador no vedà als guardadors de la dita guabeyla entrar ni usar el terme de Cervera segons l'us e costum antich, ans és apareilat lo dit comanador de reebre e acollir los dits guardadors e'l terme de Cervera, segons que antiguament és estat usat e acostumat e en temps que la dita gabeyla era del senyor rey e del noble n'Artal d'Alagó e dels altres senyors de Paníscola s'usave, la qual resposta lo dit frare Gualceran de Calders, comanador de Cervera, requerí que fos mesa en forma públich a ensemps ab la dita presentació, la qual carta fo feita en Sent Matheu lo dia e en desús dits.

Presentis testimonis en Thomàs de Sent Michel, en P(ere) Talafferre e en Jacme d'Englesola e en P(ere) Pintor, notari.

Sig+num Guillelmi Domenech, publici notarii ville Sancti Mathei, qui predictis interfuit et ad requisicionem dictarum partium hec scribi fecit cum supraposito in prima linea ubi dicitur anno Domini M^o CCC^o, et clausit loco, die et anno in prima linea contentis.

168.

1300, octubre, 4. Boixar.

Fra Pere Desvall, en nom de fra Arnau de Banyuls, comanador de Peníscola de l'orde del Temple, compareix davant fra Arnau Pelegrí, cellerer del monestir de Benifassà, i presenta una protesta perquè els guardes de la gabela de la sal de Peníscola havien detingut Bernat de Melencasa, veí de Castell de Cabres, terme de Benifassà amb tres mules carregades de sal il·legal i que, en ser-li embargades, tornà a per elles amb gent armada de Castell de Cabres i de Coratxà. Seguidament, quans els guardes reclamaren ajuda, isqueren els veïns d'aquesta segona localitat però no feren res per ajudar-los. Seguidament respon el cellerer que efectivament hi hagué aquest incident però que per la informació que té ell els veïns de Coratxà s'oferien a fer complir la llei però que ja era de nit i no hi pogueren fer res.

En són testimonis Guillem de Montblanc i Domingo de Bestui.

Notari, Ciprés de Prades, notari de la tinença de Benifassà.

Pergamí original.

ACA, Pergamins de Jaume II, núm. 1471.

Sit omnibus notum/ quod III° nonas Octobris anno Domini millesimo trescentesimo in presencia mey, Cipresii de Prades, notarii publici tenencie Benifaçani et testium infrascriptorum specialium electorum, comparegé frare P(ere) Deçval en nom e en veu del honrat e religiós frare A(rnau) de Banyuls, comanador de Peníscola, denant lo religiós frare A(rnau) Pelegrí, celarer del monestir de Benifaça, e a él de part del dit comanador e per si dix e demostrà que com los guardadors establitz a la gabella de la sal de Peníscola, usan de lur ofici dins los tèrmens de la dita gabella atrobassen tres bèsties d'en Bernat de Melencasa, vey de Castel de Cabres, terme de Benifaça, portans altra sal que de la gabella damunt dita, e els ditz guardadors establits a la dita gabella per lo dit comanador segons lo manament e ordenament e privilegis feytz per lo seyor rey, degudament prengesen dins lo dit terme les dites tres bèsties del dit Bernat, ab la sal e ab altres robes, e aqueles axí com a confiscades al dit comanador se'n menassen pacíficament. E el dit Bernat Menencasa, hom de Benifaça, ab hòmens de Coratxà e de Castel de Cabres e dins lo terme de Benifaça vingesen contra los ditz guardadors, mà armada, trencan e esvaïn la protecció e manaments e ordenaments e privilegis del seyor rey e en dan e en meynspreu e perjudici del seyor rey, qui és tengut de evicció per la dita gabella, e forcívolment tolgesen als ditz guardadors les dites bèsties portans la dita sal e robes, e ferisen e nafrasen los ditz guardadors e ls tolgesen de lur pròpria roba, los ditz saliners cridan ajuda e reclamasen al senyor rey. E encara feyt açò, la major partida dels hòmens de Coratxà hisquesen al son e ls dits guardadors e als ditz hòmens rekerisen esforç e ajuda a cobrar e a seguir les dites bèsties ab los toledors d'aqueles, qui n anaven asatz prob, e açò no volgesen fer.

Per açò lo dit frare P(ere) Deçval el nom desús dit e per si, pregà e ab gran instància rekerí al dit frare A(rnau) que con él en loch del abat e del covent vehés e agés a veher el dit feyt e en altre senblant que les dites bèsties als ditz guardadors, en loch del dit comanador de Peníscola, redre e deliurar fehés, e qe en la força e violència feyta als ditz guardadors de la gabela enantàs degudament, e protestà el dit frare P(ere) Deçval que ls ditz guardadors de la gabela faran e són apareylatz fer fe de les dites coses, là hon degen e axí com degen, e que de les dites coses lo dit frare P(ere) Deçval o el dit comanador o son procurador, en son loch o en son temps pogesen aver testimoni de veritat là on dega, pregà e rekerí a mi, notari, que li'n fehés carta pública de protestació.

A la qual protestació feyta per l'onrat frare P(ere) Deçval respòs lo dit frare A(rnau) Pelegrí, celarer major de Benifaça, si ésser apareylat per l'onrat don abat de Benifaça e pel covent de fer e de segir tot ço que él deje fer raonablement e per son ofici al dit frare P(ere) Deçval, com per él o per hom seu degudament lo dit Bernat Melencasa e les dites bèsties li seran demostrades dintre la jurisdicció o poder seu. E com proteste que hòmens de Castel de Cabres e de Coratxà vingesen ab

lo dit Bernat Melencosa a tolre les dites bèsties e robar als ditz guardadors, respon senblantment que com per lo dit frare P(ere) los ditz hòmens li seran assignatz o demostrats d'aquels punir segons que de dret fahedor serà ni segons lo manament del seyor rey. E com diu qe·ls hòmens de Coratxà no volgren segir los ditz guardadors segint los malfeytors, respon lo dit frare A(rnau) que, segons lo temps que ere a dita dels ditz guardadors, bé ere prim seu causa fos mes, que apar de veritat qe·ls homes de Coratxà bé e degudament hisqeren al dit so e aqel segiren aytant com lo so durà, dién e demostran als ditz guardadors qe·ls mostrasen los malfeytors e qe·ls segirien e·ls ajudarien de lur poder. E segons que trobam de veritat, hisqeren-y de XL a L hòmens e segons que ere de nuyt e el loch apar, que de volentat exiren al so e de fer ajuda e socors a aqels qui en nom en en veu del seyor rey ò demanaven segons que desús és protestat. E açò respon a la dita protestació a coservació de son dret e del covent de Benifaça e dels hòmens qui en culpa no sien e d'açò demana a mi, notari, que de la dita protestació e de la resposta li sie feyta carta pública per ço que en son loch e en son temps les dites coses puxen éser mostrades a conservació de son dret. E jo dit Ciprés de Prades, notari dejús escrit, a dema<n>da e a requisició de cada una de les partz, totes les dites coses rebí e en forma pública metí a conservació de dret de cada una de les partz.

Quod est actum Buixarii, die et anno quod supra, presentibus testibus Guillelmo de Montealbo et Dominicus de Bestuy.

Sig+num Cipresii de Prades, notarii publici tenencie Benifaçani, qui hec scripsit loco, die et anno prenotatis cum literis suprapositis in prima linea ubi dicitur notum.

ABC.

169.

1300, octubre, 4. Castelló de la Plana.

Bernat de Llivia, batle general del regne de València, escriu al rei Jaume II explicant-li que ha rebut la seua carta en què li manava embargar tots els béns d'Arnau de Reixac, resident a Xàtiva, però que Guillem de Reixac se n'havia oposat i li demana què fer. També li diu que ha fet arribat al noble Jaspert de Castellnou, procurador general del regne, i als justícies de les ciutats i viles que no poden substituir les penes de mort o mutilació de membres sense permís reial. Finalment li diu que ha viatjat pel regne de València comprovant si hi ha hagut ocupacions de terres reials sense permís i li explica que, efectivament, això és general i protagonitzat per tota mena de gent, homes de vila, cavallers i ciutadans, però al mateix temps li explica que també hi ha molta gent que acceptaria establiments reials de terres en el secà sotmeses només als drets de delme i primícia, i posa per exemple els casos de Vila-real i Castelló de la Plana, però que no vol actuar-ne sense permís reial.

ACA, Cartes reials diplomàtiques, Jaume II, núm. 763.

Alt molt alt e poderós senyor en Jacme, per la gràcia de Déu rey d'Aragó, de València, de Múrcia, comte de Barcelona e de la santa romana Esgleya senyaler, almiray

e capitani general, Bernat de Líbia, batle vostre general e'l regne de València besan vostres mans se comana en vostra gràcia. Senyor, reebí manament vostre que degés emparar e ocupar tots los béns que'n A(rnau) de Rexach avia en Exàtiva ni en lo regne de València e jo, senyor, encontinent fiu emparar los dits béns jasia que'n G(uillem) de Rexach se oppòs a aquells dién que pertanyen a si, la qual cosa jo no ho vulga oir ni aver presa ferma d'ell tro que de vós n'agués manament.

Encara senyor presentí al noble en Jaspert de Castellnou e a les justícies del regne \I^a carta vostra/ en la qual era contengut que ells no [p]oguessen fer remissió ho lexa ho composició de negun qui fos j[ut]gat a mort ho partiment de membres ho que d'allò fos denunciat ho acusat. Encara senyor, per auctoritat d'un manament que ja enguany aguí de vós, de tornar los térmens qui als vostres logars eren toltos en minva e perjudici vostre, son anat e vaig per lo re[gne] de València per tots los log[ars] vostres e trob molts térmens ocupats e preses dels vostres locs, los quals baronívolment jo deman [e] demanaré segons lo vostre m[ana]ment e aquells restituiré als locs vostres, jassia que atrob [alguns] contrasts ab los grans hò[m]ens e encara ab cavallers e ab ciutadans, los quals jo tots \pren/ poch pus a vós entena a fer servii ni complir lo vostre manament. Perquè senyor sia la vostra mercé que, si negú denant vós per la dita [r]ahó venia, que a vós plàcia rahonar vostre dret asò que jo f[as] per vós, que enaixí, senyor, ho fahia vostre pare com res manava fer, e és-me semblant que axí puschats vós, senyor, aver hòmens enfortitz e encara molt més en demanar vostre dret com los hòmens del regne en deffendre tort a desert vostre.

Senyor, mentre jo vaig per aquests térmens trob molt hom qui pendria voler de la terra herma e estarien en los vostres locs, e jassia que asò se pogués fer per offici de batle general, jo no vull donar de les terres hermes en secà a dècima e promícia, segons que ells ho demanen, menys de vostra auctoritat e, entre los altres locs del regne, n'e atrobats en Villareal e en Castelló qui pendrien de la terra del seccà a dècima e promícia. E d'açò, senyor, sia vostra mercé que'm degats trametre vostra resposta per tal, senyor, cor jo cobeeg molt de servir-vos en tal gissa que vós conegéssetz e trobàssets que jo us servesch bé e leyalment a prufit vostre, així com vassaill deu servir bon senyor.

Scrita en Castelló del Camp de Burriana, IIII dies anats de huytubri del any de MCCC.

170.

1300, octubre, 4. Castelló de la Plana.

Jaspert, vescomte de Castellnou i procurador general del regne de València, escriu al rei Jaume II diguent-li que Bernat de Llivia, batle general del regne, li ha presentat la seua carta en què el rei mana que cap oficial puga canviar la pena de mort o mutilació per una multa sense permís reial, i li expressa la seua incomoditat perquè ell no s'ha comportat mai de dita manera i no cal que li diga aquestes coses. D'altra banda demana al rei que suspenga fins que el monarca estiga a València el manament d'embargar els béns de Guillem de Reixac i

més en concret el seu real de Xàtiva, ja que aquest va perdre tots els seus béns al Rosselló. ACA, Cartes reials diplomàtiques, Jaume II, núm. 774.

[Al] molt [alt] e poderós senyor en Jacme, per la gràcia de Déu rey d'Aragó, de València, de Múrcia, comte de Barc[elona] e de la santa romana Esgleya senyaler, almiray e capitani general, nós, en Jaspert, vescomte de Castellnou, besan vostres mans nos comanam en vostra gràcia com a senyor del qual ara e totstemps sperem bé e mercé. Senyor, vim l^a letra la qual en Bernat de Líbia, batle general vostre del regne de València, de part vostra a nós presentà, en la qual se contenia que nós ni les justícies dels locs vostres ni alguns altres officials del dit regne de València no fésssem diffinició ni remissió de neguna re de què a alcú pertangés mort ho [...] lació de membres ni qui d'aytal cosa fos acusat. On com nós, senyor, nulla hora no agam usat de fer aytals diffinicions ni remissions ni siam de volentat de fer aquelles, de qui a avant és-nos greu com d'aytal rahó dubtats en nós, e pren [...] axí com fahia a un sarrahín que hom trobe en ex[...], que avia estat LX anys que no era exit fora los portals d'una ciutat e'l senyor d'aquella ciutat posà-li pena que fora aquella ciutat no exís, e lo sarrahín, oyt lo manament a ell feit per lo senyor, reemés al senyor que no'l tengés en aquella emprènia. E així senyor sembla a nós que vós cerquetz que nós nos reemam a vós perquè us clamam mercé que vós d'aytal rahó no ns assegets, car de cor, seny e de volentat de tenir justícia en vostre regne e de no pendre negun diner ni fer gràcia a nul hom de neguna re hon justícia corporal se degués seguir, sabens e conexens que a vós plau justícia e que les diffinicions e gràcias d'aquesta manera s'esgarden a vós.

[E]ncara dix a nós en Bernat de Líbia que vós manats pendre tot so qui era d'en A(rnau) de Rexach e com ell, per aquesta rahó, s'entena a pendre i real que n G(uillem) de Rexach té en Exàtiva qui [...] hom segons que vós, senyor, sabets, qui ab nós ensemps e per nós perdé tot quant avia en Rosselló, si vostra mercé és, senyor, no ha ops a cobrar aytal guardó, perquè senyor vos clamam mercé que vós ab vostra carta manets sobresehir el feit tro que vós siats en València com aquell real, senyor, sia del dit en G(uillem) de Rexach e de sos fills e asò sia aparailat de mostrar denant vós quant vós siats en la terra.

Datum en Castelló del Camp de Burriana, IIII° nonas Octobris anno Domini Millesimo CCC^o.

171.

1300, octubre, 22. Cullera.

Fra Bernat Desbosc, comandor de Borriana i Vilafamés de l'orde de l'Hospital, protesta en Cullera davant el noble Jaspert de Castellnou, vescomte de Castellnou i procurador general del regne de València, per l'actuació del seu lloctinent dellà Uixó, Pere Gilabert, a Vilafamés, on hi havia anat a penyorar 200 morabatins a Bernat Safont i Guillem Safont, condemnats

per un homicidi comés a Vilafamés. El comanador reclama que la jurisdicció i el mer imperi són de l'orde, perquè havien rebut la vila en alou i el rei Pere el Gran els l'havia donat, però el Procurador General no ho accepta i reclama els documents.

En són testimonis Pere Adrover, veí de Cullera, i Bernat Octavià, veí de Sueca.

Notari, Maimó Ferri, notari públic de València i de Sueca.

Pergamí original.

AHN, OOMM, Montesa, pergamins particulars, carpeta núm. 524, núm. 553-P.

Publica C. Rabassa i C. Díaz de Rábago, *Documents per a la història de Vilafamés*, València, Consell Valencià de Cultura, 1995, pp. 37-38.

En presència de mi, notari, e dels testimonis dejús escrits comparech frare Bernat Dezbosch, comanador de Burriana, en la vila de Cuyllera denant lo noble en Jazpert, per la gràcia de Déu vescomte de Castelnou e procurador del regne de València per lo senynor rey, e protestà e dix que com en P(ere) Guilabert, tinent loch de procurador de Huxó a amunt, sia estat en la villa de Vilafameç e vulla usar el dit loch de mer imperi forçivolment e prena e deman béns d'en Bernat Çaffont e d'en G(uillem) Çaffont, los \quals/ és dit que avien mort un home e·l terme de Vilafameç, e els ditz béns sien e pertanguen al Espital per jurisdicció del dit loch com lo dit loch, ab jurisdicció criminal e civil, pertangués al Spital per cambi del senynor rei en Jacme de bona memòria que·ls en féu, e per franch alou. E l'Espital antigament e·l dit loch aje usat e·n sie en possessió de jurisdicció criminal e civil e y à feytes justícies corporals, e el senynor rey ni altre per él, e·l dit loch justícia corporal hanc no y feés depuys que pervench al Spital, e l'Espital e el Temple e los altres nobles e cavayllés del regne ajen privilegi e conffermació del senynor en Pere de bona memòria del mer imperi e·ls lochs on n'avien usat.

E per què ab gran instància requer e suplica lo dit frare Bernat Dezbosch al dit noble en Jazpert que·l no agreuge ni leix agreujar lo Spital e el dit loch de Vilafameç ni·ls en leix fer força. En altra manera protesta él e l'Espital éser agreujat e forçat sens coneguda de dret, e que·ls és feyta torba per lo dit procurador e per son lochtinent en la possessió e ús e jurisdicció del dit loch e contra lurs privilegis, e que a avant no puxa perjudicar al Espital \ni/ als hòmens del dit loch, e que en son temps e loch lo dit greuge e força e torba, ab lo dan, interés e messió, demanar puxen. E per aver memòria de les dites coses demana lo dit frare Bernat Dezbosch ésser feta carta pública per lo notari dejús escrit.

Et incontinent lo dit noble procurador damunt respòs per lo senynor rey en aquesta forma, que si lo dit en P(ere) Guilabert, lochtinent segons que dit és, és estat en la vila de Vilafameç e usa ni vol usar de mer imperi e·l dit loch contra Bernat Çaffont et G(uillem) Çaffont ni lurs béns, per \ço com/ són ditz aver comés omicidii e·l terme de Villafameç, que plau-li e que ha feït de volentat sua e de manament per tal com és cosa notòria e manifesta, per sentència dada per auctoritat e manament del dit noble, que·ls ditz Bernat Çaffont e G(uillem) Çaffont són

omeyes e condempnats per omeyes en doens morabatins pagadors al senynor rey, e encara que sien penjatz si poden ésser atrobatz segons fur de València. E axí, segons dret comú e segons fur, meri imperi e justícies corporals pertanguen al senynor rey solament, e no sàpia ni crea que·l dit Espital aja ni deja aver meri imperi ni justícia corporal e·l dit castel ni en son terme per neguna rahó, ans sia certa cosa e notòria que·l senyor \rey/ e sos antecessors, per si e per sos procuradors e per lurs loctinens, ajen usat totstemps tro al dia de huy e sien huy en possessió o quaix del dit meri imperi e de les justícies corporals en tots los cases que y sien esdevengutz tro al dia de huy. Diu que·l dit lochtinent seu usà del dret del senyor rey, e per tal no és entés que forcívolment faça ço que fa, pus aquella força fa per auctoritat de dret, car jutge no és \entés/ que faça força ans poneix les forces que·s fan per los malfeytors. E axí protesta que ell no entén agreujar per allò l'Espital ans usa e entén usar a conservar lo dret del senynor \rei/ e sa possessió, e no a torbar alcuna cossa del Espital. En ço, emperò, que·l dit comanador diu que·l dit Espital ha carta del dit meri imperi, respòs que no \u/ creu, mas con li sia mostrada él hy farà ço que deja. Totes les altres coses contengudes en la dita protestació nega en aytant con fan contra l'enteniment del senynor rey.

Quod est actum Cuyllarie, XI° kalendas Novembris anno Domini M^o CCC^o.

Testes sunt inde Petrus Adroverii, vicinus Cuyllarie, et Bernardus Occtoviani, vicinus Çueche.

Sig+num Maymoni Ferri, notarii publici Valencie et Çueche, qui hoc scripsit et ad requisicionem predictarum partium in formam et in publicam redegit, cum suprapositis in III^a linia ubi dicitur quals, XII^a ubi dicitur ni, et in XVI^a ubi dicitur ço com, et XXI^a ubi dicitur rey, et XXIV^a ubi dicitur entés, et XXVI ubi dicitur rei, et in XXVII ubi dicitur u, et clausit.

172.

1300, novembre, 3. València.

Pere Boil informa a Bernat de Sarrià que se li deuen certs diners a Bernat Solzet, escrivà reial, pel seus serveis al monarca a Aragó i a València.

ACA, Cartes reials diplomàtiques, Jaume II, núm. 1148.

A·n Bernat de Serrià, de part d'en P(ere) Boil. Faç-vos saber que a·n Bernat Solzet, escrivà del senynor rey, és degut per quitació de una bèstia del primer dia del mes de agost del an present tro per tot lo derrer dia del mes de octubre prop pasat, que són III meses, dels quals ha estat en Aragon ab la cort los II meses XIX dies que fan, a raó de XVIII diners per cascun dia, *centum decem et octo solidos sex denarios iaccenses*, e·ls romanents XI dies fo en regne de València que fan, a raó de II sous per cascun dia, *viginti duos solidos regalium*.

Scrit en València, a III dies del mes de noembre del an MCCC.

173.

1300, novembre, 3. València.

Pere Boil informa a Bernat de Sarrià que se li deuen a Berengueró Anglés, membre de la casa reial, uns diners pel seu servei a la cort durant uns mesos.

ACA, Cartes reials diplomàtiques, Jaume II, núm. 1156.

A·n Bernat de Serrià, de part d'en P(ere) Boil. Faç-vos saber que a·n Berengueró Anglés, de la [casa del] senyor rey, és degut per quitació de una bèstia, ço és saber, del p[rimer] di[a] del mes de juliol del an present de MCCC tro per tot lo derrer dia del [m]es de octubre prop pasat, que són IIII meses, dels quals ha estat en Aragó ab la cort los III meses XXVII dies que fan, a raó de XVIII diners per [c]ascun dia, *centum septuaginta quinque solidos sex denarios iaccenses*, e·ls romanens III dies fo en regne de València que fan, a raó de II sous per cascadia, *sex solidos regalium*.

Scrit en València, a III dies del mes de noembre del an MCCC.

174.

1300, novembre, 4. València.

Bernat de Sarrià, conseller del rei, reconeix que ha cobrat de mans de Guillem de Solanes en nom de Ramon, bisbe de València i canceller reial, uns diners per les despeses del viatge de Bernat de Segalar al regne de Granada, i altres pagats al missatger de dit rei granadí.

ACA, Cartes reials diplomàtiques, Jaume II, núm. 818.

Nós, en Bernat de Serrià, conseyler del senyor rey, atorgam e regonexem a vós, sényer en R(amon), per la gràcia de Déu bisbe de València e canceller del dit senyor rey, que avem haüts e reebuts de vós per man d'en G(uillem) de Solanes, escrivà del senyor rey, de la moneda del segel *sexcentos* sous reals de València los quals donàs per nós a·n Bernat de Segalar, escrivà de ració de madona la reyna, al qual lo senyor rey los manà dar per les despeses del viatge que deu fer al rey de Granada.

Ítem, que donàs a ell mateix *nonaginta sex* sous de la dita moneda per l^a gramayla.

Ítem, que donàs per nós a Çayt Alhaxulli, missatge del dit rey de Granada per C tornés d'argent e XX sous jacesos, *centum sexaginta cinque* sous et *decem* diners reals de València, los quals lo senyor rey li manà donar de gràcia.

Dels quals diners damunt dits, nós tenim per pagat de vós, e en testimoni d'açò manam-vos-en fer aquest albarà segelat ab nostre segel, qui fo fet en València, IIII dies anats de novembre *anno Domini millesimo CCC^o*.

175.

1300, novembre, 7. València.

Gisbert de Pals atorga un albarà en què reconeix que ha cobrat uns diners de mans de Guillem de Solanes, escrivà reial, per a la despesa del seu viatge a Catalunya per la compra del castell de Palau.

ACA, Cartes reials diplomàtiques, Jaume II, núm. 849.

Jo, en Gizbert de Pals, ab aquest present albarà atorch haver haüts e reebuts de vós, en G(uillem) de Solanes, escrivà del senyor rey, dels diners del sagel del dit senyor rey, *quadraginta solidos barchinonenses* los quals a mí donàs, per manament del dit senyor rey a vós feyt, de bo[ss]a per mes despeses del viat[ge] que faya en Catalunya a la dona na Guillemma de Canet, per rahó de la compra del castel de Palau.

En testimoni d'aquesta cosa fes-vos-en aquest albarà sagelat ab mon sagel, escrit en València, *VII° idus Novembris anno Domini M^o CCC^o*.

176.

1300, novembre, 8. València.

Bernat de Sarrià, conseller del rei i procurador del regne de Múrcia, reconeix que ha cobrat del bisbe de València, canceller reial i per mans de Guillem de Solanes, escrivà del rei, cent morabatins d'or que ell havia pagat abans al noble Joan Garcia de Loaisa, senyor de Petrer, per un privilegi que n'havia tret.

ACA, Cartes reials diplomàtiques, Jaume II, núm. 891.

Nós, en Bernat de Serrià, conseyler del senyor rey e procurador del regne de Múrcia, atorgam e regonexem a vós, sényer en R(amon), per la gràcia de Déu bisbe de València e canceylar del senyor rey, que avem haüts e reebuts de vós per man d'en G(uillem) de Solanes, escrivà del dit senyor rey, de la moneda del segel *centum morabatinum* d'or los quals donàs per nós al noble en Johan Garcia de Loaysa, senyor de Petrer, qui·ls devia a la scrivania del dit senyor rey per i privilegi que·n trasc, dels quals C morabatins damunt dits nos tenim per pagat de vós. E en testimoni d'açò fem-vos-en fer aquest albarà segelat ab nostre segel.

Scrit en València, VIII dies anats de novembre *anno Domini M^o CCC^o*.

177.

1300, novembre, 8. València.

Pere Boil comunica a Bernat de Sarrià els diners que se li deuen a P(ere) de Lledó, escrivà reial, pels seus serveis seguint a la cort, amb els diversos animals amb els quals anava, entre ells un cavall armat.

ACA, Cartes reials diplomàtiques, Jaume II, núm. 1201.

A·n Bernat de Serrià, de part d'en P(ere) Boyl. Faç-vos saber que a·n P(ere) de Ledó, escrivà del senyor rey, és degut per quitació de II bèsties, ço és a saber, del XI dia anat del mes de octubre del an prop pasat de MCCXCIX tro per totz los XXII dies anatz del mes de abril del an present de MCCC, que són VI meses XII dies per los quals contínuament fo ab la cort en *Barchinona*, hon té son alberch, que fan, a la meytat de sa quitació a raó de II sous per cascun dia, *CCCLXXXIII solidos Barchinone*. Ítem, li és degut per quitació de les dites II bèsties, de VIII dies de mars del dit mes d'abril e de VIII dies primers del següent mes de maig, que són XVI dies per los quals fon en Cathalunya en terra de *Barchinona* ab la cort, a raó de II sous per cascuna bèstia lo dia, *LXIII solidos Barchinone*. Ítem, li és degut per quitació de les dites II bèsties, del IX dia anat del dit mes de maig tro per tot lo XIII dia anat del següent mes de juny, que són XXXV dies, per los quals fo en Leyda ab la cort, a raó de XVIII diners per cascuna bèstia lo dia, *CV solidos iaccenses*. Ítem, li és degut per quitació de i cavall a[rm]at ab lo qual contínuament tench IIII bèsties en servii del senyor rey, és a saber, del XIII dia anat del dit mes de juny tro per tot lo XXVI dia anat del mes de octubre prop pasat, que són IIII meses XIII dies per los quals fo en Aragó ab la cort, de què lo senyor rey manà que li fos fet compte a raó de VI sous per cascun dia, *DCCXCVIII solidos iaccenses*. Summa que li és degut *CCCCXLVIII solidos Barchinone et DCCCCIII solidos iaccenses*, de les quals dites quantitz li abat per XI dies de cenes que pres en lo dit temps, *LXVI solidos iaccenses*. E axí, abatutz los dits LXVI sous, roman-li a donar a cumpliment de sa quitació per tot lo temps damunt dit, *quadringentos quadraginta octo solidos Barchinone, octingentos triginta septem solidos iaccenses*.

Scrit en València, a VIII dies del mes de noembre del an MCCC.

178.

1300, novembre, 13. València.

Pere Boil informa a Bernat de Sarrià que se li deuen a Jaume Sa-riera, metge del rei, uns diners pels seus serveis a la cort reial durant més de sis mesos.

ACA, Cartes reials diplomàtiques, Jaume II, núm. 1469.

A·n Bernat de Serrià, de part d'en P(ere) Boyl. Faç-vos saber que a·n Jacme Çari-
era, metge del senynor rey, és degut per quitació sua de II bèsties, ço és a saber, del XI dia anat del mes de octubre del ayn MCCXCIX tro per tot lo XXII dia anat del mes de abril del ayn següent de MCCC, que són VI meses e XI dies, de què li abat XX dies que fo-se'n a la cort per sos affers e axí romanen V meses e XXII dia per los quals fo en Barchinona ab la dita cort, que fan, a raó de II sous per cascuna bèstia lo dia, de *LXXXIII sous Barchinone*, dels quals li abat [...] acorreguí de moneda de la cort en Barchinona segons que's contén en lo meu libre dels acorriments, en XV cartes, *CC solidos Barchinone* e axí, abatutz los ditz CC sous, roman-li a donar

a cumpliment de sa quitació per tot lo dit temps *quadringentos octuaginta quatuor solidos Barchinone*. Del IX dia a l'exida del dit mes de abril tro per tot lo present dia que aquest albarà fo fet, no li faç compte cor fo-se'ns la cort per sos affers.

Scrit en València, a XIII dies del mes de noembre del dit ayn de MCCC.

179.

1300, novembre, 15. València.

Bernat de Sarrià, conseller del rei, reconeix que per mà de G(uillem) de Solanes, escrivà reial, ha cobrat del canceller Ramon, bisbe de València, 200 sous que ell havia pagat anteriorment en nom del rei a Bernat Colomet com a paga per la seua estada al regne de Múrcia, tal com hi consta a un albarà de Guillem Cabrerés.

ACA, Cartes reials diplomàtiques, Jaume II, núm. 893.

Nós, en Bernat de Sarrià, conseylor del senyor rey, atorgam e regonexem a vós, sényer en R(amon), per la gràcia de Déu bisbe de València e canceylor del senyor rey, que avem haüts e reebuts de vós per mà d'en G(uillem) de Solanes, escrivà del dit senyor rey, de la moneda del segel *ducentos solidos* reals de València los quals donàs e pagàs per nós a'n Bernat Colomet, a qui nós los donam en paga de ço que li és degut de sa quitació del regne de Múrcia ab I albarà d'en G(uillem) Cabrerés, los quals li avem escrits e'l dors del dit albarà.

E en testimoni d'açò fem-vos-en fer aquest albarà segelat ab nostre segel, qui fo fet en València, XV dies anats de novembre *anno Domini M^o CCC^o*.

180.

1300, novembre, 17. València.

Pere Boil informa a Bernat de Sarrià que se li deuen certs diners al sarraí Muça Motauri, genet, per manteniment durant la seua estada a la cort reial a Barcelona i Vilafranca del Penedés.

ACA, Cartes reials diplomàtiques, Jaume II, núm. 1152.

A'n Bernat de Serrià, de part d'en P(ere) Boil. Faz-vos saber que a Muça Motauri, genet, és degut per quitació sua de una bèstia, ço és a saber, del primer dia del mes de març del an prop pasat de MCCXCIX tro per tot lo XXV dia anat del següent mes d'abril del an present de MCCC, que són LV dies per los quals fo en Barcelona e en Vilafrancha ab la cort, a raó de II sous per cascun dia, *centum decem solidos Barchinone*.

Scrita en València, a XVII dies del mes de noembre del an MCCC.

181.

1300, [novembre], 19. Traiguera.

Guillem d'Anglesola recorda a fra Arnau de Banyuls, comanador de Peníscola de l'orde del Temple, que han de pagar una quantitat anual a Bernat de Guimerà per la seua possessió d'Atzeneta del Maestrat, i que cal que li paguen ara perquè acaba la treva amb el comte d'Urgell i necessiten els diners. Quan li paguen els farà l'albarà corresponent.
ACA, Cartes reials diplomàtiques, Jaume II, núm. 851.

Al onrat e religiós frare Arnau de Banyols, comanador de Paníscola, de nós en G(uillem) d'Anglerola, saluts e bona amor. Fem-vos saber que a nós no menbrien que us parlàsem de la obligació la qual en Bernat de Gimerà, cavaller, à en Atseneta, de la qual obligació romanen a pagar al dit en Bernat de Gimerà mill e CXXXII sous VI diners, los quals a vós curosament, ay[tant] que podem ni sabem, vos pregam que e·l dit en Bernat de Gimerà donets los mill e CXXXII sous VI diners, e açò us pregam que façats encontinent vista la present per tal com el dit en Bernat de Gimerà à ésser d'así a V dies ab nós per raó de la guerra d'en R(amon) Folc e del comte d'Urgell. Et per ço com la treva serà exida d'ací als V dies sobredits, et nós pendrem-vos en comte los sobredits diners encontinent que·ls aja lo dit en Bernat de Gimerà. E nós fer-ne'm albarà al mestre o a qui vós tengats per bé e per nós [...] carta del dit en Bernat de Gimerà, quan la paga li ajats feyta, que·s té per pagat de nós de tota aquella quantitat per què ell tenia po[...] Atseneta per nós, e defenesca nós e mons béns e a vós [...] [...] de la paga que feta li aurets per nós.

Datum in Vaytraygera, tercio decimo kalendas [Decembris] anno Domini M^o CCC^o.

182.

1300, novembre, 21. València.

Pere Boil comunica a l'escrivà reial Guillem de Solanes que ja ha inclòs en el seu llibre de comptabilitat els diners que Guillem d'Entença deu a la cancelleria.
ACA, Cartes reials diplomàtiques, Jaume II, núm. 857.

A·n G(uillem) de Solanes, de part d'en P(ere) Boil. Faz-vos saber que aquells *septingentos solidos barchinonenses* los quals lo noble en G(uillem) d'Entença deu en la cancellaria per raó de cartes que·n trasch d'allongament de sos deutes, he yo escritz en compte al dit noble segons que·s contén en lo meu libre primer dels acorriments en la XXV^a carta.

Scrit en València, a XXI dia del mes de noembre del an MCCC.

183.

1300, novembre, 21. València.

Pere Boil informa a Bernat de Sarrià dels diners que se li deuen a Gil de Jaca com a pagament del seu servei al rei. Per la banda de darrere de l'albarà s'informa dels pagaments fets.

ACA, Cartes reials diplomàtiques, Jaume II, núm. 1147.

A'n Bernat de Serrià, de part d'en P(ere) Boil. Faz-vos saber que a'n Gil de Jacca és degut per quitació de II bèsties, del VIII dia anat del mes de setembre del an present de MCCC tro per tot lo XXVI dia anat del mes de octubre prop pasat que són XLIX dies per los quals fo en Aragó ab la cort, dels quals li abat VII dies de cenes. E axí roman XLII dies a raó de XVIII diners per cascuna bèstia lo dia, *centum viginti sex solidos iaccenses*.

[Sc]rit en València, a XXI dia de noembre del an MCCC.

[al dors]: *De solutis Egidio de Iacca, CXXVI solidos iaccenses*.

Pagan d'aquest albarà *LXXIII solidos II denarios Barchinone*. Ítem, pagan-li en València *XX solidos Barchinone*. Ítem, pagan-li en Leyda, en cartes que pres, *X solidos III denarios iaccenses*. Ítem, pagan-li en Leyda *LVIII solidos X denarios iaccenses*, e axí és pagat de tot.

184.

1300, novembre, 21. València.

Guillem de Jáfer, jutge reial, sentència un plet portat en apel·lació al rei entre els procuradors de la ciutat de Saragossa i els de la vila de Morella perquè aquesta darrera, en l'any 1287 i per manament de Sanxo de Tena i Pere Logaya, porter i servidor del rei Alfons VIII respectivament, havien embargat i penyorat una gran quantitat de ramats d'ovelles, vaques i altres béns de veïns de Saragossa, els quals havien estat venuts a continuació i lliurats els diners al tresorer reial Arnau Sabastida. La ciutat de Saragossa reclamà repetidament una imdemnització perquè acusava Morella de furtar els ramats sense ordre expressa del rei, i posteriorment s'havien produït diversos empenyoraments de béns contra veïns de Morella en terres d'Aragó. El procés ja havia estat vist en instàncies anteriors per Guillem de Vallvert, rector d'Onda, per la qual cosa ara arribava la darrera apel·lació a la cort reial. El síndic de Morella, Arnau de Pinós i els de Saragossa, Jaume de Luco i Esteve d'Aliaga, tornen a presentar alegacions sobre la validesa de les sentències anteriors i sobre si va existir ordre reial de penyorar o no, perquè Morella no conservava el manament per escrit, però finalment Guillem de Jáfer sentència en favor de Morella i que no haurà de pagar imdemnització als saragossans. No s'hi inclouen els dos primers fulls que contenen el nomenament de procuradors per la ciutat de Saragossa, per estar escrits en llatí i allargar massa el text.

ACA, Cancelleria, Processos en foli, n. 13, any 1300.

||^{3r} Diluns que hom comptava XI° kalendas Decembris anno Domini millesimo trescentesimo, comparegren en València Jacme de Lucho e Steva d'Aliaga, procuradors damunt ditz, e A(rnau) de Pinós, síndich de Morella, davant en G(uillem) de Jàffer, jutge de la cort del senyor rey assignat collidor de les rahons e les instruccions del fet per lo senyor rey.

E los ditz procuradors de Çaragossa donaren la sua demanda en aquesta forma:

Esto es lo que proponen los procuradores de Çaragossa a instrucció del senyor rey contra los omes de Moriella, que los de Moriella conseyllalment barriaron e presieron las cabaynnas del ganado grosso e menudo de la ciudat de Çaragossa, el qual ganado menudo barrado e preso era de X millia cabeças a suso e de C millia a juso, et el grosso, com yéguas e bachas, era de C^o en suso e de II millia en juso, valentes de X millia solidos iaccenses en suso e de CC vezes mil solidos en juso, e otras cosas como queso e exarcio de las cabanyas e dineros açendientes a suma de D solidos iaccenses a suso e de tres mil solidos en juso, porque demandan que por vos, senyor, lo procurador del concello de Moriella e el concello sían condepnados a emendar a los dítxos procuradores de Çaragossa, en nopne del concello, las dítas quantidades de ganado o el precio desús dicto, con la criasón e espleytos que de aquellos sallieron o podieron sallir entró el tempo de la sentencia, que extimamos valer de V millia solidos iaccenses a suso e de L mil solidos iaccenses a en juso, las quales quantías de suso dítxas en universo aceyen a summa de CC veças mil solidos iaccenses a suso e de D vezes mil solidos iaccenses a juso, las quales quantidades somos [aprestad]os de declarar por nuestra jura.

E après lo dit síndich de Morella respòs segons que's segueix:

A la proposició posada per los procuradors de Çaragossa davant lo senyor rey contra los hòmens de Moriella respon na A(rnau) Pinós, procurador de la universitat de Morella, e atorga e diu que és veritat que la justícia e·ls juratz e·l concell de Morella reeberen I^a carta del molt alt senyor rey don Alfonso de bona re||^{3v}cordació, en la qual era contengut e manava a ells que los damunt ditz justícia e juratz e concell de Morella creessen a·n Sanxo de Tena, porter seu, e a·n G(uillem) de Logaya, de casa sua, d'aquelles coses que de la part sua les dirien. E presentada e lesta la dita carta, los damunt ditz Sanxo de Tena e G(uillem) Logaya manaren de part del dit senyor rey a la justícia e als juratz e al dit consell que seguissen aquells encontinent, e que prenguessen les ovelles e els bestiar de Saragossa a ops del senyor rey per rahon de la guerra que ladoncs ere entre·ll damunt dit senyor rey e els hòmens de Çaragossa. Per la qual raó los damunt ditz justícia, juratz e consell de Morella, temén lo manament del damunt dit senyor rey, obeïren aquells e ab ells endesemps anaren en aquell loch on eren les cabanyes de Saragosa e, del bestiar d'aquelles, preseren a ops del senyor rey alcuna quantitat de bestiar menut, lo qual bestiar ells meseren e posaren en mà e en poder del damunt dit en Sanxo de

Tena, porter del senyor rey, e ell mès e posà aquell en poder d'en A(rnau) Çabastida, ladoncs tresorer del senyor rey. E aquell fo venut per lo dit A(rnau) Çabastida o hom per ell e lo preu creu que vénch a la bossa del dit senyor rey, segons que totes aquestes coses damunt dites a vós, molt alt e poderós senyor don Jayme, per la gràcia de Déu rey d'Aragó etc., poran ésser manifestes e clarament demostrades per les actes e el procés e els testimonis haüts e presos per en G(uillem) de Vallvert, savi en dret, rector d'Onda, al qual vós, senyor, ne feés comissió, e encara per cartes públiques les quals lo concell de Morella, senyor són aparellatz de mostrar tota via que vós, sényer, los vullatz.

Totes les altres coses posades per los procuradors de Çaragossa negue lo dit A(rnau) Pinós, procurador de la universitat de Morella, ésser veres segons que posades són, hon demane ésser absoltz de la dita demanda en nom de la dita universitat de Morella. Protesta emperò lo dit A(rnau) Pinós que a declarar \les quantitatx/ per los ditz procuradors demanadós no'n deu ésser reebut sacrament, com per lo dit sacrament solament no serien declarades les dites demandes ni lo dit sacrament no ha \loch/ en aquest cas per tal car ço que ells feeren fo feyt per manament del senyor rey, per què ells no són tengutz en nenguna cosa. E a fundar son [enteni] ment e a provar les ¶^{4r} dites coses trau lo dit A(rnau) Pinós en testimoni e en prova los testimonis e tot lo procés haüt e pres per G(uillem) de Vallvert damunt dit, e una carta pública la tenor de la qual és aital:

Noverint universi quod sexto nonas Madii anno Domini millesimo CCC^o, Theric de Brusca, Petrus de Vinatea et Michael de Belssa, iurati Morelle, comparuerunt coram Bartholomeo de Siurana, iusticia Morelle, asserentes amisisse quodam publicum instrumentum presentacionis iamdiu facte per me, notarium infrascriptum, ad requisicionem Sancii de Tena et G(uillelmi) Logaya cuiusdam littere excellentissimi domini Alfonsi, inclite recordacionis regis Aragonum, in dicto instrumento inserte, petentes cum instancia de predicto instrumento eis fieri reparacionem, unde nos, antedictus iusticia, visa antiqua notula receptoque iuramento a dictis iuratis qui dictam reparacionem petebant fieri ad conservacionem iuris universitatis consilii de Morella et non propter fraudem aliquorum, dedimus in mandatis Poncio de Raneriis, notario publico in Morella, predictum instrumentum repararet iuxta formam notule antique, unde ego dictus Poncius de Paners, recepto precepto dicti iusticie, reparacionem dicti instrumenti iuxta tenorem antiquum scribi fecit et feci ut inferius continetur:

Quarto idus Septembris anno Domini millesimo CC^o LXXX° septimo. Sancius de Tena, portarius domini regi, et Guillelmus Logaya, de domo sua, presentaverunt Petro Gaucerandi, iusticie Morelle, et iuratis et consilio eiusdem quandam litteram sigillatam in dorssso cum sigillo domini regi Alfonsi, cuius littere series talis est:⁴³

Alfonsus, Dei gracia rex Aragonum, Maiorice et Valencie ac comes Barchinone, fidelibus suis iusticie, iuratis et consilio Morelle, salutem et gratiam. Sciatis quod mitimus ad

¶⁴³ Al marge dret: «*Litera domini regis de credencia*».

vos, fideles nostros Sanccium de Tena, portarium nostrum, et Guillelmum Logaya, de domo nostra, mandantes vobis quot credatis eis de hiis que ex parte nostra vobis dixerint refferendo et secamini ipsos ac faciatis pro eis quicquid ex parte nostra dixerint iniungendum.

Datum Tirasone, tercio nonas Septembris anno Domini M^o \CC^o/ LXXX° VIII°.

Qua littera presentata et lecta, mandaverunt dictis iusticie ac iuratis et consilio Morelle ex parte domini regi quod ¶^{4v} sequerentur eos incontinenti et acciperent oves⁴⁴ sesaraugustanas ad opus domini regis racione guerre que tunc erat inter dominum regem et homines Cesa-rauguste et aliquos nobiles regni sui, quod mandatum fuit factum eis quarto idus Septembris anno Domini millesimo CC^o LXXX° VII°, in presencia Berengarii Moltoni, Arnaldi Asterii, Petri Ricard et Petri Çamesoni, testium, ac plurimorum aliorum in loco qui dicitur Pinar de les Posades.

Sig+num Bartholomei Siurana, iusticie antedicti, qui huic reparacioni auctoritatem suam prestitit et decretum presentibus testibus Matheo de Paner, Nicholao de Açtor et Thoma-sio de Astor, eius filio.

Sig+num Poncii de Paners, notarii publici Morelle, qui hec scribi fecit et clausit die et anno prefixis.

E los ditz procuradors de Çaragossa dixeren segons que's segueix:

A la respuesta feyta por los procuradores de Morella contra la instrucción si quiere demanda de los procuradores de la ciudad de Çaragossa, dizen los ditos procuradores que no saben ni creen que'l senyor rey, a Guillem de Logaya, segunt aquellos dizen, que'l dicto senyor rey mandasse ni assignasse a ellos que los dixese al concelo de Moriella por la criença aquellos aquellos afirman por sus razones, ni saben ni creen que los sobredichos Sanxo e Guillem dixesse<n> ni quieresse<n> al concello de Moreilla que seguiessen a ellos e pri-siessen las ovellas e lo bestiar de Çaragossa por a huevos del senyor rey. Ni saben ni creen que'l dicho concello con ellos ensemble por tal mandamiento como ellos afirman a ellos seer feyto, prisiesen el dicho ganado e bestiar en las cantidades contenidas en la dita instrucción, ni aquella quantitat aquellos dizen, so es los de Moriella, que prisieron que vincasse a poder de los sobreditos Sanxo e Guillem, ni los sobreditos liurassen aquell ganado e bestiar a·n Arnalt Çabastida por mandamiento del senyor rey, ni el precio de aquell veniesse a la bolsa del senyor rey, por que ¶^{5r} dizen los ditxos procuradores de la ciudad que ante todas cosas el procurador de Moriella deven meter en verdat las cosas negadas encontinent, e puesto que lo pusiesse en verdat, no les aprovecharia porque segunt razón, en maleficio no á lugar ancoria, antes dizen los ditos procuradores de la çuidat que, pues que cierto es por confessión de los de Moriella ellos aver presso e envadido alguna quantitat de ganado de Çaragossa, que ellos deven seer creydos sin jura de las cantidades perdidas pus cierto es de la dita fuerça e invasión, las quales son aparellados de declarar por su jura encontinent segunt que quiere toda igualdat.

¶⁴⁴ Al marge superior: «non dicit de alio bestiaro rebus».

Et lo dit A(rnau) de Pinós posà e dix so que's segueix:

Assò és so que propose lo procurador de la universitat de Morella contra los ciutadans de Çaragossa e els procuradors d'aquella ciutat a instrucció del senyor rey, dient e affermant contra aquells que els ditz ciutadans o els officials d'aquella ciutat consellantment donaren licència de penyorar a hòmens certz, lo nom dels quals lo dit procurador ignore mas és aparellat de certifficar lo nom d'aquells en son loch e en son temps, enaxí que per ocasió quan los hòmens de Morella, estant obedients al manament del senyor rey don Alfonso de bona recordança e per manament d'aquell senyor, penyoraren e preseren dels ditz ciutadans alguna quantitat de bestiar segons que ja és estat declarat en la resposta feicta per ell a lur demanda, per la dita licència los hòmens de Morella són estatz penyoratz e robatz e preses e naffratz per en Garcia Péreç de Roda e per en Johan de la Cambra e per en Nicholau e per en Domingo de Luco e per en P(ero) de Barea e per en Johan de Acelumbre e per en Domingo d'Osca e per en G(arcia) Navarro e per en Garcia Puyol e per n'Aznar de Arras e per en ¶^{5v} Garcia Pardo Muntanyés e per d'altres de Çaragossa. E açò que aquells an pres e penyorat e robat a hòmens vehins de Morella de V mil·lia sous a amunt e de X mil·lia a enjús de reals, e encara quals an tengutz en reguart de XIII ans a ençà e feitz reebre moltes vegades on que·ls trobassen sobre ferma de dret e encara manament del senyor rey, per la qual rahó los hòmens de Morella an pres de dampnage d'aquells temps a ençà de L mil·lia sous a ensús e de C mília a enjús, per tal quan no gosaven entrar en la dita ciutat ni en degunes altres partides d'Aragó per ço quan ells los tenien los camins, les quals quantitats demanant lo dit procurador en nom de la universitat de Morella, que·ls procuradors de Saragossa e en nom de la universitat de Çaragossa sien per vós, dit senyor, condepnatz a ell en nom de la universitat de Morella en pagar les dites quantitats e en la dobla de les malafeites que·ls són estades feites sobre fermança de dret, com ell sie apparellat de declarar les dites malafeytes e dans donatz, per sagramentz e per altres proves bastans segons per fur e per rahó serà faedor. E demane lo dit procurador que·ls procuradors de la universitat de Çaragossa responguen a les dites coses e precisament a cascuna per si.

E fo assignada hora a vespres a enantar en lo dit pleyt.

La qual hora fo continuada l'endemà que era dimartz.

E aquella hora comparegren los procuradors de la una part e de l'altra.

E los procuradors de Çaragoça posaren so qui's segueix:⁴⁵

A la demanda de los de Moriella responden los procuradores de Çaragossa que no saben que por los oficiales de Çaragossa fuesse feïto o licencia dada de penyorar a los de Moriella a aquellos contenidos en lur demanda, ni saben que aquellos penyorassen o presiessen

¶ ⁴⁵ Al marge dret: «Responsio».

bienes de los omnes de Moriella en las cantidades contenidas en la demanda, protestando que allá do se provasse puedan mostrar razones por las quales no serían tenidos a las cosas demandadas.

Ítem, a·llò de los danos que dizen aver recibidos los de Moriella, dizen los de Çaragossa que non son tenidos segunt que se prove.

¶^{6r} E lo dit A(rnau) de Pinós, procurador damunt dit, donà so que·s segueix:

A la replicació donada per los procuradors de Çaragossa contra la resposta feita per lo dit A(rnau) Pinós, procurador de la universitat de Morella, diu lo dit procurador⁴⁶ que totes les coses negades per los ditz procuradors de Çaragossa són manifestament provades per la carta treita en juhii feita per mà d'en Ponç de Paners, notari públic de Morella, e encara per lo dit dels testimonis reebutz per en G(uillem) de Vallvert, per la qual carta e testimonis és provada la sua intenció e del consell de Morella. Emperò, si per alcuna cavil·lació o manera per los procuradors de Çaragossa és dit o proposat que·ls testimonis reebutz per en G(uillem) de Vallvert no aguessen loch ni provassen en aquest feít davant lo senyor rey, ans de la publicació dels ditz testimonis proteste que calladament ni expressa no entén renunciar a testimonis, enans demane ab instància dilació a provar les coses per los ditz procuradors de Çaragossa negades.

E assò que dien los procuradors de Çaragossa que no [c]reen que lo senyor rey don Alfonso de bona recordansa manàs ne castigàs als ditz Sanxo de Tena e G(uillem) Logaya que ells per la dita creença diguessen aitals rahons al consell de Morella, diu lo dit A(rnau) Pinós que açò no li és a ell necessària cosa de provar, car usança és en tot lo regne e especialment en lo loch de Morella que qualque porter o altre official vingut aquí de part del senyor rey, que és creegut de tot ço que diu, majorment pus aport carta de creença axí com aquells feeren. E a açò que dien los ditz procuradors de Çaragossa que en maleffics no à loch a roberia, diu lo dit procurador de la universitat de Morella que açò no és ni pot ésser dit roberia ni maleffici per tal car manifestament e clara apar que·s féu per auctoritat e per manament de senyor, e axí en aital cas, salva la lur honor, lo lur sacrament no à loch ni deu ésser reebut.

E fo atorgat trellat a la una part e a l'altra de tot ço que dit ni posat avien.

E fo assignada hora a enantar en lo dit pleit ad hora de vespres.

¶^{6v} En la qual hora comparegren los ditz procuradors e cascuna part dix que perseverava en so que dit avien, e lo dit A(rnau) de Pinós, síndich damunt dit, demanava que los testimonis fossen publicatz, que avia aportatz sajellatz e reebutz per en G(uillem) de Vallvert per delegació del senyor rey.

¶⁴⁶ Ratllat: «de la universitat».

Ítem, demanà lo dit A(rnau) de Pinós que li fos jutgada prova sobre so que negat li ere per l'altra part, com vulla donar testimonis sobre allò que negat li és.

E con lo dit en G(uillem) de Jàffer volgués publicar los testimonis, los procuradors de Çaragossa protestaren de lur dret que pusquen dir contra les persones dels testimonis e contra lur dita e contra la recepció d'aquells e contra qualque altra prova feta o dada per l'altra part, e axí foren publicatz los ditz testimonis e de lur deposicions fo atorgat trasllat a cascuna part.

Síndich de Morella.

Ítem, ajutgà a prova al dit síndich e manà-li que li donàs articles sobre què entenia a provar.

Digous que hom comptava *VIII° kalendas Decembris*, comparegren los ditz procuradors e cascuns dixeren que no vulien àls posar de fet, mas demanaren dilació de proves ésser donada a provar les coses negades.

E lo dit G(uillem) de Jàffer, hoïdor assignat per lo senyor rey, ajutgà a proves a cascuna part sobre aquells capítols sobre los quals volran provar.

Aprés aquestes coses, de consentiment de les partz fo assignat dia a compàrer e a enantar e a dir ^{7r} als ditz procuradors sobre les dites coses a I mes après la festa de Nadal de nostre Senyor, és a saber, lo primer dia que feriat no sia après lo dit mes, davant lo senyor rey si serà e'l regne de València ho davant lo dit hoïdor.

Diluns que hom comtava *X^o kalendas Februarii* en l'ayn damunt dit, comparegren en la ciutat de València davant lo dit en G(uillem) de Jàfer, Garcia Açnares Gordo, per nom de procurador d'en Esteva de Luch, procurador de la ciutat de Saragossa, d'una part, e A(rnau) de Pinós, procurador de la universitat de Morella, de l'altra. E lo dit Garcia Açnares, a fer fe de la sua protestació mostrà una carta ab segell de cera pendent en la qual era senyal de lahó, la tenor de la qual és aytal:

Manifiesto sya a todos que yo, don Sthevan de Luch, procurador del concellyo de la ciudat de Saragoça con carta pública subscripta por Valero de Bielssa, notario público de la ciudat de Çaragosa, e de los jurados de aquella misma, por auctoridad de la dita procuración e por el poder a mí dado en aquella substituesco special procurador mío el honrado e savio don García Açnares Gordo, jurado de la dita ciudat, en el pleyto que ante el senyor rey árbitro o amigable componedor electo entre la ciudat de Çaragosa de la una part e la universitat de Morella de la otra, yes o spera seer por razón de toto el ganado mayor e menudo que por la universitat de Morella a veçinos de la ciudat de Saragosa fue barriado en Moreilla et en sus términos, dant al dicto substituydo mío pleno e liure poder de demandar, responder, defender, contradezir, excebir, contradezir, replicar, reconvenir, sentencia e sentencias oyr e de jurar en

ánima de aquellos de qui yo so procurador, qualquiere manda de jura que a él judgada será, quando e quantas vegadas mester será, e de fer todas otras e cadaunas cosas que verdadero e legítimo procurador puede e deve fer e que yo sobre las avanditas cosas fer podría si personalmente present fuesse, firme e valedero a todos tiempos prometo aver todas e cadaunas cosas que por ell, dito substituido mío, sobra las cosas avanditas feytas e procuradas serán assí como si de mí o por mí feytas fuessen e procuradas, dius obligamiento de todos los bienes de aquellos de qui yo so procurador, mobles e sedientes, avidos e por aver en todo lugar.

Testimonias son de aquesto Johan de Magallón, notario público de la ciudad de Çaragosa, e Martín de Torres, cappellán de Çaragosa.

Feyta fue aquesta XIII días ixient el mes de janero Era M^a CCC^a XXX^a nona.

¶^{7v} Sig+no de mí, Valero de Bielsa, notario público de la ciudad de Çaragosa e de los jurados de aquella miss<m>a, qui a las avanditas cosas present fue e aquesto con mi propia mano scrivié e con el siello pendent de la ciudad la siellé.

Encara proposa lo dit Garcia Açnares so que's segueix:

Et el procurador de la dita ciutat, perseverando en las razones propuestas por él, diçe que·l dicto conceillo de Morella deve seer condempnado en las cosas demandadas por ell, ni nuçe la carta en la qual se diçe seer contenido transumpto de la carta que la adversa part diçe seer de creença del rey do Alfonso, adu\e/yta de part del dito conseyllo de Morella, commo aquella sía transumpto en la qual fe non faze pueç que·l l'original del qual se diçe fer mención non pareçe, e assí non façe fe alguna. E allà do ficiese fe, lo que no façe, diçe que adu non nueçe ni profeyta a la adversa part commo non sía cierto que·l senyor rey aquello mandasse seer feito por la creença que los ditos Sancho de Tena e G(uillem) Lagannya afirmaron por aquello, e puesto que·l senyor rey aquello que los sobreditos afirmaron aviesse mandado, los sobreditos Sancho e Guillem tan solament afirmaron e dixieron por la creença que·s dixeron aver que los homnes de Morella prendiessen e ocupassen las ovellyas çaragoçanas a huebos del senyor rey, non fer de mención de otros ganados grossos, e commo se muestre por confessión e por cartas de la aversa part que los ocuparon no tan solament ovellias mas encara ganados grossos, es a saber, vacas e yeguas e asnos, e assí pasasen la forma del mandamiento que en la dita carta de diçe seer contenido, diçe que son tenidos a restitución d'aquellos ganados grossos a jura del procurador de la dita ciutat commo no pareça ellos sobre aquello aver avido mandamiento alguno e assí es estado robería.

Dieçe encara que son tenidos a restitución de las ovellyas porque yan sía que en la dita carta se diga que los ditos Sancho e G(uillem) dixiessen o afirmassen por la creença que los ovellyas çaragoçanas prendiessen e enparassen por a huebos del rey, no enpero pareçe que los ditos homes de Moriella oviessen poder del senyor rey de dar, vender ni liurar aquellas a alguno, ni pareçe que·l senyor rey recibiese aquellas nin otro de mandamiento suyo, quantoquiere que Sancho de Tena se diga aver recebido cierta ganancia de ganado gros e menudo en nompne del senyor rey, el qual non pareçe por la carta de la creença que ellos diçen que aviesse poder de recobrar aquel por el senyor rey ni que los de Morella diviessen aquell liurar al dito Sancho, por ont si lo liuraron a ell, non menos son tenidos pendre aquello ¶^{8r}

al procurador de la dita ciudat ni profeyta a los ditos homes de Morella la vendición que se diçe seer feyta por P(ere) Samaysón, trapero de Moreilla, a Guillem Moltón de M cabeças del ganado menudo barriado de Çaragosa por precio de II mil sueldos los quales, segunt qu'él afirma, dié a do Arnalt Çabastida, porqué non se muestra qu'él oviesse poder del senyor rey de vender aquell ganado ni de liurar el precio ad aquell a qui él diçe, ni se muestra en carta quel dito do Arnalt confiesse aver reçebido el dinero predito por el senyor rey ni quel senyor rey oviesse aquella recepción por firme, e assí su aserción simple non deve seer fe avida, majorment commo sia vecino de Morella e a profeyto de si e de los de Morella sia visto decir lo que diçe, ya sia que no nuaga por las raçones de suso assignadas. E por aquestas mismas raçones diçe que non nuçe la vendición que se diçe seer feita por Pere Samaysón e a Pere de Binatea e Arnalt Pinós de M CCCC cabeças de ovellyas que los homes de Morella prendieron de los homes de Çaragosa, antes por la carta de la dita vendición que se diçe seer feyta del dito ganado pareçe aquel seer preso non devidament e siense actoridat del senyor rey.

Ítem, cuantra ell protesta adveyto por la adversa part el qual se diçe seer avido davant don G(uillem) de Válvert, rector de Onda, e cuantra las testimonias recebidas por ell e notas aduytas ante ell en manera de provar, si deven seer ditas, diçe el dito procurador que non valen commo todo aquello que feyto se diçe seer ante el dito Guillem parezca seer feyto entre non partes, commo de part de la ciudat procurador no intervenís en aquello ni aquello ovo ni ha por firme la dita ciudat.

Ítem, commo aquello que se diçe seer aduyto ante el dito don G(uillem) parezca seer feyto la lit non contestada, e assí non tiene ni vale de raçón, e do valiese, lo que no façe segunt que dito es, las testimonias aduytas ante él non provan aquello a que fueron adueytas a provar ni nenguno de aquellos articlos que substanciales son, e do provassen, lo que no façen, adu el testimonio dellos non vale commo las ditas testimonias en lo tiempo de sucesión fuessen vecinos e habitadores de Morella e de sus aldeas e mases, subiectos al dito logar de Moreilla e assí commo sían de la universidat de Morella, segunt que dito es, a profeyto desient de la dita universidat non pueden testimonio fer commo sian personeros en la defensión del dito feyto, porque si el conçello fués en caso de condempnación, ellos serían tenidos contribuir en aquello, porque diçe que non contrastantes las raçones propuestas de part de los homes de Morella, ellos son tenidos a toda la robería e deven seer condempnados a restituir aquello segunt que por part de la dita ciudat es demandado.

De les quals coses lo dit A(rnau) de Pinós, procurador damunt dit, demanà translats e fo-li atorgat. E fo continuat lo dia a demà que serà dimarts en hora de tèrcia.

^{8v} En lo qual dia e hora comparegren los dits procuradors. E lo dit procurador de Morella dix que no avia aüt translats de les coses proposades per lo procurador de Saragossa, e fo-li donat translats de les dites coses. E fo'ls assignat dia a compàrer e a enantar degudament a divendres següent que hom comtava *VI° kalendas Februarii* en l'any damunt dit.

Com fos divendres assignat a enantar segons que damunt és escrit, de voluntat dels procuradors de cascuna part comparegren lo digous ans del dit divendres en hora de vespres, e lo dit A(rnau) de Pinós, síndic de Morella, donà so que's segueix:

Com segons raó natural no sia justa cosa ni rahonable que aqueles coses les quals són atorgades, feytes e ordenades entre algunes parts o persones sobre algun feít, que aqueles coses matexes sien revocades ni anul·lades per la una d'aquelles parts contra voluntat de la altra, e sobre aquest meteix feít de què és feít compromés en poder del senyor rey entre les universitats de la ciutat de Saragossa e de la vila de Morella, fos feyta ordonació e provisió per lo dit senyor rey entre les dites parts ab voluntat e requisició de misatges trameses al dit senyor rey per les dites universitats, que sobre lo dit feít reebés dins temps cert n'Examén Peres de Salanova, justícia d'Aragó, testimonis e altres proves per la part de la dita ciutat, los quals los ciutadans de la dita ciutat dar volien, e en semblant manera que en G(uillem) de Valvert reebés per la part de la universitat de Morella aquels testimonis e altres proves les quals sobre lo dit feít la dita universitat de Morella dar volgués, e sobre la dita ordinació e provisió, ab volentat dels dits misatges de Saragossa e de Morella, lo dit senyor rey feés cartes sues de comissió als dits n'Examén Peres e a n G(uillem) de Valvert que reebessen testimonis e altres proves departidament segons que dit és, e lo dit G(uillem) de Valvert per la part de la dita universitat de Morella reebés dins lo temps assignat per lo dit senyor rey aquels testimonis los quals dar volgueren los hòmens de la dita universitat de Morella, e ara de part de la dita ciutat sia dit no justament e al·legat que la recepció dels dits testimonis e proves feít per lo dit G(uillem) de Valvert és nul·le e res no val axí com feít no entre parts.

Diu replican lo dit A(rnau) Pinós que la dita rahó, contradiment o revocació no val ni deu ésser reebuda ni nou a la dita universitat de Morella com los dits testimonis, segons que dit és e apar per ||^{9r} carta del dit senyor rey, sien entre les dites parts reebuts de lur voluntat e ab sabuderia e sens contradiment de la dita ciutat e segons que apar per la resposta que feeren los jurats de la dita ciutat a la citació o monició, la qual féu lo dit G(uillem) de Valvert als dits jurats de Saragossa que trametessen lur procurador e síndic a aver jurar los testimonis los quals la universitat de Morella dar vule sobre lo dit feít.

Per què diu lo dit A(rnau) Pinós el nom que dejús que per la dita raó e encara per la auctoritat de la ordinació e provisió feíta per lo dit senyor rey entre les dites parts e ab lur volentat, sabuderia e consentiment, que la dita recepció de testimonis e procés feít per lo dit G(uillem) de Valvert val e té, no contrastant ço que per la part de la dita ciutat és al·legat o posat, car en altra manera la ordinació de provisió feíta entre les dites parts sobre lo dit feít per lo dit senyor rey seria delusòria e en menyspreu e escarn del dit senyor rey feíta, la qual cosa no deu ésser feíta ni cogitada, e la dita universitat de Morella en fé del dit senyor rey e de la dita ordinació o provisió sua e sots creença que valgués e degués ésser tenguda e serva-

da en totes coses, enaxí que la una ni la altra part contradir ni revocar alguna cosa no y pogués ni gosàs, donà testimonis dins lo temps per lo dit senyor rey assignat en poder del dit en G(uillem) de Valvert, la qual recepció e enantament fait per lo dit en G(uillem) de Valvert diu lo dit A(rnau) Pinós que val e fa e deu fer fe davant lo dit senyor rey, àrbitre o arbitrador entre les dites parts sobre lo dit fait, o davant altre qui aquest fait determén. E abans que en àls sia sobre lo dit fait enantat, demana lo dit A(rnau) Pinós que sia pronunciat interloquén si val lo dit enantament e recepció de testimonis feita per lo dit en G(uillem) de Valvert, ni li fa ni deu o pot fer fe en lo present enantament e davant lo senyor rey o no, so que'l dit A(rnau) Pinós, en nom de la dita universitat de Morella, creu e vol que valla.

Protesta emperò lo dit A(rnau) Pinós el dit nom que sia a él e a la dita universitat de Morella salvu tot lur dret en totes coses e per totes valent la dita recepció e procès fait per lo dit G(uillem) Valvert o, aquell revocat si per dret no valia, que puxa dir, posar, respondre, exceptar e provar e al·legar totes aquelles coses e sengles les quals a eyl e a la dita universitat puxen en alguna manera profiter e ajudar, quanquequan e quantesque vegades a él plaurà o fer li covendrà.

De les quals coses lo dit Garcia Açnares, procurador damunt dit, demanà translat e fo-li atorgat. E a enantar en lo dit fait fo dia assignat als dits procuradors a dimarts primervinent que hom comtarà *II^a kalendas Februarii* en l'any desusdit, en hora de vespres.

¶^{9v} En lo qual dia e hora comparegren los dits procuradors de la una part e de l'altra et lo dit Garcia Açnares, procurador damunt dit, donà so que's segueix:⁴⁷

A las cosas propuestas o razones últimament por part del procurador de los de Morella, propone e diçe lo procurador de Saragossa desús dito, perseverando en sus protestaciones e razones ja desusdidas e propuestas por ell de las quales no sentende a partir, antes a aquellas está e innova. E diçe que'l procurador de la universitat de Morella deve seer condempnado en las cosas demandadas por ell, no contrastant lo que propuesto es por el dito procurador de Morella, porque no nege lo que dito es por el dito procurador de Morella que'l procès avido davant en G(uillem) de Valvert, si procès mereçe seer dito, que tiene e vale como aquell que fo fait entre parts etc. E demanda seer interloquido.

Diu lo dito procurador de Saragoça que ja por las razones desuso propuestas por part sua, aquell finca nullo e casso e vano e por non ficto commo entre non partes, e allá do valiesse, lo que no façe, non por aquello tolria a los de Morella non fuessen en caso de condempnación por las razones de parte de suso por ell propuestas, mayorment que puesto que en Sanxo de Tena e en G(uillem) Logaya oviessen aduita tal carta de creença del senyor rey do Alffonso de bona memoria al conçello de Morella, que prendiessen e emparassen las ovellas de las cabanyas de Saragoça, no empero pareçe aver dito por la creença la qual ellos

¶⁴⁷ Al marge esquerre: «Replicaciones ad premissas razones».

affirman que·l ganado grosso axí como vacas e éguas fuesse preso ni emparado, lo que ellos fizieron segunt que de suso an confessado. E assí no es dubdo ellos aver excedido o passado aquell mandamento porque, segunt que dicto es desuso, ellos son tenidos a emendar aquell segunt de robería, e puesto sense de prejudicio que dice aviessen assí del ganado grosso como del ||^{10r} menudo, segunt aquellos afirman, aún serían en caso de condempnación porque ellos prendieron bestiar menudo e grosso de los huomens de Saragoça de XV millia de menudo en suso e de grosso de CLX a en suso, de las quales quantidades, segunt ellos diçen, que dieron e rendieron a Sanxo de Tena por nomne del senyor rey, de menudo entró a VIII millia e de gruesso LXX, e assí fue barreyado desde por ellos fue preso el dito ganado segunt que ellos muyt bien saben, lo que demás es assí commo es notorio e manifiesto, no tan solament en Morella mas en los regnos de Valencia e d'Aragó por algunos singulares de Morella e de los otros logares circunstantes, las quantías que sobran a las ditas quantías de VIII millia de menudo e de LXX de gruesso, e así encara allá do escusados fuessen e se pudiesse trobar de las ditas quantidades que dizen aver dado al dito Sanxo de Tena, aún empero fincarían e serían tenidos a emendar a los de Saragoça el ganado que barreyado fue desde por ellos era preso entró a la quantitat de XV millia cabeças de menudo e de CLX de gruesso con las otras cosas contenidas en la demanda, o dar e mostrar al senyor rey aquellos qui aquell ganado barreyaron e prendieron e ovieron por tal que emenda e satisfacció pueda seer feita por ell senyor rey a los de Saragoça a los quales fue barreyado, porque por todas e por cadaunas raçones por ell de part de suso propuestas e allegadas diçe la universitat de Morella e lo procurador d'aquella dever seer condempnados en las quantidades por él demandadas.

De la qual cosa lo dit A(rnau) Pinós, procurador desús dit, demanà translat e fo-li atorgat, e fo assignat dia e enantar als dits procuradors a demà que serà dimecres que hom comtava *kalendis Februarii* en l'any damunt dit, en hora de vespres.

||^{10v} En lo qual dia e hora comparegren A(rnau) Pinós e Garcia Açnares, procuradors damunt dits, e lo dit A(rnau) Pinós donà so que·s segueix:

No contrastants les raons o al·legacions desús proposades per lo procurador de la dita ciutat de Saragoça, diu lo dit procurador o síndich de Morella estan, perseveran e innovan ço que és desús per él protestat e posat, que·l dit procurador de la dita universitat de Morella deu ésser absolt, e per él la dita universitat, de les coses demanades per lo procurador de la dita ciutat com sia demostrada e provada sufficientment per los dits testimonis e cartes e procés la intenció de la dita universitat de Morella, lo qual procés diu e aferma valer segons que dit A(rnau) demana sobre açò ésser pronunciat interloquén si val lo dit procés o no, per lo dit en G(uillem) Jáfer sia poder de pronunciar sobre assò per lo poder a ell donat per lo senyor rey e per lo dit senyor rey ans que a difinició del dit feit sia en àls enantat.

Emperò, a abreujar e declarar lo dit feit e a remoure la intenció de la part adversa e a deliurament e escusació de la dita universitat de Morella, diu e proposa lo dit procurador o síndich de Morella que tot aquell e quant bestiar gros e menut,

no tant com l'altra part aferme, o altres coses que foren preses per los hòmens de la dita universitat de Morella, universalment foren preses per manament feit als hòmens de la dita universitat de Morella per los dits Sanxo de Tena e G(uillem) Logaya per auctoritat \e manament/ de la dita creença e per part del dit senyor rey don Alfonso de bona memòria. E après de la capció o preniment del dit bestiar o coses, los hòmens de la dita universitat de Morella o alguns en nom de la dita universitat meteren en poder del dit Sanxo de Tena, ladoncs porter del dit senyor rey don Alfonso, e liuraren a aquell en lo terme de Morella tot lo dit bestiar menut e gros e altres coses que preses aguessen dels bestiaris o cabanes d'alguns hòmens de Saragoça, exceptat aytant com lo dit Sanxo ne donà per a mengar als ditz hòmens de Morella amenan lo dit bestiar del log on lo prengueren entrò al terme de Morella, e asò faeren per manament feit als hòmens de la dita universitat de Morella per los dits Sanxo de Tena e G(uillem) Logaya per la dita creença après del preniment del dit bestiar, los dits Sanxo e G(uillem) dients e donans ¶^{11r} a entendre als hòmens de la dita universitat de Morella per la dita creença que voluntat era ladoncs del dit senyor rey don Alfonso que'l dit Sanxo de Tena reebés lo dit bestiar e altres coses e venés aquell de part e a obs del dit senyor rey. Per raó de la qual creença e per los manaments feits als hòmens de la dita universitat de Morella per la dita creença per los dits Sanxo de Tena e G(uillem) Logaya, diu lo dit A(rnau) Pinós el nom que desús que él en nom de la dita universitat, e la dita universitat de Morella per ell, deu ésser absoluta de la demanda desús posada per lo procurador de la dita ciutat de Saragoça e apar e és veritat que, so que féu e enantà en lo dit feit la dita universitat de Morella, féu justament e per manament del dit senyor rey e no passà lo seu manament, perquè no deu ni pot ab raon ésser dit, salva pau del posant, que'ls hòmens de la dita universitat de Morella feessen roberia ni degen per aquell feit axí com robadors ésser condempnats.

E demana e requer lo dit A(rnau) Pinós el dit nom que'l dit procurador de la dita ciutat respona per sagrament a les dites rahons e a cascuna precisament per si com sien de feit a les altres desús per él posades negan e atorgan, e negue lo dit A(rnau) Pinós que la dita universitat de Morella prengué universalment tant bestiar gros ni menut com és desús posat o demanat per lo procurador de la dita ciutat. Diu emperò lo dit A(rnau) Pinós que si alguns hòmens d'alguns altres logars circumstants o veyns del dit loc de Morella prengueren, barreyaren o robaren bestiar de Saragoça, ço que'l dit A(rnau) Pinós no sab, jassia que u aja oït dir que'n prengren sots encobriment e nom de Morella, e encara si alguns hòmens de Morella o de son terme singularment ne prengueren, ço que él no sab, que él ni la dita universitat de Morella no entén aquells defendre mas solament la dita universitat universalment, ans diu e offer si aparelat e la dita universitat de Morella de ajudar en totes aquelles maneres que al senyor rey sia vist que fer degen e puxen rahonablement perquè los hòmens de la dita ciutat recobren ço que sia vist al dit senyor rey que cobrar degen d'aquels qui, sens manament del dit senyor rey, alguna cosa prengueren dels dits hòmens de Saragoça.

¶^{11v} Divenres, III° nonas Februarii en l'any damunt dit, comparegren los dits procuradors de la una part e de l'altra, e lo dit Garcia Açnares donà so que's segueix:⁴⁸

E lo procurador de la ciutat de Saragoça diçe e propone lo que desuso ha dito e propuesto, e demanda aquello que ja desuso ha demandado, no contrastantes las rahones por la adversa part propuestas en escusación de si ni escusa lo que propuesto es por el dito A(rnalt) Pinós, procurador de la dita universitat de Morella, últimament en lo que dize que a Sanxo de Tena, portero ladoncs del senyor rey, liuraron la universitat de Morella todo el ganado gruesso e menudo e las otras cosas que presas avían de los homnes de las cabanyas de Saragoça quando fueron al término de Morella que, salva la paç del diçent, allá do Sanxo de Tena tal carta de creença oviés aduyta segunt que dito es por la adversa part, no empero el ganado que preso fiu a los de Saragoça devía ser rendido al dito Sanxo, porque por un transumpto aduito por ell procurador de Morella en manera de prova paresçe el dito Sanco de Tena tan solament aver dito a los de Morella que seguissen a ell e a G(uillem) Logaya, e prendissen e emparassen las ovellas de las cabanyas de Saragoça a uebos del senyor rey don Alfonso e no que liurassen a ell el ganado segunt que ellos affirman.

E así como a contrarios que son a si mismos en sus proposiciones, no deven seer oídos en lo que proponen ni escusa encara lo que se diçe por el dito A(rnalt) Pinós, procurador de Morella, que todo el ganado sacado e'l que comieron, que universalment la universitat de Morella avía preso, avían liurado todo al dito Sanxo e las otras cosas etc., como bien saben e es cierto que ell concello de Morella, campanas repicadas e anafil, sallieron conselalment a prender e a barreyar el ganado de Saragoça e las cabanyas, e ivan en el mont no universalment mas particular e companyias feitas, e así prendían e barreyavan no universalment ¶^{12r} mas particular, e mag[er] que particularment fuesse barreyado e preso el dito ganado pus que la dita universitat conselalment sallió e appellidada e prendiessen e barreassen el ganado los particulares, no por aquesto se tuelle que la universitat de Morella non sea tenuta de raçón porque ellos son e fueron en culpa e raçón de barrear el dito ganado. Encara bien saben el dito procurador de Morella que non tan solament el ganado fue barreado segunt la manera que dita es, mas la nuyt que fue plegado a término de Morella fue barreyado e en l'otro día comtado, e barreyado por algunos singulares de la dita universitat seyendo en apellido e de los otros vezinos circunstantes, así non pueden seer ditos escusados de condempnación segunt que demandado es, no tan solament del ganado que se trobó por comte segunt que ellos affirman, mas encara en l'otro que fue barreyado en las maneras desuso ditas. E desto, si se nega por la adversa part, el senyor rey o el hoidor reciba jura de verdat dezir en ánima de la dita universitat de Morella del procurador que es present e d'otros del dito logar de Morella los quales nos eleyeremos segunt que fer se deve de raçón per tal que la verdat salga. Porque demanda e diçe por las razones por él desuso propuestas e por aquestas, la dita universitat e lo procurador en nom d'aquella seer condempnado en las cosas demandadas.

¶⁴⁸ Al marge esquerre: «Responsio ad ultimam partem precedentium rationum».

Dimecres que hom comtava *VI° idus Februarii* en l'any ja dit. Comparech lo dit A(rnau) Pinós, síndic de la universitat de Morella, e dix que'l dit Garcia Açnares, procurador damunt dit, no avia respost a aquelles coses les quals lo dit A(rnau) Pinós avia posades de fait, per què demana que respona a les coses damunt dites.

E el dit Garcia Açnares, procurador de Saragoça, dix que no era tengut de respondre per les rahons damunt dites.

¶^{12v} Divenres que es *III° idus Februarii* en l'any ja dit, comparegren los dits procuradors, e lo dit oydor, vistes les dites rahons, dix al dit Garcia Açnares que resposés a les rahons posades per la part de Morella, salvu dret inpertinència.

E encontinent lo dit Garcia Açnares, procurador damunt dit, respòs, salvu dret d'inpertinència, que no sab ni creu que los dits Sanxo de Tena e G(uillem) Logaya aguessen aytal creença del senyor rey n'Amfòs. Encara, que no sab ni creu que'l senyor rey manàs per la dita creença als damunt dits Sanxo e G(uillem) Logaya los avia ja manat per la dita creença que prenguessen e emparassen *las ovelles saragoçanas*, ni manassen a éls que'l bestiar gros e menut e altres coses que preses avien de les cabanes aquels de Morella liurasen al dit Sanxo de Tena per la creença damunt dita la qual éls afermen.

Aprés, lo dit A(rnau) Pinós, procurador ja dit, demanà que'l dit Garcia Açnares respona a la quantitat demanada desencirament tro a X sous.

E lo dit Garcia Açnares respòs e dix que non creya re del dit don tro a X sous.

E lo dit A(rnau) Pinós demanà que li fossen ajudgades proves sobre assò que li era negat.

E lo dit oydor dix-li que en ora de vespres en aquel dia meteix offirà articles sobre los quals entenia a provar.

En la qual hora comparech lo dit A(rnau) Pinós e donà los articles que's segueixen:

Entén a provar A(rnau) Pinós, procurador o síndic de la universitat de Morella, que tot aquell bestiar gros e menut e altres coses que foren preses per los hòmens de la dita universitat universalment⁴⁹ ¶^{13r} d'alguns hòmens de Saragoça, foren preses per manament fait als hòmens de la dita universitat de Morella per en Sanxo de Tena e per en G(uillem) Logaya, per auctoritat e manament de la carta de la creença demostrada als hòmens de la dita universitat de Morella de part del senyor rey don Alfonso de bona recordança.

Ítem, entén a provar que après de la capció o prenimet del dit bestiar e coses, los hòmens de la dita universitat de Morella o alguns en nom de la dita uni-

¶⁴⁹ Al marge esquerre: «*Articuli morellani*».

versitat meteren en poder del dit Sanxo de Tena, ladoncs porter del dit senyor rey don Alfonso, e liuraren a·quell en lo terme de Morella tot lo dit bestiar menut e gros e altres coses que preses aguessen dels bestiaris o cabanes d'alguns hòmens de la dita ciutat de Saragoça, exceptat aytant com lo dit Sanxo ne donà per mengar als dits hòmens de Morella amenan lo dit bestiar del loc on lo prengueren entrò al terme de Morella.

Ítem, entén a provar que·l dit liurament de bestiar e altres coses feeren los dits hòmens de Morella al dit Sanxo de Tena per manament feit als hòmens de la dita universitat de Morella per los dits Sanxo de Tena e G(uillem) Logaya per la dita creença après del preniment del dit bestiar, los dits Sanxo e G(uillem) dientz e donans a entendre als hòmens de la dita universitat de Morella per la dita creença que voluntat era ladoncs del dit senyor rey don Alfonso que·l dit Sanxo de Tena reebés lo dit bestiar e altres coses e venés aquell de part e a obs del dit senyor rey.

E de consentiment dels dits procuradors fo comanada la recepció dels testimonis a·n Domingo de Beltayll, arxipestre de Morella, e fo comanat lo sacrament dels testimonis al dit Domingo de Beltayl, e fo·li feta comissió sots la següent forma:

Venerabili et dilecto discreto viro Dominico de Beltayll, archipresbitero Morelle, Guillelmus de Iafero, iudex de curia domini regis, salutem cum promptitudine servicii et honoris. Noveritis quod in causa arbitrarij que vertitur coram domino rege inter universitatem civitatis Cesarauguste ex una parte et universitatem ville de Morella ex altera occasione cuiusdam quantitatis bestiarum et rerum aliarum, pars dicte universitatis Morelle intendit testes producere in villa Morelle, unde cum dominus rex comiserit mihi quod rationes et totum factum colligere debeam vice ^{13v} sua, sibi diffinitiva sententia reservata confesus de legalitate et bonitate vestra vobis de consensu procuratorium utriusque partis comito receptionem testium predictorum, rogando vos ac vobis ex parte dicti domini regis nichilominus iniungendo quot visis presentibus, super articulis quos vobis sigillatos transmitto testes quos syndici universitatis Morelle producere [v]oluerint coram vobis infra mensem et data<m> presencium computandum recipere debeatis, interrogando eos de visu, auditu et de tempore et loco et de aliis circumstantiis, adhibita ea cautela que solet et debet in recipiendis testibus adhiberi, scientes quod procuratores partium comiserunt fidei vestre testium iuramenta, cumque testes predictos receperitis eorum dicta simul cum ipsis articulis clausa et sigillata remittatis michi per aliquem fidedignum.

Datum Valencie, III° idus Februarii anno Domini millesimo trecentesimo.

E fo assignat a enantar en lo dit feit en la ciutat de València, d'aquest present dia a XXX dies.

Divenres que és VI° idus Marcii en l'any present, comparech en R(amon) de Lenes dien si ésser síndich de la universitat de Morella davant lo dit hoydor en la

ciutat de València, aparellat d'enantar en lo dit feyt segons que dix lo senyor rey estant present en la ciutat.

E a fer fe del seu sindicat donà una carta en aquesta forma:

Noverint universi quod nos Bernardus de Vinathea, iusticia, Petrus Ricart, Romeus de Bruscha, Iacobus Urgelli, iurati Morelle, concilio convocato et congregato ut est moris in curia dicti loci, per nos et per totam universitatem predictam eligimus, constituimus et ordinamus et specialiter procuratorem nostrum, sindicum vel actorem vos, Raymundum Lenes, iuratum dicti loci presentem et hanc procuracionem recipiendum ad comparendum et procedendum coram serenissimo et excellentissimo domino rege Aragonum vel coram Guillelmo de Iaffer, auditore donato per ^{||14r} dictum dominum regem super cunctis accionibus sive questionibus que ad invicem moventur inter universitatem civitatis Cesarauguste ex parte una et nos et universitatem Morelle ex altera super quibus est inter universitates predictas in predictum dominum regem in arbitrum vel arbitratorem vel compositorem amicabilem compromissum, ut in compromisso inde confecto plenius continetur. Dantes et concedentes vobis super predictis plenam et liberam potestatem agendi, deffendendi, ponendi, respondendi de calumpnia, iurandi seu alterius cuiuslibet generis, iuramentum prestandi, testes et alia probationum genera producendi, sentenciam vel sentencias tam interlocutorias quam diffinitivas audiendi, componendi, procuratorem vel procuratores substituendi et eos destituendi quantumque vobis videatur, diffinendi, remitendi et absolvendi nomine nostro et omnia alia et singula specialiter et generaliter faciendi que verus et legitimus potest facere syndicus vel eciam procurator [...] que nos facere possemus personaliter constituti, promitentes ratum et firmum habere perpetuo quicquid per vos vel substitutum aut substitutos a vobis super predictis vel aliquo premissorum actum, procuratum, compositum fuerit sive gestum, et quia volumus vos dictum procuratorem relevare ab omni honore satisfacionis, promitimus notario infrascripto stipulanti et recipienti nomine omnium illorum quorum interest vel intererit nos stare in iudicio et sol[...] iudicatum et quod tempore sentencie recitando venimus in iudicium si opus fuerit et comode fieri poterit et omnia dabimus et solvemus adversariis nostris pro omnibus clausulis que in condempnacione continebunt nisi fuerit provocatum sub ypotecha rerum dicte universitatis Morelle.

Quod est actum Morelle, nonas Marcii anno Domini millesimo trecentesimo.

Sig+num Bernardi de Vinathea, iusticie; sig+num Petri Ricart; sig+num Romei de Brusca; sig+num Iacobi Urgelli, iuratorum predictorum, nos qui hanc procuracionem et omnia in ipsa contenta et loco, nomine et mandato dicte universitatis laudamus, aprobamus, concedimus et firmamus.

Presentibus testibus Guillelmo Molto, Bernardo Çavall et Christophoro de Medes.

Sig+num Raymundi de Clarisvallibus, notarii publici Morelle, qui hec scripsit et clausit die et anno prenotatis.

^{||14v} E la part de la universitat de Çaragossa no comparech algun síndich o procurador, e axí lo dit síndich de Morella protestà de les despeses e de la pena del compromés e de les altres coses.

Ítem, disapte que és *V^o idus Marcii*, comparech lo dit R(amon) Lenes per nom que desús denant lo dit hoydor aparellat denantar, maç per la part de la universitat de Çaragossa no comparech algú e axí protestà altra vegada de son dret segons que desús protestà.

Ítem, diluns que \és/ *III° idus Marcii*, comparech lo dit R(amon) Lenes per nom que desús e dix si ésser aparellat denantar si era la part adversa present, maç la part de la universitat de Saragossa no comparech algú, e axí lo dit R(amon) Lenes dix que pus l'altra part no era compareguda, jassia que fos esperada per III dies segons custuma de la cort, demanà que foç absolt de la demanda feta per la universitat de Çaragossa contra la universitat de Morella e que la part de Çaragossa sie condemnada en la demanda feta per los de Morella, en contumàcia dels de Çaragossa.

E lo dit hoydor dix que parlaria ab lo senyor rey e certifficar li à del fet.

Disapte que hom comptava *VIII° kalendas Aprilis anno Domini M^o CCC^o primo*, comparegren Garcia Açnares, procurador de la universitat de Çaragossa, d'una part, e R(amon) Lenes, síndich e procurador de la universitat de Morella de l'altra, en la ciutat de València davant lo senyor rey.

E com lo senyor rey agués fet lo fet regonèxer e examinar e el dit fet no fos encara planerament recollit e el dia del compromés degués exir, volch lo senyor rey e dix e manà a cascuna part que alongassen lo compromés car ell per raó dels afers del regne de Múrcia.

||^{15r} *Die Sabbati VIII° kalendas Aprilis anno Domini M^o CCC^o primo, presentibus in civitate Valencie, domo episcopi, in presencia domini regis.*

Hon [...] estat, no avia pugut espeegar lo dit feyt.

E axí, de manament seu, los ditz procuradors alongaren lo dit compromés segons que's segueix:

Noverint universi quod die Sabbati octavo kalendas Aprilis anno Domini M^o CCC^o primo, cum negotium controversie seu questionis que inter universitatem civitatis CesarAuguste ex parte una, et universitatem \ville/ Morelle ex altera, vertitur et verti speratur coram domino rege tanquam arbitro seu arbitratore vel amicabile compositore a partibus comuniter electo super petitione quam universitatis predictae CesarAuguste movetur \contra/ dictam universitatem Morelle racione quibusdam quantitatem bestiarum grossi et minuti et rerum aliorum ac dampnorum et pignorum seu marcarum inde subsequiarum [sic] vel alia qualibet causa vel racione, occasione vel pretextu bestiarum et rerum ac dampnorum seu pignorum predictorum super quibus per procuratores seu syndicos dictarum universitatum compromissum est in dictum dominum regem sub pena duorum milliorum marchorum argenti, prout in compro-

misso inde facto Valencie auctoritate Bernardi de Aversone, notarii et scriptoris domini regis, XVII° kalendas Decembris anno Domini M^o CCC^o plenius continetur, non potuerit propter guerram regni Murcie cui dominus rex habuit intendere, decidi seu terminari infra terminum conductum in ipso compromisso quousque ad instans festum Pasche Resurreccionis Dominice. Idcirco dictus dominus rex indemnitati partium predictarum volendo providere, mandavit Garcie Aznarii, procuratori partis civitatis Cesarauguste, et Raymundo Lenes, procuratori alterius partis, quod de novo compromitterentur in eum prorogando diem dicti compromissi. Et ^{15v} sic de mandato et voluntate predicti domini regis, dicti Garcias Aznarii nomine universitatis Cesarauguste et Raimundus Lenes nomine universitatis Morelle, compromiserunt denuo et de novo in ipsum dominum regem sub eadem forma et condicionibus in alio compromisso contentis et sub eadem pena, volentes quod presens compromissum duret usque ad festum beati Iohannis Bapstiste proximum venturum, volentibus et consencientibus et se bona obligantibus Gondiçalbo Garcie et Poncio de Matarone, fideiussoribus datis in alio compromisso. Et dicte partes promiserunt quod per suas universitates facient aprobari et confirmari et ratificari presens compromissum cum cartis publicis quas exhiberi promiserunt die assignata.

Quod est actum Valencie die et anno in prima linea contentis, presentibus testibus Artaldo de Açlor, porterio domini regis, Guillelmo de Iaffero, Raimundo de Salis, iudicibus curie dicti domini regis, Matheo Borelli, scriptore eiusdem, et Francischo de Poholaco, de Morella.

Sig+num mei Bernardi de Aversone, scriptoris domini regis predicti et auctoritate sua notarii publici, qui predictis interfui et hec scribi feci et clausit loco, die et anno prefixis.

Aprés lo dit R(amon) Lenes demanà que li foç donada altra dilació de provar de so que negat li era, e lo senyor rey, sau dret de inpertinència, atorgà al dit procurador que pusca provar les coses negades e donà'ls temps tro al primer dia de maig, axí emperò que cascuna part fos el primer dia de maig tenguda de conpàrer davant lo senyor rey hon que sia, e fo feta comissió de la recepció dels testimonis a·n Jacme de Bàschara, savi en dret, a fe del qual fo comanat lo sacrament dels testimonis.

La forma de la comissió és aytal:

^{16r} *Venerabili et dilecto Iacobo de Baschara, iurisperito Valencie, Guillelmus de Iaffero, iudex curie domini regis, auditor assignatus in hac questione per dominum regem, salutem et dileccionem. Noveritis quod in causa arbitrari que coram dicto domino rege vertitur inter universitatem Cesarauguste ex una parte et universitatem Morelle ex altera racione cuiusdam quantitatis bestiarum grossi et minuti quod pars dicte universitatis Cesarauguste r[etin]ere intendit, et super quibusdam aliis rebus, vult pars universitatis Morelle producere testes ad probandum quadam capitula sibi negata. Quare de voluntate procuratorum utriusque partis receptionem dictorum testium super capitulis que vobis mito, duxi discrecioni vestre presentibus comitendam, iniungendo vobis quatenus vice mea dictos testes recipiatis cum ea diligencia que solet et debet circa receptionem testium adhiberi, scientes quod dicti procuratores comiserunt fidei vestre recipiendorum testium iuramenta cumque dictos testes receperitis eorum depositiones simul cum dictis capitulis curetis mihi remittere sub vestri sigilli munimine interclusas.*

Datum Valencie, quarto kalendas Aprilis anno Domini millesimo trecentesimo primo.

E après lo dit R(amon) de Lenes, procurador damunt dit, offerí a provar tres articles ho capítols ja posatz per la sua part e à eneditz II capítols qui's seguexen:

Entén a provar lo dit R(amon) de Lenes que alguns hòmens de la dita ciutat de Çaragossa an donat dampnatge e pres e robat de hòmens de Morella, ab licència de la dita ciutat, de V mília sous a ensús e de X mília sous a enjús.

Ítem, entén a provar que la dita universitat de Morella an sostengut e aüt dampnatge universalment per rahó dels dans donatz a lurs vehins e per messions feytes per la dita universitat per lo dit feyt entre viatges e vistes e altres coses, de V mília sous a ensús. Proteste enperò lo dit procurador que no s'obligue a provar sinó aquelles coses tan solament que puxe o que abasten a son enteniment a fundar.

¶^{16v} Disapte que fo *tercio kalendas Madii* lo senyor rey exí de València per anar en Cathalunya e, aixén de la ciutat, comparech davant ell R(amon) de Lenes, síndich de Morella, e lo senyor rey volch e manà que comparegués davant lo senyor bisbe de València e davant lo dit hoydor al dia assignat per enantar en lo dit pleyt que an ab la universitat de Çaragossa, e com [...] aguessen enantat, que'l dit hoydor tramesés al dit senyor rey tot lo procès clos e sejellat.

Dicmenge que fo *pridie kalendas Maii*, lo dit Jacme de Bàschara presentà al dit hoydor los testimonis que reebutz avie, closes e sejellatz ab son sejell.

Diluns que fo *kalendis Maii* que fo el primer dia de matg, comparech lo dit R(amon) de Lenes en València davant lo dit senyor bisbe e davant lo dit G(uillem) de Jàffer, hoydor damunt dit, e demanà el dit síndich ab instància que'ls testimonis datz per la lur part fossen publicatz, maç per la part de la universitat de Çaragossa no comparech negú.

E axí lo dit senyor bisbe e lo dit hoydor dixeren que per custuma de la cort avies d'esperar III dies.

Digous que és *quarto nonas Maii* en l'an damunt dit comparech lo dit R(amon) de Lenes e acusà la contumàcia de la adversa part e donà ço que's segueix:

Demane R(amon) de Lenes que com la part adversa sie absent per contumàcia ne sie compareguda al dia assignat ni après esperada per III dies e, segons la forma del compromés, absent la una part puxa ésser enantat en lo feyt sobredit, que'ls testimonis reebutz per en Jacme de Bàschara sien publicatz, per los ¶^{17r} quals e per los altres reebutz per en G(uillem) de Vallvert e per les cartes e per les altres proves induites per la part de Morella és provada sufficientment la intenció de la dita universitat de Morella, diu si ésser aparellat de renunciar e concluir en lo dit feyt si l'altra part fos present e àls posar n[o] [a]gués. E demana que sia per vós, senyer en G(uillem) de Jàffer, hoydor desúsdit, dia cert assignat a compàrer davant

lo senyor rey a hoyir sentència sobre lo dit feyt e que la part de la ciutat de Çaragossa sie citada a compàrer a aquell dia que per vós serà assignat a hoyr la sentència desús dita denant lo dit senyor rey, e a provar que la universitat de Morella aje per ferm lo compromés dererament feyt en poder del dit senyor rey trasch en juy una carta pública sotz la forma que's segueix:

Sit omnibus notum quod nos Bernardus de Vinatea, iusticia Morelle, P(etrus) Ricardi, Romeus de Bruscha et Iacobus Urgelli, iurati eiusdem Voci/, consilio publice convocato et generaliter congregato, ut est moris in domo curie Morelle, nos et tota universitas Morelle laudamus, aprobamus, concedimus et firmamus illud compromissum factum in posse excellentissimi domini Iacobi, Dei gracia regis Aragonum, inter universitatem Cesarauguste vel procuratores seu procuratorem eius ex una parte, et universitatem Morelle vel procuratorem seu procuratores eiusdem ex altera, et eciam prorogacionem et ratificacionem dicti compromissi per Raymundum Lenes, iuratum et sindicum ac procuratorem nostrum, noviter ipsam factam in posse dicti domini regis, ut in dicto compromisso vel in dicta ratificacione vel prorogacione ipsius plenius continetur, qua quidem ratificacionem et prorogacionem dicti compromissi ratam habere promittimus et in nullo tempore revocabimus. Dantes eciam vobis dicto Raymundo Lenes, procuratori nostro ac sindico, plenam et liberam potestatem agendi, deffendendi, ponendi et excipiendi super dicto negocio et sentenciam audiendi et qui[dquid] super predictis actum, gestum vel procuratum fuerit per vos, dictum procuratorem nostrum, perpetuo ratum et firmum habere promittimus sub obligatione omnium bonorum tocus universitatis predictae Morelle.

Quod est actum Morelle, IX° kalendas Madii anno Domini millesimo CCC^o primo.

Sig+num Bernardi de Vinathea, iusticie predicti; sig+num Petri ^{17r} Ricardi; sig+num Romei de Bruscha; sig+num Iacobi Urgelli, iuratorum predictorum, nos qui hec concedimus, laudamus, aprobamus et firmamus.

Testes huius rey sunt Petrus de Vinatea, Guillelmus de Porquerices, Berengarius Medici, Francischus de Aquilone et Bernardus Braudio.

Sig+num Michaelis Bernardi, publici notarii Morelle, qui cum litteris suprapositis in IX^a linea ubi legitur omnium bonorum, hec scripsit et clausit.

185.

1300, desembre, 17. Benifassà.

Pere Gilabert, lloctinent del procurador reial de la Plana de Borriana, compareix davant fra Berenguer, abat del monestir de Benifassà, i li presenta una carta del noble Jaspert de Castellnou, procurador general del regne de València, donant-li poder per embargar béns de vassalls del monestir perquè alguns d'ells havien atacat als cobradors de la gabela de la sal de Peníscola. Fra Arnau Pelegrí, cellerer major, vol donar fermances i evitar els embargaments, a més de queixar-se que l'oficial reial no pot actuar contra qualsevol veí, però el lloctinent argumenta que només compleix les ordres del procurador general.

Testimonis Pere de Valldelord, notari de la Pobla de Benifassà, i Pere de Vilalta, resident a Coratxà.

Notari, Bernat de Palau, notari públic d'Onda.
Pergamí original.
AHN, Clero, Benifassà, pergamins carpeta 431, núm. 7-P.

Conexeran totz que el dia que hom contava *XVI° kalendas Ianuarii anno Domini M^o CCC^o*, que denant l'ondrat frare Berenguer, abat del monestir de Benifaça, fo demostrada una letra del noble en Jazpert, per la gràcia de Déu vezcomte de Castellnou e procurador del regne de València per lo seynor \rey,/ per en P(ere) Guilabert, tinent loch del dit procurador en la Plana de Burriana, en la qual letra és contengut que lo dit P(ere) Guilabert peynor e prena béns de Benifaça e de Castell de Cabres per rahó de la força e violència que fo feyta als saliners de la gabela de la sal de Peníschola per en Bernat de Manencosa e d'altres, segons que'n la dita letra mils e pus plenerament és contengut. E com lo dit en P(ere) Guilabert aja preses e peynorades tres bèsties mulars dels hòmens de la honor de Benifaça per lo manament a si feyt en la dita letra, lo qual manament segons fur e rahó natural no és feyt justament per ço com lo dit abat per la dita rahó no és estat scitat ne amonestat ne sabuda veritat del dit feyt, ne encara per sentència condempnat ne encara en lo privilegi de la gabela de la sal no és contengut que negun sia punit sinó tan solament en la bèstia e en ço que portarà.

E com lo dit abat ne los hòmens del dit monestir no sien trobatz rebel·les al manament del seynor rey, ans per la dita rahó ja aguen protestat que si los malfeytors ne rebel·les seran demostratz en lur poder ne en lur juridicció, que són prestz e apparellatz de obeir e de seguir lo manament del seynor rey. E sobre les peynores feytes per lo dit en P(ere) Guilabert, frare A(rnau) Pellegrí, cellerer major del dit monestir, dóna e ofer fermança que complirà de dret sobre la dita rahó en poder del seynor procurador e del seynor rey, ço és a saber, en Bernat Piles, habitant el Boxar, la qual fermança lo dit en Bernat Piles atorga e si e sos béns obliga.

Hon com lo dit en P(ere) Guilabert la dita fermança reebre no vula, la qual cosa és contra fur e dret, per tal lo dit frare A(rnau) Pellegrí, en nom e en veu del dit abat e covent ab viva veu protesta e protestan s'appela del enantament feyt per lo dit en P(ere) Guilabert al dit procurador o al seynor rey, possan e metén lo dit monestir e los béns d'aquell sotz custòdia e protecció del seynor rey. E totes les dites cosses protesta lo dit frare A(rnau) Pellegrí a conservació del dret del dit monestir, requirén al notari dejús escrit la dita protestació e apel·lació ésser mesa en forma pública a perpetual memòria.

A la qual protestació e apel·lació lo dit en P(ere) Guilabert, tinent loch de procurador en la Plana de Burriana per lo dit noble, respòs encontinent e dix que la dita peynora ha feyta per lo manament a si feyt en la dita letra, per la qual cossa no pot ne deu cessar que no complisca lo manament del dit procurador, ne la fermança donada per lo dit frare A(rnau) Pellegrí no és a si de reebre com no tengua manament ne en la dita letra no sia contengut.

La qual cossa fo feyta el terme de la honor de Beniffaçà en lo dia e an damunt scritz.

Testimonis foren açò presents en P(ere) de Vayldellort, notari de la Pobla de Beniffaçà, e en P(ere) de Vilalta, estadant en Coratxà.

Sig+num Bernardi de Palacio, notarii publici Onde, qui hec scripssit et ad hiis omnibus interfui et ad requissicionem utriusque partis in forma<m> publica<m> regigo atque pono cum supprapósito in II^a linea ubidi legitur rey.

Índex antroponímic

A

- Abdal·là, sarraí de [...]es 83
Abella (Abela), n' 120
Abella (*Abeylla*), Arnau (*Arnaldus*) d', notari públic de la Serra d'en Galceran 121, 123
Abella, Balaguer d', veí de Coratxà 95
Abella, Pere d', veí d'Albocàsser 191, 192
Abella (Abeyla), Pere d', notari de Morella 292, 295
Abenaceba, Abdulaziz 50, 51
Abençale, Mahomat (Mahomet) 51
Abenhabib de Canals (*Abengalip de Canali-bus*), Mahomat 50, 51
Abenhacén 83
Abenleipp, Abraham (Abraffim), jueu 85
Abenselqui, Jahia, jueu 85
Abenvives, Abocetri 84
Abenvives, Abraham (Abraffim), germà de Salomó Alorquí 34
Abenvives, Jahudà, jueu 82
Abenvives, Jucef (Judef), jueu 82, 86
Abenvives, n', fill d'en Jucef Abenvives 83
Abenvives, Samuel, jueu, fill de Jucef Abenvives 83
Aber[...], Jacob 85
Abeyapruq, Mahomat (Mahomet) 50
Abinceprut, Jucef, jueu 74
Abinceyt, Abraham (Abraffim), corredor 84
Abinhomar, Açmet, sarraí de Picassent 82
Abini[...], Çaat, sarraí 82
Abinsamaria, Abraham (Abraffim) 84
Abinsamarra, Isaac (Açach) 84
Abinzunarna, Salomçó (Salamó) 85
Abolarab, Saat (Çaat), sarraí captiu de Berenguer Desnoguer 82
Abraham (Abraffim) 83
Abraham (Abraffim), picador d'arròs 84
Abraham (Abraffim), sarraí 85
Abroxaprut, Samuel, jueu 84
Abuxarif, Aix, servidor del noble Artal d'Alagó 109
Acelumbre, Joan (Johan) de, veí de Saragossa 366
Acer (*Acerii*), Pere (*Petrus*), notari de Lleida 120, 121, 123
Adalil (Adalyll), Bernat 160
Adre, Guillem d', escuder 99, 100
Adrover (*Adroverii*), Pere (*Petrus*), veí de Cullera 355, 356
Adrover, Ramon, veí de Coratxà 95, 115, 116
Àger (*Agere*), Pere (*Petrus*) d', prevere 41, 43
Agnés (Angnés), na, muller de Domingo de Tamar 87
Agnés (Hignés), n' 19, 102, 103
Agramunt (*Acrimonte*), Guillem (*Guillelmus*) d', notari públic de València 215, 217
Agramunt (Agremunt), Pere, veí de Castell de Cabres 95
Aguilar, notari públic 134, 135
Aguiló, Arnau d', veí de Morella 63, 66, 106, 107

- Aguiló (*Aquilone*), Francesc (*Franciscus*) de 382
- Aguiló (*Aguilonis*), Ramon (*Raymundus*), lloctinent del justícia de Castelló de la Plana 63, 64, 192
- Aguilen → Na Guilsen
- Aguiló, Pere 46
- Aguna, Ramon, veí d'Olocau 174, 177
- Ahuero (*Uero*), Ényego d', veí de la Serra d'en Galceran 121, 123
- Aigüesvives (*Ayguës Vives*), fra Berenguer d', comanador de la casa de Borriana de l'orde del Temple 13, 86, 87
- Alaceri, Mahomat, sarraí de Quart 83
- Alaceri, Saat (*Çaat*), sarraí de Quart 83
- Alagó (*Alagón, Alagone*), Artal (*Artaldus, Art-hal*) d' germà de Blasco d'Alagó 108, 109, 118, 119, 120, 146, 147, 148, 149, 193, 209, 210, 211, 213, 214, 286, 350
- Alagó (*Alagone*), Blasco d' (Blasco de, Blasco de, *Blasius de*), senyor d'Ares 65, 118, 119, 120, 250
- Alagó, Joan (*Iohanne*) d' 134, 135, 165, 166
- Alayecir, Mahomat, sarraí 83
- Alazar, Jahudà, jueu 82, 86
- Al-Azraq (*Alazrac*), sarraí 82
- Albalat, fra Eximeno (*Exemeno Eximini*) d', monjo del monestir de Roda 265, 266, 267
- Albalat (*Albalato*), Jaume d' (*Iacobus de, Jacme d'*), sagristà de la Seu de València 124, 125, 275, 276
- Albanell, fra Pere d', comanador de la casa del Temple de València 41, 42
- Albarells (*Albarels, Albareyls*), Miquel (*Michel, Miguel*), jurat de Morella 98, 250, 251, 253, 254
- Albarells (*Albareyles*), Domingo d', veí de Morella 98
- Albayer, Isaac (*Açacr*), jueu 85
- Alberit, Sanxo, veí de Vilafranca del Maestrat 118, 120
- Albero (Alvero), Bernat d' 254
- Albert (*Arberti*), Guillem (*Guillelmus*), notari de València 38, 41, 42, 43
- Albert (*Alberti*), Ponç (*Poncius, Ponç*), jurista i oficial de València 110, 112, 114
- Albert, fra Ramon 101, 102
- Albiol, Jaume (*Jacme*) 122
- Alcalà, Fortuny (*Fortunyo*) de 71
- Alçamora, Bernat (*Bernardus*) d' 256, 258
- Alçoçontani, Jahiel 50, 51
- Alcoleja (*Alcoleya*), Andreu d', veí d'Onda 99, 100
- Ale[...]bili, Mossé 85
- Alegre, Guillem (*Guiem*), veí de la Pobra de Benifassà 95
- Alegret, Jaume (*Jacme*) 160
- Aler (*Aller*), Pere, ciutadà de València 18, 69
- Alexandre, Guillem (*Guillelmus*) 255, 256
- Alfaro (*Alffaro*), fra Pasqual d' (*Paschal d', Paschasius de*), comanador de la casa de Borriana de l'Orde del Temple 231, 232, 233, 236
- Alfons III (Alfonso, Alfonsso, *Alfonsus, Amfòs, Anfòs*), rei de la Corona d'Aragó 89, 160, 209, 210, 211, 213, 214, 222, 223, 282, 283, 362, 363, 364, 367, 369, 374, 375, 376, 377
- Alforc (*Alforch*), Asensi d' (*Assensi d'*) 295, 298
- Alforc (*Alforch*), Guillem d' (*Guillelmus de*), notari públic de Borriana 132, 134, 233, 236, 237
- Alguaire (*Alguayra*), Berenguer d', mestre i piquer de València 281
- Alguaire (*Alguayra*), Bernat d' 91, 92
- Alhauel, Hacen, jueu 85
- Alhaxulli, Sait (*Çayt*) 357
- Alí, moro 85
- Alí, qui estava a Bunyol 84
- Alí, sarraí 82
- Aliaga, Esteve d' (*Steva d'*) 362, 363
- Aliaga, Joan d' (*Johan d'*), veí de Xàtiva 335
- Aliazar, Isaaquell (*Içaquell*) 83
- Alió (*Allionch*), Domingo (*Dominicus*) d' 236
- Alió, Guillem 197, 200
- Aljumani, Mahomat 82
- Allatar, Mahomat, sarraí de Bétera 85
- Allateff, Salamó, jueu 84

- Almaçoror (Almcoror), Galip 50, 51
 Almater (Al[...]), Mossé 51, 84
 Almenara, Arnau d' 294
 Almenara, Borràs d' (Borraz d') 204, 206
 Almenara, Domingo, pare 252
 Almenara, Ramon d', pare 254
 Almenara, Ramon d', veí de Morella 98
 Alorquí (Allorquí), Isaac (Açach), jueu 84
 Alorquí (Allorquí), Salomó, jueu de València 34, 83
 Alqualispara, Hamet (Azmet) 82
 Alquen, Abraham (Abraffim) 85
 Altadona, na, filla de Pere Cima, habitant a Castelló de la Plana 17, 237, 238
 Alvero → Albero
 Amat, Berenguer 101, 102
 Ambell (Ambel), fra Miquel d' (fra Miquell d'), cambrer de Peníscola de l'orde del Temple 225, 226
 Ametla (Amenla), Ramon 94
 Amigó, Jaume (Jacme), veí de Sant Mateu 244, 245
 Amucequis, Hamet (Açmet) 82
 Anglés, Berengueró, membre de la casa reial 357
 Anglesola, Bernat d', veí de Peníscola 161, 162, 164
 Anglesola (Angleola, *Angularia*), Guillem d' (Guiem d', *Guillelmus de*), senyor de la tinença de Culla 139, 153, 184, 194, 195, 197, 198, 200, 202, 204, 205, 206, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 236, 299, 326, 361
 Anglesola (Angleola, *Angularia*, Englesola), Jaume d' (*Iacobus de*, Jacme d'), justícia de la vila de Sant Mateu 116, 117, 236, 244, 245, 246, 286, 349, 350
 Aniort, Pere d' 74
 Annalahla, Mahomat (Mahomet) 51
 Antilló, Sanç (San) d' 160, 161
 Aragonés, Domingo, veí del Boixar 95
 Aragonés, Guillem, rector de Paterna 36
 Aragonés (*Aragonesii*), Joan (Johan, *Johannes*) 56, 57
 Aragonés, Romeu 54
 Arenys (Areyn), Miquelet d' 162
 Arenys (Areny), Pere d' (*Petrus de*), veí de Morella 63, 64, 98, 106, 107, 204, 206, 220, 243, 252, 254, 338
 Arenys, Ramon (*Raymundo*) d' 237
 Ares (*Ares*), Miquel (*Michaelis*) d' 119
 Arguer, Abraham (Abraffim), jueu de Conca 85
 Arnau, bisbe de Tortosa → Jardí, Arnau de
 Arnau, sagristà del monestir de Benifassà 178
 Arnau, Guillem, canviador 83
 Arnés, Vicent d' 59, 60
 Arquer, Joan (Johan), capellà 97
 Arras (Arraç), Aznar de, veí de Saragossa 283, 366
 Asanui (Asenuy, Assenuy), Bernat d' 275, 276, 277
 Asensi, fill de Jaume Escrivà i de n'Elisenda 268, 269, 272
 Aslor (*Açlor*), Artal d' (*Artaldus de*), porter reial 380
 Asnar (Aznar), Domingo 71
 Asnar (Açnar), Pere, veí d'Ares 263, 264
 Asnar (Aznar), Pere, veí de Coratxà 95
 Asnares (Açnares, *Aznarii*) Gordo, Garcia, jurat de la ciutat de Saragossa 368, 369, 372, 373, 375, 376, 379, 380
 Assalit (*Assalliti*), veí de Sogorb 38
 Assió (*Assio*), Joan d' (*Iohannes de*), habitant de Valdelinars 228, 231
 Assió (Asió), Nicolau d' (Nicolao d') 68, 69
 Aster (Aster, *Asterii*), Arnau (*Arnaldus*), justícia i jurat de Morella 46, 63, 66, 98, 106, 107, 136, 179, 180, 204, 250, 251, 254, 342, 345, 365
 Aster, Guillem, veí de Morella 344
 Astor (*Açtor*), Nicolau (*Nicholaus*) d' 365
 Astor, Tomàs (*Thomasius*) d', fill de Nicolau d'Astor 365
 Astruc (Astrugo), jueu 85
 Atzabbon, Alí, sarraí de Xèrica 82
 Auhorro, Mahomat (Mahomet) 51
 Aversó (*Aversone*), Bernat d' (*Bernardus de*), notari i escrivà reial 380

- Avinxaprut, Isaac (Içac), jueu de Calataiud 83
- Avinyó (*Aviny*, *Avinione*, *Avinyone*, *Avinyone*), Guillem d' (*Guillelmus de*), cirurgià de València 17, 41, 42, 43, 72, 73
- Avinyó (*Avinione*, Avinyó), Jaume d' (*Iacobus de*, Jacme d') 72, 74
- Axa, captiva d'en Bernat de Castellet 83
- Azant[...], Mutarrach, sarraí de Picassent 85
- Azaron, Abraham (Abraham) 84
- Azemeyll, Cassim (Cacim) 50, 51
- Azeytuni, Isaac (Açach) 85
- Aznar → Asnar
- Aznarez → Asnares
- Azorza, Abdal·là, moro 85
- B**
- Ba[...], Ferrer de (*Ferrarius de*), notari de València 47, 48
- Balaguer (*Balagarii*), Bartomeu (*Bartolomeus*), justícia de Peníscola 168, 169, 225, 226
- Balaguer, Ferrer (Ferrer), jurat de Castalla 126, 127, 128
- Balaguer, Jaume (Jacme) 115, 116
- Balaguer, Pere de 239
- Balaguer (*Balager*), Ramon (*Raymundus*), habitant de Vilafamés 237, 238
- Balaguera, na 120
- Baldinar (*Baldinari*), Domingo (*Dominicus*), notari públic d'Onda 75, 77
- Baldós, Guillem (Guiem), veí del Boixar 95
- Baldric (Baldrich), Pere, veí de Morella 98
- Ballestar (Belestar), Ramon de 105
- Ballester (Balester), Bartomeu (*Bertholomeu*) 36, 37
- Ballester (Balester, *Balistarii*), Ferrer (*Ferrarius*), notari públic per tota la terra del rei 89, 91, 100, 104, 330
- Ballester (Balester), Martí (Martín), justícia de Castalla 127, 128
- Ballester (*Ballistarii*), Martín (*Martini*), veí de Sogorb 38
- Ballester, Ramon, justícia de Coratxà, veí del Boixar 95
- Banyeres (*Bagnariis*, Bayeres, Bayneres), Gerau de (*Geraldus de*, Gerau de), alcaid de Culla 152, 153, 184, 185, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 204, 205, 206, 209, 210, 211, 213, 214, 236, 312, 313
- Banyuls (Bayuls), fra Arnau de (*Arnaldus de*), comanador de Peníscola de l'orde del Temple 238, 240, 244, 246, 246, 256, 284, 285, 286, 348, 349, 350, 351, 361
- Barberà (*Barberano*), Pere (*Petrus*) de, llaurador de l'horta de València 52, 53, 54, 55, 56, 57
- Barberà (*Barberani*), Pere (*Petrus*), notari públic de Morella 147, 148, 265, 267, 338, 340
- Barbut, Far (Pharo) 84
- Barbut, Isaac (Açach), jueu 84
- Barbut, Jucef (Juceff) 84
- Barcelona (*Barchinona*), Guillem de (*Guillelmus de*), ciutadà de València 268, 272, 273, 274
- Bardaxí, Salvador 280
- Bardela, Pere 119
- Barea, Pere de (Pero de), habitant de Saragossa 366
- Baró, Guillem 179
- Barraxina (Barrachina), Pasqual de 71
- Barrinou, Ramon de 46, 66, 68
- Bartomeu (*Bartolomeu*, Bertolomeu), Mascarós (*Mascarosius*), justícia de Vinaròs 123, 124
- Bas, en 72, 73
- Bàschara (*Bàschara*, *Baschara*, Bàschera, Bàsquara), Jaume de (Jacme de, *Iacobus de*), jurista 283, 284, 380, 381
- Bassa, Joan (Johan) 162
- Batlle, Berenguer, veí d'Olocau 174, 177
- Batlle (Batle), Guillem (Guiem), veí de Coratxà 95,
- Batlle (Batle), Ramon 286
- Bec (Bech), Bernat 82
- Becech → Besec
- Beldú (*Beldu*), Guillem (*Guillelmus*) 226, 227
- Belenguer, Joan (Johan) 71
- Belisén → Bellissén
- Bell·lloc (Belloch), Barberà de, jurat de Portell 145

- Bell-lloc (Belloch), Guillem de 160
- Bell-lloc (Belloch), Joan (Johan) de, jurat de Morella 204
- Bell-lloc (Belloch, *Belloloco, Pulcroloco, Pulcro loco*), fra Ramon de (*Raymundus de*), comanador de la casa de València de l'orde del Temple i posteriorment comanador de Tortosa i tinent de Peníscola 66, 94, 131, 196, 214
- Bell-lloc (Beylloch), fra Ramon de, comanador de Borriana i d'Onda de l'orde de l'Hospital 132, 134
- Bellido (Belido), Abrahim (Abrafim), sarraí 82
- Bellissén, fra Bernat de, lloctinent del comanador a Ares i la tinença de les Coves de l'orde del Temple 227, 228
- Bellissén (Belisén), Pere 94
- Bellot, Guillem 83
- Belltall (Beyltayl), fra Berenguer, abat del monestir de Benifassà 338
- Belltall (Beltayl, Beltayll, Belltayl), Domingo de (*Dominicus de*), arxipreste de Morella 63, 64, 65, 66, 178, 294, 377
- Bellver (Belver), Bernat de, ferrer 126, 127, 128, 131
- Belsa, Jaume (Jacme) de, jurat de Morella 178
- Belsa (*Belssa*), Miquel (Michel) de, jurat de Morella 266, 293, 294, 338, 341, 343, 364
- Benedit (Benedito), Esteve (Estefan) 126, 127, 128
- Benet, Arnau, veí de Castell de Cabres 95
- Benet (Beneet), Guillem, notari públic de Morella 284
- Benet (Beneet), Joan (Johan) 54
- Benet, Ramon, notari 240, 244, 293, 294, 338, 340, 342, 345
- Benidela, Hamet (Azmet), moro 85
- Benviure (Beviure), fra Galceran de 162
- Berenguer, Bernat, cavaller, justícia i jurat de Borriana 86, 94, 107, 108
- Berenguer (*Berengarii*), Guillem (*Guillelmus*), veí de Castelló de la Plana 38, 137, 146, 149, 187, 189, 192
- Berenguer, Jaume (Jachme, Jacme)
- Berenguer (*Berengarii*), Joan (*Iohannes*) 41
- Berenguer (*Berengarii*), Pere (*Petrus*) 135, 187, 189
- Berenguera, na, muller d'Arnau de Sant Martí 84
- Berenguera (*Berengaria*), na, muller de Bernat Savella 237
- Berga, Bernat de, jurat de la vila d'Onda 107, 108
- Berga, Guillem de (Guiem de), veí de Castell de Cabres 95
- Berga, Tomàs de (Thomàs de), lloctinent de jurat de Fredes 95
- Berig (Beryg), Pere 18, 69
- Bernat (*Bernardi*), Jaume (*Iacobus*), veí de Gandia 89, 91
- Bernat (*Bernardi*), Miquel (*Michael, Michel*), notari públic de Morella 284, 382
- Bernat, fra Ramon (*Raymundo*), abat del monestir de Benifassà 115, 154, 155
- Bernat Carbonell (*Bernardi Carbonelli*), Salvador (*Salvator*) 275
- Bernat de Barrinou, Guillem 66, 68, 273
- Bernat de Montpeller (*Bernardi de Montipesulano*), Guillem (*Guillelmus*) 74, 76
- Bertran, Bartomeu (Bertholomeu) 36, 37
- Bertran, Guillem 122
- Bertran, Jaume (Jacme), veí d'Ares 152, 153
- Beruy, Joan (Johan) 115, 116
- Besec (Becech), Pere 66, 68
- Besora, Bort de, lloctinent del lloctinent de procurador del regne del riu d'Uixò ençà 193, 194
- Besora, Espàrec de (*Spurius de*) 134, 135
- Besora, Ramon de, escuder, senyor de la Torre d'en Besora 152, 153
- Bestui (*Bestuy*), Domingo (*Dominicus*) de 350, 352
- Beviure → Benviure
- Bielsa (*Bielssa*), Valero de, notari de la ciutat de Saragossa 368, 369
- Biscarra, Rodrigo de 224
- Blanc (Blanch), Berenguer (Beringuer) 98

- Blanc (Blanch), Bonanat, corredor 72
 Blasco, Salvador 82
 Blau, Jucef 83
 Bleda, Guerau 160
 Boil (Boyl, Buyl), Pere 264, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362
 Boix, Ramon 82
 Bonencontre, Arnau de, veí de Borriana 296
 Bonescomes (Bonescombes), Pere de 291
 Bonet, Pericó (*Periconus*) 256, 258
 Bonfill (Bonfil), en 37, 38
 Bonfill, Pere, jurat del Boixar 95
 Bonivern (*Bonyvern*), Bernat (*Bernardus*), notari públic per a tot el regne de Múrcia 171, 172
 Bono, Pere (Pero), adalil 224
 Bonsom (Bonshom), Domingo, jurat de la vila de Borriana 94, 296, 297, 288
 Bonvilar, Pere de 224
 Boot, Salvador de 123, 124
 Borja (Berge, Borge, Borge, Borya), fra Simon de 308, 309, 410, 311, 313, 314, 317, 318, 319, 320, 327, 328
 Borràs (Boraç, *Boracii*, Borraça), Bernat (Bernard, *Bernardus*), notari públic d'Ares 118, 120, 145, 147, 152, 153, 160
 Borrell (*Borelli*), Mateu (*Matheus*), escrivà 380
 Boter, Berenguer 250, 255
 Boter, Pere 341, 342, 344
 Brau (*Braudio*), Bernat (*Bernardus*) 382
 Bremond (Bremont), Berenguer, rector de l'església de Castell de Cabres 97
 Brugueres, Guillem 183, 184
 Brusca, Domingo de 85
 Brusca (Bruscha), Pere de, jurat de Morella 98
 Brusca, Pere (*Petrus*) de, veí de Castelló de la Plana 193, 194
 Brusca (Bruscha), Ponç de, veí de Castelló de la Plana 192
 Brusca, Ramon 251
 Brusca (*Bruscha*), Romeu de (*Romeus de*), jurat de Morella 239, 240, 250, 254, 283, 378, 382
 Brusca (*Bruscha*), Téric de (Térich de, *Térichus de*, *Tericus de*, *Thericus de*), jurista, lloctinent del justícia i jurat de Morella 46, 116, 117, 178, 252, 254, 259, 293, 294, 338, 364
 Buesa, fra Garcia de, cellerer major del monestir de Roda 250, 253
 Bugia, Bonanat 105
 Busquet (Buschet), Guillem, jurat de Morvedre 281
- C
- Cabanes, Guillem (Guiem), veí de Morella 98
 Cabàs (Cabaç), Bernat, veí de Vilafamés 183, 184, 259, 260, 261
 Cabrera, Nicolau de (Nicolàs de), lloctinent del justícia de Sogorb 79, 80
 Cabrera, Ramon, vicecanceller del rei 160, 161
 Cabrerés, Guillem 360
 Calant, Bernat de (*Bernardus de*), veí de Sogorb 69
 Calataiud (*Calataiubo*), Pere de (*Petrus de*), justícia de Sogorb 38
 Calbet, Ramon, saig 34
 Calça, Bertolí 265, 267
 Calderó, Domingo 337
 Caldes, fra Galceran de (fra Gualceran de), comandador de Cervera de l'orde de l'Hospital 349
 Caldes, Ramon de 87
 Calonge, Mateu (*Matheus*), notari de València, notari de València 189, 191
 Camarasa (Camarassa), en, veí de Morella 65
 Camarasa, Pere de 124, 126
 Cambra, Joan de la (Johan de la), veí de Saragossa 366
 Camós, Bernat de 215, 217
 Campos, Miquel de 108, 109
 Canemàs → Canyamàs
 Canet, Guillem de 122
 Canet, na Guillema de 358
 Cànoves, Pere de 94
 Canyamàs (*Canamas*, Canamàs, *Canemas*), Miquel de (*Michael de*, *Michael de*, *Michel de*), clergue 38, 39, 40, 41

- Caors, Miquel de (Michel de), vicari 102, 103
- Capdebou, Jaume (Jacme), lloctinent d'Eximén Enyeguis 159, 160
- Capdevila, Ramon de (*Raimundus de*), veí de Vilanova d'Alcolea 121, 123
- Carabasser (Carabacer), Pere 218, 221, 240, 244
- Caravaca (Carracava), Tomàs de (Thomàs de), veí de la ciutat de Saragossa 283
- Carbonell, Domingo 232, 234
- Carbonera, Joan de (Johan de), veí de Sorb 69
- Cardona, Arnau (*Arnaldus*), justícia i notari de Borriana 59, 60, 62, 63, 86, 88, 91, 92, 94, 132, 165, 166, 167, 231, 232, 233
- Cardona, fra Berenguer de (*Berengarius de*), mestre de l'orde del Temple a Aragó i Catalunya 123, 124, 132, 134, 153, 156, 158, 263
- Cardona, Bernat de 52, 54, 82
- Cardona, Domingo de, veí d'Ares 263, 264
- Carlos (Carllos), Joan (Johan) 160
- Carnisser (Carnicer), Mateu (Matheu), jurat de Cabanes 58, 59, 60
- Carreres (Careres), Arnau, jutge 269
- Cartalla de (*Cartaya*), Arnau de (*Arnaldus de*) 73
- Casalduc, Jaume de (Jacme de) 173, 174
- Caselles (Caseles), Ramon de 158, 159
- Casquer, Berenguer, veí de Morella 98
- Castalla, Joan de (Johan de), corredor públic 127, 128
- Castellfullit (Castelfolit), fra Guillem de, comandador de l'orde la Mercé a València 101, 102
- Castellà, Jaume (Jacme), justícia de València 85
- Castellar (Castelar), el fill d'en 37
- Castellet, Bernat de 47, 83
- Castellnou (Castelnou), Alí de 83
- Castellnou (Castelnou), fra Arnau de, mestre del Temple a Aragó i Catalunya 37
- Castellnou, Dalmau de 345
- Castellnou (Castelnou, *Castronovo*), Jaspert de (Gesbert, Gespert, Gisbert, Jaçpert, *Jaspertus*, Jasbert, Jazpert, *Jazbertus*) de, vescomte de Castellnou i procurador general del regne de València 47, 103, 104, 105, 180, 181, 183, 184, 186, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 197, 207, 209, 211, 212, 236, 299, 301, 306, 307, 308, 309, 314, 316, 318, 319, 325, 326, 327, 328, 331, 332, 334, 335, 338, 339, 345, 348, 352, 353, 354, 355, 382, 383
- Castellnou (Castelnou), Pere de 76
- Castelló, Guillem de 71, 72, 80
- Castelló, Miquel (Michel) de 97
- Castelló, na Llorença (Lorença) de 80
- Castellot (Castelloto, Casteyllot), Rodrigo de (*Rodericus de*), veí d'Onda 99, 100, 258, 259
- Castell-sarraí (*Castro sarraceno*), Jaume de (*Iacobus de*) 52, 58
- Castellví (Casteyllví), en, veí de València 99, 100
- Castralbo (*Castralvo*), Martín de (*Martinus de*), habitant de Valdelinars 228, 231
- Castro, Pere de, veí de Morvedre 281
- Català (*Catalani*), Arnau (*Arnaldus*) 136, 151, 152
- Cedrelles (Cedreyles), Ivanyes de 181, 182
- Celma → Selma
- Celom (Celolm), Guillem, justícia de València 336
- Cena, Domingo de, veí de Vila-real 99, 100
- Cerdà (*Cerdani*), Guillem (*Guillelmus*), notari públic de Castelló de la Plana 63, 64, 155, 157
- Cerda, Alfons de la (Amfós de la), pretendent al tro de Castella 159, 160
- Cervelló, Bernat 95, 98
- Cervera, Bernat de 202, 203
- Cervera, Guillem 206
- Cervera (*Cervaria*), Jaume Ramon de (*Iacobus Raymundi de*, Jacme Ramon de) 52, 58, 74, 76, 277
- Cima, Agustí (*Agustinus*), veí de Castelló 238
- Cima, Pere (*Petrus*) 237
- Cirera, Jaume (Jacme), veí de la Pobla de Benifassà 96

- Cirerola, Bernat, veí de Castell de Cabres 95
 Ciscar → Siscar
 Ciurana → Siurana
 Ciutadilla (Ciutadyla), Pere de, jurat de Morella 204, 294, 338
 Clarà, Guillem de 224
 Clarà (*Clerano*), Pere de (*Petrus de*), prevere 169, 170, 171, 196, 197
 Claramunt, Berenguer de 224
 Claramunt (*Claromonte*), Domingo de (*Dominicus de*), notari de València 291, 292
 Claramunt (Clarmunt), fra Guillem de, comanador d'Amposta 286, 287
 Claramunt (*Clarmonte*, Clarmunt), Pere de (*Petrus de*) 162, 165, 225, 226
 Claramunt (Clarmont), Ramon de (Remon de) 126, 127
 Claravalls (*Clarisvallibus*), Ramon de (*Raymundus de*), notari públic de Morella 378
 Clarena, Berenguer (*Berengarius*), veí de Castelló de la Plana 191, 192
 Claver, Pere, veí de Peníscola 140, 142, 143, 144, 145
 Clerà → Clarà
 Coc (Coch), Berenguer 83
 Coll → Descoll
 Collades (Collados), Miquel de, batle d'Atzeneta del Maestrat 200, 201
 Colom, Bonanat, veí de Sant Mateu 138, 140
 Colom (*Columbî*), Pere (*Petrus*), notari públic de Lleida 120, 121, 123, 285, 286, 287
 Coloma, na 83
 Colomet, Bernat, ciutadà de València 284, 360
 Colrat (Colrrat), Ramon, batle de Borriana 288, 291
 Colteller (Colteler), Andreu 233, 234, 288, 290
 Comes, Miquel (Michel), veí de Coratxà 95
 Comí, Pere 123, 124
 Company (Compayn), Arnau, veí de Morella 162
 Company (Conpany), Berenguer, veí de Castell de Cabres 95
 Company (Companyn), Bernat 244, 246
 Comte, Guillem, jurat de València 105, 106
 Conca, na Marta de 81
 Condomina, Bernat de (*Bernardus de*) 110, 115
 Conesa, Berenguer 48
 Conesa, Ramon 48
 Conques, [...] de 286
 Conques, Berenguer de 69
 Conques, Nadal de, veí de Castelló de la Plana 185, 186, 187
 Constança, na, ex-emperadriu dels Grecs 298
 Corbató (Corbaton), Joan de (Juhan de) 81
 Corbella (Corbela), Pere, notari públic de Morella 250, 251, 254, 284
 Corbera (*Corberan*), Arnau (*Arnaldus*), prevere 74, 76
 Corbins, Joan de (Johan de) 97, 98
 Cordoner, Isaac (Içach) 85
 Còrdova, Gil de 53
 Cormeda, Bernat de 85
 Corretger (Correger), Pere, de Sant Mateu 162
 Cortada, Miquel de (*Michael de*) 47, 48
 Cortit, Jaume (Jacme), batle de Borriana 107, 108
 Cosconosa, Jaume de (Jacme de), habitant de la Pobla del Temple en Borriana 91, 92, 94
 Costa, Pere, Pere de la, jutge reial 197, 198, 202, 203, 228, 229, 231
 Cretes (Creetes), Berenguer de 95
 Cristòfol (Christòvol), en, rector de l'església de Borriol 181, 182
 Cruïlles (Cruylles), Bernat de 224
- D**
 Dalmau (*Dalmaçii*), Berenguer (*Berengarius*), justícia de València 33, 34, 44, 45, 48, 49, 83, 87
 Daroca (*Daroque*), Garcia de, notari públic de Castalla 48, 102, 103, 127, 128
 Desbosc (Dezbuch, Dezbusch), fra Arnau, comanador d'Onda i lloctinent del co-

- manador d'Uldecona de l'orde de l'Hospital 100, 107, 108, 284, 285, 286, 287
- Desbosc (del Bosch, Deçbosch, Desbosch, Dezbosch), fra Bernat, comanador de Borriana i Vilafamés de l'Orde de l'Hospital 58, 59, 137, 138, 140, 143, 144, 183, 237, 238, 259, 260, 354, 355
- Desbosc (Bosch, *Boscho*, Desbosch), Guillem (*Guillelmus de*), jurat i seller de València 60, 61, 128, 131, 278
- Descamps (Deçcamps, Dezcamps), Bartomeu (Bertolomeu), veí d'Ares 145, 146, 147
- Desclapers, Bernat 52, 54
- Desclapers (Dezclapers), Ferrer 53
- Desclapers, Joan (Johan) 275, 276
- Descloquer (*Cloquerio*, Dezcloquer), Guillem (*Guillelmus de*), jutge reial a Xàtiva 49, 50, 51
- Descoll (Dezcoll, *Collo*), Berenguer (*Berengarius de*), lloctinent reial del mer imperi a la Plana de Castelló 150, 155, 156, 157
- Descomte (Dezcomte), Bartomeu (Bertomeu) 84
- Descortell, Ferrer, lloctinent reial al regne de Múrcia 224
- Desfar (Dezfar), Berenguer (Beringuer), metge 275, 276, 277
- Desfreixa (Desfrefxa), Arnau 160
- Desllor (Deslor, *Lauro*), Bernat (*Bernardus de*) 44, 45, 60, 72, 74
- Desmàs, Ferrer 169, 171, 215, 217
- Desnoger (Deznoger), Berenguer 82
- Despí, Bernat, ciutadà de València 70
- Despí (*de Pinu*), Francesc (*Franceschus de*, Francisco), notari de la cort 184, 185, 186, 187, 197, 200, 275
- Desplà (*Plano*, Desplà, Dezplà), Bernat (*Bernardus de*) 49, 50, 110, 112, 114, 115
- Despont (Dezpont), Arnau 94
- Despont (Dezpont), Bartomeu (Bertholomeu), veí de Borriana 132, 134, 288, 289, 297
- Despont (Dezpont), Pelegrí 224
- Despont, Ramon (*Raimundus*, *Raymundus*), bisbe de València i canceller reial 48, 103, 104, 278
- Despou (Dezpou), Bonanat 53
- Despuig (Dezpuyg), Arnau, comprador de la sal de Borriana 108
- Despuig (Despug), Bernat, veí de Castalla 102, 103, 126, 127, 128
- Despuig (*Podio*), Joan (*Iohannes de*), apotecari 41, 43
- Despuig (Dezpuig), Nicolau (Nicholau), notari de València 273
- Despuig (*Podio*), Pere (*Petrus de*), notari de València 215, 217
- Des-soler, fra Arnau 302, 304
- Destorm (*Türmo*), Pere (*Petrus de*), notari de la cort d'Alacant 171, 172
- Destorms (Deçtorms, Deztorms, de Torms), Guillem, batle i justícia de Morella 105, 106, 107, 179, 218, 219, 238, 239, 240, 241, 250, 252, 253, 254, 265, 266, 267, 344
- Destorrents (Destorent, Deztorents), Pere, veí d'Alzira 234, 235
- Desvall (*Vallo*), Bertran (*Bertrandus de*), col·lidor de les rendes reials a Daroca 222, 223
- Desvall (Deçval, Desvayl), fra Pere, cambrer de Peníscola de l'orde del Temple 349, 350, 351
- Desvilar (Dezvilar), Huguet (Uguet), veí de Castellnou 79, 80
- Deudé (*Deude*), Guillem (*Guillelmus*), notari públics de Lleida 119, 120, 121, 123
- Doménec (Doménech, *Domenech*), Guillem (*Guillelmus*), notari públic de Sant Mateu 116, 117, 162, 165, 244, 246, 247, 249, 264, 265, 300, 349, 350
- Domenge, Joan (Johan) 68
- Domingo, fill de Ramon Adrover 116
- Duran, Joan (*Iuhanes*, *Juhan*), habitant de Vilafamés 237, 238
- Duran, Pasqual (Paschual), mestre i piquer de València 281
- Duran, Pere, prevere 86, 87
- Durfort (*Durfortis*), Guillem (*Guillelmus*) 160, 161, 171

E

- Eguasser (Eguacer), Pere 250, 251, 254
- Elisenda (Alicsén, Elicsén, *Elicsenda*), n', muller de Jaume Escrivà i néta de Guillem de Barcelona 267, 268, 269, 272, 273
- Elvireta, n', filla de Pere Roicet de Corella i de na Francesca 215, 216, 217
- Enfesta, Balaguer d', veí d'Ares 152
- Entença, Gombau d', noble 222
- Entença, Guillem d' 361
- Ényego (*Enego*), Blasco (*Blasius*), notari públic d'Ares 263, 264
- Enyeguis (Enegis), Eximén (Exemén), jurat d'Oriola 159, 160
- Enyeguis d'Eslava (Enéguiz d'Ezlava), Martí, lloctinent deçà Xúquer del procurador general del regne de València 99, 100
- Ermengans, na, muller d'en Salvador Blasco 82
- Escanella (Escanola), fra Domingo d', lloctinent del comanador d'Ares de l'orde del Temple 145, 147, 152, 153
- Escolà (*Scolani*), Arnau (*Arnaldi*), notari públic de Morella 43, 44, 220, 242
- Escolà (Escollà), Bonanat 147, 149
- Escorna (Scorna), Berenguer, canonge de la Seu de València 103, 104
- Escrivà (*Scribe*, *Scrivà*), Arnau (*Arnaldus*), cavaller, batle de la ciutat de València 38, 39, 40, 169, 171, 189, 268
- Escrivà (*Scribe*), Berenguer (*Berengarius*), notari públic de Peníscola 123, 124, 138, 140, 142, 143, 144, 145, 151, 152, 161, 162, 165, 226
- Escrivà (*Scrivà*), Carbó 50
- Escrivà (*Scribe*), Guillem (*Guillelmus*), justícia de València 34, 35, 37, 38, 45, 48, 49, 52, 58, 60, 62, 72, 74, 82, 84, 87, 104, 169, 171, 215
- Escrivà (*Scribani*, *Scribe*, *Scrivà*), Jaume (*Iacobus*, *Jachme*, *Jacme*), ciutadà de València 267, 268, 269, 272, 274
- Escuder (Scuder), Bernat, prevere 86, 87
- Escuder, Domingo 120
- Escuder, Pasqual (Pascual) 120
- Eslava, Bartomeu (Bertholomeu) d', jurista i ciutadà de Saragossa 348
- Espanyol (*Ispanus*, *Spanyol*), fra 63, 64, 65, 66
- Esparter, Arnau, batejat 82
- Espelt, Jaume (Jacme), macip d'Esteve Personada 283
- Espígol (Ezpígol), Guillem d' (*Guillelmus de*), ciutadà de València 52, 54, 268, 270, 271, 274
- Esplugues, Bernat d', batle de Sogorb 71
- Estarac (Estarach), Arnau, notari de la ciutat d'Alacant 171, 172
- Estefania (Estephania), n', muller d'en Florenç 33, 34
- Esteve, Berenguer 48
- Estrany, Ramon, veí de la Pobra de Benifassà 95
- Exea, Domingo, veí de Morella 284
- Exernit, Bernat, justícia de Morella 98, 203, 204
- Eximenis (Examénez), [...] 68
- Eximenis (Ximénez), Blasco 68
- Eximenis (Ximénez), Garcia 70
- Eximenis (Eximéniz), na Maria, vídua del cavaller Bernat de Vilanova 44, 45
- Eximenis (Exeméniç, Eximéniç), n'Òria, senyora de Borriol, vídua de Roís Eximenis 181, 182, 194
- Eximenis (Examéniz), Pere, corredor 297
- Eximenis d'Arenós (Exeméniz d'Arenós), Gonsalbo (Gonçalbo) 224
- Eximenis de B [...], (Xeméniç de B[...]), Pere (Pero) 225
- Eximenis de Borriol (Examéniz, Exeméniç, Eximéniç de Borriol), Roís (Ruy), senyor de Borriol i germà de Pere Eximenis de Montornés 165, 167, 181, 182, 194
- Eximenis de Montornés (Exeméniç, Eximéniç, Eximénez, *Eximeni*, *Eximeni*, Eximéniz, Xamenes, Xaméniz, *Ximinii* de *Montetornesio*, Muntornés), Pere (Pero, *Petrus*), senyor de Montornés i germà de Roís Eximenis de Borriol 150, 155, 157, 159, 165, 166, 167, 185, 194

- Eximenis de Tormos (Xeméniz de Tormos), Sanxo 225
- Eximenis d'Urrea (*Eximeni*, Xeméniç d'Urrea), Joan (*Iohannes*, Johan) 222, 223
- Eximenis (Xamenis) de Lluna (Luna), Roís (Ruys), procurador general del regne de València 58, 59
- Eximenis del Merino (Xeménez del Merino), M. 74
- Eximenis Romeu (Xeméniç Romeu), Martí 225
- Eximeno (Examenio), prior del monestir de Benifassà 178, 180
- F**
- Fabarçà, Ramon de, frener 158, 159
- Fabra (Fabre), Tomàs (Thomàs), justícia de la ciutat de València 81, 85, 87
- Fabregat, Bernat 120
- Fabregat, Mateu (Matheu), veí d'Ares 118, 119, 120
- Falset (*Falceto*), Pere de (*Petrus de*), notari públic de Sant Mateu 244, 246
- Faubre, Guillem, veí d'Olocau del Rei 93, 93
- Feliu, Ramon 239
- Fenollosa (Fenoyllosa), Domingo de (*Dominicus de*) 53, 55, 57
- Fenollosa (Fenoyllosa), Simó de (*Simonus de*, Simon de) 53, 55, 57
- Ferran IV (Ferrando, Fernando), rei de Castella 171
- Ferrandes (Ferràndez, Ferandes), Munyo (Muyno), veí de Castalla 20, 102, 103
- Ferrandes de Jaén (Ferràndeç de Jahén), Joan (Johan) 224
- Ferrandes de los Fayos (Ferràndez de los Fayos), Garcia 224
- Ferrandis (Ferràndiç), Martí 224
- Ferrandis d'Íxer (*Ferrandi*, Ferràndiç, Ferràndiz), Pere (Pero), senyor d'Íxer i procurador general del regne de València 86, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 99
- Ferrando, correu del rei Jaume II → Lopes, Ferrando
- Ferrando, Domingo, veí d'Ares 263, 264
- Ferre (*Ferre*), Bertolí (*Bertolinus*) 168, 169
- Ferrer, Alí 83
- Ferrer (Ferer, *Ferrarii*), Berenguer (*Berengarius*), veí del Ballestar 55, 57, 96, 131
- Ferrer (*Ferrarii*), Domingo (*Dominicus*), habitant de Cabanes 137
- Ferrer, Guillem, sastre, veí de Morella 46, 63, 66
- Ferrer (*Ferrario*), Jaume (*Iacobus*), ciutadà de Barcelona 275
- Ferrer (Ferer, *Ferrarii*), Pere (*Petrus*), notari públic de València 275, 276, 277, 278
- Ferrer, Pasqual 84
- Ferrer, Pere, veí del Boixar 95
- Ferrer, Ramon, jurat de Castell de Cabres 95
- Ferrer (Ferer), Salvat, veí de Cabanes 59
- Ferrer de Camprodon (Campredon), Pere 291
- Ferrera (*Feraria*), Pere (*Petrus*), notari de Vila-famés 36, 37
- Ferrera (*Ferraria*), Pasqual de (*Pascasius de*), jurat de Sogorb 38, 70
- Ferreres (Fereses), Guillem de 324, 325
- Ferri, Maimó (*Maymonus*), notari públic de València i de Sueca 355, 356
- Ferriol, Pere (*Petrus*), notari públic de Borriana 93, 94, 232, 233, 234, 288, 289, 291
- Ferriols, Berenguer de, jurat del Boixar 95, 97
- Ferriols (Ferrols), Esteve de, veí del Boixar 95
- Ferriols, Guillem de (Guiem de), veí del Boixar 95
- Ferrús (Ferruç, *Ferrucius*, *Ferus*), en, veí de Peníscola 123, 124, 131, 132, 140, 142, 143, 144, 145, 161, 162, 165, 169, 225, 226, 227, 285, 287
- Ferrús (Ferruç, Ferruz), Guillem (Guillamó), veí de Borriana 94, 108, 135, 288, 289
- Fibla, Guillem (Guiem), justícia de Sant Mateu 264, 265, 316
- Fibla, Ponç, canvista de València 334, 336, 337

- Figuera, Domingo de la, de la casa reial 92, 93
 Filera, Nadal de, rector de l'església d'Atzeneta 200, 201, 202
 Fira, Miquel 160
 Flix, Bartomeu 346
 Flix, Berenguer 346, 347
 Florenç, en 33
 Florenç, Guillem, batle de Peníscola 151, 152, 284, 285, 286, 287, 291, 292
 Foc-encés (Foch-Encés), Joan de (Johan de) 172, 173, 226, 227
 Foc-encés (Foch-Encés), Ramon de 173, 174
 Folc (Folch), Ramon 160, 161, 361
 Folcau (Fochau, Focau, *Folcaudí*), Arnau (*Arnaldus*) 44, 45, 60, 62, 72, 74
 Fons, fra Bernat de, comanador de Peníscola de l'orde del Temple 225, 226, 227
 Font (*Fonte*), Guerau (*Geraldus*) de, ciutadà de València 208
 Font (*Fonte*), Jaume (*Iacobus*) de, notari públic de València 44, 45, 48, 49, 58, 60, 62, 72, 74, 87
 Font, Miquel (*Michael*) de la 63, 64
 Font (*Fonte*), Pere de 52, 58
 Fontanelles, Berenger de, veí de Morella 63, 66
 Fontanet, Bernat de 66, 68, 288
 Fontanet, Ramon de 93, 94, 289
 Forés, Pere, veí de la Pobla de Benifassà 96, 98
 Forés, Pere de, veí de Gandia 295, 296, 297
 Forés, Ramon de 258, 260
 Forés, Simó (Simon), veí de Vilafamés 259, 261
 Forner, en 53
 Forner, Domingo 348, 349
 Forner, Jaume (Jacme, Jachme), veí de les Coves de Vinromà 136, 249, 348, 349
 Forner, na Maria 87
 Forner, Pere 116, 117
 Fort (*Fortis*), Martí (Martín *Martinus*), notari públic d'Albocàsser 348, 349
 Franc (Franch), Ramon 253
 Franc de Castellot (Franch de Castellot), Joan (Johan) 65, 66
 Francesca (Francesca), na, filla de Berenguer Llansol i viuda de Pere Roicet de Corella 215, 216, 217
 Frener, Berenguer 53
 Fuster, Domingo 85
- G
- G. E, escrivà de la cancelleria reial a Barcelona 335
 Galceran (Gauceran), Bernat, notari públic de València 70
 Galceran (*Gaucerandi*), Guillem (*Guillelmus*), notari públic de València 110, 115
 Galceran (*Galcerandi*, *Gaucerandi*), Pere (*Petrus*), cavaller, justícia de Morella 152, 153, 154, 155, 364
 Gallur (Galur), Asensi de (Ascensio de, Assenssi de, Assensio de) 70, 71, 77, 78
 Gallur (Galur), Garcia de, fill d'Asensi de Gallur 70
 Ganador, Pere (*Petrus*) de 66, 67
 Ganim, sarraí 85
 Garbib, Mahomat (Mahomet) 50, 51
 Garcés de Jánoes, Joan (Johan) 224
 Garcés de Roda, Ferran 224
 Garcia, Ferrer 52
 Garcia, Fortuny (Fortun) 103
 Garcia (*Garcie*), Gonsalbo (Gonçalbo, Gondiçalbo) 380
 Garcia, Marco 224
 Garcia, Miquel (*Michael*), alcaid de Favarella 38, 41, 168
 Garcia de Loaisa (Loaysa), Joan (Johan), senyor de Petrer 358
 Garidell (*Garideyl*), Bernat (*Bernardus*) 255, 156
 Garrigàs, fra Jaume de (Jacme de), lloctinent del comanador de Xivert de l'orde del Temple 197, 198, 199
 Gasc (Gasch), Arnau, teixidor de Morella 95, 98
 Gascó (Gascon), Bartomeu 80
 Gascon, Bernardo 77, 78, 81

- Gaucelm (*Goncelm*), Jaume (*Iacobus*) 125, 186, 197
- Gauter, Ramon de, batle de Cervera 202, 203
- Gavaldà, Domingo, jurat de Morella 266, 293, 294, 338, 341, 243
- Gavaldà, Mateu (Matheu), veí de Castell de Cabres 95
- Gavaldà, Ramon 292, 293, 295, 338, 340
- Gelida (Gilida), fra Berenguer de, lloctinent del comanador de Xivert de l'orde del Temple 172, 173, 227
- Gener (Giner), Berenguer, veí de Coratxà 95
- Gener, Domingo 239
- Gener (*Ianuarii*), Pere (*Petrus*), notari per totes les terres del rei 278, 279
- Gil (*Egidi*), Martí (*Martinus*), notari públic de Vilafamés 237, 238, 259, 261
- Gilabert (Guilabert), Guillem 61
- Gilabert, Guerau (Gerau) 338, 343, 346, 347
- Gilabert (Guilabert, *Gilaberti*, Guillabert), Pere (*Petrus*), justícia de Borriana i lloctinent dellà Uixó del procurador general del regne de València 46, 88, 94, 99, 100, 108, 109, 132, 135, 150, 155, 156, 157, 158, 159, 184, 185, 186, 187, 236, 237, 295, 298, 354, 355, 382, 383
- Ginesta (Genesta), Arnau 83
- Gisbert (*Giçberti*), Martí (Martín) 169, 171
- Godor, n'Elissenda de (Alicsén de, *Elicsenda de*) 72, 73
- Gomar (*Gomar*, Guomar), Berenguer (*Berengarius*), antic justícia de Sant Mateu i veí de Benassal 116, 117, 136, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334
- Gomar, fra Simó (Simon) 304
- Gombau (Gombaldo), en, de Peníscola 131
- Gombau (*Gombaldi*), Arnau (*Arnaldus*), jurat de Peníscola 123, 124
- Gombau, Miquel (Michel) 123, 124
- Gomes, Guillem 59, 60
- Gómir, Pere (*Petrus*), canonge i oficial de la Seu de València, xantre de la Seu 103, 104, 278, 279
- Gonsalbo (Goçalbo, Gonçalbo, *Gondiçalbi*, *Gunçalbi*, Guoçalbo, *Gundiçalbi*), Ramon (*Raimundus*, *Raymundus*), veí d'Albocàsser i notari de les Coves de Vinromà 136, 137, 154, 155, 165, 167, 181, 182, 183, 184, 202, 203, 218, 219, 228, 231, 238, 239, 240, 241, 247, 250, 261, 285, 348, 349
- Gostanç, Bartomeu (Bertholomeu) 150
- Granell (Graneyl), Berenguer, veí del Boixar 95
- Granyena (Granyana), Bernat 244, 246
- Granyena, Ponç de (Pons de) 160
- Guàrdia, Jaume (*Iacobus*) de 50, 51
- Guardiola, Berenguer de (*Berengarius de*), lloctinent del justícia de Borriana 62, 63, 91, 92, 93, 04
- Guarner (*Guarnerii*), Jaume (*Iacobus*, Jacme) 72, 72, 73
- Guasc, Simó (*Simon*) 50, 51
- Gueralda, na, muller de Guerau Roqueta 83
- Guerau (*Geraldí*), Joan (*Ihoannes*) 172
- Guerau (*Gueraldi*), Pere (*Petrus*), presbiter 125
- Gui (*Guidone*), mestre 33, 34
- Guiandó (*Guiandoni*), Bino, ciutadà de València 128, 129, 130
- Guiandó (*Guiandoni*), Lappo (*Lappi*), germà de Bino Guiandó 128, 129
- Guillamó, fill de Bernat Sadurní → Sadurní, Guillamó
- Guillamona (*Guillemona*), na, muller de Berenguer Savella 237
- Guillem (Guiem), fra, abat del monestir de Roda 63, 64, 65, 253, 267
- Guillem (*Guillelmi*), Bernat (*Bernardus*), notari públic de Xàtiva i escrivà de la cort del procurador del regne de València 184, 185, 186, 187, 197, 200, 275
- Guillema, na, filla de Ramon Adrover 116
- Guillema, na, muller de Jaume de Subirats 85

- Guimerà, Bernat de, cavaller 361
- Guimerà, Bertolí de (*Bartolomeus de, Bertholomeus de, Bertoly de*), veí de Vilafamés 183, 184, 237, 238
- Guimerà (*Guimerano*), Pere de (*Petrus de*), veí de Castelló de la Plana 150, 191, 192
- Guitart (Guitard), Arnau, veí d'Ares 118, 120
- Guitart (Guitard, *Guitardi*), Guillem (*Guillelmus*), notari públic de les Coves de Vinromà 181, 182, 183, 184
- H*
- Hacén, sarraí captiu d'Arnau Llull de Barcelona 82
- Hamet (Azmet), sarraí captiu d'Arnau Llull de Barcelona 82
- Hamet (Azmet), sarraí 85
- Hortall (Ortall), Pero (*Petrus*), habitant de Valdelinars 228, 231
- Huarat Aixir, Mahomat 82
- Huarat Muça, Alí, sarraí 82
- Hug (Uch), Ponç (Pons), comte d'Ampúries 184, 185
- I*
- Innocenci III (*Innocencius*), Papa 39, 218, 223, 288, 289, 290, 345
- Isaac (Açach), fill de Mossé Ale[...]bili 85
- Isern (*Iszern*), Berenguer (*Berengarius*) 104, 105, 326
- J*
- Jaca (*Iacca*), Arnau de (*Arnaldus de*), notari de València 35
- Jaca (*Iacca, Jacca*), Gil de (*Egidius de*) 362
- Jàfer (*Iaffèr, Iafero, Iaffero, Jàffer*), Guillem de (*Guillelmus de*), jutge de la cort reial 258, 259, 299, 307, 308, 309, 313, 318, 326, 331, 332, 362, 363, 368, 373, 377, 378, 380, 381
- Jafion, Samuel, jueu 81, 85
- Jafudà, antic batle de Xàtiva 51
- Jardí, Arnau de (*Arnaldus de*), bisbe de Tortosa 38, 39, 40, 41, 132, 135, 179, 180, 219, 220, 242, 243, 341, 342
- Jarro, Adam de (*Adamet de*), cavaller i jurat de Borriana 86, 100
- Jaume I (*Iacobus, Jachme, Jacme, Jayme*), rei de la Corona d'Aragó 37, 39, 43, 44, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 219, 220, 243, 242, 338
- Jaume II (*Iacobus, Jacme*), rei de la Corona d'Aragó 104, 106, 108, 118, 121, 129, 147, 148, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 165, 167, 171, 172, 178, 180, 181, 200, 201, 202, 204, 205, 207, 218, 219, 222, 223, 234, 235, 242, 250, 253, 261, 262, 266, 268, 279, 280, 283, 290, 291, 292, 298, 325, 326, 334, 335, 336, 338, 339, 340, 345, 346, 347, 349, 352, 354, 363, 364
- Joan (*Iohanni, Johan*), Bernat (*Bernardus*), jurat de Benicarló 102, 103, 123, 124
- Joan (Juhan), Guillem 81
- Joan (Johan), Guillem, jurat de Portell 145
- Joan (*Iohannis*), Pere (*Petrus*), clergue 196, 197
- Jover, Guillem 62, 63, 94
- Juceff, jueu de València, fill del carnisser 84
- Juncosa (*Iuncosa*), Guillem (*Guillelmus*), resident a Bellestar 255, 256
- Juneda, Ferrer de (*Ferrarius de*), veí de Castelló de la Plana 134, 135, 191, 192
- Juneda, Guillem 197, 200
- Junqueres (*Iunqueriis*), Ramon de (*Raimundus de*), mostassaf de València 275, 276, 277
- Juscafré, Arnau, jurat de Cullera 105
- L*
- Labatut, Ramon de (*Raymundus de*), notari d'Onda 75, 77
- Lacosta → Costa
- Lafont, Domingo 250, 255
- Laupart, Perpinyà de, veí de Cullera 105
- Lavanya (*Lavania, Lavània*), Albert de, jurista 47, 48
- Les Coves, Garcia, veí de Castellot 92, 93
- Lihori (Lahori, Lehorí, *Lehorii, Lihori, Lehorin, Laphori, Laphoria, Lenhorri*), Gil

- de (*Egidius de*), lloctinent del procurador general del regne de València 218, 219, 220, 236, 238, 239, 241, 242, 256, 257, 268, 270, 274, 276, 277
- Liminyana (Leminyana), Berenguer de 160
- Liminyana (Leminyana), Guillem de, saig 160
- Liminyana (Leminyana), Pere de, notari públic d'Oriola 160, 161
- Linyà, (Lyna), Guillem de (Guiem de), jurat d'Olocau del Rei 174, 177
- Linyà (*Linya*), Ramon de (*Raymundus de*), notari públic d'Olocau del Rei 92, 93
- Lisó, Ato de 224
- Lisó (*Liso*, Lizó), fra Miquel de (*Michael de*, Michel de), comanador de Borriana de l'orde del Temple 89, 93, 94
- Llàcova (Làcova), Guillem de la 179
- Lladró (*Ladroni*), Pere (*Petrus*) 119
- Llansol (Lançol, Lansol), Berenguer 215, 216, 217
- Lledó (Ledó), Pere de, escrivà reial 83, 358, 359
- Lleis (*las Leys*, las Leyes), Bonajunta de les 171, 172
- Llenes (*Lenes*, Lenes, Leres), Ramon de (*Raymundus de*), justícia de Morella 43, 44, 98, 266, 377, 378, 379, 380, 381, 382
- Llenguaxuta (*Lenguaxuta*), Bernat (*Bernardus*) 123, 124
- Llina → Linyà
- Llívia (Líbia, *Libiano*), Bernat de (*Bernardo de*), batle general del regne de València, escrivà de ració del rei 168, 224, 279, 280, 281, 282, 289, 291, 292, 308, 326, 335, 347, 352, 353, 354
- Llívia (Líbia, *Libiano*), Pere de (*Petrus de*), batle general del regne de València 118, 119, 120, 121, 122, 123, 128, 129, 130, 181
- Llobet (Lobet), Guillem 337
- Llobet (Lobet), Pere 84
- Llofriú (*Lofriu*), Bartomeu de (*Bartolomeus de*) 50, 51
- Llombart (Lombart), Pere, veí de Castell de Cabres 95
- Llop (*Lop*), Joan (*Iohannes*), veí de la Serra d'en Galceran 121, 123
- Llopis (Lópiç), Bartomeu (Bertolomeu), germà de Joan Llopis 340
- Llopis (Lopis), Enyego (Énego) 160
- Llopis (Lópiç), Joan (Johan), germà de Bartomeu Llopis 340
- Llopis (Lopiz), Joan (Johan), escrivà de Manises i antic alcaid del lloc 36
- Llopis (*Lopiz*), Martí (*Martinus*), veí de la Serra d'en Galceran 121, 123
- Llopis (Lópiç), Nicolau (Nicholau), jurat de Morvedre 281
- Llopis (Lópiz), Pere, batejat 85
- Llopis d'Ahuero (Lópiç, Lopis d'Auhero), Eximén (Exemén) 224
- Llopis d'Ansano (Lópiç d'Ançano), Garcia 224
- Llopis de Belxit (Lópiç, Lópiz de Belxit), Eximén (Examén, Exemén), cavaller, justícia i jurat de Borriana 36, 37, 62, 86
- Llopis de Biscarra (Lópiç de Biscarra, Pero 224
- Llopis de Llisó (Lópiz de Lisó, Lison), Pere 177
- Llopis de Lluna (Lópiç de Luna), Ferran 225
- Llopis de Tovia (Lópiç, Lópiz de Thovia), Eximén (Examén) 108, 288, 289
- Llopis de Valimanya (Lópiz de Valimanya), Miquel (Michel, *Michael*), senyor de la Serra d'en Galceran 121, 122, 123
- Llorac (Lorach, *Lorach*), Guillem de (*Guillelmus de*), jurat de Benicarló 123, 124
- Llorenç (Lorenz), Martí (Martín) 122
- Llorenset (Lorencet) 83
- Llosà (Losà), Pere 340
- Llosà (Losà), Pero, nebot de Pere Llosà 340
- Lluc (*Luch*), Esteban de (Esteva de, *Sthevan de*), veí de Saragossa 368
- Llull de Barcelona (Luyl de *Barchinona*), Arnau 82
- Lluna (Luna), Bernat de, jurista de València 299, 317, 318, 319, 320, 324, 325, 328
- Lluna (Luna), Nicolau de (Micolau de) 102, 103
- Loarre, Sanxo, justícia de València 60, 61, 62, 83

- Loganya (*Lagannya*, *Logaya*), Guillem (*Guillelmum*), de la casa reial 200, 201, 202, 282, 363, 363, 365, 367, 369, 372, 374, 375, 376. 376, 377
- Loganya (Logaya), Pere, servidor del rei Alfons III 362
- Lolau (Lulau), Jucef, jueu 81, 85
- Lolau, Alazar, jueu 82
- Lopes (López), Blasco, justícia de Castalla 102, 103
- Lopes (Lópeç), Ferrando, correu del rei Jaume II 200, 201, 202, 203
- Lopes (Lópeç), Llop (Lop) 326
- Lopes de Murillo (*Lupi* de Moriello), Pere (*Petrus*), veí de 89, 91
- Lopes del Masó (Lópeç del Masó), Pere, veí d'Olocau del Rei 92, 93
- Luco, Domingo de, veí de Saragossa 366
- Luco (Lucho), Jaume de (Jacme de), veí de Saragossa 362, 363
- M*
- Macià (*Mathiani*), Andreu (*Andrea*), jurista i assessor legal del justícia de la ciutat de València 278, 279
- Maçó (*Maçoni*), Borràs (Borraç, *Borracius*), notari públic de València 228, 231
- Maçó, Guillem 44
- Maçó (*Maçoni*), Pere (*Petrus*), jurat de València 82, 278
- Maderes, Pere de (*Petrus de*), justícia, escrivà i notari de la cort de Peníscola 123, 124, 131, 132, 142, 143, 161, 162, 164, 168, 169, 225, 226, 227
- Magalló (Megalon), Joan de, veí de Vilafranca del Maestrat 118, 119, 120
- Magallón, Joan de (Johan de), notari de la ciutat de Saragossa 369
- Mahomat (Bafumet, Mafumet), sarraí de Xivert 264, 265
- Mahomat (Mahomet), sarraí de Benaguasil 82
- Maimó (Maymó), genet negre 82
- Maimó (Maymó), sarraí captiu de Pere Maçó 82
- Maimó (Maymó), Arnau, veí de Cabanes 59
- Maimó (Maymó), Isaac (Açac), jueu 82
- Maimó (Maymó), Mossé 82
- Maimoneta (Maymoneta), na, filla de Guillem Bellot 83
- Major (Mayor), Pere 60, 62
- Malars (Malarçs), Ponç (Ponçs) 105
- Malràs (*Malras*), Berenguer (*Berengarius*), notari públic de Morella 200, 201, 202, 204, 206, 338, 340
- Malràs, Melià 174, 175, 177
- Manbella, Guillem de 94
- Manresa, Esteve, veí de Canet lo Roig 151, 152
- Manresa (Menresa, Menrresa), Guillem de (Giem de, Guiem de) 77, 162
- Manresa, Jaume de (Jacme de), veí de Morvedre 281
- Manresa, Miquel (Miquell), veí de Canet lo Roig 151, 152
- Manresa (*Minorissa*), Ramon de (*Raymundus de*) 171
- Manresa, Salvador de 170, 171
- Manuel (Manuell), don Juan (Johan), infant de Castella, fill de l'infant don Manuel 171, 345, 346
- Manuel, don, infant de Castella, germà d'Alfons X 171, 172
- Marc (March), Pere, escrivà reial 168
- Marcén, Pere 71, 72
- Margalit, Arnau, jurat de Morvedre 281
- Maria, na, vídua de Bartomeu Flix 346, 347
- Maria, na, vídua de Ramon Conesa 48, 49
- Marqués (Marchés), Pere 52, 53
- Marquesa (Marchesa, *Marchesia*), na, vídua de Guillem d'Avinyó 72, 73
- Marrades, Ferrando, alcaid d'Oriola 160
- Martí (*Martini*), Berenguer (*Berengarius*, Berengueró) 53, 55, 72, 73
- Martí, Bernat, veí de Borriana 132, 134
- Martí, Domingo, saig de la cort de València 85, 308
- Martí (*Martini*), Esteve (*Stephanus*), notari de València 215, 217
- Martí, Ramon 283

- Martí, Vicent 340
- Martines de Cominyén (Martínez de Cominyén), Joan (Johan, Juhan) 74
- Martines de Morella (Martínez de Morella), Alfons (Alfonso) 225
- Martinis (Martiniz), Fortuny 204, 206
- Mascaró, Pere, jurat de Cullera 105
- Masquefa, Arnau de 160
- Masquefa (*Masqueffa*), Guillem (*Guillelmus*), jurat de Vinaròs 123, 124
- Masquefa (*Masquefa*), Passamon (*Passamon*) 134, 135
- Masquefa, Pere 160
- Massana (*Maçane*), Ramon (*Raimundus*), notari de València 35
- Massivert (*Macivert*, *Manivert*), Aparici (*Apparicius*), saig de la cort de València 212, 214
- Mataró (*Matarone*, *Materó*), Ponç de (*Poncius de*, *Pons de*), justícia de València 215, 216, 217, 217, 346, 380
- Mateu (Matheu), fill de Mateu Carnisser 59
- Mateu (Matheu), Garcia, alcaid de Montagut 224
- Mateu (*Mathei*, *Matheu*), Pere, habitant de Cabanes 59, 137
- Matoses (*Mathoses Mathoses*, *Mathosis*), Bartomeu (*Bertholomeu*, *Bertholomeus*, *Berthomeu*), justícia de València, fill de Ferrer Matoses 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 169, 170
- Matoses (*Mathoses*), Ferrer, justícia de València 52, 53, 56, 84
- Me[...], Mahomat (Mahomet) 85
- Mealla (Meala), Pere de, alcaid d'Alacant 224
- Medes, Cristòfol de (*Christophorus de*, *Christòvol de*, *Cristòvol de*), jurat de Morella 250, 251, 253, 378
- Melencosa (Manencosa, Melencosa, Menencasa), Bernat de, veí de Castell de Cabres, terme de Benifassà 350, 351, 352, 383
- Merades (o Maderes), Pere de 46
- Mercer, Andreu 79, 80
- Mercer, Arnau, veí de Sant Mateu 46, 152, 153, 256, 257, 348, 349
- Mercer (*Mercerit*), Berenguer (*Berengarius*), notari públic i escrivà de la vila de Sant Mateu 136, 275, 276, 277, 278, 279, 304
- Mestre (Maestre), Bernat, veí del Ballestar 96
- Metge (*Medici*), Berenguer (*Berengarius*) 382
- Mig (*Medii*), Llätzer (*Lazarus*) 258, 259
- Milleres (*Milleriis*), Arnaldet de (*Arnaldonus*), ciutadà de València, fill d'Arnau de Milleres 189, 191
- Milleres (*Milleriis*), Arnau de (*Arnaldus de*), ciutadà de València 189, 191
- Miquel, saig de la cort de València 87
- Miquel (*Miquaelis*), Arnau (*Arnaldus*) 53, 56, 57
- Miquel (Michel, *Miquaelii*), fra Pere (*Petrus*), prior de Cullera de l'orde de l'Hospital 104, 105, 177
- Miquel (*Michael*), Ramon (*Raymundus*), veí de Castelló de la Plana 187, 189, 192, 193, 194
- Mir, Pere 44, 45
- Miralles, Joan d (*Iohannes de*), notari públic de València 104, 169, 171, 215, 217
- Miravalls (Miravayls, Miravaylls), fra Bernat de, castellà d'Amposta de l'Orde de l'Hospital 75, 76, 107, 117
- Miravalls (*Miravallibus*), fra Ramon de (*Raymundus de*), comanador de l'orde del Temple 130
- Miravalls (Miravayls, Miravaylls), Ponç de, lloctinent del procurador general del regne de València 74, 140, 142, 150
- Miró, Bartomeu (Bertolomeu), d'Alcoi 108, 109
- Miró, Pere, jurat d'Oriola 159, 160
- Modellà (*Modeliano*), Guillem de (*Guillelmus de*) 52, 58
- Molés, Guillem (Guiem), jurat de Castell de Cabres 95
- Molina (*Molina*), Ramon de (*Raymundus de*), sobrejunter de Saragossa i Terol 208
- Moliner, Guillem 44, 85, 172, 173
- Moliner, fra Pere de, obrer del monestir de Benifassà 43

- Moliner (*Molinerii*), Ramon (*Raymundus*), notari públic del terme de Xivert 109, 110
- Mollac (Molach, *Mollacho*), Joan de (*Johannes de*, Johan de) 124, 125, 126
- Mollet (Molet), Guillem de, jutge, degà i oficial de la Seu de València 269, 270, 271, 272, 273, 274
- Moltó (*Moltoni*), Berenguer (*Berengarii*), veí de Morella 365
- Moltó, Bernat, veí de Morella 252, 254
- Moltó (*Molton*, *Moltoni*), Guillem (Guiem, *Guillelmus*), justícia i jurat de Morella 63, 66, 98, 178, 266, 293, 370, 378
- Moltó, Guillem de, canonge de la Seu de València 47
- Monçó (Monçón, *Montesono*), Pere de (*Petrus de*), batle de Sogorb 38, 77
- Monçó, Domingo de, jurat de la vila de Borriana 108
- Monçó (*Montesono*), Domingo de (*Domini-cus de*), prevere 124, 125, 126, 132, 133
- Monçó (Munsó), Guillem de (Guiem de), veí de Bel 96
- Monçó (*Montesono*, Montsó), Jaume de (*Iacobus de*) 52, 58, 72, 74
- Monçó, Llorenç de (Lorenç, Lorenz de), jurat de Borriana 108, 232, 233
- Monçó, Ventura de 94
- Montanyola → Muntanyola
- Montblanc, Arnalt de 71
- Montblanc (*Monte Albo*, *Montealbo*, Muntblanch), Guillem de (*Guillelmus de*), notari públic de Coratxà i de Morella 115, 116, 255, 256, 350, 352
- Montblanc (Muntblanch), Guillamet de 97
- Montblanc (Monblanch), Miquel de (Michel de) 60
- Montcada (Moncada), Berenguer de 160
- Montcada (Monchada, Muncada), Guillem Ramon de, senyor de Nules 99, 100, 286
- Montcada (Monchada), Ramonet de, fill de Ramon de Montcada 99, 100
- Montclar (Muntclar), Guillem de (Guiem de), justícia de Fredes 95
- Montesana, en, veí de Sant Mateu 315, 324
- Montllober (Montlober), Guillem, veí d'Olocau 174, 177
- Montmirau (Monmirau), Berenguer de, jurat de Borriana 94, 132, 134, 296
- Montornés, Ramon de, jurat de la Pobra de Benifassà 95
- Montpalau, fra Pere de, comanador de València de l'Orde del Temple 41, 42
- Montpaó (Montpahó), Pere de 264
- Montpeller (Monpesler, *Montepesulano*, Montpeler, Montpesler), Isen (Isarn, Issarn, *Issarnus*) 82, 86, 114, 115
- Mont-roig (*Monroig*), Guillem de (*Guillelmus de*), veïns de Vilanova d'Alcolea 121, 123
- Montserrat (Monserat), en 131
- Montserrat (Monsserrat), Ramon, de Tírig 136
- Montsoriu (Monsoriu), Guillem de 202, 203
- Montull (Montuyl), Arnau, veí de Bel 96
- Montull (Montul), Ferrer, batle de la Salzedella 154, 155
- Montull (Montuyl), Pere, justícia de Bel 96
- Mor [...], Martí del 283
- Mora, fra Pere, lloctinent del comanador de Borriana de l'orde del Temple 88
- Mora, Martín de 127, 128
- Mora, Valero de, corredor públic de Castalla 102, 103
- Moragues (*Moragues*), Berenguer (*Berengarius*), notari públic i escrivà de Sant Mateu 227, 285, 287
- Morató (*Moratoní*), Bernat (*Bernardus*), notari públic de Morella 178, 180, 292, 295, 341, 342, 345
- Morell (Morel), Domingo, veí de Vilafranca del Maestrat 118, 119, 120
- Morell (Moreyl), Pere, veí de la Pobra de Benifassà 96
- Morera, Joan (Johan), lloctinent del justícia de Coratxà 95, 115
- Mormani, Abdal·là, sarraí de Manises 84
- Morrelles, Berenguer, jurat d'Oriola 159, 160
- Morros, na Pasquala de (Pascuala de) 71

Morvedre (Murvedre), Ribaut de 37, 38
Motaui, Muça, genet sarraí 360
Mulner, Berenguer 160
Mulner (Mulnaer, Mulnar), Bernat de 60, 62
Muntanyana (Montanyana), Berenguer de, jurat de Borriana 288
Muntanyana, Domingo 218, 221, 240, 244
Muntanyés, Domingo 173, 174
Muntanyola (Montanyola, Montayola, Muntayola, *Muntaynola*), Pere de (*Petrus de*), ciutadà i canviador de València 52, 54, 55, 56, 57, 215, 216, 217
Munyós (Munynós), Domingo 197, 200
Munyós, Garcia 346
Munyós (*Muyno*z), Sanxo (*Sancius*), jurat de Sogorb 38

N

Na Guilsen (Daguilsen), Guillem de (Guillemó de), ciutadà de València 19, 79
Nadal, fra 101, 102
Nalda (en Alda), Siurana de, jurat de Morella 98, 346, 347
Narbona, Pere de (Pero de) 79
Navarro, Bartomeu (Berthomeu), saig de la cort de València 333
Navarro, Domingo 178, 180
Navarro, Garcia, veí de Saragossa 283, 366
Navarro, Gil, veí de Coratxà 81, 85, 95
Navarro, Guillem 61
Navarro, Sanxo (Sancho), justícia de Sogorb 70, 79, 80, 81
Nebot (*Nepotis*), Pere (*Petrus*) 112
Nicolau (*Nicholau*), Berenguer (*Berengarius*) 123, 124
Nicolau (Nicholau), Domingo, prevere 158, 159, 251, 254
Nicolau (*Nicholay*, Nicholau, *Nicolay*), Felip (*Filipus*, Phelip, *Philipus*), notari públic de Morella 43, 44, 250, 253, 255
Noguer, Berenguer 91, 92
Noguer, Domingo, veí de Castell de Cabres 95
Noguer, Pere, veí de Castell de Cabres 95

O

Obac (Hubach, Obach, Ubac, Ubach), Guillem, justícia i jurat de Borriana 91, 92, 99, 100, 232, 233, 289, 290, 295, 298
Obac (Ubac, Ubach), Joan (Johan) 88
Obac (Obach), Ramon, jurat de Morella 204, 253
Oblites, Ferrando d' (Fernando, Ferando d'), cavaller 36
Oblites (Oblitas), Jaume d' (Jayme d') 36
Oblites, Martí d' (Martín d'), alcaid de Paterna 36
Octavià (*Octoviani*), Bernat (*Bernardus*), veí de Sueca 355, 356
Odén, Pere d', veí de la Pobla de Benifassà 95
Òdena, Pere Andreu d' 224
Olcina → Olzina
Olesa, Jaume (Jacme), lloctinent del justícia de València 84
Oliver, fra Guillem, comanador d'Arguines de l'orde la Mercé 70, 78
Oliver, n', canonge de la Seu de València 299
Oller, Pere 83
Olomar, Guillem, batle de Morella 46
Olzeda (*Oltzedà*), fra Ponç d' (*Poncius de*), de l'orde dels Predicadors 279
Olzina, Pere, veí de la Salzadella 136
Om (*Ulmo*), Ramon d' (*Raymundus de*), veí de Borriana 165, 167
Orat Zale, Saat (Çat), moro de Quart 82
Oromir (Horomir), Pere, notari públic del Puig 101, 102
Orpinell (Orpinel), Berenguer 200, 201
Ortall → Hortall
Ortí, Domingo, veí del Boixar 95
Ortí, Garcia, veí del Boixar 95
Ortí, Joan (Johan), justícia del Boixar 95
Ortís, (Ortiç), Francesc (Francesch) 224
Ortís (Ortiç), Llop (Lop) 224
Osca, Domingo d', veí de Saragossa 238, 366
Osca (Oscha), Joan d' (Johan d') 87
Osona (*Osona*), Bernat d' (*Bernardus de*), el pare, jurat del Bellestar 96, 255, 256
Osset, n' 55, 57

- P
- P[...]*z*, adalil 224
- Pagés, Bernat, veí de Sant Mateu 162, 247, 249
- Palason (*Palaçon*), Guillem de (*Guillelmus de*) 154, 155
- Palau (*Palacio*), Bernat (*Bernardí*) de, notari d'Onda 75, 77, 383, 384
- Palau (*Palacií*), Pere (*Petrus*) 160, 161, 233, 236
- Pallarés (*Paylares*), Bernat (*Bernardus*), infermer del monestir de Benifassà 255, 256
- Pallarés (*Paylarés*), fra Bernat, monjo del monestir de Benifassà 292, 293, 340, 341, 342, 343, 344, 345
- Pals, Gisbert de (*Gizbert de*) 358
- Paner, Mateu (*Matheo*, *Matheu*) 341, 342, 344, 365
- Paners, Pere de 147, 149
- Paners, Ponç de (*Poncius de*), notari públic de Morella 218, 221, 239, 240, 252, 254, 364, 365, 367
- Paolac (*Paolach*, *Pooylach*), Bernat 341, 342, 344
- Paolac (*Paolach*, *Poallach*, *Poholaco*, *Pooylach*), Francesc de (*Francesch de*, *Franciscus de*), jurat de Morella 178, 240, 252, 380
- Paratge, Guillem de 160
- Pardo, Domingo, capellà del castell de Xivert 109, 110
- Pardo Montanyés (*Muntanyés*), Garcia, veí de Saragossa 366
- París (*Pariz*), Ramon, justícia de Castell de Cabres 95
- Pasqual (*Paschual*, *Paschasií*), Pelegrí (*Peregrinus*), notari públic de Borriana 62, 63, 86, 87, 88
- Pasqual de l'Astor (*Paschasií del Açtor*, *del Aztor*), Domingo (*Dominicus*), notari públic de Castelló de la Plana 187, 189, 191, 192, 193, 194, 256, 258, 288, 291, 365
- Passanant (*Pasanant*), fra Mateu de (*Matheu de*), comanador d'Onda de l'orde de l'Hospital 258
- Passanant, Nicolau de (*Nicolaus de*) 256, 258, 337
- Pastora, na 286
- Pedrissa (*Pedriça*), Berenguer 84
- Pedrolo, Bernat (*Bernardus*) 154, 155
- Pegueroles, Romeu de, executor de la cort de la ciutat de València 215
- Pelegrí (*Pellegrí*), fra Arnau, sagristà i cellerer del monestir de Benifassà 178, 350, 351, 382, 383
- Pelegrí (*Peregrini*), Ferrer (*Ferrarius*), veí de Castelló de la Plana 191, 192
- Pelegrí, Guillem, saig de la cort de València 275, 276, 277
- Pelegrí, Jaume (*Jacme*) 83
- Pelegrí (*Pelegrín*), Romeu, lloctinent del justícia de Borriana 132, 134, 166
- Peller, Ponç (*Ponz*) 83
- Pellisser (*Pelicer*), Brunet, veí d'Onda 99, 100
- Pellisser (*Pelliparií*), Huguet (*Uguetus*) 258, 259
- Pellisser (*Pellicerii*), Ramon (*Raymundus*) 110, 115
- Penafel, Abraham de (*Abraam de*) 85
- Penó, Bartomeu del 253
- Penó, Pere 344
- Penyarroja (*Penaroga*), Arnau de, veí de Coratxà 95, 153
- Peralta, Domingo de, justícia de la ciutat de València 48, 49, 85
- Perdiguer, Berenguer 97
- Perdiguer, Pere 97
- Pere (*Petrus*), prevere basc 236
- Pere III el Gran, rei de la Corona d'Aragó 70, 71, 72, 210, 211, 213, 214, 290, 355
- Pere, infant d'Aragó, germà de Jaume II, procurador del regne de València 104, 140, 141
- Peres (*Pérec*, *Pèriç*, *Petri*), Bartomeu (*Bertholomeus*, *Bertolomeu*), justícia de Peníscola 138, 140, 142, 143, 144, 145, 225, 226
- Peres (*Pérec*), Domingo, herbejador, veí d'Ares 118, 119, 120
- Peres (*Pérez*), Eximén (*Xemén*) 102, 103
- Peres (*Pere*, *Petri*), Jaume (*Iacobus*, *Jacme*, *Jayme*), fill de Pere el Gran i senyor de

- Sogorb, procurador del regne de Múrcia 70, 71, 72, 77, 160, 171, 224
- Peres (Pérez, Pèrèç), Mateu (Matheu), justícia de Castalla 102, 103, 126, 127, 128
- Peres (Pèrèç), Orlando 140
- Peres d'Arenós (Pèrìç d'Arenós), Eximén (Exemén) 225
- Peres de Roda (Pèrèç de Roda), Garcia, veí de Saragossa 366
- Peres de Salanova, Eximén (Examén), justícia d'Aragó 371
- Peres del Castellar (Pèrèç del Castellar), Martí (Martín) 36
- Peres d'Osa (*Petri de Osa*), Eximén (*Eximinius*) 38, 41
- Peres d'Osa (*Petri de Osa*), Garcia 38, 41
- Peres Casquello, Gonsalbo (Goçalbo) 160
- Peres Nicolau (Pérez Micolau), Joan (Johan) 178, 180
- Peres Romeu (Pèrìç Romeu), Eximén (Exemén) 225
- Peris (Pèrìç), Alfonso 224
- Peris (Pèrìç), Andreu 225
- Peris, Domingo, el colteller 68
- Peris (Pèrìz), Garcia, bainador 83
- Peris (Pèrìç), Joan (Johan) 60, 61
- Peris (Pèrìz), Pere, canonge difunt de la Seu de València 47, 48
- Peris (Pèrìz), na Sobrària 84
- Peris Costa (Pèrìç Costa), Ferran 224
- Peris de Castelló (Pèrìç de Castelló), Ferran 224
- Peris de la Cabrillana (Pèrìç de la Cabreya-na), Garcia 224
- Peris de Mallén (Pèrìz de Malén), Joan (Johan) 36, 37
- Peris de Siurana, Garcia 160
- Peris de Tarassona (Pèrìç, Pèrìz de Taraçona), Roís (Ruy), cavaller 47, 48
- Peris del Busquet (Peres, *Petri del Buscheto*), Joan (*Iohannes*, Johan), justícia de Sogorb 38, 41, 68
- Peris del Franco (Pèrìz del Francho), Joan (Johan), veí de Xèrica 79
- Peris Navarro (Pèrìz Navarro), Garcia, veí de Saragossa 283
- Perpinyà, Jaubert de, lloctinent del procurador del riu d'Uixò ençà 193, 194
- Perpinyà, Ramon de, jurat de Borriana 132, 134, 288, 296
- Pessonada (Peçonada), Esteve, veí de Morella 283
- Pic (*Pich*), Bartomeu (*Bartholomeus*) 275
- Piera (Apiera), Ferrer de (*Ferrarius de*) 48, 49, 53, 74, 75, 76, 82
- Piles, Bernat, habitant del Boixar 383
- Pina, Bernat de, veí de Morvedre 281
- Pina, Domingo de (*Dominicus de*) 41, 42, 43
- Pineda, fra Bernat de, ex-comanador de Xivert 173, 227
- Pinós, Arnau de (*Arnaldus de, Arnalt de*), jurat de Morella i notari públic de la vila 43, 44, 46, 246, 247, 249
- Pinós, Bernat 62, 63
- Pinós, Pere de (*Petrus de*), notari públic de Morella 44, 64, 66, 95, 98, 220, 242
- Pintor, Pere, notari de Sant Mateu 264, 265, 349, 350
- Pinyol, Berenguer (*Berengarius*), jurat de Peníscola 123, 124
- Pinyol, Bernat, veí de Peníscola 162, 164
- Pinyol, Guillem 112
- Piquer, Domingo 71
- Piquer, Pere, veí de Benassal 152, 153
- Piquer, Ramon, veí de Morella 145, 147
- Planell (Planel), Bernat, canvista 275, 277
- Planello, Domingo, veí de Coratxà 95
- Planello, Garcia, veí de Coratxà 95
- Plomera, na Ramona 82
- Poblet (*Populeto*), Ramon de (*Raimundus de, Raymundus de*) de, justícia de València 66, 67, 128, 131, 278, 336
- Pol, Pere 150
- Ponç (Ponz), Domingo, justícia d'Olocau del Rei 174
- Ponç (*Poncio*), Jaume (*Iacobus*) 168, 169
- Pontils, fra Bernat de, lloctinent del comanador de Cervera de l'orde de l'Hospital 202, 203, 245
- Porçà, Guillem de 34
- Porpres, Jaume de (Jacme de), jurat i lloctinent del justícia de Borriana 232, 234, 288, 289, 290, 295, 296, 297

- Porquerisses (*Porquericas*), Guillem de (*Guillelmus de*) 382
- Porta, Arnau, saig 131
- Porta, Bernat 233
- Porta, Ramon, veí del Boixar 95
- Prades, Ciprés de (*Cipresius de*), notari de la tinença de Benifassà 350, 351, 352
- Prats (Pratz), en 55, 57
- Pròxita (Pròxida), Francesc de (Francisco de) 225
- Pròxita (Pròxeda, Pròxida), Tomàs de (Thomàs de) 68, 70, 78, 225
- Puig, en, corredor 72, 73
- Puigcercós, Ramon de, veí de Coratxà 95
- Puigmoltó (*Podiomoltone*), Berenguer de (*Berengarius de*), justícia d'Alacant 171, 171, 224
- Puigverd (*Podioviridi*), Joan de (*Iohannes de*), justícia i notari d'Onda 74, 75, 77, 258, 259
- Puigverd (Puygvert), Marçó de, veí de Vila-famés 261, 259
- Pujades (Puyades), Domingo (*Dominicus*), justícia de Benicarló 123, 124
- Pujalt (Puyalt), en 225
- Pujalt, Berenguer, veí de Benassal 152, 153
- Pujol (Puyol), en 53
- Pujol (Puyol), Garcia, veí de Saragossa 283, 366
- Pujol (Puyol), Guillem 112
- Q
- Quadres (*Quadris*), Siurana de (*Siuranonus de*), veí de Morella 63, 64, 65
- Quintavall (Quintavayl), Enric (Enrigo) 225
- R
- Rabades, Arnau, veí de Vilafamés 259, 261
- Rabassa (Rabaça, *Rabacie*), Gener (*Ianuaris*), notari públic de València 128, 131
- Rafals, Pere de, justícia del Ballestar 96
- Raguell (*Raguel*), Domingo (*Dominicus*) 154, 155
- Rainer (Rayner), mestre 204, 206, 268
- Rajols (*Rajol*), Jaume (*Iacobus*, Jacme), escriptura del batle general del regne de València 128, 129, 130, 131
- Ramon, bisbe de València → Despont, Ramon
- Ramon, fill de Ramon Adrover 116
- Ramon, Pere, veí de la Pobla de Benifassà 95
- Ramona, na 86
- Ramona, na, muller de Bernat Cabàs 259, 260, 261
- Ramonet, fill de Ramon de Montcada → Montcada, Ramonet de
- Raners (Reners), Estefania de (Estephania de) 53
- Raners (*Raneriis*), Ponç de (*Poncius de*), notari públic de Morella 364
- Raolf, Joan (Johan), notari de la ciutat d'Alacant 171, 172
- Ratera, Guillem de (*Guillelmus de*), notari de València 35
- Ravaya, Jucef, batle reial 44
- Regau, Domingo 206
- Reguell (Reguel), Domingo de, veí de la Pobla de Benifassà 96
- Reiner (*Raynerii*), Nadal (*Natal*), jutge de la cort reial 267, 268
- Reixac (Rexach), Arnau de, ardiaca de Xàtiva 103, 104, 352, 353, 254
- Reixac (Rexach), Guillem de 197, 200, 352, 353, 354
- Renart (*Renardi*, Renard), Marc (March, *Marchus*), notari públic de Borriana 88, 108, 132, 133, 134, 288, 289, 295, 296, 297, 298
- Renart (*Renardi*, Renard), Ponç (*Poncius*, Ponz), veí de Borriana 58, 59, 60, 91, 92, 94, 99, 100, 167, 288, 289, 297
- Reners → Raners
- Ribalta (*Ribelta*), Pere de (*Petrus de*), cavaller, justícia de València 104
- Ribelles (Ribeles, *Ripelli*, *Ripellis*), fra Ramon de (*Raimundus de*, *Raymundus de*), castellà d'Amposta i gran comanador de l'orde de l'Hospital 184, 185, 258, 259, 299, 300, 301, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 311, 317, 318, 325, 326, 328, 330, 332, 333

- Ribes, Jaume (Jacme) 83
- Ribesaltes, fra Bertran de (*Bertrandus de*) 162, 191, 192, 193, 194, 285
- Ricart (*Ricardi*), Berenguer (*Berengarius*), veí de València 66, 67, 68
- Ricart (*Ricardi*), Bernat (*Bernardus*) 66, 67
- Ricart (*Ricardi*), Bonanat (*Bonanatus*) 268, 274
- Ricart (*Ricardi*, Riquart), Pere (*Petrus*), justícia de Morella, fill de Pere Ricart 106, 107, 147, 149, 179, 265, 266, 346, 347, 378, 382
- Ricart (Riquart), Pere, pare de Pere Ricart, veí de Morella 346, 347
- Riera, Berenguer, veí de la Pobra de Benifassà 95
- Riera, Pere, veí de la Pobra de Benifassà 95
- Rigau, Pere 53, 56, 57
- Ripa (*Ripa*, *Rippa*), Ferrer de (*Ferrarius de*), notari de València 268
- Ripoll (Ripoyll), Berenguer, veí d'Albocàsser 187, 188, 191, 192, 193
- Ripoll (Ripol, Ripoyl, *Ripullo*), Berenguer de (*Berengarius de*), justícia i notari de València 33, 34, 35, 52, 54, 69, 72, 73, 74, 268, 274
- Ripoll (*Ripol*, *Rippol*), Ferrer de (*Ferrarius de*), notari de València 47, 48, 275
- Ripoll (*Ripol*), Jaume de (*Iacobus de*, Jacme de), notari públic de Morvedre 129, 281
- Ripoll (Ripol), Pere de 122
- Riquer, Guillem, de València 162
- Riquer (*Richerii*), Jaume (*Iacobus*), notari públic de València 189, 191
- Riudoms (Riudolms), Bernat de, arxipreste d'Oriola 160, 161
- Riufred (Riufret), fra Guillem de, cambrer de la casa de Borriana de l'orde del Temple 62, 91, 92
- Riu-sec (Riu-sech, Riusech, *Rivosico*, *Rivosico*), Ramon de (*Raymundus de*) 74, 75, 76, 326
- Riu-sec (Riu-sech, *Rivosico*), Ramonet de (*Raymundus de*), fill de Ramon de Riu-sec 74, 76, 225
- Robert, Hug (Huc) 33, 34
- Robí, Joan (Johan) 88
- Roca (Rocha), Berenguer 150
- Roca (*Rocha*), Pere (*Petrus*) 110, 115, 265, 267
- Rocafull (Rochafuyll), en 53
- Rocallaura (Rochalaura), Domingo, jurat de Coratxà 95
- Rocí, Bernat, de Sant Mateu 162
- Rocí, Guillamó 285, 286, 287
- Roda, Berenguer de 60, 61
- Roda, Domingo de 115
- Roger (*Rogeri*), Aparici (*Aparicius*), veí de Borriana 165, 167
- Rogers (*Regeriis*), Pere de (*Petrus de*), veí de València 89, 91
- Roicet de Corella, Pere 215, 216
- Roig, Arnau 335
- Roig, Berenguer 33, 34, 35, 44, 45
- Roig (Rog), Bernat, carnisser, gendre de Berenguer Gomar 82, 147, 149, 302, 303
- Roig (Royg), Guillamó, fill d'en Berenguer Roig 44, 45
- Roig, Pere, veí de Castelló 150
- Roig (Rog, Royg), fra Ramon, lloctinent de comanador a Ares, de Xivert i de la tinença de les Coves de Vinromà de l'Orde del Temple 165, 166, 181, 182, 183, 184, 186, 188, 203, 204, 205, 206, 264, 265
- Roís (*Ruyz*), Martín (*Martinus*), de Sogorb 38, 41
- Roís de Montoro (Ruyz de Montoro), Pere 200, 202
- Rojals (*Rogals*), Berenguer de (*Berengarius de*) 41, 43
- Rojals (Rogals), Bernat de 286
- Rojals (Rogals), Ramon de 285, 287
- Romaní (*Romanino*), Huguet de (*Hugetus de*, Uget de), justícia de València 34, 35
- Romeu, Garcia 202, 203
- Romeu, Pere, justícia de Cullera 105, 297
- Ròmia, na, germana d'Huguet Desvilar de Castellnou 79, 80
- Roqueta, Guerau 83
- Ros, Bernat 240
- Ros, Jaume (Jacme), veí de Morella 145, 147

- Ros, Pere (*Petrus*), veí d'Ares 118, 120, 145, 146, 147, 149, 256, 258
- Ros, Ramon, justícia de la Pobla de Benifassà 95
- Rossell (Rosel), Pere 160, 250, 255
- Rossell, Pericó, fill de Pere Rossell 160
- Rovira, Bernat (*Bernardus*), veí de Borriana 165, 167, 297
- Rovira, Joan (Johan), veí de Coratxà 95
- Ruiz → Roís
- S
- Sabastida (*Bastida*, Çabastida), Arnau (*Arnaldus*, Arnalt), mestre racional del rei i ex-tresorer reial 222, 223, 362, 364, 365, 370
- Sabata (Çabata), Pere (Pero) 224
- Sabater, Guillem, veí de Cabanes 59
- Sabater (Çabater, *Sutoris*), Romeu (*Romeus*) 53, 55, 57
- Sadurní (Sadorní, *Sadornini*), Bernat (*Bernardus*), pare de Guillamó Sadurní 66, 67
- Sadurní (*Sadornini*), Guillemó (*Guillemonus*), fill de Bernat Sadurní 66, 67
- Safont (Çafont), Arnau, justícia de València 83
- Safont, Artús 69
- Safont (Çaffont), Bernat 354, 355
- Safont (Çaffont, Çaffont), Guerau, justícia de València 110, 112, 114
- Safont (Çaffont), Guillem 354, 355
- Safont (Çafont), Jaume (Jacme) 184, 185, 330
- Safont (Çafont), Ramon 91, 92
- Sagranada (Çagranada), Miquel 160
- Saguàrdia, Aparici (Apparici) 62, 63
- Saguàrdia (Çagàrdia, Çaguàrdia, *Gardia*, *Guardia*), fra Ramon (*Raymundus*), comanador de Peníscola i de la tinença de les Coves de l'orde del Temple 102, 103, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 150, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 161, 162, 164, 165, 168, 169, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 191, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 204, 214, 225, 226, 227
- Saïda (Çayda), Bernat, jurat de la vila de Borriana 132
- Sait (Çayt), moro frener 82
- Salef (Çalef), sarraí 85
- Sales (*Salis*), Ramon de (*Raimundus de, Raymundus de*), jutge reial, assessor del procurador del regne i lloctinent del justícia de la ciutat de València 52, 54, 55, 56, 58, 189, 190, 196, 197, 199, 208, 280, 340, 380
- Salfora, Joan (Johan), veí d'Ulldecona 285, 286, 287
- Salomó (Salamó), jueu 84
- Salses (*Salzes*), Ramon de 43, 44
- Salvador, Guillem 115, 116
- Salvador, Martí (Martín), veí del Boixar 95
- Salvador, Ramon 126, 127
- Salvaterra, Ballart (Bayart) de 135
- Samasó de Daroca (Çamesó, Çamesoni, Çamesó, *Samaysón* de Daroca), Pere (*Petrus*), draper, justícia de Morella 46, 98, 178, 344, 365, 370
- Samuel, fill de Jucef Abenvives → Abenvives, Samuel
- Sanç, Garcia, veí de Morella 283
- Sanç (*Sancii*, Sanz), Ortí (*Ortinus*) 38, 41, 71, 81
- Sanç d'Albereda (*Sancii d'Albareda*), Pere (*Petrus*), notari públic de València 74, 77, 105
- Sanera (Çanera), fra Pere, cellerer major del monestir de Valldigna 295, 296, 297
- Sanou (Çanou), Berenguer, veí d'Onda 99, 100
- Sant Aniol (Sen Daniol, Sent Daniol), fra Ramon de, comanador de Borriana i de Xivert de l'orde del Temple 109, 110, 288
- Sant Boi (Sent Boy), Jaume (Jacme) de 215, 217
- Sant Climent (Sent Climent), Pere de, justícia de la ciutat de València 44, 45
- Sant Feliu (Sen Feliu), Bernat de 340
- Sant Hipòlit (*Sancto Ypolit*), Bernat de (*Bernardus de*) 66, 67
- Sant Joan (Sent Johan), Arnau de 340
- Sant Joan (Sent Johan), Berenguer de, mestre piquer de València 281

- Sant Llir (*Sancto Licerio*, Sent Leir, Sent Leyr), Ramon de (*Raymundus de*), lloc-tinent del procurador general del regne de València 58, 59, 74, 76, 84
- Sant Llorenç (*Sancto Laurencio*), Garcia (*Garcias*), saig de la cort de València 212, 214
- Sant Martí (Sent Martí), Arnau de 84
- Sant Martí (Sent Martí), Joan de (*Iohannes de*, Johan de), de la casa reial 109, 110
- Sant Miquel (Sent Michel), Tomàs de (*Thomàs de*) 74, 346, 349, 350
- Sant Per o Samper (San Per), Joan de (Johan de), jurat de Castalla 126, 127, 128
- Sant Serní (Sent Serní), Guillem de (Guiem de), sastre de Morella 98
- Santa Cília (Senta Cília), Ferrer de 53
- Santa Cília (Senta Cília), Guillem de, mestre piquer de València 281
- Santa Cruz (*Sancte Cruce*), Diego de 38, 41
- Santa Linya (Santa Línea), Bernat de 265, 267
- Santa Oliva (Sent Holiva, Sentoliva), Pere de (Pericó de), justícia de Borriana
- Santa Pau, en 94, 133, 232, 233, 288, 296
- Sanxes (Sánchez), Miquel (Miguel), lloc-tinent del justícia de Sogorb 81
- Sanxes (Sánchez, *Sancii*) d'Ayala, Joan (*Iohannis*, Johan), *adelantat* del regne de Múrcia per l'infant don Juan Manuel 171, 172
- Sanxes d'Exea (Sanches d'Exea), Joan (Johan) 160
- Sanxis, Corberan 160
- Sanxis (Sánchez, Sànxiz, *Sanxiz*), Garcia (Garzía), porter del rei 38, 40, 41
- Sanxis (Sànxiz), Pasqual (Paschual) 83
- Sanxis d'Aibar (Ayvar), Rui (Ruy) 224
- Sanxis d'Almenara, Rui (Ruy) 224
- Sanxis de Calataiud (Sànxiz de Calatayud), Rui (Ruy), senyor de l'alqueria de Tales 74, 75, 76
- Sanxis Justas, fra Pere, prior de la casa de València de l'orde de l'Hospital 325
- Sanxo o Sanç (*Sancii*), Berenguer (*Berengarius*) 275
- Sanxo o Sanç (*Sancii*), Fortuny (*Fortuni*), cavaller 119
- Sanxo, Garcia 97
- Sanxo, Mateu (Matheu), germà d'Eximén Sanxo de Terol 83
- Sanxo, Pere 52, 53
- Sanxo d'Esperandéu, Domingo, batle reial de Morella 43, 44, 106, 107
- Sanxo de Montalbà (*Montalba*, Montealbano, *Muntalbà*), Domingo (*Dominici*) 220, 242, 282
- Sanxo de Terol, Eximén, germà de Mateu Sanxo 83
- Sanz d'Estella, Pero 80, 81
- Saplana (Çaplana, de Plana), Berenguer, justícia de València 33, 83
- Saplana (Çaplana, *de Plana*, *de Plano*), Maimó (Maymó, *Maymonus de*), batle de València 82, 93, 94, 128, 131, 186, 187, 275
- Saragosano (*Saragoçano*), Jaime (*Iacobus*), habitant de Valdelinars 228, 231
- Saragossa (Çaragoça), Isaac de (Içach de), jueu 82
- Saragossa (Saragoça), Guillem de, saig 54
- Sares, Bertran de (*Bertrandus de*) 91, 92
- Sa-riba (Ça-riba), Ferrer 268, 270, 271, 272, 273
- Sa-riera (Çariera, Ça-Riera), Berenguer, metge del rei 224, 225, 330
- Sa-riera (Çariera), Jaume (Jacme), metge del rei 359
- Sa-rovira (Çarovira) Bernat, jurat de Borriana 224, 232, 233
- Sa-rovira (Çarovira), Jaume (*Iacobus*) 187, 189
- Sarreal (Ça Real), Miquel (Michel), porter reial 261
- Sarrià (*Sarriano*, Serrian), Bernat de (*Bernardus de*), almirall, conseller reial i procurador del regne de Múrcia 49, 50, 128, 129, 130, 168, 200, 224, 261, 262, 284, 345, 346, 356, 357, 358, 359, 360, 362
- Sarroca (Çaroqua), Arnau (*Arnaldus*), notari 43, 44
- Sarroca (Çarocha), fra Jaume (Jacme), procurador dels ramats de la reina 227, 228
- Sastre (Sartre), Jaume (Jacme), veí de Borriana 295, 296, 298

- Saüc (Saüich, *Saücho*), Berenguer de (*Berengarius de*), notari públic de Morella 98, 106, 107
- Saüc (Saüich), Bernat de, jurat de Morella 98
- Saus, Berenguer de (*Berengarius de*) 154, 155
- Savall (Çavall), Bernat (*Bernardus*) 378
- Savella (*Cavela*, Çavela), Berenguer (*Berengarius*, Berengueró) 237, 238
- Savella (Çavela, Çavela), Bernat (*Bernardus*) 237, 238
- Savila (Çavila), Ramon de 180, 181
- Savit (Savyt), fra Pere 101, 102
- Savit (Çavit), Salvador, veí de Morella 293
- Sedasser (*Sedaceri*), Romeu (*Romeus*), notari de València 91, 92
- Segalars (Segalats), Bernat de, escrivà de ració de la reina 107, 357
- Segarra, Bernat de (*Bernardus de*), notari públic de Morella 174, 177
- Segarra, Bartomeu (*Bertholomeus*) 109, 110
- Segarra, Joan de (Johan de), notari públic d'Alcalà de Xivert 173, 174
- Segarra, Pere 168, 169, 225, 226
- Segarra, Ramon 168, 169, 225
- Seguí, Ramon, veí de Borriana 133
- Segur, Guillem de (Guiem de), escrivà 98
- Segura, Pere 160
- Sellers, Guillem (Guiem), veí de Castell de Cabres 95
- Selma (Celma), en 53
- Selvana, Pere, veí de Cabanes 59
- Senata, Miquel (Michel) 67
- Sendàvena, Pere 161, 162, 163
- Sentís, Bernat 178, 180
- Serra, Berenguer (*Berengarius*), notari públic d'Alzira 235, 236
- Sescala, Guillem, corredor 52
- Sesplanes (Cesplanes, Cezplanes, *Planis*), Pere (*Petrus de*) 124, 125, 126
- Sessé, Pere, veí de Morella 98
- Sest, Joan (Johan), de Coratxà 115
- Sesvinyes (Sesviyès), Pere 94
- Simó, en 72
- Simó (*Simonis*), Bernat (*Bernardus*), veí de València 89, 91, 92
- Simó (Simon), Bartomeu 250, 255
- Simó, Pere, veí de la Pobla de Benifassà 95
- Siscar (Ciscar), Domingo de 37, 38
- Siurana, Bartomeu (*Bertholomeus*), justícia de Morella 63, 64, 292, 293, 338, 340, 341, 342, 343, 364, 365
- Siurana, Mateu (Matheu), draper, veí de Sant Mateu 116, 117, 136, 244, 245, 246, 247, 249, 285, 286, 287, 349
- Socer, Sogre? (*Socero*), Guillem de (*Guillelmus de*), notari públic de Morella 242
- Solanes, Guillem de, escrivà de la cancelleria reial 160, 161, 168, 264, 284, 357, 358, 360, 361
- Solcina (Solzina), Pere 53
- Soler (*Solario*), Albertí de (*Albertinus de*) 47
- Soler, fra Arnau de, comanador de Cervera de l'orde de l'Hospital 116, 117, 136, 137, 138, 140, 143, 144
- Soler (*Solerio*), Bernat de (*Bernardus de*), notari públic de Xàtiva 50, 51
- Soler, Ponç de (Ponz de), justícia de València 169, 170, 171
- Soler, Ramon de, jutge reial 340
- Solsona, Arnau de, sabater 110, 111, 112, 113, 114, 115
- Solzset, Bernat, escrivà reial 356
- Suau, Bonanat, notari de València 87
- Subirats (Sobirats), Berenguer 140
- Subirats (Sobirats), Jaume (Jacme) de 85
- Subirats (Sobirats), Nicolau (Nicholau), veí de Canet lo Roig 151, 152
- Subirats (*Sobirats*), Pascual (*Pascasius*) 131, 132
- Subirats (Sobirats), Ramon (*Raymundus*) 168, 169
- Sudanell (Çudanel, Çudaneyl, Sudaneyl), fra Pere, cellerer major del monestir de Benifassà 218, 219, 240, 241, 342, 343, 344, 345
- Sunyer, Dalmau 223

T

- Tallaferré (Tallaferré, Tallaferré, Tayllaferré, *Tayllaferré*), Pere (*Petrus*), notari de la cort de Vila-real i veí de Sant Mateu 108,

- 109, 128, 197, 140, 200, 245, 264, 265, 285, 287, 349, 350
- Tamar, Domingo de 87
- Tarragó, Joan (Johan), veí de la Pobla de Benifassà 96
- Tarragó (Terragó), Pere, justícia de Vila-real 108, 109
- Tarragona (*Terrachona*), Domingo (*Dominicus*) 258, 259
- Tarragona, Guillem, veí de Cullera 105
- Tàrrega, Pere de, capellà de la vila de Morella 63, 66
- Taverner, Bernat 53
- Tegores → Togores
- Teià (*Tayaní*), Bernat (*Bernardus*) 123, 124
- Teixidor (Texidor), Ramon 97
- Tena, Sanxo de (*Sanccius de*, Sancho de), porter reial d'Alfons III 147, 149, 282, 362, 363, 364, 365, 367, 369, 372, 373, 374, 375, 376, 377
- Terça, Pere 177
- Teresa (Theresa), na, muller de Berenguer Roig 33
- Térmens, Arnau de 37, 38, 44, 45
- Terol, Salvador de 225
- Terrés, Cardó 95, 98
- Togores (Tegores), Bartomeu (Bertolomeu) 160
- Tolsà, Berenguer, jurista i jutge 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274
- Tolsà, Jaume (Jacme) 48, 49
- Toluja (Toluga), Felip de, noble 222
- Tona, fra Pere de 101, 102
- Torà, Berenguer, veí de Morella 145, 147
- Tornaboix (Tornabox), Pere de 47, 48
- Torner, Bernat, jurat d'Olocau 174, 177
- Torner, Pere, veí de Morella 98
- Torre, Domingo de la 172, 173
- Torre, Guillem de la 172, 173
- Torrecella (*Toricela*, *Turicella*, *Turricella*), fra Arnau de (*Arnaldus de*), comanador de la casa de València i d'Ascó de l'orde del Temple 72, 74, 118, 122, 123
- Torres, Arnau, veí de la Pobla de Benifassà 95
- Torres, Berenguer, veí del Boixar 95
- Torres, Jaume (Jacme) 179
- Torres, Martín de, capellà de Saragossa 369
- Torres, Romeu, veí del Boixar 95
- Tortosa, bisbe de → Jardí, Arnau de
- Tortosa, Jaume de (Jacme de) 84
- Tosquella (Tosquela), Domingo 173, 174
- Tovars (*Tovarç*, *Tovarcii*, *Torvarz*), Miquel (Michel, *Michael*), notari públic de Castelló i lloctinent del procurador general del regne a la Plana de Borriana 134, 135, 150, 151, 185, 187, 188, 189, 190, 193, 194, 236
- Tovia (Thovia, *Tòvia*), Berenguer de (*Berengarius de*), lloctinent Xúquer ençà del procurador general del regne de València 74, 76, 89, 90, 91, 92, 93
- Tremp, Marqués de (Marchés de) 169, 170
- Tria (*Triani*), Ponç (*Poncius*), justícia de Peníscola 123, 124, 131, 132, 138, 140, 225, 226, 227
- Trullol, Berenguer 53
- U
- Ubaquer, Mahomat, sarraí de Picassent 85
- Urgell (Urgel), Arnau, veí d'Olocau 174, 177
- Urgell (Urgel, *Urgelli*), Jaume d' (*Iacobus de*, Jacme d'), notari públic de Morella 147, 149, 239, 240, 252, 254, 378, 382
- Urtx (Urig), Ramon d' 224
- V
- Vallac → Vellac
- Valentí, Domingo 346, 347
- Vall-llebrera (Vallebrera), Bernat de, justícia de Morvedre 281
- Vall-llebrera (Vallebrera, Vayllebrera), Tomàs de 218, 221, 244, 340
- Vallbona (Valbona, *Vallebona*), Arnau de (*Arnaldus de*) de, ciutadà de València 167, 288, 291
- Valldaura (Valdaura), Bonanat, ciutadà de València 162
- Valldellord (Vayldellort), Pere de, notari de la Pobla de Benifassà 382, 384

- Vallferosa (Villefecunda), fra Guillem de (*Guillelmus de*), cambrer de la casa del Temple a València 130
- Vallirana (*Valirane*), Ponç (*Poncius*) 225, 226
- Vallporcar (Valporcar), Guillem, veí d'Albocàsser 348, 349
- Vallporcar (Valporcar), Pasqual (Pascual) 239
- Valls, Miquel de (Michel de), clergue 124, 126
- Vallverd (*Valvert*), Guillem de, rector d'Onda 362, 364, 367, 381
- Vaquer, Pere 50, 51
- Vaquer, Ramon, justícia de Portell 145
- Vaquer de Valldepins (Valdepins), Ramon 286
- Vedell, Domingo 160
- Vellac (Velach, Valach), Guillem de, missatger del consell municipal de València 105, 106, 107, 170
- Vercell, Ogeri de 298, 299
- Vernet (*Verneto*), Guillem de (*Guillelmus de*), notari públic de València 66, 68, 125, 126, 158, 159, 196, 197, 274
- Vernet, Pere de, habitant de la Pobla del Temple en Borriana 91, 92
- Vic (Vich), Bremond de (Bremon de) 215, 217
- Vic (Vich), Galceran de 52, 53, 56
- Vic (Vich), Joan (Johan) de 115, 116
- Vic (Vich), Pere de, veí de Coratxà 95
- Vicent, fill de Guerau Roqueta i na Gueralda 83
- Vicent, Bertolí 142, 143
- Vidal, Bernat, justícia de Vilafamés 36, 37
- Vidal, Joan (Johan), veí de la Pobla de Benifassà 96
- Vidal, Pere, veí de la Pobla de Benifassà 95
- Viera, Bernat, jurat de la Pobla de Benifassà 95
- Vilalta, Berenguer, veí de Castell de Cabres 95
- Vilalta, Pere de, resident a Coratxà 382, 384
- Vilamur, Bernat de 224
- Vilanova (*Villanova*), mestre Arnau de (*Arnaldus de*), metge 275, 276, 277, 278, 279
- Vilanova, Bernat de, cavaller 44
- Vilanova, Galceran de 225
- Vilaplana, Bernat de 85
- Vilar (Vilario), Ramon (Raymundo), jutge de la cort reial 181
- Vilaragut (Villaragut), Guillem de, cavaller 99, 100
- Vilarnau, Guillem de 46
- Vilella (Vilela), Miquel, veí d'Olocau 174, 177
- Vinatea (*Vinathea*), Bernat (*Bernardus*), justícia de Morella 346, 347, 382
- Vinatea, Domingo de, veí de Morella 63, 66, 250, 251, 254
- Vinatea (*Binatea*, *Vinathea*), Pere de (*Petrus de*), batle i jurat de Morella 63, 66, 118, 119, 120, 147, 204, 206, 293, 294, 341, 343, 364, 382
- Vinya, Ramon, jurat de Morella 162, 250, 251, 252, 253, 254
- Visedo, Sanç (Sanz) 81
- Vives, en, jueu 85
- Vives, fill d'Abenhacén 83
- Vives, fill d'Abocetri Avenvives 84
- Vives, jueu, fill de Jucef Abenvives 86
- Vives, Ramon 93, 94
- Vives, Valentí 297
- Vives de Canyamàs (Vives de Canemars), Tomàs (Thomàs), veí de Morvedre 281
- X
- Xèrica (*Xericha*), Jaume de (*Iacobus de*, *Jachme de*, *Jayme de*), senyor de Xèrica i procurador dels regnes de València i Múrcia 236, 239, 257, 268, 274, 335
- Ximenes (Ximénez), Garcia, veí de Sogorb 68, 70
- Xixonà (Sexona), Vicent de 224
- Xulbe, Domingo de, veí de Morella 63, 66
- Xulbe, Gonçalbo de, veí de Vilafranca del Maestrat 118, 120
- [...], Berenguer, notari 221
- [...], Eximén 68
- [...], Felip de, noble 225
- [...], Francesc (Francesch) de 218
- [...], Jaume (Jacme) 85
- [...], Llop (*Luppus*), prevere 47, 48
- [...], Pere (*Petrus*) 275
- [...], Pere, veí del Puig 102
- [...]ro[...], Berenguer 185

Índex toponímic

- A*
- Alacant, vila d' 171, 171, 224, 262, 263
- Albocàsser (Albocàcer, *Albochàcer*), lloc d' 108, 109, 122, 136, 148, 184, 185, 187, 188, 191, 192, 193, 194, 195, 197, 200, 201, 204, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 215, 256, 257, 348, 349
- Alcalà de Xivert 172, 173, 174
- Alcalatén 156, 158, 166
- Alcantarella, Múrcia 345
- Alcoi (Alcoy) 108, 109
- Alcúdia (Alcòdia), l', horta de València 60
- Alfama, castell d', al regne de Múrcia 224, 234
- Alforre (Alphorre, mas de Fra Ximeno) 250, 254, 265, 267
- Algars (Algar), terme de Morvedre 279, 280, 281, 282
- Algars, barranc dels 122
- Algiròs (Algeròs, *Algeros*, Algeroç), Horta de València 52, 53, 55, 56, 57
- Almara, horta de Castalla 127, 128
- Almeria 262
- Alzira (Algezira, *Algezire*), vila d' 180, 181, 234, 235, 236, 307
- Aragó (Aragon, *Aragonia*), regne d' 37, 109, 124, 132, 134, 156, 158, 167, 171, 222, 257, 263, 288, 356, 357, 359, 362, 366, 373
- Aragó, Corona d' 171
- Ares del Maestrat (*Arre*, *Aris*), lloc d' 118, 119, 120, 121, 145, 145, 146, 147, 148, 149, 152, 154, 156, 158, 183, 196, 197, 199, 200, 201, 203, 204, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 215, 227, 228, 229, 263, 264
- Ascó (*Asquo*, *Aschonis*, *Asconis*) 118, 121, 122, 123
- Atzeneta del Maestrat (Açaneta, Atçaneta, Atçeneta, Atseneta, Atzeneta, Azeneta) 200, 201, 202, 207, 208, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 361
- B*
- Ballestar (Belestar, Bellestar), el 95, 96, 115, 255, 256, 338
- Barcelona (*Barchenona*, *Barchinone*, *Barchinona*) 118, 122, 129, 130, 168, 157, 159, 168, 181, 220, 222, 242, 266, 275, 280, 335, 359, 360
- Begís (Bexix), lloc de 347
- Bel-lloc de 95, 96, 97
- Bell-lloc de Benifassà 255
- Bell-lloc del Pla (Belloc, Belloch) 122, 123, 147, 256
- Benaguassil (Benaguazir) 82
- Benassal (Benaçal, Benaçall, Benasal) 152, 153, 196, 199, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 255, 263, 299, 301, 324
- Benicarló 123
- Benifassà (Benifaçà), lloc de 43, 239, 382, 344, 351

- Benifassà (Benifaçà, *Benifaçano*, *Beniffaçano*),
monestir de 43, 97, 115, 116, 154, 155,
178, 179, 180, 181, 218, 219, 220, 221,
239, 240, 241, 242, 243, 244, 255, 292,
293, 338, 339, 341, 342, 343, 344, 351,
352, 382, 383
- Benifassà (Benifaçano), terme de 156, 158,
166, 351
- Benifassà (Benifaçà, *Benifaçani*), tinença de
96, 255, 292, 293, 294, 295, 338, 341,
342, 343, 350, 351, 352
- Benifassà (Benifaçà), Pobra de 95, 97, 338
- Besora, Torre d'en (Torre de Vinrobii) 152,
153
- Bétera 84, 85
- Binata, Horta de València 66
- Boixar, el (Boxar, *Buixarii*) 95, 97, 350, 352,
383
- Boi (Boy), el 312
- Boqueria (Bocharia), la, Barcelona 335
- Borriana (*Borriane*, Burriana, *Burriane*), vila i
terme de 58, 59, 60, 62, 63, 86, 87, 88,
89, 90, 91, 92, 93, 94, 99, 100, 107, 108,
132, 133, 134, 135, 137, 138, 141, 151,
156, 157, 158, 165, 166, 167, 185, 186,
188, 187, 189, 190, 191, 192, 194, 209,
210, 211, 212, 213, 231, 232, 233, 234,
236, 237, 258, 259, 260, 288, 289, 290,
291, 295, 296, 297, 298, 348, 353, 354,
355, 382, 383
Temple, Pobra del 91, 92
- Borriol (Burriol), lloc o pobla de 138, 150,
155, 157, 159, 165, 166, 167, 181, 182,
186, 187, 188, 193, 194
- Bunyol 84
- C
- Cabanes, vila de 58, 59, 60, 137
- Calataiud (Calatayud) 83
- Calp 345, 346
- Canet lo Roig 151, 152
- Cantavella 228
- Carbonera, la rambla que ve de la 122, 152,
153
- Carpesa 37, 38, 66, 67
- Cartagena (Cartagènia) 262
- Cascallo (Cascalló), a Sogorb 71
- Castalla (*Castalle*) 102, 103, 126, 127, 128
- Castalla, horta de 102, 103, 127
- Castell de Cabres (Casteyl, Castel de Ca-
bres) 95, 97, 350, 351, 383
- Castellfort (Castelfort) 249
- Castellnou 68, 79
- Castelló de la Plana (*Castellione campi Buria-
ne*, Castelló del Camp de Burriana) 134,
135, 137, 150, 155, 156, 157, 186, 187,
189, 199, 191, 192, 192, 193, 237, 238,
256, 257, 258, 288, 291
- Castelló del Camp de Burriana, vila de →
Castelló de la Plana
- Castelló, marjal de 191, 192
- Castelló, Plana de (Plana de Borriana, *plani-
nie Burriane*, *planicie Burriane*, Plana de
Burriana) 155, 156, 157, 158, 187, 188,
190, 191, 236, 347, 348, 382, 383
- Castellot 65, 66, 92, 93
- Catalunya (*Catalonia*, Cathalunya) 37, 99,
100, 124, 132, 134, 156, 158, 358, 359,
381
- Centelles, mas d'en, entre Ares i Vilafranca
119
- Cervera del Maestrat, castell de (casteyl de
Cervera) 202
- Cervera del Maestrat, vila i tinença de 116,
117, 136, 137, 138, 140, 141, 143, 144,
202, 203, 206, 245, 246, 299, 300, 307,
315, 324, 325, 349, 350
- Colls (Cols), torrent dels, terme de la Salza-
della 246, 247
- Conca (Conqua) 85
- Constantí, cap de la coma d'en 122
- Coratxà (*Coratxani*), lloc de 95, 97, 115,
116, 350, 351, 352, 382, 384
- Coves de Vinromà (*Covarum*, *Covis*, *Quoves
de Avinromano*, *Vinromano*), vila i castell
de 118, 121, 122, 135, 136, 137, 140,
146, 147, 148, 154, 155, 156, 158, 165,
166, 167, 181, 182, 183, 184, 193, 202,
203, 204, 227, 228, 247, 249, 250, 261,
348, 349

- Cretes 342
- Culla (Cula, Cuylla, Cuylla, *Cuyllar*), terme de 152, 153, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 203, 204, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 214, 215, 236, 299
- Cullera (*Cuillera*, Culera, *Cuyllarie*, Cuyllera), vila de 103, 104, 105, 141, 326, 354, 355, 356
- D**
- Daroca (Darocha) i les seues aldees 222
- Dénia 263
- E**
- Elx (Eltx, *Eltxi*) 168, 261, 262
- Espanya 299, 305, 306, 307, 311, 325
- Eximeno, mas de fra → Alforre
- F**
- Farnals, la Pobla de 169, 170
- Favanella (Favanela) 168
- Foyes, serra de les 122
- Fredes 95, 97
- G**
- Gandia (*Gandie*) 89, 91, 295, 296
- Garcia Munyós, castell de, al regne de Múrcia 346
- Garrofera (Garovera), coll de la 137, 138, 156, 158, 166, 182
- Geldo, camí públic de 71
- Girona (*Gerunda*) 156, 158, 291, 292
- Granada, regne de 257
- Guardamar 262
- I**
- Irta (Hirta) 169, 225, 226
- Irta, cap d' 162, 163
- Irta, mas d' 226
- L**
- Lió (*Lugduni*) 221, 244
- Lleida (*Ilerda*, *Illerda*, Leyda) 120, 121, 292, 229, 359, 362
- M**
- Malgraner, lloc de 96, 98
- Mallorca (Maylorca) 262
- Mangraner (Malgraner), mas del, terme de Polpís 172, 173
- Manises (Manizes) 36, 84
- Mercat, camí del 71
- Miquel Lopes (Michel Lópiz), mas de 122
- Miravet 138, 139, 141
- Molinar, mas del, terme de Cervera 324
- Montcada (Monchada, Moncada) 37, 38
- Montornés 165
- Montpeller 298
- Morella (Moreylla, *Moriella*) 43, 44, 46, 63, 64, 65, 66, 95, 96, 97, 98, 105, 106, 107, 118, 119, 136, 145, 147, 148, 149, 152, 153, 156, 158, 162, 166, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 185, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 218, 219, 220, 221, 225, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 259, 265, 266, 267, 282, 283, 284, 292, 293, 294, 295, 338, 339, 340, 341, 342, 243, 344, 245, 346, 347, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 275, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382
- Morella, terme de
 camí que va de Vilafamés al camí de Morella (*caminum Morelle*) 237
 església de Sant Miquel de 175
 Sarça, pou de la 64, 65
- Morvedre (*Muriveteris*, *Murumveterem*, Murvedre), vila de 35, 280, 281, 282
- Morvedre (Murvedre) raval de 280
- Morvedre, séquia de (séquia des del partidor de Petrés fins a l'assut d'Algar) 280, 281
- Mosquerola 227, 228, 229, 230, 231
- Mula 261, 262
- Múrcia (Murcia), regne de 159, 160, 161, 171, 172, 178, 179, 224, 225, 234, 257, 261, 262, 267, 274, 296, 345, 346, 358, 360, 379, 380

N

Nules (Nuules), Pobla de 99, 100

O

Olocau del Rei (Alocau) 92, 93, 174, 177
Onda, castell d' 258, 259
Onda, vila d' 74, 75, 76, 77, 99, 100, 107, 108, 132, 134, 135, 258, 259, 315, 324, 362, 364, 370, 383, 384
Onil, senda que va d'Onil a Cabanes 128
Ontinyent (Untiyén) 307
Oriola (*Oriole*), vila d' 159, 160, 161, 166, 168
 església del Salvador 159
Orpesa (*Orpesie*, *Orpessie*) 156, 158, 166, 182
Osca (*Osce*) 207

P

Palau, castell de 358
Palau, Horta de Borriana 165, 166
Pallars (Payllars), comtat de 222
Paterna 36
Peníscola (Paníschola, *Panischola*, *Paniscola*, Peníschola, *Penischola*), castell i vila de 118, 121, 123, 124, 131, 132, 137, 138, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 147, 148, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 201, 202, 203, 204, 205, 207, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 218, 219, 220, 221, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 236, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 256, 257, 261, 284, 285, 286, 287, 291, 292, 348, 349, 350, 351, 361, 382, 383
Penya-roja (Pena-roja, Penaroga), la, a la rambla de la Carbonera 95, 122, 152, 153
Pere Ximenis, la Pobla d'en 187
Petrer 358
Petrés 280, 281

Picassent (Picacén) 82, 85
Pinella, barranc de la font de la 120
Plasència (Placença) 36
Poatx, coll de, en el límit dels termes de Cervera i Peníscola 137
Poblet, monestir de 295
Polpís (Polpiç, Polpitz), lloc de 172, 173, 174, 226, 227
Portell (Portel, Porteyl) de Morella, vila de 145, 146, 147, 149
Posades, Pinar de les 365
Puig de Santa Maria (Pug de Senta Maria), vila i castell del 101, 102

Q

Quart de Poblet 82, 83

R

Rafalgari 255
Rambla, Horta de València 49
Ribagorça (Ribacurssa), comtat de 222
Roda (*Rote*), monestir de, a l'Aragó 63, 64, 266
Russafa (Ruçafa, Russaffa), terme de 37, 38, 49

S

Salzadella (*Salçadella*), lloc de La 148, 154, 246, 247, 248
Sant Joan de l'Alcúdia (Sen Johan e'l terme de la Alcòdia), Horta de València 60
Sant Jordi (Sen Jordi), Horta de València 49
Sant Mateu (*Sancti Mathei*, *Sancto Matheo*, *Sanctum Matheum*, Sen Mateu, Senc Matheu), vila de 116, 117, 136, 138, 152, 162, 194, 207, 244, 245, 246, 247, 258, 264, 265, 284, 285, 287, 299, 249, 319, 322, 324, 325, 326, 350
Santa Pau (Santapau, Sentapau), alqueria del Temple al terme de Borriana 231, 232, 233, 288, 289, 290, 291
Santes Creus (Sentes Creus), monestir de 296
Saragossa, ciutat de (Çaragoça, Saragoça, Çaragossa, Ceragoça, *Cesarauguste*) 37, 151,

153, 208, 253, 282, 283, 284, 326, 346,
348, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368,
370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377,
378, 379, 380, 381, 382

Sarrion (*Sarrione*), vila de, Terol 154

Serra d'en Galceran (Serra d'en Valimanya,
la Serra, la Sera) 121, 122, 123

Sevilla (Sibília) 262

Sicília 77, 78, 108

Sogorb (Segorb, Segorbe, Sogorbe, Sogorbh,
Sogorbio), ciutat de 38, 39, 40, 41, 68, 69,
70, 71, 72, 74, 77, 78, 79, 80, 81, 160,
161
església de Santa Maria de 39, 69

Sogorb, riu de (*Sugorbio, rivo de*) 280

Solanelles, barranc de, entre Ares i Vilafran-
ca 119

Sueca (*Çueche*), lloc de 355, 356

T

Tales, alqueria de 74, 75, 76

Tarassona (*Tinasone*) 365

Tarragona (*Terrachonensis*), província ecle-
siàstica de 243

Tarragona, Seu de 336

Tàrrega (*Tarrage*), vila de 39

Terol (*Turolii*), vila de 148, 201, 203, 205,
208, 225

Tírig (*Téritg, Terig*), lloc de 136, 148

Tornesa (Tornessa), la Pobla 138, 150, 186,
187, 188

Torre d'en Besora? (Torra, la) 304

Torres-Torres (Tores Tores), lloc de 74

Tortosa (*Dertusa, Torthosa*), ciutat de 131,
132, 147, 148, 151, 152, 155, 156, 158,
209, 210, 211, 212, 213, 220, 221, 242,
243, 248, 255, 257

Traiguera (*Vaytraygera, Valtrayguera, Vayll*
Trayguera), lloc de 151, 152, 204, 206,
361

Uixó (Huxó), riu d' 193, 354, 355

Ulldecona (*Uldichona, Uldicon*), lloc de
284, 285, 286, 287

Torta, molí de la 285

U

Ulldecona (Huylldecona, Uldichona, Uldi-
cona, *Uylldecona*), riu de 138, 156, 158,
166, 286

V

Valdelinares (Valdelinars, Vayl de Linars), Te-
rol 227, 228, 230, 231

València, ciutat de 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39,
40, 41, 42, 43, 44, 45, 47, 48, 49, 52, 54,
56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 66, 67, 68, 69,
70, 71, 72, 73, 74, 77, 79, 81, 82, 83, 86,
87, 88, 89, 91, 92, 93, 94, 99, 100, 101,
103, 104, 105, 106, 107, 110, 111, 112,
113, 114, 115, 124, 125, 128, 129, 130,
131, 143, 157, 158, 159, 162, 163, 165,
167, 169, 170, 171, 180, 186, 187, 189,
191, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200,
207, 208, 212, 214, 215, 216, 217, 222,
223, 224, 225, 228, 231, 236, 239, 252,
264, 267, 268, 269, 271, 272, 273, 274,
275, 276, 277, 278, 279, 281, 284, 288,
291, 292, 298, 299, 308, 314, 318, 319,
325, 326, 330, 333, 334, 335, 336, 337,
339, 340, 341, 345, 346, 353, 354, 355,
356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363,
368, 377, 378, 379, 380, 381

València, Horta de 52, 56, 60, 66, 124

València, regne de 36, 40, 58, 59, 63, 78, 86,
88, 89, 90, 91, 92, 93, 99, 100, 103, 104,
109, 118, 121, 122, 128, 129, 130, 132,
134, 140, 142, 143, 144, 150, 151, 153,
154, 155, 156, 157, 158, 159, 166, 167,
179, 180, 181, 182, 183, 184, 186, 187,
188, 189, 190, 192, 193, 194, 195, 196,
197, 198, 199, 204, 206, 207, 209, 210,
211, 212, 213, 214, 218, 219, 236, 238,
239, 240, 242, 248, 251, 255, 256, 258,
262, 267, 268, 270, 273, 274, 275, 276,
277, 280, 281, 284, 285, 286, 289, 291,
292, 299, 301, 307, 308, 310, 316, 318,
319, 325, 326, 327, 328, 331, 332, 334,
335, 337, 338, 339, 347, 348, 350, 352,
353, 354, 355, 356, 357, 368, 373, 382,
383

- València, terme de
- Joan Olesa (Johan Oulesa), camí de l'alqueria de 52, 53
 - Mar, camí de la 53
 - palau del bisbe de València 278
 - Pellissers (pelicers), era dels 276
 - Pere Sanxo, camí de l'alqueria de 53
 - Sant Bartomeu (Sen Bertolomeu), parròquia de 33
 - Sant Esteve (Sancti Stephani), parròquia de València 73
 - Sant Julià (*Sancti Iuliani*), camí de, horta de València 124, 125
 - Seu de València 47, 48, 103, 124, 276, 299
 - Trabuquet, el 49
 - Vilanova (Villanova), la pobla d'Arnau de, a la parròquia de Sant Joan del Mercat de la ciutat de València 276, 277, 268, 279
 - Xerea de València (*Exerea Valencie*), parròquia de la 41, 42, 73
- Valimanya, serra d'en → Serra d'en Galceran
- Valldigna (Vayldigna), monestir de 296
- Valls (Vaills), batlia de 264
- Valltraiguera → Traiguera
- Vilafamés (Vilafameç, Vilafamez, Vilafemez, Vilaffameç, Villafameç, *Villafameci*, Villafamez, *Villafemez*, *Villafemezii*), lloc de 36, 37, 59, 132, 133, 134, 135, 137, 138, 139, 140, 141, 143, 144, 150, 155, 157, 159, 183, 184, 186, 187, 188, 237, 238, 259, 260, 261, 354, 355
- Vilafamés (Vilafameç, Vilafemez, *Villafameci*), castell de 59, 183, 184, 237, 238
- Vilafranca del Penedés (Vilafrancha) 360
- Vilafranca del Maestrat (Vilafrancha, Vilafranca, Villafranca, Villafrancha, *Villafrancha*) 118, 119, 120
- Vilanova d'Alcolea (*Villanova*), lloc de 108, 109, 121, 123, 132, 134, 137, 148, 138, 184
- Vila-real (Vila-reyal, Villareal, *Ville Regalis*), vila de 99, 100, 108, 109, 348, 352, 353
- Vinaròs (Vilanoç), lloc de 123
- Vinrobí, Torre de → Besora, Torre d'en
- Vinromà, Coves de → Coves de Vinromà
- Vistabella (Vistabeylla), lloc de 207, 208, 209, 210, 212, 213, 214, 215, 215
- X
- Xàtiva (Exàtiva, *Xative*), vila de 49, 50, 51, 103, 104, 129, 130, 182, 184, 185, 186, 187, 197, 200, 275, 308, 335, 352, 353, 354
- Xàtiva, raval de 49, 50
- Xeldo → Geldo
- Xerea → València, terme de
- Xèrica (Xèricha), vila de 79, 82, 236, 239, 257, 268, 274, 335
- Xert, lloc de 300, 310, 312, 313, 315, 325
- Xivert (Exivert, *Exiverti*), terme o tinença de 109, 110, 172, 173, 174, 197, 227, 264, 265
- Xivert, castell de 109
- Xúquer (Chúquer), riu 50, 51, 89, 90, 99, 335
- [...]ot de la Mola, entre Vilafranca i Ares 120

Índex General

<i>Estudi introductori</i>	7
Els arxius	8
La cronologia dels documents	10
La geografia dels documents	11
Els protagonistes i els continguts	12
Normes de transcripció	21
Arxius amb fons documentals	22
Catàleg	23
<i>Col·lecció documental</i>	31
<i>Índex antroponímic</i>	385
<i>Índex toponímic</i>	413

*P*ublicat

per la Universitat de València

i l'Acadèmia Valenciana de la Llengua

l'any 2010

*f*onts històriques valencianeS
46.

VNIVERSITAT VALÈNCIA